

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνοψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

(Ανεξάρτητα από το γένος, τον αριθμό και την πτώση της κάθε συντομογραφίας, νοούνται ανάλογα με τα συμφραζόμενα, και τα άλλα γένη, οι πτώσεις και οι αριθμοί, καθώς και τα παράγωγα επιρρήματα).

αδύν(ατο)	βλ(έπε)	θετ(ικός)
αθροιστ(ικό)	γεν(ική)	θηλ(υκό)
αιγυπτ(ιακός)	γραμμ(ατικός)	ιστ(ορικοί)
αιτ-ιατ(ική)	δευτερόκλ(ιτα)	ιων(ικό)
αιτιολογ(ικός)	δηλ(αδή)	κ(αι) ακόλουθα) (ύστε- ρα από αριθμό]
αι(ώνας)	διαζευκτ(ικός)	κ(αι) ά(λλα)
αμετάβ(ατο)	διάθ(εση)	κ(αι) α(λλού)
αναδιπλ(ασιασμός)	δικατάλ(ηκτα)	κ(αι) ε(ξης)
αναφορ(ικός)	δοτ(ική)	κ(αι) τ(α) λ(οιπά)
αντιθ(ετο)	δυϊκ(ός)	κατ-άλ(ηξη)
αντων(υμία)	ελλ-ην(ικός)	κατάλ(ογος)
ανώμ(αλο)	εμπρόθ(ετος)	καταχρηστ(ικός)
αόρ(ιστος)	ενεργ-ητ(ικός)	κάτ(οικος)
απαρ-έμφ(ατο)	ενεστ-ώτ(ας)	κεφ(άλαιο)
αποθετ(ικό)	ενεστ-ωτ(ικός)	κλ-ητ(ική)
απρόσ(ωπο)	εν-ικ(ός)	κλ-ισ(η)
αριθμ-ητ(ικό)	ενν(οεΐται)	κύρ(ιο)
αρ-ιθμ(ός)	ενρινόλ(ηκτα)	κυριολ(εκτικά)
αρσ-εν(ικό)	επιθ(ετο)	λ(έξη)
αρχ(αίος)	επιθ(ετικός)	λ(όγου) χ(άρη)
αρχ(ικός)	επίρρ(ημα)	μέλλ-οντ(ας)
ασυναίρ(ετος)	επιρρ(ηματικός)	μέσ(ος)
αττ(ικός)	επιφων(ήματα)	μεταβ(ατικό)
αύξ(ηση)	επιφωνηματ(ικός)	μ(ε)τ(α)β(ατικό)
αφηρημ(ένο)	ευκτ(ική)	μεταγ-εν(έστερος)
αφωνόλ(ηκτα)	εύχρ(ηστος)	μ(ε)τ(α)γ(ε)ν(έστερο)
άχρ(ηστος)	θέμα)	μετάθ(εση)
αχώρ(ιστο)	θέμ(ατ_ν)	μεταφορ(ικά)
βαρύτ(ονα)	θεματ(ικό)	

μ(ε)τ(α)φ(ορικά)	περισπώμ(ενα)	συνήθ(ως)
μ(ετά) Χ(ριστόν)	περιφρ-αστ(ικός)	συνηρ-ημ(ένος)
μετ(οχή)	πίν(ακας)	συνθ-ετ(ικό)
μονολεκτ(ικός)	πλ-ηθ-υντ(ικός)	σύνθ(ετο)
Νεοελλ-ην(ική)	ποιητ(ικός)	συντ-ελ-εσμ(ένος)
Γραμμ(ατική)	πρόθ(εση)	συνών(υμα)
νεοελλ(ηνικός)	προσδ(ιορισμός)	τρικατάλ(ηκτα)
νεότ(ερα)	προσηγ-ορ(ικό)	υγρόλ(ηκτα)
οδοντ(ικός)	προστ-ακτ(ική)	υπερθ(ετικός)
Ο(ργανισμός) Ε(κδόσεως)	προσ-ωπ(ικός)	υπερσ-υντ-έλ(ικός)
Σ(χολικών) Β(ιβλίων)	πρόσ(ωπο)	υποθετ(ικός)
ομηρ(ικό)	προφ(έρεται)	υποκείμ(ενο)
όν(ομα)	προφ(ορά)	υποκορ(ιστικό)
ον-όμ(ατα)	π(ρο) Χ(ριστού)	υποσημ(είωση)
ον-ομ-αστ(ική)	ρ-ήμ(α)	υπ-οτ-ακτ(ική)
οξύτ(ονα)	ρ-ημ-ατ(ικός)	φων(ήεν)
ορθογραφ(ικός)	σ-ελ(ίδα)	φωνηεντόλ(ηκτα)
οριστ(ική)	σημ(είωση)	χαρ(ακτ)ήρας)
ουδ-έτ(ερο)	σημασ(ία)	χρον(ικός)
ουσ-ιαστ(ικό)	σιγμόλ(ηκτα)	χρ(όνοι)
παθ-ητ(ικός)	σπάν(ια)	
π(αρά)β(αλε)	σπαν(ιότερα)	
παράγ(ωγα)	στερητ(ικό)	
παραγωγ(ικός)	συγκρ(ιτικός)	
π(αραδείγματος) χ(άρη)	συγχων(ευμένη)	
παρακ-είμ(ενος)	συζ(υγία)	
π(α)ρ(α)κ(ει)μ(ενος)	συμπερασματ(ικός)	§ παράγραφος
παρασύνθ(ετο)	σύμφ(ωνο)	§§ παράγραφοι
παρατ-ατ(ικός)	συμφωνόλ(ηκτα)	· θέση βραχύχρονου φωνή-
π(α)ρ(α)τ(ατικός)	συναίρ(εση)	εντος
παραχωρητ(ικός)	σύνδ(εσμος)	- θέση μακρόχρονου
παροξύτ(ονα)	συνηθ(έστερα)	εντος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Λόγος. Προφορικός και γραπτός λόγος

1. Ο άνθρωπος είναι προικισμένος με κατάλληλα όργανα, για ν' αρθρώσει τη φωνή του και να μιλεί.

· Η έναρθη ομιλία, που μ' αυτήν ο άνθρωπος μπορεί να συνεννοείται με τους ομοίους του, ονομάζεται **λόγος**.

Στην αρχή η συνεννόηση με το λόγο ανάμεσα στους ανθρώπους γινόταν μόνο προφορικά, υπήρχε δηλ. μόνο **προφορικός λόγος**.

Έπειτα, αλλού ενωρίτερα και αλλού αργότερα, χρησιμοποιήθηκε η γραφή και δημιουργήθηκε ο **γραπτός λόγος**.

2. Γενικές φωνητικές έννοιες

2. Όταν ο άνθρωπος μιλεί, βγαίνει από τους πνεύμονες αέρας, που περνάει από τα φωνητικά όργανα και βρίσκει κάθε φορά κάποια αντίσταση σ' ένα ή περισσότερα από αυτά. Έτσι παράγονται ήχοι και ακούονται φωνές.

Καθεμιά από τις απλές και αμέριστες φωνές που ακούονται, όταν μιλούμε, λέγεται **φθόγγος** (από το *φθέγγομαι* = μιλώ). Όταν π.χ. λέμε *τό*, ακούονται δύο φθόγγοι (τ-ο)· όταν λέμε *μένε*, ακούονται τέσσερις φθόγγοι (μ-ε-ν-ε) κτλ.

3. α) Οι φθόγγοι που παράγονται με το στόμα ανοιχτό ή μισοανοιχτό και μόνο με τις φωνητικές χορδές του λάρυγγα (χωρίς να βρίσκει παράπερα εμπόδιο ο αέρας που βγαίνει από τους πνεύμονες) λέγονται **φωνήεντα**. Π.χ. *α,ε,ι,ο,ου*.

β) Οι φθόγγοι που παράγονται με το στόμα κλεισμένο εντελώς ή κάπου φραγμένο και με τη βοήθεια όχι μόνο των φωνητικών χορδών του λάρυγγα, αλλά και μέρους του στόματος ή της ρινικής κοιλότητας (όπου ο αέρας που βγαίνει βρίσκει κάποιο εμπόδιο), λέγονται **σύμφωνα**. Π.χ. *β,γ,δ,ζ,θ* κτλ.

4. Εκτός από τα φωνήεντα και τα σύμφωνα υπάρχουν και μερικοί διάμεσοι φθόγγοι που λέγονται **ημίφωνα**. Τέτοια π.χ. έχουμε εμείς σήμερα τό *ι* και το *ου*, όταν λέμε *μά*, *μοιάζω* (όσο δεν προφέρονται *μνιά*,

μνιάζω), άκουα (όταν προφέρεται δισύλλαβο: ά-κουα) κτλ. Στο ημίφωνο ι η ράχη της γλώσσας αγγίζει ελαφρά τον ουρανίσκο. Στο ημίφωνο ου τα δύο χείλια αγγίζουν λίγο. Έτσι τα ημίφωνα δεν είναι ούτε καθαρά σύμφωνα ούτε καθαρά φωνήεντα. Ημίφωνα είχαν στην ομιλία τους και οι αρχαίοι Έλληνες (βλ. § 16, σημ.).

5. Δύο αλληπάλληλα φωνήεντα που προφέρονται γρήγορα σε μία συλλαβή αποτελούν **δίφθογγο** (§ 7). Όταν π.χ. εμείς σήμερα λέμε *χαϊ-δεύω*, τά δύο φωνήεντα *α* και *ι* προφέρονται μαζί, σχεδόν στον ίδιο χρόνο που θα προφέραμε ένα μόνο φωνήεν· δεν ακούονται δηλ. χωριστά τα δύο φωνήεντα *α* και *ι* (*χα-ι-δεύω*), παρά ακούεται πιο έντονα ο φθόγγος *α* και μαζί του πιο αδύνατα και πιο γρήγορα ο φθόγγος *ι*· έτσι σχηματίζεται ο δίφθογγος *αϊ*. Επίσης, όταν λέμε *λειμόνι* (όπως συνηθίζουν σήμερα να λένε σε μερικά μέρη), τα φωνήεντα *ε* και *ι* προφέρονται μαζί σ' ένα χρόνο, ακούεται δηλ. πιο έντονα ο φθόγγος *ε* και μαζί του πιο αδύνατα και πιο γρήγορα ο φθόγγος *ι*· έτσι σχηματίζεται ο δίφθογγος *εϊ*. Το ίδιο γίνεται, όταν λέμε *νεράιδα*, *κελαηδώ*, *βόιδι*, *ρόιδι* κτλ. Ακόμη, όταν λέμε *παιδιά*, *ματιά* κτλ., τα δύο τελευταία φωνήεντα *ι* και *α* προφέρονται μαζί σ' ένα χρόνο, αποτελούν δηλ. και αυτά ένα είδος δίφθογγο. (Βλ. *Νεοελληνική Γραμματική* Ο.Ε.Δ.Β. § 17 και § 18). Δίφθογγους είχαν στην ομιλία τους και οι αρχαίοι Έλληνες (βλ. § 25 κ.α.).

6. Ένας φθόγγος ή ένα σύνολο από φθόγγους που εκφέρονται μαζί και εκφράζουν μία μόνη έννοια ονομάζεται **λέξη** (από το *λέγω*). Όταν π.χ. λέμε *ο Νίκος έγραφε το μάθημα*, εκφωνούμε πέντε λέξεις, που η καθεμιά τους απαρτίζεται από έναν ή περισσότερους φθόγγους:

ο Ν-ί-κ-ο-ς έ-γ-ρ-α-φ-ε τ-ο μ-ά-θ-η-μ-α
φθόγγοι 1   5   6   2   6

7. Τα φωνήεντα, καθώς και τα συμπλέγματα φωνηέντων και συμφώνων που απαρτίζουν μια λέξη, εκφωνούνται με μικρότατες και ανεπαίσθητες διακοπές της πνοής που βγαίνει από το στόμα μας όταν μιλούμε. Έτσι η λέξη φαίνεται πως χωρίζεται σε τμήματα: *θέ/λω - μα/θη/τής*.

Κάθε τέτοιο τμήμα μιας λέξης που αποτελείται από ένα μόνο φωνήεν ή από ένα φωνήεν μαζί με ένα ή περισσότερα σύμφωνα λέγεται **συλλαβή**. Έτσι π.χ. στη νέα μας γλώσσα: *ά-έ-ρας*, *έ-γρα-ψα*, *α-σφρά-γι-στος*· και στην αρχαία: *έ-αρ*, *ά-η-δών*, *έ-στω-μέ-νος* (πβ. § 30 κ.α.).

8. Στο γραπτό λόγο οι φθόγγοι παριστάνονται με ορισμένα σημεία

που λέγονται **γράμματα**. Π.χ. οι τέσσερις φθόγγοι που απαρτίζουν τη λέξη *θεός* παριστάνονται με τέσσερα γράμματα: *θ-ε-ο-ς*. οι τρεις φθόγγοι της λέξης *πῦρ* παριστάνονται με τρία γράμματα: *π-υ-ρ* κτλ.

3. Γλώσσα και διάλεκτοι

9. Το σπουδαιότερο από τα φωνητικά όργανα του ανθρώπου είναι η γλώσσα. Αυτή εκτελεί το κυριότερο έργο κατά την εκφορά του λόγου. Γι' αυτό και ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο κάθε λαός εκφέρει το λόγο ονομάστηκε **γλώσσα**.

10. Στην αρχαιότητα αναπτύχθηκαν και καλλιεργήθηκαν πολύ η αρχαία ελληνική και η λατινική γλώσσα. Την πρώτη τη μιλούσαν και την έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες, τη δεύτερη οι Ρωμαίοι.

Από τις δύο αυτές γλώσσες σπουδαιότερη υπήρξε η **αρχαία ελληνική**, που μιλήθηκε πολλούς αιώνες και χρησιμοποιήθηκε από αξιόλογους συγγραφείς. Και επειδή δεν έπαψε να μιλιέται, πέρασε κατα καιρούς από διάφορα στάδια και τέλος έφτασε στη σημερινή της μορφή, δηλ. τη **νέα ελληνική γλώσσα**.

11. Η γλώσσα κάθε λαού δε μιλιέται παντού κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Παρουσιάζει από τόπο σε τόπο διαφορές στις λέξεις, στους γραμματικούς τύπους, στη σύνταξη (πβ. τα νεοελληνικά: *να σου πω* - *να σε πω*. λέγονταν - *λεγόντουσαν*. *τι λες* - *ίντα λές* κτλ.).

Οι τοπικές μορφές που παίρνει μια γλώσσα λέγονται **διάλεκτοι**.

12. Η αρχαία ελληνική γλώσσα παρουσιάζεται εξαρχής χωρισμένη σε διαλέκτους. Σε κάθε τόπο μιλούσαν ορισμένη διάλεκτο και σ' αυτή τη διάλεκτο έγραφαν, όταν έμαθαν να χρησιμοποιούν τη γραφή.

Οι κυριότερες από τις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους ήταν η **Ιωνική**, η **αττική**, η **αιολική** και η **δορική**.

13. Στις αρχαίες ελληνικές διαλέκτους γράφηκαν αξιόλογα έργα *ιεζά* και ποιητικά. Ιδιαίτερα η **αττική διάλεκτος**, που συγγενεύει με την ιωνική και διαμορφώθηκε στην Αθήνα, καλλιεργήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό. Διαδόθηκε και επικράτησε σε όλη την Ελλάδα ως ο τελειότερος τύπος της ελληνικής γλώσσας. Σ' αυτήν ακουστήκαν οι λόγοι των αττικών ρητόρων και σ' αυτή γράφηκαν τα έργα του Θουκυδίδη, του Πλάτωνα, του Ξενοφώντα κ.ά.

4. Γραμματική

14. Κάθε γλώσσα μιλιέται και γράφεται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Τη συστηματική εξέταση των κανόνων αυτών την ονομάζουμε **γραμματική**.

15. Η γραμματική που διδάσκει πώς οι αρχαίοι μιλούσαν και έγραφαν την αρχαία ελληνική γλώσσα λέγεται **γραμματική τῆς αρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας**. Ιδιαίτερα η γραμματική που διδάσκει πώς οι αρχαίοι μιλούσαν και έγραφαν την αττική διάλεκτο λέγεται **γραμματική τῆς ἀττικῆς διαλέκτου**.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΦΘΟΓΓΟΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Φθόγγοι. Γράμματα. Διαίρεση φθόγγων και γραμμάτων

16. Οι φθόγγοι της αρχαίας ελληνικής παριστάνονται με 24 γράμματα, που είναι τα ίδια της νέας (βλ. § 2 και § 8). Το σύνολο των γραμμάτων αυτών λέγεται ελληνικό αλφάβητο.

Σημ. Στην αρχή το ελληνικό αλφάβητο είχε και το γράμμα *F*, που από το σχήμα του λέγεται *δίγαμμα* (γιατί μοιάζει με διπλό κεφαλαίο *Γ*) και απο την προφορά του λέγεται *βαῦ* (γιατί παρίστανε ένα φθόγγο σαν το σημερινό *β* ή σαν μισό *ου*, όπως όταν τώρα λέμε *Ουάσιγκτον*, *τρισύλλαβο*, ή *άκουα*, *δισύλλαβο*· πβ. § 4).

Επίσης στην αρχαιότητα ελληνική γλώσσα υπήρχε και ένας ακόμη φθόγγος που ακουόταν όπως ακούεται τώρα ο φθόγγος *ι*, όταν λέμε *μιά*, *μοιάζω* (πβ. § 4)· του φθόγγου αυτού δε μας παραδόθηκε γραπτό σύμβολο, αλλά, όταν θέλουμε να τον παραστήσουμε, τον σημειώνουμε με το λατινικό *j* (γιότ).

17. Τα γράμματα κατα τον τρόπο της γραφής τους ξεχωρίζονται σε κεφαλαία (*A, B, Γ, Δ* κτλ.) και σε μικρά (*α, β, γ, δ* κτλ.).

18. Οι φθόγγοι της αρχαίας ελληνικής (όπως και της νέας) διαιρούνται σε **φωνήεντα** και σε **σύμφωνα** (βλ. § 3).

α) Τα **φωνήεντα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 7 γράμματα, που λέγονται και αυτά **φωνήεντα**: *α, ε, η, ι, ο, υ, ω*.

β) Τα **σύμφωνα** της αρχαίας, ως φθόγγοι, παριστάνονται με 17 γράμματα, που λέγονται και αυτά **σύμφωνα**: *β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (-ς), τ, φ, χ, ψ*.

2. Διαίρεση φωνηέντων

19. 1) Τα φωνήεντα της αρχαίας ελληνικής (δηλ. οι φθόγγοι που ακουόταν σαν φωνήεντα) διαιρούνται σε **βραχύχρονα** και **μακρόχρονα**.

α) Τα βραχύχρονα φωνήεντα προφέρονταν σε σύντομο χρόνο και παριστάνονται με τα γράμματα *α, ι, υ, -ε, ο*· και τα γράμματα αυτά λέγονται βραχύχρονα.

Το καθένα από αυτά ακουόταν σαν ένα απλό φωνήεν που προφέρεται σύντομα: το βραχύχρονο *α* σαν ένα *α*, το βραχύχρονο *ι* σαν ένα *ι*, το βραχύχρονο *υ* σαν ένα *ου*, το *ε* σαν ένα *ε*, το *ο* σαν ένα *ο*.

β) Τα μακρόχρονα φωνήεντα προφέρονταν σε μακρύτερο χρόνο, σε διπλάσιο περίπου από όσο τα βραχύχρονα, και παριστάνονται με τα γράμματα *α, ι, υ, η, ω*· και τα γράμματα αυτά λέγονται μακρόχρονα.

Από αυτά το μακρόχρονο *α* ακουόταν σαν μακρύ *α* (περίπου σαν *αα*) το μακρόχρονο *ι* σαν μακρύ *ι* (περίπου σαν *ιι*), το μακρόχρονο *υ* σαν μακρύ *ου* (περίπου σαν *ουου*), το *η* σαν μακρύ *ε* (περίπου σαν *εε*), το *ω* σαν μακρύ *ο* (περίπου σαν *οο*).

2) Ο σύντομος ή μακρύς χρόνος της προφοράς των φωνηέντων λέγεται **χρόνος** ή **ποσότητα** των φωνηέντων.

3) Επειδή με τα ίδια γράμματα *α, ι, υ*, παριστάνονται και μακρόχρονοι και βραχύχρονοι φθόγγοι, γι' αυτό τα γράμματα *α, ι, υ* λέγονται **δίχρονα**.

Σημ. Η μακρότητα του δίχρονου σημειώνεται με το σημάδι $\bar{\quad}$ (χώρᾱ), η βραχύτητα με το σημάδι $\check{\quad}$ (γλωσσᾱ).

20. Ανασκόπηση. Από τα 7 γράμματα *α, ε, η, ι, ο, υ, ω* που παριστάνουν φωνήεντα:

α) Το *ε* και το *ο* ονομάζονται **βραχύχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους βραχύχρονους).

β) Το *η* και το *ω* ονομάζονται **μακρόχρονα** (γιατί παριστάνουν φθόγγους μακρόχρονους).

γ) Το *α*, το *ι* και το *υ* ονομάζονται **δίχρονα**, γιατί παριστάνουν φθόγγους άλλοτε μακρόχρονους και άλλοτε βραχύχρονους (δηλ. σε άλλες λέξεις ή τύπους λέξεων είναι μακρόχρονα και σε άλλες βραχύχρονα).

3. Διαίρεση συμφώνων

21. 1) Τα σύμφωνα της αρχαίας (δηλ. οι φθόγγοι που ακουόνταν σαν σύμφωνα) διαιρούνται:

α) σε 9 **άφωνα**· αυτά παριστάνονται με τα γράμματα *κ, γ, χ, π, β, φ, -τ, δ, θ*, που λέγονται και αυτά άφωνα·

β) σε 5 **ημίφωνα**· αυτά παριστάνονται με τα γράμματα λ, ρ - μ, ν, σ(ς), που λέγονται και αυτά ημίφωνα.

2) Εκτός από τα παραπάνω γράμματα υπάρχουν τρία ακόμα, τα ζ, ξ, ψ, που παριστάνουν σύμφωνα· αυτά λέγονται **διπλά**.

Τα γράμματα ζ,ξ,ψ ονομάστηκαν διπλά, γιατί το καθένα από αυτά παριστάνει δύο φθόγγους συγχωνευμένους: το ζ έγινε από το κ+σ ή γ+σ ή χ+σ (πίνακς = πίναζ, φλόγς = φλόζ, δνωχς = δνωζ), το ψ από το π+σ ή β+σ ή φ+σ (κώνωπς = κώνωψ, Άραβς = Άραψ, γράψω = γράψω) και το ξ από το σ+δ (Άθήνασδε = Άθήναζε) ή από το δ+ι (φροντίδω = φροντίζω) κτλ. .

22. Τα άφωνα υποδιαιρούνται:

α) κατά το φωνητικό όργανο με το οποίο κυρίως προφέρονται: στα **ουρανικά** κ, γ, χ, στα **χειλικά** π, β, φ και στα **οδοντικά** τ, δ, θ·

β) κατά το είδος της πνοής που συνοδεύει την εκφώνησή τους: στα **ψιλόπνοα** δηλ. λεπτά κατά την πνοή) κ, π, τ, στα **δασύπνοα** (δηλ. παχιά κατά την πνοή) χ, φ, θ και στα **μέσα** β, γ, δ.

23. Τα ημίφωνα υποδιαιρούνται στα **υγρά** λ, ρ, στα **ένρινα** μ, ν και στο **συριστικό** σ(ς).

24. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Είδη φθόγγων	Κατά το φωνητικό όργανο			Κατά το είδος της πνοής
	Ουρανικά	Χειλικά	Οδοντικά	
Άφωνα	κ	π	τ	ψιλόπνοα
	γ	β	δ	μέσα
	χ	φ	θ	δασύπνοα
Ημίφωνα	υγρά: λ, ρ			
	ένρινα: μ, ν (και γ πριν από τα κ, γ, χ, ξ)			
	συριστικό: σ (ς)			
	παλαιότερα ημίφωνα: F, j			
Διπλά	ζ, ξ, ψ			

4. Δίφθογγοι

25. Οι δίφθογγοι (§ 5) της αρχαίας ελληνικής είναι έντεκα:

α) οχτώ κύριοι: αι, ει, οι, υι - αυ, ευ, ηυ, ου.

β) τρεις καταχρηστικοί: α, η, φ.

26. Οι δίφθογγοι γενικά είναι μακρόχρονοι (βλ. § 19): παιδεύει, ὦ βασιλεῦ, ὦ γραῦ, ὦ βοῦ. Μόνο οι δίφθογγοι αι και οι λογαριάζονται βραχύχρονοι, όταν βρίσκονται εντελώς στο τέλος ασυναίρετης κλιτής λέξης: οἱ ναῦται, οἱ κῆποι· αλλά: τοῖς ναῦταις, τοῖς κήποις - οἱ Ἑρμαῖ, τῆ ἠχοῖ, τῆ αἰδοῖ (συνηρημ.). Είναι όμως το αι και το οι μακρόχρονα στην κατάληξη της ευκτικής και στο τέλος των επιρρημάτων και επιφωνμάτων: παιδεύοι, παιδεύσοι, παιδεύσαι (ευκτ.) - οἴκοι, Ἰσθμοῖ, εὐοῖ, παπαῖ· ἔτσι και οἱ (προσωπ. αντων.) Πβ. και § 165, 2.

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΑΒΕΣ

1. Λέξη. Γράμματα της λέξης

27. Ο λόγος, προφορικός ή γραπτός, απαρτίζεται από **λέξεις** (βλ. § 6): *φείδου χρόνου* (2 λέξεις), *τους γονείς τίμα* (3 λέξεις).

28. Κάθε λέξη αποτελείται από έναν ή περισσότερους **φθόγγους**, που παριστάνονται με τα αντίστοιχα **γράμματα** (βλ. § 2 και § 8).

Το πρώτο γράμμα της λέξης λέγεται **αρχικό**, το τελευταίο λέγεται **τελικό** και όλα τα άλλα λέγονται **εσωτερικά**.

29. α) Κάθε φωνήεν μπορεί να είναι τελικό: *σῶμα, φέρε, μάχη, περί, υπό, δόρυ, ἐγώ*.

β) Τελικά σύμφωνα στην αρχαία ελληνική είναι τα *ν, ρ, ζ* (και τα διπλά *ξ, ψ*): *πλοῖον, ῥήτωρ, ἄνθρωπος, φύλαξ (κς), κώνωψ (πς)*. (βλ. § 21, 2).

2. Συλλαβή

30. α) **Συλλαβή** λέγεται το τμήμα της λέξης που απαρτίζεται από ένα ή περισσότερα σύμφωνα μαζί με ένα φωνήεν ή δίφθογγο: *φῶ-τα, φῶς· ναῦ-ται· Ἐλ-λη-νες· ἄν-θρω-πος, στρά-τευ-μα, σάλ-πιγξ, στρό-φιγξ*.

β) Η συλλαβή μπορεί ν' αποτελείται και από ένα μόνο φωνήεν ή ένα δίφθογγο: *ἱ-α, ἀ-εῖ, υἱ-οί, οὐ* (=ὄχι), *εἶ* (=ἄν). Βλ. και § 7.

31. Η λέξη, αν έχει μία μόνο συλλαβή, λέγεται **μονοσύλλαβη** (*νοῦς, φῶς*)· αν έχει δύο συλλαβές, **δισύλλαβη** (*τι-μή, φέ-ρω*)· αν έχει τρεις, **τρισύλλαβη** (*ἀν-θρω-πος, παι-δεύ-ω*)· αν έχει περισσότερες από τρεις, **πολυσύλλαβη** (*σω-φο-σύ-νη, ἀ-γω-νί-ζο-μαι, ἀ-γω-νι-ζό-με-θα*).

32. Σε κάθε λέξη με περισσότερες συλλαβές από μία, η τελευταία λέγεται **λήγουσα**, η προτελευταία **παραλήγουσα**, η αντιπροτελευταία **προπαραλήγουσα**· η πρώτη συλλαβή λέγεται **αρχική**.

33. Η συλλαβή, από το χρόνο του φωνήεντος που έχει, λέγεται:

α) **φύσει μακρόχρονη** ή απλώς **μακρόχρονη**, αν έχει μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο: *θή-κη, τρώ-γω, χαί-ρω, κοί-τη, ᾠ-ρα, εὐ-θυ-μῶ*.

β) **θέσει μακρόχρονη**, αν έχει βραχύχρονο φωνήεν, αλλά ὕστερ' από αυτό ακολουθούν στην ίδια λέξη δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή ένα δι-

πλό (ζ, ξ, ψ): *ἄλ-λος, θερ-μός, ἐ-χθρός· ὄ-ζω (= μυρίζω), τό-ξον·*

γ) **βραχύχρονη**, αν έχει βραχύχρονο φωνήεν και ακολουθεί άλλο φωνήεν ή απλό σύμφωνο ή τίποτε: *νέ-ος, φέ-ρο-μεν, λό-γος, ἔ-χε.*

3. Συλλαβισμός

34. Το χώρισμα μιας λέξης στις συλλαβές της λέγεται **συλλαβισμός**. Ο συλλαβισμός των λέξεων στην αρχαία ελληνική γίνεται κατά τους εξής κανόνες:

α) Ένα ή περισσότερα σύμφωνα, όταν είναι στην αρχή της λέξης, συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο)· όταν είναι στο τέλος της λέξης, συλλαβίζονται με το προηγούμενο φωνήεν (ή δίφθογγο) *να-ός, ναύ-της, βρα-δύς, βα-φεύς, στρα-τός, σάλ-πιγξ.*

β) Ένα μόνο σύμφωνο ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζεται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο): *ἀ-γω-νι-ζό-με-θα, δύ-να-μαι, ἄ-πει-ροι.*

γ) Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο), όταν αρχίζει από αυτά (αρχαία) ελληνική λέξη: *ἀ-γροῖ (γράφω), ἀ-στήρ (στέλλω), γί-γνο-μαι (γνώσις), Ἄ-ρι-ά-δνη (δνοφερός).* Αλλιώς, χωρίζονται: *ἐλ-πίς, ὄρ-μή, ἴπ-πος, θάρ-ρος.*

δ) Τρία σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα (ή διφθόγγους) συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν (ή δίφθογγο), όταν και από τα τρία αυτά σύμφωνα ή μόνο από τα δύο πρώτα αρχίζει αρχαία ελληνική λέξη: *α-στρα-πή (στρέφω), ἐ-χθρός (χθές), ἰ-σχνός (σχήμα).* Αλλιώς, χωρίζονται· και το πρώτο από αυτά συλλαβίζεται με το προηγούμενο φωνήεν ή τον προηγούμενο δίφθογγο: *ἄν-θρω-πος, δέν-δρον, πορ-θμός, στιλ-πνός.*

ε) Οι σύνθετες λέξεις χωρίζονται στα συνθετικά τους μέρη, αν κατά τη σύνθεση δεν έχει αποβληθεί το τελικό φωνήεν του θέματος του α' συνθετικού· αλλιώς, συλλαβίζονται σαν απλές λέξεις: *ἐξ-έρχομαι, συν-άγω, προσ-φέρω, δυσ-τυχής, Ἑλλήσ-ποντος, νουν-εχής·* αλλά: *πα-ρέρχομαι, ἀ-πέχω, κά-θοδος, νο-μάρχης, φί-λιππος, πρω-ταγωνιστής.*

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟΝΟΙ, ΠΝΕΥΜΑΤΑ, ΣΤΙΣΗ

Α'. Οι τόνοι και ο τονισμός

1. Τόνοι

35. Σε κάθε λέξη που έχει δύο ή περισσότερες συλλαβές μία από αυτές τονίζεται, δηλ. προφέρεται πιο δυνατά από τις άλλες. Για να φανερώσουμε στο γραπτό λόγο ποια είναι η συλλαβή που τονίζεται, γράφουμε πάνω στο φωνήεν ή το δίφθογγο της συλλαβής αυτής ένα σημάδι που λέγεται **τόνος**: *φέ-ρω, φε-ρό-με-θα, φε-ρο-μέ-νη, φεῦ-γε, ἀ-πό-φεν-γε, ἀ-γα-θός, ἀ-νήρ.*

36. Οι τόνοι είναι τρεις: η **οξεΐα** (´), η **βαρεία** (˘) και η **περισπωμένη** (-): *Ἄρταξέρξης καὶ Κύρος.*

2. Ονομασία τῶν λέξεων ἀπὸ τὸν τόνο τους

37. Σε κάθε λέξη πάνω στο φωνήεν ή το δίφθογγο της συλλαβής που τονίζεται σημειώνουμε κάθε φορά έναν ορισμένο τόνο (πβ. §38 και § 39). Κατά τη θέση που έχει ο τόνος σε μια λέξη και κατά το είδος του η λέξη αυτή λέγεται:

- 1) **όξύτονη**, αν έχει οξεΐα στη λήγουσα: *πατήρ.*
- 2) **παροξύτονη**, αν έχει οξεΐα στην παραλήγουσα: *μήτηρ.*
- 3) **προπαροξύτονη**, αν έχει οξεΐα στην προπαραλήγουσα: *λέγομεν.*
- 4) **περισπώμενη**, αν έχει περισπωμένη στη λήγουσα: *τιμῶ.*
- 5) **προπερισπώμενη**, αν έχει περισπωμένη στην παραλήγουσα: *δῶρον.*
- 6) **βαρύτονη**, αν δεν τονίζεται στη λήγουσα: *ἄνθρωπος, λῦω, κελεύω.*

3. Τονισμός. Γενικοί κανόνες τονισμού

38. Ο τονισμός των λέξεων στην αρχαία ελληνική γίνεται κατά τους εξής γενικούς κανόνες:

- 1) **Καμιά λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα** (όπως και στην κοινή νέα ελληνική): *λέγομεν, ἐλέγομεν, ἐλεγόμεθα, ἐπικίνδυνος, ἐπικινδυνότατος.*

2) Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται: (ή βασίλισσα, αλλά) τῆς βασιλίσης, (ἀμεσος, αλλά) ἀμέσως.

3) Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία: τιμώ-μεθα, παρήγορος, πείθομαι.

4) Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία: νέφος, τόπος, ἀγαθός.

5) Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία εμπρός από μακρόχρονη λήγουσα: θήκη, κώμη, παιδεύω, κλαίω.

6) Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη εμπρός από βραχύχρονη λήγουσα: κήπος, χῶρος, φεῦγε, κῶμαι.

7) Η θέση μακρόχρονη συλλαβή ως προς τον τονισμό λογαριάζεται βραχύχρονη: αὐλαξ, κλίμαξ, μεῖραξ, τάξις, λύτρον (βλ. § 33, β).

8) Η βαρεία σημειώνεται στη θέση της οξείας μόνο στη λήγουσα, όταν δεν ακολουθεί στίξη ή λέξη εγκλιτική (βλ. § 43,1 και § 50): ὁ βασιλεὺς τὴν μὲν πρὸς εαυτὸν ἐπιβουλήν οὐκ ἤσθάνετο - τοῖς μὲν Ἑλλήσιν ἔσει πιστός, τοῖς δὲ βαρβάροις φοβερός - τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν - νὰός τις.

4. Ειδικοί κανόνες τονισμού

39. 1) Η ασυναίρετη ονομαστική, αιτιατική και κλητική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, κανονικά παίρνει οξεία:

ὁ ποιητής, τὸν ποιητήν, ὦ ποιητά· οἱ ποιηταί, τοὺς ποιητάς, ὦ ποιηταί· ἡ φωνή, τὴν φωνήν, ὦ φωνή· αἱ φωναί, τὰς φωνάς, ὦ φωναί· πατήρ, λιμήν, ἀνδριάς· καλήν, καλάς, καλά· αὐτή, αὐτήν, αὐτάς· λαβών, ἰδών, λευκῶς, λυθείς.

Ἐξαιρέσεις βλ. § 144.

2) Η μακροκατάληκτη γενική και δοτική των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, παίρνει περισπωμένη:

τοῦ ποιητοῦ, τῷ ποιητῇ· τῶν ποιητῶν, τοῖς ποιηταῖς· τῆς φωνῆς, τῇ φωνῇ· τῶν φωνῶν, ταῖς φωναῖς· τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀγαθῆς, τῷ ἀγαθῷ, τῇ ἀγαθῇ· τῶν ἀγαθῶν, τοῖς ἀγαθοῖς, ταῖς ἀγαθαῖς κτλ.

αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῷ, αὐτῇ· αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐταῖς κτλ.

Ἐξαιρέσεις βλ. § 102, 2 (τοῦ λεῶ, τῷ λεῷ κτλ.).

3) Στα πτωτικά (βλ. § 74), όπου τονίζεται η ονομαστική του ενικού εκεί τονίζονται και οι άλλες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού, εκτός αν εμποδίζει η λήγουσα:

λέων, λέοντος, λέοντες κτλ. - αλλά: λεόντων (βλ. § 38¹, 2).

ἄρρην, ἄρρενος, ἄρρενες κτλ. - αλλά: ἀρρένων.

ἕκαστος, ἕκαστον, ἕκαστοι κτλ. - αλλά: ἐκάστου, ἐκάστων, ἐκάστους.

ὁ λύων, τοῦ λύοντος, οἱ λύοντες κτλ. - αλλά: τῶν λυόντων.

Εξαιρέσεις βλ. § 88, 3 και § 145.

4) Η λήγουσα που προέρχεται από συναίρεση, όταν τονίζεται, κανονικά παίρνει περισπωμένη:

(τιμάω) τιμῶ, (τιμάων) τιμῶν, (ἐπιμελέες) ἐπιμελεῖς.

παίρνει όμως οξεία, αν πριν από τη συναίρεση είχε οξεία η δεύτερη από τις συλλαβές που συναρρούνται:

(ἑσταῶς) ἐστῶς, (κλήις, κλήις) κλειῖς.

5) Στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του πρώτου συνθετικού, αν επιτρέπει η λήγουσα: (σοφός) πάνσοφος, (πόλις) ἀκρόπολις, μεγαλόπολις, (πῆχυς) εἰκοσάπηχυς. (ἐλθεῖ) ἄπελθε, (δοῦς) ἀπόδοϋς. (φρῆν) ὁ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον (βλ. §. 432).

5. Ἄτονες λέξεις

40. Δέκα μονοσύλλαβες λέξεις της αρχαίας ελληνικής δεν παίρνουν τόνο και γι' αυτό λέγονται **ἄτονες λέξεις**. Αυτές είναι 1) τα ἄρθρα *ὁ, ἡ, οἱ, αἱ*. 2) οι προθέσεις *εἰς, ἐν, ἐκ* (ή *ἐξ*). 3) τα μόρια *εἰ, ὡς, οὐ* (ή *οὐκ* ή *οὐχ*).

6. Εγκλιτικές λέξεις. Ἐγκλιση του τόνου

41. Μερικές μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις συμπεφέρονται τόσο στενά με την προηγούμενη, ώστε ακούονται σαν ν' αποτελούν μαζί της μία λέξη· γι' αυτό ο τόνος τους κανονικά ή χάνεται ή ανεβαίνει στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης ως οξεία (πβ. τα νεοελληνικά: *ὁ ἀδερφός μου, ὁ δάσκαλός μου*).

Οι λέξεις αυτές λέγονται **εγκλιτικές λέξεις** ή απλώς **εγκλιτικά**.

42. Συχνότερα εγκλιτικά της αρχαίας ελληνικής είναι:

1) οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών *μου, μοί, μέ - σου, σοί, σε - ου, οί, ε* (βλ. § 222).

2) όλες οι πτώσεις ενικού και πληθυντικού της αόριστης αντωνυμίας *τίς - τί* εκτός από τον τύπο του ουδέτ. πληθ. *ἄττα* (= *τινά* = μερικά) (βλ. § 237).

3) όλοι οι δισύλλαβοι τύποι της οριστικής του ενεστώτα των ρημάτων *εἰμι* (= εἶμαι) και *φημι* (= λέγω) (βλ. § 275 και § 351, 3).

4) τα επιρρήματα *πού, ποί, ποθὲν - πώς, πῆ* (ή *πῆ*). *ποτέ* (βλ. 363, α).

5) τα μόρια *γέ, τέ, τοί, πέρ, πώ, νῦν* και το πρόσφυμα *δέ* (διαφορετικό από το σύνδεσμο *δέ*) (βλ. § 370, 1 και 6).

43. 1) Ο τόνος των εγκλιτικών χάνεται: α) σε όλα τα εγκλιτικά (μονοσύλλαβα ή δισύλλαβα), όταν η προηγούμενη λέξη είναι οξύτονη ή περυσπώμενη:

ναός τις, καλόν ἐστι (με οξεία και όχι βαρεία στην προηγούμενη λέξη· βλ. § 38, 8) - *τιμῶ σε, τιμῶ τινας*.

β) μόνο στα μονοσύλλαβα εγκλιτικά, όταν η προηγούμενη λέξη είναι παροξύτονη: *γέρων τις, παιδεύω σε*.

2) Ο τόνος των εγκλιτικών ανεβαίνει στη λήγουσα της προηγούμενης λέξης (ως οξεία), όταν η προηγούμενη λέξη είναι προπαροξύτονη ή προπερυσπώμενη ή άτονη ή εγκλιτική:

ἔλαφος τις, ἔλαφοί τινες - κῆπός τις, κῆποί τινες, Ἄριαϊός τε καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί - ἐν τινι τόπῳ - εἴ τις βούλεται - εἴ τίς ἐστί μοι φίλος.

3) Ὁ τόνος των εγκλιτικών μένει στη θέση του (δηλ. δε γίνεται ἐγκλιση τόνου):

α) όταν η προηγούμενη λέξη είναι παροξύτονη και το εγκλιτικό δισύλλαβο: *λόγοι τινές, ἀνθρώπων τινῶν, φίλοι εἰσίν*.

β) όταν η προηγούμενη λέξη έχει πάθει ἐκθλιψη ή όταν πριν από το εγκλιτικό υπάρχει στίξη: *καλόν δ' ἐστίν - Ὅμηρος, φασί, τυφλός ἦν*.

γ) όταν υπάρχει ἐμφαση ή αντιδιαστολή: *παρὰ σοῦ, πρὸς σέ· ταῦτα σοὶ λέγω, οὐκ ἐκεῖνον*.

Β'. Τα πνεύματα και η χρήση τους

1. Πνεύματα

44. Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή από το σύμφωνο ρ παίρνει πάνω σ' αυτό ένα ιδιαίτερο σημάδι, που λέγεται **πνεύμα**.

45. Τα πνεύματα είναι δύο, η **ψιλή** (·) και η **δασεία** (´): *ἀήρ, εἰκῶν* - ἀγνός, *εὐρίσκω*· *βέω*.

2. Λέξεις με ψιλή και λέξεις με δασεία

46. Από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο οι περισσότερες παίρνουν ψιλή.

47. Δασύνονται (δηλ. παίρνουν δασεία) κανονικά:

1) Οι λέξεις που αρχίζουν από *υ* ή από *ρ*: *ὕβριζω, ῥόδον*.

2) Τα ἄρθρα *ὀ, ἦ, αἶ* και οι δεικτικές αντωνυμίες *ὄδε, ἦδε, οἶδε, αἶδε*· *οὗτος, αὕτη*.

3) Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα (εκτός από τα *ἐνθα, ἐνθεν*): *ὄς, ἦ, ὄ* κτλ. (βλ. § 240), *ὄπου, ὄθεν* κτλ. (βλ. § 363, α).

4) Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας *ἡμεῖς, ἡμῶν* κτλ., *οὗ, οἶ, ἐ*, οι αντωνυμίες *ἐτερος, ἐκάτερος, ἕκαστος* και οι λέξεις που σχηματίζονται από αυτές (*ἡμέτερος, ἐαυτοῦ, ἐτέρωθεν, ἐκάστοτε* κτλ.).

5) Οι σύνδεσμοι *ἕως, ἤνικα, ἵνα, ὅμως, ὁπότε, ὅπως, ὅτε, ὅτι, ὥς, ὡστε*.

6) Τα αριθμητικά *εἶς, ἐν, ἑξ, ἐπτά, ἑκατόν*· επίσης τα παράγωγα από αυτά· *ἐνδεκα, ἑξακόσιοι, ἑβδομήκοντα, ἑκατοντάκις* κτλ.

7) Οι ακόλουθες λέξεις (και ὅσες είναι παράγωγες από αυτές ή σύνθετες με *α'* συνθετικό τις λέξεις αυτές):

Α·- *ἄβρός, ἄγιος, ἀγνός, ἄδης, ἀδρός, ἀθρόος* (στην αττική διάλεκτο), *αἶμα, Αἶμος, αἰρέω-ῶ, αἶ ἀλαί* (= η αλυκή), *ἄλας, Ἀλιάκμων*, γεν. -*νος*, *Ἀλίαρτος, ἀλιεύω* (μτγν.). *Ἀλικαρνασός, ἄλις* (= αρκετά), *ἀλίσκομαι-ἄλωσις, ἄλλομαι* (= πηδῶ), *Ἀλόνησος, ἀλουργίς*, γεν. -*ίδος* (μτγν.), *ὄ ἄλς*, γεν. *τοῦ ἄλός* (= αλάτι· συχνά σε πληθ. *οἶ ἄλες* = αλάτι, αλυκή), *ἦ ἄλς*, γεν. *τῆς ἄλός* (= θάλασσα), *ἀλτήρ*, πληθ. *ἀλτήρες, ἄλυσις, ἦ ἄλως* (= αλώνι), *ἄμα, ἄμαξα, ἄμαρτάνω, ἄμιλλα, ἄμμα* (= δέσιμο, κόμπος· από το

ἄπτω), ἀνύτω (ἀλλά και ἀνύ(τ)ω), ἀπαλός, ἀπαξ, ἀπλοῦς, ἄπτω-ἄπτομαι, ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρμονία, ἀρμός, ἀρπαξ - ἀρπάζω, ἀφή, ἀψίκορος, ἀψίς, γεν. -ἴδος.

Ε.- (Ἐβραῖος), τὸ ἔδος (= θρόνος, ναός, ἀγαλμα), ἔδρα, ἐδώλιον, ἔζομαι (= κάθομαι), εἰλόμην (αόρ. β' του αἰροῦμαι), εἵμαρται - εἵμαρμένῃ. εἰδ- γνυμι και εἰργνύω (= εμποδίζω την ἐξοδο, κλείνω μέσα· ἐνὼ εἶργω = εμποδίζω την εἴσοδο, αποκλείω), εἶρκτή, Ἐκάβη, ἐκάς (= μακριά), Ἐκάτη, ἐκών, Ἐλένη, Ἐλικών (γεν. -ῶνος), ἡ ἔλιξ, ἐλίττω (= τυλίγω, στρέφω), ἔλκος, ἔλκω (μεταγ. ἐλκύω), Ἐλλάς, Ἐλλην, ἡ ἔλμινς (γεν. -ινθος = σκουλήκι των εντέρων), τὸ ἔλος, ἐνεκα ἢ ἐνεκεν, ἐξῆς, ἐξω (μέλλ. του ρ. ἔχω), ἐορτή, ἔρκος (= φραγμός), ἔρμα, ἐρμηνεύω, Ἐρμῆς, ἔρπω, ἐσπέρα, ἐσπερος, ἐσπόμην (αόρ. β' του ἐπομαι), ἐστιάω-ῶ, ἐταῖρος, ἐτοιμος και ἐτοιμός, εὐρίσκω, ἐφθός (= βραστός· για τα μέταλλα = καθαρισμένος με φωτιά, καθαρός), ἔψω (= βράζω), ἔωλος (= παλιός, ὄχι πρόσφατος), ἡ ἔως (= πρωί).

Η.- Ἥβη, ἡγέομαι -οῦμαι, ἡδομαι, ἡκιστα, ἡκω, ἡλιξ (= συνομήλικος, σύντροφος), Ἥλιαία, ἡλιος, ἡλος (= καρφί), ἡμέρα, ἡμερος, ἡμι-(αχώριστο μόριο), ἡμισυς, ἡ ἡνία και τὰ ἡνία (= χαλινός), ἡπαρ, Ἥρα, Ἡρακλῆς, Ἡρόδοτος, ἡρως, Ἡσίοδος, ἡσυχος, ἡττα, ἡττάομαι -ῶμαι, ἡττων, Ἡφαιστος.

Ι.- ἰδρύνω, ἰδρῶς, ἰέραξ, ἱερός, ἱημι, ἱκανός, ἱκέτης, ἱκνέομαι -οῦμαι, ἱλάσκομαι, ἱλαρός, ἱλεως, ἱμάς, ἱμάτιον, ἱμερος (= πόθος), ἱππος, (μεταγεν. ἱπταμαι), ἱστημι, ἱστός - ἱστίον, ἱστορία, ἱστορέω -ῶ, ἱστωρ (γεν. -ορος = ἔμπειρος, γνώστης).

Ο.- ὀδός, ὀλκάς (= πλοίο που ρυμουλκεῖται, φορτηγὸ), ὀλκῆ (= ἔλξη, εἰσπνοή, βάρος), ὁ ὀλκός (= μηχανήμα με το οποίο ἐσερναν τα πλοία, λουρί, χαλινός, τροχιά, αὐλάκι), ὄλμος, ὄλος, ὄρμαθός, ὄρμη, ὁ ὄρμος, ὁ ὄρος, τὸ ὄριον, ὀρίζω, ὄράω -ῶ, ὄσιος.

Ω.- ὦρα, ὠραιός, ὠριμος.

3. Θέση του τόνου και του πνεύματος

48. α) Στα απλά φωνήεντα και τους καταχρηστικούς διφθόγγους, ὅταν γράφονται με μικρά γράμματα, ο τόνος ἢ το πνεῦμα σημειώνεται ἀπὸ πάνω: ἀρέτῃ, ἐορτῇ, τῷ ἀνθρώπῳ, ἠώς, ᾠδεῖον· ὅταν εἶναι κεφαλαία,

σημειώνεται εμπρός και προς τα πάνω: Ἀθηνᾶ, Ἑλλάς, Ἡώς, Ὡδεῖον ἢ Ὡδεῖον.

β) Στους κύριους διφθόγγους ο τόνος ἢ το πνεῦμα σημειώνεται πάνω στο δεύτερο φωνήεν: αὐτός, αἶρετός, εὕρισκω, ναύτης, σφαῖρα, Αἰγεύς.

γ) Ὃταν ο τόνος και το πνεῦμα βρίσκονται στην ἴδια συλλαβή, τότε η οξεία ἢ η βαρεία σημειώνεται ὑστερ' ἀπὸ το πνεῦμα και η περισπωμένη ἀπὸ πάνω του: ἄνθρωπος, Ἑλλήν, αὔριον, Αἴας ὃς ἦρως ἦν, εὐρος, Ἦρα, ἦπαρ.

δ) Ο τόνος και το πνεῦμα παραλείπονται σε λέξεις που γράφονται ολόκληρες με κεφαλαία: ΕΛΛΑΣ, ΑΙΓΙΝΑ, ΠΑΡΘΕΝΩΝ.

Γ'. Ἄλλα σημεία στο γραπτό λόγο

1. Βοηθητικά ορθογραφικά σημεία

49. Στο γραπτό λόγο χρησιμοποιούνται και τα ἀκόλουθα **βοηθητικά ορθογραφικά σημεία:**

1) Η **υποδιαστολή** (,), που εἶναι ὁμοία με το κόμμα και σημειώνεται συνήθως στην αναφορική αντωνυμία *δ,τι*, για να την ξεχωρίσει ἀπὸ τον εἰδικό σύνδεσμο *δτι*.

2) Τα **διαλυτικά** ("), που σημειώνονται πάνω στο *ι* ἢ το *υ*, ὅταν χρειάζεται να δηλωθεῖ ὅτι το *ι* ἢ το *υ* δε σχηματίζει διφθογγο με το προηγούμενο φωνήεν μιας λέξης: Ἀχαῖα, δυϊκός, πρᾶυνω, προῦπάρχω.

3) Ο **ἀπόστροφος** (·), που σημειώνεται στην ἐκθλιψη (§ 57).

4) Η **κορωνίδα** (·), που σημειώνεται στην κράση (§ 55).

5) Το **ενωτικό** (-), μια γραμμούλα, μικρότερη ἀπὸ την παύλα, που χρησιμεύει για να ενώνει τις συλλαβές στις οποίες χωρίζεται μια λέξη: *θά-λασ-σα*. Το ενωτικό χρησιμεύει κυρίως στο τέλος της γραμμής, ὅταν

(κατὰ τους κανόνες του συλλαβισμού).

2. Σημεία της στίξης

50. Στο γραπτό λόγο, εκτός ἀπὸ τους τόνους, τα πνεύματα και τα παραπάνω βοηθητικά σημεία, χρησιμοποιούνται και μερικά ἄλλα σημά-

δια που ευκολύνουν το διάβασμα, δείχνοντας πού και πόσο πρέπει να σταματά κάθε φορά η φωνή μας και πώς να χρωματίζεται κατά το νόημα. Τα σημάδια αυτά λέγονται **σημεία της στίξης**.

Τέτοια σημεία είναι τα ακόλουθα:

1) Η **τελεία στιγμή** ή απλώς **τελεία** (.)· σημειώνεται εκεί όπου τελειώνει περίοδος, δηλ. τμήμα του λόγου που περιέχει ένα ακέραιο νόημα.

2) Η **μέση** ή **άνω στιγμή** ή **επάνω τελεία** (·)· χρησιμεύει για να δείξουμε ότι πρέπει να γίνει μικρότερη διακοπή απ' ό,τι με την τελεία και σημειώνεται στο τέλος τμήματος μιας περιόδου με νόημα κάπως ανεξάρτητο, που συμπληρώνεται με το επόμενο τμήμα.

3) Η **υποδιαστολή** ή το **κόμμα** (,)· χρησιμεύει για να δείξουμε πολύ μικρή διακοπή, εκεί όπου λογικά χωρίζονται μεταξύ τους οι προτάσεις μιας περιόδου ή ορισμένες λέξεις στην ίδια πρόταση.

Παράδειγμα για τη χρήση της τελείας, της επάνω τελείας και του κόμματος: *Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἔλλιξε λήσειν· καὶ γάρ, ἂν τοὺς ἄλλους λάθης, σεαυτῶ συνειδήσεις. Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου, τοῖς δὲ νόμοις πείθου.*

4) Το **ερωτηματικό** (;)· σημειώνεται ύστερ' από μια ερωτηματική λέξη ή στο τέλος μιας φράσης, όταν με αυτήν εκφέρεται ευθεία ερώτηση: *τί; πῶς; - Ὁ Πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε;*

5) Το **θαυμαστικό** ή **επιφωνηματικό** (!)· σημειώνεται ύστερ' από τα επιφωνήματα και από κάθε επιφωνηματική λέξη ή φράση που εκφράζει θαυμασμό, αναφώνηση, χαρά, φόβο, έκπληξη και γενικά κάποιο ψυχικό πάθος: *οἴμοι! φεῦ! Ἡράκλεις! Ὡς καλός μοι ὁ πάππος!*

6) Τα **αποσιωπητικά** (...)· φανερόνουν διακοπή του λόγου ή σκόπιμη αποσιώπηση λέξεων από φόβο, εντροπή, περιφρόνηση κτλ., ή για να δοθεί περισσότερη έμφαση σ' εκείνο που παραλείπεται: *Καὶ εἰ μὲν ἐκὼν πειθήται..., εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ζύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύρουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς.*

7) Η **παύλα** (-)· φανερόνουν διακοπή του λόγου μετά τήν οποία ακολουθεῖ κάποιο επιπρόσθετο συμπλήρωμα των προηγουμένων ή μια απότομη στροφή του λόγου: *Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος (= η εκστρατεία) εἶναι εἰς Πισίδας. Ἐστρατεύετο μὲν δὴ (ενν. ὁ Ξενοφῶν) οὕτως ἐξαπατηθείς - οὐχ ὑπὸ Προξένου.*

8) Η **παρένθεση** (...)· χρησιμεύει για να περικλείσει λέξη ή φράση που επεξηγεί ή συμπληρώνει τα λεγόμενα, αλλά και που μπορεί να λείπει: *Ἐν δὲ τούτοις τοῖς νομοθέταις μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (εἰσὶ γὰρ ὑμῖν ἱκανοί), ἀλλὰ τοὺς εἰς τὸ παρὸν βλέποντας ὑμᾶς λύσατε.*

9) Η **διπλή παύλα** (—...—)· χρησιμεύει για ν' απομονώνει μια φράση, όπως γίνεται και με την παρένθεση· χρησιμοποιείται ιδίως, όταν η φράση που απομονώνεται δεν έχει τόσο δευτερεύουσα σημασία, ώστε να κλειστεί σε παρένθεση: *Ὁ δὲ Πρόξενος – ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιῶν καὶ τάξις αὐτῷ ἐπομένη τῶν ὀπλιτῶν – εὐθύς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων ἔθετο τὰ ὄπλα καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα.*

10) Τα **εισαγωγικά** («...»), μέσα στα οποία μνημονεύονται κατά λέξη οι λόγοι ενός προσώπου: *Εὐθύς οὐκ ἠνέσχετο (ενν. ὁ Κύρος), ἀλλ' εἰπὼν «Τὸν ἄνδρα ὄρω» ἔετο ἐπ' αὐτόν. «Τί οὖν», ἄν τις εἴποι, «ταῦτα λέγεις ἡμῖν;»*

ΦΘΟΓΓΙΚΑ ΠΑΘΗ

51. Οι λέξεις δε μένουν πάντοτε αμετάβλητες, όπως σχηματίστηκαν εξαρχής. Συχνά αλλάζουν μορφή, γιατί οι φθόγγοι τους χάνονται ή συγχωνεύονται ή με οποιονδήποτε τρόπο μεταβάλλονται (πβ. τα νεοελλ.: *ημέρα - μέρα, από αυτού - απ' αυτού· λέγω - λέω· το έφερα - το 'φερα· φωνάζετε - φωνάζτε - φωνάχτε κτλ.*).

Οι διάφορες αποβολές, συγχωνεύσεις και κάθε είδους μεταβολές των φθόγγων λέγονται **φθογγικά πάθη**.

Α'. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων

1. Χασμωδία. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων για την αποφυγή της χασμωδίας

52. Όταν σε μια λέξη ή ανάμεσα σε δύο γειτονικές λέξεις βρεθούν στη σειρά φωνήεντα ή διφθόγγοι, λέμε ότι υπάρχει **χασμωδία**: *ἀγαπάει, ὁ ἀνήρ, ἐπὶ αὐτοῦ, ἔλεγε ἐκεῖνος, ἔλεγε οὗτος, αἰί*.

Για την αποφυγή της χασμωδίας συμβαίνουν ορισμένα πάθη των φωνηέντων και διφθόγγων (**συναίρεση, κράση, έκθλιψη** κτλ.), που με μία λέξη λέγονται **συναλοιφή**. Άλλοτε πάλι για την αποφυγή της χασμωδίας γίνεται πρόσληψη **ευφωνικῶν συμφῶνων**.

Όλα αυτά εξετάζονται παρακάτω.

α) Συναίρεση

53. **Συναίρεση** λέγεται η συγχώνευση μέσα στην ίδια λέξη δύο στη σειρά φωνηέντων ή φωνήεντος και διφθόγγου σ' ένα μακρόχρονο φωνήεν ή σ' ένα διφθόγγο: *συκέα - συκῆ, τιμάομεν - τιμῶμεν, ποιόομεν, - ποιοῦμεν, τιμάει - τιμᾷ· προέλεγον - προούλεγον, προεθυμήθην - προυθυμήθην*.

54. Η συλλαβή που προέρχεται από τη συναίρεση κανονικά τονίζε-

ται, αν πριν από τη συναίρεση τονιζόταν η μία από τις δύο συλλαβές που συναιρούνται: *τιμάω - τιμῶ, συκεῶν - συκῶν*. αλλά *τίμαε - τίμα Σωκράτεος - Σωκράτους* (πβ. § 39, 4, § 100, 2, καθώς και § 164 και § 18 3, 2).

β) Κράση

55. Κράση λέγεται η συγχώνευση του τελικού φωνήεντος ή διφθόγου μιας λέξης με το αρχικό φωνήεν ή τον αρχικό δίφθογγο της ακόλουθης: *τὰ ἄλλα - τᾶλλα, τὸ ὄνομα - τοῦνομα, μέντοι ἄν - μεντᾶν, ἐγὼ οἶμαι - ἐγῶμαι*.

Πάνω στο φωνήεν που προκύπτει από την κράση γράφεται ένα σημάδι που είναι όμοιο με την ψιλή και λέγεται **κορωνίδα** (βλ. § 49, 4): *καὶ ἐγῶ - κάγῶ*. αν από την κράση προκύπτει κύριος δίφθογγος, η κορωνίδα σημειώνεται στο δεύτερο φωνήεν του διφθόγγου: *τὰ αὐτά - ταυτά*.

Όταν όμως η πρώτη από τις λέξεις που συγχωνεύονται είναι τύπος που αποτελείται μόνο από ένα φωνήεν ή ένα δίφθογγο με δασεία (π.χ. *ὁ, οί, ἦ, αἶ, ἦ, ὄ, οὐ* κτλ.), τότε στη θέση της κορωνίδας σημειώνεται η δασεία: *ὁ ἀνήρ - ἀνήρ· ὁ ἄνθρωπος - ἄνθρωπος· ἃ ἄν· ἄν· οὐ ἔνεκα - οὔνεκα*.

56. Κράση με τις αμέσως επόμενες λέξεις παθαίνουν συνήθως:

1) Οι τύποι του άρθρου και της αναφορικής αντωνυμίας **ὄς, ἦ, ὄ**, που λήγουν σε φωνήεν ή δίφθογγο, καθώς και το κλητικό **ὦ**: *ὁ ἄνθρωπος = ἄνθρωπος, τοῦ ἀνδρός = τάνδρός, τὰ ἐμὰ = τάμὰ, ἃ ἐγὼ = ἀγῶ, οὐ ἔνεκα = οὔνεκα, ὦ ἀγαθὲ = ὠγαθέ*.

2) η λέξη **ἐγὼ** με τή λέξη **οἶδα** (= γνωρίζω) ή με τη λέξη **οἶμαι** (= νομίζω): *ἐγὼ οἶδα = ἐγῶδα, ἐγὼ οἶμαι = ἐγῶμαι*.

3) ο σύνδεσμος **μέντοι** με το μόριο **ἄν**: *μέντοι ἄν = μεντᾶν*.

4) ο σύνδεσμος **καί**: *καὶ ἐγὼ = κάγῶ, καὶ εἶτα = κᾶτα*.

5) η πρόθεση **πρό**: *πρὸ ἔργου = προῦργου*.

57. Ἐκθλιψη λέγεται η αποβολή του τελικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης εμπρός από το αρχικό φωνήεν ή τον αρχικό δίφθογγο της ακόλουθης: *ἀπὸ ἐμοῦ = ἀπ' ἐμοῦ, οὔτε αὐτὸς = οὔτ' αὐτός*.

Πάνω από τη θέση του φωνήεντος που παθαίνει εκθλιψη γράφεται

ένα σημάδι που είναι όμοιο με ψιλή και λέγεται **απόστροφος** (βλ. § 49, 3): *ἀπὸ ἐμοῦ = ἀπ' ἐμοῦ*. Όταν όμως η έκθλιψη γίνεται κατά τη σύνθεση λέξεων, δε σημειώνεται ο απόστροφος: *ἀπὸ ἐχῶ = ἀπέχω*.

58. Ο τόνος του φωνήεντος που παθαίνει έκθλιψη (αν τούτο τονιζόταν πριν από την έκθλιψη):

1) στις άκλιτες λέξεις χάνεται μαζί με το φωνήεν που εκθλίβεται: *παρὰ ἐμοῦ = παρ' ἐμοῦ, ἐπὶ αὐτοῦ = ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐκεῖνος = ἀλλ' ἐκεῖνος*.

2) στις κλιτές λέξεις και στο αριθμητικό *ἑπτὰ* ανεβαίνει στην προηγούμενη συλλαβή, πάντα ως οξεία: *δεινὰ ἔπαθον = δειν' ἔπαθον, φημί ἐγὼ = φῆμ' ἐγώ, ἑπτὰ ἦσαν = ἑπτ' ἦσαν*.

59. Αν ύστερ' από την έκθλιψη απομένει στο τέλος της λέξης άφωνο ψιλόπνοο (κ,π,τ) και η ακόλουθη λέξη δασύνεται, τότε το ψιλόπνοο τρέπεται στο αντίστοιχό του (ομόφωνο) δασύπνοο, δηλ. το κ σε χ, το π σε φ, το τ σε θ: *ἀπὸ ἡμῶν = ἀφ' ἡμῶν, κατὰ ἡμῶν = καθ' ἡμῶν*. αν ύστερ' από την έκθλιψη απομένουν δύο ετερόφωνα ψιλόπνοα (κτ ή πτ), τότε εμπρός από λέξη που έχει δασεία τρέπονται και τα δύο στα αντίστοιχά τους δασύπνοα: *νύκτα δλην = νύχθ' δλην, νύκτα (καὶ) ἡμέραν = νυχθημερόν, ἑπτὰ ἡμέραι = ἐφθήμερος*.

δ) Αφαίρεση, υφαίρεση

60. 1) Κάποτε, και ιδίως στην ποίηση, γίνεται **αφαίρεση**, δηλ. **αποβολή** του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης, όταν η προηγούμενη λήγει σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο. Τότε πάνω από τη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνεται ο απόστροφος: *αὕτη κείνη, ὦ γαθή, εἶη ἕ ἐμοῦ* (αντί *εἶη ἐξ ἐμοῦ*). *πού κείνη ἐστίν;* (Πβ. τα νεοελλ.: να μουν, πού ναι;).

2) Γίνεται κάποτε και μέσα στην ίδια λέξη αποβολή ενός από δύο όμοια βραχύχρονα φωνήεντα ή αποβολή του ι των διφθόγγων εμπρός από φωνήεν· η αποβολή αυτή λέγεται **υφαίρεση**: *βοηθός - βοηθός, Ἡρακλέα - Ἡρακλέα, αἰεὶ - αἰεὶ, ἐλαία - ἐλάα, πλείονος - πλέονος, Ἀρειοπαγίτης - Ἀρειοπαγίτης* κτλ. (πβ. τα νεοελλ.: *αλκοολισμός - αλκολισμός, χρυσοχός - χρυσοχός, αρματολό(γ)ος - αρματολός* κτλ.).

ε) Πρόσληψη προσθετών ή ευφωνικών συμφώνων

61. Μερικές λέξεις που λήγουν σε φωνήεν, όταν βρεθούν εμπρός

από λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο, παίρνουν στο τέλος ορισμένα σύμφωνα που συντελούν στην **ευφωνία**, δηλ. στην αποφυγή της χασμωδίας. Τέτοια σύμφωνα είναι το ν και το κ (ή χ), που λέγονται **προσθετά ή ευφωνικά σύμφωνα**.

Από αυτά:

1) Το ευφωνικό ν το παίρνουν εμπρός από φωνήεν: α) οι τύποι κλιτών και άκλιτων λέξεων που λήγουν σε -σι: *ἀνδράσι(ν)*, *εὐγενέσι(ν)*, *ἄπασι(ν)*, *εἴκοσι(ν)*, *ἐλθοῦσι(ν)*, *λέγουσιν οὗτοι*, *παντάπασι(ν)*, *Ἀθήνησι(ν)*, *πέρυσσι(ν)*.

β) οι τύποι του γ' εν. προσ. των ρημάτων που λήγουν σε -ε και ο ρηματικός τύπος *ἔστί*: *ἔλυε(ν)*, *ἔλυσε(ν)*, *ἔλυκε(ν)*, *ἦλθεν οὗτος*, *ἔστιν ἄγαθός*.

2) Το ευφωνικό κ το παίρνει το αρνητικό οὐ εμπρός από φωνήεν που έχει ψιλή· όταν όμως το οὐ βρεθεί εμπρός από φωνήεν με δασεία, τότε το ευφωνικό κ τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο, δηλ. γίνεται **χ**: οὐ λέγω - οὐκ ἔχω - οὐχ ὑπομένω (βλ. § 59).

2. Ἄλλα πάθη των φωνηέντων

62. Πολλές φορές τα φωνήεντα παρουσιάζουν διάφορα πάθη στο θέμα των λέξεων. Τέτοια πάθη είναι τα εξής:

1) Η **συγκοπή**, δηλ. η αποβολή του βραχύχρονου φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα: *πατέρ-ος* = *πατρός*· *γι-γέν-ομαι* = *γίγνομαι*· *ἔ-σεχ-ον* = *ἔσχον* (πβ. τα νεοελλ.: *κορυφή* - *κορφή*, *φέρετε* - *φέρτε*).

2) Η **ανάπτυξη**, δηλ. η πρόσληψη ενός φωνήεντος ανάμεσα σε δύο σύμφωνα, που γίνεται συνήθως για να διευκολυνθεί η προφορά· π.χ. στους τύπους *πατρ-ά-σι*, *μητρ-ά-σιν*, *ἀνδρ-ά-σι* κτλ. α να πτύχθη κε το φωνήεν α ανάμεσα στο συγκομμένο θέμα και στην κατάληξη (βλ. § 131, 2).

3) Η **μετάθεση**, δηλ. η μετατόπιση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε άλλη θέση μέσα στη λέξη: *Μυτιλήνη* = *Μιτυλήνη*, *Πνύκα* = *Πύκνα* (πβ. τα νεοελλ.: *Ίθάκη* - *Θιάκι*, *όνειρο* - *εἴνορο*).

4) Η **αφομοίωση**, δηλ. η μεταβολή ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε φωνήεν όμοιο με το φωνήεν της επόμενης ή προηγούμενης συλλαβής του θέματος: *ἄτε-*

μος = ἕτερος, Ἐρχομενός = Ὀρχομενός, ὄβελος = ὀβολός (πβ. το νεοελλ.: σιρόκος - σορόκος).

5) Η **αντιμεταχώρηση**, δηλ. η αμοιβαία αλλαγή του χρόνου ενός μακρόχρονου φωνήεντος με το χρόνο του αμέσως επόμενου βραχύχρονου φωνήεντος: τοῦ βασιλῆος - τοῦ βασιλέως· τὸν βασιλῆᾶ - τὸν βασιλέᾶ· τῆς πόλης - τῆς πόλεως (§ 112, 2).

6) Η **ποιοτική μεταβολή** ή απλώς **τροπή**, δηλ. η μεταβολή ενός φωνήεντος σε άλλο φωνήεν του ίδιου χρόνου (ενός βραχύχρονου σε άλλο επίσης βραχύχρονο ή ενός μακρόχρονου σε άλλο επίσης μακρόχρονο): λέγω - λόγος· βρέχω - βροχή· ἀμείβω - ἀμοιβή· λείπω - λέλοιπα, λοιπός· σπεύδω - σπουδή· ῥήγγυμι - ῥωγγή.

7) Η **ποσοτική μεταβολή**, δηλ. η μεταβολή του μακρόχρονου φωνήεντος σε βραχύχρονο ή του βραχύχρονου σε μακρόχρονο· έτσι η ποσοτική μεταβολή είναι:

α) **βράχυνση** ή **συστολή**, δηλ. μεταβολή του μακρόχρονου φωνήεντος ή του διφθόγγου σε βραχύχρονο φωνήεν: δίδωμι, δῶρον, δίδομαι, δόσις· Ἔστημι - ἰστᾶμαι, τίθῃμι - τίθεμαι, θέσις· λείπω - ἔλιπον· φεύγω - ἔφυγον, φύγή· ἀκούω - ἀκοή.

β) **έκταση**, δηλ. μεταβολή του βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο: ποιέω - ποιήσω, ποιητής· δηλόω - δηλώσω, δηλώσις· ελπίζω - ἤλιπον, ἤλιπισα· στοά - στωικός.

Κάποτε η έκταση ενός βραχύχρονου φωνήεντος σε μακρόχρονο φωνήεν ή σε δίφθογγο γίνεται ύστερ' από την αποβολή ενός ή περισσότερων συμφώνων που ακολουθούν: η τέτοιου είδους έκταση λέγεται **αντέκταση** ή **αναπληρωτική έκταση**:

τάλαν-ς = τάλαν· εν-ς = εἶς· λυθέντ-ς = λυθείς· λέοντ-σι = λέου-σι.

Β'. Πάθη συμφώνων

63. Όπως στα φωνήεντα, έτσι και στα σύμφωνα παρουσιάζονται διάφορα πάθη. Αυτά τις περισσότερες φορές συμβαίνουν για να διευκολυνθεί η προφορά, όταν συμπέσουν ορισμένα σύμφωνα στην ίδια λέξη.

Τα κυριότερα πάθη των συμφώνων είναι η **αποβολή**, η **ανάπτυξη**, η **μετάθεση**, η **ένωση** ή **συγχώνευση**, η **αφομοίωση**, η **ανομοίωση** και η **τροπή**.

α) Αποβολή συμφώνων

64. Σε ορισμένες περιπτώσεις αποβάλλονται, δηλ. χάνονται, ένα ή περισσότερα σύμφωνα στην αρχή της λέξης, στο εσωτερικό ή στο τέλος της· το φαινόμενο αυτό λέγεται **αποβολή**.

1) Το **σ**, όταν βρίσκεται μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο σύμφωνα ή ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, συχνά αποβάλλεται· επίσης στους αρχαιότερους χρόνους, όταν βρισκόταν στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν, συχνά έπαυε ν' ακούεται, και τη θέση του την έπαιρνε η δασεία (η οποία συνόδευε το φωνήεν που έμενε ως αρχικό):

(ανάμεσα σε δύο σύμφωνα) *γέγραφε* = *γέγραφθε*· *εστάσθαι* = *εστάθαι*·

(ανάμεσα σε δύο φωνήεντα) *έλέγεσθαι* = *έλέγειν* και με συναίρεση = *ελέγου*· *γένεσθαι* = *γένεος* και με συναίρεση = *γένους*·

(στην αρχή της λέξης) *σέπομαι* = *επομαι*· *σίστημι* = *ίστημι*.

2) Το **j** (βλ. § 16, σημ.) από τους παλαιότερους χρόνους αποβλήθηκε στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν και τη θέση του την πήρε η δασεία· μέσα όμως στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα αποβλήθηκε ολότελα: *jήπαρ* = *ήπαρ*· *jήημι* = *ήημι* (= *ρίχνω*)· *τιμάjω* = *τιμάω*· *ποιέjω* = *ποιέω*· *δηλόjω* = *δηλόω*·

3) Το **F** (βλ. § 16, σημ.) στην αρχή της λέξης εμπρός από φωνήεν ή μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δύο φωνήεντα αποβλήθηκε: *Fέργον* = *εργον*· *Fοῖνος* = *οῖνος*· *πνέFω* (προφ. *πνεύω*, πβ. *πνεῦμα*) = *πνέω*· *FέFοικα* = *έοικα*.

4) Το **ν** εμπρός από το **σ** κανονικά αποβάλλεται, άλλοτε με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος και άλλοτε χωρίς αντέκταση (βλ. § 62, 7, β):

(με αντέκταση, συνήθως στην ονομ. του εν.) *μέλᾱν-ς* = *μέλας*, *κτέν-ς* = *κτεῖς*· *έν-ς* = *εἷς*.

(χωρίς αντέκταση, συνήθως στη δοτ. του πληθ.) *κτεν-σι* = *κτεσί*· *ποιμέν-σι* = *ποιμέσι*· *γείτον-σι* = *γείτοσι*.

5) Τα **οδοντικά τ, δ, θ** εμπρός από το **σ** αποβάλλονται: *τάπητ-ς* = *τάπης*, *έλπιδ-ς* = *έλπις*, *δρνιθ-ς* = *δρνις*· *τάπητ-σι* = *τάπησι*· έτσι και *νύκτ-ς* = *νύκ-ς* = *νύξ*, *ἄνακτ-ς* = *ἄνακ-ς* = *ἄναξ* (βλ. § 21, 2).

6) Τα **σμπλέγματα ντ, νδ, νθ** εμπρός από το **σ** αποβάλλονται πάντοτε με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος (βλ. §

62, 7, β): τοῖς λέοντ-σι = λέουσι, τοῖς ἀνδριάντ-σι = ἀνδριᾶσι, ὁ λυθέντ-ς = λυθείς, ὁ χαρίεντ-ς = χαρίεις· σπένδ-ω (= κάνω σπονδή), μέλλ. σπένδ-σω = σπείσω· πάσχω, μέλλ. (από το θ. πενθ-) πένθ-σομαι = πείσομαι (= θα πάθω).

7) **Σύμφωνα ὄχι τελικά** ελληνικῶν λέξεων (βλ. § 29, β), ὅταν βρεθοῦν στο τέλος μιας λέξης, χωρίς ἄλλη κατάληξη, αποβάλλονται: (του σώματ-ος) τὸ σῶματ = τὸ σῶμα· (τοῦ λέοντ-ος) ὃ λέοντ = ὃ λέον· (τοῦ γάλακτ-ος) τὸ γάλακτ = τὸ γάλα· (τοῦ παντ-ὸς) τὸ παντ = τὸ πᾶν.

β) Ανάπτυξη συμφώνων

65. Η εμφάνιση νέου συμφώνου, που δεν υπήρχε αρχικά, στο θέμα μιας λέξης λέγεται **ανάπτυξη** (το σύμφωνο αναπτύσσεται, δηλ. παρουσιάζεται εκεί όπου πριν δεν υπήρχε). Η ανάπτυξη συνήθως γίνεται για να διευκολυνθεῖ η προφορά (πβ. § 62, 2):

1) Ανάμεσα στο **μ** και το **ρ** ἢ ανάμεσα στο **μ** και το **λ** αναπτύσσεται σε μερικές λέξεις ο φθόγγος **β**: (από το *μεσημερία* =) *μεσημ-ρία* = *μεσημ-β-ρία*· (*ἔ-μολ-ον* = ἦρθα· πβ. *μολῶν λαβέ*· θ. *μολ-* = *μλω-*· από αυτό ο παρακειμ. *μέ-μλω-κα* =) *μέμ-β-λωκα*· *γαμ-ρός* = *γαμ-β-ρός* (πβ. , ιδιωματικό νεοελλ. *χαμηλά* = *χαμλά* = *χαμπλά*).

2) Ανάμεσα στο **ν** και το **ρ** αναπτύσσεται ο φθόγγος **δ**: (από το *ἀνερ-ος* με συγκοπή: *ἀνρ-ὸς* =) *ἀνδρός* (βλ. § 130, 1).

3) Εμπρός από το αρχικό **ρ** μιας λέξης αναπτύσσεται και ένα ἄλλο **ρ**, δηλ. το αρχικό **ρ** διπλασιάζεται, ὅταν βρεθεῖ πριν από αυτό βραχύχρονο φωνήεν από αύξηση ἢ αναδιπλασιασμό ἢ από σύνθεση με ἄλλη λέξη: *ρίπτω* - *ἔρριπτον* - *ἔρριφα*· *ρήτὸς* - *ἄρρητος* - *ἀπόρρητος*· *ῥυθμὸς* - *ἄρρυθμος*· *ῥωστὸς* - *ἄρρωστος*· ἀλλά: *εὐρυθμος*, *εὐρωστος*.

γ) Μετάθεση του j · (επένθεση)

66. Μετάθεση, δηλ. μετατόπιση σε ἄλλη θέση μέσα στη λέξη, μπορεί να πάθει ὄχι μόνο ένα βραχύχρονο φωνήεν (ὅπως εἶδαμε στην § 62, 3), ἀλλά και το ημίφωνο **j** (βλ. § 16, σημ.). Τούτο, ὅταν βρίσκεται ὕστερ' ἀπὸ τους φθόγγους **-αν-**, **-αρ-**, **-ορ-**, μετατοπίζεται πριν ἀπὸ το **ν** ἢ το **ρ**· τότε ἐνώνεται με το προηγούμενο **α** ἢ **ο** σε δίφθογγο **αι** ἢ **οι**.

Η μετάθεση αυτή του **j** και η τοποθέτησή του ανάμεσα στο φωνήεν *α* ή *ο* και στο σύμφωνο *ν* ή *ρ* λέγεται και **επένθεση**¹:

(θ. *μαραν-*, πβ. *έ-μαράν-θην*) *μαράν-jω* = *μαραίνω*.

(θ. *μελαν-*, πβ. *μέλαν-ος*), ή *μέλαν-ja* = *μέλαινα*.

(θ. *χαρ-*, πβ. *χαρ-ά, έ-χάρ-ην*) *χάρ-jω* = *χαίρω*.

(θ. *μορ-*, πβ. *μόρ-ιον*) *μόρ-ja* = *μοΐρα*.

(Πβ. το νεοελλ. *χαμαΐλι* = *χαΐμαλι*).

δ) Ένωση ή συγχώνευση συμφώνων

67. Σε μερικές περιπτώσεις ένα σύμφωνο ενώνεται ή συγχωνεύεται με άλλο. Τέτοιες **ενώσεις** ή **συγχωνεύσεις** συμφώνων είναι συνήθως οι ακόλουθες:

1) **Ουρανικό** (**κ, γ, χ**) όταν βρίσκεται εμπρός από το **σ**, ενώνεται με αυτό σε **ξ· χαλικό** (**π, β, φ**) εμπρός από το **σ** ενώνεται με αυτό σε **ψ**: *πίνακ-ς* = *πίναξ*, *πίνακ-σι* = *πίναξι*, *έλεγ-σα* = *έλεξα*, *δνωχ-ς* = *δνωξ*. *κώνωπ-ς* = *κώνωψ*, *κώνωπ-σι* = *κώνωψι*, *Άραβ-ς* = *Άραψ*, *Έγραφ-σα* = *Έγραψα* (βλ. § 21, 2).

2) **Το ημίφωνο j** (βλ. § 16, σημ.) σε αρχαιότατους χρόνους:

α) ύστερ' από τα ουρανικά (**κ, γ, χ**) ή πιο σπάνια ύστερ' από τα οδοντικά **τ** και **θ** συγχωνεύτηκε με αυτά σε **σσ** ή **ττ**:

φολάκ-jω = *φολάσσω* ή *φολάττω*, *άλλάγ-jω* = *άλλάσσω* ή *άλλάττω*, *ταράχ-jω* = *ταράσσω* ή *ταράττω*, *έλάχ-jων* = *έλάσσω* ή *έλάττω*.

χαρίετ-ja = *χαρίεσσα*, *πυρέτ-jω* = *πυρέσσω* ή *πυρέττω*, *πλάτ-jω* ή *πλάθ-jω* = *πλάσσω*.

β) ύστερ' από το οδοντικό **δ** συγχωνεύτηκε με αυτό σε **ζ**:

παίδ-jω = *παίζω*, *έλπιδ-jω* = *έλπίζω*, *έριδ-jω* = *έρίζω*.

γ) ύστερ' από τα συμφωνικά συμπλέγματα **ντ, νδ, νθ** συγχωνεύτηκε πρώτα με το οδοντικό **τ, δ, θ** σε **σ** και έπειτα έγινε αποβολή του **ν** με αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος:

πάντ-ja = *πάνσα* = *πάσα*, *παιδευθέντ-ja* = *παιδευθένσα* = *παιδευθεΐσα*, *έκόντ-ja* = *έκόνσα* = *έκοῦσα* (πβ. § 64, 4).

1. Από το ρήμα *επενθίθηναι* = παίρνω θέση ανάμεσα. παρεμβάλλομαι.

ε) Αφομοίωση συμφώνων

68. Αφομοίωση συμφώνου λέγεται η μεταβολή του σε σύμφωνο όμοιο με άλλο αμέσως επόμενο ή προηγούμενο στην ίδια λέξη (πβ. § 62, 4). Σε τέτοια περίπτωση λέμε ότι το σύμφωνο αφομοιώνεται με το άλλο.

1) **Χειλικό (π, β, φ)**, όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **μ** αφομοιώνεται με αυτό, δηλ. γίνεται και αυτό **μ**: *βλέπ-μα* = *βλέμμα* · *τριβ-μα* = *τρίμμα* · *γεγραφ-μένος* = *γεγραμμένος*.

2) **Το συριστικό σ** ύστερ' από υγρό (**λ, ρ**) ή ένρινο (**μ, ν**) σε αρχαιότερους χρόνους αφομοιώθηκε πρώτα με αυτό, έπειτα όμως έγινε απλοποίηση των δύο όμοιων συμφώνων (*λλ, ρρ - μι, νν*) και αντέκταση του προηγούμενου βραχύχρονου φωνήεντος (§ 62, 7, β):

(*στέλλω, θ. στέλ-*) *ε-στέλ-σα* = *εστείλα* ·

(*καθαίρω, θ. καθάρ-*) *ε-κάθαρ-σα* = *εκάθαρρα* = *εκάθηρα* ·

(*νέμω, θ. νεμ-*) *ε-νεμ-σα* = *ενεμμα* = *ενεμα* ·

(*κρίνω, θ. κρίν-*) *ε-κριν-σα* = *εκριννα* = *εκρινα*.

3) **Το συριστικό σ**, όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **ν**, συνήθως αφομοιώνεται με αυτό: *σβέσ-νυ-μι* = *σβέννυμι*, *ζώσ-νυ-μι* = *ζώννυμι*, *Πελοπόσ-νησος* = *Πελοπόννησος*.

4) **Το ημίφωνο j** σε αρχαιότερους χρόνους:

α) ύστερ' από το **λ** αφομοιώθηκε με αυτό: (θ. *άγγελ-*) *άγγέλ-jω* = *άγγέλλω*, (θ. *σφαλ-*) *σφάλ-jω* = *σφάλλω* ·

β) ύστερ' από το **ν** ή το **ρ**, όταν υπήρχε πριν από αυτά **ε** ή **ι** ή **υ**, αφομοιώθηκε πρώτα με το **ν** ή το **ρ**, έπειτα όμως έγινε απλοποίηση των δύο όμοιων συμφώνων και αντέκταση του προηγούμενου **ε** σε **ει**, του **ι** σε **ῑ** και του **υ** σε **ῡ**:

(θ. *κτεν-*) *κτέν-jω* = *κτέννω* = *κτείνω* · (θ. *σπερ-*) *σπέρ-jω* = *σπέρρω* = *σπείρω* · (θ. *οικτίρ-*) *οικτίρ-jω* = *οικτίρρω* = *οικτίρω* · (θ. *άμυν*) *άμύν-jω* = *άμύννω* = *άμύνω*.

5) **Το ένρινο ν**, όταν βρεθεί εμπρός από το ένρινο **μ** ή εμπρός από τα υγρά **λ, ρ**, συνήθως αφομοιώνεται με αυτά: *ώξυν-μένος* = *ώξυμμένος*, *πανμεγέθης* = *παμμεγέθης*, *πλην-μελής* = *πλημμελής*, *πάν-λευκος* = *πάλλευκος*, *συχ-ρέω* = *συρρέω*, *παλίν-ροια* = *παλίρροια*.

ζ) Ανομοίωση συμφώνων

69. Αντίθετα από ό,τι συμβαίνει στην αφομοίωση, για να διευκολύνεται η προφορά αποφεύγονται σε ορισμένες περιπτώσεις δύο όμοια σύμφωνα σε δύο αλληπάλληλες συλλαβές της ίδιας λέξης. Έτσι π.χ. το *χε-χόρευκα* γίνεται *κεχόρευκα*, το *γινώσκω* γίνεται *γινώσκω* κτλ. Το φαινόμενο αυτό λέγεται **ανομοίωση**¹

Η ανομοίωση είναι δύο ειδών:

1) Ανομοίωση με τροπή

α) Όταν δύο γειτονικές συλλαβές μιας λέξης αρχίζουν από άφωνο δασύπνοο, τότε κανονικά γίνεται τροπή του συμφώνου της πρώτης συλλαβής στο αντίστοιχό του ψιλόπνοο (το *χ* γίνεται *κ*, το *φ* γίνεται *π*, το *θ* γίνεται *τ*): (*χορεύω*) *χε-χόρευκα* = *κεχόρευκα*. (*φονεύω*) *φε-φόνευκα* = *πε-φόνευκα*. (*θύω*) *θέ-θυκα* = *τέθυκα*, *θυ-θήσομαι* = *τυθήσομαι*. (*τίθεμαι*) *έ-θέ-θην* - *έτέθην*. ή *θρίξ*, *ταῖς θριξί* (θ. *θριχ-*), αλλά: *τριχός* (αντί *θριχός*), *τρίχες* (αντί *θρίχες*). *θρέψω* (θ. *θρεφ-*), αλλά: *τρέφω* (αντί *θρέφω*), *τροφή* (αντί *θροφή*) κτλ.

Αλλά σε μερικές λέξεις ή τύπους λέξεων δε γίνεται ανομοίωση, δηλ. το δασύπνοο φυλάγεται σε δύο γειτονικές συλλαβές από επίδραση άλλων συγγενικών τύπων που έχουν κανονικά το δασύπνοο: *ώρθώθην* (όπως *ώρθωσα*, *όρθώσω* κτλ.), *έθέλχθην* (όπως *έθελξα*, *θέλξω* κτλ.), *όρνιθοθήρας* (όπως *ορνιθοτρόφος* κτλ.).

β) Η ανομοίωση με τροπή γίνεται κάποτε και στα υγρά. Έτσι η *κεφαλ-αλγία* (= κεφαλό-πονος) έγινε *κεφαλαργία*, *λήθ-αλγος* = *λήθαργος*. εδώ, αν αληθεύει η ετυμολογία, το δεύτερο *λ* τράπηκε στο συγγενικό του υγρό *ρ* (πβ. την αντίθετη πορεία στο νεοελλ. *γρήγορα* = *γλήγορα*).

2) Ανομοίωση με αποβολή

α) Όταν σε δύο γειτονικές συλλαβές μιας λέξης υπάρχουν τα ίδια σύμφωνα, το ένα από αυτά κάποτε αποβάλλεται: *γίγνομαι* = *γίνομαι*, *γι-*

1. Από το *ανομοιόομαι -οῦμαι* = γίνομαι ανόμοιος, διαφορετικός.

γνώσκω = γινώσκω, (παρακ. του ἄγω) ἀγήγοχα = ἀγήοχα, φρατρία = φα-
τρία (πβ. το νεοελλ. πενήντα αντί πενήντα από το πενήκοντα).

β) Όταν αποβάλλεται ολόκληρη συλλαβή, το φαινόμενο λέγεται **συλλαβική ανομοίωση** ή **απλολογία**: τετράπεζα = τράπεζα, ἀμφοροεύς = ἀμοροεύς, σκιμπόπους = σκίμπους (πβ. τα νεοελλ. αποφοιτητήριο = απο-
φοιτήριο, διδάσκαλος = δάσκαλος).

η) Τροπή συμφώνων

70. Τα σύμφωνα, εκτός από τις μεταβολές που παρουσιάζουν με τη συγχώνευση (§ 67), την αφομοίωση (§ 68) ή την ανομοίωση (§ 69), πα-
θαίνουν και μερικές άλλες αλλαγές που λέγονται **τροπές**:

1) **Ουρανικό (κ, γ, χ) ή χελικό (π, β, φ)** όταν βρίσκεται εμπρός από **οδοντικό (τ, δ, θ)** μέσα σε μια λέξη, αν είναι ετερόπνοο συμπνευματί-
ζεται, δηλ. γίνεται ομόπνοο με το επόμενο οδοντικό (γίνεται ψιλόπνοο
εμπρός από ψιλόπνοο ή μέσο εμπρός από μέσο ή δασύπνοο εμπρός από
δασύπνοο). Η τέτοιου είδους τροπή λέγεται **συμπνευματισμός**:

(ἐκλέγ-ω) ἐκλεγ-τός - ἐκλεκ-τός· (γράφ-ω) γραφ-τός = γραπ-τός·
(διώκ-ω) ἐ-διώκ-θην = ἐδιώχ-θην· (τρίβω) ἐ-τρίβ-θην = ἐτρίφ-θην· (θ.
κρυφ-, πβ. κρύφ-α) κρύφ-θην = κρύβ-θην.

2) Το **ουρανικό κ ή χ** εμπρός από το **μ** κανονικά τρέπεται σε γ:
(πλέκ-ω) πλέκ-μα = πλέγ-μα· (διώκ-ω) διωκ-μός = διωγ-μός· (ταράσ-
σω, θ. ταραχ-, πβ. ταραχ-ή) τε-ταραχ-μένος = τεταραγ-μένος.

κ.ά. Αλλά σε μερικές λέξεις διατηρούνται τα συμπλέγματα κμ, χμ: ἀκμή, αἰχμή, δραχμή

3) **Οδοντικό** εμπρός από άλλο **οδοντικό** ή εμπρός από το **μ** κανονικά
τρέπεται σε **σ**:

(θ. χαριετ-) χαριέτ-τερος = χαριέσ-τερος· (ψεύδ-ομαι) ἐ-ψεύδ-θην =
ἐψεύσ-θην· (πει-θομαι) ἐ-πειθ-θην = ἐπέισ-θην· πέ-πειθ-μαι = πέπεισ-μαι·
(ᾄδ-ω) ᾄδ-μα = ᾄσ-μα.

Αλλά σε μερικές λέξεις το οδοντικό εμπρός από άλλο οδοντικό ή εμπρός από το μ
παρμένει: Ἄτις, Πιθεύς, ἄμως, Κάδμος, ἀριθμός, πυθμῆν κ.ά.

4) Το **τ** της συλλαβής **τι**, όταν βρίσκεται ύστερ' από φωνήεν ή από
το ἔνρινο **ν**, σε πολλές λέξεις τρέπεται σε **σ**:

(πλοῦτος) πλούτιος = πλούσιος· (ἀθάνατος) ἀθανατία = ἀθανασία· (γέ-

ρων, γέροντος) γεροντία = γερονσία = γερουσία· (έκών, έκόντος) έκόντιος = έκόνσιος = εκούσιος· γράφοντι = γράφονσι = γράφουσι (πβ. § 62, 7, β και § 64, 4).

κ.ά. Αλλά σε μερικές λέξεις η συλλαβή -τι- μένει αμετάβλητη: αίτιος, σκότιος, εναντίος

5) Το ένρινο ν, όταν βρίσκεται εμπρός από τα ουρανικά (κ, γ, χ) ή εμπρός από το ξ τρέπεται σε γ· εμπρός από τα χειλικά (π, β, φ) ή εμπρός από το ψ τρέπεται σε μ· εμπρός από τα οδοντικά (τ, δ, θ) ή εμπρός από άλλο ν μένει αμετάβλητο:

παν-κάκιστος = παγκάκιστος, συν-γράφω = συγγράφω, συν-χαίρω = συγχαίρω, έν-ξύω = έγξύω· έν-πνέω = έμπνέω, παν-βασιλεύς = παμβασιλεύς, (πάλιν + φατός) παλίν-φατος = παλίμφατος, (έν+ψυχή) έν-ψυχος = έμψυχος· αλλά παν-τελής, πέφαν-ται, παλιν-δρομῶ, συν-θέω, έν-νοῶ. Πβ. §

71. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΜΕ ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Άφωνα

κ,γ,χ+σ = ξ (§ 67,1)	(φύλακ-ς) φύλαξ (φλόγ-ς) φλόξ (δονχ-ς) δονξ	κ,γ,χ+θ = χθ (§ 70, 1)	(έ-πλέκ-θην) έπλέχθην (έ-λέγ-θην) έλέχθην (έ-ταράχ-θην) έταράχθην
π,β,φ+σ = ψ (§ 67, 1)	(κώνωπ-ς) κώνωψ (Άραβ-ς) Άραψ (Έγραφο-σα) Έγραψα	π,β,φ+θ = φθ (§ 70,	(έ-λείπ-θην) έλείφθην (έ-τριβ-θην) έτρίφθην (έ-κρύφ-θην) έκρύφθην
τ,δ,θ+σ = σ (§ 64, 5)	(τάπητ-ς) τάπης (έλπιδ-ς) έλπιδς (δρνιθ-ς) δρνις (νύκτ-ς) νύκ-ς=νύξ	τ,δ,θ+θ = σθ	(έ-πλάτ-θην)
κ,γ,χ+μ = γμ	(διωκ-μός) διωγμός		

(§ 70, 2)	(πνιγ-μὸς) πνιγμὸς (ταραχ-μὸς) ταραγμὸς	(§ 70, 3)	ἐπλάσθην (ἐ-ψεύδ-θην) ἐψεύσθην (ἐ- πεῖθ-θην) ἐπέισθην
π,β,φ+μ = μμ (§ 68,1)	(βλέπ-μα) βλέμμα (τριῖβ-μα) τρίμμα (γράφ-μα) γράμμα	π,β,φ+δ = βδ (§ 70, 1)	(κρύφ-δην) κρύβδην
τ,δ,θ+μ = σμ (§ 70,3)	(πλάτ-μα) πλάσμα (ἔρειδ-μα) ἔρεισμα (πεῖθ-μα) πεῖσμα	κ,γ,χ+j = ττ(σσ) (§ 67, 2, α)	(φυλάκ-jω) φυλάττω (ἀλλάγ-jω) ἀλλάττω (ταράχ-jω) ταράττω
κ,γ,χ+τ=κτ (§ 70,1)	(πλεκτὸς) πλεκτὸς (ταγ-τὸς) τακτὸς (ὄρυχ-τὸς) ὄρυκτὸς	ἢ γ+j=ζ	(ἀρπάγ-jω) ἀρπάζω (οἰμῶγ-jω) οἰμῶζω
π,β,φ+τ = πτ (§ 70,1)	(λέ-λειπ-ται) λέ- λειπται (βέ-βλαβ-ται) βέ- βλαπται (γέ-γραφ-ται) γέ- γραπται	δ+j = ζ (§ 67, 2, β)	(παῖδ-jω) παῖζω (ἐρίδ-jω) ἐρίζω
τ,δ,θ+τ = στ (§ 70, 3)	(χαριέτ-τερος) χα- ριέστερος (ψεύδ-της) ψεύστης (πιθ-τὸς) πιστὸς	ντ+j = ν̄ σ (§ 67, 2, γ)	(πάντ-ja) πᾶσα (ἐκόντ-ja) ἐκοῦσα (παιδευθέντ-ja) παιδευθεῖσα

2. Ημίφωνα

ν̄ ν+σ = ν̄ σ	(μέλᾱν-ς) μέλας	ν+κ = γκ	(έν-κρύπτω)
ἦ ν̄ ν+σ = ν̄ σ	(ποιμέν-σι) ποιμέσι	ν+γ = γγ	ἐγκρύπτω
(§ 64, 4)			(έν-γράφω) ἐγγράφω

		$v+\chi = \gamma\chi$	(συν-χαίρω) συγχαίρω (ἐν-ζύω) ἐγξυώ
$\bar{\nu}\tau+\sigma = \bar{\nu}\sigma$	(ἀνδριᾶ ἄντ-σι) ἀν- δριᾶσι	$v+\xi = \gamma\xi$ (§ 70, 5)	
$\bar{\nu}\delta+\sigma = \bar{\nu}\sigma$	(σπένδ-σω) σπείσω		
$\bar{\nu}\theta+\sigma = \bar{\nu}\sigma$ (§ 64, 6)	(πένθ-σομαι) πείσο- μαι	$v+\pi = \mu\pi$	(συν-πάσχω) συμπάσχω (ἐν-βάλλω) ἐμβάλλω (ἐν-φαίνω) ἐμφαίνω (ἐν-ψυχοῦς) ἐμψυχοῦς
$\mu+\rho = \mu\beta\rho$	(μεσημ-ρία) μεσημ- βρία	$v+\psi = \mu\psi$ (§ 70, 5)	
$\nu+\rho = \nu\delta\rho$ (§ 65,1 και 2)	(ἀν-ρῶς) ἀνδρῶς	$v+\lambda = \lambda\lambda$	(συν-λέγω) συλ- λέγω (συν-ράπτω) συρράπτω (ἐν-ράπτω) ἐνράπτω (ἐν-ρινοῦς) ἐνρινοῦς (ἀλλά και ἔρρινοῦς) (ἐν-μένω) ἐμμένω (ὠξυν-μένος) ὠξυμμένος (ὕφαν-μένος) ὕφασμένος, ὕφασμα (με-μιαν-μένος) μεμιασμένος, μιάσμα
$\alpha\nu+j = \alpha\iota\nu$ $\alpha\rho+j = \alpha\iota\rho$	(μαράν-jew) μαραίνω (χάρ-jew) χαίρω	$v+\rho = \rho\rho$ (§ 68,5) ή $v+\rho = \nu\rho$	
$\omicron\rho+j = \omicron\iota\rho$ (§ 66)	(μόρ-ja) μοῖρα	$v+\mu = \mu\mu$ (§ 68,5)	
$\lambda+j = \lambda\lambda$ (§ 68,4,α)	(σφάλ-jew) σφάλλω (ἀγγέλ-jew) ἀγγέλλω	ή $v+\mu = \sigma\mu$	

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Μέρη του λόγου. Κλιτά και άκλιτα.

Τύποι. Κατάληξη, θέμα, χαρακτήρας

72. α) Οι λέξεις της αρχαίας ελληνικής, όπως και της νέας, χωρίζονται σε δέκα είδη, που λέγονται **μέρη του λόγου**.

Τα μέρη του λόγου είναι: 1) **άρθρο**, 2) **ουσιαστικό**, 3) **επίθετο**, 4) **αντωνυμία**, 5) **ρήμα**, 6) **μετοχή**, 7) **επίρρημα**, 8) **πρόθεση**, 9) **σύνδεσμος** και 10) **επιφώνημα**.

Το ουσιαστικό και το επίθετο λέγονται και **ονόματα**.

β) Από τα δέκα μέρη του λόγου τα έξι πρώτα, το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο, η αντωνυμία, το ρήμα και η μετοχή, λέγονται **κλιτά**, γιατί κλίνονται, δηλ. καθένα από αυτά παρουσιάζεται στο λόγο με διάφορες μορφές:

ὁ στρατιώτης οὗτος φιλήν ἔχων τὴν κεφαλὴν μάχεται.

οἱ στρατιῶται οὗτοι φιλάς ἔχοντες τὰς κεφαλὰς μάχονται.

Τα λοιπά τέσσερα μέρη του λόγου, το επίρρημα, η πρόθεση, ο σύνδεσμος και το επιφώνημα, λέγονται **άκλιτα**, γιατί δεν κλίνονται, δηλ. παρουσιάζονται στο λόγο πάντα με την ίδια μορφή:

νῦν, ἐπί, καί, φεῦ.

73. Οι διάφορες μορφές που παίρνει μια κλιτή λέξη λέγονται **τύποι** αυτής της λέξης: *ἥρωσ, ἥρωος, ἥρωες* κτλ. - *ἀκούω, ἀκούεις, ἀκούει* κτλ. *γράφω, γράφεις, γράφει* κτλ.

Σε κάθε τύπο μιας λέξης ξεχωρίζονται δύο μέρη: η **κατάληξη** και το **θέμα**.

α) **Κατάληξη** λέγεται το μεταβλητό μέρος της κλιτής λέξης προς το τέλος της: -ς, -ος, -ες κτλ., -ω, -εις, -ει κτλ.

β) **Θέμα** λέγεται το αμετάβλητο μέρος της κλιτής λέξης προς την αρχή της: *ήρω-, άκου-, γραφ-*.

Ο τελευταίος φθόγγος του θέματος λέγεται **χαρακτήρας**. Ο χαρακτήρας μπορεί να είναι φωνήεν ή σύμφωνο· π.χ. του θέματος *ήρω-* χαρακτήρας *ω*· του θέματος *άκου-* χαρακτήρας *ου*· του θέματος *γραφ-* χαρακτήρας *φ*.

2. Πτωτικά. Παρεπόμενα των πτωτικών

74. Στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο, η αντωνυμία και η μετοχή σχηματίζουν τύπους που λέγονται **πτώσεις**. Γι' αυτό τα πέντε αυτά κλιτά μέρη του λόγου λέγονται **πτωτικά**.

75. α) Οι πτώσεις στην αρχαία ελληνική είναι πέντε: η **ονομαστική**, η **γενική**, η **δοτική**, η **αιτιατική** και η **κλητική**.

β) Από τις πέντε πτώσεις η ονομαστική και η κλητική λέγονται **ορθές**, η γενική, η δοτική και η αιτιατική λέγονται **πλάγιες**.

76. Όπως στη νέα, έτσι και στην αρχαία ελληνική τα πτωτικά, εκτός από τις πτώσεις, έχουν ακόμα **γένος**, **αριθμό** και **κλίση**.

α) Τα **γένη** των πτωτικών είναι τρία: **αρσενικό**, **θηλυκό** και **ουδέτερο**: *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, τὸ βιβλίον* (βλ. § 81-82) - *ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν - ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο* - *ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τὸ γράφον*.

β) Οι **αριθμοί** των πτωτικών στην αρχαία γλώσσα ήταν τρεις: ο **ενικός**, που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για ένα, ο **πληθυντικός**, που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για πολλά, και ο **δ्वικός**, που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για δύο (*ὁ παῖς - οἱ παῖδες - τὼ παῖδε*).

γ) **Κλίση** λέγεται ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο σχηματίζονται οι πτώσεις ενός πτωτικού. Οι κλίσεις των πτωτικών είναι τρεις: η **πρώτη**, η **δεύτερη** και η **τρίτη**.

77. Η πτώση, το γένος, ο αριθμός και η κλίση λέγονται με μία λέξη **παρεπόμενα** (ἢ **συνακόλουθα**) των πτωτικών.

6ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

78. Ἄρθρο είναι η μονοσύλλαβη κλιτή λέξη που κανονικά χρησιμοποιείται εμπρός από τα ονόματα, όταν μνημονεύονται στο λόγο ως γνωστά και ορισμένα: *ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, τὸ τέκνον.*

Το άρθρο κλίνεται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ονομαστική	<i>ὁ</i>	<i>ἡ</i>	<i>τὸ</i>	<i>οἱ</i>	<i>αἱ</i>	<i>τὰ</i>
γενική	<i>τοῦ</i>	<i>τῆς</i>	<i>τοῦ</i>	<i>τῶν</i>	<i>τῶν</i>	<i>τῶν</i>
δοτική	<i>τῷ</i>	<i>τῇ</i>	<i>τῷ</i>	<i>τοῖς</i>	<i>ταῖς</i>	<i>τοῖς</i>
αιτιατική	<i>τόν</i>	<i>τήν</i>	<i>τό</i>	<i>τούς</i>	<i>τάς</i>	<i>τὰ</i>

Δυϊκός αριθμός και των τριῶν γενῶν

Ονομ. και αιτ. *τῶ* - γεν και δοτ. *τοῖν*

(Σπάνιοι τύποι του θηλυκού είναι και: *τά, ταῖν*).

7ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Γενικά για τα ουσιαστικά

1. Ορισμός και διαίρεση των ουσιαστικῶν

79. Ονόματα ουσιαστικά ή απλῶς ουσιαστικά λέγονται οι κλιτές λέξεις που σημαίνουν 1) πρόσωπα, ζῶα ή πράγματα και 2) ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα.

1) Τα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπα, ζῶα ή πράγματα λέγονται **συγκεκριμένα**: *ἄνθρωπος, ἵππος, γέφυρα.*

2) Τα ουσιαστικά που σημαίνουν ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται **αφηρημένα**: *ἐργασία, εὐτυχία, εὐγένεια.*

80. Από τα ουσιαστικά:

1) λέγονται **κύρια ονόματα** όσα σημαίνουν ορισμένο πρόσωπο, ζώο, τόπο ή πράγμα: *Ζεύς, Σωκράτης, Βουκεφάλας, Όλυμπος, Πηνειός, Κόρινθος*.

2) λέγονται **προσηγορικά ή κοινά ονόματα** όσα σημαίνουν ένα σύνολο από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα που ανήκουν στο ίδιο είδος: *άνήρ, ίππος, όρος, πόλις*.

2. Γένος των ουσιαστικών

81. Το γένος των ουσιαστικών (πβ. § 76, α) το ξεχωρίζομε κάποτε από την κατάληξη (*άνθρωπ-ος, οίκι-α, δένδρ-ον*), πάντοτε όμως και κυρίως από το άρθρο που παίρνουν: έτσι, όσα παίρνουν το άρθρο **ό** είναι **αρσενικά**, όσα παίρνουν το άρθρο **ή** είναι **θηλυκά** και όσα παίρνουν το άρθρο **τό** είναι **ουδέτερα**: *ό άνθρωπος, ή άμπελος, τό πέλαγος*.

82. Τα ουσιαστικά κατα το γένος τα ξεχωρίζομε:

1) σε **μονοκατάληκτα μ' ένα γένος**: αυτά είναι ή αρσενικά ή θηλυκά ή ουδέτερα και επομένως έχουν μόνο έναν τύπο: *ό άνήρ, ή γυνή, τό τέκνον - ό ούρανός, ή θάλασσα, τό δένδρον*.

2) σε **μονοκατάληκτα με δύο γένη** ή ουσιαστικά **κοινού γένους**: αυτά έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό), αλλά έναν τύπο, κοινό και για τα δύο, και τα ξεχωρίζομε μόνο από το άρθρο: *ό παις - ή παις - ό σύζυγος - ή σύζυγος - ό βοϋς - ή βοϋς - ό ίππος - ή ίππος*.

3) σε **δικατάληκτα με δύο γένη**: αυτά έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό) και δύο τύπους, έναν για κάθε γένος: *ό ποιητής - ή ποιήτρια - ό ίερεϋς - ή ίερεία - ό βασιλεϋς - ή βασίλισσα - ό λέων - ή λέαινα*.

3. Αριθμός των ουσιαστικών

83. Οι αριθμοί των ουσιαστικών, όπως και των άλλων πτωτικών, είναι τρεις: ο **ενικός**, ο **δυϊκός** και ο **πληθυντικός** (βλ. § 76,β).

Υπάρχουν όμως ουσιαστικά που είναι εύχρηστα μόνο ή προπάντων σ' έναν από τους τρεις αριθμούς (πβ. § 153).

1) **Στον ενικό** (μόνο ή προπάντων) είναι εύχρηστα:

α) πολλά αφηρημένα ουσιαστικά: *άγάπη, αιδώς, δικαιοσύνη, ευσέβεια, πενία, φιλοσοφία, χρηστότης* κ.ά.

β) ονόματα που δηλώνουν φυσικά σώματα ή φαινόμενα ή καταστάσεις: *ἡ γῆ, ὁ οὐρανός, ὁ ἀήρ, ὁ αἰθήρ, τὸ ἕαρ, ὁ βορέας (βορρᾶς), ἡ ἠώς, ἡ ἠχώ, τὸ γῆρας, ἡ νεότης, ἡ δύνα, ἡ πείνα* κ.ά.

γ) ονόματα μετάλλων: *ὁ ἄργυρος, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός* κ.ά.

δ) μερικά άλλα προσηγορικά: *τὸ ἔλαιον, τὸ μέλι, τὸ κνέφας (= σκότος), τὸ νέκταρ (= το ποτὸ των θεῶν)* κ.ά.

ε) τα περισσότερα κύρια ονόματα (που κανονικά εκφέρονται στον ενικό): *Αἴγινα, Ἄργος, Ἀττική, Ἑλλάς, Εὐρώτας, Ὀλυμπος, Ξενοφῶν, Περικλῆς, Σωκράτης* κ.ά.

2) **Στον πληθυντικό** (μόνο ἢ προπάντων) εἶναι εὐχρηστα:

α) πολὺ λίγα προσηγορικά *αἱ δυσμαί* (ἀπὸ ἀχρηστο ενικό *ἡ δυσμή*), *τὰ ἔγκατα* (ἀπὸ ἀχρηστο ενικό *τὸ ἔγκατον*), *οἱ ἐτησίαι* (= μελτέμια, ἀπὸ ἀχρηστο ενικό *ὁ ἐτησίας*, βλ. § 88, 3).

β) μερικά κύρια ονόματα πόλεων, τόπων, γιορτῶν κτλ.: *αἱ Ἀθῆναι, οἱ Δελφοί, αἱ Θῆβαι, τὰ Μέγαρα, αἱ Πλαταιαί - τὰ Τέμπη - τὰ Διονύσια, Ἐλευσίνα, Τσθμιά, Νέμεα, Ὀλύμπια, Παναθήναια* κ.ά. (πβ. τα νεοελλ. *Σπέτσες, Ψαρά - Χριστούγεννα, Θεοφάνεια* κ.ά.).

3) **Στο δυϊκό** (που δεν τον ἔχει ἡ νέα ἐλληνική) ἦταν εὐχρηστα σὲν ἀρχαία, καὶ μάλιστα σὲν ἀττικὴ διάλεκτο, κυρίως ὅσα δηλώνουν πράγματα που ἀπὸ τὴ φύση τους ἀποτελοῦν ζεύγη: *τὼ ὀφθαλμοί* (= οἱ δύο ὀφθαλμοί), *τὼ πόδε* (= τα δύο πόδια), *τὼ χεῖρε* (= τα δύο χέρια). ἐπίσης ὁ δυϊκὸς συνηθιζόταν γιὰ δύο πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα που ἦταν γνωστὸ ὅτι ἦταν δύο (καὶ ἀναφέρονταν μαζί) ἢ χρησιμοποιοῦνται κατὰ δύο ζεύγη: *τὼ ἀδελφῶ* (= οἱ δύο ἀδελφοί), *τὼ Διοσκούρω* (= οἱ δύο Διόσκουροι), *τὼ Αἴαντε* (= οἱ δύο Αἴαντες), *τὼ βόε* (= τα δύο βόδια) κτλ.

4. Κλίση των ουσιαστικῶν

84. Οἱ κλίσεις των ουσιαστικῶν, ὅπως καὶ των ἄλλων πτωτικῶν, εἶναι τρεῖς: ἡ **πρώτη**, ἡ **δεύτερη** καὶ ἡ **τρίτη** (βλ. § 76, γ).

Κατὰ τὴν κλίση που ἀνήκουν τα ουσιαστικά λέγονται **πρωτόκλιτα**, **δευτερόκλιτα** ἢ **τριτόκλιτα**.

85. 1) Ὅσα ουσιαστικά ἔχουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν σὲ ὅλες τις πτώσεις του ενικού καὶ του πληθυντικού λέγονται **ισοσύλλαβα**. Τα ἰσοσύλλαβα ἀνήκουν σὲν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη κλίση: *ὁ τα-μί-ας, τοῦ τα-μί-ου* κτλ., *οἱ τα-μί-αι, τῶν τα-μι-ῶν* κτλ. - *ὁ λό-γος, τοῦ λό-γου* κτλ., *οἱ λό-γοι, τῶν λό-γων* κτλ.

2) Ὅσα ουσιαστικά ἔχουν σὲν γενική καὶ δοτική του ενικού καὶ σὲ ὅλες τις πτώσεις του πληθυντικού μία συλλαβὴ περισσότερη ἀπὸ τὴν ονομαστική (καὶ κλητική) του ενικού λέγονται **περιττοσύλλαβα** καὶ ἀνήκουν σὲν τρίτη κλίση: *ὁ πί-ναξ, τοῦ πί-να-κος* κτλ., *οἱ πί-να-κες, τῶν πι-νά-κων, τοῖς πί-να-ξι* κτλ. - *τὸ σῶ-μα, τοῦ σῶ-μα-τος, τῶν σῶ-μα-τι* κτλ.

8ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

86. Κατά την πρώτη κλίση κλίνονται ονόματα αρσενικά και θηλυκά: τα αρσενικά λήγουν σε **-ας** ή σε **-ης** και τα θηλυκά σε **-α** ή σε **-η**.

Παραδείγματα αρσενικών σε **-ας** και σε **-ης**

(θ. νε ανιᾱ)   (θ. Ἄτρείδᾱ-) (θ. στρατιωτᾱ-)   (θ. ποιητᾱ)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	νεανίας	Ἄτρείδης	στρατιώτης	ποιητής
γεν.	τοῦ	νεανίου	Ἄτρείδου	στρατιώτου	ποιητοῦ
δοτ.	τῷ	νεανίᾳ	Ἄτρείδῃ	στρατιώτῃ	ποιητῇ
αιτ.	τόν	νεανίαν	Ἄτρείδην	στρατιώτην	ποιητήν
κλ.	(ὦ)	νεανία	Ἄτρείδη	στρατιωτᾶ	ποιητᾶ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	νεανίαι	Ἄτρείδαι	στρατιῶται	ποιηταί
γεν.	τῶν	νεανιῶν	Ἄτρείδων	στρατιωτῶν	ποιητῶν
δοτ.	τοῖς	νεανίαις	Ἄτρείδαις	στρατιώταις	ποιηταῖς
αιτ.	τούς	νεανίας	Ἄτρείδας	στρατιώτας	ποιητάς
κλ.	(ὦ)	νεανίαι	Ἄτρείδαι	στρατιῶται	ποιηταί

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. (ὦ) νεανίᾱ Ἄτρείδᾱ στρατιώτᾱ ποιητᾱ
γεν., δοτ. τοῖν νεανίᾱιν Ἄτρείδαιν στρατιώταιν ποιηταῖν

β) Παραδείγματα θηλυκών σε **-ᾱ** και **-ῆ** (γεν. **-ᾱς**)

λιπεῖᾱ)   (θ. στρατιᾱ-)   (θ. ἀληθειᾱ-)   (θ. σφαιρᾱ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ἡ	πολιτεία	στρατιά	ἀλήθεια	σφαῖρα
γεν.	τῆς	πολιτείας	στρατιάς	ἀληθείας	σφαιράς
δοτ.	τῇ	πολιτεία	στρατιᾷ	ἀληθείᾳ	σφαίρα
αιτ.	τήν	πολιτείαν	στρατιάν	ἀληθείαν	σφαῖραν
κλ.	(ῶ)	πολιτεία	στρατιά	ἀληθείᾶ	σφαῖρᾶ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	αἱ	πολιτεῖαι	στρατιαί	ἀλήθειαι	σφαῖραι
γεν.	τῶν	πολιτειῶν	στρατιῶν	ἀληθειῶν	σφαιρῶν
δοτ.	ταῖς	πολιτεῖαις	στρατιαῖς	ἀληθείαις	σφαίραις
αιτ.	τάς	πολιτείας	στρατιάς	ἀληθείας	σφαίρας
κλ.	(ῶ)	πολιτεῖαι	στρατιαῖ	ἀλήθειαι	σφαῖραι

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ῶ) πολιτεῖᾶ στρατιᾶ ἀληθείᾶ σφαιρᾶ
 γεν., δοτ. τοῖν πολιτεῖαιν στρατιαιν ἀληθείαιν σφαῖραιν

γ) Παραδείγματα θηλυκῶν σε ᾶ- (γεν. -ης)

	(θ. τραπεζᾶ-)	(θ. γλωσσᾶ-)		(θ. τραπεζᾶ)	(θ. γλωσσᾶ)
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ἡ	τράπεζᾶ	γλώσσᾶ	αἱ	τράπεζαι γλώσσαι
γεν.	τῆς	τραπέζης	γλώσσης	τῶν	τραπεζῶν γλωσσῶν
δοτ.	τῇ	τραπέζῃ	γλώσσει	ταῖς	τραπέζαις γλώσσαις
αιτ.	τήν	τράπεζαν	γλώσσαν	τάς	τραπέζας γλώσσας
κλ.	(ῶ)	τράπεζᾶ	γλώσσᾶ	(ῶ)	τράπεζαι γλώσσαι

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ῶ) τραπέζᾶ γλώσσᾶ
 γεν., δοτ. τοῖν τραπέζαιν γλώσσαιν

δ) Παραδείγματα θηλυκών σε -η

	(θ. κωμά)	(θ. τιμά-)	(θ. κωμά-)	(θ. τιμά-)
	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ἡ κώμη	τιμή	αἱ κῶμαι	τιμαί
γεν.	τῆς κώμης	τιμῆς	τῶν κωμῶν	τιμῶν
δοτ.	τῇ κώμῃ	τιμῇ	ταῖς κώμαις	τιμαῖς
αιτ.	τὴν κώμην	τιμὴν	τάς κώμας	τιμὰς
κλ.	(ᾧ) κώμῃ	τιμῇ	(αἷ) κῶμαι	τιμαί

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ᾧ) κώμα τιμά
γεν., δοτ. τοῖν κώμαιν τιμαῖν

87. ΟΛΙΚΕΣ Ἡ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Α' ΚΛΙΣΗΣ

	Αρσενικό		Ενικός Θηλυκό		Πληθυντ. Αρσ. Θηλ.		Δυϊκός Αρσ. Θηλ.
ον.	-ᾶς	-ης	-ᾶ	-ᾷ	-η	-αι	-ᾶ
γεν.	-ου	-ου	-ας	-ας ἢ -ης	-ης	-ων	-αιν
δοτ.	-α	-ῃ	-α	-α ἢ -ῃ	-ῃ	-αις	-αιν
αιτ.	-αν	-ην	-αν	-ᾶν	-ην	-ας	-ᾶ
κλ.	-α	-ῃ (ἢ-ᾷ)	-α	-ᾷ	-ῃ	-αι	-ᾶ

Παρατηρήσεις

88. Στα πρωτόκλιτα ουσιαστικά:

1) οι καταλήξεις του πληθυντικού (και του δυϊκού) των αρσενικών και των θηλυκών είναι οι ίδιες.

2) το *a* στην κατάληξη *-ας* (σε οποιαδήποτε πτώση) είναι πάντοτε μακρόχρονο: ὁ Αἰνεΐας, τῆς χώρας, τοὺς στρατιώτας (μακρόχρονη είναι και η κατάληξη *a* του δυϊκού: τῶ Ἄτρεΐδα).

3) η γενική του πληθ. τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: τῶν νεανιῶν, τῶν θαλασσῶν. Βλ. και § 39, 1, 2 και 3. Αλλά οἱ ἐτησίαι (= μελτέμια· πβ. § 83, 2, α), τῶν ἐτησίων.

89. Από τα πρωτόκλιτα αρσενικά σε *-ης* σχηματίζουν την κλητική του ενικού σε *-ā* και ὄχι σε *-η*:

α) τα εθνικά: ὦ Πέρσᾶ, ὦ Σκύθᾶ.

β) ὅσα λήγουν σε *-της* και τα σύνθετα (με β' συνθ. ρῆμα) σε *-ἀρχής*, *-μέτρης*, *-πώλης*, *-τριβης*, *ὠνης* κτλ.: ὦ στρατιῶτα, ὦ γυμνασιάρχα, ὦ βιβλιοπῶλα, ὦ παιδοτρίβα, ὦ τελῶνα.

90. Στα πρωτόκλιτα θηλυκά που λήγουν σε *-α*:

1) αν πριν από την κατάληξη *a* υπάρχει σύμφωνο (εκτός από το *ρ*), τότε το *a* αυτό λέγεται **μη καθαρό**, είναι κανονικά **βραχύχρονο** και στη γενική και δοτική του ενικού τρέπεται σε *η*: ἡ μουσα, τῆς μουσῆς, τῇ μουσῇ κτλ. – ἡ μάζα, τῆς μάζης, τῇ μάζῃ κτλ.

2) αν πριν από την κατάληξη *a* υπάρχει φωνήεν ἢ *ρ*, τότε το *a* αυτό λέγεται **καθαρό**, είναι κανονικά **μακρόχρονο** και φυλάγεται σε όλες τις πτώσεις του ενικού: ἡ πολιτεία, τῆς πολιτείας, τῇ πολιτεία κτλ. – ἡ ὄρα, τῆς ὄρας, τῇ ὄρα κτλ.

3) το *a* της κατάληξης στην αιτιατική και την κλητική του ενικού είναι μακρόχρονο ἢ βραχύχρονο, ανάλογα με το τι είναι στην ονομαστική: (ἡ πολιτεία) τὴν πολιτείαν, ὦ πολιτεία – (ἡ μουσᾶ) τὴν μουσᾶν, ὦ μουσᾶ.

91. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Α΄ ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΑΡΣΕΝΙΚΑ	κομήτης ²	μισθωτής	ὠφέλειᾶ
	κωμήτης ³	ἀγρότης	(καὶ ὠφελιά)
α) σε -ᾶς	πλανήτης	δεσπότης	βασιλείᾶ ⁴
κοχλίας (ἰ)	προφήτης	δημότης	ἰέρειᾶ
λοχίας (ἰ)	σφενδονήτης	ἐξωμότης	ἀκρώρειᾶ
τραυματίας (ἰ)	Αἰγινήτης	ἰπότης	Ὀδύσσειᾶ
Γοργίας (ἰ)	ἀθλητής	προδότης	Μαντινείᾶ
Ἰπτίας (ἰ)	μαθητής	τοξότης	Χαιρώνειᾶ
Καλλίας (ἰ)	μιμητής κτλ.		Ψοττάλειᾶ
Φιντίας (ἰ)	ζευγίτης (ἰ)		ἀλειείᾶ
μανδύας (ὑ)	μεσίτης (ἰ)	2. ΘΗΛΥΚΑ	βασιλείᾶ
Αἰνείας	ὄπλιτης (ἰ)		δουλείᾶ
	πολίτης (ἰ)	α) σε -α -ας	ἐφορείᾶ
β) σε -ης	τεχνίτης (ἰ)	Πλάταιᾶ	στρατεία κτλ.
εὐπατριδῆς (ἰ)	Ἀβδηρίτης (ἰ)	Φώκαιᾶ	ἀνδρεία
Εὐριπίδῆς (ἰ)	Σταγυρίτης (ἰ)	ἐλαία	σιτοδείᾶ
Πελοπίδῆς (ἰ)	κριτής	ἠλιαία	λείᾶ
Ἀτρείδῆς	ἀκοντιστής	κεραία	υνείᾶ
Ἡρακλειδῆς	δύτης (ὑ)	σημαία	χρεία
Αἰσχίνης	θύτης (ὑ)	μηλέᾶ	Ἐρέτριᾶ
ἐλάτης ¹ (ᾶ)	λύτης (ὑ)	πελέᾶ	αὐλήτριᾶ
ἀμαξηλάτης (ᾶ)	πρεσβύτης (ῶ)	γενεᾶ	μαθήτριᾶ κτλ.
ἀρματηλάτης (ᾶ)	μηνυτής	δωρεᾶ	ἀδικία (ἰ)
ἐργάτης (ᾶ)	δεσμώτης	βοήθειᾶ	εὐφορία (ἰ)
πελάτης (ᾶ)	ἠπειρώτης	ἐνέργειᾶ	σοφία (ἰ) κτλ.
πλάστης (ᾶ)	θιασώτης	ἀμέλειᾶ	ἐκκλησία (ἰ)
Ἐλεάτης (ᾶ)	ιδιώτης	ἐπιμέλειᾶ	συνωμοσία (ἰ)
Κροτωνιάτης (ᾶ)	νησιώτης	ἀσέβειᾶ	μορμηκιά
Σπαρτιάτης (ᾶ)	πατριώτης κτλ.	εὐσέβειᾶ	στρατιᾶ
Τεγεάτης (ᾶ)	ζηλωτής	ἔνδειᾶ κτλ.	ἄγνοια

1. οδηγός αλόγων κτλ.- 2. αυτός που έχει πολλά μαλλιά· το ἄστρο.- 3. αυτός που κατοικεῖ σε χωριᾶ.- 4. βασίλισσα.

ἄνοια	σφῶρα	πεινα	ἴλη (ἴ)
ἐννοια	Αἴθρα, Φαῖδρα	πίνα (ἰ)	κλίνη (ἰ)
εὐνοια	αὔρα, λαύρα	πρύμνα (ῦ)	λίμνη (ἰ)
ὁμόνοια	σαύρα, θήρα	(και πρύμνη)	λύπη (ῦ)
πρόνοια	θύρα	ρίζα (ἴ)	νίκη (ἰ)
ἄπνοια		ρίνα ⁷ (ἰ)	νύμφη (ῦ)
δύσπνοια	β) σε -α -ης	(και ρίνη)	πλάνη (ἄ)
εὐπλοια	ἄμιλλα	δράκαιναῖ	πύλη (ῦ)
ἀπόρροια	δίκελλα	θέαιναῖ	ρύμη ⁹
ροιά ⁵	θύελλα	θεράπαιναῖ	σκαπάνη (ἄ)
χροιά	βδέλλα	λέαιναῖ	σκάφη (ἄ)
Ἄρπυια ⁶	βασίλισσα	τρίαιναῖ	σπάθη (ἄ)
ὄργυια	μέλισσα		τύχη (ῦ)
μητρυιά	κίσσα (ἰ)	γ) σε -η	ὄλη (ῖ)
μυῖα	πίσσα (ἰ)	αἰσχύνη (ῦ)	φάτνη (ἄ)
γαῖα, γραῖα	δίψα (ἰ)	βλάβη (ἄ)	τιμῆ
μαῖα, μοῖρα	κνῖσα (ἰ)	δάφνη (ἄ)	ψυχή κτλ.
πειρα, πρῶρα	μᾶζα (μαῖ)	δίκη (ἰ)	
σπεῖρα, σφαῖρα	μύξα (ῦ)	δίνη ⁸ (ἰ)	

2. Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

92. Τα περισσότερα από τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά που πριν από το χαρακτήρα *α* του θέματος έχουν άλλο *α* ή *ε* συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις και γι' αυτό ονομάζονται **πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά** (πβ. §§ 53-54).

5. η ροδιά και ο καρπός της.- 6. φτερωτή θεά.- 7. εργαλείο για ρίνισμα, λίμα.- 8. στρόβιλος.- 9. ορμή, φόρα· δρόμος.

Παραδείγματα

(θ. Ἑρμεα- = Ἑρμη-) (θ. = $\mu\tilde{\alpha}$ -) (θ. συκεα = συκη-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	(Ἑρμέας)	Ἑρμῆς	ἡ	(μνάα)	μνά	(συκέα)	συκῆ
γεν.	τοῦ	(Ἑρμέου)	Ἑρμοῦ	τῆς	(μνάας)	μνάς	(συκέας)	συκῆς
δοτ.	τῷ	(Ἑρμέα)	Ἑρμῆ	τῆ	(μνάα)	μνά	(συκέα)	συκῆ
αιτ.	τὸν	(Ἑρμέαν)	Ἑρμῆν	τὴν	(μνάαν)	μνάν	(συκέαν)	συκῆν
κλ.	(ὦ)	(Ἑρμέα)	Ἑρμῆ	(ὦ)	(μνάα)	μνά	(συκέα)	συκῆ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	(Ἑρμέαι)	Ἑρμαῖ	αἱ	(μνάαι)	μναῖ	(συκέαι)	συκαῖ
γεν.	τῶν	(Ἑρμεῶν)	Ἑρμῶν	τῶν	(μναῶν)	μνῶν	(συκεῶν)	συκῶν
δοτ.	τοῖς	(Ἑρμέαις)	Ἑρμαῖς	ταῖς	(μνάαις)	μναῖς	(συκέαις)	συκαῖς
αιτ.	τούς	(Ἑρμέας)	Ἑρμᾶς	τάς	(μνάας)	μνάς	(συκέας)	συκᾶς
κλ.	(ὦ)	(Ἑρμέαι)	Ἑρμαῖ	(ὦ)	(μνάαι)	μναῖ	(συκέαι)	συκαῖ

Δυικός αριθμός

ον., αιτ., τώ, κλητ. (ὦ) (Ἑρμέα) Ἑρμᾶ (μνάα) μνά (συκέα) συκά
 γεν., δοτ. τοῖν (Ἑρμέαιν) Ἑρμαῖν (μνάαιν) μναῖν (συκέαιν) συκαῖν.

Κατά το Ἑρμῆς κλίνονται: Ἀπελλῆς, Θαλῆς.- Κατά το μνά κλίνονται: Ἀθηνᾶ, Ναυσικᾶ.- Κατά το συκῆ κλίνονται: ἀμυγδαλή, ἀλωπεκῆ (= δέρμα αλεπούς), κνη (= δέρμα σκύλου), λεοντῆ (= δέρμα λιονταριού), ῥοδῆ (= τριανταφυλλιά), γαλή κ.ά., καθώς και το ὄνομα γῆ στον ενικό.

93. Τα συνηρημένα πρωτόκλιτα ουσιαστικά ἔχουν και μετά τη συναίρεση τις καταλήξεις των ασυναίρετων τύπων. Μόνο το **εα** στον ενικό το συναιρούν σε **η**: ὁ Ἑρμέας - Ἑρμῆς, ἡ συκέα - συκῆ, τῆς συκέας - συκῆς κτλ.· αλλά: τούς Ἑρμέας - Ἑρμᾶς, τάς συκέας - συκᾶς κτλ.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά

94. Κατά τη δεύτερη κλίση κλίνονται ονόματα και των τριών γενών: αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε **-ος** και ουδέτερα που λήγουν σε **-ον**.

α) Παραδείγματα αρσενικών και θηλυκών

	(θ. <i>άνθρωπο-</i>)	(θ. <i>άγρο-</i>)	(θ. <i>νήσο-</i>)	(θ. <i>όδο-</i>)
	Ενικός αριθμός			
ον.	<i>ὁ ἄνθρωπος</i>	<i>ἄγρὸς</i>	<i>ἡ νῆσος</i>	<i>ὁδὸς</i>
γεν.	<i>τοῦ ἀνθρώπου</i>	<i>ἀγροῦ</i>	<i>τῆς νήσου</i>	<i>ὁδοῦ</i>
δοτ.	<i>τῷ ἀθρώπῳ</i>	<i>ἀγρῷ</i>	<i>τῇ νήσῳ</i>	<i>ὁδῷ</i>
αιτ.	<i>τὸν ἄνθρωπον</i>	<i>ἀγρὸν</i>	<i>τὴν νήσον</i>	<i>ὁδὸν</i>
κλ.	<i>(ὦ) ἄνθρωπε</i>	<i>ἀγρέ</i>	<i>(ὦ) νῆσε</i>	<i>ὁδὲ</i>

Πληθυντικός αριθμός

ον.	<i>οἱ ἄνθρωποι</i>	<i>ἄγροι</i>	<i>αἱ νῆσοι</i>	<i>ὁδοὶ</i>
γεν.	<i>τῶν ἀνθρώπων</i>	<i>ἀγρῶν</i>	<i>τῶν νήσων</i>	<i>ὁδῶν</i>
δοτ.	<i>τοῖς ἀθρώποις</i>	<i>ἀγροῖς</i>	<i>ταῖς νήσοις</i>	<i>ὁδοῖς</i>
αιτ.	<i>τούς ἀθρώπους</i>	<i>ἀγρούς</i>	<i>τάς νήσους</i>	<i>ὁδοὺς</i>
κλ.	<i>(ὦ) ἄνθρωποι</i>	<i>ἀγροὶ</i>	<i>(ὦ) νῆσοι</i>	<i>ὁδοὶ</i>

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	<i>τώ, κλ. (ὦ) ἀθρώπῳ</i>	<i>ἀγρῶ</i>	<i>νήσῳ</i>	<i>ὁδῶ</i>
γεν., δοτ.	<i>τοῖν ἀθρώποιν</i>	<i>ἀγροῖν</i>	<i>νήσοιν</i>	<i>ὁδοῖν</i>

β) Παραδείγματα ουδέτερων

(θ. *μυστηριο-*) (θ. *δαωρο-*) (θ. *φυτο-*) (θ. *μυστηριο-*) (θ. *δαωρο-*) (θ. *φυτο-*)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	τὸ μυστήριον	δῶρον	φυτὸν	τὰ μυστήρια	δῶρα	φυτὰ
γεν.	τοῦ μυστηρίου	δώρου	φυτοῦ	τῶν μυστηρίων	δώρων	φυτῶν
δοτ.	τῷ μυστηρίῳ	δώρῳ	φυτῷ	τοῖς μυστηρίοις	δώροις	φυτοῖς
αιτ.	τὸ μυστήριον	δῶρον	φυτὸν	τὰ μυστήρια	δῶρα	φυτὰ
κλ.	(ῶ) μυστήριον	δῶρον	φυτὸν	(ῶ) μυστήρια	δῶρα	φυτὰ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. κλ.	τῶ, κλ. (ῶ)	μυστηρίῳ	δώρῳ	φυτῷ
γεν., δοτ.	τοῖν	μυστηρίοιιν	δώροιν	φυτοῖν

95. ΟΛΙΚΕΣ ἢ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Β' ΚΛΙΣΗΣ

	Αρσενικό και			Ουδέτερο		
	Ενικός	Πληθ.	Δυϊκός	Ενικός	Πληθ.	Δυϊκός
ον.	-ος	-οι	-ω	-ον	-ᾶ	-ω
γεν.	-ου	-ων	-οιν	-ου	-ων	-οιν
δοτ.	-ῳ	-οις	-οιν	-ῳ	-οις	-οιν
αιτ.	-ον	-ους	-ω	-ον	-ᾶ	-ω
κλ.	-ε (-ος)	-οι	-ω	-ον	-ᾶ	-ω

Παρατηρήσεις

96. Από τα ουσιαστικά της β' κλίσης:

1) Τα αρσενικά και τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις (και τα ξεχωρίζουμε μόνο από το άρθρο).

2) Τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και τα θηλυκά στην ονομ. και κλητ. τῷ ενικού (όπου έχουν κατάλ. -ον) και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του πληθ. (όπου έχουν κατάλ. -ᾶ).

97. α) Τα ουδέτερα των πρωτικών (σε όλες τις κλίσεις) σχηματίζουν στον ενικό και στον πληθ. τρεις πτώσεις όμοιες: την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική.

β) Η κατάληξη α των ουδετέρων όλων γενικά των πρωτικών είναι βραχύχρονη: τὰ μῆλᾶ, τὸ σῶμᾶ, τὰ σώματᾶ, τὰ γενναῖᾶ, ἐκεῖνᾶ, τὰ τιμῶν-τᾶ.

98. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Β' ΚΛΙΣΗΣ (που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΑΡΣΕΝΙΚΑ

ἄθλος ¹	λοιμὸς ⁴	πύργος	σχοῖνος ¹⁶
βίος	λύκος	σῆτος ⁷	τίτλος
γρῖφος	μάγος	σκύμνος ⁸	τύλος ¹⁷
θρῦλος	μόλυβδος ⁵	σκῦρος ⁹	τύμβος ¹⁸
θυμὸς	μύδρος ⁶	σπίνος	τύφος
καρκίνος	μῦθος	στάμνος ¹⁰	ὔβρος ¹⁹
κίνδυνος	μύλος	στίβος	ἕμνος
κρίκος	νᾶνος	στίχος ¹¹	ἕπνος
κύκλος	πάγος	στοῖχος ¹²	φάρος
Κῦρος	πάππος	στῦλος ¹³	Χῖος ²⁰
λίθος ²	πίθος	Σύρος ¹⁴	
λιμὸς ³	πίλος	σχῖνος ¹⁵	

1. (από το ἄεθλος) αγώνας, κατόρθωμα.- 2. αρσ. και θηλ.- 3. πείνα, σιτοδεία.- 4. μολυσματική αρρώστια, πανούκλα.- 5. και μόλιθος.- 6. πυραχτωμένο σίδηρο.- 7. πληθ. τὰ σῆτα (βλ. § 147).- 8. νεογνὸ ζῶου, ιδίως του λιονταριου.- 9. κομμάτι από πέτρα, που ξεπετιέται κατά τη λάξευση· αλλιώς: λατύπη.- 10. στάμνα.- 11. σειρά, γραμμή, ἀράδα (οποιαδήποτε).- 12. σειρά από ανθρώπους, στρατιώτες, πλοία κτλ., γραμμή σε παράταξη.- 13. κολόνα (κυρίως για στήριξη) αλλιώς: κίον· ενώ ἡ στήλη = επιτύμβια πλάκα, πέτρα που χρησιμεύει για ορόσημο, πλάκα με επιγραφή κτλ.- 14. κάτοικος της Συρίας (ενώ ἡ Σύρος, το νησί).- 15. μαστιχόδεντρο.- 16. βούρλο (υποκορ. σχοινίον).- 17. ρόζος, κάλος, σκληρὸ ἐξόγκωμα του δέρματος.- 18. τάφος σχηματισμένος με σωρό από χώμα σε σχῆμα μικροῦ λόφου.- 19. το κύρτωμα που σχηματίζει η ράχη της καμήλας.- 20. κάτοικος της Χίου (ενώ ἡ Χίος, το νησί).-

2. ΘΗΛΥΚΑ

ἄμμος	πλίνθος
ἄρκτος	πρῖνος ²²
Ἔτος	βάβδος
κάμηλος	Σῦρος ²³
κάμιнос	Σκῦρος
Κάσος	τάφος
Κύθνος	Χίος ²⁴
Κύπρος	
μύρτος ²¹	
Νάξος	
Πάρος	

3. ΟΥΔΕΤΕΡΑ

ἄθλον ²⁵	νίτρον ³⁰
ἄντρον	(ἢ λίτρον) ³⁰
ἄστρον	ξύλον
βάθρον	πίσον ³¹
ἶον	πράσον
κρίνον	πτύον ³²
λίκνον ²⁶	στυππεῖον ³³
λίνον ²⁷	σῦκον
λύτρον ²⁸	φύλλον ³⁴
μύρον	φῦλον ³⁵
μύρτον ²⁹	ὠδὸν

2. Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά

99. Τα περισσότερα ουσιαστικά της β' κλίσης που πριν από το χαρακτήρα **ο** έχουν άλλο **ο** ή **ε** συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά** (πβ. § 92).

Παραδείγματα

(θ. ἐκπλοο- = ἐκπλου-) (θ. πλοο- = πλου-) (θ. ὄστεο- = ὄστου-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	(ἐκπλοος)	ἐκπλους	(πλόος)	πλοῦς	τὸ	(ὄστέον)	ὄστοῦν
γεν.	τοῦ	(ἐκπλόου)	ἐκπλου	(πλόου)	πλουῦ	τοῦ	(ὄστέου)	ὄστοῦ
δοτ.	τῷ	(ἐκπλόῳ)	ἐκπλω	(πλόῳ)	πλωῖ	τῷ	(ὄστέῳ)	ὄστῳ
αιτ.	τόν	(ἐκπλοον)	ἐκπλουν	(πλόον)	πλουῖν	τὸ	(ὄστέον)	ὄστοῦν
κλ.	(ὦ)	(ἐκπλοε)	ἐκπλου	(πλόε)	πλουῖ	(ὦ)	(ὄστέον)	ὄστοῦν

21. μυρσίνη, μυρτιά (ενώ τὸ μύρτον, ο καρπός της).- 22. (αρσ. και θηλ.) βαλανιδιά, πουρνάρι.- 23. βλ. αρ. 14.- 24. βλ. αρ. 20.- 25. (από το ἄεθλον) ἑπαθλον, βραβείον.- 26. κούνια.- 27. λινάρι.- 28. το χρήμα που δίνεται για την απολύτρωση κάποιου, αμοιβή, ανταμοιβή.- 29. βλ. αρ. 21.- 30. νίτρο (αιτ. λίτρον) ανθρακική σόδα.- 31. μιτζέλι.- 32. φτυάρι.- 33. στουπί.- 34. φύλλο από δέντρο, άνθος κτλ.- 35. γένος, φυλή.

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οί (ἐκπλοοί)	ἐκπλοοί	(πλόοι)	πλοῖ	τὰ (ὄστέα)	ὄστᾶ
γεν.	τῶν (ἐκπλόων)	ἐκπλων	(πλόων)	πλῶν	τῶν (ὄστέων)	ὄστῶν
δοτ.	τοῖς (ἐκπλόοις)	ἐκπλοῖς	(πλόοις)	πλοῖς	τοῖς (ὄστέοις)	ὄστοῖς
αιτ.	τούς (ἐκπλόους)	ἐκπλους	(πλόους)	πλοῦς	τὰ (ὄστέα)	ὄστᾶ
κλ.	(ὧ) (ἐκπλοοί)	ἐκπλοοί	(πλόοι)	πλοῖ	(ὄστέα)	ὄστᾶ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ὧ) (ἐκπλόω)	ἐκπλω,	(πλόω)	πλώ,	τῶ	(ὄστέω)	ὄστῶ
γεν., δοτ. τοῖν (ἐκπλόοιν)	ἐκπλοῖν,	(πλόοιν)	πλοῖν,	τοῖν	(ὄστέοιν)	ὄστοῖν

Κατὰ τοὺς ἐκπλους κλίνονται: ὁ ἀπόπλους, περίπλους, κατάπλους, ἐκρος (= εκροή), χειμάρρους (= χεῖμαρρος), τὰ κύρια ὀνόματα Πειρίθους, Πάνθους κτλ., καθὼς καὶ τὸ θηλ. ἢ πρόχους (= υδρία, λαγήνη). Κατὰ τὸ πλοῦς κλίνονται: ὁ θροῦς (= θόρυβος), νοῦς, πνοῦς (= πνοή), ῥοῦς (= ρεῦμα), χροῦς (= χροῦδι), χοῦς (= χῶμα) κτλ., καθὼς καὶ τὰ σε (-εος) -ους συγγενικὰ (ἀδελφιδέος) ἀδελφιδοῦς (= ἀνεψιός), (ἀνεψιαδέος) ἀνεψιαδοῦς (= γιος τοῦ πρώτου εξαδέλφου ἢ τῆς πρώτης εξαδέλφης), (θυγατριδέος) θυγατριδοῦς (= γιος τῆς θυγατέρας) κτλ. - Κατὰ τὸ ὄστοῦν κλίνεται τὸ (κάνεον) κανοῦν (= κάνιστρο).

Παρατηρήσεις

100. 1) Τα φωνήεντα **ο** καὶ **ε** τῶν συνηρημένων δευτεροκλίτων, ὅταν ἀκολουθεῖ ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ αὐτὰ ὁ χαρακτήρας **ο**, συναιροῦνται με αὐτὸν σε **ου** (πλόος - πλοῦς, ὄστέον - ὄστοῦν), ἀλλιῶς χάνονται κατὰ τὴ συναίρεση ἐμπρὸς ἀπὸ τῆς καταλήξεως (πλόον - πλοῦ, πλόω - πλῶ, πλόοι - πλοῖ κτλ., ὄστέου - ὄστοῦ, ὄστέα - ὄστᾶ κτλ.). Ἔτσι οἱ συνηρημένες καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν διαφέρουν ἀπὸ τῆς καταλήξεως τῶν συναίρετων οὐσιαστικῶν τῆς β' κλίσεως μόνο στὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

2) Ὅλες οἱ πτώσεις τῶν συνηρημένων τῆς β' κλίσεως τονίζονται στὴν ἴδια συλλαβή, στὴν ὁποία τονίζεται ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ: τῷ ὄστοῦν, τοῦ ὄστοῦ, τῷ ὄστῳ, τὰ ὄστᾶ, τῶν ὄστῶν κτλ. - τὸ ἴδιο συμβαίνει ἀντίθετα με τὸν κανόνα (§ 54) καὶ στα σύνθετα ποὺ πρὶν ἀπὸ τὴ συναίρεση ἦταν στὴν ὀνομ. τοῦ ἐνικοῦ προπαροξύτονα: ὁ ἐκπλοος - ἐκπλους, τοῦ ἐκπλόου - ἐκπλου (ἀντὶ τοῦ ἐκπλοῦ), τῶν ἐκπλόων - ἐκπλων (ἀντὶ ἐκπλῶν) κτλ.

3. Αττική δεύτερη κλίση

101. Μερικά ουσιαστικά της β' κλίσης λήγουν όχι σε *-ος* και *-ον*, αλλά σε *-ως* και *-ων*. Τα ουσιαστικά αυτά που συνηθίζονταν κυρίως στην αττική διάλεκτο λέγονται **αττικόκλιτα**, και η κλίση τους λέγεται **αττική δεύτερη κλίση**.

Παραδείγματα

(θ. *πρόνεω-*)   (θ. *λεω-*)   (θ. *άλω-*)   (θ. *άνωγεω-*)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ πρόνεως	λεῶς	ἡ ἄλως	τὸ ἀνώγεων
γεν.	τοῦ πρόνεω	λεῶ	τῆς ἄλω	τοῦ ἀνώγεω
δοτ.	τῷ πρόνεω	λεῶ	τῇ ἄλω	τῷ ἀνώγεω
αιτ.	τὸν πρόνεων	λεῶν	τὴν ἄλω(ν)	τὸ ἀνώγεων
κλ.	(ὦ) πρόνεως	λεῶς	(ὦ) ἄλως	(ὦ) ἀνώγεων

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ πρόνεω	λεῶ	αἱ ἄλω	τὰ ἀνώγεω
γεν.	τῶν πρόνεων	λεῶν	τῶν ἄλων	τῶν ἀνώγεω
δοτ.	τοῖς πρόνεως	λεῶς	ταῖς ἄλως	τοῖς ἀνώγεως
αιτ.	τούς πρόνεως	λεῶς	τάς ἄλως	τὰ ἀνώγεω
κλ.	(ὦ) πρόνεω	λεῶ	(ὦ) ἄλω	(ὦ) ἀνώγεω

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τώ, κλ. (ὦ) πρόνεω	λεῶ	ἄλω	ἀνώγεω
γεν., δοτ.	τοῖν πρόνεων	λεῶν	ἄλων	ἀνώγεων

Κατά το *ὁ πρόνεως* (= πρόναος) κλίνονται τα κύρια ονόματα *Ἀνδρόγεως*, *Βριάρεως*, *Δεξιλέως*, *Μενέλαως*, *Τυνδάρεως* κ.ά. Κατά το *ὁ λεῶς* (= λαός) κλίνονται: *ὁ νεῶς* (= ναός), *ὁ λαγῶς* και *λαγῶς*, *ὁ ταῶς* (= παγόνι), *ἡ Κῶς* κ.ά.

Κατά το *ἡ ἄλως* (= το αλώνι) κλίνονται: *ὁ κάλως* (= χοντρό σκοινί), *ἡ ἔως* (= αυγή), *ὁ Ἄθως*, *ἡ Κέως*, *ἡ Τέως*, *ὁ Μίνως* κ.ά. Κατά το ουδέτ. *ἀνώγεων* κλίνονται μόνον ουδέτερα επίθετα (βλ. §§ 166-167).

Παρατηρήσεις

102. Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά:

1) φυλάγουν στις καταλήξεις όλων των πτώσεων το ω της ονομαστικής και παίρνουν υπογεγραμμένο ι όπου στις αντίστοιχες καταλήξεις της κοινής δευτέρης κλίσης υπάρχει ι (υπογεγραμμένο ή προσγεγραμμένο): *τῶ λεῶ, οἱ λεῶ, τοῖς λεῶς, τοῖν λεῶν* (κατά τα κοινά *τῶ λαῶ, οἱ λαοί, τοῖς λαοῖς, τοῖν λαοῖν*).

2) φυλάγουν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τόνο που έχει η ονομαστική του ενικού και στην ίδια συλλαβή: *ὁ λεῶς, τοῦ λεῶ* κτλ. – *ὁ ταῶς, τοῦ ταῶ* κτλ. – *ὁ πρόνεως, τοῦ πρόνεω* κτλ.

3) έχουν την κλητική ὁμοία με την ονομαστική.

4) μερικά σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού χωρίς το τελικό ν : *τὴν ἄλω, τὴν ἔω, τὸν Ἄθω, τὴν Κῶ, τὸν Μίνω* κ.ά. (κατά την γ' κλίση).

10ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΗ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Γενικά για τα ουσιαστικά της γ' κλίσης. Διάρθρωση των τριτόκλιτων ουσιαστικών

103. Κατά την **τρίτη κλίση** κλίνονται ονόματα και των τριών γενών περιττοσύλλαβα (βλ. § 85, 2).

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά στην ενική ονομαστική λήγουν σ' ένα από τα φωνήεντα $\alpha, \iota, \upsilon, \omega$, ή σ' ένα από τα σύμφωνα ν, ρ, ς (ξ, ψ). στην ενική γενική λήγουν σε **-ος, -ως, ή -ους**.

104. 1) Από τα αρσενικά και θηλυκά της τρίτης κλίσης πολλά σχηματίζουν την ενική ονομαστική με την κατάληξη **-ς** και λέγονται **κατάληκτα** (*ἤρω-ς, ἰχθύ-ς*). μερικά όμως τη σχηματίζουν χωρίς καμιά κατάληξη και λέγονται **ακατάληκτα** (*χιών, ἡχώ*).

2) Τα ουδέτερα της γ' κλίσης κανονικά σχηματίζουν την ονομαστι-

κή, αιτιατική και κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη (είναι δηλ. ακατάληκτα): *σῶμα, ἄστν* (πβ. § 123, 4).

105. 1) Από τα ουσιαστικά της γ' κλίσης άλλα έχουν σε όλες τις πτώσεις ένα μόνο θέμα και γι' αυτό λέγονται **μονόθεμα** (*χιτών, χιτών-ος*)· και άλλα παρουσιάζονται με δύο θέματα, γιατί σε μερικές πτώσεις εκτείνουν το φωνήεν της τελευταίας συλλαβής του θέματος και γι' αυτό λέγονται **διπλόθεμα** (*ἡγεμόν-ος, ἡγεμών*).

2) Στα διπλόθεμα τριτόκλιτα το θέμα που έχει στην τελευταία συλλαβή μακρόχρονο φωνήεν λέγεται **ισχυρό θέμα** (*ποιμήν, βήτωρ*), ενώ το άλλο που έχει στην τελευταία συλλαβή βραχύχρονο φωνήεν λέγεται **αδύνατο θέμα** (*ποιμεν-, ρήτορ-*).

106. Το θέμα στα μονόθεμα ουσιαστικά της γ' κλίσης βρίσκεται από τη γενική του ενικού, αφού αφαιρεθεί από αυτήν η κατάληξη: *πίνακ-ος* (θ. *πίνακ-*), *κλητήρ-ος* (θ. *κλητήρ-*). Στα διπλόθεμα το ισχυρό θέμα βρίσκεται από την ονομαστική του ενικού και το αδύνατο από τη γενική του ενικού, αφού αφαιρεθεί η κατάληξη: *ὁ ἡγεμών* (ισχυρό θ. *ἡγεμων-*), *τοῦ ἡγεμόν-ος* (αδύνατο θ. *ἡγεμον-*)· *ὁ ποιμήν* (ισχυρό θ. *ποιμην-*), *τοῦ ποιμέν-ος* (αδύνατο θ. *ποιμεν-*).

107. Κατά το χαρακτήρα τα ουσιαστικά της γ' κλίσης διαίρουνται:

α) σε **φωνηεντόληκτα**: *ἦρω-ς, ἦρω-ος· πόλις, πόλε-ως*·

β) σε **συμφωνόληκτα**: *κόραξ, κόρακ-ος· σωλήν, σωλήν-ος*.

Α'. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

108. α) Καταληκτικά μονόθεμα σε -ως, γεν. -ως.

Παραδείγματα

	(θ. ἦρω-)	(θ. Τρω-)		(θ. ἦρω-)	(θ. Τρω-)
	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ὁ ἦρω-ς	Τρῶ-ς	οἱ ἦρω-ες	Τρῶ-ες	
γεν.	τοῦ ἦρω-ος	Τρω-ός	τῶν ἠρώ-ων	Τρώ-ων	
δοτ.	τῷ ἦρω-ι	Τρω-ί	τοῖς ἦρω-σι(ν)	Τρω-σί(ν)	
αιτ.	τὸν ἦρω-α	Τρῶ-α	τούς ἦρω-ας	Τρῶ-ας	
κλ.	(ὦ) ἦρω-ς	Τρῶ-ς	(ὦ) ἦρω-ες	Τρῶ-ες	

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ῶ) ἤρω-ε, Τρῶ-ε – γεν., δοτ. τοῖν ἤρῶ-οιν, Τρῶ-οιν

Κατά το Τρῶς κλίνεται ὁ θῶς (= το τσακάλι)· πβ. § 145.

109. β) Καταληκτικά μονόθεμα σε -υς, γεν. -υος

Παραδείγματα

(θ. βότρυ-)

(θ. ἰχθυ-)

(θ. δρυ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	βότρυ-ς	ἰχθύ-ς	ἡ	δρῦ-ς
γεν.	τοῦ	βότρυ-ος	ἰχθύ-ος	τῆς	δρυ-ός
δοτ.	τῷ	βότρυ-ϊ	ἰχθύ-ϊ	τῇ	δρυ-ϊ
αιτ.	τὸν	βότρυ-ν	ἰχθῦ-ν	τὴν	δρῦ-ν
κλ.	(ῶ)	βότρυ	ἰχθῦ	(ῶ)	δρῦ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	βότρυ-ες	ἰχθύ-ες	αἱ	δρύ-ες
γεν.	τῶν	βοτρύ-ων	ἰχθύ-ων	τῶν	δρυ-ῶν
δοτ.	τοῖς	βότρυ-σι(ν)	ἰχθύ-σι(ν)	ταῖς	δρυ-σί(ν)
αιτ.	τούς	βότρυ-ς	ἰχθῦ-ς	τάς	δρῦ-ς
κλ.	(ῶ)	βότρυ-ες	ἰχθύ-ες	(ῶ)	δρύ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τῶ, κλ.	(ῶ) βότρυ-ε	ἰχθύ-ε	δρύ-ε
γεν., δοτ.	τοῖν	βοτρύ-οιν	ἰχθῦ-οιν	δρυ-οῖν

Κατά το βότρυς κλίνονται: ὁ στάχυς, ἡ πίτυς (εἶδος πεύκου), ὁ κάνδυς (μηδικός μανδύας) κ.ά., καθώς και το ουδέτ. τὸ νᾶπυ (= σινάπι). Κατά το ἰχθύς κλίνονται: ἡ Ἐρινύς, ἡ ἰλὺς (= λάσπη), ἡ ἰσχύς, ἡ κλιτύς, ἡ δσφύς, ἡ δφρυς, ἡ πληθύς κ.ά. Κατά το δρῦς κλίνονται: ὁ και ἡ σῦς ἢ ὕς (= αγριόχοιρος), ὁ μῦς (= ποντίκι) που ἦταν αρχικά σιγμόληκτο (θ. μυσ-) κ.ά.

Παρατηρήσεις

110. Στα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -υς (γεν. -υος):

1) Η αιτιατική του ενικού σχηματίζεται με την κατάληξη -ν αντί -α και η αιτ. του πληθ. με την κατάληξη -ς αντί -ας: τὸν βότρυ, τοὺς βότρυς.

2) Η κλητική του ενικού σχηματίζεται χωρίς κατάληξη: ὦ βότρυ, ὦ ἰχθύ.

3) Όλοι οι μονοσύλλαβοι τύποι και η αιτιατική του πληθυντικού γενικά, όταν αυτή τονίζεται στη λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1), ἢ δρυς, τὴν δρῦν, ὦ δρῦ, τὰς δρυς – τοὺς ἰχθύς, τὰς κλιτύς, τὰς Ἐρινῦς.

111. γ) Καταληκτικά διπλόθεμα αρσ. και θηλ. σε -ῖς (γεν. -εως) ἢ σε -ῦς (γεν. -εως) και ουδέτ. σε -ῦ (γεν. -εως)

Παραδείγματα

(θ. δυναμῖ-, δυναμε-)	(θ. πολῖ-, πολε-)	(θ. πελεκῦ-, πελεκε-)	(θ. ἄστῦ-, ἄστε-)
--------------------------	----------------------	--------------------------	----------------------

Ενικός αριθμός

ον. ἡ δύναμι-ς	πόλις	ὁ πέλεκυ-ς	τὸ ἄστν
γεν. τῆς δυνάμε-ως	πόλε-ως	τοῦ πελέκε-ως	τοῦ ἄστε-ως
δοτ. τῇ δυνάμει	πόλει	τῷ πελέκει	τῷ ἄστει
αιτ. τὴν δύναμι-ν	πόλι-ν	τὸν πέλεκυ-ν	τὸ ἄστν
κλ. (ὦ) δύναμι	πόλι	(ὦ) πέλεκυ	(ὦ) ἄστν

Πληθυντικός αριθμός

ον. αἱ δυνάμεις	πόλεις	οἱ πελέκεις	τὰ ἄστη
γεν. τῶν δυνάμε-ων	πόλε-ων	τῶν πελέκε-ων	τῶν ἄστε-ων
δοτ. ταῖς δυνάμε-σι(ν)	πόλε-σι(ν)	τοῖς πελέκε-σι(ν)	τοῖς ἄστε-σι(ν)
αιτ. τὰς δυνάμεις	πόλεις	τοὺς πελέκεις	τὰ ἄστη
κλ. (ὦ) δυνάμεις	πόλεις	(ὦ) πελέκεις	(ὦ) ἄστη

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ῶ) δυνάμει πόλει	πελέκει	ἄστει
γεν., δοτ. τοῖν δυναμέ-οιν πολέ-οιν	πελεκέ-οιν	ἄστέ-οιν

Κατά το δύναμις κλίνονται τα προπαροξύτονα θηλυκά: ἀσθησις, ἀκρόπολις, βεβαίωσις, γένεσις, γέννησις, δήλωσις, δήλωσις, κράτησις, ποιήσις κ.ά. και το αρσ. ὁ πρύτανις.

Κατά το πόλις κλίνονται: ἡ κόνις, ὁ μάντις, ὁ ὄφις κ.ά., καθώς και πολλά δυσύλλαβα αφηρημένα ουσιαστικά: γεῦσις, ὄψις, πτώσις κτλ. (βλ. πιν. § 113). Κατά το πέλεκυς κλίνονται: ὁ πῆχυς και ὁ πρέσβυς (βλ. § 149, 8).

Παρατηρήσεις

112. Τα φωνηεντόληκτα σε -ις ἢ -υς (γεν. -εως):

1) ἔχουν δύο θέματα: ἓνα σε -ι ἢ -υ (πολι-, πηχυ-), ἀπό το οποίο σχηματίζονται η ονομαστική, η αιτιατική και η κλητική του ενικού, και ἄλλο θέμα σε -ε (πολε-, πηχε-), ἀπό το οποίο σχηματίζονται οι ἄλλες πτώσεις του ενικού και ὅλος ὁ πληθυντικός (και δυϊκός).

2) στη γεν. του ενικού ἔχουν κατάληξη -ως (αντί -ος) και τονίζονται στη γενική του ενικού και του πληθυντικού στην προπαραλήγουσα αντίθετα με τον κανόνα (§ 38, 2).

3) συναιροῦν το χαρακτήρα ε με το ἀκόλουθο ε ἢ ι των καταλήξεων σε ει: αἱ πόλε-ες = πόλεις· τῶ πῆχε-ι = πῆχει (δυϊκός τῶ πῆχε-ε = πῆχει, τῶ ἄστε-ε = ἄστει).

4) σχηματίζουν την αιτιατ. του ενικού με την κατάληξη -ν (τὴν πόλι-ν, τὸν πῆχυ-ν), την κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη (ῶ πόλι-, ῶ πῆχυ-) και την αιτιατ. του πληθυντικού ὅμοια με την ονομαστική ἀπό ἀναλογία προς αὐτή (αἱ πόλεις - τὰς πόλεις· οἱ πῆχεις - τοὺς πῆχεις).

113. ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ ΣΕ -ις

(γεν. -εως)

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

άρσις	κλάσις ¹	νύξις	πρᾶξις	στῆνις	φράσις
βάσις	κλίσις	ξύσις	βάχις	τάξις	φύσις
δρᾶσις	κρᾶσις	πίστις	ῥῆσις ⁴	τάσις	χύσις
δόσις	κρίσις	πλάσις	ῥίψις	τρίψις	ψῆξις ⁷
δύσις	κῶψις	πλύσις	ῥύσις ⁵	τύψις	ψύξις ⁸
θλάσις	λύσις	πνίξις	ῥύσις ⁶	ῥβρις	
θλίψις	μειξις	πόσις ²	στάσις	φάσις	
κάμπις	(ἡ μίξις)	πύσις ³	στίξις	φθίσις	

114. δ) Καταληκτικά μονόθεμα σε -εύς, -οῦς και -αῦς

(θ. βασιλευ-)

(θ. ἀλιευ-)

(θ. βου-)

(θ. γραυ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ βασιλευ-ς	ἀλιευ-ς	βου-ς	ἡ	γραυ-ς
γεν.	τοῦ βασιλέ-ως	ἀλιέ-ως και ἀλιῶς	βο-ός	τῆς	γρα-ός
δοτ.	τῷ βασιλεῖ	ἀλιεῖ	βο-ῖ	τῆ	γρα-ῖ
αιτ.	τὸν βασιλέ-α	ἀλιέ-α και ἀλιᾶ	βου-ν	τὴν	γραυ-ν
κλ.	(ὁ) βασιλευ	ἀλιεῦ	βου	(ἡ)	γραυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ βασιλεῖς	ἀλιεῖς	βό-ες	αἱ	γραῖ-ες
γεν.	τῶν βασιλέ-ων	ἀλιέ-ων και ἀλιῶν	βο-ῶν	τῶν	γρα-ῶν
δοτ.	τοῖς βασιλεῦ-σι(ν)	ἀλιεῦ-σι(ν)	βου-σῖ(ν)	ταῖς	γραυ-σῖ(ν)
αιτ.	τούς βασιλέ-ας	ἀλιέας και ἀλιᾶς	βου-ς	τάς	γραυς
κλ.	(ὁ) βασιλεῖς	ἀλιεῖς	βό-ες	(ἡ)	γραῖ-ες

1. θραύση, τσάκισμα.- 2. το να πίνει κανείς, πιετό.- 3. (από το πυνθάνομαι, θ. πυθ-) ερώτηση, πληροφορία.- 4. λόγος, ομιλία.- 5. (από το ῥύομαι = σώζω) σωτηρία, ἀπελευθέρωση.- 6. (από το ῥέω, θ. ῥυ-) ροή, ρεῦμα.- 7. (από το ψήχω = τρίβω, ξύνω) ξύσιμο, ξύστρισμα.- 8. (από το ψύχω = κάνω κάτι κρύο, κρυώνω) ψύξη, κρύωμα.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., τῷ, κλ. (ῶ)	βασιλεῖ	ἄλιεῖ	βό-ε	γρᾱ-ε
γεν., δοτ.	βασιλέ-οιν	ἄλιέ-οιν	βο-οῖν	γρα-οῖν

Κατά το βασιλεὺς κλίνονται: βαφεύς, γονεύς, γραμματεὺς, γραφεύς, ἱερεὺς, κουρεὺς, χαλκεὺς κ.ά. – Ἀμφισσεύς, Ἄχαρνεύς, Μεγαρεὺς κ.ά. – Κατά το ἀλιεύς κλίνονται: Δωριεὺς, Ἐρετριεὺς, Εὐβοεὺς, Πειραιεὺς, Πλαταιεὺς κ.ά.

Τα βοῦς και γραῦς εἶναι μοναδικά.

Παρατηρήσεις

115. Στὰ φωνηεντόληκτα σε -εὺς, -οῦς, -αῦς τῆς γ' κλίσης:

1) Το υ του χαρακτήρα αποβάλλεται πριν από φωνήεν: βασιλεῦς, βασιλέ-ως, βοῦς, βο-ός· γραῦς, γρα-ός κτλ.

2) Η κλητ. του ενικού είναι ὅμοια με το θέμα (χωρίς κατάληξη): ῶ βασιλεῦ, ῶ βοῦ, ῶ γραῦ.

116. Στὰ φωνηεντόληκτα σε -εὺς τῆς γ' κλίσης:

1) Η γεν. του ενικού ἔχει κατάληξη -ως (αντί -ος): τοῦ βασιλέ-ως.

2) Η αιτιατ. του πληθ. ἔχει κατάληξη -ᾶς: τοὺς βασιλέ-ας (η αιτ. τοὺς βασιλεῖς, ὅμοια με την ονομαστ., εἶναι μεταγενέστερη).

3) Το ε που ἀπομένει στο θέμα μετά την αποβολή του υ συναιρείται με το ἀκόλουθο ε ἢ ι των καταλήξεων σε ει: οἱ βασιλέ-ες = βασιλεῖς· τῶ βασιλέ-ι = βασιλεῖ (δυϊκός τῶ βασιλέ-ε = βασιλεῖ), πβ. § 112., 3.

117. Ὅσα φωνηεντόληκτα σε -εὺς ἔχουν πριν από το -εὺς φωνήεν συναιροῦν συνήθως το τελικό ε που ἀπομένει στο θέμα με το ἀκόλουθο ω και α των καταλήξεων στη γενική και αιτιατική του ενικού και πληθυντικού: (ἀλιεὺς) τοῦ ἀλιέ-ως = ἀλιῶς· τὸν ἀλιέ-α = ἀλιᾶ· τῶν ἀλιέ-ων = ἀλιῶν· τοὺς ἀλιέ-ας = ἀλιᾶς – (ὁ Εὐβοεὺς) τοῦ Εὐβοέ-ως = Εὐβοῶς· τὸν Εὐβοέ-α = Εὐβοᾶ κτλ.

118. ε) Ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ὼ (γεν. -οῦς)

(θ. ἤχω-, ἤχο-)

(θ. Κλειω-, Κλειο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ἦ	ἤχῳ		Κλειῶ	
γεν.	τῆς	(ἤχό-ος)	ἤχοῦς	(Κλειό-ος)	Κλειοῦς
δοτ.	τῇ	(ἤχό-ι)	ἤχοϊ	(Κλειό-ι)	Κλειοῖ
αιτ.	τήν	(ἤχό-α)	ἤχῶ	(Κλειό-α)	Κλειῶ
κλ.	(ὦ)	ἤχοϊ		Κλειοῖ	

Ὅμοια κλίνονται μερικά κύρια ονόματα: Γοργῶ, Ἐρατώ, Κλωθῶ, Λητώ, Σαπφῶ κ.ά., καθώς και μερικά προσηγορικά: λεχῶ, πειθῶ, φειδῶ κ.ά.

Παρατηρήσεις

119. Τα φωνηεντόληκτα σε -ὼ (γεν. -οῦς) τῆς γ' κλίσης:

1) κανονικά δεν έχουν πληθυντικό και δυϊκό αριθμό· όταν όμως σχηματίζουν τους αριθμούς αυτούς, κλίνονται κατά τη β' κλίση: ἡ λεχῶ, τῆς λεχοῦς κτλ. – πληθ. αἱ λεχοί, τῶν λεχῶν, ταῖς λεχοῖς, τὰς λεχούς – δυϊκός, τῷ λεχῶ, τοῖν λεχοῖν·

2) σχηματίζουν την ονομαστική με το ισχυρό θέμα -ω χωρίς καμιά κατάληξη· στις πλάγιες πτώσεις συναιρούν το χαρακτήρα ο του αδύνατου θέματος με τις καταλήξεις και οξύνονται στην αιτιατική αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 4), από αναλογία προς την ομόηχη ονομαστική (ἡ ἤχῳ – τήν ἤχῶ)·

3) σχηματίζουν την κλητική με αρχαιότερο θέμα σε -οι χωρίς κατάληξη και παίρνουν σ' αυτή περισπωμένη από αναλογία προς την ομόηχη δοτική: τῇ ἤχοϊ – ὦ ἤχοϊ.

Β'. Συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης

120. Τα συμφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά υποδιαιρούνται:

α) σε **αφωνόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα άφωνο): κόραξ, κόρακ-ος· Ἄραψ, Ἄραβος· τάπηξ, τάπητ-ος·

β) σε **ημιφωνόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ημίφωνο): *σωλήν, σωλήν-ος· κλητήρ, κλητήρ-ος*.

1. Αφωνόληκτα

121. Τα αφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά κατά το χαρακτήρα είναι:

α) **ουρανικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα ουρανικό κ, γ, χ)·

β) **χειλικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα χειλικό π, β, φ)·

γ) **οδοντικόληκτα** (δηλ. με χαρακτήρα οδοντικό τ, δ, θ).

122. α) Ουρανικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

(θ. κορακ-)

(θ. πτερυγ-)

(θ. δνυχ-)

Ενικός αριθμός

ον. δ	κόραξ (κ-ς)	ή	πτέρυξ (γ-ς)	δ	δνυξ (χ-ς)
γεν. τοῦ	κόρακ-ος	τῆς	πτέρυγ-ος	τοῦ	δνυχ-ος
δοτ. τῷ	κόρακ-ι	τῇ	πτέρυγ-ι	τῷ	δνυχ-ι
αιτ. τὸν	κόρακ-α	τὴν	πτέρυγ-α	τὸν	δνυχ-α
κλ. (ὃ)	κόραξ (κ-ς)	(ὃ)	πτέρυξ (γ-ς)	(ὃ)	δνυξ (χ-ς)

Πληθυντικός αριθμός

ον. οἱ	κόρακ-ες	αἱ	πτέρυγ-ες	οἱ	δνυχ-ες
γεν. τῶν	κοράκ-ων	τῶν	πετερύγ-ων	τῶν	δνύχ-ων
δοτ. τοῖς	κόραξι (κ-σι)	ταῖς	πτέρυξι (γ-σι)	τοῖς	δνυξι (χ-σι)
αιτ. τοὺς	κόρακ-ας	τάς	πτέρυγ-ας	τοὺς	δνυχ-ας
κλ. (ὧ)	κόρακ-ες	(ὧ)	πτέρυγ-ες	(ὧ)	δνυχ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ὧ)	κόρακ-ε	πτέρυγ-ε	δνυχ-ε
γεν., δοτ. τοῖν	κοράκ-οιν	πετερύγ-οιν	δνύχ-οιν

β) Χειλικόληκτά καταληκτικά μονόθεμα

	(θ. γῦπ-)	(θ. Ἄραβ-)	(θ. γῦπ-)	(θ. Ἄραβ-)
	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ὁ γῦψ (π-ς)	Ἄραψ (β-ς)	οἱ γῦπ-ες	Ἄραβ-ες
γεν.	τοῦ γυπ-ός	Ἄραβ-ος	τῶν γυπ-ῶν	Ἀράβ-ων
δοτ.	τῷ γυπ-ι	Ἄραβ-ι	τοῖς γυψί (π-σι)	Ἄραψι (β-σι)
αιτ.	τὸν γῦπ-α	Ἄραβ-α	τούς γῦπ-ας	Ἄραβ-ας
κλ.	(ὦ) γῦψ (π-ς)	Ἄραψ (β-ς)	(ὦ) γῦπ-ες	Ἄραβ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., τώ, κλ. (ὦ) γῦπ-ε, Ἄραβ-ε - γεν., δοτ. τοῖν γυπ-οῖν, Ἀράβ-οιν

γ) Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με χαρακτήρα απλό οδοντικό τ ή δ ή θ

	(θ. ταπητ-)	(θ. πατρίδ-)	(θ. ὄρνιθ-)
	Ενικός αριθμός		
ον.	ὁ τάπητς (τ-ς)	ἡ πατρίς (δ-ς)	ὁ ὄρνις (θ-ς)
γεν.	τοῦ τάπητ-ος	τῆς πατρίδ-ος	τοῦ ὄρνιθ-ος
δοτ.	τῷ τάπητ-ι	τῇ πατρίδ-ι	τῷ ὄρνιθ-ι
αιτ.	τὸν τάπητ-α	τὴν πατρίδ-α	τὸν ὄρνιθ
κλ.	(ὦ) τάπητς (τ-ς)	(ὦ) πατρίς	(ὦ) ὄρνι

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ τάπητ-ες	αἱ πατρίδ-ες	οἱ ὄρνιθ-ες
γεν.	τῶν ταπήτ-ων	τῶν πατρίδ-ων	τῶν ὄρνιθ-ων
δοτ.	τοῖς τάπηται (τ-σι)	ταῖς πατρίσι (δ-σι)	τοῖς ὄρνισι (θ-σι)
αιτ.	τούς τάπητ-ας	τάς πατρίδ-ας	τούς ὄρνιθ-ας
κλ.	(ὦ) τάπητ-ες	(ὦ) πατρίδ-ες	(ὦ) ὄρνιθ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ᾶ) τάπητ-ε	πατρίδ-ε	ὄρνιθ-ε
γεν., δοτ. τοῖν ταπήτ-οιν	πατρίδ-οιν	ὄρνιθ-οιν

**δ) Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με θέμα σε -ντ
(ον. -ας, γεν. -αντος και ὄν. -ους, γεν. -οντος)**

(θ. ἱμᾶντ-)

(θ. γίγαντ-)

(θ. ὀδοντ-)

Ενικός αριθμός

ον. δ	ἱμᾶς (ντ-ς)	γίγας (ντ-ς)	ὀδοῦς (ὀδόντ-ς)
γεν. τοῦ	ἱμάντ-ος	γίγαντ-ος	ὀδόντ-ος
δοτ. τῷ	ἱμάντ-ι	γίγαντ-ι	ὀδόντ-ι
αιτ. τὸν	ἱμάντ-α	γίγαντ-α	ὀδόντ-α
κλ. (ᾶ)	ἱμᾶς	γίγαν	ὀδοῦς (ὀδόντ-ς)

Πληθυντικός αριθμός

ον. οἱ	ἱμάντ-ες	γίγαντ-ες	ὀδόντ-ες
γεν. τῶν	ἱμάντ-ων	γίγαντ-ων	ὀδόντ-ων
δοτ. τοῖς	ἱμᾶσι (ἄντ-σι)	γίγασι (αντ-σι)	ὀδοῦσι (ὀδόντ-σι)
αιτ. τοὺς	ἱμάντ-ας	γίγαντ-ας	ὀδόντ-ας
κλ. (ᾶ)	ἱμάντ-ες	γίγαντ-ες	ὀδόντ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῶ, κλ. (ᾶ) ἱμάντ-ε	γίγαντ-ε	ὀδόντ-ε
γεν., δοτ. τοῖν ἱμάντ-οιν	γίγαντ-οιν	ὀδόντ-οιν

Κατά το ἱμᾶς κλίνεται ὁ ἀνδριάς.- Κατά το γίγας κλίνονται ὁ ἀδάμας, ὁ ἐλέφας, ὁ Αἴψας, ὁ Κάλχας κ.ά., καθώς και το συνηρημένο (ἀλλάεντ-ς = ἀλλάεις) ἀλλάς, γεν. τοῦ (ἀλλάεντ-ος) ἀλλᾶντος κτλ.

Κατά το ὀδοῦς κλίνεται και το συνηρημένο (πλακόεντ-ς = πλακόεις) πλακοῦς, γεν. τοῦ (πλακόεντος) πλακοῦντος κτλ.· έτσι και Σελινοῦς (Σελινοῦντος), Τραπεζοῦς (Τραπεζοῦντος), Φλιοῦς (Φλιοῦντος) κ.ά.

ε) Οδοντικόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα με θέμα σε -ντ
(ον. -ων, γεν. -οντος)

(θ. γεροντ-)

	Ενικός		Πληθυντικός		Δυϊκός
ον.	ὁ γέρων	οἱ	γέροντ-ες	τῶ	γέροντ-ε
γεν.	τοῦ γέροντ-ος	τῶν	γερόντ-ων	τοῖν	γερόντ-οιν
δοτ.	τῷ γέροντ-ι	τοῖς	γέρουσι (γέροντ-σι)	τοῖν	γερόντ-οιν
αιτ.	τὸν γέροντ-α	τούς	γέροντ-ας	τῶ	γέροντ-ε
κλ.	(ὦ) γέρον	(ὦ)	γέροντ-ες	(ὦ)	γέροντ-ε

Κατά το γέρων κλίνονται: ὁ δράκων, ὁ θεράπων, ὁ λέων, ὁ τένων (= νεῦρο), ὁ Κρέων κ.ά., καθώς και μερικά συνηρημένα κύρια ονόματα: ὁ (Ξενοφάοντ-, Ξενοφάωντ-) Ξενοφῶν, τοῦ (Ξενοφάοντ-ος) Ξενοφῶντος, τῷ (Ξενοφάοντ-ι) Ξενοφῶντι κτλ. Ἐτσι και ὁ Ἄντιφῶν, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Κτησιφῶν (ον. προσώπων), ἡ Κτησιφῶν (ὄν. πόλης) κ.ά.

ς) Οδοντικόληκτα ουδέτερα ακατάληκτα
μονόθεμα σε -α (γεν. -ατος)

(θ. κτηματ-)

	Ενικός		Πληθυντικός		Δυϊκός
ον.	τὸ κτήμα	τὰ	κτηματ-α	τῶ	κτηματ-ε
γεν.	τοῦ κτηματ-ος	τῶν	κτημάτ-ων	τοῖν	κτημάτ-οιν
δοτ.	τῷ κτηματ-ι	τοῖς	κτημασι (ατ-σι)	τοῖν	κτημάτ-οιν
αιτ.	τὸ κτήμα	τὰ	κτηματ-α	τῶ	κτηματ-ε
κλ.	(ὦ) κτήμα	(ὦ)	κτηματ-α	(ὦ)	κτηματ-ε

(βλ. § 97 και § 104, 2)

Παρατηρήσεις στα αφωνόληκτα της γ' κλίσης

123. Από τα αφωνόληκτα της γ' κλίσης:

1) Τα περισσότερα αρσενικά και θηλυκά σχηματίζουν κανονικά την

αιτιατική του ενικού με κατάληξη **-α** (τὸν κόρακ-α, τὴν πατρίδ-α) και την κλητ. του ενικού ὅμοια με την ονομαστική (ὦ κόραξ, ὦ πατρίς, ὦ ἰμάς, ὦ ὀδοῦς).

2) Τα βαρύτενα ὁμως οδοντικόληκτα σε **-ις** (γεν. **-ιδος, -ιτος, -ιθος**) σχηματίζουν την αιτιατ. του ενικού σε **-ν** και την κλητ. του ενικού ὅμοια με το θέμα (χωρίς το χαρακτήρα): τὴν χάρι-ν, τὴν ἔρι-ν, τὴν ὄρνι-ν· ὦ χάρι, ὦ ἔρι, ὦ ὄρνι (ἀπό ἀναλογία προς τα φωνηεντόληκτα: τὴν πόλιν, ὦ πόλι)· ὅμοια και μερικά οδοντικόληκτα βαρύτενα σε **-ης** ἢ **-υς**: (ὁ και) ἡ Πάρνης **-ηθος**, (τὸν και) τὴν Πάρνην, ὦ Πάρνη· ἡ κόρυς **-υθος** (= περικεφαλαία), τὴν κόρ-υν, ὦ κόρυ.

3) Τα βαρύτενα οδοντικόληκτα σε **-ων** (γεν. **-οντος**) και **-ας** (γεν. **-αντος**), το οξύτονο **τυραννίς** (**-ιδος**) και το περισπώμενο (ὁ και) ἡ **παῖς** (ἀπό τὸ **παίς**, γεν. **παιδός**) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη (με ἀφαίρεση του οδοντ. χαρακτήρα): ὦ γέρον, ὦ γίγαν, ὦ Αἴαν, ὦ τυραννί, ὦ παῖ.

4) Τα ουδέτερα οδοντικόληκτα σε **-μα** (γεν. **-ματος**) εἶναι ὅλα ἀκατάληκτα: **κτῆμα, σῶμα, στράτευμα** (βλ. § 104, 2)· καταληκτικά εἶναι μόνο τα ουδέτ. **φῶς** (**φῶτ-ς**), γεν. **φωτ-ός**, δοτ. **φωτ-ί** κτλ. (πβ. § 145) και το ἀνώμαλο **οὔς** (**οὔτ-ς**), γεν. **ώτ-ός** (βλ. § 145 και § 150, 12).

124. ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

Α'. ΑΡΣΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΘΗΛΥΚΑ

1. ΟΥΡΑΝΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. κ)	ὁ πίναξ -ακος	ἡ σάλπιγξ -ιγγος
ἡ αὐλαξ -ακος	ἡ πλάξ, πλάκῶς	ἡ σήραγξ ¹¹ -ἄγγος
ἡ γλαυξ ¹ , γλαυκῶς	ἡ σάρξ, σαρκῶς	ὁ στρόφιγξ ¹² -ιγγος
ἡ δράξ ² , δρακῶς	ὁ φοῖνιξ -ἴκος	ἡ σῦριγξ ¹³ -ἴγγος
ἡ ἔλαξ -ικος	ὁ Φοῖνιξ ²⁸ -ἴκος	ἡ Σφιγξ -ἴγγος
ὁ Θραξ ³ , Θρακῶς	ὁ φύλαξ -ἄκος	ὁ τέτιξ -ἴγος
ὁ θώραξ -ακος	ὁ χάλιξ -ἴκος	ἡ φάλαγξ -αγγος
ὁ κῆρυξ ⁴ -ἴκος	(χαρακτ. γ)	ἡ φάραγξ -αγγος
ἡ κλίμαξ -ακος	ὁ, ἡ αἴξ, αἴγος	ὁ Φρύξ, Φρυγῶς
ἡ κῦλιξ ⁵ -ικος	ὁ λάρυγξ -υγγος	(χαρακτ. χ)
ἡ λάρναξ ⁶ -ακος	ἡ λύγξ ⁹ , λυγγῶς	ὁ, ἡ βήξ, βηχῶς
ὁ μύρμηξ -ηκος	ἡ μάστιξ -ἴγος	ἡ διῶρυξ -ἄχος ¹⁴
ὁ οἶαξ ⁷ , οἶακος	ἡ ράξ ¹⁰ , ραγῶς	ἡ θρίξ, τρήχῶς
ὁ πίδαξ -ακος		

Υποσημειώσεις: 1. Στους Αττικούς παίρνει περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39, 1) από αναλογία προς τα συνηρημένα μονοσύλλαβα.- 2. όσο μπορεί να περιλάβει η παλάμη, χουφτιά.- 3. θηλ. ἡ Θρασσα.- 4. κατά τους παλαιούς γραμματικούς το ι και το υ εμπρός από το ξ λογαριάζονται για τον τονισμό πάντοτε βραχύχρονα. Γι' αυτό ετόνιζαν κῆρυξ. Αλλά το υ εδώ είναι φύσει μακρόχρονο.- 5. ποτήρι.- 6. κιβώτιο, φέρετρο.- 7. η λαβή του τιμονιού, δοιάκι.- 8. κάτ. της Φοινίκης, θηλ. Φοίνισσα.- 9. λόξιγκας. - 10. ρώγα του σταφυλιού.- 11. κοιλότητα βράχου, σπηλιά.- 12. αρσ. και σπαν. θηλ.- 13. σωλήνας μουσικό όργανο (ποιμενικό)· υπόγειο πέρασμα.- 14 μεταγεν. διῶρυγος κτλ.-

2. ΧΕΙΛΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. π)

ὁ Αἰθίοψ¹⁵ -οπος
ὁ γῦψ, γῦπὸς
ὁ Κέκρωψ -οπος
ὁ Κύκλωψ -ωπος
ὁ Πέλωψ -οπος
ὁ σκνῖψ -ἱπὸς

(χαρακτ. β)

ὁ λίψ¹⁶, λίβος
ἡ φλέψ, φλεβὸς
ὁ χάλυψ -ῦβος

3. ΟΔΟΝΤΙΚΟΛΗΚΤΑ

(χαρακτ. τ)

-ης -ητος
ἡ ἐσθής -ῆτος
ὁ θής¹⁷, θητὸς
ὁ Κρής¹⁸, Κρητὸς
ὁ λέβης -ητος
ὁ τάπης -ητος
ὁ Χάρης -ητος

-ότης -ότητος
ἡ δεξιότης -ητος

ἡ πιστότης -ητος
ἡ ποιότης κ.ά.

-ύτης -ύτητος
ἡ βαρύτης -ητος
ἡ βραδύτης -ητος
Αττ. βραδυτής -ῆτος
ἡ βραχύτης -ητος
ἡ ταχύτης -ητος
Αττ. ταχυτής -ῆτος
ἡ τραχύτης -ητος κ.ά.

-ις -ιτος
ἡ χάρις -ιτος

-ως -ωτος
ὁ ἰδρῶς -ῶτος
ὁ γέλως -ωτος
ὁ ἔρως -ωτος

-ας -αντος
βλ. § 122, δ

-ων -οντος
βλ. § 122, ε

-ῶν -ῶντος
βλ. § 122, ε

(χαρακτ. δ)

-ᾶς -ᾶδος
ἡ ἀγέλας -ᾶδος
ἡ Ἑλλάς -ᾶδος
ἡ λαμπάς -ᾶδος
ἡ Παλλὰς -ᾶδος
ἡ τετραάς -ᾶδος
ἡ τριαάς -ᾶδος κτλ.

-ις -ιδος
ἡ αὐλις¹⁹ -ἴδος
ἡ ἔρις -ἴδος
ἡ Ἴρις²⁰ -ἴδος
ἡ Ἴσις²¹ -ἴδος
ὁ Πάρις -ἴδος

-ις -ιδος
ἡ ἀσπίς -ἴδος
ἡ Αὐλις -ἴδος
ἡ βαθμῖς -ἴδος
ἡ βλεφαρίς -ἴδος
ἡ βολίς -ἴδος
ἡ Ἑλληνίς -ἴδος
ἡ ἐλπῖς -ἴδος
ἡ θυρίς -ἴδος
ἡ κεραμίς -ἴδος
ἡ κορωνίς -ἴδος

15. κάτ. της Αιθιοπίας, θηλ. Αἰθιοπίς και η Αἰθίοψ.- 16. λίβας, ΝΔ άνεμος. 17. πολίτης της τέταρτης τάξης στην αρχαία Αθήνα, μισθωτός εργάτης· θηλ. ἡ θῆσσα.- 18. θηλ. ἡ Κρησσα 19. κατασκήνωση, κατάλυμα· από αυτό και το ἑπαυλις (από το προσηγορικό αὐλις έγινε και το κύρ. ὄν. ἡ Αὐλις· πβ. § 441, β).- 20. ουράνιο τόξο· και κύρ. ὄν. ἡ Ἴρις, αγγελιοφόρος των θεών.- 21. αιγυπτιακή θεότητα.

ή τυραννίς -ίδος	ή χειρίς -ίδος	-υς -υθος
ή ψαλις -ίδος κ.ά.	ή ψηφίς -ίδος	ή κόρυς ²² -υθος
-ις -ίδος	-ύς -ύδος	-ινς -ινθος
ή άψίς -ίδος	ή χλαμύς -ύδος	ή Ελμινς ²³ -ινθος
ή βαλβίς -ίδος		ή πείρινς ²⁴ -ινθος
ή κηλίς -ίδος		
ή κνημίς -ίδος		-υνς -υνθος
ή κρηπίς -ίδος	(χαρακτ. θ)	ή Τύρυνς -υνθος
ή νησίς -ίδος	-ης -ηθος	
ή σφραγίς -ίδος	ή Πάρνης -ηθος	

Β'. ΟΥΔΕΤΕΡΑ (οδοντικόληκτα)

(σε -μα, γεν. -ματος)

(σε -μμα²⁸, γεν. -μματος)

άλμα	κλήμα ²⁵	νάμα	σχίσμα	χύμα	άλειμμα	κόμμα
άρμα	κλίμα ²⁶	νήμα	τάγμα		άμμα ²⁹	όμμα
άσθμα	κράμα	πλάσμα	φάσμα		βάμμα	ράμμα
άσμα	κρίμα	πλύμα	φράγμα		βλέμμα	σκάμμα
δράμα	κόμα	πράγμα	φύμα ²⁷		γράμμα	στέμμα
θύμα	μείγμα	πίσμα	χάσμα		θρέμμα	στρέμμα
κλάσμα	(ή μίγμα)	στίγμα	χρίσμα		κάλυμμα	τριμμα

22. περικεφαλαία.- 23. σκουλήκι των εντέρων.- 24. τετράγωνος χώρος πάνω στην άμαξα, όπου τοποθετούσαν τα πράγματα που ήθελαν να μεταφέρουν.- 25. κλάδος από αμπέλι.- 26. (από το ρ. κλίνω) κλίση ή κατοφέρεια εδάφους· η γεωγραφική θέση ενός τόπου.- 27. βλάστημα.- 28. ουδέτερα σε -μμα παράγονται από ρήματα με χαρακτήρα χειλικό (π.β.φ).- 29. (από το ρ. άπτω) δέσιμο, κόμπος, θηλιά.

2. Ημφωνόληκτα

125. Τα ημφωνόληκτα τριτόκλιτα ουσιαστικά κατά το χαρακτήρα είναι:

- α) ενρινόληκτα (δηλ. με χαρακτήρα ν)¹
 β) υγρόληκτα (δηλ. με χαρακτήρα λ, ρ)
 γ) σιγμόληκτα (δηλ. με χαρακτήρα σ).

126. I. Ενρινόληκτα (χαρακτ. ν)

α) Μονόθεμα: καταληκτικά σε -ις (γεν. -ίνος) και ακατάληκτα σε -αν (γεν. -ᾶνος), -ην (γεν. -ηνος) και -ων (γεν. -ωνος)

(θ. ἀκτιν-) (θ. Τιταν-) (θ. Ἑλλην-) (θ. χειμων-)

Ενικός αριθμός

ον.	ἡ ἀκτις	ὁ Τιτάν	Ἕλλην	χειμών
γεν.	τῆς ἀκτίν-ος	τοῦ Τιτᾶν-ος	Ἑλλην-ος	χειμῶν-ος
δοτ.	τῇ ἀκτίν-ι	τῷ Τιτᾶν-ι	Ἑλλην-ι	χειμῶν-ι
αιτ.	τὴν ἀκτίν-α	τὸν Τιτᾶν-α	Ἑλλην-α	χειμῶν-α
κλ.	(ῶ) ἀκτις	(ῶ) Τιτάν	Ἕλλην	χειμῶν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	αἱ ἀκτίν-ες	οἱ Τιτᾶν-ες	Ἑλλην-ες	χειμῶν-ες
γεν.	τῶν ἀκτί-ων	τῶν Τιτάν-ων	Ἑλλήν-ων	χειμῶν-ων
δοτ.	ταῖς ἀκτῖ-σι(ν)	τοῖς Τιτᾶ-σι(ν)	Ἑλλη-σι(ν)	χειμῶ-σι(ν)
αιτ.	τάς ἀκτίν-ας	τούς Τιτᾶν-ας	Ἑλλην-ας	χειμῶν-ας
κλ.	(ῶ) ἀκτίν-ες	(ῶ) Τιτᾶν-ες	Ἑλλην-ες	χειμῶν-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τώ, κλ. (ῶ) ἀκτίν-ε	Τιτᾶν-ε	Ἑλλην-ε	χειμῶν-ε
γεν., δοτ.	τοῖν ἀκτί-οιν	Τιτάν-οιν	Ἑλλήν-οιν	χειμῶν-οιν

(βλ. πιν. § 132)

1. Τριτόκλιτα με χαρακτήρα μ δὲν ὑπάρχουν.

β) Διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ην (γεν. -ενος) και -ων (γεν. -ονος)

(θ. ποιμην-, ποιμεν-) (θ. ήγεμων-, ήγεμον-) (θ. γειτων-, γειτον-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ποιμήν	ήγεμόν	γείτων
γεν.	τοῦ	ποιμέν-ος	ήγεμόν-ος	γείτον-ος
δοτ.	τῷ	ποιμέν-ι	ήγεμόν-ι	γείτον-ι
αιτ.	τὸν	ποιμέν-α	ήγεμόν-α	γείτον-α
κλ.	(ὦ)	ποιμήν	ήγεμόν	γείτων

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	ποιμέν-ες	ήγεμόν-ες	γείτον-ες
γεν.	τῶν	ποιμέν-ων	ήγεμόν-ων	γείτόν-ων
δοτ.	τοῖς	ποιμέ-σι(ν)	ήγεμό-σι(ν)	γείτο-σι(ν)
αιτ.	τούς	ποιμέν-ας	ήγεμόν-ας	γείτον-ας
κλ.	(ὦ)	ποιμέν-ες	ήγεμόν-ες	γείτον-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τώ, κλ. (ὦ)	ποιμέν-ε	ήγεμόν-ε	γείτον-ε
γεν., δοτ.	τοῖν	ποιμέν-οιν	ήγεμόν-οιν	γείτόν-οιν

(βλ. πίν. § 132)

127. Π. Υ γ γ ρ ό λ η κ τ α (χαρακτ. λ, ρ)

α) Μονόθεμα: ακατάληκτα σε -ηρ (γεν. -ηρος), -ωρ (γεν. -ωρος) και ουδέτερα σε -αρ (γεν. -αρος)

(θ. κλητηρ-)

(θ. ίχωρ-)

(θ. νεκταρ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	κλητήρ	ίχωρ ¹	τὸ	νέκταρ ²
γεν.	τοῦ	κλητήρ-ος	ίχωρ-ος	τοῦ	νέκταρ-ος

1. Ο ίχωρ = το αίμα που ρέει στις φλέβες των θεών· ορός αίματος· αίμα σάπιο· ύλη με πύο· δηλητηρίο φιδιών.- 2. Τοῦτο έχει μόνο ενικό (βλ. § 83, 1. δ).

δοτ.	τῶ	κλητῆρ-ι	ἰχῶρ-ι	τῶ	νέκταρ-ι
αιτ.	τόν	κλητῆρ-α	ἰχῶρ-α	τό	νέκταρ
κλ.	(ῶ)	κλητῆρ	ἰχῶρ	(ῶ)	νέκταρ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	κλητῆρ-ες	ἰχῶρ-ες
γεν.	τῶν	κλητῆρ-ων	ἰχῶρ-ων
δοτ.	τοῖς	κλητῆρ-σι(ν)	ἰχῶρ-σι(ν)
αιτ.	τούς	κλητῆρ-ας	ἰχῶρ-ας
κλ.	(ῶ)	κλητῆρ-ες	ἰχῶρ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τώ,	κλ. (ῶ)	κλητῆρ-ε	ἰχῶρ-ε
γεν., δοτ.	τοῖν		κλητῆρ-οιν	ἰχῶρ-οιν

β) Διπλόθεμα: ακατάληκτα σε -ῆρ (γεν. -έρος) και -ωρ (γεν. -ορος)

(θ. ἀθηρ-, ἀθερ-) (θ. ῥητωρ-, ῥητορ-) (θ. ἀθήρ-, ἀθερ-) (θ. ῥητωρ-, ῥητορ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	ἀθήρ	ῥήτωρ	οἱ	ἀθέρ-ες	ῥήτορ-ες
γεν.	τοῦ	ἀθέρ-ος	ῥήτορ-ος	τῶν	ἀθέρ-ων	ῥητόρ-ων
δοτ.	τῶ	ἀθέρ-ι	ῥήτορ-ι	τοῖς	ἀθέρ-σι(ν)	ῥήτορ-σι(ν)
αιτ.	τόν	ἀθέρ-α	ῥήτορ-α	τούς	ἀθέρ-ας	ῥήτορ-ας
κλ.	(ῶ)	ἀθήρ	ῥήτορ	(ῶ)	ἀθέρ-ες	ῥήτορ-ες

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ῶ) ἀθέρ-ε, ῥήτορ-ε γεν., δοτ. τοῖν ἀθέρ-οιν, ῥητόρ-οιν.

Κατά το όνομα ὁ ἀθήρ (= η λεπτότατη άκρη στα στάχυα, αθέρας) κλίνονται τα ονόματα ὁ ἀήρ και ὁ αἰθήρ, εύχρηστα μόνο στον ενικό (βλ. § 83, 1, β).

Παρατηρήσεις στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα της γ' κλίσης

128. 1) Τα φωνήεντα *ι* και *α* εμπρός από το χαρακτήρα *ν* των ονομάτων σε *-ις* (γεν. *-ινος*) και *-αν* (γεν. *-ανος*) είναι μακρόχρονα: τῆς ἀκτῖν-ος, τῆς Σαλαμῖν-ος· τοῦ Τιτᾶν-ος, τοῦ πελεκᾶν-ος.

2) Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα της γ' κλίσης σχηματίζουν κανονικά την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική του ενικού: ἡ ἀκτίς – ὦ ἀκτίς· ὁ Τιτάν – ὦ Τιτάν· ὁ Ἕλλην – ὦ Ἕλλην· ὁ ἠγεμὼν – ὦ ἠγεμὼν· ὁ ποιμὴν – ὦ ποιμὴν· ὁ ἰχώρ – ὦ ἰχώρ.

Αλλά τα βαρύτονα διπλόθεμα σε *-ων* (γεν. *-ονος*) και *-ωρ* (γεν. *-ορος*) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αδύνατο θέμα: ὁ γεῖτων – ὦ γεῖτον· ὁ δαίμων – ὦ δαίμον· ὁ Ἰάσων – ὦ Ἰάσον· ὁ ῥήτωρ – ὦ ῥήτωρ (βλ. § 105).

3) Ο χαρακτήρας *λ* και *ρ* εμπρός από το σίγμα της κατάληξης παραμένει, ενώ ο χαρακτήρας *ν* εμπρός από αυτό αποβάλλεται (χωρίς αντέκταση του προηγούμενου τυχόν βραχύχρονου φωνήεντος): ὁ ἄλ-ς, τοῖς ἄλ-σί, (ὁ ῥήτωρ) τοῖς ῥήτωρ-σι· αλλά: ἡ (ἀκτῖν-ς) ἀκτίς, ταῖς (ἀκτῖν-σι) ἀκτίσι· τοῖς (ἠγεμὼν-σι) ἠγεμόσι (βλ. § 64, 4)

γ) Συγκοπτόμενα διπλόθεμα: ακατάληκτα σε *-ηρ* (γεν. *-ρος*)

129. Από τα υγρόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης τα διπλόθεμα ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ γαστήρ (= κοιλιά), ἡ Δημήτηρ και ὁ ἀνήρ συγκόπτουν (δηλ. αποβάλλουν) σε ορισμένες πτώσεις το *ε* του αδύνατου θέματος και γι' αυτό λέγονται **συγκοπτόμενα** (πβ. § 62, 1).

Παραδείγματα

(θ. πατηρ-, πατερ-)

(θ. ἀνηρ-, ἀνερ-) (θ. Δημητηρ-, Δημητερ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	πατήρ	ἀνήρ	ἡ	Δημήτηρ
γεν.	τοῦ	πατρ-ός	ἀνδρ-ός	τῆς	Δήμητρ-ος
δοτ.	τῶ	πατρ-ὶ	ἀνδρ-ὶ	τῆ	Δήμητρ-ι
αιτ.	τὸν	πατέρ-α	ἄνδρ-α	τὴν	Δήμητρ-α
κλ.	(ὦ)	πάτερ	ἄνερ	(ὦ)	Δήμητερ

	Πληθυντικός αριθμός		Δυϊκός αριθμός	
ον.	οί	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες	ον., αιτ. τῶ, κλ. (ῶ)
γεν.	τῶν	πατέρ-ων	ἄνδρ-ῶν	πατέρ-ε, ἄνδρ-ε
δοτ.	τοῖς	πατρ-ά-σι(ν)	ἄνδρ-ά-σι(ν)	γεν., δοτ. τοῖν
αιτ.	τούς	πατέρ-ας	ἄνδρ-ας	πατέρ-οιν
κλ.	(ῶ)	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες	ἄνδρ-οῖν

Παρατηρήσεις

130. Από τα συγκοπτόμενα υγρόληκτα της γ' κλίσης:

1) Τα ονόμ., ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ἡ θυγάτηρ και ἡ γαστήρ συγκόπτονται, δηλ. χάνουν, το ε του θέματος στη γεν. και δοτ. του ενικού και στη δοτ. του πληθυντικού· το όνομα ἡ Δημήτηρ στις πλάγιες πτώσεις του ενικού, και το όνομα ὁ ἀνήρ στις πλάγιες πτώσεις του ενικού και σε όλες τις πτώσεις του πληθυντικού και του δυϊκού, στις οποίες εμπρός από το χαρακτηριστήρα αναπτύσσεται το σύμφωνο δ για να διευκολυνθεί η προφορά (θ. ἀνερ-, ἀνρ- ἀνδρ-). πβ. § 65, 2.

2) τα ονόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ και γαστήρ στη γεν. και δοτ. του ενικού τονίζονται στη λήγουσα (πατρός, πατρί - μητρός, μητρί κτλ.)· το όνομα ἀνήρ τονίζεται στη λήγουσα στη γενική και δοτ. του ενικού και του δυϊκού και στη γεν. του πληθ. (ἀνδρός, ἀνδρί - ἀνδροῖν - ἀνδρῶν)· το όνομα Δημήτηρ τονίζεται στην προπαραλήγουσα σε όλες τις πτώσεις του ενικού, εκτός από την ονομαστική.

131. Τα συγκοπτόμενα ονόματα:

1) σχηματίζουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αδύνατο θέμα και τονίζονται σ' αυτήν επάνω στην αρχική συλλαβή: ὦ πάτερ, ὦ θυγατερ, ὦ Διμήτηρ κτλ.· μόνο το όνομα γαστήρ σχηματίζει την κλητ. του ενικού όμοια με την ονομαστική: ὦ γαστήρ.

2) στη δοτ. του πληθ. ανάμεσα από το συγκομμένο θέμα και την κατάληξη, για να διευκολυνθεί η προφορά, παίρνουν ένα βραχύχρονο α που τονίζεται: πατρ-ά-σι(ν), ἀνδρ-ά-σι(ν). πβ. § 62, 2.

132. ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

(που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

1. ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΑ	-ην -ηνος	ὁ ἀνδρῶν -ῶνος
-ἄν -ανος	ὁ Ἑλλήν -ηνος	ὁ γυναικῶν -ῶνος
ὁ μεγιστάν -ᾶνος	ὁ δοθιήν ⁴ , -ῆνος	(ἔτσι και: ὁ δαφνῶν,
(ἔτσι και: ὁ παιδῶν,	(ἔτσι και: ὁ κηφῆν,	δενδρῶν, ἐλαιῶν,
πελεκάν, Τιτάν,	ὁ λειχήν ⁵ , ὁ πυρήν,	νυμφῶν, ζενῶν,
Λίτιν, Ἀκαρνάν,	ὁ σωλήν, ἡ σειρήν ⁶),	ὄρνιθῶν, παρθενῶν ¹⁰
Ἀλκμάν, Εὐρυτάν),	ὁ μῆν, μηνός	κ.ά.).
ὁ Πάν, τοῦ Πανός κ.ά.	(ἔτσι και: ὁ σπλήν,	β) τα μεγεθυντικά
-ίς -ινος	ὁ σφήν, ὁ (ἡ) χήν κ.ά.).	ὁ γάστρων ¹¹ -ωνος
ἡ ἀκτίς -ῖνος	-ῆν -ενος	ὁ γνάθων ¹² -ωνος
(ἔτσι: ὁ δελφίς,	ὁ αὐχήν ⁷ -ένος	ὁ χεῖλων ¹³ -ωνος κ.ά.
ἡ ὠδίσ ¹ , Ἐλευσίς,	(ἔτσι και: ὁ λιμήν,	γ) τα κύρια ονόματα
Σαλαμίς κ.ά.),	ὁ πυθμήν, ὁ ὕμην ⁸ κ.ά.	Ἀπόλλων -ωνος
ἡ ρίς, τῆς ρίνος,	ἡ φρήν ⁹ , φρενός κ.ά.	Ποσειδῶν -ῶνος
ὁ (ἡ) θίς ² , θινός,	-ων -ωνος	
ἡ ἱς ³ , τῆς ἰνός,	α) τα περιεκτικά	
πλ. αἱ ἴνες κ.ά.	ὁ ἀνθῶν -ῶνος	

Υποσημειώσεις: 1. (ποιητ.) πόνος του τοκετού (συνηθ. πληθ. ὠδίνες).- 2. (ποιητ.) σωρός· σωρός ἀπὸ ἄμμο· ἀκτῆ.- 3. νεῦρο, λεπτό νῆμα, δύναμη.- 4. μικρὸ ἐξάνθημα.- 5. λειχήνα· βρύο που φυτρώνει πάνω σε δέντρα, πέτρες κτλ.· ἐξάνθημα στην ἐπιδερμίδα.- 6. γοητεία ωραίων λόγων· ὡς κυρ. ὄν. Σειρήν, θαλασσινὴ θεότητα που γοητεύει με τὴ φωνή της τοὺς ναυτικούς.- 7. τράχηλος.- 8. λεπτό δέρμα. μεμβράνη.- 9. τὸ διάφραγμα ἀνάμεσα στο θώρακα και τὴν κοιλιά· τὰ γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά μέρη· καρδιά, νους.- 10. μέρος του σπιτιοῦ, ὅπου ἔμεναν οἱ παρθένες· ὡς κυρ. ὄν. Παρθενῶν, ναός στην Ἀκρόπολη της Ἀθήνας.- 11. κοιλαράς.- 12. (ἀπὸ τὸ ὄν. ἡ γνάθος = σαγόνη) ἐκεῖνος που ἔχει φουσκωμένα σαγόνια ἢ φουσκωμένα μάγουλα.- 13. ἐκεῖνος που ἔχει μεγάλα χεῖλια.-

Ἀγάθων -ωνος
(ἔτσι και: Δάμων,
Δευκαλίων, Δίω,
Ζήνων, Τέρων, Κίμων,
Κλέων, Κόνων,
Κρίτων, Κύλων,
Μέτων, Πλάτων,
Σόλων, Φαίδων,
Χάρων, Χίλων, Χίρων,
Ἰσρίων, [Νέρων,
Τρύφων] κ.ά.).

δ) ονόμ. αρχ. μηνών

Γαμηλιών -ῶνος,

(ἔτσι και:

Ἄνθεστηριών,
Ἐλαφηβολιών,
Μουνηχιών,
Θαργηλιών,
Σκιροφοριών,
Ἐκατομβαιών,
Μεταγειτινιών,
Βοηδρομιών,
Πυανοπιών,
Μαιμακτηριών,
Ποσειδεών).

ε) τόπων και πόλεων

Αὐλῶν -ῶνος

Ἐλικῶν -ῶνος

(ἔτσι και: ἡ Καλυδών,

ὁ Κιθαιρών,

ἡ (ὁ) Κολοφών,

ὁ Μαραθών,

ἡ Σιδών, ἡ Σικυών),

Κρότων -ωνος κ.ά.

ζ) εθνικά παροξύτονα

ὁ Λάκων -ωνος

ὁ Ἷων -ωνος κ.ά.

η) προσηγορ. παροξύτ.

ὁ δόλων¹⁴ -ωνος

ὁ δρόμων¹⁵ -ωνος

(ἔτσι και: ὁ κλύδων¹⁶,

ὁ κώδων, ὁ (ἡ) μήκων¹⁷

ὁ πάρων¹⁸, ὁ βύθων,

ὁ σάπων, ὁ σίφων,

[ὁ ἄμβων]).

θ) προσηγορ. οξύτ.

ὁ κλών, κλωνός

ὁ ἀγών -ῶνος

ὁ ἀγκῶν -ῶνος

(ἔτσι και: ὁ αἰών,

βουβών, κοιτών,

κολοφών¹⁹, λειμών,

τελαμών²⁰, χειμών,

χιτών κ.ά.).

θ) προσηγορ. περισπώμ.

ὁ τυφῶν²¹ -ῶνος

(ἀπό τὸ τυφάων).

-ων -ονος

α) οξύτ. θηλυκά

ἡ ἀηδών -όνος

(ἔτσι και: ἡ ἀλγηδών,

ἀλκυών, εἰκών,

Καρχηδών, σιαγών,

σινδών, τερηδών²²

Χαλκηδών, χελιδών,

χιών κ.ά.).

β) οξύτ. αρσενικά

ὁ (ἡ) ἀλεκτρυών²³

-όνος, ὁ ἡγεμών -όνος

(ἔτσι και: ὁ κανών,

κηδεμών, Μακεδών,

14. μικρὸ πανί της πλώρης στα ιστιοφόρα· μαχαίρι ἢ σπαθάκι κρυμμένο μέσα σε ραβδί· στυλέτο. 15. ελαφρὸ πλοιάριο. - 16. κύμα, κλυδωνισμός. - 17. παπαρούνα. - 18. πλοιάριο. - 19. τὸ ακρότατο σημεῖο ἐνὸς πράγματος, ὡς κύρ. ὄν. Κολοφών (-ῶνος), πόλη της Ἰωνίας στη Μ. Ἀσία. - 20. πλατὺ κορδόνι, λουρί δερμάτινο· ὡς κύρ. ὄν. Τελαμών (-ῶνος), γιος του Αἰακοῦ και πατέρας του Αἴαντα. - 21. θύελλα, ανεμοστρόβιλος (και κατὰ τὴν αττ. β' κλίση: ὁ τυφῶς, τοῦ τυφῶ)· ὡς κύρ. ὄν. ὁ Τυφῶν (-ῶνος), γίγαντας, πατέρας των ἀνέμων. - 22. σκουλήκι που τρώει τα ξύλα· σαράκι· πάθηση των δοντιῶν. - 23. (αρσ.) πετεινός, (θηλ. ὄρνιθα). -

Στρομιών,
 (συν)δαιτυμῶν κ.ά.).
 γ) παροξύτ. αρσενικά
 ὁ ἄξιον -όνος
 (ἔτσι και: Ἀλιάκμων,
 βραχίον, γείτων,
 γνώμων, δαίμων,
 Ἰᾰῶν, κίων²⁴,
 πνεύμων, τέκτων²⁵,
 Ἀγαμέμνων,
 Ἀριστογείτων κ.ά.).

2. ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ

-ἦρ -ηρος
 ὁ θήρ²⁶, θηρὸς
 ὁ ἀροτήρ²⁷ -ἦρος
 ὁ ζωστήρ -ἦρος

(ἔτσι και: ὁ κρατήρ,
 λαμπτήρ, λουτήρ,
 νιπήρ, στατήρ,
 στρωτήρ, σπινθήρ κ.ά.),
 σωτήρ -ἦρος
 (κλ. ὦ σῶτερ).

-ἦρ -έρος
 ὁ ἀήρ -έρος
 (ἔτσι και: ὁ ἀθήρ,
 αἰθήρ, ἀστήρ - δοτ. πλ.
 ἀστράσι κ.ά.).

-ωρ -ωρος
 ὁ φώρ²⁸, φωρὸς
 ὁ ἰχώρ²⁹ -ῶρος
 ὁ πέλωρ³⁰ -ωρος
 (μεταγ. Βίκτωρ,
 πραιτήρ κ.ά.).

-ωρ -ορος
 ὁ αυτοκράτωρ -ορος
 (ἔτσι και: ὁ κοσμήτωρ,
 πράκτωρ, προγαστήρ,
 Ἐκτωρ κ.ά.)
 (μεταγ. και νεότ.:
 εκλέκτωρ,
 παντοκράτωρ κ.ά.).

-ἄρ -αρὸς
 ὁ Κάρ³¹, Κᾰρὸς
 (πλ. οἱ Κᾰρες).

-εἶρ -ειρὸς
 ὁ φθειρ³², φθειρὸς
 (δοτ. πλ. τοῖς φθειρσί),
 ἡ χεῖρ, χειρὸς
 (δοτ. πλ. ταῖς χερσί,
 βλ. § 150, 19).

24. κολόνα.- 25. ξυλουργός, μαραγκός.- 26. θηρίο.- 27. αυτός που οργώνει· ως επίθ.
 βοῶς ἀροτήρ = βόδι που το μεταχειρίζονται για το ὄργωμα.- 28. κλέφτης.- 29. το αἷμα
 που ρέει στις φλέβες των θεών.- 30. πελώριο ον, τέρας.- 31. κάτοικος της Καρίας.- 32.
 ψείρα.

III. Σιγμόληκτα (χαρακτήρας σ)

133. α) Αρσενικά ακατάληκτα σε -ης (γεν. -ους) ή -κλῆς (γεν. -κλέους)

(θ. Σωκράτεσ-, Περικλεεσ-)

(θ. Σωκράτεσ-, Περικλεεσ-)

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	ὁ	Σωκράτης Περικλῆς	οἱ	Σωκράται Περικλεῖς	
γεν.	τοῦ	Σωκράτους Περικλέους	τῶν	Σωκρατῶν Περικλέων	
δοτ.	τῷ	Σωκράτει Περικλεῖ	τοῖς	Σωκράταις	
αιτ.	τὸν	Σωκράτη Περικλέα	τούς	Σωκράτας Περικλεῖς	
κλ.	(ὦ)	Σώκρατες Περικλείς	(ὦ)	Σωκράται Περικλεῖς	

Κατά το Σωκράτης κλίνονται: Ἀριστομένης, Ἀριστοτέλης, Ἀριστοφάνης, Δημοσθένης, Διογένης, Διομήδης, Ἴπποκράτης, Ἴσοκράτης, Ἴφικράτης, Πολοκράτης, Πολυνείκης, Πραξιτέλης - Ἀστυάγης, Τισσαφέρνης, Κναζάρης κ.ά. Κατά το Περικλῆς κλίνονται: Ἀγαθοκλῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Ἴεροκλῆς, Προκλῆς, Σοφοκλῆς κ.ά.

Παρατηρήσεις

134. Τα αρσενικά σιγμόληκτα σε -ης (γεν. -ους) και -κλῆς (γεν. -κλέους) είναι όλα κύρια ονόματα και:

1) ἔχουν θέμα σε -εσ: Σωκράτεσ-, Περικλεεσ-.

2) στην ονομαστική του ενικού δεν παίρνουν κατάληξη και εκτείνουν το βραχύχρονο φωνήεν ε του θέματος σε η: Σωκράτης, Περικλέης, και με συναίρεση Περικλῆς.

3) στις πλάγιες πτώσεις του ενικού αποβάλλουν το χαρακτήρα σ ανάμεσα στα δύο φωνήεντα (βλ. § 64, 1) και έπειτα συναιρούν τα δύο αυτά φωνήεντα: τοῦ Σωκράτεσ-ος, Σωκράτε-ος, Σωκράτους· τῷ Σωκράτεσ-ι, Σωκράτε-ι Σωκράτει· τὸν Σωκράτεσ-α, Σωκράτε-α, Σωκράτη· τοῦ Περικλέεσ-ος, Περικλέε-ος, Περικλέους· τῷ Περικλέεσ-ι, Περικλέε-ι, Περικλέει (και με δευτέρη συναίρεση=) Περικλεῖ· τὸν Περικλέεσ-α, Περικλέε-α, Περικλέα και σπάν. Περικλῆ·

4) στην κλητ. του ενικού δεν παίρνουν κατάληξη και ανεβάζουν τον τόνο: ὦ Σώκρατες, ὦ Περικλείς (με συναίρεση από το Περικλέες).

5) όσα λήγουν σε *-κλής* συναιρούν το *ε* της συλλαβής *κλε-*, όταν ύστερα από αυτό ακολουθεί *η* ή *ε* ή *αι*: (*Περικλήης*) *Περικλήης*, (*Περίκλεες*) *Περίκλεις*, (*Περικλέει*) *Περικλειῖ*.

6) κανονικά έχουν μόνο ενικό αριθμό· όταν όμως χρησιμοποιούνται στον πληθ. σχηματίζονται τα σε *-ης* (γεν. *-ους*) κατά την *α'* κλίση (*οἱ Σωκράται* κτλ.) και τα σε *-κλής* (γεν. *-κλέους*) κατά την *γ'* κλίση (*οἱ Περικλέ-ες* = *Περικλειῖς* κτλ.).

135. β) Θηλυκά ακατάληκτα σε *-ώς* (γεν. *-ούς*)

(θ. *αἰδωσ-*, *αἰδοσ-*)

Ενικός αριθμός

ον.	<i>ἡ</i>	(ισχυρό. θ. <i>αἰδωσ-</i>)	<i>αἰδώς</i>	} (πβ. § 134,3)
γεν.	<i>τῆς</i>	(αδύνατο θ. <i>αἰδόσ-ος</i> , <i>αἰδό-ος</i>)	<i>αἰδούς</i>	
δοτ.	<i>τῆ</i>	(αδύνατο θ. <i>αἰδόσ-ι</i> , <i>αἰδό-ῖ</i>)	<i>αἰδοῖ</i>	
αιτ.	<i>τήν</i>	(αδύνατο θ. <i>αἰδόσ-α</i> , <i>αἰδό-α</i>)	<i>αἰδῶ</i>	
κλ.	(<i>ῶ</i>)	(ισχυρό θ. <i>αἰδωσ-</i>)	<i>αἰδώς</i>	

Κατά το όνομα *ἡ αἰδώς* (= ντροπή) κλίνεται και το ποιητ. *ἡ ἠώς* (= αυγή) και *ως* κύρ. όν. *ἡ Ἥως* (= θεά της αυγῆς). Αυτά έχουν μόνο ενικό. Πβ. και §§ 118-119.

136. γ) Ουδέτερα ακατάληκτα σε *-ος* (γεν. *-ους*)

(θ. *βελοσ-* *βελεσ-* και *εδαφος-*, *εδαφес-*)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	<i>τὸ</i>	<i>βέλος</i>	<i>εἶδαφος</i>	<i>τὰ</i>	<i>βέλη</i>	<i>εἶδαφη</i>
γεν.	<i>τοῦ</i>	<i>βέλους</i>	<i>εἰδάφους</i>	<i>τῶν</i>	<i>βελῶν</i>	<i>εἰδαφῶν</i>
δοτ.	<i>τῷ</i>	<i>βέλει</i>	<i>εἰδάφει</i>	<i>τοῖς</i>	<i>βέλεσι(ν)</i>	<i>εἰδάφεισι(ν)</i>
αιτ.	<i>τὸ</i>	<i>βέλος</i>	<i>εἶδαφος</i>	<i>τὰ</i>	<i>βέλη</i>	<i>εἶδαφη</i>
κλ.	(<i>ῶ</i>)	<i>βέλος</i>	<i>εἶδαφος</i>	(<i>ῶ</i>)	<i>βέλη</i>	<i>εἶδαφη</i>

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. *τώ*, κλ. (*ῶ*) *βέλει*, *εἰδάφει* - γεν., δοτ. *τοῖν βελοῖν*, *εἰδαφοῖν*

Κατά το βέλος κλίνονται πολλά δυσύλλαβα: *ἔθνος*, *εὖρος* (= πλάτος), *ζεῦγος*, *ἦθος*, *κέρδος*, *ξίφος*, *πλήθος*, *σκεῦος*, *τέλος* κ.ά. (βλ. πίν. § 138), καθώς και το κύρ. ὄν. τα *Τέμπη* στον πληθυντικό.

Κατά το ἔδαφος κλίνονται τα τρισύλλαβα: *μέγεθος*, *στέλεχος*, *τέμενος* (επίσημος ή ιερός χώρος, ναός), *τέναγος* (= άβαθα νερά, βάλτος) κ.ά.

Παρατηρήσεις

137. Τα ουδέτερα σιγμόληκτα σε -ος (γεν. -ους):

1) ἔχουν αρχικό θέμα σε -εσ: *βελεσ-*, *ἔδαφες-*.

2) σχηματίζουν την ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ενικού χωρίς κατάληξη, αλλά στις πτώσεις αυτές το φωνήεν ε που είναι πριν από το χαρακτήρα το τρέπουν σε -ο: *βελεσ-* = *βέλος*, *ἔδαφες-* = *ἔδαφος*.

3) με το αρχικό θέμα σε -εσ σχηματίζουν τη γεν. και δοτ. του ενικού και όλες τις πτώσεις του πληθυντ. και δυϊκού· αποβάλλουν όμως σ' αυτές το χαρακτήρα σ ανάμεσα στα δύο φωνήεντα και έπειτα συναιρούν τα φωνήεντα αυτά, δηλ. το ε+ο σε ου (*βέλε-ος* = *βέλους*), το ε+ι σε ει (*τῶ βέλε-ι* = *βέλει*), το ε+ε σε ει (δυϊκ. *τῶ βέλε-ε* = *βέλει*), το ε+οι σε οι (δυϊκ. *τοῖν βελέ-οι* = *βελοῖν*), το ε+ω σε ω (*τῶν βελέων* = *βελῶν*) και το ε+α κανονικά σε η (*τά βέλε-α* = *βέλη*)· αν όμως πριν από το ε προηγείται άλλο ε, τότε συναιρούν το ε+α σε $\bar{a}$: *τὰ χρέε-α*=*χρέα*, *τὰ κλέε-α*=*κλέα*· βλ. § 64, 1.

4) στη δοτ. πληθ. όπου βρίσκονται δύο σ (*βέλεσ-σι*) τα απλοποιούν σε ένα: *βέλεσι*.

138. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΙΓΜΟΛΗΚΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ (που δείχνει ιδίως την ορθογραφία των λέξεων)

<i>τὸ ἄγορ</i> ¹	($\bar{a}$)	<i>βάρος</i>	($\bar{a}$)	<i>θάρρος</i> ³	($\bar{a}$)
<i>ἄσος</i>	($\bar{a}$)	<i>βριθος</i> ²	($\bar{i}$)	<i>θάρσος</i> ³	($\bar{a}$)
<i>βάθος</i>	($\bar{a}$)	<i>δάσος</i>	($\bar{a}$)	<i>θράσος</i> ³	($\bar{a}$)

Υποσημειώσεις: 1. κατάρα, μίσημα.- 2. βάρος.- 3. η λ. *θάρσος* με αφομοίωση του σ: *θάρρος* = θάρρος, τόλμη· με μετάθεση του α: *θράσος* (βλ. § 62,3) = θρασύτητα, αυθάδεια.-

ἔχθος	(ἰ)	νεῖκος ⁸		στῖφος	(ἰ)
κῆτος ⁴		ξίφος	(ἰ)	σφρίγος	(ἰ)
κράτος	(ἄ)	πάθος	(ἄ)	τάχος	(ἄ)
κρύος ⁵	(ὕ)	πάχος	(ἄ)	τειχος	
κῦδος ⁶	(ὕ)	πλάτος	(ἄ)	τεῦχος	
κῦρος	(ῥ)	πνῖγος ⁹	(ἰ)	ὕψος	
κύτος ⁷	(ὕ)	ράκος	(ἄ)	φῦκος ¹¹	(ῥ)
λάθος	(ἄ)	ῤῖγος	(ἰ)	ψῦχος	(ῥ)
λίπος	(ἰ)	σκάφος	(ἄ)		
μῖσος	(ἰ)	σκῦτος ¹⁰	(ῥ)		

139. δ) Ουδέτερα ακατάληκτα σε -ας (γεν. -ως ἢ -ατος)

(θ. κρεασ-)

(θ. περασ-, περατ-)

Ενικός αριθμός

ον.	τὸ	(θ. κρεασ-)	κρέας	πέρας
γεν.	τοῦ	(κρέασ-ος, κρέα-ος)	κρέως	περατ-ος
δοτ.	τῷ	(κρέασ-ι, κρέα-ῖ)	κρέα	περατ-ι
αιτ.	τὸ	(θ. κρεασ-)	κρέας	πέρας
κλ.	(ὦ)	(θ. κρεασ-)	κρέας	πέρας

Πληθυντικός αριθμός

ον.	τὰ	(κρέασ-α, κρέα-α)	κρεᾶ	περατ-α
γεν.	τῶν	(κρεᾶσ-ων, κρεά-ων)	κρεᾶν	περάτ-ων
δοτ.	τοῖς	(κρέασ-σι)	κρέα-σι(ν)	περά-σι(ν)
αιτ.	τὰ	(κρέασ-α, κρέα-α)	κρεᾶ	περατ-α
κλ.	(ὦ)	(κρέασ-α, κρέα-α)	κρεᾶ	περατ-α

4. γενική ονομασία των μεγάλων ψαριών ἢ θαλασσινίων τεράτων.- 5. παγερό κρύο.- 6. δόξα, φήμη.- 7. το κοῖλο μέρος (πλοίου, σκεύους, σώματος κτλ.).- 8. φιλονικία. ἀγώνας.- 9. Ἡ υπερβολική ζέση.- 10. δέρμα κατεργασμένο.- 11. πληθ. τὰ φύκη = φύκια.

Δοικός αριθμός

ον., αιτ. τώ, κλ. (ὄ ³) (κρέασ-ε, κρέα-ε)	κρέᾱ	πέρατ-ε
γεν., δοτ. τοῖν (κρεάσ-οιν, κρεά-οιν)	κρεοῖν	περάτ-οιν

Παρατηρήσεις

140. Σιγμόληκτα ουδέτερα σε -ας είναι έξι: κρέας, γέρας (= βραβείο), γήρας, πέρας, τέρας, κέρας. Από αυτά:

1) μόνο τα ονόμ. κρέας, γέρας, γήρας έχουν θέμα παντού καθαρά σιγμόληκτο σε -ασ· αυτά αποβάλλουν το σ ανάμεσα σε δύο φωνήεντα και έπειτα συναιρούν τα δύο αυτά φωνήεντα: τοῦ (κρέασ-ος, κρέα-ος) κρέως· τῷ (κρέασ-ι, κρέα-ι) κρέα κτλ. (βλ. § 64, 1, πβ. § 134, 3 και § 137.3 και 4).

2) το όνομα πέρας σχηματίζει την ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού από σιγμόληκτο θέμα σε -ας, χωρίς κατάληξη, και τις άλλες πτώσεις από θέμα σε -ατ, ως οδοντικόληκτο: τοῦ πέρατ-ος, τῷ πέρατ-ι, τὰ πέρατ-α, τῶν περάτ-ων κτλ. (όπως τὸ σῶμα, τοῦ σώματ-ος κτλ.).

3) τὸ όνομα τέρας σχηματίζει τον ενικό κατά το πέρας: τὸ τέρας, τοῦ τέρατ-ος κτλ.

4) το όνομα κέρας σε όλους τους αριθμούς και το όνομα τέρας στον πληθυντικό και δυϊκό σχηματίζονται και κατά τους δύο τρόπους, δηλ. και ως σιγμόληκτα (κατά το κρέας) και ως οδοντικόληκτα (κατά το πέρας): τὸ κέρας, τοῦ κέρως και κέρατος, τῷ κέρα και κέρατι κτλ. - πληθ. τὰ κέρα και κέρατ-α, τῶν κερῶν και κεράτ-ων κτλ. - δυϊκός τῷ κέρα και κέρατ-ε, τοῖν κεροῖν και κεράτ-οιν· (τὸ τέρας) πληθ. τὰ τέρα και τέρατ-α κτλ. - δυϊκός τῷ τέρα και τέρατ-ε, τοῖν τεροῖν και τεράτ-οιν·

5) το όνομα γήρας έχει μόνο ενικό αριθμό (§ 83, 1, β).

141. ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ Γ' ΚΛΙΣΗΣ

Αρσενικά και θηλυκά

Ουδέτερα

	Ενικός	Πληθυντ.	Δυϊκός	Ενικός	Πληθυντ.	Δυϊκός
ον.	-ς ή -	-ες	-ε	-	-ᾶ	-ε
γεν.	-ος (ή -ως)	-ων	-οιν	-ος (ή -ως)	-ων.	-οιν
δοτ.	-ι	-σι(ν)	-οιν	-ι	-σι(ν)	-οιν
αιτ.	-ᾶ ή ν	-ᾶς ή -ς (-νς)	-ε	-	-ᾶ	-ε
κλ.	-ς ή -	-ες	-ε	-	-ᾶ	-ε

Παρατηρήσεις στις καταλήξεις των ονομάτων της γ' κλίσης

142. Από τα ονόματα της γ' κλίσης:

1) τα αρσενικά και τα θηλυκά έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις.

2) τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και θηλυκά στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού και του πληθυντικού (πβ. και § 97).

143. Το *ι* και το *α* στη λήγουσα των ονομάτων της γ' κλίσης είναι βραχύχρονα: *ή γνώσις, τήν γνώσιν, τῷ ἀγῶνι, τοῖς ἀγῶσι - τὸν ἀγῶνα, τοὺς ἀγῶνας, τὸ γῆρας* (αλλά: *τὰ κρέα και κρεᾶ*).

Ο τονισμός των ονομάτων της γ' κλίσης

144. Παίρνουν περισπωμένη αντίθετα με τον κανόνα (§ 39,1), αν και δεν προκύπτουν από συναίρεση:

α) οι μονοσύλλαβοι τύποι της ονομ., αιτιατ. και κλητ. που έχουν χαρακτήρα *ι, υ* (ου, αυ): *ὁ κῆς, τὸν κῆν, ὦ κῆ, τοὺς κῆς - ἡ δρυς, τήν δρῦν, ὦ δρῦ, τὰς δρυς* (πβ. § 110, 3) - *ὁ βοῦς, τὸν βοῦν, ὦ βοῦ, τοὺς βοῦς - ἡ γραῦς, τήν γραῦν, ὦ γραῦ* (πβ. § 115).

β) η αιτιατική πληθ. των ονομ. σε -ύς (γεν. -ύος), αν τονίζεται στη λήγουσα: *τοὺς ἰχθύς* (πβ. § 110, 3).

γ) η ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού των ουδετέρων *πῦρ και οὖς*.

δ) η ονομ. και κλητ. του ενικού του θηλ. ἡ γλαυῆξ (= κουκουβάγια).
ε) η κλητ. του ενικού των ονομ. σε -εύς: ὁ βασιλεῦ (§ 115, 2)

145. Τα μονοσύλλαβα ονόμ. της γ' κλίσης στη γεν. και δοτ. όλων των αριθμών τονίζονται στη λήγουσα (αντίθετα με τον κανόνα § 39, 3): ἡ φλόξ, τῆς φλογός, τῆ φλογί - τῶν φλογῶν, ταῖς φλοξί - τοῖν φλογοῖν. Εξαιρούνται τα μονοσύλλαβα ἡ δάξ (= λαμπάδα), ὁ θῶς (= τσακάλι), τὸ οὖς, ὁ παῖς, ὁ Τρώς και το φῶς που τονίζονται στη γεν. πληθ. στην παραλήγουσα: τῶν δάδων, τῶν θῶων, τῶν ᾠτων, τῶν παίδων, τῶν Τρώων, τῶν φώτων.

11ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

146. Μερικά ουσιαστικά της αρχαίας ελληνικής δεν κλίνονται ομαλά. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **ανώμαλα ουσιαστικά**.

Τα ανώμαλα ουσιαστικά κατά το είδος της ανωμαλίας που παρουσιάζουν είναι 1) **ανώμαλα κατά το γένος**, 2) **ετερόκλιτα**, 3) **μεταπλαστά**, 4) **ιδιόκλιτα**, 5) **άκλιτα** και 6) **ελλειπτικά**.

1. Ανώμαλα κατά το γένος

147. Μερικά ουσιαστικά έχουν στον πληθυντικό αριθμό διαφορετικό γένος απ' ό,τι στον ενικό ή εκτός από το βασικό γένος έχουν συγχρόνως και ένα άλλο.

Ενικός αριθμός

ὁ λύχνος
 ὁ σῖτος
 ὁ δεσμός
 ὁ σταθμός
 τὸ στάδιον

Πληθυντικός αριθμός

τὰ λύχνα
 τὰ σῖτα
 οἱ δεσμοὶ και τὰ δεσμὰ
 οἱ σταθμοὶ και τὰ σταθμὰ
 τὰ στάδια και οἱ στάδιοι

(Π.β. τα νεοελλ.: ὁ πλούτος - τὰ πλούτη· ὁ βράχος - οἱ βράχοι και τὰ βράχια· ὁ λόγος - οἱ λόγοι και τὰ λόγια κ.ά.).

148. Μερικά ουσιαστικά ἔχουν στον ενικό αριθμό δύο γένη:

Ενικός

ὁ ζυγὸς και τὸ ζυγὸν
 ὁ νῶτος και τὸ νῶτον

Πληθυντικός

τὰ ζυγὰ
 τὰ νῶτα

(Πβ. τα νεοελληνικά: ὁ πεῦκος και τὸ πεῦκο - τὰ πεῦκα κ.ά.).

2. Ετερόκλιτα

149. Ετερόκλιτα λέγονται μερικά ουσιαστικά που σχηματίζονται στον πληθυντικό ἢ σε μερικές πτώσεις κατά διαφορετική κλίση ἢ συγχρόνως κατά την ίδια και κατά διαφορετική κλίση· π.χ.

1) ὁ ἄμνος, τοῦ ἄμνου κτλ. (κατά τη β' κλίση) και τοῦ ἄρνός, τῶ ἄρνί, τὸν ἄρνα - οἱ ἄρνες, τῶν ἄρνων, τοῖς ἄρνάσι, τοὺς ἄρνας (κατά τα συγκοπτόμενα τῆς γ' κλίσης, ἀπό θ. ἄρην-, ἄρν- του σπάνιου ονόμ. ὁ ἀρήν).

2) ὁ Ἄρης, τοῦ Ἄρεως (ἀπό το Ἄρηος με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), τῶ Ἄρει, τὸν Ἄρη, ὡ Ἄρες (κατά την γ' κλίση) και αιτ. τὸν Ἄρην (κατά την α' κλίση).

3) ἡ γυνή (κατά την α' κλίση), τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ὡ γύναι - αἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναιζί, τὰς γυναῖκας, ὡ γυναῖκες (κατά την γ' κλίση).

4) **τὸ δάκρυον**, τοῦ δακρύου κτλ. (κατά τη β' κλίση) - και ονομ., αιτ. και κλητ. δάκρυ (κατά την γ' κλίση).

5) **ὁ Θαλῆς** (από το Θαλέης), τοῦ Θαλοῦ, τῷ Θαλῆ, τὸν Θαλῆν (κατά τα συνηρημένα της α' κλίσης) - γεν. και τοῦ Θάλεω (κατά τα αττικόκλιτα) - και τοῦ Θάλητος, τῷ Θάλητι, τὸν Θάλητα (κατά την γ' κλίση).

6) **ὁ Οἰδίπους**, τοῦ Οἰδίποδος, τῷ Οἰδίποδι, ᾧ Οἰδίπου (κατά την γ' κλ.) - και τοῦ Οἰδίπου, τὸν Οἰδίπου (κατά τα συνηρημένα της β' κλίσης, ὅπως τοῦ περίπλου, τὸν περίπλου).

7) **ὁ ὄνειρος** και **τὸ ὄνειρον**, τοῦ ὄνειρου κτλ. (κατά τη β' κλίση), τοῦ ὄνειρατος, τῷ ὄνειρατι - τὰ ὄνειρατα, τῶν ὄνειράτων, τοῖς ὄνειρασι (κατά την γ' κλίση).

8) **ὁ πρεσβευτής**, τοῦ πρεσβευτοῦ, τῷ πρεσβευτῆ κτλ. (κατά την α' κλίση) - οἱ πρέσβεις (= οἱ πρεσβευταί), τῶν πρέσβων, τοῖς πρέσβεσι κτλ.) (κατά την γ' κλίση), από το ποιητ. ὄν. ὁ πρέσβυς (= ὁ γέρον), που οι πεζογράφοι το ἔλεγαν πρεσβύτης.

9) **τὸ πῦρ**, τοῦ πυρός, τῷ πυρὶ κτλ. (κατά την γ' κλίση) - τὰ πυρά, τῶν πυρῶν, τοῖς πυροῖς κτλ. (κατά τη β' κλίση).

10) **ὁ υἴος**, τοῦ υἱοῦ, τῷ υἱῷ κτλ. (κατά τη β' κλίση) - και τοῦ υἱέος, τῷ υἱεῖ - οἱ υἱεῖς, τῶν υἱέων, τοῖς υἱεσι, τοὺς υἱεῖς κτλ. (κατά τη γ' κλίση).

11) **ὁ χρῶς** (= δέρμα, ἐπιδερμίδα), τοῦ χρωτός, τῷ χρωτί, τὸν χρωτα (κατά την γ' κλίση) - ἀλλά δοτ. και χρῶ (κατά τα αττικόκλιτα, στη φράση ἐν χρῶ = ως το δέρμα).

3. Μεταπλαστά

150. Μεταπλαστά λέγονται μερικά ουσιαστικά που κλίνονται κατά μία ορισμένη κλίση σε ὅλες τις πτώσεις, ἀλλά το θέμα τους (μεταπλασσειται, δηλ.) μεταβάλλεται σε ορισμένες πτώσεις· π.χ.

1) **ὁ Ἀπόλλων**, τοῦ Ἀπόλλων-ος, τῷ Ἀπόλλων-ι, τὸν Ἀπόλλων-α και Ἀπόλλω, ᾧ Ἀπολλων (θ. Ἀπολλων-, Ἀπολλω-, Ἀπολλων-).

2) **τὸ γόνυ**, τοῦ γόνατ-ος, τῷ γόνατ-ι, τὸ γόνυ - τὰ γόνατ-α, τῶν γονάτων, τοῖς γόνασι κτλ. (θ. γονυ-, γονατ-).

3) **τὸ δέλεαρ** (= δόλωμα), τοῦ δελέατ-ος, τῷ δελέατ-ι κτλ. (θ. δελεαρ-, δελεατ-).

4) τὸ δόρυ, τοῦ δόρατ-ος, τῷ δόρατ-ι κτλ. - τὰ δόρατ-α, τῶν δοράτ-ων κτλ. (θ. δορυ-, δορατ-).

5) ὁ Ζεὺς, τοῦ Δι-ός, τῷ Δι-ί, τὸν Δί-α, ὦ Ζεῦ (θ. Ζευ-, Δι-).

6) τὸ ἥπαρ (= συκώτι), τοῦ ἥπατ-ος, τῷ ἥπατ-ι κτλ. - τὰ ἥπατ-α, τῶν ἥπατ-ων κτλ. (θ. ἥπαρ-, ἥπατ-).

7) ἡ κλεις, τῆς κλειδ-ός, τῇ κλειδ-ί, τὴν κλειδ-α και τὴν κλει-ν, αἱ κλειδ-ες, τῶν κλειδ-ῶν, ταῖς κλει-σί, τὰς κλειδ-ας και τὰς κλεις (θ. κλειδ-, κλει-).

8) τὸ κνέφας (= σκοτάδι), τοῦ (κνέφεσ-ος, κνέφε-ος) κνέφους, τῷ (κνέφεσ-ι, κνέφε-ϊ) κνέφει (κατὰ το βέλος· πβ. § 136) και τῷ (κνέφα-σι, κνέφα-ϊ) κνέφα, τὸ κνέφας (κατὰ το κρέας· πβ. § 139), χωρὶς πληθ. (θ. κνεφασ- και κνεφεσ-).

9) ὁ, ἡ κύων, κυν-ός, κυν-ί, κύν-α, κύον - κύν-ες, κυν-ῶν, κυ-σί(ν), κύν-ας, κύν-ες (θ. κυων-, κυον-, κυν-).

10) ὁ μάρτυς, τοῦ μάρτυρ-ος, τῷ μάρτυρ-ι, τὸν μάρτυρ-α, ὦ μάρτυς - οἱ μάρτυρ-ες, τῶν μαρτύρ-ων, τοῖς μάρτυ-σι, τοὺς μάρτυρ-ας κτλ. (θ. μαρτυ-, μαρτυρ-).

11) ἡ ναῦς (= πλοίο), τῆς νε-ώς (από το νη-ός με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), τῇ νη-ί, τὴν ναῦ-ν, ὦ ναῦ - αἱ νῆ-ες, τῶν νε-ῶν, ταῖς ναυ-σί, τὰς ναῦς, ὦ νῆ-ες (θ. ναυ-, νη-, νε-).

12) τὸ οὔς (βλ. § 123, 4), τοῦ ὠτὸς, τῷ ὠτ-ί, τὸ οὔς - τὰ ὠτ-α, τῶν ὠτ-ων (βλ. § 145), τοῖς ὠ-σί, τὰ ὠτ-α, ὦ ὠτ-α - τὼ ὠτ-ε, τοῖν ὠτ-οιν (θ. οὔσ-, ὠτ-).

13) ὁ Ποσειδῶν (από το Ποσειδάων), τοῦ Ποσειδῶν-ος, τῷ Ποσειδῶν-ι, τὸν Ποσειδῶν-α και Ποσειδῶ, ὦ Πόσειδον (θ. Ποσειδαων- = Ποσειδων-, Ποσειδω-, Ποσειδον-).

14) ἡ Πινύξ, τῆς Πυκν-ός, τῇ Πυκν-ί, τὴν Πύκν-α (θ. Πνυκ-, Πυκν-, βλ. § 62, 3, πβ. και § 66).

15) ὁ σῆς (= σκόρος), τοῦ σε-ός (από το σεσ-ός) - οἱ σέ-ες, τῶν σέ-ων, τοὺς σέ-ας και τοῦ σῆτ-ός, οἱ σῆτ-ες, τῶν σῆτ-ῶν, τοὺς σῆτ-ας (θ. σῆσ-, σῆτ-).

16) τὸ στέαρ (= λίπος), τοῦ στέατ-ος, τῷ στέατ-ι κτλ. (θ. στεαρ- στέατ-).

17) τὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατ-ος, τῷ ὕδατ-ι κτλ. (θ. ὕδωρ-, ὕδατ-).

18) τὸ φρέαρ (= πηγάδι), τοῦ φρέατ-ος, τῷ φρέατ-ι κτλ. (θ. φρεαρ-, φρεατ-).

19) ἡ χεῖρ, τῆς χειρ-ός, τῇ χειρ-ί, τὴν χεῖρ-α, ὦ χεῖρ-αἱ χεῖρ-ες, τῶν

χειρ-ῶν, ταῖς χειρ-σί, τὰς χειρ-ας, ᾧ χειρ-ες - τῷ χειρ-ε, τοῖν χειρ-οῖν (θ. χειρ-, χειρ-).

4. Ἰδιόκλιτα

151. Ἰδιόκλιτα ουσιαστικά λέγονται ὅσα δεν κλίνονται σύμφωνα με μία ἀπό τις τρεῖς κλίσεις, παρά ἀκολουθοῦν δικό τους σχηματισμό, δηλ. κλίνονται με ἰδιαίτερο τρόπο. Τέτοια εἶναι μερικά κύρια ὀνόματα α) ἐλληνικά με συντομότερο τύπο, δηλ. με ἀφαίρεση συλλαβῶν, και β) ξενικά· π.χ.

ονομαστική	γεν.	δοτ.	αιτ.	κλ.
Ἄλεξᾱς (ἀπό το Ἄλεξανδρος)	-ᾱ	-ᾱ	-ᾱν	-ᾱ
Μητρᾱς (ἀπό το Μητρόδωρος)	-ᾱ	-ᾱ	-ᾱν	-ᾱ
Φιλῆς (ἀπό το Φιλήμων)	-ῆ	-ῆ	-ῆν	-ῆ
Διονῶς (ἀπό το Διονύσιος)	-ῶ	-ῶ	-ῶν	-ῶ
Ἰησοῦς (εβραϊκό ὄνομα)	-οῦ	-οῦ	-οῦν	-οῦ
Νεκῶς (αιγυπτ. ὄνομα)	-ῶ	-ῶ	-ῶν	-ῶ

Ἰδιόκλιτα εἶναι και μερικά προσηγορικά σε -ᾱς: ὁ φαγᾱς, ὁ καταφαγᾱς (= αὐτός που τρώει ἀρπαχτικά), ὁ τρεσαῶς (= ἄνθρωπος που τρέπεται σε φυγή ἀπό φόβο, δειλός) κ.ά.

Τα ἰδιόκλιτα συνηθίζονται μόνο στον ἐνικό.

5. Ἄκλιτα

152. Ἄκλιτα ουσιαστικά λέγονται ὅσα δεν κλίνονται, δηλ. ὅσα διατηροῦν σε ὅλες τις πτώσεις τον ἴδιο τύπο. Τέτοια εἶναι:

- 1) το ουδ. ὄν. τὸ χρεῶν (= ἡ ἀνάγκη), τοῦ χρεῶν, τῷ χρεῶν κτλ.
- 2) τα ὀνόμ. των γραμμάτων του ἀλφαβήτου (που συνηθίζονται ουδέτερα): τὸ ἄλφα (τοῦ ἄλφα κτλ.), τὸ βῆτα (τοῦ βῆτα κτλ.), τὸ γάμμα (τοῦ γάμμα κτλ.).
- 3) το ἀπαρέμφατο με το ουδέτερο ἄρθρο: το λέγειν (τοῦ λέγειν κτλ.).
- 4) οποιαδήποτε λέξη (κλιτή ἢ ἀκλιτή), καθὼς και φράση ὀλόκληρη, ὅταν χρησιμοποιοῦνται ὡς παραδείγματα ἢ ὡς ουσιαστικά ἀποχωρισμέ-

να από την όλη φράση, με το ουδ. άρθρο εμπρός από αυτά: **τὸ ἄνθρωπος ἐστὶν ὄνομα· τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ ἄνθρωπος· τὸ λίαν ἤσσον ἐπαινώ τοῦ μηδὲν ἄγαν·** (πβ. τα νεοελλ.: **το παίζω είναι ρήμα· να κλιθεῖ ὁ αόριστος του παίζω· το πάτερ ἡμῶν, του πάτερ ἡμῶν κτλ.**)·

5) μερικά ξενικά κύρια ονόματα: ὁ Ἄδάμ (τοῦ Ἄδάμ κτλ.), ὁ Δαβίδ (τοῦ Δαβίδ κτλ.), τὸ Πάσχα (τοῦ Πάσχα κτλ.), ονόματα ἑβραϊκά κ.ά.

6. Ἐλλειπτικά

153. Ἐλλειπτικά ουσιαστικά λέγονται ὅσα εἶναι εὐχρηστα μόνο σε μερικές πτώσεις. Τέτοια εἶναι:

1) οἱ λ. **τὸ ὄφελος, τὸ ὄναρ** καὶ **τὸ ὕπαρ** (= ὄραμα, ὀπτασία), που εἶναι εὐχρηστές μόνο στην ονομ., αιτ. καὶ κλητ. του ενικού (πβ. τα νεοελλ.: *τὸ δεῖλι, τὸ πρωί* κτλ.)·

2) οἱ λ. **τὸ δέμας** (= ὄμα), **τὸ σέβας** καὶ **τὸ σέλας** (= λαμπρό φως), που εἶναι εὐχρηστές ἐπίσης στην ονομ., αιτ. καὶ κλητ. του ενικού·

3) ἡ λ. **μάλης** (γεν.), εὐχρηστική μόνο στη φράση *ὑπὸ μάλης* (= κάτω από τη μασχάλη)·

4) ἡ λ. **νέωτα** (αιτ. εν.), εὐχρηστική στη φράση *ἐς νέωτα* (= του χρόνου)·

5) οἱ κλητικές **ὦ μέλε** (= καλέ μου) καὶ **ὦ τῶν** (= φίλε μου).

ΕΠΙΘΕΤΑ

Γενικά για τα επίθετα

1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων

154. Επίθετα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα ουσιαστικών: *σοφός (άνηρ), καλή (γυνή), ύψηλόν (δρος)*.

155. Από τα επίθετα:

1) πολλά είναι **τρικατάληκτα με τρία γένη**, δηλ. έχουν τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) και τρεις καταλήξεις, μία για κάθε γένος: *ὁ σοφός, ἡ σοφή, τό σοφόν - ὁ βαθύς, ἡ βαθεῖα, τό βαθύ*.

2) αρκετά είναι **δικατάληκτα με τρία γένη**, δηλ. έχουν τρία γένη, αλλά μόνο δύο καταλήξεις, μία για το αρσενικό και το θηλυκό και μία για το ουδέτερο: *ὁ, ἡ ἄφθονος, τό ἄφθονον - ὁ, ἡ ἐπιμελής, τό ἐπιμελές*.

3) μερικά είναι **μονοκατάληκτα με δύο γένη**, δηλ. έχουν μόνο δύο γένη, το αρσενικό και το θηλυκό, και μία κοινή κατάληξη: *ὁ, ἡ πένης - ὁ, ἡ φυγᾶς - ὁ, ἡ ἄρπαξ*.

2. Κλίση των επιθέτων

156. Τα επίθετα ανάλογα με την κατάληξή τους κλίνονται κατά μία από τις κλίσεις των ουσιαστικών. Και:

1) τα τρικατάληκτα με τρία γένη σχηματίζουν το θηλυκό πάντοτε κατά την α' κλίση (*ἡ δικαία, ἡ καλή - ἡ βαθεῖα, ἡ πᾶσα*) και το αρσενικό και το ουδέτερο *ἄλλα* κατά τη β' κλίση και *ἄλλα* κατά την γ' κλίση (*ὁ δίκαιος, τό δίκαιον, γεν. τοῦ δικαίου - ὁ ἄπας, τό ἄπαν, γεν. τοῦ ἄπαντος*).

2) τα δικατάληκτα με τρία γένη κλίνονται *ἄλλα* κατά τη β' και *ἄλλα* κατά την γ' κλίση: *ὁ, ἡ βάρβαρος, τό βάρβαρον, γεν. τοῦ βαρβάρου - ὁ, ἡ σώφρων, τό σώφρον, γεν. τοῦ σώφρονος*.

3) τα μονοκατάληκτα με δύο γένη κλίνονται τα περισσότερα κατά την γ' κλίση: *ὁ, ἡ φυγᾶς, γεν. φυγᾶδος - ὁ, ἡ πένης, γεν. πένητος*.

157. Όσα επίθετα σχηματίζουν το αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη

β' κλίση λέγονται **δευτερόκλιτα**· όσα σχηματίζουν τα δύο αυτά γένη κα-
τά την γ' κλίση λέγονται **τριτόκλιτα**.

13ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα

158. α) Τρικατάληκτα με 3 γένη (σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον)

(θ. σοφο-, σοφη-, σοφο-

(θ. δικαιο-, δικαία-, δικαιο-)

Ενικός αριθμός

ον.	σοφός	σοφή	σοφόν	δίκαιος	δικαία	δίκαιον
γεν.	σοφοῦ	σοφῆς	σοφοῦ	δικαίου	δικαίας	δικαίου
δοτ.	σοφῶ	σοφῆ	σοφῶ	δικαίῳ	δικαίᾳ	δικαίῳ
αιτ.	σοφόν	σοφήν	σοφόν	δίκαιον	δικαίαν	δίκαιον
κλ.	σοφῆ	σοφῆ	σοφόν	δίκαιε	δικαία	δίκαιον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	σοφοὶ	σοφαὶ	σοφὰ	δίκαιοι	δίκαιαι	δίκαια
γεν.	σοφῶν	σοφῶν	σοφῶν	δικαίων	δικαίων	δικαίων
δοτ.	σοφοῖς	σοφαῖς	σοφοῖς	δικαίοις	δικαίαις	δικαίοις
αιτ.	σοφούς	σοφὰς	σοφὰ	δικαίους	δικαίας	δίκαια
κλ.	σοφοὶ	σοφαὶ	σοφὰ	δίκαιοι	δίκαιαι	δίκαια

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	σοφῶ	σοφὰ	σοφῶ	δικαίῳ	δικαία	δικαίῳ
γεν., δοτ.	σοφοῖν	σοφαῖν	σοφοῖν	δικαίοιν	δικαίαιν	δικαίοιν

Επίθετα σε **-ος, -η, -ον**: *ἀγαθός (-ή, -όν), άγνός, θερμός, κακός, καλός, πιστός, σεμνός, ύψηλός· άρχικός, ήθικός, θετικός, λογικός, σωματικός, φυσικός, ψυχικός· έαρινός, νυκτερινός, χειμερινός - φίλος (φίλη, φίλον), ίσος, κοϋφος, μέσος, άνθρωπινος (-ίνη, -ιον), κρίθινος, λίθινος, ξύλινος κ.ά.* - Επίσης τα ρήματ. επίθ. σε **-τός**: *άλωτός (-ή, -όν), βατός, γραπτός, δυνατός, θανααστός κ.ά.* (§ 393)· τα τακτικά αριθμητικά: *πρώτος (πρώτη, πρώτων), τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, έκτος, έβδομος, όγδοος, ... είκοστός, ... έκατοστός, ... χιλιοστός κτλ.* (§ 208) κ.ά.

Επίθετα σε **-ος, -α, -ον**: *δραϊός (-ά, -όν), δεξιός, παλαιός, στερεός· καθαρός, λαμπρός, μικρός, πονηρός - άνδρείος (-εία, -είον), άρχαίος, γενναίος, νέος, λειός, ώραίος· διψαλέος, θαρραλέος, πειναλέος - άγιος (-ία, -ιον), άξιος, βέβαιος, επιτήδειος, πλούσιος, τέλειος κ.ά.* - Επίσης τα ρηματ. επίθ. σε **-τέος**: *γραπτέος, διαβατέος, ενεργετητέος, ώφελητέος κ.ά.* (§ 393)· τα απόλυτα αριθμητικά σε πληθυντικό: *διακόσιοι (-αι, -α), τριακόσιοι, τετρακόσιοι, ... χίλιοι, ... μύριοι κτλ.* (§ 207, γ)· τα χρονικά αριθμητικά: *δευτεραίος, τριταίος, τεταρταίος κτλ.*· τα αναλογικά αριθμητικά: *διπλάσιος (-ία, -ιον), τριπλάσιος, τετραπλάσιος κτλ.* (§ 208), το τακτικό αριθμητ. *δεύτερος (-έρα, -ερον) κ.ά.*

Παρατηρήσεις

159. Το θηλυκό των τρικατάληκτων επιθέτων σε **-ος**:

1) λήγει σε **-η**, αν πριν από την κατάληξη **-ος** του αρσενικού υπάρχει σύμφωνο εκτός από το **ρ**: *άγαθός, άγαθή* - *πιστός, πιστή*· λήγει σε **-α**, αν πριν από την κατάλ. **-ος** του αρσενικού υπάρχει φωνήεν ή **ρ**: *άγιος, άγία* - *γενναίος, γενναία* - *φαιδρός, φαιδρά* (εκτός από το *όγδοος, όγδόη*)·

2) στην ονομαστική, γεν. και κλητ. του πληθυντικού τονίζεται όπου και όπως τονίζεται στις ίδιες πτώσεις το αρσενικό: *ή άγία - αί άγιοι, τών άγιών, ώ άγιοι* (όπως *αί άγιοι, τών άγιών, ώ άγιοι*)· *ή γενναία - αί γενναίαι, τών γενναίων, ώ γενναίαι* (όπως *οί γενναίοι, τών γενναίων, ώ γενναίοι*)· *ή φαιδρά - αί φαιδραί, τών φαιδρών, ώ φαιδραί* (όπως *οί φαιδροί, τών φαιδρών, ώ φαιδροί*). Έτσι και *αί μύριοι* (= δέκα χιλιάδες), *τών μυρίων, ώ μύριοι* (όπως *οί μύριοι, τών μυρίων, ώ μύριοι*)· *αί μυρίαί* (= αναρίθμητες), *τών μυρίων, ώ μυρίαί* (όπως *οί μυρίαί, τών μυρίων, ώ μυρίαί*).

160. β) Δικατάληκτα με τρία γένη (σε -ος, -ον)

(θ. ἀφθονο-)

(θ. τιμωρο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	ἀφθονος	τὸ	ἀφθονον	ὁ	ἡ	τιμωρὸς	τὸ	τιμωρὸν
γεν.	τοῦ	τῆς	ἀφθόνου	τοῦ	ἀφθόνου	τοῦ	τῆς	τιμωροῦ	τοῦ	τιμωροῦ
δοτ.	τῷ	τῇ	ἀφθόνῳ	τῷ	ἀφθόνῳ	τῷ	τῇ	τιμωρῷ	τῷ	τιμωρῷ
αιτ.	τὸν	τὴν	ἀφθονον	τὸ	ἀφθονον	τὸν	τὴν	τιμωρὸν	τὸ	τιμωρὸν
κλ.	(ὦ)		ἀφθονε	(ὦ)	ἀφθονον	(ὦ)		τιμωρε	(ὦ)	τιμωρὸν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	ἀφθονοὶ	τὰ	ἀφθονα	οἱ	αἱ	τιμωροὶ	τὰ	τιμωρὰ
γεν.	τῶν		ἀφθόνων	τῶν	ἀφθόνων	τῶν		τιμωρῶν	τῶν	τιμωρῶν
δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀφθόνοις	τοῖς	ἀφθόνοις	τοῖς	ταῖς	τιμωροῖς	τοῖς	τιμωροῖς
αιτ.	τούς	τάς	ἀφθόνους	τὰ	ἀφθονα	τούς	τάς	τιμωροὺς	τὰ	τιμωρὰ
κλ.	(ὦ)		ἀφθονοὶ	(ὦ)	ἀφθονα	(ὦ)		τιμωροὶ	(ὦ)	τιμωρὰ

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., τῷ, κλ. (ὦ) ἀφθόνῳ, γεν., δοτ. τοῖν ἀφθόνοιιν
ον., αιτ., τῷ, κλ. (ὦ) τιμωρῷ, γεν., δοτ. τοῖν τιμωροῖν

Παρατηρήσεις

161. Από τα δευτερόκλιτα επίθετα είναι δικατάληκτα:

α) τα περισσότερα από τα σύνθετα σε -ος: ὁ, ἡ ἄγονος, τὸ ἄγονον - ὁ, ἡ ἀθάνατος, τὸ ἀθάνατον - ὁ, ἡ ἄκαιρος, τὸ ἄκαιρον - ὁ, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον - ὁ, ἡ ἀξιόμαχος, τὸ ἀξιόμαχον - ὁ, ἡ ἐνδοξος, τὸ ἐνδοξον κ.ά.

β) τα απλά επίθετα αἰθριος, αἰφνίδιος, βάνουσος, βάρβαρος, βάσκανος, βέβηλος, γαμήλιος, δόκιμος, ἔωλος (= παλιός), ἡμερος, ἡρεμος, ἡσυχος, κίβδηλος, λάβρος, λάλος, χέρσος, τιθασός (= εξημερωμένος, ἡμερος).

γ) μερικά επίθετα σε -ος, που χρησιμοποιούνται (στο αρσεν. και το θηλ.) και ως ουσιαστικά: ὁ, ἡ ἀγωγός, τὸ ἀγωγὸν (= αὐτός που οδηγεί, που φέρνει) - ὁ, ἡ βοηθός, τὸ βοηθὸν (= αὐτός που βοηθεῖ) - ὁ, ἡ τιμωρός,

τὸ τιμωρὸν (= αὐτός που τιμωρεῖ) - δ, ἡ τύραννος, τὸ τύραννον (= τυραννικός).

2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα

162. Μερικά δευτερόκλιτα ἐπίθετα, που πριν ἀπὸ το χαρακτήρα τους ο ἔχουν ἄλλο ο ἢ ε, συναιροῦνται σε ὅλες τις πτώσεις. Τα ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα** (πβ. § 99). Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι τρικατάληκτα (με τρία γένη) καὶ ἄλλα δικατάληκτα (με τρία γένη).

α) Τρικατάληκτα με τρία γένη.

(θ. χρυσεο-)		(θ. χρυσεᾶ)		(θ. χρυσεο-)
Ενικός αριθμός				
ον. (χρύσεος) χρυσοῦς		(χρυσέᾶ) χρυσῆ		(χρύσειον) χρυσοῦν
γεν. (χρυσέου) χρυσοῦ		(χρυσέας) χρυσῆς		(χρυσέου) χρυσοῦ
δοτ. (χρυσέω) χρυσῶ		(χρυσέᾳ) χρυσῆ		(χρυσέω) χρυσῶ
αιτ. (χρύσειον) χρυσοῦν		(χρυσέαν) χρυσῆν		(χρύσειον) χρυσοῦν
Πληθυντικός αριθμός				
ον. (χρύσειοι) χρυσοῖ		(χρύσειαι) χρυσαῖ		(χρύσεια) χρυσᾶ
γεν. (χρυσέων) χρυσῶν		(χρυσέων) χρυσῶν		(χρυσέων) χρυσῶν
δοτ. (χρυσέοις) χρυσοῖς		(χρυσέαις) χρυσαῖς		(χρυσέοις) χρυσοῖς
αιτ. (χρυσέους) χρυσοῦς		(χρυσέας) χρυσᾶς		(χρύσεια) χρυσᾶ
Δυϊκός αριθμός				
ον., αιτ. (χρυσέω) χρυσῶ		(χρυσέα) χρυσᾶ		(χρυσέω) χρυσῶ
γεν., δοτ. (χρυσέοιν) χρυσοῖν		(χρυσέαιν) χρυσαῖν		(χρυσέοιν) χρυσοῖν

Κατὰ το (χρύσειος) χρυσοῦς κλίνονται: (κυάνεος) κυανοῦς, (κυανέα) κυανῆ, (κυάνεον) κυανοῦν· λινοῦς, λινῆ, λινοῦν· φοινικεῦς, φοινικῆ, φοινικοῦν· χαλκοῦς, χαλκῆ, χαλκοῦν κ.ά.

Ὅμοια κλίνονται τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά σε -πλοῦς, -πλή, -πλοῦν: (ἀπλόος) ἀπλοῦς, (ἀπλόη) ἀπλή, (ἀπλόον) ἀπλοῦν (γεν. τοῦ ἀπλοῦ, τῆς ἀπλῆς, τοῦ ἀπλοῦ κτλ.)· διπλοῦς, διπλή, διπλοῦν· τριπλοῦς, τριπλή, τριπλοῦν κτλ., καθὼς καὶ τα πολλαπλοῦς, -ῆ, -οῦν (βλ. § 209).

β) Δικατάληκτα με 3 γένη (σε -ους -ουν)

(θ. εὐνοο-)

(θ. εὐνοο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	(εὐνοος)	εὐνοος	τὸ	(εὐνοον)	εὐνοον
γεν.	τοῦ	τῆς	(εὐνόου)	εὐνου	τοῦ	(εὐνόου)	εὐνου
δοτ.	τῷ	τῇ	(εὐνόῳ)	εὐνω	τῷ	(εὐνόῳ)	εὐνω
αιτ.	τόν	τήν	(εὐνοον)	εὐνον	τὸ	(εὐνοον)	εὐνον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	(εὐνοοι)	εὐνοοι	τὰ	(εὐνοα)	εὐνοα
γεν.	τῶν		(εὐνόων)	εὐνων	τῶν	(εὐνόων)	εὐνων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	(εὐνόοις)	εὐνοοις	τοῖς	(εὐνόοις)	εὐνοοις
αιτ.	τούς	τάς	(εὐνόους)	εὐνοους	τὰ	(εὐνοα)	εὐνοα

Δυϊκός αριθμός

ον.,	αιτ.	τῶ	(εὐνόῳ)	εὐνω	τῶ	(εὐνόῳ)	εὐνω
γεν.,	δοτ.	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὐνοοιν	τοῖν	(εὐνόοιν)	εὐνοοιν

Κατά το εὐνοος κλίνονται επίθετα σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις νοῦς, πλοῦς, ροῦς, χροῦς· π.χ. ἄνοος, δύσνοος, κακόνοος, κουφόνοος, σύννοος· ἄπλοος, δύσπλοος, εὐπλοος· εὐροος· ἄχροος, εὐχροος κ.ά.

Παρατηρήσεις

163. Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:

1) σχηματίζονται όπως και τα αντίστοιχα συνηρημένα ουσιαστικά της β' και της α' κλίσης (βλ. §99 και §92).

2) δεν έχουν κλητική.

164. Στα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε -οῦς όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στη λήγουσα, ακόμη και όταν δεν τονίζεται κανένα από τα φωνήεντα που συναιρούνται (αντίθετα με τον κανόνα § 54): (χρῦσοος) χρυσοῦς - (σιδήρεος) σιδηροῦς - (ἀργύρει) ἀργυραῖ

(από αναλογία προς τις πτώσεις που τονίζονται κανονικά στη λήγουσα· πβ. § 100, 2).

165. Στα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε **-ους**:

1) το **σα** στο τέλος του πληθ. των ουδετέρων μένει ασυναίρετο: *εὔροα, εὔχροα*.

2) η λήγουσα **-οι** της ονομ. του πληθ. των αρσενικών λογαριάζεται βραχύχρονη, αν και προκύπτει από συναίρεση: *εὔνοι, εὔπλοιοι* (από αναλογία προς τα ασυναίρετα: *οἱ φαῦλοιοι*).

3) όλες οι πτώσεις και των τριών γενών τονίζονται στην παραλήγουσα, ακόμη και όταν η λήγουσα προκύπτει από συναίρεση τονισμένου φωνήεντος: *τοῦ (εὐνόου) εὔνου, τῶν (εὐνόων) εὔνων* (από αναλογία προς τους τύπους που κανονικά τονίζονται στην παραλήγουσα: *εὔνοος - εὔνοος, εὔνοοι - εὔνοοι* κτλ.).

3. Αττικόκλιτα επίθετα

166. Μερικά επίθετα κλίνονται κατά την αττική δεύτερη κλίση (βλ § 101) και λέγονται **αττικόκλιτα**. Των επιθέτων αυτών το αρσενικό και το θηλυκό λήγει σε **-ως** και το ουδέτερο σε **-ων**.

Παραδείγματα

(θ. *ἰλεω-*)

	Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός					
ον.	ὁ	ἡ	ἰλεως	τὸ	ἰλεων	οἱ	αἱ	ἰλεω	τὰ	ἰλεα
γεν.	τοῦ	τῆς	ἰλεω	τοῦ	ἰλεω	τῶν	ἰλεων	τῶν	ἰλεων	
δοτ.	τῷ	τῇ	ἰλεω	τῷ	ἰλεω	τοῖς	ταῖς	ἰλεως	τοῖς	ἰλεως
αιτ.	τόν	τήν	ἰλεων	τὸ	ἰλεων	τούς	τάς	ἰλεως	τά	ἰλεα
κλ.	(ὦ)		ἰλεως	(ὦ)	ἰλεων	(ὦ)		ἰλεω	(ὦ)	ἰλεα

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ. *τώ*, κλ. *(ὦ) ἰλεω* - γεν., δοτ. *τοῖν ἰλεων*

Παρατηρήσεις

167. Τα αττικόκλιτα επίθετα:

1) είναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἀγήρως, τὸ ἀγήρων - ὁ, ἡ ἀξιόχρεως, τὸ ἀξιόχρεων - ὁ, ἡ λεπτόγεως, τὸ λεπτόγεων* (= αὐτός που ἔχει γη λεπτή, ὀχι λιπαρή) κ.ά.· τρικατάληκτο εἶναι μόνο το *ἐπιθ. πλέως, πλέα, πλέων* (που το θηλυκό του σχηματίζεται κατὰ τὴν α' κλίση)· ἀλλὰ τα σύνθετά του εἶναι δικατάληκτα: *ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων*.

2) στὴν ονομαστ., αιτιατ. καὶ κλητ. τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ουδετέρου ἔχουν κατάληξη **-α** κατὰ τα ουδέτερα τῆς κοινῆς β' κλίσης: *ἔλα, ἀξιόχρεα* (ὅπως: *δίκαια*).

14ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

168. Τα τριτόκλιτα επίθετα διαιρούνται κατὰ τὸ χαρακτήρα τους, ὅπως καὶ τα ουσιαστικά, σε **φωνηεντόληκτα** καὶ **συμφωνόληκτα** (π.β. § 107).

Α'. Φωνηεντόληκτα επίθετα τῆς γ' κλίσης

169 α) Τρικατάληκτα (σὲ -ῶς, -εἶ, -ῶ)

(θ. *βαθν-, βαθε-*)

(θ. *θῆλν- θῆλε-*)

Ενικός αριθμός

ον.	<i>βαθῶ-ς</i>	<i>βαθειᾶ</i>	<i>βαθῶ</i>	<i>θῆλν-ς</i>	<i>θῆλειᾶ</i>	<i>θῆλν</i>
γεν.	<i>βαθέ-ος</i>	<i>βαθείας</i>	<i>βαθέ-ος</i>	<i>θῆλε-ος</i>	<i>θῆλείας</i>	<i>θῆλε-ος</i>
δοτ.	<i>βαθεῖ</i>	<i>βαθείᾳ</i>	<i>βαθειῖ</i>	<i>θῆλει</i>	<i>θῆλείᾳ</i>	<i>θῆλει</i>
αιτ.	<i>βαθῶ-ν</i>	<i>βαθειῶν</i>	<i>βαθῶ</i>	<i>θῆλν-ν</i>	<i>θῆλειᾶν</i>	<i>θῆλν</i>
κλ.	<i>βαθῶ</i>	<i>βαθειᾶ</i>	<i>βαθῶ</i>	<i>θῆλν</i>	<i>θῆλειᾶ</i>	<i>θῆλν</i>

Πληθυντικός αριθμός

ον.	βαθεῖς	βαθεῖαι	βαθέ-α	θήλεις	θήλειαι	θήλε-α
γεν.	βαθέ-ων	βαθειῶν	βαθέ-ων	θηλέ-ων	θηλειῶν	θηλέ-ων
δοτ.	βαθέ-σι	βαθείαις	βαθέ-σι	θήλε-σι	θηλείαις	θήλε-σι
αιτ.	βαθεῖς	βαθείας	βαθέ-α	θήλεις	θηλείας	θήλε-α
κλ.	βαθεῖς	βαθεῖαι	βαθέ-α	θήλεις	θήλειαι	θήλε-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τώ, κλ. (ῶ) βαθεῖ	βαθεία	βαθεῖ	θήλει	θηλεία	θήλει
γεν. δοτ.	τοῖν βαθέ-οιν	βαθείαιν	βαθέ-οιν	θηλέ-οιν	θηλείαιν	θηλέ-οιν

Παρατηρήσεις

170. Τα τριτόκλιτα επίθετα σε -υς, -εια, -υ:

1) στο αρσεν. (και στο ουδέτερο) είναι γενικώς δξύτονα: βαθύς, βαρύς, βραδύς, γλυκύς, δασύς, εὐθύς, εὐρύς, ἡδύς, θρασύς, ὄξύς, παχύς, ταχύς, τραχύς κ.ά.· βαρύτονα είναι μόνο το θῆλυς, θήλεια, θῆλυ και το ἡμισυς, ἡμίσεια, ἡμισυ (γεν. τοῦ ἡμίσεος, τῆς ἡμισείας, τοῦ ἡμίσεος κτλ.).

2) παρουσιάζονται με δύο θέματα: το ένα σε -υ, από το οποίο σχηματίζονται η ονομαστ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του αρσεν. και του ουδέτερου, και το άλλο σε -ε, από το οποίο σχηματίζονται όλες οι άλλες πτώσεις και των τριῶν γενῶν.

3) συναιροῦν το χαρακτήρα ε με το ακόλουθο ε ἢ ι σε ει· το ἡμισυς συναιρεί πολλές φορές και το ε+α στο τέλος του ουδέτερου σε -η: τὰ ἡμίσεια και τα ἡμίση.

4) την κλητ. του ενικού του αρσεν. τη σχηματίζουν χωρίς κατάληξη -ς (ῶ βαθύ, ῶ ταχύ, ῶ θῆλυ, ῶ ἡμισυ) και την αιτιατ. του πληθ. ὁμοια με την ονομαστική (τοὺς βαθεῖς, τοὺς ταχεῖς· πβ. § 112, 4: τοὺς πῆχεις).

5) το θηλυκό το σχηματίζουν με την κατάληξη -ja: βαθέ-ja, όπου το ε+j συναιρείται σε -ει: βαθεῖα.

β) Δικατάληκτα (σε -ῦς, -ῦ, γεν. -υος ἢ -εος)

171. Κατά την γ' κλίση κλίνονται και μερικά σύνθετα δικατάληκτα επίθετα σε -υς (αρσ. και θηλ.), -υ (ουδέτ.), γεν. -υος ἢ -εος, με β' συνθετικό ουσιαστικό φωνηεντόληκτο σε -υς (γεν. -υος ἢ -εως).

Παραδείγματα

(θ. εὐβοτρυ-)

(θ. διπήχυ-, διπήχε-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	εὐβοτρυ-ς	τὸ	εὐβοτρυ	ὁ	ἡ	δίπηχυ-ς
γεν.	τοῦ	τῆς	εὐβότρυ-ος	τοῦ	εὐβότρυ-ος	τοῦ	τῆς	διπήχε-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	εὐβότρυ-ϊ	τῷ	εὐβότρυ-ϊ	τῷ	τῇ	διπήχει
αιτ.	τὸν	τὴν	εὐβοτρυ-ν	τὸ	εὐβοτρυ	τὸν	τὴν	δίπηχυν
κλ.	(ὦ)		εὐβοτρυ	(ὦ)	εὐβοτρυ	(ὦ)		δίπηχυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	εὐβότρυ-ες	τὰ	εὐβότρυ-α	οἱ	αἱ	διπήχεις
γεν.	τῶν		εὐβοτρύ-ων	τῶν	εὐβοτρύ-ων	τῶν		διπήχέ-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐβότρυ-σι	τοῖς	εὐβότρυ-σι	τοῖς	ταῖς	διπήχε-σι
αιτ.	τούς	τάς	εὐβότρυ-ς	τὰ	εὐβότρυ-α	τούς	τάς	διπήχεις
κλ.	(ὦ)		εὐβότρυ-ες	(ὦ)	εὐβότρυ-α	(ὦ)		διπήχεις

Ενικός αριθμός   Πληθυντικός αριθμός   Δυϊκ. αρ. και για τα 3 γένη

ον.	τὸ	δίπηχυ	τὰ	διπήχε-α και διπήχη	ον., αιτ., κλ.εὐβότρυ-ε
γεν.	τοῦ	διπήχε-ος	τῶν	διπήχέ-ων	γεν., δοτ. ευβοτρύ-οιν
δοτ.	τῷ	διπήχει	τοῖς	διπήχε-σι	ον., αιτ., κλ.διπήχει
αιτ.	τὸ	δίπηχυ	τὰ	διπήχε-α (-η)	γεν., δοτ. διπήχέ-οιν
κλ.	(ὦ)	δίπηχυ	(ὦ)	διπήχε-α (-η)	

Κατά το εὐβοτρυς (= αυτός που έχει άφθονα σταφύλια) κλίνονται: πολίχθυς, φίλιχθυς· λεύκοφρυς, σύνοφρυς· ἄδακρυς, πολύδακρυς, φιλόδακρυς κ.ά.

Κατά το δίπηχυς κλίνονται: τρίπηχυς, τετράπηχυς κτλ., διπέλεκυς, τριπέλεκυς κτλ.

Β'. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης

I. Αφωνόληκτα

α) Τρικατάληκτα

172. 1. Σε -ας, -ασα, -αν

(θ. παντ-)

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός			
ον.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	παντ-ός	πάσης	παντ-ός	πάντ-ων	πασῶν	πάντ-ων
δοτ.	παντ-ὶ	πάση	παντ-ὶ	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλ.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Ὅμοια κλίνονται: ἄπας, ἄπασα, ἄπαν· σύμπας, σύμπασα, σύμπαν· ἀπαξάπας, ἀπαξάπασα, ἀπαξάπαν.

173. 2. Σε -εις, -εσσα, -εν

(θ. χαριεντ-, χαριετ-)

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός			
ον.	χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν	χαριεντ-ες	χαρίεσαι	χαριεντ-α
γεν.	χαριεντ-ος	χαριέσσης	χαριεντ-ος	χαριεντ-ων	χαριεσσῶν	χαριεντ-ων
δοτ.	χαριεντ-ι	χαριέσση	χαριεντ-ι	χαρίεσι	χαριέσσαις	χαρίεσι
αιτ.	χαριεντ-α	χαρίεσαν	χαρίεν	χαριεντ-ας	χαριέσσας	χαριεντ-α
κλ.	χαρίεν	χαρίεσσα	χαρίεν	χαριεντ-ες	χαρίεσαι	χαριεντ-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ.	χαριεντ-ε	θηλ. χαρίεσσα	ουδ. χαριεντ-ε
γεν., δοτ.	αρσ. χαριεντ-οιν	θηλ. χαριέσσαιν	ουδ. χαριεντ-οιν

Κατά το χαρίεις, -εσσα, -εν (= γεμάτος χάρη, χαριτωμένος) κλίνονται επίθετα που σημαίνουν πλησμονή (βλ. § 397, 4): ἀστερόεις, ἡμερόεις και ἀνεμόεις (= αυτός που έχει πο-

λύ άνεμο ή γρήγορος όπως ο άνεμος), *ίχθυόεις, ύλήεις* (= γεμάτος δάση), *φωνήεις* (= αυτός που έχει φωνή) κ.ά.

174. 3 Σε -ων, -ουσα, -ον

(θ. άκοντ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον. άκων	άκουσα	άκον	άκοντ-ες	άκουσαι	άκοντ-α
γεν. άκοντ-ος	άκούσης	άκοντ-ος	άκόντ-ων	άκουσών	άκόντ-ων
δοτ. άκοντ-ι	άκούση	άκοντ-ι	άκουσι	άκούσαις	άκουσι
αιτ. άκοντ-α	άκουσαν	άκον	άκοντ-ας	άκούσας	άκοντ-α
κλ. άκον	άκουσα	άκον	άκοντ-ες	άκουσαι	άκοντ-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ. άκοντ-ε	θηλ. άκούσα	ουδ. άκοντ-ε
γεν., δοτ. αρσ. άκόντ-οιν	θηλ. άκούσαιν	ουδ. άκόντ-οιν

Κατά το άκων (= μη θέλοντας, ακούσιος) κλίνεται και το έκων, έκούσα, έκόν (= θέλοντας, εκούσιος), γεν. έκόντ-ος, έκούσης, έκόντ-ος κτλ.

β) Δικατάληκτα

175. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης είναι δικατάληκτα με τρία γένη. Αυτά είναι σύνθετα με β' συνθετικό ουσιαστικό τριτόκλιτο αφωνόληκτο (*χάρις, έλπίς, πούς, όδούς* κ.ά) και κλίνονται συνήθως όπως το β' συνθετικό τους:

1) ό, ή *εύχαρις*, τό *εύχαρι*· γεν. *εύχάριτ-ος*· δοτ. *εύχάριτ-ι*· αιτ. *τόν, τήν εύχαρι-ν*, τό *εύχαρι* - *οί, αί εύχάριτ-ες*, τά *εύχάριτ-α*· γεν. *τών εύχάριτ-ων*· δοτ. *εύχάρι-σι* κτλ.

2) ό, ή *εύελπις*, τό *εύελπι*· γεν. *εύέλπιδ-ος*· δοτ. *εύέλπιδ-ι*· αιτ. *τόν, τήν εύελπι-ν*, τό *εύελπι*· κλ. αρσ. και θηλ. *ώ εύελπις*, ουδ. *ώ εύελπι* - *οί, αί εύέλπιδ-ες*, τά *εύέλπιδ-α*· γεν. *τών εύελπιδ-ων*, δοτ. *τοις εύέλπι-σι* κτλ.

3) ό, ή *δίπους*, τό *δίπουν*· γεν. *δίποδ-ος*· δοτ. *δίποδ-ι*· αιτ. *τόν, τήν δίποδ-α* (και *δίπουν*), τό *δίπουν*· κλ. αρσ. και θηλ. *ώ δίπους*, ουδ. *ώ δίπου* *οί, αί δίποδες*, τά *δίποδ-α*· γεν. *τών διπόδ-ων*· δοτ. *δίποσι* κτλ.

4) *ὁ, ἡ μονόδους, τὸ μονόδουν· γεν. μονόδοντ-ος· δοτ. μονόδοντ-ι· αιτ. τόν, τὴν μονόδοντ-α, τὸ μονόδουν κτλ. – οἱ, αἱ μονόδοντ-ες, τὰ μονόδοντ-α· γεν. τῶν μονοδόοντ-ων· δοτ. μονόδοουσι κτλ.*

Ὅμοια κλίνονται: *ἄχαρις, ἀπελπις, φέρελπις, ἄπους, μονόπους, τρίπους κτλ.*

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

176. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης, απλά ἢ σύνθετα, εἶναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά κλίνονται ὅπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ' κλίσης:

ὁ, ἡ βλάξ, γεν. βλακ-ὸς κτλ.· ὁ, ἡ κόλαξ, γεν. κόλακ-ος κτλ.· ὁ, ἡ ἄρπαξ, γεν. ἄρπαγ-ος κτλ.· ὁ, ἡ γαμψῶνυξ, γεν. γαμψῶνυχ-ος κτλ.· ὁ, ἡ λογάς, γεν. λογάδ-ος κτλ.· ὁ, ἡ μιγάς, γεν. μιγάδ-ος κτλ.· ὁ, ἡ φυγάς, γεν. φυγάδ-ος κτλ.· ὁ, ἡ ἄπαις, γεν. ἄπαιδ-ος κτλ.· ὁ, ἡ πένης, γεν. πένητ-ος κτλ.· ὁ, ἡ ἡμιθνής, γεν. ἡμιθνήτ-ος κτλ.· ὁ, ἡ ἀγνώς (= ἀγνωστος ἢ αὐτός που αγνοεῖ), γεν. ἀγνώτ-ος κτλ.· ὁ, ἡ φιλόγελως, γεν. φιλογέλωτ-ος κτλ. (ἀλλά και κατὰ τὴν αττικὴ β' κλίση: ὁ, ἡ φιλόγελως, γεν. φιλόγελω, δοτ. φιλόγελω κτλ.).

II. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα

177. α) Τρικατάληκτα

(θ. μελαν-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	μέλας	μέλαινα	μέλαν	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α
γεν.	μέλαν-ος	μελαίνης	μέλαν-ος	μελάν-ων	μελαινῶν	μελάν-ων
δοτ.	μέλαν-ι	μελαίνη	μέλαν-ι	μέλα-σι	μελαίναις	μέλα-σι
αιτ.	μέλαν-α	μέλαιναν	μέλαν	μέλαν-ας	μελαίνας	μέλαν-α
κλ.	μέλαν	μέλαινα	μέλαν	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ. αρσ. μέλαν-ε	θηλ. μελαίνα	ουδ. μέλαν-ε
γεν., δοτ. αρσ. μελάν-οιν	θηλ. μελαίναιν	ουδ. μελάν-οιν

Όμοια κλίνεται και το επίθετο *ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν* (γεν. τοῦ τάλαν-ος, τῆς ταλαίνης, τοῦ τάλαν-ος κτλ.).

Παρατηρήσεις

177α. Σε όλα τα τριτόκλιτα τρικατάληκτα επίθετα το θηλυκό:

1) λήγει σε **-α** βραχύχρονο: *βαθύς, βαθεία· πᾶς, πᾶσα· ἐκών, ἐκούσα· μέλας, μελαινᾶ·*

2) στη γεν. του πληθ. τονίζεται πάντοτε στη λήγουσα: *τῶν βαθειῶν, πασῶν, ἐκουσῶν, μελαινῶν* (πβ. § 159,2).

178. β) Δικατάληκτα

(θ. εὔδαιμον-)

Ενικός αριθμός

ον.	<i>ὁ</i>	<i>ἡ</i>	<i>εὔδαιμον</i>	<i>τὸ</i>	<i>εὔδαιμον</i>
γεν.	<i>τοῦ</i>	<i>τῆς</i>	<i>εὔδαιμον-ος</i>	<i>τοῦ</i>	<i>εὔδαιμον-ος</i>
δοτ.	<i>τῷ</i>	<i>τῇ</i>	<i>εὔδαιμον-ι</i>	<i>τῷ</i>	<i>εὔδαιμον-ι</i>
αιτ.	<i>τόν</i>	<i>τήν</i>	<i>εὔδαιμον-α</i>	<i>τὸ</i>	<i>εὔδαιμον</i>
κλ.		<i>(ᾧ)</i>	<i>εὔδαιμον</i>	<i>(ᾧ)</i>	<i>εὔδαιμον</i>

Πληθυντικός αριθμός

ον.	<i>οἱ</i>	<i>αἱ</i>	<i>εὔδαιμον-ες</i>	<i>τὰ</i>	<i>εὔδαιμον-α</i>
γεν.		<i>τῶν</i>	<i>εὔδαιμόν-ων</i>	<i>τῶν</i>	<i>εὔδαιμόν-ων</i>
δοτ.	<i>τοῖς</i>	<i>ταῖς</i>	<i>εὔδαιμο-σι</i>	<i>τοῖς</i>	<i>εὔδαιμο-σι</i>
αιτ.	<i>τούς</i>	<i>τάς</i>	<i>εὔδαιμον-ας</i>	<i>τὰ</i>	<i>εὔδαιμον-α</i>
κλ.		<i>(ᾧ)</i>	<i>εὔδαιμον-ες</i>	<i>(ᾧ)</i>	<i>εὔδαιμον-α</i>

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. εὔδαιμον-ε
γεν., δοτ. εὔδαιμόν-οιν

(θ. σωφρον-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	σώφρων	τὸ	σῶφρον
γεν.	τοῦ	τῆς	σώφρον-ος	τοῦ	σώφρον-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	σώφρον-ι	τῷ	σώφρον-ι
αιτ.	τόν	τήν	σώφρον-α	τὸ	σῶφρον
κλ.	(ὦ)		σῶφρον	(ὦ)	σῶφρον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	σώφρον-ες	τὰ	σώφρον-α
γεν.	τῶν		σωφρόν-ων	τῶν	σωφρόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	σώφρο-σι	τοῖς	σώφρο-σι
αιτ.	τούς	τάς	σώφρον-ας	τὰ	σώφρον-α
κλ.	(ὦ)		σώφρον-ες	(ὦ)	σώφρον-α

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. *σώφρον-ε*
γεν., δοτ. *σωφρόν-οιν*

Όμοια κλίνονται τα επίθετα 1) σε -ων,-ον (γεν. -ονος): ὁ, ἡ *κακοδαίμων*, τὸ *κακόδαιμον*· ὁ, ἡ *ἀγνώμων*, τὸ *ἀγνωμον*· ὁ, ἡ *εὐσχήμων*, τὸ *εὐσχημον*· ὁ, ἡ *μεγαλοπράγμων*, τὸ *μεγαλόπραγμον*· ὁ, ἡ *ελεήμων*, τὸ *ελεῆμον*· ὁ, ἡ *μνήμων*, τὸ *μνήμον*· ὁ, ἡ *ἄφρων*, τὸ *ἄφρον*· ὁ, ἡ *μεγαλόφρων*, τὸ *μεγαλόφρον* κ.ά.

2) σε -ην, -εν (γεν. -εως): ὁ, ἡ *ἄρρην*, τὸ *ἄρρεν* (γεν. *ἄρρενας*, δοτ. *ἄρρενι*, αιτ. *τόν*, *τήν*· *ἄρρενα*, τὸ *ἄρρεν*, κλ. *ὦ ἄρρεν* και για τα τρία γένη· οἱ, αἱ *ἄρρενες*, τὰ *ἄρρενα*, γεν. *τῶν ἄρρένων*, δοτ. *τοῖς*, *ταῖς ἄρρεσι*, αιτ. *τούς*, *τάς ἄρρενας*, τὰ *ἄρρενα*, κλ. *ὦ ἄρρενες*, *ὦ ἄρρενα*).

3) σε -ωρ, -ορ (γεν. -ορος): ὁ, ἡ *ἀπάτωρ*, τὸ *ἀπάτορ* (γεν. *ἀπάτορος*, δοτ. *ἀπάτορι*, αιτ. *τόν*, *τήν ἀπάτορα*, τὸ *ἀπάτορ*, κλ. *ὦ ἀπάτορ* και για τα τρία γένη· οἱ, αἱ *ἀπάτορες*, γεν. *τῶν ἀπατόρων*, δοτ. *ἀπάτορι*, αιτ. *τούς*, *τάς ἀπάτορας*, τὰ *ἀπάτορα*, κλ. *ὦ ἀπάτορες*, *ὦ ἀπάτορα*)· ἔτσι και ὁ, ἡ *ἀμήτωρ*, τὸ *ἀμήτορ* κ.ά.

Παρατηρήσεις

179. Τα δικατάληκτα ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα της γ' κλίσης:

1) ἔχουν αρχικό θέμα σε -ον, -εν, -ορ (*εὐδαιμον*-, *ἄρρεν*-, *ἀπατορ*-), αλ-

λά· στην ονομ. του ενικού του αρσεν. και θηλ. δεν παίρνουν κατάληξη και το βραχύχρονο φωνήεν που είναι πριν από το χαρακτήρα το εκτείνουν σε μακρόχρονο, το **ο** σε **ω**-και το **ε** σε **η**: (εὐδαιμον-) εὐδαίμων, (ἄρρεν-) ἄρρην, (ἀπάτορ-) ἀπάτωρ.

2) ἔχουν την κλητ. του ενικού ὁμοία με το αρχικό θέμα: ὦ ἐλεῆμον, ὦ ἄρρεν, ὦ ἀπάτορ (πβ. § 128, 2).

3) ὅταν εἶναι σύνθετα σε -ων (γεν. -ονος) κανονικά στην κλητ. του ενικού του αρσεν. και του θηλ. και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο, ὄχι ὁμως πιο πάνω από την τελευταία συλλαβή του α' συνθετικού: εὐδαίμων, ὦ εὐδαιμον - τὸ εὐδαιμον· εὐνόμων, ὦ εὐγνωμον - τὸ εὐγνωμον· μεγαλοπράγμων, ὦ μεγαλόπραγμον - τὸ μεγαλόπραγμον (αλλά: μεγαλόφρων, ὦ μεγαλόφρον - τὸ μεγαλόφρον· επίσης και αμνήμων, ὦ ἀμνήμον - τὸ ἀμνήμον κ.ά.). Πβ. § 39, 5.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

180. Μερικά ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα τῆς γ' κλίσης εἶναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά εἶναι απλά ἢ σύνθετα με β' συνθετικό τριτόκλιτο ενρινόληκτο ἢ υγρόληκτο και κλίνονται ὅπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά τῆς γ' κλίσης: ὁ, ἡ μάκαρ (= μακάριος, ευτυχισμένος), γεν. μάκαρ-ος, δοτ. μάκαρ-ι, αιτ. μάκαρ-α κτλ. - ὁ, ἡ ἄχειρ, γεν. ἄχειρ-ος, δοτ. ἄχειρ-ι, αιτ. ἄχειρ-α κτλ. - ὁ, ἡ μακρόχειρ, γεν. μακρόχειρ-ος, δοτ. μακρόχειρ-ι, αιτ. μακρόχειρ-α κτλ. - ὁ, ἡ ὑψαύχην, γεν. ὑψαύχεν-ος, δοτ. ὑψαύχεν-ι, αιτ. ὑψαύχεν-α κτλ. (πβ. § 176).

III. Σιγμόληκτα δικατάληκτα (αρσ. και θηλ. σε -ης, ουδ. σε -εσ)

181.

(θ. ἀληθεσ-)

Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός			
ον.	ὁ ἡ ἀληθής	τὸ ἀληθές	οἱ αἱ ἀληθεῖς	τὰ ἀληθῆ	
γεν.	τοῦ τῆς ἀληθοῦς	τοῦ ἀληθοῦς	τῶν ἀληθῶν	τῶν ἀληθῶν	
δοτ.	τῷ τῇ ἀληθεῖ	τῷ ἀληθεῖ	τοῖς ταῖς ἀληθέσι	τοῖς ἀληθέσι	
αιτ.	τὸν τὴν ἀληθῆ	τὸ ἀληθές	τούς τὰς ἀληθεῖς	τὰ ἀληθῆ	
κλ.	(ὦ) ἀληθές	(ὦ) ἀληθές	(ὦ) ἀληθεῖς	(ὦ) ἀληθῆ	

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. ἀληθεῖ γεν., δοτ. ἀληθοῖν

(θ. πληρσο-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	πλήρης	τὸ	πλήρες	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
γεν.	τοῦ	τῆς	πλήρους	τοῦ	πλήρους	τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων	τῶν
δοτ.	τῷ	τῇ	πλήρει	τῷ	πλήρει	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς	πλήρεσι
αιτ.	τόν	τήν	πλήρη	τὸ	πλήρες	τούς	τάς	πλήρεις	τὰ	πλήρη
κλ.	(ὦ)	πλήρες	(ὦ)	πλήρες	(ὦ)	πλήρεις	(ὦ)	πλήρη	(ὦ)	πλήρη

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. πλήρει γεν., δοτ. πλήροιν

(θ. συνηθσο-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	συνήθης	τὸ	σύνηθες	οἱ	αἱ	συνήθεις	τὰ	συνήθη
γεν.	τοῦ	τῆς	συνήθους	τοῦ	συνήθους	τῶν	συνήθων	τῶν	συνήθων	τῶν
δοτ.	τῷ	τῇ	συνήθει	τῷ	συνήθει	τοῖς	ταῖς	συνήθεσι	τοῖς	συνήθεσι
αιτ.	τόν	τήν	συνήθη	τὸ	σύνηθες	τούς	τάς	συνήθεις	τὰ	συνήθη
κλ.	(ὦ)	σύνηθες	(ὦ)	σύνηθες	(ὦ)	συνήθεις	(ὦ)	συνήθη	(ὦ)	συνήθη

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. συνήθει γεν., δοτ. συνήθοιν

Κατά το ἀληθής κλίνονται πολλά οξύντονα: ἀγενής, ἀκριβής, ἀσεβής, ἀσθενής, ἀμελής, ἀτυχής, δυστυχής, ἐπιμελής, εὐγενής, εὐσεβής, εὐτυχής, σαφής, ψευδής κ.ά.

Κατά το πλήρης κλίνονται επίθετα: σε -ήρης: ὁ, ἡ μονήρης, τὸ μονήρες· ὁ, ἡ ξιφήρης, τὸ ξιφήρες· ὁ, ἡ ποδήρης, τὸ ποδήρες κ.ά. – σε -ώδης: ὁ, ἡ δυσώδης, τὸ δυσώδες· ὁ, ἡ εὐώδης, τὸ εὐώδες – σε -ώλης: ὁ, ἡ ἐξώλης, τὸ ἐξώλες (= ἐντελῶς χαμένος)· ὁ, ἡ προώλης, τὸ προώλες (= ἀπὸ πρὶν χαμένος, ἀξίος νὰ χαθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του)· ὁ, ἡ πανώλης, τὸ πανώλες (= ἐντελῶς χαμένος· και με. ενεργ. σημ.: αὐτός που καταστρέφει τὰ πάντα) κ.ά.

Κατά το *συνήθης* κλίνονται επίθετα: σε *-ήθης*: *ὁ, ἡ εὐήθης*, τὸ *εὐήθες* (= αγαθός, απλοϊκός, ανόητος)· *ὁ, ἡ χρηστοήθης*, τὸ *χρηστοήθες* κ.ά. - σε *-έθης*: *ὁ, ἡ εὐμεγέθης*, τὸ *εὐμέγεθες*· *ὁ, ἡ παμμεγέθης*, τὸ *παμμέγεθες* κ.ά. - σε *-άντης*: *ὁ, ἡ ἀνάντης*, τὸ *ἀναντες* (= ανηφορικός)· *ὁ, ἡ κατάντης*, τὸ *κάταντες* (= κατηφορικός)· *ὁ, ἡ προσάντης*, τὸ *πρόσαντες* (= ανηφορικός, ἀπὸ κρημνος) κ.ά. Επίσης τα επίθετα *ὁ, ἡ αὐθάδης*, τὸ *αὐθαδές*· *ὁ, ἡ αὐτάρκης*, τὸ *αὐτάρκες* κ.ά.

Παρατηρήσεις

182. Τα σιγμόληκτα επίθετα τῆς γ' κλίσης σε *-ης*, *-ες* ἔχουν θέμα σε *-εσ-*.

Στα επίθετα αυτά:

1) η ενική ονομαστική του αρσενικού και του θηλ. σχηματίζεται χωρίς κατάληξη, αλλά το βραχύχρονο φων. **ε** που είναι πριν από το χαρακτηριστήρα εκτείνεται σε **η**: θ. *ἀληθεσ-* = *ὁ, ἡ ἀληθής*· θ. *συνηθεσ-* = *ὁ, ἡ συνήθης*· θ. *πληρεσ-* = *ὁ, ἡ πλήρης*· ὅλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών σχηματίζονται από το θέμα σε *-εσ-*, αλλά ο χαρακτ. *σ* ανάμεσα στα δύο φωνήεντα αποβάλλεται, και τα δύο αυτά φωνήεντα συναιρούνται (θ. *ἀληθεσ-*: *ἀληθέσ-ος*, *ἀληθέσ-ος* = *ἀληθοῦς*· θ. *συνηθεσ-*: *συνήθεσ-α* *συνήθεα* = *συνήθη* κτλ., βλ. § 64, 1· πβ. § 134, 3 και § 137, 3).

2) η ενική κλητική του αρσενικού και του θηλυκού και η ενική ονομαστική, αιτ. και κλητ. του ουδετέρου είναι ὁμοιες με το θέμα (χωρίς κατάληξη): *ὦ ἐπιμελές*, τὸ *ἐπιμελές*.

3) η δοτ. του πληθ. σχηματίζεται με απλοποίηση των δύο *σ*: *τοῖς ἀληθέσ-σι* - *ἀληθέσι* (πβ. § 137, 4).

4) η αιτιατ. του πληθ. στο αρσενικό και το θηλ. είναι ὁμοια με την ονομαστική του πληθ.: *οἱ ἀληθεῖς* - *τοὺς ἀληθεῖς* (πβ. § 112, 4 και § 170, 4).

183. Τα βαρύτενα σιγμόληκτα επίθ. της γ' κλίσης σε *-ης*, *-ες*:

1) στην ενική κλητ. του αρσενικού και του θηλ. και στην ενική ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο (αν είναι υπερδισύλλαβα): *ὁ, ἡ συνήθης*, *ὦ σύνηθες* - τὸ *σύνηθες*· *ὁ, ἡ αὐθάδης*, *ὦ αὐθαδές* - τὸ *αὐθαδές*· ὅσα δμως λήγουν σε *-ώδης*, *-ώλης*, *-ήρης*
τὸ *εὐῶδες*· *ὁ, ἡ ἐξῶλης*, *ὦ ἐξῶλες*
- τὸ *ἐξῶλες*· *ὁ, ἡ ποδήρης*, *ὦ ποδήρες* - τὸ *ποδήρες*.

2) στη γεν. του πληθ. τονίζονται στην παραλήγουσα αντίθετα με τον

κανόνα (§ 54) από αναλογία πρὸς τὴ γεν. τοῦ ενικοῦ: τῶν συνηθέσ-ων, συνηθέ-ων = συνήθων (ὅπως τοῦ συνήθους)· τῶν πληρέσ-ων, πληρέ-ων = πλήρων (ὅπως τοῦ πλήρους)· τῶν εὐωδέσ-ων, εὐωδέ-ων = εὐώδων (ὅπως τοῦ εὐώδους).

15ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

184. Τα πιο συνηθισμένα **ανώμαλα επίθετα** τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα πέντε:

1. πολύς, πολλή, πολύ (ετερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. πολυ- και πολλο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	πολύς	ἡ	πολλή	τὸ	πολύ
γεν.	τοῦ	πολλοῦ	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
δοτ.	τῷ	πολλῷ	τῇ	πολλῇ	τῷ	πολλῷ
αιτ.	τόν	πολύν	τήν	πολλήν	τό	πολύ
κλ.	(ὦ)	πολύ	(ὦ)	πολλή	(ὦ)	πολύ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	πολλοὶ	αἱ	πολλαῖ	τὰ	πολλά
γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
δοτ.	τοῖς	πολλοῖς	ταῖς	πολλαῖς	τοῖς	πολλοῖς
αιτ.	τούς	πολλούς	τάς	πολλάς	τά	πολλά
κλ.	(ὦ)	πολλοὶ	(ὦ)	πολλαῖ	(ὦ)	πολλά

2. μέγας, μεγάλη, μέγα (έτερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. μεγα- και μεγαλο-)

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός			
ον.	μέγα-ς	μεγάλη	μέγα	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα
γεν.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
δοτ.	μεγάλω	μεγάλη	μεγάλω	μεγάλους	μεγάλαις	μεγάλους
αιτ.	μέγα-ν	μεγάλην	μέγα	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα
κλ.	μέγα	μεγάλη	μέγα	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. μεγάλω	θηλ. μεγάλη	ουδ. μεγάλω
γεν., δοτ.	αρσ. μέγαλιν	θηλ. μέγαλιν	ουδ. μέγαλιν

3. πρᾶος, πραεῖα, πρᾶον (ετερόκλιτο· πβ. § 149)

(θ. πραο- και πραε-)

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός			
ον.	πρᾶος	πραεῖα	πρᾶον	πρᾶοι	πραεῖαι	πράε-α
γεν.	πράου	πραείας	πράου	πράε-ων	πραειῶν	πράε-ων
δοτ.	πράω	πραεῖα	πράω	πράε-σι	πραεῖαις	πράε-σι
αιτ.	πρᾶον	πραεῖαν	πρᾶον	πράους	πραείας	πράε-α
κλ.	πρᾶε	πραεῖα	πρᾶον	πρᾶοι	πραεῖαι	πράε-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. πράω	θηλ. πραεῖα	ουδ. πράω
γεν., δοτ.	αρσ. πράοιν	θηλ. πραεῖαιν	ουδ. πράοιν

4. ο σῶς, η σῶς, το σῶν (ελλειπτικό· πβ. § 153)

(θ. σα- και σω-)

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός						
ον.	ὁ	ἡ	σῶς τὸ	σῶν	οἱ	αἱ	σῶ τὰ	(σά-α)	σᾶ
αιτ.	τὸν	τὴν	σῶν τὸ	σῶν	τούς	τάς	σῶς τὰ	(σά-α)	σᾶ

5. ο φρούδος, η φρούδη, το φρούδον (ελλειπτικό· πβ. § 153)

Ενικός:	ο φρούδος	ή φρούδη	(και ή φρούδος)	τὸ φρούδον
Πληθυντ.:	οἱ φρούδοι	αἱ φρούδαι	(και αἱ φρούδοι)	τὰ φρούδα

16ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

185. Οι μετοχές (βλ. § 251,β) κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και είναι δευτερόκλιτες ή τριτόκλιτες.

α) Μετοχές δευτερόκλιτες

186. Οι δευτερόκλιτες μετοχές λήγουν σε **-μενος, -μένη, -μενον** και κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ον** (πβ. § 158, σοφός, -ή, -όν· ξένος, ξένη, ξένον): **λύομενος, λυομένη, λυόμενον·** γεν. **λυομένου, λυομένης, λυόμενου** κτλ. – **λυσόμενος, λυσομένη, λυσόμενον·** γεν. **λυσομένου, λυσομένης, λυσομένου** κτλ.

Έτσι και: **λυσάμενος, λυσαμένη, λυσάμενον·** λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον· **τιμώμενος, τιμωμένη, τιμώμενον·** ποιούμενος, ποιουμένη, ποιούμενον· **δηλούμενος, δηλουμένη, δηλούμενον·** δεικνύμενος, δεικνυμένη, δεικνύμενον· **τιθέμενος, τιθεμένη, τιθέμενον** κτλ.

β) Μετοχές τριτόκλιτες.

187. Οι τριτόκλιτες μετοχές λήγουν:

1) σε **-ᾱς, -ᾱσᾶ, -ᾱν** (πβ. § 172: **πᾶς, πᾶσα, πᾶν - ἅπας, ἅπασα, ἅπαν**):

Ενικ.	ον. λύσας, λύσασα, λύσαν	ιστάς, ιστᾶσα, ιστάν
	γεν. λύσαντος, λυσάσης,	ιστάντος, ιστάσης,
	λύσαντος κτλ.	ιστάντος κτλ.
	κλ. ὦ λύσας, λύσασα, λύσαν	ιστάς, ιστᾶσα, ιστάν

Πληθ.	ον. λύσαντες, λύσασαι, λύσαντα γεν. λυσάντων, λυσασῶν, λυσάντων δοτ. λύσασι, λυσάσαις, λύσασι κτλ.	ιστάντες, ιστᾶσαι, ιστάντα ιστάντων, ιστασῶν, ιστάντων ιστᾶσι, ιστάσαις, ιστᾶσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ λύσαντε, λυσάσᾱ, λύσαντε τοῖν λυσάντοι, λυσάσαιν, λυσάντοι	ιστάντε, ιστάσᾱ, ιστάντε ιστάντοι, ιστάσαιν, ιστάντοι

Ἔτσι και: γράψας, γράψασα, γράψαν
μείνας, μείνασα, μείναν
ἀγγείλας, ἀγγείλασα, ἀγγείλαν κ.ά.

Ἔτσι και: ἐμπιπλάς, -ᾶσα, -ᾶν
βάς, βᾶσα, βᾶν
ἀποδράς, ἀποδράσα, ἀποδράν

2) σε **-εἰς, -εῖσα, -ἐν** (πβ. § 173: *χαρίεις, χαρίεσσα, χαρίεν*):

Ενικ.	ον. λυθείς, λυθεῖσα, λυθὲν γεν. λυθέντος, λυθείσης, λυθέντος κτλ. κλ. (ᾶ) λυθείς, λυθεῖσα, λυθὲν	Πληθ	ον. λυθέντες, λυθεῖσαι, λυθέντα γεν. λυθέντων, λυθεισῶν λυθέντων δοτ. λυθεῖσι, λυθείσαις, λυθεῖσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ λυθέντε, λυθείσᾱ, λυθέντε	τοῖν	λυθέντοι, λυθείσαιν λυθέντοι

Ἔτσι και: γραφεῖς, γραφεῖσα, γραφὲν - πληγεῖς, πληγεῖσα, πληγὲν
τιθείς, τιθεῖσα, τιθὲν - λείς, λείσα, λῆν
βυεῖς, βυεῖσα, βυὲν κ.ά.

3) σε **-οὓς, -οῦσα, -ὄν** (πβ. § 122, δ: *ὁ ὀδοῦς, τοῦ ὀδόντος*):

Ενικ.	ον. διδούς, διδοῦσα, διδὸν γεν. διδόντος, διδούσης, διδόντος κτλ. κλ. (ᾶ) διδούς, διδοῦσα, διδὸν	Πληθ.	ον. διδόντες, διδοῦσαι, διδόντα γεν. διδόντων, διδουσῶν, διδόντων δοτ. διδοῦσι, διδούσαις, διδοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ διδόντε, διδούσᾱ, διδόντε	τοῖν	διδόντοι, διδούσαιν, διδόντοι

Ἔτσι και: (του ἀλίσκομαι μετ. αορ. β') ἀλούς, ἀλοῦσα, ἀλόν
 (τοῦ γηνώσκω μετ. αορ. β') γνούς, γνούσα, γνόν
 (τοῦ ζῶ μετ. αορ. β') βιούς, βιοῦσα, βιόν κ.ά.

4) σε -ύς, -ῦσα, -ὺν (πβ. § 122, δ: ἰμάς, ἰμάντος):

Ενικ.	ον.	δεικνύς, δεικνῦσα, δεικνύν	Πληθ.	ον.	δεικνύντες, δεικνῦ- σαι, δεικνύντα
	γεν.	δεικνύντος, δεικνύσης, δεικνύντος κτλ.		γεν.	δεικνύντων, δεικνυ- σῶν, δεικνύντων
				δοτ.	δεικνῦσι, δεικνύσαις, δεικνῦσι κτλ.
	κλ.	(ᾶ) δεικνύς, δεικνῦσα, δεικνύν			

Δυϊκ.	τῶ	δεικνύντε, δεικνύσᾱ, δεικνύντε	τοῖν	δεικνύντοιν, δεικνύ- σαιν, δεικνύντοιν
-------	----	------------------------------------	------	---

Ἔτσι και: (του ἀπόλλυμι μετ. ενεστ.) ἀπολλύς, ἀπολλῦσα, ἀπολλύν (του δύομαι μετ. αορ. β'). δύς, δῦσα, δύν (του φύομαι μετ. αορ. β'). φύς, φῦσα, φύν κ.ά.

σε -ων, -ουσα, -ον (πβ. § 174: ἄκων, ἄκουσα, ἄκον - ἐκών, ἐκοῦσα, ἐκόν):

Ενικ.	ον.	λύων, λύουσα, λῶν	Ενικ.	ον.	φυγών, φυγοῦσα, φυγόν
	γεν.	λύοντος, λυούσης, λύοντος κτλ.		γεν.	φυγόντος, φυγούσης, φυγόντος κτλ.
	κλ.	(ᾶ) λύων, λύουσα, λῶν		κλ.	(ᾶ) φυγών, φυγοῦσα, φυγόν
Πληθ.	ον.	λύοντες, λύουσαι, λύοντα	Πληθ.	ον.	φυγόντες, φυγοῦσαι φυγόντα
	γεν.	λυόντων, λυουσῶν, λυόντων		γεν.	φυγόντων, φυγουσῶν, φυγόντων
	δοτ.	λύουσι, λυούσαις, λύουσι κτλ.		δοτ.	φυγοῦσι, φυγούσαις, φυγοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	λύοντε, λυούσᾱ λύοντε	Δυϊκ.	τῶ	φυγόντε, φυγούσᾱ φυγόντε
	τοῖν	λυόντοιν, λυούσαιν, λυόντοιν		τοῖν	φυγόντοιν, φυγούσαιν, φυγόντοιν

Έτσι και: λύσων, λύσοῦσα, λύσον
γράφων, γράφουσα, γράφον
γράψων, γράψουσα, γράψον
κ.ά.

Έτσι και: (εἰμί) ὦν, οὔσα, ὄν
(αἰρῶ) ἐλών, ἐλοῦσα, ἐλόν
(ὄρω) ἰδών, ἰδοῦσα, ἰδόν κ.ά.

6) σε -ῶν, -ῶσα, -ῶν (πβ. § 122, ε: Ξενοφῶν -ῶντος):

Ενικ. ον. τιμῶν, τιμῶσα,
τιμῶν
γεν. τιμῶντος, τιμώσης,
τιμῶντος κτλ.
κλ. (ὦ) τιμῶν, τιμῶσα,
τιμῶν
Δυϊκ. τῶ τιμῶντε, τιμῶσα,
τιμῶντε

Πληθ. ον. τιμῶντες, τιμῶσαι,
τιμῶντα
γεν. τιμῶντων, τιμωσῶν,
τιμῶντων
δοτ. τιμῶσι, τιμώσαις,
τιμῶσι κτλ.
τοῖν τιμῶντοιν, τιμῶσαιν,
τιμῶντοιν

Έτσι και: ὄρων, ὄροῦσα, ὄρων - φοιτῶν, φοιτῶσα, φοιτῶν κ.ά.
ὅμοια και (του ἐλαύνω μετ. μέλλ.) ἐλών, ἐλῶσα, ἐλῶν κ.ά.

7) σε -ῶν, -οὔσα, -οῦν (πβ. § 122, δ: πλακοῦς -οῦντος):

Ενικ. ον. δηλῶν, δηλοῦσα,
δηλοῦν
γεν. δηλοῦντος, δηλούσης,
δηλοῦντος κτλ.
κλ. (ὦ) δηλῶν, δηλοῦσα,
δηλοῦν
Δυϊκ. τῶ δηλοῦντε, δηλοῦσα,
δηλοῦντε.

Πληθ. ον. δηλοῦντες, δηλοῦσαι,
δηλοῦντα
γεν. δηλούντων, δηλουσῶν,
δηλούντων
δοτ. δηλοῦσι, δηλούσαις,
δηλοῦσι κτλ.
τοῖν δηλούντοιν, δηλούσαιν,
δηλούντοιν

Έτσι και: ποιῶν, ποιοῦσα, ποιοῦν - ἐλευθερῶν, ἐλευθεροῦσα, ἐλευθεροῦν - ἀγγελῶν, ἀγγε-
λοῦσα, ἀγγελοῦν - μενῶν, μενοῦσα, μενοῦν κ.ά.

8) σε -ῶς, -υῖα, -ός: λευκῶς, λευκῶϊα, λευκός που κλίνεται έτσι:

(θ. λευκοτ-)

(θ. λευκυσ-)

(θ. λευκοτ-)

Ενικός αριθμός

ον.	λελυκώς	λελυκυῖα	λελυκός
γεν.	λελυκότος	λελυκυίας	λελυκότος
δοτ.	λελυκότι	λελυκυῖᾱ	λελυκότι
αιτ.	λελυκότα	λελυκυῖαν	λελυκός·
κλ.	λελυκώς	λελυκυῖα	λελυκός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	λελυκότες	λελυκυῖαι	λελυκότα
γεν.	λελυκότων	λελυκυῖων	λελυκότων
δοτ.	λελυκόσι κτλ.	λελυκυῖαις κτλ.	λελυκόσι κτλ.

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	λελυκότε	λελυκυῖᾱ	λελυκότε
γεν., δοτ.	λελυκότοιη	λελυκυῖαιη	λελυκότοιη

Έτσι και: ηγγελκώς, -κυῖα, -κός· γεγραφώς, γεγραφυῖα, γεγραφός·
 (του άχρ. ρ. εἶκω = μοιάζω· παρακ. εἶκαι) εἰκώς, εἰκυῖα, εἰκός·
 (του άποθνήσκω, παρακ. τέθνηκα) τεθνηκώς -κυῖα, -κός·
 (του άχρ. ρ. δεῖδω = φοβοῦμαι, παρακ. δέδοικα) δεδοικώς, -κυῖα, -κός ή δε-
 διώς, δεδυῖα, δεδιός· (του ρ. οἶδα = γνωρίζω) εἰδώς, εἰδυῖα, εἰδός·
 (του ρ. γίγνομαι) γεγονώς, γεγонуῖα, γεγονός κ.ά.

9) σε -ώς, -ῶσα, -ῶς (ή -ός): ἐστώς, ἐστῶσα, ἐστώς (βλ. § 39, 4) που κλίνε-
 ται έτσι:

Εν.	ον.	ὁ ἐστώς	ἡ ἐστῶσα	τὸ ἐστώς (ἢ ἐστός)
	γεν.	τοῦ ἐστῶτος κτλ.	τῆς ἐστῶσης κτλ.	τοῦ ἐστῶτος κτλ.
	κλ.	(ὦ) ἐστώς	(ὦ) ἐστῶσα	(ὦ) ἐστώς (ἢ ἐστός)
Πληθ.	ον.	οἱ ἐστῶτες	αἱ ἐστῶσαι	τὰ ἐστῶτα
	γεν.	τῶν ἐστῶτων	τῶν ἐστῶσῶν	τῶν ἐστῶτων
	δοτ.	τοῖς ἐστῶσι κτλ.	ταῖς ἐστῶσαις κτλ.	τοῖς ἐστῶσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ ἐστῶτε	τῶ ἐστῶσᾱ	τῶ ἐστῶτε	
	τοῖν ἐστῶτοιη	τοῖν ἐστῶσαιη	τοῖν ἐστῶτοιη	

Έτσι και: (τοῦ άποθνήσκω, παρακ. τέθνηκα) β' τύπος: τεθνεώς, τεθνεῶσα, τεθνεώς ή τε-
 θνεός.

188. Η κλητ. του ενικού των τριτόκλιτων μετοχών στο αρσεν. (όπως και στο θηλ. και στο ουδ.) σχηματίζεται όμοια με την ονομαστική: *ὦ λύσας, ὦ λυθείς, ὦ διδούς, ὦ δεικνύς, ὦ λύων, ὦ τιμῶν* κτλ.

17ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων

189. Η ιδιότητα ή ποιότητα που φανερώνει ένα επίθετο μπορεί να υπάρχει σε δύο ή περισσότερα όντα, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Για να δηλώσουν το διαφορετικό αυτό βαθμό, τα επίθετα έχουν κανονικά ξεχωριστούς τύπους (μονολεκτικούς ή περιφραστικούς) που λέγονται **βαθμοί των επιθέτων**: *σοφός μὲν Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης - φίλος, μᾶλλον φίλος, μάλιστα φίλος.*

190. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

1) Όταν το επίθετο φανερώνει απλώς μια ιδιότητα ή ποιότητα ενός όντος, χωρίς σύγκριση προς άλλο, λέγεται **επίθετο θετικού βαθμού** ή απλώς **θετικό**: *ὁ δίκαιος ἀνὴρ.*

2) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο συγκριτικά προς ένα άλλο ή προς πολλά άλλα που λογαριάζονται σαν ένα, λέγεται **επίθετο συγκριτικού βαθμού**, ή απλώς **συγκριτικό**: *οὗτός ἐστι δικαιότερος ἐκείνου - χρυσὸς κρείσσω πολλῶν χρημάτων.*

3) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό ανώτερο από όλα τα άλλα του ίδιου είδους, λέγεται **επίθετο υπερθετικού βαθμού** ή απλώς **υπερθετικό**· και:

α) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απόλυτα, χωρίς να γίνεται σύγκριση προς άλλα, λέγεται **υπερθετικό απόλυτο**: *οὗτός ἐστι δικαιότατος.*

β) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον πιο μεγάλο βαθμό συγκριτικά προς όλα τα άλλα του ίδιου είδους μαζί λέγεται **υπερθετικό σχετικό**: *Ἀριστείδης ἦν δικαιοτάτος πάντων τῶν Ἀθηναίων*.

191. Το συγκριτικό και το υπερθετικό ενός επιθέτου μαζί λέγονται μ' ένα όνομα **παραθετικά** του επιθέτου.

192. Όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία, τα παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται ή με μία λέξη (και τότε λέγονται **μονολεκτικά**) ή με δύο λέξεις (και τότε λέγονται **περιφραστικά**).

2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών

193. Τα μονολεκτικά παραθετικά των επιθέτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, σχηματίζονται κανονικά από το θετικό, αφού στο θέμα (του αρσεν. γένους) προστεθούν ορισμένες καταλήξεις που λέγονται **παραθετικές καταλήξεις**. Οι πιο συνηθισμένες παραθετικές καταλήξεις είναι:

για το συγκριτικό: **-τερος, -τέρα, -τερον**

για το υπερθετικό: **-τατος, -τάτη, -τατον**.

Έτσι τα παραθετικά που σχηματίζονται με τις παραπάνω καταλήξεις είναι δευτερόκλιτα επίθετα, τρικατάληκτα με τρία γένη. Π.χ.

πτωχός	(θ. πτωχο-)	συγκρ. πτωχό-τερος,	πτωχο-τέρα,	πτωχό-τερον
		υπερθ. πτωχό-τατος,	πτωχο-τάτη,	πτωχό-τατον
βαρύς	(θ. βαρυ-)	συγκρ. βαρύ-τερος,	βαρυ-τέρα,	βαρύ-τερον
		υπερθ. βαρύ-τατος,	βαρυ-τάτη,	βαρύ-τατον
ἀληθής	(θ. ἀληθεσ-)	συγκρ. ἀληθέσ-τερος,	ἀληθεσ-τέρα,	ἀληθέσ-τερον
		υπερθ. ἀληθέσ-τατος,	ἀληθεσ-τάτη,	ἀληθέσ-τατον
μέλας	(θ. μελαν-)	συγκρ. μελάν-τερος,	μελαν-τέρα,	μελάν-τερον
		υπερθ. μελάν-τατος,	μελαν-τάτη,	μελάν-τατον
χαρίεις	(θ. χαριετ-)	συγκρ. χαριέσ-τερος,	χαριεσ-τέρα,	χαριέσ-τερον
(πβ. § 173 και § 70,3)		υπερθ. χαριέσ-τατος,	χαριεσ-τάτη,	χαριέσ-τατον
ἄχαρις	(θ. ἀχαριτ-)	συγκρ. ἀχαρίσ-τερος,	ἀχαρισ-τέρα,	ἀχαρίσ-τερον
(πβ. § 70,3)		υπερθ. ἀχαρίσ-τατος,	ἀχαρισ-τάτη,	ἀχαρίσ-τατον

3. Τα παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος

194. Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων διατηρούν το χαρακτήρα του θετικού ο, αν προηγείται συλλαβή φύσει ή θέσει μακρόχρονη (βλ. § 33)· τον εκτείνουν σε ω, αν προηγείται συλλαβή βραχύχρονη:

ξηρός	ξηρό-τερος	ξηρό-τατος
πτωχός	πτωχό-τερος	πτωχό-τατος
γενναίος	γενναίο-τερος	γενναίο-τατος
θερμός	θερμό-τερος	θερμό-τατος
ένδοξος	ένδοξό-τερος	ένδοξό-τατος

αλλά: νέος νεώ-τερος νεώ-τατος· σοφός σοφώ-τερος σοφώ-τατος

4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

195. Τα παραθετικά μερικών επιθέτων της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζονται κανονικά με την απλή προσθήκη των παραθετικών καταλήξεων -τερος, -τατος στο θέμα τους, παρά διαμορφώνονται από αναλογία προς τα παραθετικά άλλων επιθέτων και λήγουν όπως αυτά (πβ. τα νεοελ.: ελαφρός- ελαφρύτερος όπως το βαρύτερος, χοντρός - χοντρύτερος όπως το παχύτερος, αντι για τα κανονικά ελαφρότερος, χοντρότερος).

Έτσι διαμορφώνονται οι ακόλουθες αναλογικές παραθετικές καταλήξεις:

α) -έστερος, -έστατος

Κατα τα παραθετικά των σιγμόληκτων επιθέτων σε -ης, -ες (αληθής, αληθέσ-τερος, αληθέσ-τατος) σχηματίζουν τα παραθετικά τους τα τριτόκλιτα επίθετα σε -ων, -ον (γεν. -ονος), καθώς και τα επίθετα άκρατος (=αυτός που δεν έχει ανακατευτεί με άλλον, ανόθευτος), άσμενος (= ευχαριστημένος), έρρωμένος (= δυνατός) και πένης:

σώφρων	(θ. σωφρον-)	σωφρον-έσ-τερος	σωφρον-έσ-τατος
εύδαιμων	(θ. εύδαιμον-)	εύδαιμον-έσ-τερος	εύδαιμον-έσ-τατος κ.ά.
άκρατος	(θ. άκρατο-)	άκρατ-έσ-τερος	άκρατ-έσ-τατος (και άκρατό-τατος)
άσμενος	(θ. άσμενο-)	άσμεν-έσ-τερος	άσμεν-έσ-τατος (και άσμενώ-τερος άσμενώ-τατος)

ἐρρωμένος (θ. ἐρρωμενο-) ἐρρωμεν-έσ-τερος ἐρρωμεν-έσ-τατος
 πένης (θ. πενητ-) πεν-έσ-τερος πεν-έσ-τατος

β) -ούστερος, -ούστατος

Το επίθετο ἀπλοῦς και τα συνηρημένα επίθετα της β' κλίσης με β' συνθ. το όνομα νοῦς σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ούστερος, -ούστατος (κατά τα παραθετικά σε -έστερος, -έστατος με συναίρεση):

ἀπλοῦς	(θ. ἀπλοο-)	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος
	(από το)	ἀπλο-έσ-τερος	ἀπλο-έσ-τατος)
εὔνους	(θ. εὔνοο-)	εὔνούστερος	εὔνούστατος
	(από το)	εὔνο-έσ-τερος	εὔνο-έσ-τατος)

γ) -ίστερος, -ίστατος

Τα μονοκατάληκτα επίθετα ἄρπαξ, βλάξ, λάλος (= φλύαρος), κλέπτῃς, πλεονέκτης σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ίστερος, -ίστατος (κατά τα παραθετικά του ἄχαρις: ἀχαρίστερος, ἀχαρίστατος· βλ. § 193):

ἄρπαξ	(θ. ἀρπαγ-)	ἀρπαγ-ίσ-τερος	ἀρπαγ-ίσ-τατος
βλάξ	(θ. βλακ-)	βλακ-ίσ-τερος	βλακ-ίσ-τατος
λάλος	(θ. λαλο-)	λαλ-ίσ-τερος	λαλ-ίσ-τατος
κλέπτῃς	(θ. κλεπτα-)	κλεπτ-ίσ-τερος	κλεπτ-ίσ-τατος
πλεονέκτης	(θ. πλεονεκτα-)	πλεονεκτ-ίσ-τερος	πλεονεκτ-ίσ-τατος

δ) -αίτερος, -αίτατος

Το επίθ. παλαιός σχηματίζει τα παραθετικά του με θέμα το επίρρ. πά-λαι σε -αίτερος, -αίτατος:

παλαιός   παλαιότερος   παλαιάτατος

Ανάλογα προς αυτό σχηματίστηκαν τα παραθετικά:

γεραιός	(= γέροντας, σεβαστός)	γεραί-τερος	γεραί-τατος
σχολαῖος	(=αργός, αργοκίνητος)	σχολαί-τερος	σχολαί-τατος

Από αυτά αποσπάστηκε η κατάληξη *-αίτερος, -αίτατος*, με την οποία σχηματίζουν τα παραθετικά τους ορισμένα επίθετα σε *-ος*:

<i>ἴσος</i>		<i>ἰσ-αί-τερος</i>	<i>ἰσ-αί-τατος</i>
<i>ὄψιος</i> (= ὄψιμος)		<i>ὄψι-αί-τερος</i>	<i>ὄψι-αί-τατος</i>
(<i>πλησίος</i>)		<i>πλησι-αί-τερος</i>	<i>πλησι-αί-τατος</i>
<i>πρώος</i> (ἀπὸ τὸ <i>πρώιος</i> =πρωινός)		<i>πρω-αί-τερος</i>	<i>πρω-αί-τατος</i>
<i>εὐδιος</i>		<i>εὐδι-αί-τερος</i>	<i>εὐδι-αί-τατος</i>
	(και	<i>εὐδιέσ-τερος</i>	<i>εὐδιέσ-τατος</i>)
<i>ἥσυχος</i>		<i>ἥσυχ-αί-τερος</i>	<i>ἥσυχ-αί-τατος</i>
	(και	<i>ἥσυχώ-τερος</i>	<i>ἥσυχώ-τατος</i>)
<i>ἴδιος</i>		<i>ἰδι-αί-τερος</i>	<i>ἰδι-αί-τατος</i>
	(και	<i>ἰδιώ-τερος</i>	<i>ἰδιώ-τατος</i>)
<i>φίλος</i>		<i>φιλ-αί-τερος</i>	<i>φιλ-αίτατος</i>
	(και	<i>φιλ-ίων ἢ</i>	<i>φιλ-τατος</i>)
		<i>φιλ-τερος</i>	

5. Ανώμαλα παραθετικά (σε *-ίων, -ιστος*)

196. Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις παραθετικές καταλήξεις *-τερος, -τατος*, παρά παίρνουν στο συγκριτικό την κατάληξη *-ίων* (αρσ. και θηλ.), *-ιον* (ουδέτ.) και στο υπερθετικό την κατάληξη *-ιστος, -ίστη, -ιστον*. Επειδή τα παραθετικά αυτά σχηματίζονται πολλές φορές με διάφορες φθογγικές παθήσεις ή και με θέμα διαφορετικό από το θέμα του θετικού, λέγονται **ανώμαλα παραθετικά**. Τα επίθετα αυτά είναι:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός	(θέμα)
1. <i>αἰσχρὸς ὁ, ἡ αἰσχίων</i>	<i>τὸ αἰσχιον</i>	<i>αἰσχιστος</i>	(<i>αἰσχ-</i> , πβ. <i>αἰσχ-ος</i>)
2. <i>ἐχθρὸς ὁ, ἡ ἐχθίων</i>	<i>τὸ ἐχθιον</i>	<i>ἐχθιστος</i>	(<i>ἐχθ-</i> , πβ. <i>ἐχθ-ος</i> = <i>ἐχθρα</i>)
	και ομαλά	<i>ἐχθρό-τερος</i>	<i>ἐχθρό-τατος</i>
3. <i>ἡδύς ὁ, ἡ ἡδίων</i>	<i>τὸ ἡδιον</i>	<i>ἡδιστος</i>	(<i>ἡδ-</i>)

Θετικός	Συγκριτικός		Υπερθετικός	(θέμα)
4. καλός	ὁ, ἡ καλίων	τὸ κάλλιον	κάλλιστος	(καλλ-, πβ. κάλλ-ος)
5. μέγας	ὁ, ἡ μείζων	τὸ μείζον	μέγιστος	(μεγ-)
6. ῥάδιος	ὁ, ἡ ῥάϊον	τὸ ῥᾶιον	ῥᾶιστος	(ῥα-)
7. ταχύς	ὁ, ἡ θάττων	τὸ θᾶττον	τάχιστος	(θαχ-)
8. ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων	τὸ ἄμεινον	ἀριστος	(ἀμεν- καὶ ἀρ-, πβ. ἀρ-ετή)
»	ὁ, ἡ βελτίων	τὸ βέλτιον	βέλτιστος	(βελτ-)
»	ὁ, ἡ κρείττων	τὸ κρεῖττον	κράτιστος	(κρετ-, κρατ-, πβ. κράτ-ος)
»	ὁ, ἡ λῶϊον	τὸ λῶϊον	λῶϊστος	(λω-)
9. κακός	ὁ, ἡ κακίων	τὸ κάκιον	κάκιστος	(κακ-)
»	ὁ, ἡ χείρων	τὸ χεῖρον	χείριστος	(χερ-, χειρ-)
10. μακρὸς		μακρό-τερος	μακρό-τατος	(ομαλά)
»		–	μήκιστος	(μηκ-, πβ. μῆκ-ος)
11. μικρὸς		μικρό-τερος	μικρό-τατος	(ομαλά)
»	ὁ, ἡ ἐλάττων	τὸ ἔλαττον	ἐλάχιστος	(ἐλαχ-)
»	ὁ, ἡ ἥττων	τὸ ἥττον	ἐπίρρ. ἥκιστα	(ἥκ-)
12. ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων	τὸ μείον	ὀλίγιστος	(με-, ὀλιγ-)
13. πολὺς	ὁ, ἡ πλείων	τὸ πλεόν	πλεῖστος	(πλε-)

6. Κλίση των συγκριτικῶν σε -ίων, -ιον (καὶ -ων, -ον)

197. Τα συγκριτικά σε -ίων, -ιον (ἢ -ων, -ον) εἶναι δικατάληκτα ἐπίθετα της γ' κλίσης με τρία γένη καὶ κλίνονται κατὰ το ἀκόλουθο παράδειγμα (πβ. § 178):

(θ. βελτιον-, βελτισσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	βελτίων	τὸ	βέλτιον
γεν.	τοῦ	τῆς	βελτίον-ος	τοῦ	βελτίον-ος

δοτ.	τῶ	τῆ	βελτίον-ι	τῶ	βελτίον-ι
αιτ.	τόν	τήν	βελτίον-α ἢ βελτίω	τό	βέλτιον
κλ.	(ὦ)		βέλτιον	(ὦ)	βέλτιον

Πληθυντικός αριθμός

ον	οί	αί	βελτίον-ες ἢ βελτίους	τά	βελτίον-α ἢ βελτίω
γεν.	τῶν		βελτίον-ων	τῶν	βελτίον-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	βελτίοσι(ν)	τοῖς	βελτίοσι(ν)
αιτ.	τούς	τάς	βελτίον-ας ἢ βελτίους	τά	βελτίον-α ἢ βελτίω
κλητ.	(ὦ)		βελτίον-ες ἢ βελτίους	(ὦ)	βελτίον-α ἢ βελτίω

Δυϊκός (και για τα τρία γένη) ον., αιτ., κλ. βελτίον-ε - γεν.,
δοτ. βελτιόν-οιν

7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών

198. Τα περιφραστικά παραθετικά (βλ. § 192) σχηματίζονται στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, με το θετικό του επιθέτου και με ορισμένο ποσοτικό επίρρημα εμπρός από αυτό. Έτσι ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με το επίρρ. *μᾶλλον* και ο υπερθ. με το επίρρ. *μάλιστα* εμπρός από το θετικό:

θετ. *ἐπιμελής* συγκρ. *μᾶλλον ἐπιμελής* υπερθ. *μάλιστα ἐπιμελής*
(πβ. τα νεοελλ.: *μικρός* - *πιο μικρός* - *ο πιο μικρός* ἢ *πολύ μικρός*).

199. Όλα τα επίθετα που σχηματίζουν μονολεκτικά παραθετικά μπορούν να σχηματίσουν παράλληλα και περιφραστικά παραθετικά. Σχηματίζουν τα παραθετικά τους μόνο περιφραστικά οι μετοχές και μερικά μονοκατάληκτα επίθετα που χρησιμοποιούνται και ως ουσιαστικά.

200. 1) **Μετοχές:** *δυνάμενος* - *μᾶλλον δυνάμενος* - *μάλιστα δυνάμενος*· *συμφέρων* - *μᾶλλον συμφέρων* - *μάλιστα συμφέρων*· *ὠφελῶν* - *μᾶλλον ὠφελῶν* - *μάλιστα ὠφελῶν* κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: *αντρειωμένος* - *πιο αντρειωμένος* - *ο πιο αντρειωμένος* ἢ *πολύ αντρειωμένος*).

2) **Μονοκατάληκτα επίθετα:** *εἴρων* - *μᾶλλον εἴρων* - *μάλιστα εἴρων*· *ἔνδακρυς* - *μᾶλλον ἔνδακρυς* - *μάλιστα ἔνδακρυς*. Έτσι και τα *εὐελπής*, *κόλαξ*, *ὑβριστής*, *φιλόγελος* κ.ά.

8. Ελλειπτικά παραθετικά

201. Σε μερικά επίθετα λείπει ο θετικός βαθμός ή και ένας από τους δύο άλλους βαθμούς. Τα παραθετικά των επιθέτων αυτών λέγονται **ελλειπτικά παραθετικά**.

Τα περισσότερα ελλειπτικά παραθετικά παράγονται από επιρρήματα, προθέσεις ή μετοχές:

1. (άνω)	συγκρ. <i>άνώ-τερος</i>	υπερθ. <i>άνώ-τατος</i>
2. (κάτω)	» <i>κατώ-τερος</i>	» <i>κατώ-τατος</i>
3. (πρό)	» <i>πρό-τερος</i>	» <i>πρώτος (πρό-ατος)</i>
4. (υπέρ)	» <i>υπέρ-τερος</i>	» <i>υπέρ-τατος</i>
5. (έπικρατών)	» <i>έπικρατ-έστερος</i>	» —
6. (προτιμώμενος)	» <i>προτιμό-τερος</i>	» —
7. —	» <i>ύστερος</i>	» <i>ύστατος</i>
8. —	» —	» <i>ύπατος</i>
9. —	» —	» <i>έσχατος</i>

202. Μερικά επίθετα δε **σχηματίζουν παραθετικά**, γιατί φανερώνουν ιδιότητα, ποιότητα ή κατάσταση που δεν παρουσιάζει βαθμούς. Τέτοια επίθετα είναι:

1) όσα φανερώνουν ύλη: *λίθινος, άργυρούς, γήινος*: τοπική ή χρονική σχέση: *χερσαῖος, θαλάσσιος, θερινός, ήμερήσιος*. μέτρο: *σταδιαῖος, πηχυαῖος*. καταγωγή, συγγένεια: *πατρῷος, μητρικός*. μόνιμη κατάσταση: *θνητός, νεκρός* κ.ά.

2) μερικά σύνθετα με *α'* συνθετικό το στερητικό *ἀ-* (βλ. § 423, α): *ἀθάνατος, άυλος, άπνους, άψυχος* κ.ά.

3) μερικά σύνθετα με *α'* συνθετικό το επίθετο *πᾶς* ή την *πρόθ. υπέρ* (που έχουν μόνα τους υπερθετική σημασία): *πάνσοφος, πάντιμος, πάγκαλος* — *υπερμεγέθης, υπέρλαμπρος* κ.ά.

9. Παραθετικά επιρρημάτων

203. Πολλά **επιρρήματα** (βλ. § 362) της αρχαίας επιδέχονται σύγκριση και γι' αυτό σχηματίζουν **παραθετικά** (όπως και στη νέα: *ωραία* - *ωραιότερα* ή *πιο ωραία* - *ωραιότατα* ή *πάρα πολύ ωραία*).

Σχηματίζουν έτσι παραθετικά στην αρχαία ελληνική:

1) Επιρρήματα σε **-ως** που παράγονται από επίθετα. Τα επιρρήματα αυτά στον συγκριτικό έχουν τύπο όμοιο με την ενική αιτιατ. του ουδετ. του συγκριτικού επιθέτου και στον υπερθετικό έχουν τύπο όμοιο με την πληθυντική αιτιατ. του ουδετέρου του υπερθετικού επιθέτου:

(δίκαιος)	δικαίως	δικαιότερον	δικαιοτάτα
(σοφός)	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα
(ἀληθής)	ἀληθῶς	ἀληθέστερον	ἀληθέστατα
(σώφρων)	σωφρόνως	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα
(ἡδύς)	ἡδέως	ἡδιον	ἡδιστα
(καλός)	καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα κ.ά.

2) Τα επιρρήματα **εὖ** (αντίστοιχο του επιθέτου ἀγαθός), **ὀλίγον** και **πολύ**:

εὖ - ἄμεινον - ἄριστα και βέλτιον - βέλτιστα και κρεῖττον - κράτιστα.
ὀλίγον - μεῖον - ὀλίγιστα και ἔλαττον - ἐλάχιστα και ἥττον - ἥκιστα.
πολύ - πλεόν - πλείστα (ἢ πλείστον).

3) Το επίρρ. **μάλα** (= πολύ), που οι τρεις βαθμοί του είναι: θετ. *μάλα* συγκριτ. *μᾶλλον* - υπερθ. *μάλιστα*.

4) Μερικά τοπικά επιρρήματα που παίρνουν παραθετικές καταλήξεις **-τέρω, -τάτω**:

θετ. ἄνω	συγκρ. ἀνωτέρω	υπερθ. ἀνωτάτω
» ἄπωθεν (=μακριά)	» ἀπωτέρω	» ἀπωτάτω
» ἐγγύς (= κοντά)	» ἐγγύτερω	» ἐγγυτάτω και
»	» ἐγγύτερον	» ἐγγυτάτα και
»	» ἔγγιον	» ἔγγιστα
» ἔξω	» ἐξωτέρω	» ἐξωτάτω
» ἔσω (και εἴσω)	» ἐσωτέρω	» ἐσωτάτω
» κάτω	» κατωτέρω	» κατωτάτω
» πόρρω	» πορρωτέρω	» πορρωτάτω
» πέρα	» περαιτέρω	» -

5) Μερικά χρονικά επιρρήματα με παραθετικές καταλήξεις *-(αί)τερον, -(αί)τατα* (βλ. § 195, δ)

θετ. <i>πάλαι</i>	συγκρ. <i>παλαιότερον</i>	υπερθ. <i>παλαιάτα</i>
» <i>πρωί</i>	» <i>πρωιαίτερον</i>	» <i>πρωιαίτατα</i> ή
»	» <i>πρωαίτερον</i>	» <i>πρωαίτατα</i>
» <i>ὄψὲ</i> (= αργά)	» <i>ὄψιαίτερον</i>	» <i>ὄψιαίτατα</i>

204. Και τα παραθετικά των επιρρημάτων, όπως και των επιθέτων, εκφέρονται κάποτε περιφραστικά με το *μᾶλλον, μάλιστα* και το θετικό· π.χ.

θετ. <i>σοφῶς</i>	συγκρ. <i>μᾶλλον σοφῶς</i>	υπερθ. <i>μάλιστα σοφῶς</i>
» <i>ἡδέως</i>	» <i>μᾶλλον ἡδέως</i>	» <i>μάλιστα ἡδέως</i>

18ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

205. **Αριθμητικά** λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.

Τα αριθμητικά είναι **επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα**.

Α'. Αριθμητικά επίθετα

1) Είδη αριθμητικῶν επιθέτων

206. Τα αριθμητικά επίθετα είναι **απόλυτα, τακτικά, χρονικά, πολλαπλασιαστικά και αναλογικά**.

α) Τα **απόλυτα αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν απλώς ένα ορισμένο πλήθος από όντα: *εἶς* (ὀπλίτης), *μία* (ναῦς), *ἓν* (δ-πλον), *δέκα* (τάλαντα).

Β) Τα **τακτικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν την τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από ομοιά του: **πρῶτος** (μῆν), **δευτέρα** (ἡμέρα), **τρίτον** (ἔτος)· αυτά λήγουν ως το 19 σε **-τος** (εκτός από το *δεύτερος, ἑβδομος, ὄγδοος*) και από τα 20 και πέρα σε **-τός**: (*τρία*) *τρίτος, (ἕξ) ἕκτος - (εἴκοσι) εἰκοστός - ἑκατὸν (ἑκατοστός)*).

γ) Τα **χρονικά αριθμητικά** (που δεν τα έχει η νέα ελληνική) φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια· αυτά σχηματίζονται από το θέμα των τακτικών και λήγουν σε **-αῖος**: (*δεύτερος*) *δευτεραῖος, (τρίτος) τριταῖος, (τέταρτος) τεταρταῖος* κτλ. (αυτός που γίνεται τη δεύτερη, την τρίτη, την τέταρτη κτλ. ημέρα από την ημέρα που άρχισε)· π.χ. *δευτεραῖος ἀφίκετο* (= ἔφτασε τη δεύτερη ημέρα από τότε που ξεκίνησε).

δ) Τα **πολλαπλασιαστικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι· αυτά λήγουν σε **-πλοῦς** και τα περισσότερα σχηματίζονται από τό θέμα των απόλυτων αριθμητικών: (*τρία*) *τριπλοῦς, (ἑννέα) ἑννεαπλοῦς, (δέκα) δεκαπλοῦς*.

ε) Τα **αναλογικά αριθμητικά** (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν ποια είναι η αναλογία ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους, δηλ. πόσες φορές το ένα είναι μεγαλύτερο από το άλλο· αυτά λήγουν σε **-πλάσιος** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: (*δύο, θ. δι-*) *διπλάσιος, (τρία) τριπλάσιος*.

2) Κλίση των αριθμητικών επιθέτων

207. Από τα απόλυτα αριθμητικά:

α) Τα τέσσερα πρώτα κλίνονται έτσι:

(1) *εἷς μία ἕν*

(2) *δύο*

Ενικός αριθμός

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ἄρσ. θηλ. ουδ.

ον. *εἷς μία ἕν*

δύο

γεν. *ἑνὸς μιᾶς ἑνός*

δυσῶν

δοτ. *ἐνὶ μιᾷ ἐνὶ*

δυσῶν

αιτ. *ἕνα μίαν ἕν*

δύο

(3)	τρεῖς	τρία	(4)	τέτταρες	τέτταρα
	Πληθυντικός			Πληθυντικός	
	αρσ. και θηλ.	ουδ.		αρσ. και θηλ.	ουδ.
	ον. τρεῖς	τρία		τέτταρες	τέτταρα
	γεν. τριῶν	τριῶν		τεττάρων	τεττάρων
	δοτ. τρισί(ν)	τρισί(ν)		τέτταροι(ν)	τέτταροι(ν)
	αιτ. τρεῖς	τρία		τέτταρας	τέτταρα

β) Τα από το πέντε ως το ἑκατόν είναι ἀκλιτα: οἱ πέντε ὀπλίται, τῶν πέντε ὀπλιτῶν, τοῖς εἴκοσιν ὀπλίταις, τῶν τριάκοντα τυράννων κτλ.

Τα από το διακόσιοι, -αι, -α και πέρα είναι τρικατάληκτα ἐπίθετα με τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό: οἱ διακόσιοι ὀπλίται, τῶν διακοσίων ἡμερῶν, τοῖς διακοσίοις ὄπλοις - οἱ τριακόσιοι ὀπλίται, τῶν τριακοσίων νεῶν κτλ· ἔτσι και χίλιοι, -αι, -α (βλ. § 158 κ.ά.).

208. Τα τακτικά, τα χρονικά και τα αναλογικά αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα ἐπίθετα της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον ἢ -ος, -α, -ον (πβ. § 158): τακτικά: πρῶτος, πρώτη, πρῶτον - δεύτερος, δεύτερα, δεύτερον κτλ. χρονικά: δευτεραῖος, δευτεραία, δευτεραῖον - τριταῖος, -αία, -αῖον κτλ. αναλογικά: διπλάσιος, -ία, -ιον - τριπλάσιος, -ία, -ιον κτλ.

209. Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά κλίνονται ὅπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα ἐπίθετα της β' κλίσης σε -ους, -ῆ, -οῦν (βλ. § 162, α):

(ἀπλόος) ἀπλοῦς	(ἀπλόη) ἀπλῆ	(ἀπλόον) ἀπλοῦν
(διπλόος) διπλοῦς	(διπλόη) διπλῆ	(διπλόον) διπλοῦν κτλ.

Β'. Αριθμητικά ουσιαστικά

210 Τα αριθμητικά ουσιαστικά (ὅπως και στη νέα ελληγική) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από ὅμοιες μονάδες οποιουδήποτε εἶδους. Αυτά είναι ὅλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε -ὰς και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των ἀπόλυτων αριθμητικῶν ἐπιθέτων: δυ-ὰς (= σύνολο από δύο μονάδες), τρι-ὰς (= σύνολο από τρεῖς μονάδες) κτλ.

211. Τα αριθμητικά ουσιαστικά κλίνονται ὅπως τα θηλυκά οδοντικόληκτα της γ' κλίσης σε -ὰς, γεν.-άδος: ἡ δυὰς, τῆς δυάδος κτλ. - ἡ τριάς, τῆς τριάδος κτλ. (πβ. § 122, γ).

Γ' Αριθμητικά επιρρήματα

212. Τα αριθμητικά επιρρήματα της αρχαίας ελληνικής φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Αυτά λήγουν σε -άκις ή -κις και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: *πεντ-άκις* (πέντε φορές), *έξ-άκις* (έξι φορές), *έπτά-κις* (εφτά φορές). Αλλά των τριών πρώτων αριθμητικών τα επιρρήματα είναι: του *είς* - *άπαξ* (= μία μόνο φορά), του *δύο* - *δίς* (= δύο φορές), του *τρία* - *τρίς* (= τρεις φορές). Του *έννέα* είναι το *έν-άκις* (= εννέα φορές).

Παρατηρήσεις στα αριθμητικά

α) Θέματα των αριθμητικών

213. 1. Το απόλυτο αριθμητικό *είς* σχηματίζει το αρσ. και το ουδέτ. από το θέμα *έν-* (αρσ. *έν-ς* = *είς* βλ. § 64, 4) και το θηλ. από το θ. *μι-* (*μία*). Από το θ. του απόλυτου αριθμητικού *είς* δεν παράγεται κανένα άλλο αριθμητικό εκτός από το ουσιαστικό *έν-άς*: καθένα από τα άλλα αριθμητικά που αντιστοιχούν στο απόλυτο *είς* σχηματίζεται από ιδιαίτερο θέμα: *πρω-τος*, *άπλους*, *μονάς*, *άπαξ*.

2. Το *δύο* έχει δύο θέματα: α) θ. *δυ-*: *δυ-άς*. β) θ. *δι-*: *δι-ακόσιοι*, *δι-πλους*, *δι-πλάσιος*, *δί-ς*. επίσης και τα σύνθετα *δι-μερής*, *δί-πους*, *δι-ώβολον* κτλ. (το *δεύτερος* από το ρ. *δευόμαι* = υστερώ).

3. Το *τρείς* σχηματίζει από το θ. *τρεξ-* μόνο την ονομαστ. και αιτιατ. του αρσ. και του θηλ. (*τρέξ-ες*=*τρείς*): οι άλλες πτώσεις, καθώς και όλα τα παράγωγά του σχηματίζονται από το θ. *τρι-*: *τρι-ών*, *τρι-σί*, *τρί-α*· *τρι-άκοντα*, *τρι-ακόσιοι*, *τρί-τος*, *τρι-ταῖος*, *τρι-πλους*, *τρι-πλάσιος*· *τρί-ς*. επίσης και τα σύνθετα *τρι-μερής*, *τρί-πους* κτλ.

4. Το *τέτταρες* (ή *τέσσορες*) έχει: α) θ. *τετταρ-*: *τέτταρ-ες*, *τετταρ-άκοντα*. β) θ. *τετρα-*: *τετρα-κόσιοι*, *τετρα-πλους*, *τετρα-πλάσιος*, *τετράς*, *τετράκις*. γ) θ. *τεταρ-*: *τέταρ-τος*, *τεταρ-ταῖος*.

5. Το *πέντε* έχει: α) θ. *πεντ-*: *πέντ-ε*, *πεντ-ήκοντα*, *πεντ-άπλους*, *πενταπλάσιος*, *πεντάκις*. β) θ. *πεμπ-*: *πέμπ-τος*, *πεμπ-ταῖος*, *πεμπάς*.

6. Το *έξι* έχει: α) θ. *έξ-* (*έκ-σ-*): *έξ*, *έξήκοντα*, *έξακόσιοι*, *έξαπλους*, *έξαπλάσιος* (*έξάς*), *έξάκις*. β) θ. *έκ-*: *έκ-τος*, *έκ-καῖδεκα*.

7. Το *επτά* έχει: α) θ. *έπτ-*: *έπτά*, *έπτα-κόσιοι*, *έπτα-πλους*, *έπτα-πλάσιος* (*έπτάς*), *έπτάκις*. β) θ. *έβδομ-*: *έβδομ-ήκοντα*, *έβδομ-ος*, *έβδομ-αῖος*, (*έβδομ-άς*).

8. Το *οκτώ* έχει: α) θ. *οκτ-*: *οκτώ*, *οκτ-ακόσιοι*, *οκταπλους*, *οκταπλάσιος*, *οκτάς*, *οκτάκις*. β) *ογδο-*: *ογδο-ήκοντα*, *ογδο-ος* (*ογδοαῖος*), *ογδοάς*.

9. Το *έννέα* έχει: α) θ. *έννε-*: *έννέα*, *έννεαπλους*, *έννεαπλάσιος*, *έννεάς*. β) θ. *ένεν-*: *ένεν-ήκοντα*, *ένεν-ηκοστός*, *ένεν-ηκοντάκις*. γ) θ. *ένα-*: *ένα-τος*, *έναταῖος*, *ένακις*, *ένακόσιοι*, *ένακοισιστός*, *ένακοισιάκις*.

β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών

214. Οι σύνθετοι αριθμοί, δηλ. οι αριθμοί που απαρτίζονται από μονάδες και

δεκάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες κτλ., κανονικά εκφέρονται στην αρχαία ελληνική με τρεις τρόπους: 1) προτάσσεται ο κάθε φορά μικρότερος πριν από το μεγαλύτερο με το σύνδεσμο **και** ανάμεσά τους: *τρεις και εικοσι και εκατόν* (123) – *τρίτος και εικοστός και εκατοστός* (123ος)· 2) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο με το σύνδεσμο **και** ανάμεσά τους: *εκατόν και εικοσι και τρία* – *εκατοστός και εικοστός και τρίτος*· 3) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο χωρίς να μεσολαβεί ο σύνδεσμος και όπως στη νέα ελληνική): *εκατόν εικοσι τρεις* – *εκατοστός εικοστός τρίτος*.

Αλλά αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και το οκτώ ή το εννέα (18, 19· 28, 29· 38, 39· 48, 49 κτλ.) εκφέρονται συνήθως περιφραστικά με την αφαίρεση μιας ή δύο μονάδων από την αμέσως ανώτερη δεκάδα (όπως σήμερα λέμε *εικοσι παρά δύο, τριάντα παρά ένα* κτλ.)· για την περιφραση αυτή χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι τη μετοχή του ενεστ. του ρ. *δέω* (= χρειάζομαι, έχω έλλειψη) στον κατάλληλο κάθε φορά τύπο μαζί με τη γεν. *ένος* ή *μιάς* ή *δυσῶν*: *δυσῶν δέοντα εικοσι τάλαντα* (= τάλαντα που χρειάζονται δύο για να γίνουν 20, δηλ. *εικοσι παρά δύο* = 18), *μιάς δέουσαι εικοσι τριήρεις* (= 19), *δυσῶν δέον τριακοστὸν ἔτος* (28ο), *ένος δέοντες τριάκοντα ἄνδρες* (29) κτλ.

γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών

215. Για την εκφορά των κλασματικών αριθμών οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα απόλυτα αριθμητικά όχι μόνο στον αριθμητή (όπως εμείς σήμερα), παρά και στον παρονομαστή, πάντοτε μαζί με το άρθρο, και συνόδευαν ή τον παρονομαστή με τη λέξη *μέρος* στη γεν. του πληθ. (γεν. διαιρετική) ή τον αριθμητή με τη λέξη *μοῖρα* (= μερίδιο)· π.χ. ο

218. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά
1	α'	<i>εἷς, μία, ἓν</i>	<i>πρῶτος, πρώτη, πρῶτον</i>	<i>ἀπλοῦς</i>
2	β'	<i>δύο</i>	<i>δεύτερος, -έρα, -ερον</i>	<i>διπλοῦς</i>
3	γ'	<i>τρεις, τρία</i>	<i>τρίτος, -η, -ον</i>	<i>τριπλοῦς</i>
4	δ'	<i>τέσσαρες, τέσσαρα</i>	<i>τέταρτος, -άρτη, -αρτον</i>	<i>τετραπλοῦς</i>
5	ε'	<i>πέντε</i>	<i>πέμπτος, -η, -ον</i>	<i>πενταπλοῦς</i>
6	ς'	<i>ἕξ</i>	<i>ἕκτος, -η, -ον</i>	<i>ἕξαπλοῦς</i>
7	ζ'	<i>ἑπτὰ</i>	<i>ἑβδόμος, -όμη, -ομον</i>	<i>ἑπταπλοῦς</i>
8	η'	<i>ὀκτώ</i>	<i>ὀγδοος, -όη, -ον</i>	<i>ὀκταπλοῦς</i>
9	θ'	<i>ἐννέα</i>	<i>ἐνατος, ἐνάτη, ἑνατον</i>	<i>ἐννεαπλοῦς</i>

1. Το δίγαμμα που είχε το αρχαιότατο ελληνικό αλφάβητο (§ 16, σημ. γραφόταν

κλασματικός αριθμός 2/7 λεγόταν: τῶν ἐπτὰ μερῶν τὰ δύο ἢ τῶν ἐπτὰ αἱ δύο μοῖραι.

216. Αν ο παρονομαστής ήταν μόνο κατά μία μονάδα μεγαλύτερος από τον αριθμητή, τότε έλεγαν μόνο τον αριθμητή μαζί με τη λέξη μέρος, χωρίς ν' αναφέρουν τον παρονομαστή: τὰ δύο μέρη (= 2/3), τὰ τρία μέρη (= 3/4), τὰ ἔννεα μέρη (= 9/10) κτλ.

δ) Γραφική παράσταση των αριθμών

217. Για να παραστήσουν τους αριθμούς οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα 24 γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά τα χώριζαν σε τρεις ομάδες (α - θ, ι - π και ρ - ω) και σημείωναν μια κεραία προς τα επάνω και δεξιά για τις μονάδες, δεκάδες ή εκατοντάδες. Από τις τρεις αυτές ομάδες η πρώτη χρησίμευε για την παράσταση των απλών μονάδων (α' = 1, β' = 2, γ' = 3 κτλ.), η δεύτερη για την παράσταση των δεκάδων (ι' = 10, κ' = 20, λ' = 30 κτλ.) και η τρίτη για την παράσταση των εκατοντάδων (ρ' = 100, σ' = 200, τ' = 300 κτλ.). Χρησιμοποιούσαν όμως και τρία ακόμα σημεία, ένα για κάθε ομάδα: έτσι ο αριθμός 6 γραφόταν με το αρχαίο δίγαμμα, δηλ. με το σημείο ζ (στίγμα)¹, ο αριθμός 90 με το σημείο ς (κόππα, αντίστοιχο προς το λατινικό q που αρχαιότερα ήταν γράμμα της ελληνικής ανάμεσα από το π και ρ) και ο αριθμός 900 με το σημείο ϗ (σαμπί).

Οι χιλιάδες παριστάνονταν με τα ίδια σημεία, αλλά με την κεραία προς τα κάτω και αριστερά, α = 1000, β = 2000, γ = 3000, δ = 4000, ε = 5000, ς = 6000 κτλ. αωκα' = 1821, αϗνθ' = 1959, αϗο' = 1970.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Αναλογικά	Χρονικά	Ουσιαστικά	Επρρήματα
-	-	μονὰς	ἄπαξ
διπλάσιος	δευτεραῖος	δυνὰς	δὶς
τριπλάσιος	τριταῖος	τριὰς	τρίς
τετραπλάσιος	τεταρταῖος	τετραῖς	τετράκις
πενταπλάσιος	πεμπταῖος	πεμπὰς	πεντάκις
ἑξαπλάσιος	-	ἑξὰς	ἑξάκις
ἑπταπλάσιος	-	ἑπτάς (και ἑβδομάς)	ἑπτάκις
ὀκταπλάσιος	-	ὀκτάς	ὀκτάκις
ἐννεαπλάσιος	ἐναταῖος	ἐννεὰς	ἐνάκις

ως αριθμός και με το σημείο ζ.

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιασ- τικά
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκαπλοῦς
11	ια'	ένδεκα	ένδέκατος	ένδεκαπλοῦς
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δώδεκαπλοῦς
13	ιγ'	τρεῖς (τρία) καὶ δέκα	τρίτος καὶ δέκατος	-
14	ιδ'	τέτταρες (-ρα) καὶ δέκα	τέταρτος καὶ δέκατος	-
15	ιε'	πεντεκαίδεκα	πέμπτος καὶ δέκατος	-
16	ις'	έκκαίδεκα	έκτος καὶ δέκατος	-
17	ις'	έπτακαίδεκα	έβδομος καὶ δέκατος	-
18	ιη'	όκτωκαίδεκα	όγδοος καὶ δέκατος	-
19	ιθ'	έννεακαίδεκα	ένατος καὶ δέκατος	-
20	κ'	εἴκοσι(ν)	εἰκοστός	εἰκοσαπλοῦς
30	λ'	τριακόνα	τριακοστός	-
40	μ'	τετταράκοντα	τετταρακοστός	-
50	ν'	πεντήκοντα	πεντηκοστός	-
60	ξ'	έξήκοντα	έξηκοστός	-
70	ο'	έβδομήκοντα	έβδομηκοστός	-
80	π'	όγδοήκοντα	όγδοηκοστός	-
90	ρ'	ένενήκοντα	ένενηκοστός	-
100	ρ'	έκατόν	έκατοστός	έκατονταπλοῦς
200	σ'	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστός	-
300	τ'	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστός	-
400	υ'	τετρακόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστός	-
500	φ'	πεντακόσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστός	-
600	χ'	έξακόσιοι, -αι, -α	έξακοσιοστός	-
700	ψ'	έπτακόσιοι, -αι, -α	έπτακοσιοστός	-
800	ω'	όκτακόσιοι, -αι, -α	όκτακοσιοστός	-
900	κ'	ένακόσιοι, -αι, -α	ένακοσιοστός	-
1000	,α	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστός	-
2000	,β	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστός	-
10000	,ι	μύριοι, -αι, -α	μυριοστός	-
20000	,κ	δισμύριοι, -αι, -α	δισμυριοστός	-

Αναλογικά	Χρονικά	Ουσιαστικά	Εππρήματα
δεκαπλάσιος	δεκαταῖος	δεκάς	δεκάκις
ένδεκαπλάσιος	ένδεκαταῖος	ένδεκάς	ένδεκάκις
δωδεκαπλάσιος	δωδεκαταῖος	δωδεκάς	δωδεκάκις
-	-	-	τρισκαιδεκάκις
-	-	-	τετρακαιδεκάκις
-	-	-	πεντεκαιδεκάκις
-	-	-	έκκαιδεκάκις
-	-	-	έπτακαιδεκάκις
-	-	-	όκτωκαιδεκάκις
-	-	-	έννεακαιδεκάκις
εἴκοσαπλάσιος	-	εἰκάς	εἰκοσάκις
-	-	τριακάς	τριακοντάκις
-	-	-	τετταρακοντάκις
-	-	-	πεντηκοντάκις
-	-	-	έξηκοντάκις
-	-	-	έβδομηκοντάκις
-	-	-	όγδοηκοντάκις
-	-	-	έννηκοντάκις
έκατονταπλάσιος	-	έκατοντάς	έκατοντάκις
-	-	-	διακοσιάκις
-	-	-	τριακοσιάκις
-	-	-	τετρακοσιάκις
-	-	-	πεντακοσιάκις
-	-	-	έξακοσιάκις
-	-	-	έπτακοσιάκις
-	-	-	όκτακοσιάκις
-	-	-	έννακοσιάκις
-	-	χιλιάς	χιλιάκις
-	-	-	δισχιλιάκις
-	-	μυριάς	μυριάκις
-	-	-	δισμυριάκις

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

219. Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο κυρίως στη θέση ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων): *ρώμη μετά μὲν φρονήσεως ἀφέλησεν, ἄνευ δὲ ταύτης* (δηλ. *τῆς φρονήσεως*) *ἔβλαψε* – *τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας πάντες τιμῶσι· τοιοῦτοι* (δηλ. *ἀγαθοί*) *καὶ ὑμεῖς γίνεσθε*.

Τα εἶδη των αντωνυμιών

220. Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών: 1) *προσωπικές*, 2) *δεικτικές*, 3) *οριστικές* ή *επαναληπτικές*, 4) *κτητικές*, 5) *αυτοπαθητικές*, 6) *αλληλοπαθητικές*, 7) *ερωτηματικές*, 8) *αόριστες* και 9) *αναφορικές*.

1. Προσωπικές αντωνυμίες

221. Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

Πρώτο πρόσωπο είναι εκείνο που μιλεί: *εγώ*.

Δεύτερο πρόσωπο είναι εκείνο που του μιλούμε: *σύ*.

Τρίτο πρόσωπο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος: *αὐτός, ἐκεῖνος* κτλ.

222. Οι προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται έτσι:

Ενικός αριθμός

	α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
ον.	ἐγὼ	σύ	–
γεν.	ἐμοῦ, μου	σοῦ, σου	(οὗ)
δοτ.	ἐμοί, μοι	σοί, σοι	οἶ, οἱ
αιτ.	ἐμέ, με	σέ, σε	(ἐ)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ἡμεῖς	ὕμεῖς	(σφεῖς)
γεν.	ἡμῶν	ὕμῶν	(σφῶν)

δοτ.	ἡμῖν	ὕμῖν	σφίσι(ν)
αιτ.	ἡμᾶς	ὕμᾶς	(σφᾶς)

Δυϊκός: α' πρόσ. ον., αιτ. νῶ - γεν., δοτ., νῶν
 β' πρόσ. » » σφῶ - » » σφῶν

2. Δεικτικές αντωνυμίες

λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν δείξιμο (αισθητό ή νοητό).

Δεικτικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι οι ακόλουθες (όλες τρικατάληκτες με τρία γένη):

οὗτος, αὕτη, τοῦτο

ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο

ὄδε, ἦδε, τόδε (= αυτός εδώ, αυτός δα, ο εξής)

τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε ή τοιοῦτος, τοιαῦτη, τοιοῦτο(ν) (= τέτοιος).

τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε ή τηλικούτος, τηλικαῦτη, τηλικούτο(ν)
 (= τόσο μεγάλος).

224. 1) Η αντωνυμία **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** κλίνεται έτσι:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
αιτ.	τούτον	ταύτην	τούτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα
κλ.	(ὦ) οὗτος	(ὦ) αὕτη	-	-	-	-

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ., κλ. τούτῳ - γεν., δοτ. τούτοι.

2) Η αντων. **ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο** κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. § 158).

3) Η αντωνυμία **ὄδε, ἦδε, τόδε** σχηματίστηκε από το άρθρο **ὁ, ἡ, τό** (που αρχικά είχε δεικτική σημασία) μαζί με το εγκλιτικό δεικτικό μόριο **δέ** στο τέλος του. Κλίνεται όπως το άρθρο με το εγκλιτικό μόριο **δέ** (πβ. § 42, 5):

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	ὄδε	ἦδε	τόδε	οἶδε	αἶδε	τάδε
γεν.	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
δοτ.	τῶδε	τῆδε	τῶδε	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
αιτ.	τόνδε	τήνδε	τόδε	τούσδε	τάσδε	τάδε

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τόδε* - γεν., δοτ. *τοῖνδε*

4) Οι αντωνυμίες **τοιόςδε, τοιάδε, τοιόνδε - τοσόςδε, τοσήδε, τοσόνδε** και **τηλικόςδε, τηλικήδε, τηλικόνδε** (που απαρτίζονται απο τις αρχαιότερες αντωνυμίες *τοιός, τόσος, τηλίκος* και το εγκλιτικό μόριο *δέ*) κλίνονται μόνο κατά το πρώτο μέρος τους, με το μόριο *δέ* αμετάβλητο: *τοιόςδε, τοιάδε, τοιόνδε - τοιούδε, τοιαῖσδε, τοιούδε - τοιῶδε, τοιαῖδε, τοιῶδε* κτλ. - *τοιοῖδε, τοιαῖδε, τοιάδε - τοιῶνδε - τοιοῖσδε, τοιαῖσδε, τοιοῖσδε* κτλ.

5) Οι αντωνυμίες **τοιούτος, τοσοῦτος, τηλικούτος** (που είναι σύνθετες από τις αρχαιότερες αντωνυμίες *τοιός, τόσος, τηλίκος* και την αντων. *ούτος*) κλίνονται έτσι:

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ον.	τοιούτος	τοιαῦτη	τοιούτο(ν)	τοιούτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
γεν.	τοιούτου	τοιαῦτης	τοιούτου	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
δοτ.	τοιούτω	τοιαῦτη	τοιούτω	τοιούτοις	τοιαῦταις	τοιούτοις
αιτ.	τοιούτον	τοιαῦτην	τοιούτο(ν)	τοιούτους	τοιαῦτας	τοιαῦτα

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. *τοιούτω* - γεν., δοτ. *τοιούτοιν*.

3. Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία

225. Η αντωνυμία **αὐτός, αὐτή, αὐτό** στην αρχαία ελληνική είναι οριστική ή επαναληπτική.

1) **Οριστική** είναι η αντωνυμία *αὐτός* (σε όλες τις πτώσεις) όταν χρησιμεύει για να ορίσει κάτι (δηλ. να το ξεχωρίσει από άλλα): *τήν στρατείαν αὐτός Ξέρξης ἤγαγε* (= μόνος του ὁ Ξ., αὐτός ο ίδιος και όχι ἄλλος) - *ἔσωσε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας* (και αὐτὸν τον ίδιο και τα παιδιά).

2) **Επαναληπτική** είναι η αντωνυμία *αὐτός* (μόνο στις πλάγιες πτώ-

σεις), όταν χρησιμεύει για να ἐπαναλάβει κάτι πού γι' αυτό έγινε λόγος πρωτότερα. Με τέτοια σημασία η αντων. αὐτός στις πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιείται στη θέση της προσ. αντων. του γ' προσώπου: βασιλεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ (δηλ. τοῦ βασιλέως) ἢ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ (δηλ. τῷ βασιλεῖ) - Κῦρον μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτόν (δηλ. τὸν Κῦρον) σατράπην ἐποίησε.

226. Η αντων. αὐτός κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο του ενικού: αὐτός, αὐτή, αὐτό - γεν. αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτοῦ κτλ. (πβ. § 158: σοφός, σοφή, σοφόν).

227. Η αντων. αὐτός, όταν εκφέρεται μαζί με το άρθρο, σημαίνει ταυτότητα (ὁ αὐτός = ο ἴδιος): τὴν Ἀιτικὴν ἀνθρώποι φέκουν οἱ αὐτοὶ δεῖ (= οἱ ἴδιοι πάντοτε).

4. Κτητικές αντωνυμίες

228. Κτητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, δηλ. ορίζουν τον κτήτορα.

Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα, όπως και οι προσωπικές, και σχηματίζονται από τα θέματα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών:

Α' Για έναν κτήτορα

α' πρόσωπο: ἐμός, ἐμή, ἐμόν (= δικός μου, δική μου, δικό μου).

β' πρόσωπο: σός, σή, σόν (= δικός σου, δική σου, δικό σου).

γ' πρόσωπο: ἐός, ἐή, ἐόν (= δικός του, δική του, δικό του).

Β' Για πολλούς κτήτορες

α' πρόσ.: ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (= δικός μας, δική μας, δικό μας).

β' πρόσ.: ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον (= δικός σας, δική σας, δικό σας).

γ' πρόσ.: σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (= δικός τους, δική τους, δικό τους).

229. Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον: ἐμός, ἐμή, ἐμόν (ὅπως σοφός, σοφή, σοφόν) - ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (ὅπως δίκαιος, δικαία, δίκαιον). (βλ. § 158 κ.α.).

Αυτοπαθητικές αντωνυμίες

230. Αυτοπαθητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν ότι το ίδιο υποκείμενο ενεργεί και συγχρόνως παθαίνει: *ἐγὼ τιμῶ ἑμαυτὸν* (= εγώ τιμώ τον εαυτό μου) – *γνώθι σαυτὸν* (= συ γνώρισε τον εαυτό σου) – *οὗτος ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ* (= αυτός φροντίζει για τον εαυτό του) κτλ.

231. Οι αυτοπαθητικές αντωνυμίες εξαιτίας της σημασίας τους δε συνηθίζονται στην ονομαστική, παρά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Οι αντωνυμίες αυτές έχουν τρία πρόσωπα και κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός

	α' προσώπου		β' προσώπου	
	αρσ.	θηλ.	αρσ	θηλ.
γεν.	ἑμαυτοῦ	ἑμαυτῆς	σεαυτοῦ	σεαυτῆς
δοτ.	ἑμαυτῶ	ἑμαυτῇ	σεαυτῶ	σεαυτῇ
αιτ.	ἑμαυτὸν	ἑμαυτήν	σεαυτὸν	σεαυτήν

Πληθυντικός αριθμός

γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν
δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς	ὑμῖν αὐτοῖς	ὑμῖν αὐταῖς
αιτ.	ἡμᾶς αὐτούς	ἡμᾶς αὐτάς	ὑμᾶς αὐτούς	ὑμᾶς αὐτάς

γ' προσώπου

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἑαυτοῦ	ἑαυτῆς	–
δοτ.	ἑαυτῶ	ἑαυτῇ	–
αιτ.	ἑαυτὸν	ἑαυτήν	ἑαυτὸ

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἑαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	ἑαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	–
δοτ.	ἑαυτοῖς ἢ σφίσιν αὐτοῖς	ἑαυταῖς ἢ σφίσιν αὐταῖς	–
αιτ.	ἑαυτούς ἢ σφᾶς αὐτούς	ἑαυτάς ἢ σφᾶς αὐτάς	ἑαυτὰ

6. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

232. Αλληλοπαθητική λέγεται η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν α μ ο ι β α ί ω ς: οὗτοι ἠδίκουν ἀλλήλους (= ο ένας αδικούσε τον άλλον, δηλ. καθένας αδικούσε τους άλλους και συγχρόνως τον αδικούσαν οι άλλοι).

233. Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή είναι λέξη που φανερώνει δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο δυϊκό και πληθυντικό. Δεν συνήθίζεται στην ονομαστική αλλά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Έχει τρία γένη και κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης:

	Δυϊκός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός		
	(και για τα τρία γένη)	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτ.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
αιτ.	ἀλλήλω	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

7. Ερωτηματικές αντωνυμίες

234. Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που εισάγουν ἔρω τ ῆ - σεις: πόσαι σοι οἰκίαι ἦσαν; - Μανία δὲ τίνος ἦν; - Κύρος ἦρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη.

Ερωτηματικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

- 1) τίς (αρσ. και θηλ.), τί (ουδ.) (= ποιος;)
- 2) πότερος, ποτέρα, πότερον (= ποιος από τους δύο;)
- 3) πόσος, πόση, πόσον.
- 4) ποῖος, ποία, ποῖον (= τι λογής;)
- 5) πηλίκος, πηλίκη, πηλίκον (= πόσο μεγάλος; ή ποιῆς ηλικίας;)
- 6) ποδαπός, ποδαπή, ποδαπὸν (= από ποιον τόπο;)
- 7) πόστος, πόστη, πόστον (= τι θέση έχει σε μια αριθμητική σειρά; πβ. πρῶτος, τρίτος κτλ.)
- 8) ποσταῖος, ποσταία, ποσταῖον (= σε πόσες μέρες; - πβ. τριταῖος, τεταρταῖος κτλ.)

235. Εκτός από την αντων. τίς, τί, όλες οι άλλες ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης (σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον· πβ. § 158 κ.π.).

Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς, τί* είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ' κλίση:

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	<i>τίς</i>	<i>τί</i>	<i>τίνες</i>	<i>τίνα</i>
γεν.	<i>τίνος ή τοῦ</i>	<i>τίνος ή τοῦ</i>	<i>τίνων</i>	<i>τίνων</i>
δοτ.	<i>τίνι ή τῷ</i>	<i>τίνι ή τῷ</i>	<i>τίσι(ν)</i>	<i>τίσι(ν)</i>
αιτ.	<i>τίνα</i>	<i>τί</i>	<i>τίνας</i>	<i>τίνα</i>

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): *ον., αιτ. τίνε* – *γεν., δοτ. τίνοιν*.

8. Αόριστες αντωνυμίες

236. Αόριστες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν κάτι αόριστο, που δεν μπορεί κανείς ή δε θέλει να το ονομάσει: *Κῦρε, λέγουσί τινες* (= κάποιοι) *ὅτι πολλὰ ὑπισχνεῖ...* *ἔνιοι* (= μερικοί) *δὲ ὅτι οὐκ ἂν δύναιο ἀποδοῦναι ὅσα ὑπισχνεῖ*.

Αόριστες αντωνυμίες της αρχαίας είναι κυρίως οι ακόλουθες τρεις:

- 1) *τίς* (αρσ. και θηλ.), *τί* (ουδ.) (= κάποιος).
- 2) *ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα*.
- 3) *ἐνιοι, ἐνιοι, ἐνια* (= μερικοί).

237. Απο τις αοριστες αντωνυμίες:

α) η αντωνυμία *τίς, τί* είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ' κλίση:

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	<i>τίς</i>	<i>τί</i>	<i>τινές</i>	<i>τινά ή ἄττα</i>
γεν.	<i>τινός ή του</i>	<i>τινός ή του</i>	<i>τινῶν</i>	<i>τινῶν</i>
δοτ.	<i>τινί ή τῷ</i>	<i>τινί ή τῷ</i>	<i>τισι(ν)</i>	<i>τισι(ν)</i>
αιτ.	<i>τινά</i>	<i>τί</i>	<i>τινάς</i>	<i>τινά ή ἄττα</i>

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): *ον., αιτ. τινέ* – *γεν., δοτ. τινῶν*.

β) η αντωνυμία *δεῖνα* στην αρχαία ελληνική ή μένει άκλιτη (όπως στη νέα) ή κλίνεται κατά την γ' κλίση:

	Ενικός αριθμός				Πληθ υντικός αριθμός		
ον.	ὁ	ἡ	τὸ	δεῖνα	οἱ	αἱ	δεῖνες
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	δεῖνος	τῶν		δεῖνων
δοτ.	τῶ	τῇ	τῶ	δεῖνι	(τοῖς ταῖς		δεῖσι)
αιτ.	τόν	τήν	τό	δεῖνα	τούς τὰς		δεῖνας

γ) η αντωνυμία **ἐνιοι, ἔνιοι, ἔνια** βρίσκεται μόνο στον πληθ. και κλί-
νεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης (βλ. § 158).

238. Στις αόριστες αντωνυμίες ανήκουν και τα ακόλουθα επίθετα που λέγονται και **επιμεριστικές αντωνυμίες**, γιατί σημαίνουν επιμερι-
σμό από ένα σύνολο δύο ή περισσότερων ουσιαστικών:

- 1) *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* (= καθένας χωρίς καμιά εξαίρεση· μ' αυτή τη ση-
μασία ο πληθ. πάντες = όλοι): *οὐ παντός πλεῖν ἐς Κόρινθον* (= δεν
εἶναι εύκολο στον καθένα κτλ.) – πάντες *εθαύμαζον* (= όλοι εθαύ-
μαζαν).
- 2) *ἕκαστος, ἐκάστη, ἕκαστον* (= καθένας).
- 3) *ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο*.
- 4) *οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδέν* – *μηδεῖς, μηδεμία, μηδέν* (= κανείς).
- 5) *ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα* (= και οι δύο μαζί).
- 6) *ἐκάτερος, ἐκατέρα, ἐκάτερον* (= καθένας από τους δύο).
- 7) *ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον* (= άλλος· λέγεται για δύο ουσιαστικά).
- 8) *οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον* – *μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον*
(= ούτε ο ένας ούτε ο άλλος).
- 9) *ποσός, ποσή, ποσόν* (= κάμποσος· πβ. § 234, 3, *πόσος*).
- 10) *ποιός, ποιά, ποιόν* (προφ. *ποι-ός, ποι-ά, ποι-όν*) (= κάποιος λογής· πβ.
§ 234, 4, *ποιός*).
- 11) *ἀλλοδαπός, ἀλλοδαπή, ἀλλοδαπόν* (= από άλλον τόπο· πβ. § 234, 6,
ποδαπός).

239. Από τις επιμεριστικές αντωνυμίες:

α) η αντων. *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* χρησιμεύει και ως επίθετο (= όλος, όλό-
κληρος): *πᾶς ἀνὴρ, πᾶσα ἡ πόλις* (βλ. § 172).

β) οι αντων. *οὐδεῖς* και *μηδεῖς* κλίνονται όπως το αριθμητικό *εἷς, μία, ἓν* (βλ. § 207), αλλά στο αρσενικό γένος έχουν και πληθ. αριθμό *οὐδένες, μηδένες* (= κανείς, χωρίς εξαίρεση):

	Ενικός αριθμός			Πληθ. αριθμός
ον.	οὐδείς	οὐδεμία	οὐδέν	οὐδένες
γεν.	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	οὐδένων
δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ	οὐδέσει(ν)
αιτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	οὐδένας

γ) η αντων. ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. § 224, 2, ἐκεῖνο).

δ) η αντων. ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα κλίνεται κανονικά στον πληθυντ. και δυϊκό αριθμό ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης (πβ. § 158).

ε) οι λοιπές αντωνυμίες ἕκαστος, ἑκάτερος, ἕτερος, οὐδέτερος, μηδέτερος, ποσός, ποιός, ἀλλοδαπός κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον (πβ. § 158).

9. Αναφορικές αντωνυμίες

240. Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες κανονικά μια ολόκληρη πρόταση αναφέρεται σε λέξη άλλης πρότασης ή στο όλο νόημά της: ἔστι δίκης ὀφθαλμός, **ὃς** τὰ πάνθ' ὄρα - Δερκυλίδας ἐστάθη τὴν ἀσπίδα ἔχων, **ὃ** δοκεῖ κηλὶς εἶναι...

Αναφορικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

- 1) *ὃς, ἧ, ὃ* (= ο οποίος, αυτός που).
- 2) *ὃσπερ, ἧπερ, ὃπερ* (= αυτός ακριβώς που).
- 3) *ὃστις, ἧτις, ὃτι* (= όποιος).
- 4) *ὄπότερος, ὄποτερα, ὄπότερον* (= όποιος από τους δύο) (πβ. § 234, 2).
- 5) *ὄσος, ὄση, ὄσον* (πβ. § 234, 3).
- 6) *ὄπόσος, ὄπόση, ὄπόσον* (= όσος) (πβ. § 234, 3).
- 7) *οἶός, οἶα, οἶον* (= τέτοιος που) (πβ. § 234, 4).
- 8) *ὄποῖός, ὄποῖα, ὄποῖον* χωρίς άρθρο (= όποιας λογής) (πβ. § 234, 4).
- 9) *ἧλίκος, ἧλική, ἧλικόν* (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5).
- 10) *ὄπηλίκος, ὄπηλίκη, ὄπηλίκον* (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5).
- 11) *ὄποδαπός, ὄποδαπή, ὄποδαπὸν* (= από ποιον τόπο σε πλάγια ερώτηση) (πβ. § 234, 6).

241. Οι αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅσπερ* και *ὅστις* κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅς	ἧ	ὄ	ὅσπερ	ἧπερ	ὄπερ
γεν.	οὗ	ἧς	οὗ	οὗπερ	ἧσπερ	οὗπερ
δοτ.	ὧ	ἧ	ὧ	ὧπερ	ἧπερ	ὧπερ
αιτ.	ὄν	ἧν	ὄ	ὄνπερ	ἧνπερ	ὄπερ

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	οἱ	αἱ	ἅ	οἷπερ	αἶπερ	ἅπερ
γεν.	ῶν	ῶν	ῶν	ῶνπερ	ῶνπερ	ῶνπερ
δοτ.	οἷς	αἷς	οἷς	οἷσπερ	αἷσπερ	οἷσπερ
αιτ.	οὓς	αῖς	ἅ	οὓσπερ	αῖσπερ	ἅπερ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	ῶ	ῶ (ἄ)	ῶ	ῶπερ	ῶπερ (ἄπερ)	ῶπερ
γεν., δοτ.	οἶν	οἶν (αἶν)	οἶν	οἶνπερ	οἶνπερ (αἶνπερ)	οἶνπερ

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅστις	ἧτις	ὄ,τι
γεν.	οὗτινος και ὄτου	ἧστινος	οὗτινος και ὄτου
δοτ.	ὧτινι και ὄτω	ἧτινι	ὧτινι και ὄτω
αιτ.	ὄντινα	ἧντινα	ὄ,τι

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἷτινες	αἶτινες	ἅτινα ή ἄττα
γεν.	ῶντινων	ῶντινων	ῶντινων
δοτ.	οἷστισι(ν)	αἷστισι(ν)	οἷστισι(ν)
αιτ.	οὓστινας	αῖστινας	ἅτινα ή ἄττα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. <i>ὄτινε</i>	<i>ὄτινε (ἄτινε)</i>	<i>ὄτινε</i>
γεν., δοτ. <i>οἴντινοι</i>	<i>οἴντινοι (αἴντινοι)</i>	<i>οἴντινοι</i>

242. Οι άλλες αναφορικές αντωνυμίες, εκτός από το *ὄς, ὄσπερ, ὄστις*, κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης: *ὄσος, -η, -ον - οἴος, οἴα, οἴον* κτλ.

Συσχετικές αντωνυμίες

243. Από τις αντωνυμίες οι ερωτηματικές, οι αόριστες, οι δεικτικές και οι αναφορικές λέγονται μαζί **συσχετικές αντωνυμίες**, γιατί έχουν μεταξύ τους κάποια σχέση, δηλ. σε κάθε ερωτηματική αντωνυμία αντιστοιχεί μια από τις άλλες: *τίς; - οὐδείς - οὗτος - ὄς* κτλ.

244. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Ερωτηματικές	Αόριστες	Δεικτικές	Αναφορικές
<i>τίς;</i>	<i>τίς, οὐδείς, μηδείς, πᾶς, ὁ δεῖνα, ἔνιοι, ἕκαστος, ἄλλος</i>	<i>ὄδε, οὗτος, ἐκεῖνος</i>	<i>ὄς, ὄστις, ὄσπερ</i>
<i>πότερος;</i>	<i>οὐδέτερος, μηδέτερος, ἄμφότεροι (ἄμφω), ἕτερος, ἐκότερος</i>	<i>(ὁ ἕτερος = ο ἕνας από τους δύο)</i>	<i>ὀπότερος</i>
<i>πόσος;</i>	<i>ποσός (κάμποσος)</i>	<i>τοσόσδε, τοσοῦτος</i>	<i>ὄσος, ὀπόσος</i>
<i>ποῖος;</i>	<i>ποιός (= κάποιος)</i>	<i>τοιόσδε, τοιοῦτος</i>	<i>οἴος, ὀποῖος</i>
<i>πηλίκος;</i>	-	<i>τηλικόσδε, τηλικούτος</i>	<i>ἠλίκος, ὀπηλίκος</i>
<i>ποδαπός;</i>	<i>(ἄλλοδαπός = από ἄλλο μέρος)</i>	-	<i>ὀποδαπός</i>

ΡΗΜΑ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Α'. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος

245. Ρήματα λέγονται οι κλιτές λέξεις που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια, δηλ. παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μια ορισμένη κατάσταση: *Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον* (το υποκείμεν. ενεργεί) – *Κῦρος διαβάλλεται ὑπὸ Τισσαφέρνους* (το υποκείμεν. παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον) – *Δαρειῶς ἀσθενεῖ* (το υποκείμεν. βρίσκεται σε μια κατάσταση).

246. Ὅπως τα πτωτικά, έτσι και το ρήμα έχει διάφορους τύπους με τους οποίους φανερώνονται τα παρεπόμενά του (πβ. § 77).

Παρεπόμενα (ή **συνακόλουθα**) του ρήματος είναι: 1) η **διάθεση**, 2) ο **αριθμός**, 3) το **πρόσωπο**, 4) η **έγκλιση**, 5) ο **χρόνος**, 6) η **φωνή** και 7) η **συζυγία**.

1. Διαθέσεις

247. Διάθεση του ρήματος λέγεται η ιδιαίτερη σημασία του που δείχνει ότι το υποκείμενο ή ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Οι διαθέσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, είναι τέσσερις: **ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη**.

α) Ρήματα με **ενεργητική διάθεση** ή **ενεργητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί: *Ἄρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον*.

β) Ρήματα με **μέση διάθεση** ή **μέσα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια γυρίζει με κάποιον τρόπο σ' αυτό το ίδιο: *οἱ στρατιῶται γυμνάζονται* (= γυμνάζουν τον εαυτό τους).

γ) Ρήματα με **παθητική διάθεση** ή **παθητικά** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιον άλλον, δηλ. παθαίνει κάτι: *Κῦρος προσκυνεῖται ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν*.

δ) Ρήματα με **ουδέτερη διάθεση** ή **ουδέτερα** λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει παρά βρίσκεται απλῶς σε μιά κατάσταση: *οἱ πολέμιοι ἡσυχάζουσι*.

2. Αριθμοί

248. Αριθμός του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει άν το υποκείμενό του είναι ένα ή δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα.

Οι αριθμοί του ρήματος, όπως και των πτωτικών, στην αρχαία ελληνική είναι τρεις:

- α) **ενικός** (όταν πρόκειται για ένα): *ὁ μαθητῆς γράφει.*
- β) **δυϊκός** (όταν πρόκειται για δύο): *τῶ μαθητὰ γράφετον.*
- γ) **πληθυντικός** (όταν πρόκειται για πολλά) *οἱ μαθηταὶ γράφουσι.*

3. Πρόσωπα

246. Πρόσωπο του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει τίνος προσώπου είναι το υποκείμενο. Κανονικά τα πρόσωπα του ρήματος είναι τρία (πβ. § 221):

- α) το **πρώτο πρόσωπο**: (*ἐγὼ*) *γράφω* - (*ἡμεῖς*) *γράφομεν.*
- β) το **δεύτερο πρόσωπο**: (*σύ*) *γράφεις* - (*ὕμεῖς*) *γράφετε.*
- γ) το **τρίτο πρόσωπο**: (*οὗτος*) *γράφει* - (*οὗτοι*) *γράφουσι.*

4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι

250. Η έννοια που εκφράζει το ρήμα παρουσιάζεται κάθε φορά από εκείνον που μιλεί ή σαν κάτι που το νομίζει πραγματικό ή σαν κάτι που επιθυμεί ή περιμένει να γίνει ή σαν ευχή ή σαν προσταγή κτλ.

Οι διάφορες μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση εκείνου που μιλεί λέγονται **εγκλίσεις**.

Οι εγκλίσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική είναι τέσσερις: η **οριστική**, η **υποτακτική**, η **ευκτική** και η **προστακτική**.

α) Η **οριστική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι βέβαιο και πραγματικό: *βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς - ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς.*

β) Ἡ **υποτακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο: *το σῶμα γυμνάζομεν* (= ας γυμνάζομε) - *ἐὰν ἔλθῃς* (= αν υποθέσουμε πως θα έρθεις, όπως είναι ενδεχόμενο).

γ) Η **ευκτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν ευχή εκείνου που μιλεί: *ὦ παῖ, γένοιω πατὴρὸς εὐτυχέστερος* (= μακάρι να γίνεις).

δ) Η **προστακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν προσταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή εκείνου που μιλεί: *τὸ σῶμα γυμνάζετε* (= να γυμνάζετε) – *ὕγιαίνε* (= εὔχομαι να υγιαίνεις).

251. Εκτός από τις τέσσερις εγκλίσεις το ρήμα σχηματίζει ακόμη δύο τύπους, που λέγονται **ονοματικοί τύποι του ρήματος**.

Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή**.

α) Το **απαρέμφατο** είναι αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό άκλιτο, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: *γράφειν, γράφεσθαι* – *γράψαι, γραφήναι*.

β) Η **μετοχή** είναι τρικατάληκτο ρηματικό επίθετο με τρία γένη, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: *γράφων, γράφουσα, γράφον* – *γραφόμενος, γραφομένη, γραφόμενον* – *γραφείς, γραφεῖσα, γραφέν*.

5. Χρόνοι

252. **Χρόνος** του ρήματος λέγεται ο ρηματικός τύπος που φανερώνει πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα και πώς.

I. Οι χρόνοι στην οριστική

253. Η οριστική έγκλιση έχει επτά χρόνους. Αυτοί είναι: ο **ενεστώτας**, ο **παρατατικός**, ο (απλός) **μέλλοντας**, ο **αόριστος**, ο **παρακείμενος**, ο **υπερσυντέλικος** και ο **συντελεσμένος μέλλοντας**.

α) ο **ενεστώτας** φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα (με διάρκεια ή με επανάληψη): *ὁ μαθητῆς γράφει* – *δεῖ τὰ αὐτὰ λέγω*.

β) ο **παρατατικός** φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (με διάρκεια ή με επανάληψη): *ὁ μαθητῆς ἔγραφε* – Σωκράτης ὥσπερ *ἐγίγνωσκεν οὕτως ἔλεγε*.

γ) ο (απλός) **μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα γίνει ή θα γίνεται στο μέλλον: *ἐγὼ γράψω* (= εγὼ θα γράψω ή θα γράφω) – *ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ*.

δ) Ο **αόριστος** φανερώνει κάτι που έγινε αόριστα στο παρελθόν (άσχετα αν κράτησε πολύ ή λίγο): *ὁ μαθητῆς ἔγραψε* – *ἔβασίλευσε δώδεκα ἔτη*.

ε) Ο **παρακείμενος** κυρίως φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και υπάρχει τώρα συντελεσμένο: *ὁ μαθητῆς γέγραφε* (= ο μαθητῆς

έχει γράψει κάτι που τώρα είναι πια τελειωμένο) – *οἱ πολέμιοι σπονδάς λελύκασι.*

ς) Ο **υπερσυντέλικος** φανερώνει κάτι που είχε γίνει, δηλ. κάτι που ήταν συντελεσμένο σε κάποιο χρονικό σημείο του παρελθόντος: *ὁ μαθητῆς ἐγγράφει* (= είχε γράψει στο παρελθόν κάτι που ήταν τότε τελειωμένο και που τώρα μπορεί να μην υπάρχει) – *οὗτος προαφῖκτο εἰς Σικελίαν* (= είχε φτάσει πρωτύτερα και βρισκόταν τότε εκεί).

ζ) Ο **συντελεσμένος μέλλοντας** φανερώνει κάτι που θα έχει γίνει, δηλ. κάτι που θα είναι συντελεσμένο, σε κάποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος: *ὁ μαθητῆς γεγραφῶς ἔσται* (= θα έχει γράψει κάτι που θα είναι τελειωμένο σε ορισμένη στιγμή του μέλλοντος) – *ἡ πόλις ἔσται τετειχησμένη.*

254. Ανασκόπηση. Από τους χρόνους στην οριστική:

α) ο ενεστώτας και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται κανονικά στο παρόν. Ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται στο παρελθόν· ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας αναφέρονται στο μέλλον·

β) ο ενεστώτας, ο παρατατικός και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι *εξακολουθητικό*, που διαρκεί με συνέχεια ή μ επανάληψη· ο αόριστος και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας το παρουσιάζουν *συνοπτικά* (ιδωμένο στο σύνολό του)· ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας το παρουσιάζουν *συντελεσμένο*.

255. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ

Χρόνοι που παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα

1. σαν εξακο- λουθητικό	α) στο παρόν ενεστώτας <i>γράφω</i>	β) στο παρελθόν παρατατικός <i>έγραφον</i>	γ) στο μέλλον (απλός) μέλλοντας <i>γράψω</i> (= θα γράφω)
2. σαν συνοπι- κό (ή στιγμαίο)		αόριστος <i>έγραψα</i>	(απλός) μέλλοντας <i>γράψω</i> (= θα γράψω)
3. σαν συντελε- σμένο	παρακείμενος <i>γέγραφα</i>	παρακείμενος <i>γέγραφα</i> υπερσυντέλικος <i>έγεγράφη</i>	συντελ. μέλλοντας <i>γεγραφώς έσομαι</i>

256. Από τους χρόνους του ρήματος:

α) ο ενεστώτας, ο (απλός) μέλλοντας και ο παρακείμενος λέγονται **αρχικοί** (γιατί αυτοί σχηματίστηκαν στην αρχή)· ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος λέγονται **παραγόμενοι** (γιατί παράγονται από τους αρχικούς) ή **ιστορικοί** (γιατί αναφέρονται στα περασμένα)·

β) ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας λέγονται **συντελικοί**, γιατί σημαίνουν κάτι το συντελεσμένο (το αποτελειωμένο)·

γ) οι περισσότεροι χρόνοι στην αρχαία ελληνική εκφέρονται με μία λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** (π.χ. μέλλ. *λύσω*, παρακειμ. *λέλυκα*, υπερσυντ. *έλελύκειν* κτλ.), μερικοί όμως σχηματίζονται με δύο λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί** (π.χ. συντελεσμ. μέλλ. *λελυκώς έσομαι*).

II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις

257. 1) Η υποτακτική και η προστακτική σχηματίζουν μόνο ενεστώτα, αόριστο και παρακείμενο.

2) Η **ευκτική**, το **απαρέμφατο** και η **μετοχή** σχηματίζουν ενεστώτα, (απλό) μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο.

6. Φωνές

258. Φωνή του ρήματος λέγεται ένα σύνολο από τύπους που μπορεί να σχηματίσει το ρήμα.

Κάθε ρήμα κανονικά σχηματίζει δύο σύνολα από τύπους, δηλ. έχει δύο φωνές. Αυτές είναι:

α) η **ενεργητική φωνή**, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-ω** ή **-μι**: *λύ-ω*, *τιμῶ*, *τίθη-μι*.

β) η **μέση φωνή**, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε **-μαι**: *λύ-ο-μαι*, *τιμῶμαι*, *τίθε-μαι*.

7. Συζυγίες

259. Κατά τον τρόπο που κλίνονται τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, που λέγονται **συζυγίες**.

α) Στην **πρώτη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-ω**: *λύ-ω*, (*τιμά-ω*) *τιμῶ*, *γράφ-ω*.

β) Στη **δεύτερη συζυγία** ανήκουν όσα ρήματα στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε **-μι**: *δείκνυ-μι*, *τίθη-μι*.

Β'. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος

260. Στους ρηματικούς τύπους ξεχωρίζουμε διάφορα στοιχεία: **κατάληξη**, **θέμα**, **χαρακτήρα**, **αύξηση**, **αναδιπλασιασμό** και το **βοηθητικό ρήμα** (όταν ο τύπος σχηματίζεται περιφραστικά). Π.χ. στον τύπο *λύ-ω* το *λυ-* είναι θέμα, το *-υ-* χαρακτήρας, το *-ω* κατάληξη· στον τύπο *ε-λυ-ον* το *ε-* είναι αύξηση, το *-λυ-* θέμα, το *-ον* κατάληξη.

1. Κατάληξη (βλ. § 73, α)

261. Κατάληξη του ρηματικού τύπου είναι το τελευταίο μέρος που

αλλάζει, για να δηλωθεί η φωνή, το πρόσωπο, ο αριθμός, η έγκλιση και ο χρόνος: -ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσι· -ω, -ης, -η κτλ.· -ον, -ες, -ε κτλ.· -ομαι, -ει, -εται κτλ.· -ομαι, -η, -ηται κτλ. (πβ. § 281 και § 288).

2. Θέμα (βλ. § 73, β)

262. Κάθε ρήμα κανονικά έχει **δύο θέματα**, από τα οποία σχηματίζονται οι διάφοροι τύποι του. Τα θέματα αυτά είναι το **ρηματικό** και το **χρονικό**.

α) **Ρηματικό θέμα** λέγεται το αρχικό θέμα που χρησιμεύει ως βάση στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων του ρήματος. Έτσι: το ρηματικό θέμα του ρήματος *βλάπτω* δεν είναι το *βλαπτ-* (όπως στον ενεστώτα *βλάπτ-ω*) παρά *βλαβ-* (όπως στο όνομα *βλάβη*)· το ρημ. θέμα του ρ. *αλλάσσω* δεν είναι *άλλασσ-* (όπως στον ενεστώτα *άλλάσσ-ω*), παρά *άλλαγ-* (όπως στο όνομα *άλλαξη*) κτλ.

β) **Χρονικό θέμα** λέγεται το ιδιαίτερο θέμα που μ' αυτό σχηματίζονται οι τύποι ορισμένου χρόνου ή ορισμένων χρόνων. Το χρονικό αυτό θέμα προέρχεται από το αρχικό ρηματικό θέμα που μετασχηματίζεται στους διάφορους χρόνους και παίρνει διάφορες μορφές.

Κανονικά έχουν κοινό χρονικό θέμα ο ενεστώτας με τον παρατατικό, ο μέλλοντας με τον αόριστο και ο παρακείμενος με τον υπερσυντέλικο και τον συντελεσμένο μέλλοντα. Π.χ.

Ενεργ. φωνή	ενεστώτας:	<i>βλάπτω</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βλαπτ-</i>)
	παρατατ.:	<i>ε-βλαπτ-ον</i>		
	μέλλοντας:	<i>βλάψ-ω</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βλαψ-</i>)
	αόριστος:	<i>ε-βλαψ-α</i>		
	παρακείμ.:	<i>βέ-βλαφ-α</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βεβλαφ-</i>)
	υπερσυντ.:	<i>ε-βε-βλάφ-ειν</i>		
	συντ. μέλλ.:	<i>βε-βλαφ-ώς</i>		
		<i>εσομαι</i>		
Μέση φωνή	παρακείμ.:	<i>βέ-βλαμ-μαι</i>	}	(χρονικό θέμα <i>βεβλαφ-</i>)
	υπερσυντ.:	<i>ε-βε-βλάμ-μην</i>		

3. Χαρακτήρας (βλ. § 73, β)

263. α) Ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος λέγεται **ρηματικός χαρακτήρας**: Π.χ. του ρ. λύω ρηματικό θ. λυ-, ρηματικός χαρακτ. -υ- του ρ. κόπτω ρηματικό θ. κοπ-, ρηματικός χαρακτ. -π-

β) Ο χαρακτήρας του χρονικού θέματος λέγεται **χρονικός χαρακτήρας**. Π.χ. (λύ-ω), μέλλ. λύσ-ω, χρονικό θ. λυσ-, χρονικός χαρακτήρας -σ-, παρακείμε. λέ-λυκ-α, χρον. θ. λε-λυκ-, χρον. χαρακτ. -κ-.

264. Κατά τον ρηματικό χαρακτήρα τα ρήματα και των δύο συζυγιών διαιρούνται σε **φωνηεντόληκτα** (λύ-ω, ἴστη-μι) και **συμφωνόληκτα** (γράφ-ω, δείκ-νυ-μι). Και υποδιαιρούνται:

α) τα φωνηεντόληκτα σε **ασυναίρετα** (λύ-ω, παιδεύ-ω) και σε **συνηρημένα** (τιμάω -ῶ, ποιέω -ῶ, δηλόω -ῶ).

β) τα συμφωνόληκτα σε **αφωνόληκτα** (διώκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω, δείκ-νυ-μι), σε **ενρινόληκτα** ή **υγρόληκτα** (βάλλ-ω, δέρ-ω, ὄλ-λυ-μι, μέν-ω) και σε λίγα **σιγμόληκτα** (σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι).

265. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
(κατά συζυγία και χαρακτήρα)

		Α' συζυγία (ρήματα σε -ω)	Β' συζυγία (ρήματα σε -μι)
Φωνηεντόληκτα	Ασυναίρετα	λύ-ω, παιδεύ-ω, κυλί-ω χρί-ω, σεί-ω, κλαί-ω, καί-ω	ἴ-στη-μι, τί-θη-μι, ἴ-η-μι, δί-δω-μι, στρώ-ν-νυ-μι
	Περιστώμενα	(σε -άω) τιμά-ω = ῶ (σε -έω) ποιέ-ω = ῶ (σε -όω) δηλό-ω = ῶ	
Συμφωνόληκτα	Αφωλόληκτα	τριβ-ω, ἄγ-ω, τάσσ-ώ (θ. ταγ-) ἐλπίζ-ω (θ. ἐλπιδ-)	μείγ-νυ-μι, δείκ-νυ-μι, ζεύγ-νυ-μι
	Βαρύτονα		
	Ενρινόληκτα	νέμ-ω, μέν-ω, ἀγγέλλ-ω, δέρ-ω	ὄλ-λυ-μι
	Σιγμόληκτα		(κεράσ-νυ-μι) κεράννυμι (σβέσ-νυ-μι) σβέννυμι (βλ. § 333, δ)

4. Αύξηση

α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα

266. Στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (δηλ. στον παρατατικό, τον αόριστο και τον υπερσυντέλικο) τα ρήματα παίρνουν στην αρχή του θέματος **αύξηση**.

Η αύξηση δηλώνει το παρελθόν και είναι δύο ειδών: **συλλαβική** και **χρονική**.

1) **Συλλαβική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από σύμφωνο. Και είναι συλλαβική αύξηση η προσθήκη ενός ε (με ψιλή) στην αρχή του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής: (λύ-ω), παρατ. ἔ-λυον, αόρ. ἔ-λυσα, υπερσ. ἐ-λελύκειν.

2) **Χρονική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο). Και είναι χρονική αύξηση η έκταση του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (βλ. § 62, 7, β).

Κατά τη χρονική αύξηση γίνονται οι ακόλουθες εκτάσεις:

το ἄ σε η: ἀκούω - ἤκουον

το ε σε η: ἐλπίζω - ἤλπίζον

το ο σε ω: ορίζω - ὄριζον

το ἴ σε ἰ: ἴκετεύω - ἰκέτευον

το ὕ σε ὕ: ὕβριζω - ὕβριζον

το αι σε η: αἰσθάνομαι - ἤσθανόμην

το ει σε η: εἰκάζω - ἤκαζον

το αυ σε ηυ: αὐξάνω - ἠῤῥξανον

το ευ σε ηυ: εὐχομαι - ἠῤῥχόμην

το οι σε ω: οἰκτίρω - ὤκτιρον

β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα

267. Στην αρχαία ελληνική τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα που το α' συνθετικό τους είναι πρόθεση παίρνουν **εσωτερική αύξηση**, δηλ. έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση μετά την πρόθεση: εἰς-φέρω: εἰς-έ-φερον· ὑπερβάλλω: ὑπερ-έ-βαλλον· συν-άγω: συν-ἤγον· συν-οικῶ: συν-ώκουν, συν-ώκησα· ἀν-αλίσκω και ἀν-αλόω: ἀν-ἤλισκον και ἀν-ἤλουν, ἀν-ἤλωσα (από το παράνομος) παρασύνθ. παρανομῶ: παρ-ε-νόμουν, παρ-ε-νόμησα κτλ.· (από το ἐγ-κώμιον) παρασύνθ. ἐγκωμιάζω: ἐν-ε-κωμιάζον, ἐν-ε-κωμιάσα κτλ.· (από το ἐπι-στάτης) παρασύνθ. ἐπιστατῶ: ἐπ-ε-στάτουν, ἐπ-ε-στάτησα κτλ.· (από το ἐν χειρὶ τίθημι) παρασύνθ. ἐγχειρίζω: ἐν-ε-χείριζον, ἐν-ε-χείρισα.

268. Τα παρασύνθετα ρήματα που το α' συνθετικό τους είναι άλλη λέξη εκτός από πρόθεση έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά: (από το δυστυχής) παρασύνθ. δυστυχῶ - ἐδυστύχουν - ἐδυστύχησα κτλ.· (από το μυθολόγος) παρασύνθ. μυθολογῶ - ἐμυθολόγουν - ἐμυθολόγησα κτλ.· (από το ἀδικος) παρασύνθ. ἀδικῶ - ἠδίκουν - ἠδίκησα κτλ.· (από το οἰκοδόμος) παρασύνθ. οἰκοδομῶ - ὠκοδόμουν - ὠκοδόμησα κτλ.

γ) Ανώμαλη αύξηση

269. Σε μερικά ρήματα της αρχαίας ελληνικής (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) παρουσιάζεται **ανώμαλη αύξηση**: Έτσι:

1) Από τα απλά ρήματα:

α) Τα ρήματα *βούλομαι*, *δύναμαι* και *μέλλω* (= σκοπεύω να κάμω κάτι) έχουν αύξηση κανονική **έ** και ανώμαλη **ή** (από αναλογία προς το *εθέλω* ή *θέλω* - *ἤθελον*): *εβουλόμην* και *ἠβουλόμην* - *εβουλήθην* και *ἠβουλήθην*· *εδυνάμην* και *ἠδυνάμην* - *εδυνήθην* και *ἠδυνήθην*· *εμελλον* και *ἠμελλον*·

β) μερικά ρήματα που αρχίζουν από **ε** έχουν αύξηση **ει** και όχι **η**: *εθίζω* (= συνηθίζω) - *εἰθίζον*· *ελίττω* (= τυλίγω) - *εἰλιττον*· *ελκω* (= σέρνω) - *εἰλκον*· *επομαι* - *εἰπόμην*· *περι-έπω* (= μεταχειρίζομαι κάποιον καλά, καλομεταχειρίζομαι - ή μεταχειρίζομαι κακά, κακομεταχειρίζομαι) - *περιεῖπον*· *εργάζομαι* - *εἰργαζόμην*· *εῖρω* - *εἶρων*· *εστίαω* - *εῖστιάω* (= φιλεύω) - *εἰστίων*· *έχω* - *εἶχον*· *εάω*, *εῶ* (= αφήνω) - *εἶων*·

γ) Τα ρ. *ώθω*, *ώνομαι* (= αγοράζω) και (*κατ*)*άγνυμι* (= σπάζω), αν και αρχίζουν από φωνήεν, έχουν συλλαβική αύξηση: *ε-ώθουν*, *ε-ωνούμην*, (*κατ*)*ε-αζα*·

δ) Το ρ. *όράω* - *ῶ* (= βλέπω) στον παρατατικό, το ρ. *άλίσκομαι* (= πιάνομαι, κυριεύομαι) στον β' αόριστο και το ρ. *άν-οίγω* σε όλους τους ιστορικούς χρόνους έχουν δύο συγχρόνως αυξήσεις, συλλαβική και χρονική: *όρω* - *έωρων*· *άλίσκομαι* - *εάλων*· (*άν*)-*οίγω* - (*άν*)-*έωρον* - *άνέωξα* (έτσι και *έοικα* - *έώκειν*)·

ε) Το ρ. *έορτάζω* παίρνει τη χρονική αύξηση στη δεύτερη συλλαβή: *έώρταζον*, *έώρτασα*·

2) Από τα σύνθετα ή παρασύνθετα ρήματα:

α) Μερικά έχουν την αύξηση στην αρχή, δηλ. πριν από την πρόθεση, σαν να ήταν απλά:

άμφιέννυμι (= ντύνω) - *ἠμφιέννυν* - *ἠμφίεσα*

έπειγω (= επισπεύδω, βιάζω) - *ἠπειγον*

έπίσταμαι (= ξέρω καλά) - *ἠπιστάμην*

καθέζομαι (= κάθομαι) - *εκαθεζόμην*

έγγνάω - *ῶ* (= δίνω κάτι για ενέχυρο· παρασύνθ. από τη λέξη *έγγυή* = ενέχυρο) - *ἠγγύων* - *ἠγγύησα*

έναντιόομαι - *οῦμαι* (παρασύνθ. από τη λ. *έναντίος*) - *ἠναντιούμην*

έμπεδόςω - *ῶ* (= στερεώνω· παρασύνθ. από τη λ. *έμπεδος* = στερεός) - *ἠμπέδουν*

ἐμπολάω -ῶ (= εμπορεύομαι· παρασύνθ. από τη λ. ἐμ-πολή = ἐμπόρευμα) - ἠμπόλων

προοιμιάζομαι (παρασύνθ. από τη λ. προοίμιον) - ποιητ. ἐπροοιμιασάμην·

β) μερικά ἄλλοτε ἔχουν την αὐξηση στην αρχή, σαν να ἦταν απλά, και ἄλλοτε παίρνουν εσωτερική αὐξηση (μετά την πρόθεση):

καθεύδω (= κοιμούμαι) - παρατ. ἐ-κάθευδον και καθηϋδον

κάθημαι (κατὰ+ἦμαι) - παρατατ. ἐ-καθήμην και (χωρίς αὐξηση) καθ-ἦμην

καθίζω (κατὰ+ἴζω) (= βάζω κάποιον να καθίσει) - παρατατ. ἐ-κάθιζον, αόρ. ἐ-κάθισα και κάθισα

ἐκκλησιάζω (= μαζεύομαι σε συνέλευση στην εκκλησία του δήμου) - παρατατ. ἠκκλησιάζον και ἐξ-ε-κλησιάζον·

γ) μερικά ἔχουν συγχρόνως δύο αυξήσεις, δηλ. πριν από την πρόθεση και μετά την πρόθεση:

ἀμφι-γνοέω -ῶ (= ἀμφιβάλλω) - παρατατ. ἠμφ-ε-γνόουν, αόρ. ἠμφ-ε-γνόησα

ἀμφισβητέω -ῶ (ἀμφίς+βῆναι του ρ. βαίνω: αρχικά ἀμφίς - βητῶ και ἔπειτα νομίστηκε σαν ἀμφι-σβητῶ) παρατ. ἠμφ-ε-σβήτουν, αόρ. ἠμφ-ε-σβήτησα

ἀν-έχομαι (ἀνά+έχομαι) - παρατ. ἠν-ειχόμεν, αόρ. ἠν-ε-σχόμην

ἐν-οχλέω -ῶ (ἐν+ὀχλῶ) - παρατ. ἠν-ὀχλουν, αόρ. ἠν-ὀχλησα

(ἐπ)ανορθόω -ῶ (ἐπι+ἀνά+ὀρθῶ) - παρατ. (ἐπ)ἠν-ὠρθουν, αόρ. (ἐπ)ἠν-ὠρθωσα.

5. Αναδιπλασιασμός

α) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα απλά ρήματα

270. Οι σύντελικοί χρόνοι (παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας) ἔχουν στην αρχή του θέματος, **αναδιπλασιασμό** σε όλες τις εγκλίσεις και στό απαρέμφατο και τη μετοχή.

Ο αναδιπλασιασμός είναι τριών ειδών:

1) **Επανάληψη** του αρχικού συμφώνου του θέματος μαζί με ένα ε: (λύ-ω) λέ-λυ-κα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα απλό σύμφωνο εκτός από το ρ και β) από δύο σύμφωνα από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμ.	υπερσυντ.	συντελ. μέλλ.
λύ-ω	λέ-λυ-κα	έ-λε-λύ-κειν	—
πνέ-ω (θ. πνευ-)	πέ-πνευ-κα	έ-πε-πνεύ-κειν	—
γράφ-ομαι	γέ-γραμ-μαι	έ-γε-γράμ-μην	γε-γράψομαι

Όταν το αρχικό σύμφωνο του θέματος είναι δασύπνοο (χ - φ - θ), τρέπεται στη συλλαβή του αναδιπλασιασμού στο αντίστοιχο ψιλόπνοο (κ - π - τ): χορεύ-ω, κε-χόρευ-κα, έ-κε-χόρευ-κειν· φυτεύ-ω, πε-φύτευ-κα, έ-πε-φυ-τεύ-κειν· θύ-ω, τέ-θυ-κα, έ-τε-θύ-κειν (βλ. § 69, 1, α).

2) Συλλαβική αύξηση (βλ. § 266, 1): (στρατηγέω -ῶ) έ-στρατήγηκα.

Τέτοιοι αναδιπλασιασμοί παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα διπλό σύμφωνο ή από ρ* β) από δύο σύμφωνα, χωρίς όμως να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο· γ) από τρία σύμφωνα. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος	συντ. μέλλ.
ψεύδ-ομαι	έ-ψευσ-μαι	έ-ψεύσ-μην	έ-ψεύσομαι
ρίπτ-ω	έ-ρριφ-α	έ-ρρίφ-ειν	—
φθείρ-ω	έ-φθαρ-κα	έ-φθάρ-κειν	—
σκοπέω -ῶ	έ-σκεμ-μαι	έ-σκεμ-μην	έ-σκέψομαι
στρατεύ-ομαι	έ-στράτευ-μαι	έ-στρατεύ-μην	—

3) Χρονική αύξηση (βλ. § 266, 2): (άδικῶ) ηδίκηκα.

Τέτοιοι αναδιπλασιασμοί παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο):

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος
άθροίζω	ήθροικα	ήθροίκειν
έρημόω -ῶ	ήρήμωκα	ήρημώκειν
όμιλέω -ῶ	ώμιληκα	ώμιλήκειν
αίσθάνομαι	ήσθημαι	ήσθημην
οικέω -ῶ	ώκηκα	ώκῆκειν

β) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα σύνθετα ρήματα

271. Τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα κανονικά έχουν τον αναδιπλασιασμό όπου και την αύξηση. Έτσι έχουν τον αναδιπλασιασμό

α) μετά την πρόθεση (όπως και την αύξηση):	
ἀπο-γράφω	παρακ. ἀπο-γέ-γραφα
ἐγ-κωμιάζω	» ἐγ-κε-κωμιάκα
συν-οικῶ	» συν-ώκηκα
προαπο-στέλλω	» προαπ-έ-σταλκα (πβ. § 267)

β) στην αρχή (όπως και την αύξηση):	
δυστυχῶ	παρακ. δε-δυστύχηκα
μυθολογῶ	» με-μυθολόγηκα
ἀδικῶ	» ἠδίκηκα
οικοδομῶ	» ὠκοδόμηκα (πβ. § 268).

γ) Ανώμαλος αναδιπλασιασμός

272. Μερικά ρήματα (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) έχουν **ανώμαλο αναδιπλασιασμό**. Έτσι:

1) Τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **γν** έχουν αναδιπλασιασμό του β' είδους, δηλ. όμοιο με τη συλλαβική αύξηση **ε** (αντίθετα με τον κανόνα 270, 1), και αντίστροφα τα ρ. κτῶμαι, μιμνήσκομαι (ή μιμνήσκομαι) και πίπτω έχουν αναδιπλασιασμό του α' είδους (αντίθετα με τον κανόνα § 270, 2):

γινώσκω (θ. γνω-) παρακ. ἔ-γνω-κα
 γνωρίζω (θ. γνωριδ-) παρακ. ἔ-γνώρι-κα
 κτῶμαι (θ. κτα-, κτη-) παρακ. κέ-κτη-μαι
 μιμνήσκομαι (θ. μνη-) παρακ. μέ-μνη-μαι
 πίπτω (θ. πτω-) παρακ. πέ-πτω-κα.

2) Το ρ. ἀν-οίγω έχει αναδιπλασιασμό όμοιο με την αύξησή του: ἀν-έωχ-α, ἀν-έωγ-μαι (ἀπό τὸ ἀν-ήΦοιχ-α, ἀν-ήοιχ-α = ἀνέωχα και από τὸ ἀν-ήΦοιγ-μαι, ἀν-ήοιγ-μαι = ἀνέωγμα).

3) Το ρ. εἶκω (που είναι ἀχρηστο στον ενεστώτα) έχει παρακείμενο ἔ-οικ-α (= μοιάζω) και υπερσυντέλικο ἔ-ώκ-ειν.

4) Τα ρήματα κατ-άγνωμι, ἀλίσκομαι, ὀρῶ, ὠθοῦμαι και ὠνοῦμαι παίρνουν αναδιπλασιασμό **ε**, αν και αρχίζουν από φωνήεν: κατ-έ-αγ-α, έ-άλω-κα, έ-όρα-κα (και έ-ώρα-κα), έ-ωσ-μαι, έ-ώνη-μαι (από τὸ κατα-Φέ-Φαγ-α, Φε-Φάλω-κα, Φέ-Φωθ-μαι, Φε-Φώνη-μαι· πβ. § 269, 1, γ και δ).

5) Τα ρ. ἐθίζω, ἔλκω, ἐργάζομαι, ἐστιάω -ῶ και εἶω - εῶ παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει** (όμοιο με την αύξησή τους): εἶθικα, εἶλκυκα (από

θ. *έλκυ-*), *είργασμαι, είστιάκα, είακα* (από το *Fe-Fέθι-κα, Fe-Fέλυ-κα, Fe-Fέρ-γασ-μαι, Fe-Fεστία-κα, Fe-Fέα-κα*: πβ. § 269, 1, β).

6) Τα ρ. *λαμβάνω, λέγω, λαγχάνω, (συλ)λέγω, (δια)λέγομαι* και τα άχρηστα στον ενεστώτα *μείρομαι* (= συμερίζομαι) και *έθω* (= συνηθίζω) παίρνουν αναδιπλασιασμό **ει**: *είληφα, είρηκα, είληχα, (συν)είλοχα, (δι)είλεγμα, είμαρται* (= είναι πεπρωμένο), *είωθα* (= συνηθίζω).

δ) Αττικός αναδιπλασιασμός

273. Μερικά ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από **α** ή **ε** ή **ο** έχουν ιδιαίτερο είδος αναδιπλασιασμού που λέγεται **αττικός αναδιπλασιασμός**, γιατί κυρίως συνηθιζόταν στην αττική διάλεκτο.

Αττικός αναδιπλασιασμός είναι η επανάληψη των δύο πρώτων φθόγγων του θέματος και συγχρόνως η έκταση του (εσωτερικού τώρα) αρχικού του φωνήεντος (του **α** ή **ε** σε **η** και του **ο** σε **ω**).

Τα πιό συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αττικό αναδιπλασιασμό είναι τα ακόλουθα:

<i>άκούω</i> (θ. <i>άκο-</i>)	παρακ. <i>άκ-ήκο-α</i>
<i>άλείφω</i> (θ. αδύνατο <i>άλιφ-</i>)	» <i>άλ-ήλιφ-α</i>
<i>ελαύνω</i> (θ. <i>έλα-</i>)	» <i>έλ-ήλα-κα</i>
<i>έλέγχομαι</i> (θ. <i>έλεγχ-</i>)	» <i>έλ-ήλεγ-μαι</i>
<i>έμέω</i> - <i>ω̃</i> (= κάνω εμετό) (θ. <i>έμε-</i>)	» <i>έμ-ήμε-κα</i>
<i>έρχομαι</i> (θ. <i>έλυθ-</i>)	» <i>έλ-ήλυθ-α</i>
<i>έσθίω</i> (= τρώγω) (θ. <i>έδο-</i>)	» <i>έδ-ήδο-κα</i>
<i>όμνυμι</i> (= ορκίζομαι) (θ. <i>όμο-</i>)	» <i>όμ-ώμο-κα</i>
<i>(άπ)όλλυμι</i> (= καταστρέφω, χάνω) (θ. <i>όλε-</i>)	» <i>όλ-ώλε-κα</i>
<i>(άπ)όλλυμαι</i> (= καταστρέφομαι) (θ. <i>όλ-</i>)	» <i>όλ-ωλ-α</i> (έχω κατα- στραφεί)
<i>όρυττω</i> (= σκάβω) (θ. <i>όρυχ-</i>)	» <i>όρ-ώρυχ-α</i>
<i>φέρω</i> (θ. <i>ένεκ-</i>)	» <i>έν-ήνοχ-α</i>
<i>έγείρομαι</i> (θ. <i>έγερ-</i>)	» <i>έγ-ήγερ-μαι</i> (έχω σηκωθεί)
<i>έγειρομαι</i> (θ. <i>έγορ-</i>)	» <i>έγρ-ήγορ-α</i> (είμαι άγρυπνος)

6. Το βοηθητικό ρήμα **είμι** (= είμαι)

274. Για το σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων

στην αρχαία ελληνική χρησιμεύει το ρήμα *εἰμί* ως βοηθητικό (όπως στη νέα τα ρ. *έχω* και *είμαι*: *έχω λύσει, είμαι λυμένος* κτλ.).

275. Το ρ. *εἰμί* είναι ανώμαλο, και οι χρόνοι του στην οριστική είναι:

- Ενεστώτας *εἰμί* (είμαι), (θ. *έσ-*: *έσ-μι* = *εἰμί*; βλ. § 62, 7, β).
 Παρατατ. *ἦ* και *ἦν* (ήμουν), (θ. *έσ-*: *έσ-α* = *έα* = *ἦ* και με τελικό ν από αναλογία πρὸς τον παρατ. των άλλων ρημάτων: *ἦν*).
 Μέλλοντας *έσομαι* (θα είμαι), (θ. *έσ-*: *έσ-σομαι* = *έσομαι*).
 Αόριστος *έ-γεν-όμην* (υπήρξα, έγινα), (θ. *γεν-*) πβ. § 358.
 Παρακείμ. *γέ-γον-α* (έχω υπάρξει, έχω γίνει), (θ. *γεν* = *γον-*; βλ. § 62, 6).
 Υπερσυντ. *έ-γε-γόν-ειν* (είχα υπάρξει, είχα γίνει).

Από τους χρόνους αυτούς, για το σχηματισμό των περιφραστικών ρηματικών τύπων χρησιμοποιούνται ο ενεστώτας, ο παρατατικός και ο μέλλοντας, που κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

ΟΡΙΣΤΙΚΗ				
		Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
Ενικ.	α'	<i>εἰμί (έσ-μι)</i>	<i>ἦ</i> και <i>ἦν</i>	<i>έσομαι (έσ-σομαι)</i>
	β'	<i>εἶ (έσ-σι)</i>	<i>ἦσθα</i>	<i>έση ή έσει</i>
	γ'	<i>έσ-τι(ν)</i>	<i>ἦν</i>	<i>έσται</i>
Πληθ.	α'	<i>έσ-μὲν</i>	<i>ἦ-μεν</i>	<i>έσόμεθα</i>
	β'	<i>έσ-τε</i>	<i>ἦ-τε ή ἦσ-τε</i>	<i>έσεσθε</i>
	γ'	<i>εί-σί(ν), (έσ-ναι)</i>	<i>ἦ-σαν</i>	<i>έσονται</i>
Δυϊκ.	β'	<i>έσ-τόν</i>	<i>ἦσ-τον</i>	<i>έσεσθον</i>
	γ'	<i>έσ-τόν</i>	<i>ἦσ-την</i>	<i>έσεσθον</i>

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ		ΕΥΚΤΙΚΗ		ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	
		Ενεστώτας		Μέλλοντας	Ενεστώτας
Ενικ.	α'	ᾶ (ἔσ-ω)	εἶη-ν (ἐσ-ίη-ν)	ἔσοίμην	—
	β'	ἦ-ς	εἶη-ς	ἔσοι-ο	ἴσ-θι (αντί: ἔσ-θι)
	γ'	ἦ	εἶη	ἔσοι-το	ἔσ-τω
					—
Πληθ.	α'	ᾶ-μεν	εἶη-μεν ἢ εἶ-μεν	ἔσοί-μεθα	ἔσ-τε
	β'	ἦ-τε	εἶη-τε ἢ εἶ-τε	ἔσοι-σθε	ἔσ-των ἢ ὄν-των
	γ'	ᾶ-σι(ν)	εἶη-σαν ἢ εἶ-εν	ἔσοι-ντο	ἢ ἔσ-τωσαν
Δυϊκ.	β'	ἦ-τον	εἶη-τον ἢ εἶ-τον	ἔσοι-σθον	ἔσ-τον
	γ'	ἦ-τον	εἶή-την ἢ εἶ-την	ἔσοί-σθην	ἔσ-των
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ			ΜΕΤΟΧΗ		
Ενεστώτας		Μέλλοντας		Ενεστώτας	Μέλλοντας
εἶναι (ἔσ-ναι)		ἔσσεσθαι		ᾶν, γεν. ὄντος οὔσα, γεν. οὔσης ὄν, γεν. ὄντος	ἔσόμενος ἔσομένη ἔσόμενον

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -Ω) ΒΑΡΥΤΟΝΑ

276. Στα βαρύτονα ρήματα της α΄ συζυγίας, όπως είδαμε (§ 264 και § 265), ανήκουν : α) τα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα: λύ-ω, παιδεύ-ω κ.ά. β) τα αφωνόληκτα (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα κ, γ, χ - π, β, φ - τ,

277. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-ω λύ-εις λύει λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ουσι(ν) - λύ-ετον λύ-ετον	λύ-ω λύ-ης λύ-η λύ-ομεν λύ-ητε λύ-ωσι(ν) - λύ-ητον λύ-ητον
Παρατ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	έ-λύ-ον έ-λυ-ες έ-λυ-ε έ-λύ-ομεν έ-λύ-ετε έ-λυ-ον - έ-λύ-ετον έ-λυ-έτην	
Μέλλοντ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-σω λύ-σεις λύ-σει λύ-σομεν λύ-σετε λύ-σουσι(ν) - λύ-σετον λύ-σετον	
Αόριστος	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	έ-λύ-σα έ-λυ-σας έ-λυ-σε(ν) έ-λύ-σαμεν έ-λύ-σατε έ-λυ-σαν - έ-λύ-σατον έ-λυ-σάτην	λύ-σω λύ-σης λύ-ση λύ-σωμεν λύ-σητε λύ-σωσι(ν) - λύ-σητον λύ-σητον

1. Οι τύποι της ευκτικής του αορ. σε -ειας, -ειε(ν), -εian λέγονται **ομοιοκοί** και είναι πίο εύχρηστοι από τους άλλους. 2. Οι τύποι του γ΄ πληθυντικού της προστακτικής σε -ντων

δ, θ): πλέκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω κ.ά.· γ) τα υγράληκτα και ενρινόληκτα (δηλ. όσα έχουν χαρακτήρα λ, ρ - μ, ν): άγγέλλ-ω, σπείρ-ω, νέμ-ω, μέν-ω κ.ά.

Παρακάτω δίνεται ως παράδειγμα η κλίση του ρ. λύω - λύομαι (βαρύτονο ρήμα, φωνηεντόληκτο). Με βάση το ρήμα αυτό και με ορισμένες διαφορές κλίνεται καθεμιά από τις παραπάνω κατηγορίες ρημάτων.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ (λύ-ω, θ. λύ- και λύ-)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λύ-οιμι λύ-οις λύοι λύ-οιμεν λύ-οιτε λύ-οιεν — λύ-οιτον λυ-οίτην	— λύ-ε λυ-έτω — λύ-ετε λυ-όντων' ή λυ-έτωσαν — λύ-ετον λυ-έτων	λύ-ειν	λύ-ων λύ-ουσα λύ-ον
λύ-σοιμι λύ-σοις λύ-σοι λύ-σοιμεν λύ-σοιτε λύ-σοιεν — λύ-σοιτον λυ-σοίτην		λύ-σειν	λύ-σον λύ-σουσα λύ-σον
λύ-σαιμι λύ-σαις ή λύ-σει- ας λύ-σαι ή λύ-σει(ν) λύ-σαιμεν λύ-σαιτε λύ-σαιεν ή λύ-σαιαν — λύ-σαιτον λυ-σαίτην	— λύ-σον λυ-σάτω — λύ-σατε λυ-σάντων' ή λυ-σάτωσαν — λύ-σατον λυ-σάτων	λύ-σαι	λύ-σας λύ-σασα λύ-σαν

είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους σε -τωσαν.

Χρόνοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Παρακείμενος	Μονολεκτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ. λέ-λύ-κα λέ-λυ-κας λέ-λυκε λέ-λύ-καμεν λέ-λύ-κατε λέ-λύ-κασι(ν) — λέ-λύ-κατον λέ-λύ-κατον	λέ-λύ-κω λέ-λύ-κης λέ-λύ-κη λέ-λύ-κωμεν λέ-λύ-κητε λέ-λύ-κωσι(ν) — λέ-λύ-κητον λέ-λύ-κητον
	Περιφραστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λέ-λυ-κώς -κυῖα -κός ὦ ἤς ἡ ¹ λέ-λυ-κότες -κυῖαι -κότα ὦμεν ἦτε ὡσι λέ-λυ-κότε -κυῖα -κότε — ἦτον
Υπερ- συντέλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	ἐ-λε-λύ-κειν ¹ ἐ-λε-λύ-κεμεν ²	ἐ-λε-λύ-κεις ¹ ἐ-λε-λύ-κετε ² ἐ-λε-λύ-κετον ἐ-λε-λύ-κει ¹ ἐ-λε-λύ-κεσαν ² ἐ-λε-λυ-κέτην
Συντέλ. Μέλλοντας	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λέ-λυ-κώς κτλ. ἔσομαι ἔσει (-ῆ) ἔσται λέ-λυ-κότες κτλ. ἐσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται λέ-λυ-κότε κτλ. — ἔσεσθον ἔσεσθον	

1. Αρχαιότεροι τύποι: ἐλελύκη(ν), ἐλελύκης, ἐλελύκη. -2. Μεταγενέστεροι τύποι: ἐλε-
λύκεμεν, ἐλελύκετε, ἐλελύκεισαν. -3. Ο περιφραστικός παρακείμ. στην υποτακτική και

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λε-λύ-κοιμι λε-λύ-κοις λε-λύ-κοι λε-λύ-κοιμεν λε-λύ-κοιτε λε-λύ-κοιεν —λε-λύ-κοιτον λε-λυ-κοίτην	(εὐχρηστος ὁ περιφρα- στικός)	λε-λυ-κέναι	λε-λυ-κῶς λε-λυ-κυῖα λε-λυ-κός
λελυκῶς κτλ. εἶην εἶης εἶη [†] λελυκότες κτλ. εἶημεν (εἶμεν) εἶητε (εἶτε) εἶησαν (εἶεν) λελυκότε κτλ. — εἶητον (εἶτον) εἶήτην (εἶτην)	λελυκῶς κτλ. — ἴσθι ἔστω λελυκότες κτλ. — ἔστε ἔστων λελυκότε κτλ. — ἔστον ἔστων		
λελυκῶς ἐσοίμην ἐσοιο ἐσοιτο λελυκότες ἐσοίμεθα ἐσοι- σθε ἐσοιντο λελυκότε — ἐσοισθον ἐσοί- σθην		λελυκός ἐσσεσθαι	λελυκῶς ἐσόμενος

την ευκτική της ενεργητικής φωνής είναι πιό εὐχρηστος από το μονολεκτικό· στην προστακτική της ενεργητικής φωνής κανονικά σχηματίζεται μόνο περιφραστικός παρακείμενος (σπάνια μονολεκτικός: λέ-λυ-κε, λε-λυ-κέτω κτλ.).

278. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Χρόνοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ'-ομαι λύ-η(-ει)' λύ-εται λυ-όμεθα λύ-εσθε λύ-ονται — λύ-εσθον λύ-εσθον	λύ-ομαι λύ-η λύ-ηται λυ-όμεθα λύ-ησθε λύ-ωνται — λύ-ησθον λύ-ησθον
Παρατ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	έ-λύ-όμην έ-λύ-ου έ-λύ-ετο έ-λυ-όμεθα έ-λύ-εσθε έ-λύ-οντο — έ-λύ-εσθον έ-λυ-έσθην	
Μέσος Μέλλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λύ-σομαι λύ-ση(-ει)' λύ-σεται λυ-σόμεθα λύ-σεσθε λύ-σονται — λύ-σεσθον λύ-σεσθον	
Μέσος Αόριστος α'	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	έ-λύ-σάμην έ-λύ-σω έ-λύ-σατο έ-λυ-σάμεθα έ-λύ-σασθε έ-λύ-σαντο — έ-λύ-σασθον έ-λυ-σάσθην	λύ-σομαι λύ-ση λύ-σηται λυ-σόμεθα λύ-σησθε λύ-σονται — λύ-σησθον λύ-σησθον
Παρακειμ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λέ-λύ-μαι λύ-λυ-σαι λέ-λυ-ται λε-λύ-μεθα λέ-λυ-σθε λέ-λυ-νται — λέ-λυ-σθον λέ-λυ-σθον	λελυμένος -η -ον ώ ής ή λελυμένοι -αι -α ώμεν ήτε ώσι(ν) λελυμένο -α -ω — ήτον ήτον
Υπερ- συντέλ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	έ-λε-λύ'-μην έ-λέ-λυ-σο έ-λέ-λυ-το έ-λε-λύ-μεθα έ-λέ-λυ-σθε έ-λέ-λυ-ντο — έ-λέ-λυ-σθον έ-λε-λύ-σθην	

1. Οι τύποι του β' ενικού της μέσης φωνής σε -ει έγιναν αργότερα πιο εύχρηστοι από τους αρχαιότερους τύπους σε -η. Αλλά γράφεται πάντα με -ει το β' εν. των ρ. βούλομαι, οδομαι, οψομαι: βούλει, οδει, δψει.

(§ 258, β) ΜΕ ΜΕΣΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§ 247, β) (λύ-ομαι = λύνω τον εαυτό μου)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
λυ-οίμην λύ-οιο λύ-οιτο λυ-οίμεθα λύ-οίσθε λυ-οίντο — λύ-οισθον λυ-οίσθη	— λύ-ου λυ-έσθω — λύ-εσθε λυ-έσθων ² ἢ λυ-έσθωσαν — λύ-εσθον λυ-έσθων	λύ-εσθαι	λυ-όμενος λυ-ομένη λυ-όμενον
λυ-σοίμην λύ-σοιο λύ-σοιτο λυ-σοίμεθα λύ-σοίσθε λυ-σοίντο — λύ-σοισθον λυ-σοίσθη		λύ-σεσθαι	λυ-σόμενος λυ-σομένη λυ-σόμενον
λυ-σαίμην λύ-σαιο λυ-σαιτο λυ-σαίμεθα λύ-σαισθε λυ-σαιίντο — λύ-σαισθον λυ-σαιίσθη	— λύ-σαι λυ-σάσθω — λύ-σασθε λυ-σάσθων ² ἢ λυ-σάσθωσαν — λύ-σασθον λυ-σάσθων	λύ-σασθαι	λυ-σάμενος λυ-σαμένη λυ-σάμενον
λελυμένος -η -ον εἶην εἶης εἶη λελυμένοι -αι -α εἶημεν (εἶμεν) εἶητε (εἶτε) εἶησαν (εἶεν) λελυμένοι -α -ω — εἶητον (εἶτον) εἶήτην (εἶτην)	— λέ-λυσο λε-λύ-σθω ² — λέ-λυ-σθε λε-λύ-σθων ² ἢ -σθωσαν — λέ-λυ-σθον λε-λύ-σθων	λε-λύ-σθαι	λε-λυ-μένος λε-λυ-μένη λε-λυ-μένον

2. Οι τύποι του γ' πλ. της προστακτικής σε -σθων είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους σε -σθωσαν. -3. Στην προστακτική της μέσης φωνής ο μονολεκτικός παρακείμενος είναι πιο εύχρηστος από τον περιφραστικό (λελυμένος -η -ον ἴσθι, ἔστω κτλ.).

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Συντελεσμένος Μέλλ.	Μονόλεκτ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λε-λύ ¹ -σομαι -ση (-σει) ¹ -σεται λε-λυ-σόμεθα -σεσθε -σονται — λε-λύ-σεσθον -σεσθον
	Περιφραστ.	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λελυμένος -η -ον ἔσομαι ἔσει ἔσται λελυμένοι -αι -α ἔσόμεθα ἔσεσθε ἔσονται λελυμένω -α -ω — ἔσεσθον ἔσεσθον

279. ΒΑΡΥΤΟΝΟ ΦΩΝΗΝΤΟΛΗΚΤΟ ΡΗΜΑ ΜΕΣΗΣ
(§ 258, β)

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Ενεστ.	Ενικ.	λύ-ομαι λύ-η(ει) λύ-εται κτλ. (ὅπως στη μέση διάθεση)	λύ-ομαι λύ-η λύ-ηται κτλ.
Παράτ.	Ενικ.	ἔ-λυ-όμην ἔ-λύ-ου ἔ-λύ-ετο κτλ. (ὅπως στη μέση διάθεση)	
Παθητ. Μέλλοντας ᾠ	Ενικ. Πληθ. Δυϊκ.	λυ-θήσομαι λυ-θήσῃ(-ει) λυ-θήσεται λυ-θήσόμεθα λυ-θήσεσθε λυ-θήσονται — λυ-θήσεσθον λυ-θήσεσθον	

1. Βλ. υποσ. 1 σελ. 168.

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
<i>λε-λυ-σοίμην -σοιο -σοιτο</i> <i>λε-λυ-σοίμεθα -σοισθε</i> <i>-σοιντο</i> <i>- λε-λύ-σοισθον</i> <i>-σοίσθην</i>		<i>λε-λύ-σεσθαι</i>	<i>λε-λυ-σόμενος</i> <i>λε-λυ-σομένη</i> <i>λε-λυ-σόμενον</i>
<i>λελυμένος -η -ον εσοίμην</i> <i>εσοιο εσοιτο</i> <i>λελυμένοι -αι -α εσοίμεθα</i> <i>εσοισθε εσοιντο</i> <i>λελυμένω -α -ω - εσοι-</i> <i>σθον εσοίσθην</i>		<i>λελυμένος</i> <i>εσσεσθαι</i>	<i>λελυμένος</i> <i>εσόμενος κτλ.</i>

ΦΩΝΗΣ ΜΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ (§ 247, γ)

(λύ-ομαι = λύνομαι από άλλον)

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
<i>λυ-οίμην λύ-οιο λύ-οιτο</i> <i>(όπως στη μέση διάθεση)</i>	<i>λύ-ου λυ-έσθω κτλ.</i>	<i>λυ-εσθαι</i>	<i>λύόμενος</i>
<i>λυ-θησοίμην λυ-θήσοιο</i> <i>λυ-θήσοιτο</i> <i>λυ-θησοίμεθα λυ-θήσοισθε</i> <i>λυ-θήσοιντο</i> <i>- λυ-θήσοισθον</i> <i>λυ-θησοίσθην</i>		<i>λυ-θήσεσθαι</i>	<i>λυ-θησόμενος</i> <i>λυ-θησομένη</i> <i>λυ-θησόμενον</i>

Χρό- νοι	Αριθμοί	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
Πάθη. Αόριστος α'	Ενικ. Πληθ. Δουκ.	<i>έ-λύ-θην έ-λύ-θης' έ-λύ-θη έ-λύ-θμεν έ-λύ-θητε έ-λύ-θησαν - έ-λύ-θητον έ-λυ-θήτην</i>	<i>λυ-θῶ λυ-θῆς λυ-θῆ λυ-θῶμεν λυ-θήτε λυ-θῶσι(ν) - λυ-θήτον λυ-θήτον'</i>
Παρακ.	Ενικ.	<i>λέ-λυ-μαι λέ-λυ-σαι λέ-λυ-ται κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)</i>	<i>λελυμένος ὦ ἦς ἦ κτλ.</i>
Υπερσ.	Ενικ.	<i>έ-λε-λύ-μην έ-λέ-λυ-σο έ-λέ-λυ-το κτλ. (όπως στη μέση διάθεση)</i>	
Συντελ. Μέλλοντας	Ενικ.	<i>λε-λύ-σομαι λε-λύ-ση(-ει) λε-λύ-σεται κτλ.</i>	

Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματικών τύπων της α' συζυγίας

1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων

280. Οι διάφοροι μονολεκτικοί τύποι των ρημάτων της α' συζυγίας δε σχηματίζονται μόνο από ένα γυμνό θέμα και μια κατάληξη, παρά

---

1. Οι τύποι αυτοί σχηματίστηκαν με συναίρεση από τους τύπους *λυ-θή-ω*, *λυ-θή-ης*, *λυ-θή-η* κτλ.

ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡ.	ΜΕΤΟΧΗ
<i>λυ-θείην² λυ-θείης λυθείη</i> <i>λυ-θείμεν (-θεΐμεν)</i> <i>λυ-θείητε (-θεΐτε)</i> <i>λυ-θείσαν (-θεΐεν)³</i> <i>- λυ-θείτον λυ-θείτην</i>	<i>- λύ-θητι⁴ λυ-θήτω</i> <i>- λύ-θητε λυ-θέντων η</i> <i>λυ-θήτωσαν</i> <i>- λύ-θητον λυ-θήτων</i>	<i>λυ-θῆναι⁵</i>	<i>λυ-θείς</i> <i>λυ-θείσα</i> <i>λυ-θέν⁶</i>
<i>λελυμένος -η -ον εἶην εἶης</i> <i>εἶη κτλ.</i> <i>(ὅπως στη μέση διάθεση)</i>	<i>- λέ-λυ-σο λε-λύ-σθω</i> <i>κτλ.</i>	<i>λε-λύ-σθαι</i>	<i>λε-λυ-μένος</i>
<i>λε-λυ-σοίμην λε-λύ-σοιο</i> <i>λε-λύ-σοιτο</i> <i>(ὅπως στη μέση διάθεση)</i>	 	<i>λε-λύ-σεσθαι</i>	<i>λε-λυ-σόμενος</i>

και από άλλα στοιχεία. Έτσι συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων στα ρήματα της α' συζυγίας είναι: η **προσωπική κατάληξη**, το **θεματικό φωνήεν**, το **εγκλιτικό φωνήεν**, ο **χρονικός χαρακτήρας** και το **χρονικό πρόσωμα**. Αυτά μαζί με το αρχικό θέμα και την αύξηση και τον αναδιπλασιασμό (όπου υπάρχουν) απαρτίζουν κανονικά τον κάθε ρηματικό τύπο.

2. Από τους τύπους *λυ-θε-ίη-ν*, *λυ-θε-ίη-ς*, *λυ-θε-ίη*, *λυ-θε-ίη-μεν* ή *λυ-θε-ῖ-μεν* κτλ. (βλ. § 283).

3. Οι τύποι *λυθειμεν*, *λυθειτε*, *λυθειεν* είναι πιο εύχρηστοι από τους τύπους *λυθείμεν*, *λυθείητε*, *λυθείσαν*. - 4. Από αρχικό τύπο *λύθηθι*. - 5. Με συναίρεση από αρχικό τύπο *λυθηέναι*. - 6. Από αρχικούς τύπους *λυθέ-ντ-ς*, *λυθέ-ντ-ια*, *λυθέ-ντ* (βλ. § 64, 6, § 67, 2 γ και § 64, 7).

α) Προσωπική κατάληξη

281. Προσωπική κατάληξη είναι η αρχική κατάληξη του ρηματικού τύπου που φανερώνει το πρόσωπο κάθε αριθμού σε κάθε φωνή. Έτσι π.χ. στους τύπους της ενεργ. φωνής *λύει-ς, λύο-μεν, λύε-τε, έ-λυο-ν, λύοι-μι* κτλ. προσωπικές καταλήξεις είναι το *-ς, -μεν, -τε, -ν, -μι* κτλ. επίσης οι τύποι της μέσης φωνής έχουν προσωπικές καταλήξεις *-μαι, -σαι, -ται, -μεθα, -σθε, -νται* (στους αρχικούς χρόνους της οριστικής και στην υποτακτική) και *-μην, -σο, -το, -μεθα, -σθε, -ντο* (στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής και στην ευκτική). Πολλές προσωπικές καταλήξεις στους διάφορους ρηματικούς τύπους είναι συγχωνευμένες με άλλα στοιχεία που βρίσκονται πριν από αυτές. Οι προσωπικές καταλήξεις που μένουν ασυγχώνευτες στα ρήματα της α' συζυγίας είναι:

I. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και υποτ.	Οριστ. ιστ. χρόνοι	Ευκτ.	Προστακτ.
Ενικ.	α' (συγχων.) ή -α	-ν ή -α	-μι ή -ν	—	—
	β' (-σι), -ς	-ς	-ς	—	—
	γ' (συγχων.)	—	—	—	-τω
Πληθ.	α' -μεν	-μεν	-μεν	—	—
	β' -τε	-τε	-τε	—	-τε
	γ' (-ντι, -νσι)	-ν ή -σαν	-εν ή -σαν	-ντων ή -τωνσαν	—
Δυϊκ.	β' -τον	-τον	-τον	—	-τον
	γ' -τον	-την	-την	—	-των

Απαρέμφατο	Μετοχή
κατάλ. -εν (λύ-ε-εν = λύ-ειν)	χωρίς κατ. (λύ-ωντ = λύων
» -ι (λύ-σα-ι = λύσαι)	και λύ-οντ- = λύ-ον)
» -έναι (λε-λυκ-έναι)	κατάλ. -ς (λύσ-αντ-ς = λύσας)
	» -ς (λε-λυ-κ-ώτ-ς = λελυκώς)

II. ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αριθμ.	Πρόσ.	Οριστ. αρχ. χρ. και Υποτακτ.	Οριστ. ιστ. χρ. και ευκτ.	Προστακτική
Ενικ.	α'	-μαι	-μην	—
	β'	-σαι	-σο	-σο ή -ι
	γ'	-ται	-το	-σθω
Πληθ.	α'	-μεθα	-μεθα	—
	β'	-σθε	-σθε	-σθε
	γ'	-νται	-ντο	-σθων ή -σθωσαν
Δυϊκ.	β'	-σθον	-σθον	-σθον
	γ'	-σθον	-σθην	-σθων

	Απαρέμφ.		Μετοχή
κατάλ.	-σθαι (λύ-ε-σθαι)	κατάλ.	-ς (λυ-ό-μενο-ς)
»	-ναι (λυ-θή-ναι)	»	-ς (λυ-θέντ-ς = λυθείς)

β) Θεματικό φωνήεν

282. Θεματικό φωνήεν είναι το φωνήεν που έχουν ορισμένοι ρηματικοί τύποι ανάμεσα στο χρονικό θέμα (βλ. § 262, β) και την προσωπική κατάληξη. Στους τύπους λ.χ. *λύ-ο-μεν*, *βλάπτ-ε-τε*, *λύσ-ο-μεν*, *βλάψ-ε-τε* θεματικά φωνήεντα είναι το **ο** και το **ε**.

1) Όλοι σχεδόν οι τύποι του ενεστώτα, του παρατατικού και του μέλλοντα (ενεργ. και μέσης φωνής) σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή, έχουν το θεματικό φωνήεν **ε** και **ο**: *λύ-ο-μεν*, *λύ-ο-νται*, *ε-λυ-ο-ν*, *ε-λύ-ο-ντο*, *λύ-ο-ι-μεν*, *λυ-ό-μενος*, *λύσ-ο-μεν*, *λύ-ε-τε*, *λύ-ε-σθε*, *λύσ-ε-τε*, *λύσ-ε-σθε* κτλ.

2) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος **α'** σε όλες τις εγκλίσεις, εκτός από την υποτακτική, και το απαρέμφατο και τη μετοχή, καθώς και ο ενεργ. παρακείμενος στην οριστική έχουν θεματικό φωνήεν **α**: *ε-λύσ-α-τε*, *ε-λύσ-α-σθε*, *λύσ-α-ι-τε*, *λύσ-α-ι-σθε*, *λύσ-α-τε*, *λύσ-α-σθε*, *λύσ-α-σθαι*, *λύσ-α-ς*, *λυσ-ά-μενος*, *λε-λύκ-α-μεν* κτλ.

3) Ο ενεργ. υπερσυντέλικος έχει θεματικό φωνήεν στον ενικό ει και στον πληθυντικό (και δυϊκό) ε: *έ-λε-λύκ-ει-ν, έ-λε-λύκ-ε-μεν (έ-λε-λύκ-ε-τον, έ-λε-λυκ-έ-την)*.

4) Η υποτακτική όλων των χρόνων της ενεργητικής και μέσης φωνής στους μονολεκτικούς τύπους έχει θεματικά φωνήεντα η και ω: *λύ-ω-μεν, λύσ-ω-μεν, λυσ-ώ-μεθα, λύ-η-τε, λύσ-η-τε, λύσ-η-σθε* κτλ.

γ) Εγκλιτικό φωνήεν

283. Μερικοί ρηματικοί τύποι έχουν ιδιαίτερα φωνήεντα που φανερώνουν την εγκλιση και λέγονται **εγκλιτικά φωνήεντα**. Έτσι η ευκτική έχει εγκλιτικά φωνήεντα ιη και ι. Από αυτά το ι συναιρείται με το προηγούμενο φωνήεν και σχηματίζει μαζί του δίφθογγο ει, οι ή αι: *(λυ-θε-ιη-μεν =) λυθειήμεν, (λυθέ-ι-μεν =) λυθειμεν, (λύ-ο-ι-μεν =) λύοιμεν, (λύσ-α-ι-τε =) λύσαίτε* κτλ.

δ) Χρονικός χαρακτήρας (βλ. § 263, β)

284. 1) Ο απλός μέλλοντας (ενεργητικός και μέσος), καθώς και ο μονολεκτικός συντελεσμένος μέλλοντας, σε όλες τις εγκλίσεις και το απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα το χρονικό χαρακτήρα σ (και έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα): *λύ-σ-ω, λύ-σ-εις, λύ-σ-ει, λύ-σ-ομεν* κτλ., *λύ-σ-ομαι* κτλ., *λελύ-σ-ομαι* κτλ.

2) Ο παθητ. μέλλοντας παίρνει το χρον. χαρακτ. σ μετά το χρονικό πρόσφυμα -θη- (βλ. § 286) και έχει επίσης τις καταλήξεις του ενεστώτα: *λυ-θή-σ-ομαι, λυ-θή-σ-η (-ει), λυ-θή-σ-εται* κτλ., *λυ-θη-σ-οί-μην, λυ-θή-σ-εσθαι* κτλ.

3) Ο ενεργητικός και μέσος αόρ. α΄ παίρνει επίσης παντού το χρονικό χαρακτήρα σ: *έ-λυ-σ-α, έ-λυ-σ-άμην, λύ-σ-αίμι, λύ-σ-ασθαι, λυ-σ-άμενος* κτλ.

285. Ο ενεργητ. παρακείμενος και υπερσυντέλικος όλων των ρημάτων, εκτός από τα ουρανικόληκτα και χειλικόληκτα, έχουν χρον. χαρακτήρα κ, και έτσι ο ενεργητ. παρακείμενος σχηματίζεται σε -κα και ο υπερσυντέλικος σε -κειν: *(παιδεύω) πε-παιδευ-κα, έ-πε-παιδευ-κειν (πείθω) πέ-πει-κα, έ-πε-πεί-κειν (ἀγγέλλω) ἠγγελ-κα, ἠγγέλ-κειν (καθαίρω, θ. καθαρ-) κε-κάθαρ-κα, έ-κε-καθάρ-κειν* κτλ.

ε) Χρονικό πρόσφυμα

286. Ο παθητ. μέλλοντας α΄ και ο παθητ. αόρ. α΄ σε όλες τις εγκλί-

σεις και στο απαρέμφατο και τη μετοχή παίρνουν στο θέμα τους τη συλλαβή *-θη-*, που λέγεται **χρονικό πρόσφυμα**: *λυ-θή-σομαι*, *λυ-θη-σοίμην*, *λυ-θή-σεσθαι*, *λυ-θη-σόμενος*. *έ-λύ-θην*, *έ-λύ-θη-μεν*, *λύ-θη-τι*, *λυ-θή-ναι* κτλ.

2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων

287. Μερικοί τύποι των ρημάτων είναι **περιφραστικοί**, εκφέρονται δηλ. με δύο λέξεις (βλ. § 256, γ και § 274). Έτσι:

1) Ο ενεργ. παρακείμενος στην υποτακτική και στην ευκτική σχηματίζεται και μονολεκτικά (*λελύκω*, *λελύκοιμι*), αλλά συχνότερα περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. *είμι* (υποτ. *λελυκώς ώ*, ευκτ. *λελυκώς είην*): στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και την προστακτική του ρ. *είμι*: *λελυκώς ίσθι*, *λελυκώς έστω* κτλ., εκτός από το γ' ενικό που σπάνια σχηματίζεται μονολεκτικά: *λελυκέτω*.

2) Ο μέσος και παθητ. παρακείμενος στην υποτακτική και την ευκτική σχηματίζεται πάντοτε περιφραστικά με τη μετοχή του και με την αντίστοιχη έγκλιση του ενεστώτα του ρ. *είμι*: υποτ. *λελυμένος ώ*, *ής*, *ή* κτλ. - ευκτ. *λελυμένος είην*, *είης είη* κτλ.: απεναντίας στην προστακτική σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε μονολεκτικά (*λέλυσο*, *λελύσθω* κτλ.) και σπάνια περιφραστικά (*λελυμένος ίσθι*, *λελυμένος έστω* κτλ.).

3) Ο συντελεσμένος μέλλοντας στην ενεργητ. φωνή σχηματίζεται περιφραστικά με τη μετοχή του ενεργ. παρακειμένου και το μέλλοντά του ρ. *είμι*: *λελυκώς έσομαι* (= θα έχω λύσει): αλλά στη μέση φωνή σχηματίζεται και μονολεκτικά και περιφραστικά: *λελύσομαι* και *λελυμένος έσομαι* (= θα έχω λυθεί ή θα είμαι λυμένος).

Ολικές ή φαινομενικές κατάληξεις

288. Οι ρηματικοί τύποι, όπως είδαμε παραπάνω, απαρτίζονται από διάφορα συστατικά μέρη. Αλλά για πιο εύκολη απομνημόνευση, ολόκληρο το τελικό τμήμα του τύπου που βρίσκεται μετά το ρηματικό θέμα το λογαριάζουμε ως κατάληξη (ιδίως στα φωνηεντόληκτα ρήματα). Οι τέτοιες κατάληξεις λέγονται **ολικές ή φαινομενικές** (πβ. § 87 και § 95). Έτσι π.χ. φαινομενική κατάληξη του *έλελύ-κειν* είναι το *-κειν*, του *λυ-θησοίμην* είναι το *-θησοίμην* κτλ.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΗΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός

289. Στα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) λήγει σε **ι** ή **υ** (δηλ. ο χαρακτήρας τους είναι **ι̅, ι̅ - υ̅, υ̅ - αι, ει, οι - αυ, ευ, ου**): *πρί'ω* (= πριονίζω), *τί'ω* (ποιητ. = τιμῶ), *χρί'ω* (= αλείφω), *έσθί'ω* (= τρώγω) - *δακρῶ'ω*, *δῶ'ω*, *έξαρτῶ'ω* (= παρασκευάζω), *θῶ'ω*, *ιδρῶ'ω*, *ισχῶ'ω*, *κωλῶ'ω*, *λῶ'ω*, *μηνῶ'ω*, *μῶ'ω* και ματαγεν. *καμμῶ'ω* (αντί *καταμῶ'ω* = κλείνω τα μάτια μου), *φῶ'ω*· *άνῶ'ω* ή *άνῶ'τω* (= τελειώνω), *άρῶ'ω* και *άρῶ'τω* (= αντλώ), *πτῶ'ω* - *καίω* ή *κάω*, *κλαίω* ή *κλάω*, *παίω*, *πταίω* - *κλείω* ή *κλήω*, *σειῶ* - *οἶμαι* ή *οἶμαι* (= φρονῶ) - (*άπο*)*λαύω*, *θραύω*, *ψαύω* κτλ. - *άριστεύω*, *βασιλεύω*, *βουλεύω* (= είμαι βουλευτής ή σκέπτομαι), *γεύω* (= προσφέρω γεύμα), *δουλεύω* (= είμαι δούλος). *ένεδρεύω*, *θεραπεύω*, *ίκετεύω*, *ίππεύω*, *κελεύω*, *κινδυνεύω*, *λατρεύω* (= υπηρετώ), *παιδεύω*, *πρωτεύω*, *τοξεύω*, *φονεύω* κτλ. - *άκούω*, *κολούω* (= κολοβώνω), *κρούω*, *λούω* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

290. Τα φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα σχηματίζουν τους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και παρατατικό, με τις (φαινομενικές) καταλήξεις: **-σω, -σα, -κα, -κειν' -σομαι, -θήσομαι, -θην, -μαι, -μην.**

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο χαρακτήρας του θέματος, αν είναι βραχύχρονος, κανονικά εκτείνεται εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων, δηλ. το **ι̅** ή **υ̅** γίνεται **ι̅** ή **υ̅** (βλ. § 62, 7, β).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΦΩΝΗΗΝΤΟΛΗΚΤΩΝ ΑΣΥΝΑΙΡΕΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΜΕΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ Ή ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ

291. Μερικά φωνηεντόληκτα ασυναίρετα ρήματα έχουν **σ** εμπρός από τις καταλήξεις που αρχίζουν από **θ, μ, τ** (άλλα γιατί αρχικά είχαν **σ** στο τέλος του ρηματ. θέματος και άλλα γιατί το πήραν από αναλογία)· επίσης μερικά παρουσιάζουν και άλλες ανωμαλίες.

Έτσι οι τύποι των ρημάτων αυτών σχηματίζονται κατά τον ακόλουθο πίνακα:

ἀκούω (θ. ἀκουσ-, ἀκου-, ἀκοF-, ἀκο-), πρτ. ἤκουον, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. ἀκούσομαι, αόρ. ἤκουσα, πρκμ. ἀκήκω (§ 273), υπερσ. ἤκηκείην. Παθ. ἀκούομαι, παθ. μέλλ. ἀκουσθήσομαι, παθ. αόρ. ἠκούσθην. Ρηματ. επίθ. ἀκουστός, ἀκουστέος.

ἀνύω και **ἀνύτω** (= τελειώνω· θ. ἀνυ- και ἀνυτ-), πρτ. ἤνυον και ἤνυτον, μέλλ. ἀνύσω, αόρ. ἤνυσα, πρκμ. ἤνυκα. Παθ. ἀνύομαι, μέσ. αόρ. ἠνύσάμην, παθ. αόρ. ἠνύσθην, πρκμ. ἠνύσμαι. Ρηματ. επίθ. ἀνυστός.

γεύω (= προσφέρω γεύμα· θ. γευσ-, γευ-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. γεύομαι, μέσ. μέλλ. γεύσομαι, μέσ. αόρ. ἐγευσάμην, πρκμ. γέγευσμαι. Ρηματ. επίθ. ἄγευστος, γευστέον.

θραύω (θ. θραυσ-, θραυ-), μόνο ο ενεστώτας και ο αόρ. ἔθραυσα. Παθ. θραύομαι, παθ. αόρ. ἐθραύσθην, πρκμ. τέθραυσμαι. Ρηματ. επίθ. θραυστός.

καίω και **κάω** (θ. καF- = καυ-, κα-), πρτ. ἔκαιον και ἔκαον, μέλλ. καύσω, αόρ. ἔκαυσα, πρκμ. κέκαυκα. Παθ. καίομαι και κάομαι, πρτ. ἐκάομην (μόνο), παθ. μέλλ. καυθήσομαι, παθ. αόρ. ἐκαύθην, πρκμ. κέκαυμαι, υπερσ. ἐκεκαύμην. Ρηματ. επίθ. ἄκαυ-σ-τος, περὶκαυ-σ-τος (αλλά πυρίκαυ-σ-τος και πυρίκαυ-τος).

κελεύω (= διατάζω. παραγγέλλω· θ. κελευ- και κελευσ-), πρτ. ἐκέλευον, μέλλ. κελεύσω, αόρ. ἐκέλευσα, πρκμ. κεκέλευκα. Παθ. κελεύομαι, πρτ. ἐκελευόμην, παθ. αόρ. ἐκελεύσθην, πρκμ. κεκέλευσμαι. Ρηματ. επίθ. ἀκέλευστος, κελευστέος.

κλαίω και **κλάω** (θ. κλαF- = κλαυ- και κλαFj- = κλαι- και κλα-, κλαε- = κλαη- και κλαιε- = κλαιη-, βλ. § 353, β), πρτ. ἔκλαον, μέλλ. κλαύσομαι και κλαήσω ή κλαιήσω, αόρ. ἔκλαυσα. Μέσ. αόρ. ἐκλαυσάμην. Ρηματ. επίθ. κλαυ(σ)τός, ἄκλαυ(σ)τός.

κλήω και **κλείω** (θ. κλαF- = κληF- ή κλεF-), πρτ. ἔκληον ή ἐκλειον, μέλλ. κλήσω ή κλείσω, αόρ. ἔκλησα ή ἐκλεισα. Μέσ. και παθ. -κλήομαι' ή -κλείομαι, πρτ. -εκλήομην ή -εκλείομην, παθ. μέλλ. -κλη-σ-θήσομαι ή -κλει-σ-θήσομαι, μέσ. αόρ. -εκλησάμην ή -εκλεισάμην, παθ. αόρ. ἐκλήσ-σ-θην ή ἐκλεί-σ-θην, πρκμ. κέκλημαι ή κέκλειμαι, υπερσ. ἐκεκλήμην ή ἐκεκλείμην. Ρηματ. επίθ. κλη-σ-τός ή κλει-σ-τός.

κρούω (θ. κρουσ-, κρου-), πρτ. ἔκρουον, μέλλ. κρούσω, αόρ. ἔκρουσα, πρκμ. -κέκρουκα, υπερσ. -εκεκρούκειν. Μέσ. και παθ. κρούομαι, πρτ.

1. Όσοι τύποι εδώ σημειώνονται με ένα ενωτικό (-) μπροστά σημαίνουν σύνθετες λέξεις.

έκρουόμην, μέσ. μέλλ. κρούσομαι, μέσ. αόρ. έκρουσάμην, παθ. υόρ. -έκρούσθην, πρκμ. κέκρου(σ)μαι, υπερσ. έκεκρούσμην. Ρηματ. επίθ. άποκρουστέον.

(κατα)λεύω (= λιθοβολώ· θ. λαF- = λεF- = λευ- και λευσ-), πρτ. κατέλευον, αόρ. κατέλευσα. Παθ. μέλλ. καταλευσθήσομαι, παθ. αόρ. κατέλευσθην. Ρηματ. επίθ. λιθό-λευστος.

λούω (θ. λοF- = λου- ή λο- και λουσ-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. λούμαι (από το λόφομαι, λóομαι), πρτ. ελούμην, μέσ. μέλλ. λούσομαι, μέσ. αόρ. ελουσάμην, πρκμ. λέλουμαι (μεταγεν. λέλουσμαι).

ζύω (θ. ζυσ-, ζυ-), αόρ. έζύσα. Μέσ. αόρ. έζυσάμην, παθ. αόρ. -εζύσθην. Ρηματ. επίθ. ζυστός.

παίω (= χτυπώ, θ. παF-, πάF-j-ω = παίω), πρτ. έπαιον, μέλλ. παίσω, αόρ. έπαισα, πρκμ. πέπαικα. Παθ. παίομαι, (πρτ. έπαιόμην, μέσ. αόρ. έπαισάμην), παθ. αόρ. έπαισθην. Ρηματ. επίθ. ανά-παι-σ-τος.

παύω (θ. παυσ-, παυ-), πρτ. έπαυον, μέλλ. παύσω, αόρ. έπαυσα, πρκμ. πέπαυκα. Μέσ. και παθ. παύομαι, πρτ. έπαυόμην, μέσ. μέλλ. παύσομαι, μέσ. αόρ. έπαυσάμην, παθ. μέλλ. παυ(σ)θήσομαι, παθ. αόρ. έπαύ(σ)θην, πρκμ. πέπαυμαι, υπερσ. έπεπαυόμην. Ρηματ. επίθ. άπαυ(σ)τος, παυ(σ)τέον.

πρίω (= πριονίζω· θ. πρι- και πρισ-), πρτ. έπριον, αόρ. έπρισα. Παθ. πρκμ. πέπρισμαι.

πταίω (από το παίω· πβ. πόλεμος - πτόλεμος· πόλις - πτόλις), πρτ. έπταιον, μέλλ. πταίσω, αόρ. έπταισα, πρκμ. έπταικα. Ρηματ. επίθ. ά-πταισ-τος.

πτύω (θ. πτυ- και πτυσ-), αόρ. -έπτυσα. Ρηματ. επίθ. κατά-πτυστος· Τα λοιπά μεταγενέστερα.

σειώ (θ. σει-), πρτ. έσειον, αόρ. έσεισα. Μέσ. και παθ. σειόμαι, μέσ. αόρ. έσεισάμην, παθ. αόρ. έσεισ-θην, πρκμ. σέ-σει-σ-μαι. Ρηματ. επίθ. διά-σει-σ-τος.

χρίω (= αλείφω· θ. χρισ-, χρι-), μόνο ο ενεστώτας. Μέσ. και παθ. χριόμαι, πρτ. έχριόμην, μέσ. αόρ. έχρισάμην, πρκμ. κέχριμαι, υπερσ. έκεχριόμην. Ρηματ. επίθ. χριστός (ποιητ. και μεταγεν.).

ψαύω (θ. ψαF- = ψαυ- και ψαυσ-), αόρ. έψαυσα. Ρηματ. επίθ. ά-ψαυστος.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΦΩΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργητ. και μέσης φωνής

292. Από τα αφωνόληκτα ρήματα (δηλ. όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα π, β, φ - κ, γ, χ - τ, δ, θ) μερικά σχηματίζουν τον ενεστώτα (και τον παρατατικό) από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο: βλέπ-ω, δρέπ-ω, έπ-ομαι, έρπ-ω, λείπ-ω, πέμπ-ω, πρέπ-ει (βλ. § 361), ρέπ-ω, σήπ-ω, τέρπ-ω· άμείβ-ω, θλίβ-ω, λείβ-ω (= στάζω), σέβ-ω, τριβ-ω· αλείφ-ω, γλύφ-ω (= σκαλιζώ), γράφ-ω, μέμφ-ομαι, νίφ-ω (= χιονίζω), στέφ-ω, στρέφ-ω, τρέφ-ω || διώκ-ω, είκ-ω (= υποχωρώ), Είλκ-ω, ήκ-ω (= έχω έρθει), πλέκ-ω, τήκ-ω· άγ-ω (ά), άρήγ-ω (= βοηθώ), έπείγ-ω (= βιάζω, επιταχύνω), λήγ-ω, όρέγ-ω, πνίγ-ω, φεύγ-ω· άρχ-ω, βρέχ-ω, γλίχ-ομαι (= επιθυμώ), δέχ-ομαι, έλέγχ-ω, έρχ-ομαι, εύχ-ομαι, έχ-ω, μάχ-ομαι, τρέχ-ω, ψήχ-ω (= τρίβω). ψύχ-ω || πέτ-ομαι (= πετώ)· άδ-ω, έρείδ-ω (= στηρίζω), ήδ-ομαι (= ευχαριστιέμαι), καθεύδ-ω (= κοιμούμαι), κυλίνδ-ω (= κυλώ), σπένδ-ω (= κάνω σπονδή, στάζω), σπεύδ-ω, φείδ-ομαι, ψεύδ-ομαι· αίθ-ω (= καίω), κλώθ-ω, πείθ-ω, πλήθ-ω (= είμαι γεμάτος) κ.ά.

Τα περισσότερα όμως αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα μετασχηματισμένο. Δηλαδή:

1. Τα **χειλικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργ. και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφυμα **τ** και έτσι με την τροπή του χαρακτήρα **β ή φ** σε **π** λήγουν σε **-πτω, -πτομαι** (βλ. § 70, 1):

(θ. κοπ-, πβ. κοπ-ή)

κόπ-τ-ω   έ-κοπ-τ-ον

κόπ-τ-ομαι   έ-κοπ-τ-όμην

(θ. βλαβ-, πβ. βλάβ-η· βλάβ-τ-ω =)

βλάβ-τ-ω   έ-βλαπ-τ-ον

βλάβ-τ-ομαι   έ-βλαπ-τ-όμην

(θ. κρυφ-, πβ. κρύφ-α· κρύφ-τ-ω =)

κρύπ-τ-ω   έ-κρυπ-τ-ον

κρύπ-τ-ομαι   έ-κρυπ-τ-όμην

Έτσι και τα ρ. άστράπ-τ-ω, κλέπ-τ-ω, ρίπ-τ-ω, σκήπ-τ-ω (= στηρίζω), τύπ-τ-ω· (καλύβ-τ-ω =) καλύπ-τ-ω· (άφ-τ-ω =) άπ-τ-ω, (θάφ-τ-ω =) θάπ-τ-ω, (κύφ-τ-ω =) κύπ-τ-ω, (ράφ-τ-ω =) ράπ-τ-ω, (σκάφ-τ-ω =) σκάπ-τ-ω κ.ά.

2. Τα **ουρανικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργητική και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφουμα **j** (βλ. § 16, σημ.) και συγχωνεύουν τον ουρανικό χαρακτήρα **κ, γ, χ** με το **j** σε **ττ** ή **σσ** (βλ. § 67, 2, α)· έτσι λήγουν σε **-ττω, -ττομαι** (ή **-σσω, -σομαι**):

(θ. φυλακ-, πβ. φυλακ-ή· φυλάκ-j-ω ⇒)	φυλάττ-ω	ἐ-φύλαττ-ον
	φυλάττ-ομαι	ἐ-φυλαττ-όμην
(θ. ἀλλαγ-, πβ. ἀλλαγ-ή· ἀλλάγ-j-ω ⇒)	ἀλλάττ-ω	ἤλλαττ-ον
	ἀλλάττ-ομαι	ἤλλαττ-όμην
(θ. ταραχ-, πβ. ταραχ-ή· τaráχ-j-ω ⇒)	ταράττ-ω	ἐ-τάραττ-ον
	ταράττ-ομαι	ἐ-ταραττ-όμην

Έτσι και τα ρ. (ἐλίκ-j-ω ⇒) ἐλίττω - (κηρύκ-j-ω ⇒) κηρύττω - (πηκ-j-ω ⇒) πτήσσω (= ζαρώνω από φόβο) - (φρίκ-j-ω ⇒) φρίττω - (χαράκ-j-ω ⇒) χαράττω· (άίγ-j-ω = αίττω ⇒) ἄττω (= κινούμαι με ορμή) - (μάγ-j-ω ⇒) μάττω (= ζυμώνω, δουλεύω κάτι με τα χέρια, σφουγγίζω) - (πατάγ-j-ω ⇒) πατάσσω - (πλήγ-j-ω ⇒) πλήττω - (πράγ-j-ω ⇒) πράττω - (βάγ-j-ω ⇒) βάσσω (= χτυπώ) - (σπαράγ-j-ω ⇒) σπαράττω - (συρίγ-j-ω ⇒) συρίττω - (σφάγ-j-ω ⇒) σφάττω - (τάγ-j-ω ⇒) τάττω - (φράγ-j-ω ⇒) φράττω· (άνα-πύχ-j-ω ⇒) άναπτύσσω - (όρύχ-j-ω ⇒) όρύττω κ.ά.

3. Τα **οδοντικόληκτα** ρήματα, για να σχηματίσουν το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού στην ενεργητική και μέση φωνή, παίρνουν στο τέλος του ρηματικού θέματος το πρόσφουμα **j** και έπειτα όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **θ** ή **τ** τον συγχωνεύουν με το **j** σε **ττ** (ή **σσ**), ενώ όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **δ** τόν συγχωνεύουν με το **j** σε **ζ** (βλ. § 67, 2, α και β):

(θ. πλαθ-, πλάθ-j-ω ⇒)	πλάττ-ω	ἐ-πλαττ-ον
	πλάττ-ομαι	ἐ-πλαττ-όμην
(θ. πυρετ-, πυρέτ-j-ω ⇒)	πυρέττ-ω	ἐ-πύρεττ-ον
(θ. έλπιδ-, έλπιδ-j-ω ⇒)	έλπίζ-ω	ἤλπίζ-ον
(θ. όδ-, όδ-j-ω ⇒)	όζ-ω (= μυρίζω),	χωρίς άλλους χρόνους
(θ. παιδ-, παιδ-j-ω ⇒)	παιζ-ω	ἔ-παιζ-ον

Έτσι και τα ρ. (έρέτ-j-ω ⇒) έρέσσω (= τραβώ κουπί) - (έρίδ-j-ω ⇒) έρίζω - (κομίδ-j-ω ⇒) κομίζω - (ληίδ-j-ομαι ⇒) λήζομαι (= ληστεύω) - (σφραγίδ-j-ω ⇒) σφραγίζω - (σχίδ-j-ω ⇒) σχίζω - (φροντίδ-j-ω ⇒) φροντίζω - (ψηφιδ-j-ω ⇒) ψηφίζω - (κλύδ-j-ω ⇒) κλύζω (= περιβρέχω, ορμώ και σκεπάζω με τα κύματα) - (φράδ-j-ω ⇒) φράζω (= λέγω) κ.ά.

2. Ενεργητικός και μέσος μέλλοντας.

Ενεργητικός και μέσος αόριστος α΄

293. Στον ενεργητικό και μέσο μέλλοντα και στον ενεργητικό και μέσο αόριστο α΄ ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνόληκτων ρημάτων, όταν βρεθεί εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα σ (βλ. § 284), παθαίνει τις κανονικές μεταβολές (βλ. § 67, 1 και § 64, 5), δηλαδή:

α) ο **χειλικός** χαρακτήρας (**π, β, φ**) ενώνεται με το χρονικό χαρακτήρα σ σε ψ:

(τρέπ-ω, θ. τρεπ-) τρέψω, έτρεψα - τρέψομαι, έτρεψάμην

(τρίβ-ω, θ. τριβ-) τρίψω, έτριψα - τρίψομαι, έτριψάμην

(κρύπτω, θ. κρυφ-) κρύψω, έκρυψα - κρύψομαι, έκρυψάμην

β) ο **ουρανικός** χαρακτήρας (**κ, γ, χ**) ενώνεται με το χρονικό χαρακτήρα σ σε ξ:

(φυλάττ-ω, θ. φυλακ-) φυλάξω, έφυλάξα - φυλάξομαι, έφυλαξάμην

(τάττ-ω, θ. ταγ-) τάξω, έταξα - τάξομαι, έταξάμην

γ) ο **οδοντικός** χαρακτήρας (**τ, δ, θ**) εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα σ αποβάλλεται:

(άρμόττ-ω, θ. άρμοτ-) άρμόσω, ήρμοσα

(ψεύδ-ομαι, θ. ψευδ-) ψεύσομαι, έψευσάμην

(πείθ-ω, θ. πειθ-) πείσω, έπεισα - πείσομαι, έπεισάμην.

294. Παραδείγματα σχηματισμού ενεργητ. και μέσου μέλλοντα και ενεργητ. και μέσου αορ. α΄ των αφωνόληκτων ρημάτων

Ρήματα τρέπω (θ. τρεπ-), τάττω (θ. ταγ-), πείθω (θ. πειθ-)

Χρό- νοι	Οριστική	Υποτα- κτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφατο	Μετοχή
Ενεργ. Μέλλ.	τρέψω τάξω πείσω		τρέψομι τάξομι πείσομι		τρέψειν τάξειν πείσειν	τρέπων τάξων πείσων
Μέσος Αορ. α΄	έτρεψα έταξα έπεισα	τρέψω τάξω πείσω	τρέψαμι τάξαμι πείσαμι	τρέψον, -άτω τάξον πείσον	τρέψαι τάξαι πείσαι	τρέψας τάξας πείσας

Χρό- νοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Μέσος Μέλλ.	τρέψομαι τάξομαι πείσομαι		τρεψοίμην ταξοίμην πεισοίμην		τρέψεσθαι τάξεσθαι πέισεσθαι	τρεψόμενος ταξόμενος πεισόμενος
Ενεργ. Αορ. α'	έτρεψάμην έταξάμην έπεισάμην	τρέψωμαι τάξωμαι πείσωμαι	τρεψαίμην ταξαιίμην πεισαιίμην	τρέψαι, -άσθω τάξαι πείσαι	τρέψασθαι τάξασθαι πέισασθαι	τρεψάμενος ταξάμενος πεισάμενος

295. Τα υπερδισύλλαβα ρήματα σε *-ίζω*, όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα **δ**, σχηματίζουν τον ενεργητ. και μέσο μέλλοντα χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **σ** σε *-ιῶ* και *-ιούμαι* (που κλίνεται κατά τα συνηρημένα σε *-έω*, πβ. § 323, β). Π.χ. του ρ. *κομίζω* (θ. *κομιδ-*):

Ενεργ. μέλλ. οριστ. *κομιῶ, -ιεῖς, -ιεῖ, -ιούμεν, -ιεῖτε, -ιούσι(ν)*
ευκτ. *κομοίμι, -ιοῖς, -ιοῖ* (ή *-ιοίην, -ιοίης, -ιοίη*), *-ιοῖμεν, -ιοῖτε, -ιοῖεν*

απαρ. *κομειν* - μετοχή *κομιῶν, -ιούσα, -ιούσν.*

Μέσος μέλλ. οριστ. *κομιούμαι, -ιεῖ, -ιεῖται, -ιούμεθα, -ιεῖσθε, -ιούνται*
ευκτ. *κομοίμην, -ιοῖο, -ιοῖτο, -ιοίμεθα, -ιοῖσθε, -ιοῖντο*
απαρ. *κομεισθαι* - μετοχή *κομιούμενος, -ιουμένη, -ιούμενον.*

Όμοια και *πορίζω* - *ποριῶ, ποριοῦμαι*· *νομίζω* - *νομιῶ*· *ἀγωνίζομαι* - *ἀγωνιούμαι*· *λογίζομαι* - *λογοῦμαι*· *φροντίζω* - *φροντιῶ* κ.ά. (αλλά: *κτίζω* - *κτίσω, σχίζω* - *σχίσω* κτλ.).

3. Ενεργητικός παρακείμενος και υπερσυντέλικος

296. Από τα αφωνόληκτα ρήματα:

1. Τα **οδοντικόληκτα** σχηματίζουν τον ενεργητ. παρακείμενο και υπερσυντέλικό όπως τα φωνηεντόληκτα, δηλ. με το χρονικό χαρακτήρα **κ**· αλλά εμπρός από αυτόν αποβάλλουν τον οδοντικό χαρακτήρα του ρηματικού θέματος:

κομίζω (θ. *κομιδ-*), παρακείμ. *κε-κόμι-κα*, υπερσ. *έ-κε-κομί-κειν*

πειθω (θ. *πειθ-*), » *πέ-πει-κα*, » *έ-πε-πέι-κειν.*

2. Τα **χειλικόληκτα** και **ουρανικόληκτα** σχηματίζουν τον ενεργητικό παρακείμενο και υπερσυντέλικό χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **κ**, αλλά το χαρακτήρα του ρηματ. θέματος, αν είναι άφωνο ψιλόπνοο ή μέσο,

τον τρέπουν στο αντίστοιχό του δασύπνοο (δηλ. το π ή β σε φ και το κ ή γ σε χ· βλ. § 22):

κόπτω (θ. κοπ-),	παρακείμ. κέ-κοφ-α,	υπερσ. έ-κε-κόφ-ειν
τρίβω (θ. τριβ-),	» τέ-τριφ-α,	» έ-τε-τρίφ-ειν
γράφω (θ. γραφ-),	» γέ-γραφ-α,	» έ-γε-γράφ-ειν
κηρύττω (θ. κηρυκ-),	» κε-κήρυχ-α,	» έ-κε-κηρύχ-ειν
τάττω (θ. ταγ-),	» τέ-ταχ-α,	» έ-τε-τάχ-ειν
ταράττω (θ. ταραχ-),	» τε-τάραχ-α,	» έ-τε-ταράχ-ειν.

3. Όσα έχουν ε εμπρός από τον ρηματ. χαρακτήρα τρέπουν συνήθως στον ενεργ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο το ε αυτό σε ο:

κλέπτω (θ. κλεπ-),	παρακείμ. κέ-κλοφ-α,	υπερσ. (έ-κε-κλόφ-ειν)
τρέπω (θ. τρεπ-),	» τέ-τροφ-α,	» (έ-τε-τρόφ-ειν)
φέρω (θ. ένεκ-),	» έν-ήνοχ-α,	» έν-ηνόχ-ειν·
		(βλ. § 273).

(αλλά: πλέκ-ω, πέ-πλεχ-α, έ-πε-πλέχ-ειν).

4. Παθητικός μέλλοντας α' και παθητ. αόριστος α'

297. Στον παθητ. μέλλοντα α' και τον παθητ. αόριστο α' ο ρηματικός χαρακτήρας των αφωνόληκτων ρημάτων εμπρός από το θ του χρονικού προσφύματος θη (θε) παθαίνει τις κανονικές μεταβολές (βλ. § 70, 1 και 3), δηλαδή:

α) αν είναι ψιλόπνοο ή μέσο χειλικό (π, β), τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο φ:

λείπ-ω (θ. λειπ-),	λειφ-θήσομαι,	έ-λείφ-θην
καλύπ-τ-ω (θ. καλυβ-),	καλυφ-θήσομαι,	έ-καλύφ-θην·

β) αν είναι ψιλόπνοο ή μέσο ουρανικό (κ, γ), τρέπεται στο αντίστοιχό του δασύπνοο χ:

κηρύττω (θ. κηρυκ-),	κηρυχ-θήσομαι,	έ-κηρύχ-θην
άγ-ω (θ. άγ-),	άχ-θήσομαι,	ήχ-θην·

γ) αν είναι οδοντικό (τ, δ, θ) τρέπεται σε σ:

άρμόττω ¹ (θ. άρμστ-),	—	ήρμόσ-θην
ψεύδομαι (θ. ψευδ-),	ψευσ-θήσομαι,	έψεύσ-θην
πειθόμαι (θ. πειθ-),	πεισ-θήσομαι,	έ-πείσ-θην.

1. Το ρ. άρμόττω έχει και παράλληλο τύπο άρμόζω με θ. άρμοδ- (πβ. άρμόδ-ιος) και άρμογ- (πβ. άρμογή, έφαρμογή).

5. Παρακείμενος και υπερσυντέλικος της μέσης φωνής

298. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της μέσης φωνής, όπως τα φωνηεντόληκτα, με τις καταλήξεις *-μαι (-σαι, -ται κτλ.)* και *-μην (-σο, -το κτλ.)*, αλλά κατά το σχηματισμό των τύπων στους χρόνους αυτούς συμβαίνουν τα κανονικά πάθη του χαρακτήρα εμπρός από τις προσωπικές καταλήξεις· π.χ. *γέ-γραφ-μαι = γέ-γραμ-μαι*, *γέ-γραφ-σαι = γέ-γραψαι* κτλ.

299. Παραδείγματα σχηματισμού μέσου παρακειμένου και υπερσυντέλικου των αφωνόληκτων ρημάτων

Ρήματα *πράττομαι, γράφομαι, πείθομαι*

	Οριστική	Προστακτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή
	θ. <i>πραγ-</i>			
<i>πέ-πραγ-μαι</i>	<i>έ-πε-πράγ-μην</i>	—	<i>πε-πράχ-θαι</i>	<i>πε-πραγ-μένος</i> <i>πε-πραγ-μένη</i> <i>πε-πραγ-μένος</i>
<i>πέ-πραξαι</i>	<i>έ-πέ-πραξο</i>	<i>πέ-πραξο</i>		
<i>πέ-πρακ-ται</i>	<i>έ-πέ-πρακ-το</i>	<i>πε-πράχ-θω</i>		
<i>πε-πράγ-μεθα</i>	<i>έ-πε-πράγ-μεθα</i>	—		
<i>πέ-πραχ-θε</i>	<i>έ-πέ-πραχ-θε</i>	<i>πέ-πραχ-θε</i>		
<i>πεπραγμένοι είσι(ν)</i>	<i>πεπραγμένοι ήσαν</i>	<i>πε-πράχ-θων</i>		
<i>πέ-πραχ-θον</i>	<i>έ-πέ-πραχ-θον</i>	<i>πέ-πραχ-θον</i>		
<i>πέ-πραχ-θον</i>	<i>έ-πε-πράχ-θην</i>	<i>πε-πράχ-θων</i>		
	θ. <i>γραφ-</i>			
<i>γέ-γραμ-μαι</i>	<i>έ-γε-γράμ-μην</i>	—	<i>γε-γράφ-θαι</i>	<i>γε-γραμ-μένος</i> <i>γε-γραμ-μένη</i> <i>γε-γραμ-μένος</i>
<i>γέ-γραψαι</i>	<i>έ-γέ-γραψο</i>	<i>γέ-γραψο</i>		
<i>γέ-γραπ-ται</i>	<i>έ-γέ-γραπ-το</i>	<i>γε-γράφ-θω</i>		
<i>γε-γράμ-μεθα</i>	<i>έ-γε-γράμ-μεθα</i>	—		
<i>γέ-γραφ-θε</i>	<i>έ-γέ-γραφ-θε</i>	<i>γέ-γραφ-θε</i>		
<i>γεγραμμένοι είσι(ν)</i>	<i>γεγραμμένοι ήσαν</i>	<i>γε-γράφ-θων</i>		
<i>γέ-γραφ-θον</i>	<i>έ-γέ-γραφ-θον</i>	<i>γέ-γραφ-θον</i>		
<i>γέ-γραφ-θον</i>	<i>έ-γε-γράφ-θην</i>	<i>γε-γράφ-θων</i>		

Οριστική	Προστική	Απαρ.	Μετοχή
<p>πέ-πεισ-μαι πέ-πει-σαι πέ-πεισ-ται πε-πίσ-μεθα πέ-πει-σθε πεπεισμένοι εἰσί(ν) πέ-πει-σθον πέ-πει-σθον</p>	<p>θ. πειθ- ἐ-πε-πίσ-μην ἐ-πέ-πει-σο ἐ-πέ-πεισ-το ἐ-πε-πίσ-μεθα ἐ-πέ-πει-σθε πεπεισμένοι ἦσαν ἐ-πέ-πει-σθον ἐ-πε-πέ-σθην</p>	<p>— πέ-πει-σο πε-πέ-σθω — πέ-πει-σθε πε-πέ-σθων πέ-πει-σθον πε-πέ-σθων</p>	<p>πε-πεισ-μένος πε-πεισ-μένη πε-πεισ-μένος</p>

(βλ. § 70, 1, 2 και 3, § 68, 1, § 67, 1 και § 64, 1 και 5).

300. Τα ρ. στρέφω, τρέπω και τρέφω στον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικό της μέσης φωνής τρέπουν το ε του θέματος σε α:

στρέφ-ω (θ. στρεφ-), παρακείμ. ἐ-στραμ-μαι, ὑπερσ. ἐ-στράμ-μην
τρέπ-ω (θ. τρεπ-), » τέ-τραμ-μαι, » ἐ-τε-τράμ-μην
τρέφ-ω (θ. θρεφ-), » τέ-θραμ-μαι, » ἐ-τε-θράμ-μην.

24ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργητ. και μέσης φωνής

301. Από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα (δηλ. όσα έχουν ρηματικό χαρακτήρα μ, ν, λ, ρ) πολύ λίγα σχηματίζουν τον ενεστώτα (και τον παρατατικό) από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο: γέμ-ω, νέμ-ω, τρέμ-ω' μέν-ω, πέν-ομαι, σθέν-ω (= έχω δύναμη), στέν-ω (= στενάζω),

ὠδίν-ω (= κοιλοπονώ)· (ἐ)θέλ-ω, ἐπιμέλ-ομαι, μέλ-ει (απρόσωπο = υπάρχει φροντίδα· βλ. § 361, 1), βούλ-ομαι· δέρ-ω, στέρ-ομαι, φέρ-ω κ.ά.

Τα περισσότερα όμως ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα, αφού τούτο πάρει στο τέλος του το χρονικό πρόσφυμα **j**. Και:

1. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **λ**, τότε το πρόσφυμα **j** αφομοιώνεται προς αυτό, και έτσι τα ρήματα αυτά στον ενεστώτα και τον παρατατικό έχουν **λλ** (βλ. § 68, 4, α):

(θ. ἀγγελ-, πβ. ἀγγελ-ος· ἀγγέλ-j-ω ⇒) ἀγγέλλ-ω ἤγγελ-ον
ἀγγέλλ-ομαι ἤγγελ-όμεν

(θ. σφαλ-, πβ. σφάλ-μα· σφάλ-j-ω ⇒) σφάλλ-ω ἔσφαλλ-ον
σφάλλ-ομαι ἔσφαλλ-όμεν·

έτσι και τα ρ. ἀγάλλομαι, ἄλλομαι (= πηδῶ), ἀσχάλλω (= αγανακτώ), βάλλω, θάλλω, πάλλω, ψάλλω· ἀνατέλλω, ἐντέλλομαι, μέλλω (= έχω σκοπό, αναβάλλω), ὀκέλλω (= ρίχνω το πλοίο στην ξηρά, πέφτω στην ξηρά), στέλλω· ποικίλλω, τίλλω (= μαδῶ)· εξαίρονται τα ρ. βούλ-ομαι, ἐθέλ-ω ἢ θέλ-ω, ἐπιμέλ-ομαι, ὀφείλ-ω και το απρόσωπο μέλ-ει που έχουν ένα λ, γιατί δεν παίρνουν πρόσφυμα **j**.

2. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **v** ἢ **p** και υπάρχει φωνήεν **a** πριν απ' αυτόν, τότε το πρόσφυμα **j** υπερπηδά το χαρακτήρα **v** ἢ **p** και αποτελεί με το φωνήεν **a** το δίφθογγο **αι** (βλ. § 66)· έτσι τα ρήματα αυτά λήγουν σε **-αίνω** ἢ **-αίρω**:

(θ. φαν-, πβ. φαν-ός· φάν-j-ω ⇒) φαίν-ω ἔφαιν-ον
φαίν-ομαι ἔφαιν-όμεν

(θ. ἄρ-, πβ. ἄρ-σις· ἄρ-j-ω ⇒) αἶρ-ω ἤρ-ον
αἶρ-ομαι ἤρ-όμεν·

έτσι και τα ρ. βαίνω, ἰσχναίνω, κερδαίνω, κοιλαίνω, κυμαίνω, λυμαινόμεν, λιπαίνω, μαινόμεν, μαραίνω, μελαινώ, μαινώ, περαίνω, ποιμαίνω, ραίνω, σημαίνω, υγαινώ, υφαινώ· ἀσπαίρω (= σπαρταρῶ), καθαίρω (= καθαρίζω), τεκμαίρομαι (= συμπεραίνω), χαίρω κ.ά.

3. Αν ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος είναι **v** ἢ **p** και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα **e** ἢ **i** ἢ **ũ**, τότε το πρόσφυμα **j** αφομοιώνεται προς το χαρακτήρα **v** ἢ **p**, έπειτα το διπλό **v** ἢ **p** απλοποιείται και το προηγούμενο φωνήεν εκτείνεται αναπληρωτικά, δηλ. το **e** σε **ει**, το **i** σε **ι** και το **ũ** σε **ũ** (βλ. § 68, 4, β)· έτσι τα ρήματα αυτά στον ενεστώτα λήγουν σε **-είνω**, **-είρω**, **-ῖνω**, **-ῖρω**, **-ũνω**, **-ũρω**:

(θ. κτεν-, κτέν- <i>j</i> -ω, κτένν-ω =)	κτείν-ω	ἔ-κτειν-ον
(θ. φθερ-, φθέρ- <i>j</i> -ω, φθέρρ-ω =)	φθεΐρ-ω	ἔ-φθειρ-ον
	φθεΐρ-ομαι	ἔ-φθειρ-όμην
(θ. κρῖν-, κρῖν- <i>j</i> -ω, κρῖνν-ω =)	κρῖν-ω	ἔ-κρῖν-ον
	κρῖν-ομαι	ἔ-κρῖν-όμην
(θ. οἰκτῖρ-, οἰκτῖρ- <i>j</i> -ω, οἰκτῖρρ-ω =)	οἰκτῖρ-ω	ᾠκτῖρ-ον
(θ. πλῦν-, πλῦν- <i>j</i> -ω, πλῦνν-ω =)	πλῦν-ω	ἔ-πλῦν-ον
(θ. σῦρ-, σῦρ- <i>j</i> -ω, σῦρρ-ω =)	σῦρ-ω	ἔ-σῦρ-ον
	σῦρ-ομαι	ἔ-σῦρ-όμην

ἔτσι και τα ρ. τείνω· ἐγείρω, σπείρω· κλίνω· ἀμῦνω, ἠδῦνω, ὀμαλῦνω, ὄξῦνω, ταχῦνω· ὀδύρομαι, ὀλοφύρομαι κ.ά.

2. Οι ἄλλοι χρόνοι

302. Ενεργητ. και μέσος μέλλοντας. Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα κανονικά σχηματίζουν τον ενεργητ. και μέσο μέλλοντα από το ρηματικό θέμα και με τις καταλήξεις -ῶ και -οῦμαι (κλίνονται δηλ. κατά τον ενεστώτα των συνηρημένων ρημάτων σε -έω· πβ. § 323, β): ἀμύνω, ενεργ. μέλλ. ἀμυνῶ, -εῖς, -εῖ κτλ. - μέσ. μέλλ. ἀμυνοῦμαι, -εῖ, -εῖται κτλ. Ἔτσι και σφάλλω - σφαλῶ, στέλλω - στελῶ, νέμω - νεμῶ, ὑγιαίνω - ὑγιαίνῶ, σημαίνω - σημαίνῶ, καθαίρω - καθαρῶ, κτείνω - κτενῶ, τείνω - τεनῶ, σπείρω - σπερῶ, φθείρω - φθερῶ, κρίνω - κρινῶ, ἀμβλύνω - ἀμβλυνῶ, ὀδύρομαι - ὀδυροῦμαι κ.ά.

303. Ενεργητικός και μέσος ἀόρ. α'. Αρχικά ο ενεργητ. και μέσος ἀόρ. α' στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίστηκε σε -σα και -σάμην, ὅπως στα φωνηεντόληκτα· ἀλλά ο χρονικός χαρακτήρας σ αφομοιώθηκε με το προηγούμενό του ἐνρινο ἢ υγρό και ἔπειτα ἔγινε ἀπλοποίηση των δύο ὁμοίων συμφώνων και ἀναπληρωτική ἔκταση τρου προηγούμενου φωνήεντος, δηλ. του ἄ σε η (ἢ σε ᾠ, αν προηγείται ε ἢ ι ἢ ρ), του ε σε ει, του ἰ σε ἱ και του ὕ σε ὠ (βλ. § 62, 7, β). Π.χ.

Ενεστώτας	θέμα	αρχικός τύπος	Αόριστος με αφομοίωση	τελικός τύπος	
φαίνω	φᾶν-	ἔ-φᾶν-σα	ἔ-φᾶν-να	ἔ-φην-α	ἔ-φην-άμην
λειάνω	λεᾶν-	ἔ-λεᾶν-σα	ἔ-λεᾶν-να	ἔ-λέην-α	
ὑγιαίνω	υἰγᾶν-	ἔ-υἰγᾶν-σα	ἔ-υἰγᾶν-να	ἔ-υγίαν-α	
μαραίνω	μαρᾶν-	ἔ-μαρᾶν-σα	ἔ-μαρᾶν-να	ἔ-μάρᾶν-α	
καθαίρω	καθᾶρ-	ἔ-κάθᾶρ-σα	ἔ-κάθᾶρ-ρα	ἔ-κάθηρ-α	ἔ-καθηρ-άμην
ἀγγέλω	ἀγγελ-	ἤγγελ-σα	ἤγγελ-λα	ἤγγειλ-α	ἤγγειλ-άμην

νέμω	νεμ-	ἔ-νεμ-σα	ἔ-νεμ-μα	ἔ-νεμ-α	ἔ-νεμ-άμην
μένω	μεν-	ἔ-μεν-σα	ἔ-μεν-να	ἔ-μειν-α	
κρίνω	κρίν-	ἔ-κρίν-σα	ἔ-κρίν-να	ἔ-κρίν-α	ἔ-κρίν-άμην
ἄμυνω	ἄμυν-	ἤμυν-σα	ἤμυν-να	ἤμυν-α	ἤμυν-άμην

Ἔτσι ο ενεργητ. και μέσος αόρ. α' στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα κανονικά σχηματίζεται σε όλες τις εγκλίσεις (και στο απαρέμφατο και τη μετοχή) με το θέμα μετασχηματισμένο, όπως φαίνεται παραπάνω, και με τις ίδιες καταλήξεις που έχουν τα φωνηεντόληκτα (λύω - ἔλυσα, ἔλυσάμην), αλλά χωρίς το χρονικό χαρακτήρα σ.

304. Παράδειγμα

(ρ. νέμ-ω, θ. νεμ-, αόρ. ἔ-νεμ-α, ἔ-νεμ-άμην)

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Ενεργητ. Αόρ. α'	ἔ-νεμ-α ἔ-νεμ-αζ ἔ-νεμ-ε ἔ-νεμ-αμεν ἔ-νεμ-ατε ἔ-νεμ-αν ἔ-νεμ-ατον ἔ-νεμ-άτην	νείμ-ω νείμ-ης νείμ-η νείμ-ωμεν νείμ-ητε νείμ-ωσι νείμ-ητον νείμ-ητον	νείμ-αιμι νείμ-αις νείμ-αι νείμ-αιμεν νείμ-αιτε νείμ-αιεν νείμ-αιτον νεμ-αίτην	- νείμ-ον νεμ-άτω - νείμ-ατε νεμ-άντων ἢ -άτωσαν νείμ-ατον νεμ-άτων	νείμ-αι	νείμ-αζ νείμ-ασα νείμ-αν
Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Μέσος Αόριστος α'	ἔ-νεμ-άμην ἔ-νείμ-ω ἔ-νείμ-ατο ἔ-νεμ-άμεθα ἔ-νείμ-ασθε ἔ-νείμ-αντο ἔ-νείμ-ασθον ἔ-νεμ-άσθην	νείμ-ωμαί νείμ-η νείμ-ηται νείμ-ώμεθα νείμ-ησθε νείμ-ωνται νείμ-ησθον νείμ-ησθον	νεμ-αίμην νείμ-αιο νείμ-αιτο νεμ-αίμεθα νείμ-αισθε νείμ-αιντο νείμ-αισθον νεμ-αίσθην	- νείμ-αι νεμ-άσθω - νείμ-ασθε νεμ-άσθων ἢ -άσθωσαν νείμ-ασθον νεμ-άσθων	νείμ-ασθαι	νεμ-άμενος νεμ-αμένη νεμ-άμενον

305. Παρακείμενος και υπερσυντέλικος της ενεργητικής φωνής. Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. φωνής με το χρον. χαρακτήρα **κ**, όπως τα φωνηεντόληκτα (παρακειμ. σε **-κα** και υπερσυντέλ. σε **-κειν**). Το **λ** και το **ρ** εμπρός από το χρονικό χαρακτήρα **κ** μένουν αμετάβλητα, ενώ το **ν** γίνεται **γ** (βλ. § 70, 5):

ἀγγέλλω	(θ. ἀγγελ-)	παρακειμ. ἤγγελ-κα	ὑπερσ. ἤγγέλ-κειν
αἶρω	(θ. ἀρ-)	» ἤρ-κα	» ἤρ-κειν
φαίνω	(θ. φαν-)	» πέφαγ-κα	» ἐ-πε-φάγ-κειν
			(πβ. § 309).

306. Ο παθητ. μέλλοντας α' και ο παθητ. αόρ. α' στα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζονται κανονικά σε **-θήσομαι** και **-θην**, όπως στα φωνηεντόληκτα, χωρίς μεταβολή του ρηματικού χαρακτήρα:

μιαίνω	(θ. μιαν-)	παθ. μέλλ. μιαν-θήσομαι	παθ. αόρ. ἐ-μιάν-θην
ἀγγέλλω	(θ. ἀγγελ-)	» » ἀγγελ-θήσομαι	» » ἤγγέλ-θην
αἶρω	(θ. ἀρ-)	» » ἀρ-θήσομαι	» » ἤρ-θην

307. α) Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος της μέσης φωνής στα υγρόληκτα ρήματα σχηματίζονται κανονικά σε **-μαι** (-σαι, -ται κτλ.) και **-μην** (-σο, -το κτλ.), όπως στα φωνηεντόληκτα: οι ρηματ. χαρακτήρες **λ** και **ρ** εμπρός από τις καταλήξεις μένουν αμετάβλητοι: ἤγγελ-μαι, ἤγγέλ-μην· κε-κάθαρ-μαι, ἐ-κε-καθάρ-μην.

β) **Ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος της μέσης φωνής στα ενρινόληκτα ρήματα** σχηματίζονται επίσης σε **-μαι** (-σαι, -ται κτλ.) και **-μην** (-σο, -το κτλ.): ο ρηματ. χαρακτήρας όμως **ν** εμπρός από το **μ** των καταλήξεων σε άλλα ρήματα αφομοιώνεται (κανονικά) με αυτό και σε άλλα τρέπεται σε **σ**: παρ-οξύν-ομαι (θ. παρ-οξυν-), παρακείμενος παρ-ώξυν-μαι = παρωξύμμαι, υπερσ. παρ-ωξύν-μην = παρωξύμμην· αλλά φαίν-ομαι (θ. φαν-), παρακειμ. πέ-φαν-μαι = πέφασμαι, υπερσ. ἐπεφάσμην (βλ. § 68, 5).

308. Παραδείγματα σχηματισμού μέσου παρακαμένου και υπερσυντέλικου ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων

ρ. ἀγγέλλομαι, δξύνομαι, φαίνομαι

	Οριστική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
<p>ἤγγελ-μαι ἤγγελ-σαι ἤγγελ-ται ἤγγέλ-μεθα ἤγγελ-θε ἤγγελέμενοι εἰσὶ ἤγγελ-θον ἤγγελ-θον</p>	<p>θ. ἀγγελ- ἤγγέλ-μην ἤγγελ-σο ἤγγελ-το ἤγγέλ-μεθα ἤγγελ-θε ἤγγελέμενοι ἦσαν ἤγγελ-θον ἤγγέλ-θην</p>	<p>— ἤγγελ-σο ἤγγέλ-θω — ἤγγελ-θε ἤγγέλ-θων ἤγγελ-θον ἤγγέλ-θων</p>	<p>ἤγγέλ-θαι</p>	<p>ἤγγελ-μένος ἤγγελ-μένη ἤγγελ-μένον</p> <p>(υποτ. ἤγγελ-μένος ὦ ευκτ. ἤγγελ-μένος εἶην)</p>
<p>ὠξύμ-μαι ὠξύν-σαι ὠξύν-ται ὠξύμ-μεθα ὠξύν-θε ὠξύμμενοι εἰσὶ ὠξύν-θον ὠξύν-θον</p>	<p>θ. δξύν- ὠξύμ-μην ὠξύν-σο ὠξύν-το ὠξύμ-μεθα ὠξύν-θε ὠξύμμενοι ἦσαν ὠξύν-θον ὠξύν-θην</p>	<p>— ὠξύν-σο ὠξύν-θω — ὠξύν-θε ὠξύνθων ὠξύν-θον ὠξύν-θων</p>	<p>ὠξύν-θαι</p>	<p>ὠξύμ-μένος ὠξύμ-μένη ὠξύμ-μένον</p> <p>(υποτ. ὠξύμ-μένος ὦ ευκτ. ὠξύμ-μένος εἶην)</p>
<p>πέ-φασ-μαι πέ-φαν-σαι πέ-φαν-ται πε-φάσ-μεθα πέ-φαν-θε πεφασμένοι εἰσὶ(ν) πέ-φαν-θον πέ-φαν-θον</p>	<p>θ. φαν- ἐ-πε-φάσ-μην ἐ-πέ-φαν-σο ἐ-πέ-φαν-το ἐ-πε-φάσ-μεθα ἐ-πέ-φαν-θε πεφασμένοι ἦσαν ἐ-πέ-φαν-θον ἐ-πε-φάν-θην</p>	<p>— πέ-φαν-σο πε-φάν-θω — πέ-φαν-θε πε-φάν-θων πέ-φαν-θον πε-φάν-θων</p>	<p>πέ-φάν-θαι</p>	<p>πε-φασ-μένος πε-φασ-μένη πε-φασ-μένον</p> <p>(υποτ. πεφασ-μένος ὦ ευκτ. πεφασ-μένος εἶην)</p>

309. α) Των ρ. κλίνω, κρίνω και πλύνω ο ρηματ. χαρακτήρας ν ἀποβάλλεται στον ενεργητ. και μέσο παρακαίμενο και υπερσυντέλικο, στον παθητ. μέλλοντα α' και στον παθητ. αόρ. α' :

κλίνω	κέ-κλι-κα, έ-κε-κλί-κειν, κέ-κλι-μαι, έ-κε-κλί-μην, κλι-θήσομαι, έ-κλί-θην·
κρίνω	κέ-κρι-κα, έ-κε-κρί-κειν, κέ-κρι-μαι, έ-κε-κρί-μην, κρι-θήσομαι, έ-κρί-θην·
πλύνω	πέ-πλυ-κα, έ-πε-πλύ-κειν, πέ-πλυ-μαι, έ-πε-πλύ-μην, πλυ-θήσομαι, έ-πλύ-θην.

β) Όσα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα με φωνήεν ε σ' αυτό, τρέπουν το ε τούτο σε **α** στον ενεργητ. παρακείμενο και υπερσυντέλικο α' και στο μέσο παρακείμενο και υπερσυντέλικο:

σπείρω (θ. σπερ-)	έ-σπαρ-κα	έ-σπάρ-κειν	έ-σπαρ-μαι	έ-σπάρ-μην
στέλλω (θ. στε-)	έ-σταλ-κα	έ-στάλ-κειν	έ-σταλ-μαι	έ-στάλ-μην
φθείρω (θ. φθερ-)	έ-φθαρ-κα	έ-φθάρ-κειν	έ-φθαρ-μαι	έ-φθάρ-μην.

γ) Το ρ. τείνω (θ. τεν-) σχηματίζει τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. και μέσης φωνής, καθώς και τον παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο, με τροπή του ε σε **α** και με αποβολή του χαρακτήρα ν (δηλ. από θέμα τα-): τείνω, τέ-τα-κα, (έ-τε-τά-κειν), τέ-τα-μαι, έ-τε-τά-μην, τα-θήσομαι, έ-τά-θην.

δ) Τα ρ. βάλλω, κάμ-ν-ω και τέμ-ν-ω σχηματίζουν τον παρακείμενο και τον υπερσυντέλικο της ενεργητ. και μέσης φωνής, καθώς και τον παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο από τα ρηματικά θέματα βαλ-, καμ-, τεμ-, αφού πρώτα έγινε μετάθεση του φωνήεντος και έκτασή του σε **η**, δηλ. (βαλ-, βλα- →) βλη-, (καμ-, κμα- →) κμη-, (τεμ-, τμε- →) τμη-:

βάλλω: βέ-βλη-κα, έ-βε-βλή-κειν, βέ-βλη-μαι, έ-βε-βλή-μην, βλη-θήσομαι, έ-βλή-θην·

κάμνω: κέ-κμη-κα, έ-κε-κμή-κειν·

τέμνω: τέ-τμη-κα, (έ-τε-τμή-κειν), τέ-τμη-μαι, έ-τε-τμή-μην, τμη-θήσομαι, έ-τμή-θην.

ΔΕΥΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ενεργητικός και μέσος αόριστος β'

310. Πολλά ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό και μέσο αόριστο από το θέμα με τις ολικές καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού στην οριστική και του αντίστοιχου ενεστώτα στις άλλες εγκλίσεις (καθώς και στο απαρέμφατο και τη μετοχή). Ο αόριστος αυτός λέγεται (ενεργητικός ή μέσος) **αόριστος δεύτερος**. Π.χ. *βάλλω*, ενεργ. αόρ. β' *έβαλ-ον*, *έβαλ-ες*, *έβαλ-ε* κτλ., μέσ. αόρ. β' *έβαλ-όμην*, (*έβάλ-εσο* =) *έβάλ-ου*, *έβάλ-ετο* κτλ.

311. Παράδειγμα σχηματισμού ενεργητικού και μέσου αορίστου β'

ρ. *βάλλω* (θ. *βαλ-*)

α) Ενεργητικός αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
<i>έβαλ-ον</i>	<i>βάλ-ω</i>	<i>βάλ-ομι</i>	—		<i>βαλ-ών</i>
<i>έβαλ-ες</i>	<i>βάλ-ης</i>	<i>βάλ-οις</i>	<i>βάλ-ε</i>		<i>βαλ-ούσα</i>
<i>έβαλ-ε</i>	<i>βάλ-η</i>	<i>βάλ-οι</i>	<i>βαλ-έτω</i>		<i>βαλ-όν</i>
<i>έβάλ-ομεν</i>	<i>βάλ-ωμεν</i>	<i>βάλ-ομεν</i>	—	<i>βαλ-εῖν</i>	
<i>έβάλ-ετε</i>	<i>βάλ-ητε</i>	<i>βάλ-οιτε</i>	<i>βάλ-ετε</i>		
<i>έβαλ-ον</i>	<i>βάλ-ωσι(ν)</i>	<i>βάλ-οιεν</i>	<i>βαλ-όντων</i>		
<i>έβάλ-ετον</i>	<i>βάλ-ητον</i>	<i>βάλ-οιτον</i>	<i>βάλ-ετον</i>		
<i>έβαλ-έτην</i>	<i>βάλ-ητον</i>	<i>βαλ-οίτην</i>	<i>βαλ-έτων</i>		

(πβ. τα νεοελλ.: *έβαλα*, *έβαλες*, *έβαλε* κτλ.: να *βάλω*, *βάλεις*, *βάλει* κτλ.: *βάλε* κτλ.).

β) Μέσος αόριστος β'

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
<i>έβαλ-όμην</i>	<i>βάλ-ομαι</i>	<i>βαλ-οίμην</i>	—		<i>βαλ-όμενος</i>
<i>έβάλ-ου</i>	<i>βάλ-η</i>	<i>βάλ-οιο</i>	<i>βαλ-οῦ</i>		<i>βαλ-ομένη</i>

έ-βάλ-ετο	βάλ-ηται	βάλ-οιτο	βαλ-έσθω	βαλ-όμενον
έ-βαλ-όμεθα	βαλ-όμεθα	βαλ-οίμεθα	—	βαλ-έσθαι
έ-βάλ-εσθε	βάλ-ησθε	βάλ-οισθε	βάλ-εσθε	
έ-βάλ-οντο	βάλ-ωνται	βάλ-οιντο	βαλ-έσθων	
έ-βάλ-εσθον	βάλ-ησθον	βάλ-οισθον	βάλ-εσθον	
έ-βαλ-έσθην	βάλ-ησθον	βαλ-οίσθην	βαλ-έσθων	

Παρατηρήσεις στο σχηματισμό του ενεργητ. και μέσου αορίστου β΄

312. Του ενεργητικού αορίστου β΄:

1. Το απαρέμφατο και η μετοχή τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα (το απαρέμφατο με περισπωμένη και η μετοχή αρσενικού με οξεία): μα-θεῖν, ἔλθειν - μαθῶν, ἔλθῶν.

2. Το β΄ ενικό πρόσ. της προστακτικῆς των ρ. ἔρχομαι, εὐρίσκω, λαμβάνω, λέγω και ὄρω, όταν δεν είναι σύνθετο, τονίζεται στη λήγουσα: (ἔρχομαι - ἦλθον) ἔλθέ, (εὐρίσκω - ἤρρον) εὐρέ, (λαμβάνω - ἔλαβον) λαβέ, (λέγω - εἶπον) εἰπέ, (ὄρω - εἶδον) ἰδέ (ἀλλά: ἀπελθε, ἔξευρε, παράλαβε, πρόειπε, πάριδε).

313. Του μέσου αορίστου β΄:

1. Το απαρέμφατο (είτε απλό είτε σύνθετο) τονίζεται στην παραλήγουσα: γενέσθαι, λαβέσθαι - συγγενέσθαι, ἀντιλαβέσθαι.

2. Το β΄ ενικό πρόσ. της προστακτικῆς (είτε απλό είτε σύνθετο) κανονικά τονίζεται στη λήγουσα και παίρνει περισπωμένη: γενοῦ, λαβοῦ - συγγενοῦ, ἀντιλαβοῦ· αν όμως είναι μονοσύλλαβο και σύνθετο με δυσύλλαβη πρόθεση, ανεβάζει τον τόνο στην παραλήγουσα: (ἔχομαι - ἐσχόμην) σχοῦ - παράσχου, (ἔπομαι - ἐσπόμην) σποῦ - ἐπίσπου.

314. 1. Ο αόρ. β΄, όπως είδαμε (§ 310), στην οριστική έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου παρατατικού και στις άλλες εγκλίσεις έχει τις καταλήξεις του αντίστοιχου ενεστώτα. Ξεχωρίζεται όμως από το θέμα του, που είναι διαφορετικό από το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού. Έτσι σε μερικά ρήματα ο αόρ. β΄ σχηματίζεται:

α) από το καθαρό ρηματ. θέμα, χωρίς τα προσφύματα του ενεστώτα και του παρατατικού: (αἰσθ-άν-ομαι) ἦσθ-όμην, αἰσθ-ωμαι, αἰσθ-οίμην κτλ., (ἀμαρτ-άν-ω) ἤμαρτ-ον, ἀμάρτ-ω, ἀμάρτ-οιμι κτλ. (λα(ν)θ-άν-ω) ἔ-λαθ-ον, λάθ-ω, λάθ-οιμι κτλ.

β) από το ρηματ. θ. με συγκοπή: (ἔπ-ομαι, θ. σεπ-) ἔ-σπ-όμην (η δασεία της αύξησης από αναλογική επίδραση του ἔπομαι), (ἔχ-ω, θ. σεχ-) ἔ-σχ-ον·

γ) από το ρηματ. θ. χωρίς τον αναδιπλασιασμό του ενεστώτα: (γί-
γνομαι, θ. γε-) *ἐ-γεν-όμην*, (πί-πτ-ω, θ. πετ-, πεσ-) *ἐ-πεσ-ον*.

δ) από το ρηματ. θ. με αναδιπλασιασμό: (ἄγ-ω) *ἤγαγ-ον*, *ἀγάγ-ω*
κτλ.

ε) από το ρηματ. θ. με τροπή του φωνήεντος: (τρέπ-ω, θ. τρεπ-) *ἔ-
τραπ-ον*.

ς) από το αδύνατο ρηματ. θ. (λείπ-ω, θ. λειπ-, λιπ-) *ἔ-λιπ-ον*.

2. Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον αόρ. β' με θέμα διαφορετικό
(από συνώνυμες ρίζες): *αἰρέω-ῶ*: αόρ. β' (με θ. Φελ-) *ἔ-Φελ-ον*: *εἶλ-ον*, υ-
ποτ. *ἔλ-ω* κτλ. - *ὄράω -ῶ*, αόρ. β' (με θ. Φιδ-) *ἔ-Φιδ-ον*: *εἶδον*, υποτ. *ἶδω*
κτλ.

2. Παθητικός μέλλοντας β'. Παθητικός αόριστος β'

315. Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον παθητ. μέλλοντα και τον πα-
θητ. αόριστο με το χρονικό πρόσφωμα *η-* και *ε-* αντί *θη-* και *θε-*, δηλ.
χωρίς το σύμφωνο *θ*: *γραφ-ή-σομαι*, *ἐ-γράφ-η-ν*, *γραφ-ε-ίη-ν*, *γραφ-έ-ντων*
κτλ., αντί *γραφ-θή-σομαι*, *ἐ-γράφ-θη-ν*, *γραφ-θε-ίη-ν*, *γραφ-θέ-ντων* κτλ. (ό-
πως και στη νέα: *γράφ-τη-κα* και *γράφ-η-κα* κτλ.).

Ο παθητ. μέλλοντας και ο παθητ. αόριστος που σχηματίζονται μ'
αυτὸν τὸν τρόπο λέγονται **παθητικός μέλλοντας β'** και **παθητικός αόρι-
στος β'**.

Οι δεύτεροι αυτοί παθητικοί χρόνοι κλίνονται ακριβῶς ὅπως και οι
πρώτοι, αλλά στο β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του αορ. β' μένει
αμετάβλητη η αρχική κατάληξη *-θι*: *γράφ-η-θι*.

316. Παράδειγμα σχηματισμού παθητ. μέλλοντα β' και παθητ. αορ. β'

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Παθητικ. Μέλλοντας β'	<i>γραφ-ή-σομαι</i> <i>γραφ-ή-σει</i> <i>γραφ-ή-σεται</i> <i>γραφ-η-σόμεθα</i> <i>γραφ-ή-σεσθε</i> <i>γραφ-ή-σονται</i> <i>γραφ-ή-σεσθον</i> <i>γραφ-ή-σεσθον</i>		<i>γραφ-η-σοίμην</i> <i>γραφ-ή-σοιο</i> <i>γραφ-ή-σοιτο</i> <i>γραφ-η-σοίμεθα</i> <i>γραφ-ή-σοισθε</i> <i>γραφ-ή-σοιντο</i> <i>γραφ-ή-σοισθον</i> <i>γραφ-η-σοίσθη</i>		<i>γραφ-ή-σεσθαι</i>	<i>γραφ-η- -σόμενος</i> <i>γραφ-η- -σομένη</i> <i>γραφ-η- -σόμενον</i>

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
Παθητικ. Αόριστος β'	έ-γράφ-η-ν έ-γράφ-η-ς έ-γράφ-η έ-γράφ-η-μεν έ-γράφ-η-τε έ-γράφ-η-σαν έ-γράφ-η-τον έ-γραφ-ή-την	γραφ-ᾶ γραφ-ῆς γραφ-ῆ γραφ-ᾶμεν γραφ-ῆτε γραφ-ᾶσι(ν) γραφ-ῆ-τον γραφ-ῆ-τον	γραφ-εῖην γραφ-εῖης γραφ-εῖη γραφ-εῖμεν (-εῖμεν) γραφ-εῖητε (-εῖτε) γραφ-εῖησαν (-εῖεν) γραφ-εῖητον (-εῖτον) γραφ-εῖητην (-εῖτην)	— γράφ-η-θι γραφ-ή-τω — γράφ-η-τε γραφ-έ-ντων ή γραφ-ή- τώσαν γράφ-η-τον γραφ-ή-των	γραφ-ῆ-ναι	γραφ-εῖς γραφ-εῖσα γραφ-έν

Παρατηρήσεις στους δεύτερους παθητικούς χρόνους

317. 1) Όσα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα με φωνήεν **ε** τρέπουν στους δεύτερους παθητ. χρόνους το **ε** σε **α** βραχύχρονο: (κλέπτω, θ. κλεπ-) έ-κλάπ-ην, (πλέκω) έ-πλάκ-ην, (τρέπω) έ-τράπ-ην, (στρέφω) στραφ-ήσομαι, έ-στράφ-ην, (τρέφω) τραφ-ήσομαι, έ-τράφ-ην (πβ. § 309, β). Εξαιρούνται τα σύνθετα του ρ. -λέγω (= συλλέγω): συλ- (έκ)-λεγ-ήσομαι, συν-(έξ)-ε-λέγ-ην.

2) Όσα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματ. θέμα με φωνήεν **η** συστέλλουν στους β' παθητ. χρόνους το **η** αυτό σε **α** βραχύχρονο: (σήπω) σαπ-ήσομαι, έ-σάπ-ην, (τήκω) τακ-ήσομαι, έ-τάκ-ην, (έκ-πλήττω, θ. πληγ-) έκ-πλαγ-ήσομαι, έξ-ε-πλάγ-ην, (κατα-πλήττω) κατα-πλαγ-ήσομαι, κατα-επλάγ-ην. Εξαιρείται το απλό πλήττω (θ. πληγ-) πληγ-ήσομαι, έ-πλήγ-ην.

3. Ενεργητικός παρακείμενος και υπερσυντέλικος β'

318. Μερικά συμφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον ενεργητικό παρακείμενο και υπερσυντέλικο χωρίς το χρονικό χαρακτήρα **κ** ή χωρίς να τρέπουν τον ψιλόπνοο ή μέσο χαρακτήρα του ρηματικού θέματος σε δασύπνοο: (φεύγω) πέ-φευγ-α, έ-πε-φεύγ-ειν (λείπω) λέ-λοιπ-α, έ-λε-λοιπ-ειν (πβ. § 285 και § 296).

Ο παρακείμενος ή ο υπερσυντέλικος που σχηματίζεται με αυτόν τον τρόπο λέγεται **ενεργητικός παρακείμενος δεύτερος** ή **ενεργητικός υπερσυντέλικος δεύτερος**.

319. Ο ενεργ. παρακείμενος β' και ο ενεργ. υπερσυντέλικος β' κλίνονται όπως οι πρώτοι, αλλά το φωνήεν ε του θέματος τρέπεται σε ο και το **ᾱ** εκτείνεται σε η (ή σε **ᾱ**, αν προηγείται ρ):

πάσχω	(θ. πενθ-)	πέ-πονθ-α	έ-πε-πόνθ-ειν
πειθω	(θ. πειθ-)	πέ-ποιθ-α	έ-πε-ποίθ-ειν
τίκτω	(θ. τεκ-)	τέ-τοκ-α	έ-τε-τόκ-ειν
γίγνομαι	(θ. γεν-)	γέ-γον-α	έ-γε-γόν-ειν
φαίνω	(θ. φᾱν-)	πέ-φην-α	έ-πε-φήν-ειν
κράζω	(θ. κρᾱγ-)	κέ-κρᾱγ-α	έ-κε-κράγ-ειν

Σημ. Βλ. και κατάλογο ανόμ. ρημάτων (Παράρτημα).

4. Γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους

320. Πολύ σπάνια ο ίδιος χρόνος ενός ρήματος (μέλλοντας ή αόριστος ή παρακείμενος ή υπερσυντέλικος) σχηματίζεται και ως α' και ως β' χωρίς διαφορά σημασίας:

ἀλλάττω: παθ. αόρ. α' *ἠλλάχθην* και β' *ἠλλάγην*

βλάπτω: παθ. αόρ. α' *ἐβλάβθην* και β' *ἐβλάβην*

λέγω: ενεργ. αόρ. α' *ἔλεξα* και *εἶπα* (που έχει εὐχρηστους τύπους: οριστ. β' εν. *εἶπας*, β' πληθ. *εἶπατε*, ευκτ. α' πληθ. *εἶπαμεν*, προστ. β' πληθ. *εἶπατε*) και ενεργητ. αόρ. β' *εἶπον* (χωρίς β' πληθ. της οριστ. που παίρνεται από το *εἶπα*):

σὺλ-λέγω: παθ. αόρ. α' *συνελέχθην* και β' *συνελέγην*

φέρω: ενεργ. αόρ. α' *ἤνεγκα* (που έχει εὐχρηστους όλους τους τύπους, εκτός από τη μετοχή και το β' εν. πρόστ. της προστ.) και ενεργητ. αόρ. β' *ἤνεγκον* (που έχει εὐχρ. τύπους: οριστ. μόνο το α' εν. και μόνο σύνθ. *διήνεγκον*, υποτ. *ἐνέγκω* κτλ., ευκτ. *ἐνέγκομι* κτλ., προστ. μόνο *ἔνεγκε* - *ἐνεγκέτω*, απαρ. *ἐνεγκεῖν*, μετ. *ἐνεγκών*):

δια-φθείρω: ενεργ. πρκμ. α' *διέφθαρκα* και β' *διέφθορα* κ.ά.

321. Συνήθως, όταν ο ίδιος χρόνος ενός ρήματος βρίσκεται και ως α' και ως β', ο ένας τύπος έχει διαφορετική σημασία από τον άλλο:

ἔτρεψάμην (μιθ. = ἔτρεψα κάποιον σε φυγή) - *ἔτραπόμην* (= ἔτρεψα τον εαυτό μου προς κάτι, διευθύνθηκα):

ἐφάνθην (= φανερώθηκα από άλλον) - ἐφάνην (= φανέρωσα τον εαυτό μου)·

πέπεικα (= έχω πείσει κάποιον) - πέποιθα (= είμαι πεισμένος, έχω πεποίθηση)·

πέπραχα (= έχω κάμει κάτι) - πέπραγα (αμετάβ. = βρίσκομαι σε κάποια κατάσταση).

26ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ Η ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ

322. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα που έχουν χρονικό χαρακτήρα α ή ε ή ο συναιρούν το φωνήεν αυτό στον ενεστώτα και τον παρατατικό με το ακόλουθο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων και για τούτο λέγονται **συνηρημένα**· λέγονται όμως και **περισπώμενα**, γιατί ο συνηρημένος τύπος τους στο α' πρόσ. της οριστ. του ενεστώτα παίρνει περισπωμένη.

Τα συνηρημένα ρήματα διαιρούνται κατά το χαρακτήρα σε τρεις τάξεις:

στην **α' τάξη** ανήκουν όσα λήγουν σε **-άω** (χαρακτ. α): **τιμάω** - **τιμῶ**·
στη **β' τάξη** ανήκουν όσα λήγουν σε **-έω** (χαρακτ. ε): **ποιέω** - **ποιῶ**·
στην **γ' τάξη** ανήκουν όσα λήγουν σε **-όω** (χαρακτ. ο): **δηλώω** - **δηλῶ**.

1. Ενεστώτας και παρατατικός

323. Τα συνηρημένα ή περισπώμενα ρήματα στον ενεστώτα και τον παρατατικό της ενεργητικής και μέσης φωνής κλίνονται κατά τα επόμενα παραδείγματα:

Α'. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ		
Ενεστώτας	(τιμάω) τιμῶ (τιμάεις) τιμάς (τιμάει) τιμά (τιμάομεν) τιμῶμεν (τιμάετε) τιμάτε (τιμάουσι) τιμῶσι(ν) (τιμάετον) τιμάτον (τιμάετον) τιμάτον		
Παριστατικός	(ἐτίμαον) ἐτίμων (ἐτίμαες) ἐτίμας (ἐτίμαε) ἐτίμα (ἐτιμάομεν) ἐτιμῶμεν (ἐτιμάετε) ἐτιμάτε (ἐτίμαον) ἐτίμων (ἐτιμάετον) ἐτιμάτον (ἐτιμάετην) ἐτιμάτην		
	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
Ενεστώτης	(τιμάω) τιμῶ (τιμάης) τιμάς (τιμάῃ) τιμά (τιμάωμεν) τιμῶμεν (τιμάητε) τιμάτε (τιμάουσι) τιμῶσι(ν) (τιμάητον) τιμάτον (τιμάητον) τιμάτον	(τιμάομι) τιμῶμι (τιμάοις) τιμῶς (τιμάοι) τιμῶ ἢ (τιμαοίην) τιμῶην (τιμαοίης) τιμῶης (τιμαοίῃ) τιμῶῃ (τιμάοιμεν) τιμῶμεν (τιμάοιτε) τιμῶτε (τιμάοιεν) τιμῶεν (τιμάοιτον) τιμῶτον (τιμαοίτην) τιμῶτην	α' τύπος ενικού β' τύπος ενικού

(τιμά-ω = τιμῶ· θ. τιμα-)

Β'. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
<i>(τιμάομαι) τιμῶμαι (τιμάη ἢ -ει) τιμᾶ (τιμάεται) τιμᾶται (τιμάομεθα) τιμῶμεθα (τιμάεσθε) τιμᾶσθε (τιμᾶονται) τιμῶνται (τιμάεσθον) τιμᾶσθον (τιμάεσθον) τιμᾶσθον</i>	
<i>(ἐτιμάομην) ἐτιμῶμην (ἐτιμάου) ἐτιμῶ (ἐτιμάετο) ἐτιμᾶτο (ἐτιμάομεθα) ἐτιμῶμεθα (ἐτιμάεσθε) ἐτιμᾶσθε (ἐτιμᾶοντο) ἐτιμῶντο (ἐτιμάεσθον) ἐτιμᾶσθον (ἐτιμαέσθην) ἐτιμᾶσθην</i>	
	ΕΥΚΤΙΚΗ
<i>(τιμάωμαι) τιμῶμαι (τιμάη) τιμᾶ (τιμάηται) τιμᾶται (τιμαῶμεθα) τιμῶμεθα (τιμάησθε) τιμᾶσθε (τιμᾶονται) τιμῶνται (τιμάησθον) τιμᾶσθον (τιμάησθον) τιμᾶσθον</i>	<i>(τιμαοίμην) τιμῶμην (τιμάοιο) τιμῶο (τιμάοιτο) τιμῶτο (τιμαοίμεθα) τιμῶμεθα (τιμάοισθε) τιμῶσθε (τιμάοιντο) τιμῶντο (τιμαοίσθον) τιμῶσθον (τιμαοίσθην) τιμῶσθην</i>

Α'. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	<p>—</p> <p>(<i>τίμαε</i>) <i>τίμα</i> (<i>τιμαέτω</i>) <i>τιμάτω</i></p> <p>—</p> <p>(<i>τιμάετε</i>) <i>τιμάτε</i> (<i>τιμαόντων</i>) <i>τιμώντων</i> ἢ (<i>τιμαέτωσαν</i>) <i>τιμάτωσαν</i> (<i>τιμάετον</i>) <i>τιμάτον</i> (<i>τιμαέτων</i>) <i>τιμάτων</i></p>	<p>(<i>τιμάειν</i>) <i>τιμᾶν</i> (από το <i>τιμά-εν</i>)</p>	<p>(<i>τιμάων</i>) <i>τιμῶν</i> (<i>τιμάουσα</i>) <i>τιμῶσα</i> (<i>τιμάων</i>) <i>τιμῶν</i> γενική: (<i>τιμάοντος</i>) <i>τιμῶντος</i> (<i>τιμαούσης</i>) <i>τιμῶσης</i> (<i>τιμάοντος</i>) <i>τιμῶντος</i></p>

323 β. Παράδειγμα συνηρημένου ρήματος σε -έω

Α'. Ενεργητική φωνή

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ
Ενεστώτας	<p>(<i>ποιέω</i>) <i>ποιῶ</i> (<i>ποιέεις</i>) <i>ποιεῖς</i> (<i>ποιέει</i>) <i>ποιεῖ</i> (<i>ποιέομεν</i>) <i>ποιοῦμεν</i> (<i>ποιέετε</i>) <i>ποιεῖτε</i> (<i>ποιέουσι</i>) <i>ποιοῦσι(ν)</i> (<i>ποιέετον</i>) <i>ποιεῖτον</i> (<i>ποιέετον</i>) <i>ποιεῖτον</i></p>
Παρατατικός	<p>(<i>ἐποιέον</i>) <i>ἐποίουν</i> (<i>ἐποιέεις</i>) <i>ἐποιεῖς</i> (<i>ἐποιέει</i>) <i>ἐποιεῖ</i> (<i>ἐποιέομεν</i>) <i>ἐποιοῦμεν</i> (<i>ἐποιέετε</i>) <i>ἐποιεῖτε</i> (<i>ἐποιέον</i>) <i>ἐποίουν</i> (<i>ἐποιέετον</i>) <i>ἐποιεῖτον</i> (<i>ἐποιεῖτην</i>) <i>ἐποιεῖτην</i></p>

B'. Μέση φωνή

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
<p>— (τιμάω) τιμῶ (τιμάεσθω) τιμάσθω</p> <p>— (τιμάεσθε) τιμάσθε (τιμαέσθων) τιμάσθων ἢ (τιμαέσθωσαν) τιμάσθωσαν (τιμάεσθον) τιμάσθον (τιμαέσθων) τιμάσθων</p>	<p>(τιμάεσθαι) τιμάσθαι</p>	<p>(τιμαόμενος) τιμώμενος (τιμαομένη) τιμωμένη (τιμαόμενον) τιμώμενον</p>

(ποιέ-ω = ποιῶ· θ. ποιε-)

B'. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ
<p>(ποιέομαι) ποιούμαι (ποιέη ἢ -ει) ποιῆ ἢ -εῖ (ποιέεται) ποιείται (ποιέομεθα) ποιούμεθα (ποιέεσθε) ποιεῖσθε (ποιέονται) ποιοῦνται (ποιέεσθον) ποιεῖσθον (ποιέεσθον) ποιεῖσθον</p>
<p>(ἐποιέομην) ἐποιούμην (ἐποιέου) ἐποιού (ἐποιέετο) ἐποιεῖτο (ἐποιέομεθα) ἐποιούμεθα (ἐποιέεσθε) ἐποιεῖσθε (ἐποιέοντο) ἐποιοῦντο (ἐποιέεσθον) ἐποιεῖσθον (ἐποιέεσθην) ἐποιεῖσθην</p>

Α'. Ενεργητική φωνή

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	<p>(ποιέω) ποιῶ (ποιέης) ποιῆς (ποιέη) ποιῆ (ποιέωμεν) ποιῶμεν (ποιέητε) ποιῆτε (ποιέωσι) ποιῶσι(ν) (ποιέητον) ποιῆτον (ποιέητον) ποιῆτον</p>	<p>(ποιέομι) ποιῶμι (ποιέοις) ποιῶς (ποιέοι) ποιῶ ἦ (ποιεοίην) ποιοίην (ποιεοίης) ποιοίης (ποιεοίη) ποιοίη (ποιέοιμεν) ποιῶμεν (ποιέοιτε) ποιῶτε (ποιέοιεν) ποιῶεν (ποιέοιτον) ποιῶτον (ποιεοίτην) ποιοίτην</p>	<p>α' τύπος ενικού</p> <p>β' τύπος ενικού</p>
	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	<p>— (ποιέε) ποίει (ποιέετω) ποιείτω — (ποιέετε) ποιείτε (ποιεόντων ποιούντων ἢ ποιέεωσαν) ποιείωσαν (ποιέετον) ποιείτον (ποιέετων) ποιείτων</p>	<p>(ποιέεν) ποιείν</p>	<p>(ποιέων) ποιῶν (ποιέουσα) ποιούσα (ποιέον) ποιῶν γενική: (ποιέοντος) ποιούντος (ποιεούσης) ποιούσης (ποιέοντος) ποιούντος</p>

Β'. Μέση φωνή

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ		ΕΥΚΤΙΚΗ	
<p>(ποιέωμαι) ποιῶμαι (ποιέη) ποιῆ (ποιέηται) ποιῆται (ποιεώμεθα) ποιῶμεθα (ποιέησθε) ποιῆσθε (ποιέωνται) ποιῶνται (ποιέησθον) ποιῆσθον (ποιέησθον) ποιῆσθον</p>		<p>(ποιεοίμην) ποιοίμην (ποιέοιο) ποιοῖο (ποιέοιτο) ποιοῖτο (ποιεοίμεθα) ποιοίμεθα (ποιέοισθε) ποιοῖσθε (ποιέοιντο) ποιοῖντο (ποιέοισθον) ποιοῖσθον (ποιεοίσθην) ποιοίσθην</p>	
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ	
<p>— (ποιέον) ποιῶ (ποιεέσθω) ποιείσθω — (ποιέεσθε) ποιείσθε (ποιεέσθων) ποιείσθων ἢ (ποιεέσθωσαν) ποιείσθωσαν (ποιέεσθον) ποιείσθον (ποιεέσθων) ποιείσθων</p>	<p>(ποιέεσθαι) ποιείσθαι</p>	<p>(ποιεόμενος) ποιούμενος (ποιεομένη) ποιουμένη (ποιεόμενον) ποιούμενον</p>	

Α'. Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
Ενεστώτας	(δηλόω) δηλώ (δηλόεις) δηλοῖς (δηλόει) δηλοῖ (δηλόομεν) δηλοῦμεν (δηλόετε) δηλοῦτε (δηλόουσι) δηλοῦσι(ν) (δηλόετον) δηλοῦτον (δηλόετον) δηλοῦτον	
Παρατατικός	(ἐδήλοον) ἐδήλων (ἐδήλοες) ἐδήλους (ἐδήλοε) ἐδήλου (ἐδηλόομεν) ἐδηλοῦμεν (ἐδηλόετε) ἐδηλοῦτε (ἐδήλοον) ἐδήλων (ἐδηλόετον) ἐδηλοῦτον (ἐδηλοεῖτην) ἐδηλοῦτην	
	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
Ενεστώτας	(δηλόω) δηλώ (δηλόης) δηλοῖς (δηλόη) δηλοῖ (δηλώομεν) δηλώομεν (δηλόητε) δηλώτε (δηλώωσι) δηλώσι(ν) (δηλόητον) δηλώτον (δηλόητον) δηλώτον	(δηλόομι) δηλοῖμι (δηλόοις) δηλοῖς (δηλόοι) δηλοῖ ἢ (δηλοοίην) δηλοίην (δηλοοίης) δηλοίης (δηλοοίη) δηλοίη (δηλόομεν) δηλοῖμεν (δηλόοιτε) δηλοῖτε (δηλόοιεν) δηλοῖεν (δηλόοιτον) δηλοῖτον (δηλοοίτην) δηλοίτην

(δηλό-ω = δηλώ· θ. δηλο-)

B'. Μέση φωνή

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	
<p>(δηλόομαι) δηλοῦμαι (δηλόη ἢ -ει) δηλοῖ (δηλόεται) δηλοῦται (δηλοόμεθα) δηλούμεθα (δηλόεσθε) δηλοῦσθε (δηλόονται) δηλοῦνται (δηλόεσθον) δηλοῦσθον (δηλόεσθον) δηλοῦσθον</p>	
<p>(ἐδηλοόμην) ἐδηλούμην (ἐδηλόου) ἐδηλοῦ (ἐδηλόετο) ἐδηλοῦτο (ἐδηλοόμεθα) ἐδηλούμεθα (ἐδηλόεσθε) ἐδηλοῦσθε (ἐδηλόοντο) ἐδηλοῦντο (ἐδηλόεσθον) ἐδηλοῦσθον (ἐδηλοέσθην) ἐδηλοῦσθην</p>	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ
<p>(δηλόωμαι) δηλώμαι (δηλόη) δηλοῖ (δηλόηται) δηλώται (δηλωόμεθα) δηλώμεθα (δηλόησθε) δηλώσθε (δηλόονται) δηλώνται (δηλόησθον) δηλώσθον (δηλόησθον) δηλώσθον</p>	<p>(δηλοοίμην) δηλοίμην (δηλόοιο) δηλοῖο (δηλόοιτο) δηλοῖτο (δηλοοίμεθα) δηλοίμεθα (δηλόοισθε) δηλοῖσθε (δηλόοιντο) δηλοῖντο (δηλόοισθον) δηλοῖσθον (δηλοοίσθην) δηλοίσθην</p>

A'. Ενεργητική φωνή

	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
Ενεστώτας	<p style="text-align: center;">—</p> <p>(δήλοε) δήλου (δηλοέτω) δηλούτω</p> <p style="text-align: center;">—</p> <p>(δηλόστε) δηλούτε (δηλούντων) δηλούντων ή (δηλοέτωσαν) δηλούτωσαν (δηλόετον) δηλούτον (δηλοέτων) δηλούτων</p>	<p>(δηλό-εν) δηλουῖν</p>	<p>(δηλόων) δηλων (δηλόουσα) δηλοῦσα (δηλόον) δηλουῖν</p> <p style="text-align: center;">γενική:</p> <p>(δηλόοντος) δηλούντος (δηλοούσης) δηλούσης (δηλόοντος) δηλούντος</p>

Παρατηρήσεις

α) Συνηρημένα ρήματα σε -άω

324. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στην α' τάξη (σε -άω) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) α + ε ή α + η = **ᾱ**: τιμαε = τίμα, τιμάητε = τιμάτε·

2) α + ει ή α + η = **αι**: τιμάει = τιμά, τιμάη = τιμά·

3) α + ο ή α + ω ή α + ου = **ω**: τιμάομεν = τιμάωμεν, τιμάοσι = τιμάωσι, τιμάουσι = τιμάωσι·

4) α + οι = **οι**: τιμάοιμι = τιμάωμι.

Έτσι από τη συναίρεση του χαρακτήρα α με το επόμενο φωνήεντων (ολικών) καταλήξεων προκύπτουν οι φθόγγοι **ᾱ** (ή **αι**) και **ω** (ή **οι**).

325. Τα ρ. **ζῶ, πεινῶ, διψῶ** και **χρῶμαι** (= μεταχειρίζομαι) έχουν χαρακτήρα η και όχι α (ζή-ω, πεινή-ω, διψή-ω, χρή-ομαι).

Κλίνονται γενικά στον ενεστώτα και τον παρατατικό κατά τα ρήματα σε -άω, έχουν όμως η (ή η), όπου τα ρήματα σε -άω έχουν **ᾱ** (ή α):

Το ρ. ζῶ

Οριστ. και υποτ. ενεστ. (ζή-ω) ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζῆτε, ζῶσι(ν).

Οριστ. παρατ. (ἔ-ζη-ον) ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζῆτε, ἔζων.

Ευκτ. ενεστ. (ζη-οίην) ζῶην, ζῶης, ζῶη, ζῶμεν, ζῶτε, ζῶεν.

B'. Μέση φωνή		
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
<p>(δηλόου) δηλοῦ (δηλοέσθω) δηλοῦσθω</p> <p>—</p> <p>(δηλοέσθε) δηλοῦσθε (δηλοέσθων) δηλοῦσθων ἢ (δηλοέσθωσαν) δηλοῦσθωσαν (δηλόεσθον) δηλοῦσθον (δηλοέσθων) δηλοῦσθων</p>	<p>(δηλόεσθαι) δηλοῦσθαι</p>	<p>(δηλοόμενος) δηλούμενος (δηλοομένη) δηλουμένη (δηλοόμενον) δηλούμενον</p>

Προστ. ενεστ. μόνο β' εν. (ζῆ-ε) ζῆ και γ' εν. (ζη-έτω) ζήτω.
Απαρ. ενεστ. (ζῆ-εν) ζῆν. Μετ. ενεστ. (ζή-ων) ζῶν, ζῶσα, ζῶν.

Το ρ. παινώ και διψῶ

Οριστ. και υποτ. ενεστ. (πεινή-ω) παινώ, παινής, παινή κτλ.
Οριστ. παρατ. (έ-πεινή-ον) έπεινων, έπεινης, έπεινη κτλ.
Ευκτ. ενεστ. (πεινη-οίην) παινώην, παινώης, παινώη κτλ.
Προστ. ενεστ. (πεινή-ε) πείνη, πεινήτω, πεινήτε, πεινόντων κτλ.
Απαρ. ενεστ. (πεινή-εν) πεινήν. Μετ. ενεστ. (πεινή-ων) πεινῶν, -ῶσα, -ῶν.
Έτσι και (διψή-ω) διψῶ, διψῆς, διψῆ κτλ.

Το ρ. χρώμαι

Οριστ. ενεστ. (χρή-ομαι) χρώμαι, χρή, χρήται, χρώμεθα, χρήσθε, χρώνται.
παρατ. (έ-χρη-όμην) έχρώμην, έχρωῶ, έχρήτο, έχρώμεθα, έχρήσθε, έχρώντο.
Υποτ. ενεστ. (χρή-ωμαι) χρώμαι, χρή, χρήται κτλ.
Ευκτ. ενεστ. (χρη-οίμην) χρώμην, χρωῶ, χρωῶτο, χρώμεθα, χρωῶσθε, χρωῶτο.
Προστ. ενεστ. (χρή-ου) χρωῶ, χρήσθω, χρήσθε, χρήσθων ἢ χρήσθωσαν.
Απαρ. ενεστ. (χρή-εσθαι) χρήσθαι. Μετ. (χρη-όμενος) χρώμενος κτλ.

β) Συνηρημένα ρήματα σε -έω

326. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στη β' τάξη (σε -έω) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) ε + ε = ει: ποίεε = ποίει, ποιέετε = ποιεῖτε·

2) ε + ο = ου: ποιέομεν = ποιούμεν, ποιέον = ποιούν·

3) το ε με μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο συναιρείται στο ίδιο μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο: ποιέω = ποιῶ, ποιέητε = ποιήτε, ποιέεις = ποιείς, ποιέοιμι = ποιῶμι, ποιέουσα = ποιούσα, ποιέης = ποιῆς, ποιέουσι = ποιούσι.

Έτσι προκύπτουν οι φθόγγοι **ω, η - η, ει, οι** και **ου**.

327. Τα ρήματα σε -έω με θέμα μονοσύλλαβο συναιρούνται μόνο, όπου μετά το χαρακτήρα ε ακολουθεί άλλο ε ή ει:

Οριστ. ενεστ. πλέω, πλεῖς, πλεῖ, πλέομεν, πλεῖτε, πλέουσι·

παρ. επλεον, ἐπλεῖς, ἐπλεῖ, ἐπλέομεν, ἐπλεῖτε, ἔπλεον.

Υποτ. ενεστ. πλέω, πλέης, πλέη κτλ.

Ευκτ. ενεστ. πλέοιμι, πλέοις, πλέοι κτλ.

Προστ. ενεστ. πλεῖ, πλείτω, πλεῖτε, πλεόντων ή πλείτωσαν.

Απαρ. ενεστ. πλεῖν. Μετ. ενεστ. πλέων, πλέουσα, πλέον.

Έτσι και τα ρ. θέω (= τρέχω), νέω (= πλέω), πνέω, βέω, χέω (= χύνω) κ.ά.

Οριστ. ενεστ. δέομαι, δέη (ή δέει), δεῖτε, δεόμεθα, δεῖσθε, δέονται·

παρ. ἐδεόμην, ἐδέου, ἐδεῖτο, ἐδεόμεθα, ἐδεῖσθε, ἐδέοντο.

Υποτ. ενεστ. δέωμαι, δέη, δέηται κτλ.

Ευκτ. ενεστ. δεοίμην, δέοιο, δέοιτο κτλ.

Προστ. ενεστ. δέου, δείσθω, δεῖσθε, δείσθων ή δείσθωσαν.

Απαρ. ενεστ. δεῖσθαι. Μετοχή ενεστ. δεόμενος, δεομένη, δεόμενον.

γ) Συνηρημένα ρήματα σε -όω

328. Στα συνηρημένα ρήματα που ανήκουν στην γ' τάξη (σε -όω) γίνονται οι ακόλουθες συναιρέσεις φωνηέντων:

1) ο + ε ή ο + ο ή ο + ου = ου: δήλοε = δήλου, δηλόομεν = δηλοῦμεν, δηλόουσι = δηλοῦσι·

2) ο + η ή ο + ω = ω: δηλόητε = δηλώτε, δηλόωσι = δηλώσι·

3) ο + ει ή ο + η ή ο + οι = οι: δηλόει = δηλοῖ, δηλόη = δηλοῖ, δηλό-οι = δηλοῖ.

Έτσι από τη συναίρεση του χαρακτήρα ο με το επόμενο φωνήεντων (ολικών) καταλήξεων προκύπτουν οι φθόγγοι **ω, οι** και **ου**.

329. Το ρ. ῥιγῶ (= με πιάνει ρίγος, κρυώνω) είχε χαρακτήρα ω (θ. *ῥιγω-*) και για τούτο, όταν συναιρείται, έχει ω και φ, όπου τα ρήματα σε -όω έχουν ου ή οι (δηλ. συναιρεί το χαρακτήρα ω με το επόμενο φωνήεν των (ολικών) καταλήξεων παντού σε ω και φ):

Οριστ. ενεστ. (*ῥιγώ-ω*) *ῥιγῶ, ῥιγῶς, ῥιγῶ, ῥιγῶμεν, ῥιγῶτε, ῥιγῶσι(ν)*· παρατ. (*ἔρριγω-ον*) *ἔρριγων, ἔρριγως, ἔρριγω, ἔρριγῶμεν, ἔρριγῶτε, ἔρριγων.*

Υποτ. (*ῥιγώ-ω*) *ῥιγῶ, ῥιγῶς, ῥιγῶ* κτλ.

Ευκτ. (*ῥιγω-οίην*) *ῥιγῶην, ῥιγῶης, ῥιγῶή* κτλ.

Προστ. δεν έχει. Απαρ. (*ῥιγῶ-εν*) *ῥιγῶν*. Μετ. (*ῥιγώ-ων*) *ῥιγῶν*, γεν. *ῥιγῶντος* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι

330. Τα συνηρημένα ρήματα, όπως και τα λοιπά φωνηεντόληκτα (βλ. § 290), σχηματίζουν τους άλλους χρόνους εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, αφού προστεθούν στο ρηματικό θέμα οι σχετικές (φαινομενικές) καταλήξεις.

Αλλά στους χρόνους αυτούς ο βραχύχρονος χαρακτήρας του θέματος κανονικά εκτείνεται εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων (πβ. § 62, 7, β), δηλαδή:

1. Το ῥ εκτείνεται σε η:

τιμῶ (θ. *τιμα-*) *τιμή-σω, ἐ-τίμη-σα, τε-τίμη-κα, ἐ-τε-τιμή-κειν*· *τιμή-σομαι, ἐ-τιμη-σάμην, τιμη-θήσομαι, ἐ-τιμή-θην, τε-τίμη-μαι, ἐ-τε-τιμή-μην* (έτσι και στα παράγωγα: *τιμη-τός, τιμη-τέος, τιμη-τής, τίμη-μα* κτλ.).

2. Το ε εκτείνεται σε η:

ποιῶ (θ. *ποιε-*), *ποιή-σω, ἐ-ποίη-σα, πε-ποίη-κα, ἐ-πε-ποίη-κειν*· *ποιή-σομαι, ἐ-ποιη-σάμην, ποιη-θήσομαι, ἐ-ποίη-θην, πε-ποίη-μαι, ἐπε-ποίη-μην* (έτσι και: *ποιη-τός, ποιη-τέος, ποιη-τής, ποίη-σις, ποίη-μα* κτλ.).

3. Το ο εκτείνεται σε ω:

δηλῶ (θ. *δηλο-*) *δηλώ-σω, ἐ-δήλω-σα, δε-δήλω-κα, ἐ-δε-δηλώ-κειν*· *δηλώ-σομαι, ἐ-δηλω-σάμην, δηλω-θήσομαι, ἐ-δηλώ-θην, δε-δήλω-μαι, ἐ-δε-δηλώ-μην* (έτσι και: *δηλω-τός, δηλω-τέος, δήλω-σις* κτλ.).

331. Αντίθετα με τον προηγούμενο γενικό κανόνα (§ 330):

1. Τα συνηρημένα ρήματα σε **-ᾶω** που εμπρός από το χαρακτήρα έχουν το φθόγγο **ε** ή **ι** ή **ρ** εκτείνουν το χαρακτήρα **ᾶ** σε **ᾷ** (και όχι σε **η**) εμπρός από το σύμφωνο των καταλήξεων.

2. Μερικά συνηρημένα ρήματα φυλάγουν το βραχύχρονο χαρακτήρα **α** ή **ε** ή **ο** σε όλους τους χρόνους ή σε ορισμένους απ' αυτούς.

3. Μερικά συνηρημένα ρήματα ή φυλάγουν ή εκτείνουν το βραχύχρονο χαρακτήρα, αλλά συγχρόνως παίρνουν και το φθόγγο **σ** στο τέλος του θέματος σε ορισμένους χρόνους (ή γιατί εξ αρχής υπήρχε **σ** στο θέμα τους ή από αναλογία προς άλλα)· πβ. § 291.

4. Μερικά συνηρημένα ρήματα παρουσιάζουν και άλλες διαφορές ή ανωμαλίες.

Έτσι τα ρήματα αυτά σχηματίζουν τους χρόνους όπως φαίνεται στους παρακάτω πίνακες:

α) Από τα συνηρ. ρ. σε **-ᾶω**

1. Ρήματα που εκτείνουν το χαρακτ. ᾶ σε ᾷ (με φθόγγο ε ή ι ή ρ εμπρός από το χαρακτήρα)

αἰτιά-ομαι = **-ῶμαι** (= κατηγορώ), (θ. *αἰτιά-*), παρατ. *ἤτιᾶόμην -ώμην*, μέσ. μέλλ. *αἰτιά-σομαι*, μέσ. αόρ. *ἤτιᾶ-σάμην*, (παθ. μέλλ. *αἰτιά-θήσομαι*, μεταγ.). παθ. αόρ. *ἤτιᾶ-θην*, παρακ. *ἤτιᾶ-μαι*, υπερσ. *ἤτιᾶ-μην*. Ρημ. επίθ. *αἰτιά-τέος*.

(ἀπο)δειλιά-ω = **-ῶ** (= εἶμαι δειλός, δεν τολμῶ), (θ. *δειλιά*), παρατ. *ἀπ-ε-δειλιᾶον -ων*, μέλλ. *ἀπο-δειλιᾶ-σω*, αόρ. *ἀπ-ε-δειλιᾶ-σα*, παρακ. *ἀπο-δε-δειλιᾶ-κα*. Ρημ. επίθ. *ἀπο-δειλιᾶ-τέον*.

εἶᾶ-ω = **εῶ** (= αφήνω). (θ. *εἶᾶ*), παρατ. *εἶᾶον -ων*, μέλλ. *εἶᾶ-σω*, αόρ. *εἶᾶ-σα*, παρακ. *εἶᾶ-κα*. Παθ. *εἶᾶομαι-ῶμαι*, παρατ. δεν έχει, μέσ. μέλλ. ως παθ. *εἶᾶ-σομαι*, παθ. αόρ. *εἶᾶ-θην*, παρακ. *εἶᾶ-μαι*. Ρημ. επίθ. *εἶᾶ-τέος*.

θηρά-ω = **-ῶ** (= κυνηγῶ), (θ. *θηρᾶ-*), παρατ. *ἐ-θηρᾶον-ων*, μέλλ. *θη-ράσω*, αόρ. *ἐ-θηρᾶ-σα* παρακ. *τε-θηρᾶ-κα*, υπερσ. *ἐ-τε-θηρᾶ-κειν*. Μέσ. και παθ. *θηρᾶομαι -ῶμαι*· τα λοιπά ποιητ. και μεταγ. Ρημ. επίθ. *θηρᾶ-τός*, *θηρᾶ-τέος*. Παράγ. *θηρᾶ-τής*, *θηρᾶ-μα* κτλ.

ιά-ομαι = **ιῶμαι** (= γιατρεύω), (θ. *ιά-*), παρατ. *ιάόμην-ώμην*, μέσ.

μέλλ. *ἰᾶ'-σομαι*, μέσ. αόρ. *ἰᾶ-σάμην*, παθ. αόρ. με παθ. διάθ. *ἰᾶ'-θην*. Ρημ. επιθ. *ἰᾶ-τός, ἰᾶ-τέος*. Παράγ. *ἰᾶ-σις, ἰᾶ-μα, ἰᾶ-τρος* κτλ.

2. Ρήματα που φυλάγουν παντού το βραχύχρονο χαρακτ. ᾶ και έχουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

γελᾶ-ω = **-ῶ** (αρχικό θ. *γελᾶσ-*· απ' αυτό ενεστ. *γελᾶσ-ω* = *γελᾶω-ῶ*· βλ. § 64, 1) παρατ. *ἐγέλᾶον -ων*, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *γελᾶ-σομαι* (με απλοποίηση από το *γελᾶ'σ-σομαι*, αόρ. *ἐ-γέλᾶ-σα* (από το *ἐ-γέλᾶσ-σα*). Παθ. (κατα)*γελᾶ'ομαι -ῶμαι*, αόρ. *ἐ-γελᾶ'σ-θην*, παρακ. *γε-γέ-λᾶσ-μαι*. Ρημ. επιθ. *κατα-γελᾶσ-τος*.

σπά-ω = **σπῶ** (αρχ. θ. *σπασ-*· πβ. *γελᾶω-ῶ*), παρατ. *ἔσπᾶον -ων*, μέλλ. *σπᾶσω* (απο το *σπᾶσ-σω*), αόρ. *ἔ-σπᾶ-σα* (από το *ἔ-σπᾶσ-σα*). Παθ. *σπᾶ'ομαι -ῶμαι*, παρατ. *ἔ-σπᾶόμην -ώμην*, μέσ. μέλλ. *σπᾶ'-σομαι* (από το *σπᾶ'σ-σομαι*), μέσ. αόρ. *ἔ-σπᾶ-σάμην* (από το *ἔ-σπᾶσ-σάμην*), παρακ. *ἔ-σπᾶσ-μαι*. Ρημ. επιθ. *ἀνά-σπᾶσ-τος, ἀ-διά-σπᾶσ-τος* κτλ.

χαλά-ω = **-ῶ** (= χαλαρώνω), (αρχ. θ. *χαλᾶσ-*· πβ. *γελᾶω-ῶ*), παρατ. *ἐχάλαον -ων*, αόρ. *ἐ-χάλα-σα* (από το *ἐ-χάλασ-σα*). Παθ. *χαλά'ομαι -ῶμαι*, παθ. αόρ. *ἐ-χαλά'σ-θην*.

3. Ρήματα που έχουν παντού μακρόχρονο χαρακτήρα ᾶ και παίρνουν σ μόνο εμπρός από το θ και τ

δρά-ω = **δρῶ** (= κάνω, ενεργώ), (θ. *δρᾶ-* και από αναλογία *δρᾶσ-*), παρατ. *ἔδρᾶον -ων*, μέλλ. *δρᾶ'-σω*, αόρ. *ἔ-δρᾶ-σα*, παρακ. *δέ-δρᾶ-κα*. Παθ. *δράομαι -ῶμαι, ἐδρᾶόμην -ώμην*, αόρ. *ἐ-δρᾶ'-σ-θην*, παρακ. *δέ-δρᾶ-μαι*. Ρημ. επιθ. *δρᾶ-σ-τέον*. Παράγ. *δρᾶμα, δρᾶ-σις, δρᾶ'-σ-της* κτλ.

β) Από τα συνηρ. ρ. σε -έω

1. Ρήματα που φυλάγουν παντού ή σε ορισμένους τύπους το βραχύχρονο χαρακτήρα χωρίς να παίρνουν σ

αἰνέω = **-ῶ** (θ. *αἰνε-*), συνηθ. σύνθ. *ἐπαινῶ, παραινῶ* κτλ., παρατ. *ἤνεον -ουν*, μέλλ. *αἰνέ-σω*, αόρ. *ἤνε-σα*, παρακ. *ἤνε-κα*. Παθ. *αἰνέομαι -οῦμαι*, παρατ. *ἤνεόμην -ούμην*, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *αἰνέ-σομαι*, παθ. μέλλ. *αἰνε-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἤνέ-θην*, παρακ. *ἤνη-μαι*. Ρημ. επιθ. *αἰνε-τός, αἰνε-τέος*.

αίρέ-ω = **-ῶ** (= πιάνω, κυριεύω), (θ. *αίρε-* και *Feλ-*), παρατ. *ἤρεον -ουν*, μέλλ. *αἰρήσω*, αόρ. *εἶλον* (βλ. § 314, 2), παρακ. *ἤρη-κα*, υπερσ. *ἤρη-κειν*. (Ὡς παθ. του *αἰρέω* χρησιμεύει το ρ. *άλίσκομαι* = πιάνομαι, κυριεύομαι). Μέσ. με ενεργ. σημασία *αἰρέομαι -οῦμαι* (= εκλέγω, προτιμῶ), παρατ. *ἤρεόμην -οῦμην*, μέλλ. *αἰρή-σομαι*, αόρ. β' *εἶλ-όμην* (βλ. § 314, 2), παρακ. *ἤρη-μαι*, υπερσ. *ἤρή-μην*. Παθ. *αἰρέομαι -οῦμαι* (= εκλέγομαι, προτιμιέμαι), παρατ. *ἤρεόμην -οῦμην*, μέλλ. *αἰρε-θήσομαι*, αόρ. *ἤρέ-θην*, παρακ. *ἤρη-μαι*, υπερσ. *ἤρή-μην*, συντελ. μέλλ. *ἤρή-σομαι*, ἡ *ἤρη-μένος ἔσομαι*.

Ρημ. επίθ. *αἶρε-τός, αἶρε-τέος*. Παράγ. *αἶρε-σις* κτλ.

δέ-ω = **δῶ** (= δένω), (θ. *δε-*), παρατ. *-έδεον -ουν*, μέλλ. *δή-σω*, αόρ. *ἔ-δη-σα*, παρακ. *δέ-δε-κα*, υπερσ. *ἔ-δε-δέ-κειν*. Παθ. *δέομαι -οῦμαι*, παρατ. *-ε-δε-όμην -οῦμην*, παθ. μέλλ. *δε-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἔ-δέ-θην*, παρακ. *δέ-δε-μαι*, υπερσ. *ἔ-δε-δέ-μην*. Ρημ. επίθ. *δε-τός, δε-τέος*. Παράγ. *δέ-σις, δέ-μα* κτλ.

ἐμέω = **ἐμῶ** (= ξερνῶ), (θ. *εμε-*), παρατ. *ἤμεον -ουν*, αόρ. *ἤμε-σα*. Παράγ. *ἔμε-σις, ἔμετος* κτλ.

καλέ-ω = **-ῶ** (αρχ. θ. *καλ-*, με πρόσφυμα *ε:* *καλε-*, με μετάθεση και ἔκταση του **α:** *κλη-*), παρατ. *ἐκάλεον -ουν*, μέλλ. συνηρημ. *καλῶ* (από το *καλέ-σω*· βλ. § 64, 1), αόρ. *ἐ-κάλε-σα*, παρακ. *κέ-κλη-κα*, υπερσ. *ἐ-κε-κλή-κειν*. Παθ. *καλέομαι -οῦμαι*, παρατ. *ἐκαλεόμην -οῦμην*, μέσ. μέλλ. *καλοῦμαι* (από το *καλέ-σομαι*· βλ. § 64, 1), μέσ. αόρ. *ἐ-καλε-σάμην*, παθ. μέλλ. *κλη-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-κλή-θην*, παρακ. *κέ-κλη-μαι*, υπερσ. *ἐ-κε-κλή-μην*. Ρημ. επίθ. *κλη-τός, κλη-τέος*. Παράγ. *κλη-σις, κλη-τήρ* κτλ.

χέ-ω, χεῖς, χεῖ κτλ.· βλ. § 327 (= χύνω), (θ. *χεF-* = *χευ-*, αδύνατο θ. *χῦ-*), παρατ. *ἔ-χε-ον* (*ἐν-έ-χε-ον, ἐν-έ-χεις, ἐν-έ-χει* κτλ.), μέλλ. *χέ-ω* (ὁμοιος με τον ενεστ.), αόρ. *-έ-χε-α* (*ἐν-έ-χε-α, ἐν-έ-χε-ας, ἐν-έ-χε-ε* κτλ.). Παθ. *χέομαι*, παρατ. *ἔ-χε-όμην*, μέσ. μέλλ. *χέ-ομαι* (ὁμοιος με τον ενεστ.), μέσ. αόρ. *-ε-χε-άμην* (*ἐν-ε-χε-άμην, ἐν-ε-χέ-ω, ἐν-ε-χέ-ατο* κτλ., υποτ. *χέ-ωμαι*, μετ. *-χε-άμενος*), παθ. μέλλ. *χῦ-θήσομαι*, παθ. αόρ. *ἔ-χῦ-θην*, παρακ. *κε-χῦ-μαι*, υπερσ. *ἐ-κε-χύ-μην*. Ρημ. επίθ. *χυ-τός*. Παράγ. *χύσις, χύ-μα* κτλ.

2. Ρήματα που κρατούν παντού το βραχύχρονο χαρακτήρα ε και έχουν ἡ παίρνουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

αἰδέομαι = **-οῦμαι** (= ντρέπομαι, σέβομαι), (θ. *αἰδес-*· ο ενεστ. από το *αἰδέσ-ομαι* = *αἰδέ-ομαι* = *-οῦμαι*· βλ. § 64, 1), παρατ. *ἠδεόμην -οῦμην*, μέσ. μέλλ. *αἰδέ-σομαι* (από τὸ *αἰδέσ-ομαι*), μέσ. αόρ. *ἠδε-σάμην* (από τὸ

ἦδεις-σάμην), παθ. αόρ. ως μέσ. ἦδέσ-θην, παρακ. ἦδεσ-μαι. Ρημ. ἐπιθ. αἰδεις-τός, αἰδεις-τέον. Παράγ. αἶδε-σις, αἰδέ-σιμος κτλ.

ἀκέομαι = -οὔμαι (= θεραπεύω), (θ. ἀκεσ· ο ενεστ. από το ἀκέσ-ομαι = ἀκέ-ομαι = -οὔμαι· βλ. § 64, 1), μέλλ. ἀκούμαι (από το ἀκέσ-ομαι), αόρ. ἠκεσάμην (από το ἠκεσ-σάμην). Ρημ. ἐπιθ. ἀκεστός (ἀνήκεστος).

ἀλέω = -ῶ (= αλέθω), (αρχ. θ. ἀλ-, με πρόσφυμα ε: ἀλε· πβ. καλέω -ῶ), (ποιητ. και μεταγεν. παρατ. ἤλεον -ουν, αόρ. ἤλε-σα, παρακ. με αττ. αναδιπλ. ἀλ-ἤλε-κα. Παθ. αόρ. ἠλέσ-θην), παρακ. ἀλ-ἤλε-(σ)-μαι. Παράγ. ἄλε-σις, ἄλε-σ-μα, ἄλε-σ-μός, ἀλέ-της (= αυτός που αλέθει, ὄνος ἀλέτης = μυλόπετρα), ἀλε-τρις (= γυναίκα που αλέθει), ἀλε-τός (= ἀλεσμα).

ἄρκέω = -ῶ (αρχ. θ. ἄρκεσ· ο ενεστ. από το ἄρκέσ-ω = ἄρκέ-ω = -ῶ· βλ. § 64, 1), παρατ. ἤρκεον -ουν, μέλλ. ἄρκέ-σω (από το ἄρκέσ-ω), αόρ. ἤρκε-σα (από το ἤρκεσ-σα). Παθ. ἀρκέομαι -οὔμαι, εὐχρ. το γ' εν. ἀρκεῖται (μεταγεν. παθ. μέλλ. ἀρκεσ-θήσομαι, παθ. αόρ. ἠρκέσ-θην, παρακ. ἤρκεσ-μαι). Παράγ. ἄρκε-σις (= επικουρία, υπηρεσία), ἄρκεσ-μα (= βοήθεια), ἀρκε-τός κτλ.

ξέω (= ξύνω), (θ. ξεσ· ο ενεστ. από το ξέσ-ω = ξέ-ω, βλ. § 64, 1), αόρ. ἔξε-σα (από το ἔξεσ-σα). Ρημ. ἐπιθ. ξεσ-τός, ἄξεσ-τος. Παράγ. ξέ-σις κτλ.

τελέω = -ῶ (= ἐκτελώ), (αρχ. θ. τελεσ· ο ενεστ. από το τελέσ-ω = τελέ-ω = -ῶ· βλ. § 64, 1), παρατ. ἐτέλε-ον = -ουν, μέλλ. συνηρ. τελεῶ (από το τελέ-σω), αόρ. ἐτέλε-σα (από το ἐτέλεσ-σα), παρακ. τετέλε-κα, υπερσ. ἐτε-τελέ-κειν. Παθ. τελέομαι -οὔμαι, παρατ. ἐτελεόμην -οὔμην, παθ. μέλλ. τελεσ-θήσομαι, μέσ. αόρ. ἐτελε-σάμην (από το ἐτελεσ-σάμην), παθ. αόρ. ἐτελέσ-θην, παρακ. τετέλεσ-μαι, υπερσ. ἐτε-τελέσ-μην), Ρημ. ἐπιθ. ἀτέλεσ-τος, ἐπι-τελεσ-τέος. Παράγ. τέλε-σις, τελε-τή κτλ.

πλέω, πλεῖς, πλεῖ κτλ.· βλ. § 327 (θ. πλεF = πλεν-, πλε-), παρατ. ἔπλε-ον (-εις, -ει κτλ.), μέλλ. μέσ. ως ενεργ. πλεύ-σομαι και δωρικός πλευσοῦμαι (-σεῖ, -σεῖται κτλ.), αόρ. ἔπλευ-σα, παρακ. πέ-πλευ-κα, υπερσ. ἐπε-πλεύ-κειν. Παθ. παρακ. πέ-πλευσ-μαι. Ρημ. ἐπιθ. πλευσ-τός, ἄπλευστος, πλευσ-τέον.

πνέω, πνεῖς, πνεῖ κτλ.· βλ. § 327 (θ. πνεF = πνευ- = πνε-), παρατ. ἔπνε-ον (-εις, -ει κτλ.), μέλλ. μέσ. ως ενεργ. πνεύ-σομαι και δωρικός πνευσοῦμαι (-σεῖ, -σεῖται κτλ.), αόρ. ἔπνευ-σα, παρακ. πέ-πνευ-κα. Αρχαιότερος τύπος παθ. παρακ. πέ-πνυ-μαι, από αδύνατο θ. πνυ- (= ἔχω πνοή, εἶμαι συνετός). Παράγ. πνευσ-τός, πνευ-μα κτλ.

γ) Από τα συνηρ. ρ. σε -όω

1. Ρήματα που κρατούν το βραχύχρονο χαρακτήρα, χωρίς να παίρνουν σ

ἀρό-ω = -ῶ (= αλετριζώ, οργώνω), (θ. ἀρο-), αόρ. ἤρο-σα. Παθ. ἀρόομαι -οῦμαι. Ρημ. επιθ. ἀρο-τός. Παράγ. ἄρο-τος, ἄρο-σις, ἀρό-σιμος, ἀρο-τήρ, ἄρο-τρον κτλ.

2. Ρήματα που εκτείνουν το βραχύχρονο χαρακτήρα και παίρνουν σ εμπρός από το θ, μ, τ

χό-ω = χῶ (= σκεπάζω με χόμα) (θ. χο-). Ενεστ. χῶ, χοῖς, χοῖ κτλ. (απαρ. χοῦν, συγχοῦν), παρατ. ἔχουσιν -ουν (-ους, -ου κτλ.), μέλλ. χῶ-σω, αόρ. ἔ-χω-σα, παρακ. κέ-χω-κα. Παθ. -χόομαι -οῦμαι, παρατ. -εχοόμην -οῦμην (ἐχοῦ, ἐχοῦτο κτλ.), παθ. αόρ. ἔ-χώ-σ-θην, παρακ. κέ-χω-σ-μαι. Ρημ. επιθ. χω-σ-τός. Παράγ. χῶ-σις κτλ. Στον ενεστ. υπάρχει και τύπος χῶν-νυ-μι, κατα τα ρ. σε -μι (χῶσ-νυ-μι, βλ. § 333).

27ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β' ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ)

Διαίρεση τῶν ρημάτων σε -μι

332. Τα ρήματα της β' συζυγίας, δηλ. όσα λήγουν σε -μι, διαιρούνται κατά το χαρακτήρα του ρηματ. θέματος, όπως και τα ρήματα της α' συζυγίας:

α) σε **συμφωνόληκτα**: δείκ-νυ-μι (ρ. θ. δεικ-),

β) σε **φωνηεντόληκτα**: ἴ-στη-μι (ρ. θ. στη-) (βλ. § 259 και § 265).

Α'. Συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι

1. Ενεστώτας και παρατατικός των συμφωνόλ. ρημ. σε -μι

333. Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι σχηματίζουν το θέμα του ενε-

στώτα (και του παρατατικού) από το ρηματικό θέμα, αφού προστεθεί το πρόσφουμα **-νυ-**.

Έτσι τα ρήματα αυτά λήγουν σε **-νυμι**. Π.χ.

α) **Αφωνόληκτα:** *δείκ-νυ-μι*, (*κατ*)*άγ-νυ-μι* (= συντρίβω, σπάζω), *ειργ-νυ-μι* (= εμποδίζω την έξοδο, κλείνω μέσα), *ζεύγ-νυ-μι* (= ζεύω, βάζω στο ζυγό), *μείγ-νυ-μι* (= ανακατεύω), *πήγ-νυ-μι* (= μπήγω, στερεώνω), *ρήγ-νυ-μι* (= σχίζω, σπάζω), (*άπο*)*φράγ-νυ-μι* (= φράζω) κ.ά.

β) **Ενρινόληκτα:** *δμ-νυ-μι* (= ορκίζομαι).

γ) **Υγρόληκτα:** *πτάρ-νυ-μαι* (= φτερνίζομαι).

δ) **Σιγμόληκτα:** Σ' αυτά αφομοιώθηκε ο ρηματ. χαρακτ. **σ** με το επόμενο **ν** του προσφύματος, και έτσι λήγουν σε **-ννυμι**: (*άμφι*)*έν-νυ-μι* (= ντύνω· από το *άμφι-έσ-νυ-μι*), *ζών-νυ-μι* (= ζώνω· από το *ζώσ-νυ-μι*), *κεράν-νυ-μι* (= ανακατεύω· από το *κεράσ-νυ-μι*), *κορέν-νυ-μι* (= χορταίνω· από το *κορέσ-νυ-μι*) *πετάν-νυ-μι* (= απλώνω, ανοίγω· από το *πετάσ-νυ-μι*), *ρών-νυ-μι* (= δυναμώνω· από το *ρώσ-νυ-μι*), *σβέν-νυ-μι* (= σβήνω· από το *σβέσ-νυ-μι*), *σκεδάν-νυ-μι* (= σκορπίζω· από το *σκεδάσ-νυ-μι*) κ.ά.

334. Τα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** μόνο κατά το σχηματισμό του ενεστώτα και του παρατατικού της ενεργ. και μέσης φωνής και κλίνονται στους χρόνους αυτούς κατά το ακόλουθο παράδειγμα:

Παράδειγμα συμφωνόληκτου ρήματος σε -μι (δείκ-νυ-μι, θ. δεικ-)

		Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
Οριστική	Ενεστώτας	<i>δείκ-νῶ-μι</i> <i>δείκ-νῶ-ς</i> <i>δείκ-νῶ-σι(ν)</i> <i>δείκ-νῶ-μεν</i> <i>δείκ-νῶ-τε</i> <i>δείκ-νῶ-ασι(ν)</i> <i>δείκ-νω-τον</i> <i>δείκ-νω-τον</i>	<i>δείκ-νυ-μαι</i> <i>δείκ-νυσαι</i> <i>δείκ-νυ-ται</i> <i>δεικ-νύ-μεθα</i> <i>δείκ-νυ-σθε</i> <i>δείκ-νυ-νται</i> <i>δείκ-νυ-σθον</i> <i>δείκ-νυ-σθον</i>
	Παρατατικός	<i>έ-δείκ-νῶ-ν</i> <i>έ-δείκ-νῶ-ς</i> <i>έ-δείκ-νῶ</i> <i>έ-δείκ-νυ-μεν</i> <i>έ-δείκ-νυ-τε</i> <i>έ-δείκ-νῶ-σαν</i> <i>έ-δείκ-νυ-τον</i> <i>έ-δεικ-νύ-την</i>	<i>έ-δεικ-νύ-μην</i> <i>έ-δείκ-νυ-σο</i> <i>έ-δεικ-νυ-το</i> <i>έ-δεικ-νύ-μεθα</i> <i>έ-δείκ-νυ-σθε</i> <i>έ-δεικ-νυ-ντο</i> <i>έ-δεικ-νυ-σθον</i> <i>έ-δεικ-νύ-σθην</i>
		Μέλλοντας: <i>δείξω</i> Αόριστος: <i>έ-δειξα</i> Παρακείμε.: <i>δέ-δειχα</i>	Μεσ. Μέλλοντας: <i>δείξομαι</i> Μεσ. Αόριστος: <i>έ-δείξαίμην</i> Παθ. Μέλλοντας: <i>δειχθήσομαι</i> Παθ. Αόριστος: <i>έ-δείχθην</i> Παρακείμενος: <i>δέ-δειγμαι</i> Υπερσυντέλικος: <i>έ-δε-δείγμην</i> Συντ. Μέλλοντας: <i>δέδεγμένος έσομαι</i>

		Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
Υποτακτ.	Ενεστώτας	δεικ-νύ-ω, δεικ-νύ-ης, δεικ-νύ-η κτλ.	δεικ-νύ-ομαι, δεικ-νύ-η δεικ-νύ-ηται κτλ.
Ευκτική		δεικ-νύ-οιμι, δεικ-νύ-οις, δεικ-νύ-οι κτλ.	δεικ-νυ-οίμην, δεικ-νύ-οιο, δεικ-νύ-οιτο κτλ.
Προστακτική		δείκ-νῶ, δεικ-νύ-τω, δείκ-νῶ-τε, δεικ-νύ-ντων ἢ τῶσαν δείκ-νῶ-τον, δεικ-νύ-των	δείκ-νυ-σο, δεικ-νύ-σθω, δείκ-νυ-σθε, δεικ-νύσθων ἢ -σθωσαν δείκ-νυ-σθον, δεικ-νύ-σθων
Απαρ.		δεικ-νύ-ναι	δείκ-νυ-σθαι
Μετοχή		δεικ-νύ-ς (γεν. δεικ-νύ-ντος) δεικ-νύ-σα (γεν. δεικ-νύ-σης) δεικ-νύ-ν (γεν. δεικ-νύ-ντος)	δεικ-νύ-μενος δεικ-νυ-μένη δεικ-νύ-μενον

Παρατηρήσεις

335. Στα συμφωνόληκτα ρήματα σε **-μι** (δηλ. σε **-νυμι** ή **-ννυμι**):

1) Το **υ** του προσφύματος **-νυ-** είναι μακρόχρονο στα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. ενεστώτα και παρατατικού και στο β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα· στους άλλους τύπους της ενεργητ. φωνής και σε όλους τους τύπους της μέσης είναι βραχύχρονο έτσι σχηματίζονται δύο ενεστωτικά θέματα, το ένα ισχυρό και το άλλο αδύνατο:

δείκ-νῶ-μι, δείκ-νύ-ς, δείκ-νῶ-σι· προστ. δείκ-νῶ·

ἐ-δείκ-νῶ-ν, ἐ-δείκ-νύ-ς, ἐ-δείκ-νῶ·

αλλά: δείκ-νῶ-μεν, δείκ-νύ-τε κτλ.· απαρ. δεικ-νύ-ναι·

δείκ-νύ-μαι, δείκ-νύ-σαι κτλ.

2) Ο ενεστώτας και ο παρατατικός της ενεργητ. φωνής σχηματίζονται με την προσκόλληση των προσωπικών καταλήξεων απευθείας στο

χρονικό θέμα, χωρίς να μεσολαβούν θεματικά φωνήεντα (βλ. § 282): π.χ. *δείκ-νυ-μεν, δείκ-νυ-τε, ἐ-δείκ-νυ-μεν, ἐ-δείκ-νυ-τε* (χωρίς τα θεματ. φωνήεντα **ο** και **ε**: *λύ-ο-μεν, λύ-ε-τε* κτλ.)· αλλά η υποτακτική και η ευκτική του ενεστ. στην ενεργητ. και μέση φωνή σχηματίζονται όπως και των ρημάτων σε *-ω*:

δεικ-νύ-ω, δεικ-νύ-ης κτλ. - *δεικ-νύ-ομαι, δεικ-νύ-η, δεικ-νύ-ηται* κτλ. - *δεικ-νύ-οιμι, δεικ-νύ-οις* κτλ. - *δεικ-νυ-οίμην, δεικ-νύ-οιο* κτλ.

3) Το **σ** στην κατάλ. **-σαι** της μέσης φωνής δεν αποβάλλεται, αν και βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: *δείκ-νυ-σαι*· επίσης το **σ** στην κατάλ. **-σο** δεν αποβάλλεται στο β' ενικ. του παρατατικού και στο β' ενικ. της προστακτ. του ενεστώτα: *ἐ-δείκ-νυ-σο, δείκ-νυ-σο* (αλλά στην ευκτική αποβάλλεται: *δεικνύοιο*· βλ. § 64, 1).

2. Οι άλλοι χρόνοι των συμφωνόληκτων ρημάτων σε *-μι*

336. Στους άλλους χρόνους, εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό, τα συμφωνόληκτα ρήματα σε *-μι* σχηματίζονται όπως τα συμφωνόληκτα βαρύτονα, κατά το χαρακτήρα του ρηματικού θέματος (χωρίς το πρόσφυμα *-νυ*). Π.χ. *δείκ-νυ-μι* και *δεικ-νύ-ω* (ρ. θ. *δεικ-*), παρατ. *ἐ-δείκ-νυ-ν* και *ἐ-δείκ-νυ-ον*, μέλλ. *δείξω*, αόρ. *ἔ-δειξα*, παρακ. *δέ-δειχ-α*. Μέσ. και παθ. *δείκ-νυ-μαι*, παρατ. *ἐ-δεικ-νύ-μην*, μέσ. μέλλ. *-δείξομαι*, μέσ. αόρ. *-ε-δειξάμην*, παθ. μέλλ. *δειχ-θή-σομαι*, παθ. αόρ. *ἐ-δείχ-θην*, παρακ. *δέ-δειγ-μαι*, υπερσ. *ἐ-δε-δείγ-μην*, συντελ. μέλλ. *δε-δειγ-μένος ἔσομαι*. Ρημ. επίθ. *δεικ-τός, δεικ-τέον*. Παράγ. *δειγ-μα, δειξίς, δείκ-της* κτλ.

Β'. Φωνηεντόληκτα ρήματα σε *-μι*

1. Ενεστώτας, παρατατικός και αόριστος β' των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε *-μι*

337. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε *-μι* κανονικά σχηματίζουν το θέμα του ενεστώτα (και του παρατατικού) από το ρηματικό θέμα, αφού προστεθεί στην αρχή ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός. Και είναι ενεστωτικός αναδιπλασιασμός η επανάληψη του αρχικού συμφώνου του ρηματ. θέματος μαζί με ένα **ι**:

(ρ. θ. **στη-**, *σί-στη-μι* =) *ἴ-στη-μι* (= στήνω)· βλ. § 64, 1

(ρ. θ. **θη-**, *θί-θη-μι* =) *τί-θη-μι* (= θέτω)· βλ. § 69, 1

(ρ. θ. **jh-**, *jí-jh-μι* =) *ἴ-η-μι* (= ρίχνω)· § 64, 2

(ρ. θ. **δω-**, *δί-δω-μι* =) *δί-δω-μι* (= δίνω).

338. Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε **-μι** γενικά, όπως και τα συμφωνόληκτα, διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** κατά το σχηματισμό του ενεστώτα και του παρατατικού της ενεργητικής και μέσης φωνής.

Αλλά τέσσερα μόνο φωνηεντόληκτα σε **-μι**, δηλ. τα ρήματα **ίστημι, τίθημι, ἴημι** και **δίδωμι**, διαφέρουν από τα ρήματα σε **-ω** κατά το σχηματισμό του β' αορίστου.

Τὰ τέσσερα αυτά ρήματα στους χρόνους αυτούς, δηλ. στον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον β' αόριστο, κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

339. Παραδείγματα φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

(Ρ. *ίστημι*, θ. *στη-*, *σῆ-*· *τίθημι*, θ. *θη-*, *θε-*· *ἴημι*, θ. *ἦ-*, *έ-*· *δίδωμι*, θ. *δω-*, *δο-*).

Α'. Ενεργητική φωνή

1. Ενεστώτας και παρατατικός

Οριστική	Ενεστώτας	<i>ἴστη-μι</i>	<i>τί-θη-μι</i>	<i>ἴη-μι</i>	<i>δί-δω-μι</i>
		<i>ἴστη-ς</i>	<i>τί-θη-ς (τι-θειῖς)</i>	<i>ἴη-ς (ι-ειῖς)</i>	<i>δί-δω-ς</i>
		<i>ἴστη-σι(ν)</i>	<i>τί-θη-σι(ν)</i>	<i>ἴη-σι(ν)</i>	<i>δί-δω-σι(ν)</i>
		<i>ἴσῆ-μεν</i>	<i>τί-θε-μεν</i>	<i>ἴε-μεν</i>	<i>δί-δο-μεν</i>
		<i>ἴσῆ-τε</i>	<i>τί-θε-τε</i>	<i>ἴε-τε</i>	<i>δί-δο-τε</i>
		<i>ἴ-σιῶσι(ν)</i>	<i>τι-θέ-ασι(ν)</i>	<i>ἴ-ᾶσι(ν)</i>	<i>δι-δῶ-σι(ν)</i>
		<i>ἴσῆ-τον</i>	<i>τί-θε-τον</i>	<i>ἴε-τον</i>	<i>δί-δο-τον</i>
		<i>ἴσῆ-τον</i>	<i>τί-θε-τον</i>	<i>ἴε-τον</i>	<i>δί-δο-τον</i>
Παρατατικός		<i>ἴστη-ν</i>	<i>ἐτί-θη-ν</i>	<i>ἴη-ν</i>	<i>έ-δί-δουν</i>
		<i>ἴστη-ς</i>	<i>έ-τί-θεις</i>	<i>ἴεις</i>	<i>έ-δί-δους</i>
		<i>ἴστη</i>	<i>έ-τί-θει</i>	<i>ἴει</i>	<i>έ-δί-δου</i>
		<i>ἴσῆ-μεν</i>	<i>έ-τί-θε-μεν</i>	<i>ἴε-μεν</i>	<i>έ-δί-δο-μεν</i>
		<i>ἴσῆ-τε</i>	<i>έ-τί-θε-τε</i>	<i>ἴε-τε</i>	<i>έ-δί-δο-τε</i>
		<i>ἴσῆ-σαν</i>	<i>έ-τί-θε-σαν</i>	<i>ἴε-σαν</i>	<i>έ-δί-δο-σαν</i>
		<i>ἴσῆ-τον</i>	<i>έ-τί-θε-τον</i>	<i>ἴε-τον</i>	<i>έ-δί-δο-τον</i>
		<i>ἴ-σῆ-την</i>	<i>έ-τι-θέ-την</i>	<i>ἴ-έ-την</i>	<i>έ-δι-δῶ-την</i>

Υποτακτική	Ενεστώτας	<i>ί-στώ'</i> <i>ί-στης</i> <i>ί-στη</i> <i>ί-στώμεν</i> <i>ί-στητε</i> <i>ί-στώσι(ν)</i> <i>ί-στη-τον</i> <i>ί-στη-τον</i>	<i>τι-θῶ'</i> <i>τι-θῆς</i> <i>τι-θῆ</i> <i>τι-θῶμεν</i> <i>τι-θῆτε</i> <i>τι-θῶσι(ν)</i> <i>τι-θῆ-τον</i> <i>τι-θῆ-τον</i>	<i>ί-ῶ'</i> <i>ί-ῆς</i> <i>ί-ῆ</i> <i>ί-ῶμεν</i> <i>ί-ῆτε</i> <i>ί-ῶσι(ν)</i> <i>ί-ῆ-τον</i> <i>ί-ῆ-τον</i>	<i>δι-δῶ'</i> <i>δι-δῶς</i> <i>δι-δῶ</i> <i>δι-δῶμεν</i> <i>δι-δῶτε</i> <i>δι-δῶσι(ν)</i> <i>δι-δῶ-τον</i> <i>δι-δῶ-τον</i>
Ευκτική	Ενεστώτας	<i>ί-σταιή-ν</i> <i>ί-σταιή-ς</i> <i>ί-σταιή</i> <i>ί-σταιή-μεν</i> (-αῖμεν) <i>ί-σταιή-τε</i> (-αῖτε) <i>ί-σταιή-σαν</i> (-αῖεν) <i>ί-σταιῖ-τον</i> <i>ί-σταιῖ-την</i>	<i>τι-θειή-ν</i> <i>τι-θειή-ς</i> <i>τι-θειή</i> <i>τι-θειή-μεν</i> (-εῖμεν) <i>τι-θειή-τε</i> (-εῖτε) <i>τι-θειή-σαν</i> (-εῖεν) <i>τι-θειῖ-τον</i> <i>τι-θειῖ-την</i>	<i>ί-εῖη-ν</i> <i>ί-εῖη-ς</i> <i>ί-εῖη</i> <i>ί-εῖη-μεν</i> (-εῖμεν) <i>ί-εῖη-τε</i> (-εῖτε) <i>ί-εῖη-σαν</i> (-εῖεν) <i>ί-εῖ-τον</i> <i>ί-εῖ-την</i>	<i>δι-δοίη-ν</i> <i>δι-δοίη-ς</i> <i>δι-δοίη</i> <i>δι-δοίη-μεν</i> (οῖμεν) <i>δι-δοίη-τε</i> (-οῖτε) <i>δι-δοίη-σαν</i> (-οῖεν) <i>δι-δοῖ-τον</i> <i>δι-δοῖ-την</i>
Προσπακτική	Ενεστώτας	— <i>ί-στη</i> <i>ί-σᾶ'-τω</i> — <i>ί-σᾶ'-τε</i> <i>ί-σᾶ'-ντων</i> (<i>ίσᾶ' τωσαν</i>) <i>ί-σᾶ'-τον</i> <i>ί-σᾶ'-των</i>	— <i>τί-θει</i> <i>τι-θέ-τω</i> — <i>τί-θε-τε</i> <i>τι-θέ-ντων</i> (<i>τιθέτωσαν</i>) <i>τί-θε-τον</i> <i>τι-θέ-των</i>	— <i>ί-ει</i> <i>ί-έ-τω</i> — <i>ί-ε-τε</i> <i>ί-έ-ντων</i> (<i>ιέτωσαν</i>) <i>ί-ε-τον</i> <i>ί-έ-των</i>	— δί-δου <i>δι-δό-τω</i> — <i>δί-δο-τε</i> <i>δι-δό-ντων</i> (<i>διδότωσαν</i>) <i>δί-δο-τον</i> <i>δι-δό-των</i>
Απαρ.	Ενεσ.	<i>ί-σᾶ'-ναι</i>	<i>τι-θέ-ναι</i>	<i>ί-έ-ναι</i>	<i>δι-δό-ναι</i>
Μετοχή	Ενεστώτας	<i>ί-σᾶς</i> (<i>ιστάντος</i>) <i>ί-σᾶσα</i> (<i>ιστάσης</i>) <i>ί-σᾶν</i> (<i>ιστάντος</i>)	<i>τι-θεις</i> (<i>τιθέντος</i>) <i>τι-θεισα</i> (<i>τιθεισης</i>) <i>τι-θέν</i> (<i>τιθέντος</i>)	<i>ί-εις</i> (<i>ιέντος</i>) <i>ί-εῖσα</i> (<i>εισης</i>) <i>ί-έν</i> (<i>ιέντος</i>)	<i>δι-δούς</i> (<i>διδόντος</i>) <i>δι-δοῦσα</i> (<i>διδοῦσης</i>) <i>δι-δόν</i> (<i>διδόντος</i>)

1. Οι τύποι της υποτακτικής είναι συνηρημένοι: (*ί-στη-ω*) *ί-στώ*, (*ί-στη-ης*) *ί-στης*, (*ί-στη-η*) *ίστη* κτλ., (*δι-δῶ-ω*) *δι-δῶ*, (*δι-δῶ-ης*) *δι-δῶς*, (*δι-δῶ-η*) *δι-δῶ* κτλ.

2. Αόριστος β'

Οριστική	ἔ-στη-ν ἔ-στη-ς ἔ-στη ἔ-στη-μεν ἔ-στη-τε ἔ-στη-σαν ἔ-στη-τον ἔ-στη-την	ἔ-θη-κα ἔ-θη-κας ἔ-θη-κε ἔ-θε-μεν ἔ-θε-τε ἔ-θε-σαν ἔ-θε-τον ἔ-θέ-την	ἦ-κα ἦ-κας ἦ-κε εἶ-μεν (ἔ-je-μεν) εἶ-τε εἶσαν εἶ-τον εἶ-την	ἔ-δω-κα ἔ-δω-κας ἔ-δω-κε ἔ-δο-μεν ἔ-δο-τε ἔ-δο-σαν ἔ-δο-τον ἔ-δό-την
Υποτακτική	στῶ, στής, στή' στῶμεν, στήτε στῶσι(ν) στήτον, στήτον	θῶ, θής, θή' θῶμεν, θήτε θῶσι(ν) θήτον, θήτον	ῶ, ῆς, ῆ' ῶμεν, ῆτε ῶσι(ν) ῆτον, ῆτον	δῶ, δῶς, δῶ' δῶμεν, δῶτε δῶσι(ν) δῶτον, δῶτον
Ευκτική	σταίη-ν σταίη-ς σταίη σταίη-μεν (σταίμεν) σταίη-τε (σταίτε) σταίη-σαν (σταίεν) σταί-τον σταί-την	θειή-ν θειή-ς θειή θειή-μεν (θειῖμεν) θειή-τε (θειίτε) θειή-σαν (θειέν) θει-τον θει-την	εἶη-ν ² εἶη-ς εἶη εἶη-μεν (εἶμεν) εἶη-τε (εἶτε) εἶη-σαν (εἶεν) εἶ-τον εἶ-την	δοίη-ν δοίη-ς δοίη δοίη-μεν (δοῖμεν) δοίη-τε (δοίτε) δοίη-σαν (δοίεν) δοί-τον δοί-την
Προστακτική	στή-θι στή-τω στή-τε σάν-των (στή-τωσαν) στή-τον στή-των	θέ-ς θέ-τω θέ-τε θέ-ντων (θέτωσαν) θέ-τον θέ-των	ἔ-ς ἔ-τω ἔ-τε ἔ-ντων (ἔ-τωσαν) ἔ-τον ἔ-των	δῶ-ς δῶ-τω δῶ-τε δῶ-ντων (δῶτωσαν) δῶ-των δῶ-των
Απαιρ.	στήναι ³	θειναι ³	εἶναι ³	δοῦναι ³

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: (στήω) στῶ κτλ. (ὅπως στον ενεστώτα).
2. Από το je-ίην-ν.
3. Με συναίρεση από τους τύπους στη-έναι, θε-έναι, je-έναι, δο-έναι.

Μετοχή	στὰς (στάντος)	θείς (θέντος)	εἷς (ἔντος)	δοῦς (δόντος)
	στᾶσα (στάσης)	θεῖσα (θείσης)	εἶσα (εἴσης)	δοῦσα (δούσης)
	σταν̄ (στάντος)	θέν (θέντος)	ἔν (ἔντος)	δόν (δόντος)

Β. Μέση φωνή

1. Ενεστώτας και παρατατικός

Οριστική	Ενεστώτας	Ἔ-στᾶ-μαι	τί-θε-μαι	Ἔ-ε-μαι	δί-δο-μαι
		Ἔ-στα-σαι	τί-θε-σαι	Ἔ-ε-σαι	δί-δο-σαι
		Ἔ-στα-ται	τί-θε-ται	Ἔ-ε-ται	δί-δο-ται
		Ἔ-στά-μεθα	τί-θέ-μεθα	Ἔ-ε-μεθα	δί-δό-μεθα
		Ἔ-στα-σθε	τί-θε-σθε	Ἔ-ε-σθε	δί-δο-σθε
		Ἔ-στα-νται	τί-θε-νται	Ἔ-ε-νται	δί-δο-νται
		Ἔ-στα-σθον	τί-θε-σθον	Ἔ-ε-σθον	δί-δο-σθον
		Ἔ-στα-σθον	τί-θε-σθον	Ἔ-ε-σθον	δί-δο-σθον
Παρατατικός		Ἔ-στᾶ-μην	ἐ-τι-θέ-μην	Ἔ-ε-μην	ἐ-δι-δό-μην
		Ἔ-στα-σο	ἐ-τί-θε-σο	Ἔ-ε-σο	ἐ-δί-δο-σο
		Ἔ-στα-το	ἐ-τί-θε-το	Ἔ-ε-το	ἐ-δί-δο-το
		Ἔ-στά-μεθα	ἐ-τι-θέ-μεθα	Ἔ-ε-μεθα	ἐ-δι-δό-μεθα
		Ἔ-στα-σθε	ἐ-τί-θε-σθε	Ἔ-ε-σθε	ἐ-δί-δο-σθε
		Ἔ-στα-ντο	ἐ-τί-θε-ντο	Ἔ-ε-ντο	ἐ-δί-δο-ντο
		Ἔ-στα-σθον	ἐ-τί-θε-σθον	Ἔ-ε-σθον	ἐ-δί-δο-σθον
		Ἔ-στά-σθην	ἐ-τι-θέ-σθην	Ἔ-ε-σθην	ἐ-δι-δό-σθην
Υποτακτική	Ενεστώτας	ἰ-στῶ-μαι	τι-θῶ-μαι	ἰ-ῶ-μαι	δι-δῶ-μαι
		ἰ-στη	τι-θῆ	ἰ-ῆ	δι-δῶ
		ἰ-στηται	τι-θῆται	ἰ-ῆται	δι-δῶται
		ἰ-στῶμεθα	τι-θῶμεθα	ἰ-ῶμεθα	δι-δῶ-μεθα
		ἰ-στησθε	τι-θῆσθε	ἰ-ῆσθε	δι-δῶσθε
		ἰ-στῶνται	τι-θῶνται	ἰ-ῶνται	δι-δῶνται
		ἰ-στησθον	τι-θῆσθον	ἰ-ῆσθον	δι-δῶσθον
		ἰ-στήσθον	τι-θῆσθον	ἰ-ῆσθον	δι-δῶσθον

	Ενεστώτας	<i>ί-σταί-μην</i> <i>ί-σταί-ο</i> <i>ί-σταί-το</i> <i>ί-σταί-μεθα</i> <i>ί-σταί-σθε</i> <i>ί-σταί-ντο</i> <i>ί-σταί-σθον</i> <i>ί-σταί-σθην</i>	<i>τι-θεί-μην</i> <i>τι-θεί-ο</i> <i>τι-θεί-το</i> <i>τι-θεί-μεθα</i> <i>τι-θεί-σθε</i> <i>τι-θεί-ντο</i> <i>τι-θεί-σθον</i> <i>τι-θεί-σθην</i>	<i>ί-εί-μην</i> <i>ί-εί-ο</i> <i>ί-εί-το</i> <i>ί-εί-μεθα</i> <i>ί-εί-σθε</i> <i>ί-εί-ντο</i> <i>ί-εί-σθον</i> <i>ί-εί-σθην</i>	<i>δι-δοί-μην</i> <i>δι-δοί-ο</i> <i>δι-δοί-το</i> <i>δι-δοί-μεθα</i> <i>δι-δοί-σθε</i> <i>δι-δοί-ντο</i> <i>δι-δοί-σθον</i> <i>δι-δοί-σθην</i>
Προστακτική	Ενεστώτας	<i>ί-στά-σο (ἴτω)</i> <i>ί-στά-σθω</i> <i>ί-στα-σθε</i> <i>ί-στά-σθων</i> <i>(-σθωσαν)</i> <i>ί-στα-σθον</i> <i>ί-στά-σθων</i>	<i>τί-θε-σο</i> <i>τι-θέ-σθω</i> <i>τί-θε-σθε</i> <i>τι-θέ-σθων</i> <i>(σθωσαν)</i> <i>τί-θε-σθον</i> <i>τι-θέ-σθων</i>	<i>ί-ε-σο</i> <i>ί-έ-σθω</i> <i>ί-ε-σθε</i> <i>ί-έ-σθων</i> <i>(-σθωσαν)</i> <i>ί-ε-σθον</i> <i>ί-έ-σθων</i>	<i>δί-δο-σο</i> <i>δι-δό-σθω</i> <i>δί-δο-σθε</i> <i>δι-δό-σθων</i> <i>(-σθωσαν)</i> <i>δί-δο-σθον</i> <i>δι-δό-σθων</i>
Απαρ.	Ενεστ.	<i>ί-στα-σθαι</i>	<i>τί-θε-σθαι</i>	<i>ί-ε-σθαι</i>	<i>δί-δο-σθαι</i>
Μετοχή	Ενεστώτ.	<i>ί-στά-μενος</i> <i>ί-στα-μένη</i> <i>ί-στά-μενον</i>	<i>τι-θέ-μενος</i> <i>τι-θε-μένη</i> <i>τι-θέ-μενον</i>	<i>ί-έ-μενος</i> <i>ί-ε-μένη</i> <i>ί-έ-μενον</i>	<i>δι-δό-μενος</i> <i>δι-δο-μένη</i> <i>δι-δό-μενον</i>

Ρήματα της β' συζυγίας (σε -μι)

2. Αόριστος β'

Οριστική	<i>έ-θέ-μην</i> <i>έ-θου</i> <i>έ-θε-το</i> <i>έ-θέ-μεθα</i> <i>έ-θε-σθε</i> <i>έ-θε-ντο</i> <i>έ-θε-σθον</i> <i>έ-θέ-σθην</i>	<i>εί-μην</i> <i>εί-σο</i> <i>εί-το</i> <i>εί-μεθα</i> <i>εί-σθε</i> <i>εί-ντο</i> <i>εί-σθον</i> <i>εί-σθην</i>	<i>έ-δό-μην</i> <i>έ-δου</i> <i>έ-δο-το</i> <i>έ-δό-μεθα</i> <i>έ-δο-σθε</i> <i>έ-δο-ντο</i> <i>έ-δο-σθον</i> <i>έ-δό-σθην</i>
----------	---	---	---

Υποτακτική	<i>θῶμαι¹</i> <i>θῆ</i> <i>θῆται</i> <i>θῶμεθα</i> <i>θῆσθε</i> <i>θῶνται</i> <i>θῆσθον</i> <i>θῆσθον</i>	<i>ῶμαι¹</i> <i>ῆ</i> <i>ῆται</i> <i>ῶμεθα</i> <i>ῆσθε</i> <i>ῶνται</i> <i>ῆσθον</i> <i>ῆσθον</i>	<i>δῶμαι¹</i> <i>δῶ</i> <i>δῶται</i> <i>δῶμεθα</i> <i>δῶσθε</i> <i>δῶνται</i> <i>δῶσθον</i> <i>δῶσθον</i>
Ευκτική	<i>θεῖ-μην²</i> <i>θεῖ-ο</i> <i>θεῖ-το</i> <i>θεῖ-μεθα</i> <i>θεῖ-σθε</i> <i>θεῖ-ντο</i> <i>θεῖ-σθον</i> <i>θεῖ-σθην</i>	<i>εἰ-μην²</i> <i>εἰ-ο</i> <i>εἰ-το</i> <i>εἰ-μεθα</i> <i>εἰ-σθε</i> <i>εἰ-ντο</i> <i>εἰ-σθον</i> <i>εἰ-σθην</i>	<i>δοῖ-μην²</i> <i>δοῖ-ο</i> <i>δοῖ-το</i> <i>δοῖ-μεθα</i> <i>δοῖ-σθε</i> <i>δοῖ-ντο</i> <i>δοῖ-σθον</i> <i>δοῖ-σθην</i>
Προστακτική	<i>θου³</i> <i>θέ-σθω</i> <i>θέ-σθε</i> <i>θέ-σθων</i> <i>(θέσθωσαν)</i> <i>θέ-σθον</i> <i>θέ-σθων</i>	<i>ου³</i> <i>ἔ-σθω</i> <i>ἔ-σθε</i> <i>ἔ-σθων</i> <i>(ἔσθωσαν)</i> <i>ἔ-σθον</i> <i>ἔ-σθων</i>	<i>δοῦ³</i> <i>δό-σθω</i> <i>δό-σθε</i> <i>δό-σθων</i> <i>(δόσθωσαν)</i> <i>δό-σθον</i> <i>δό-σθων</i>
Απαρ.	<i>θέ-σθαι</i>	<i>ἔ-σθαι</i>	<i>δό-σθαι</i>
Μετοχή	<i>θέ-μενος</i> <i>θε-μένη</i> <i>θέ-μενον</i>	<i>ἔ-μενος</i> <i>ἔ-μένη</i> <i>ἔ-μενον</i>	<i>δόμενος</i> <i>δο-μένη</i> <i>δό-μενον</i>

1. Με συναιρέση από τους τύπους *θή-ωμαι*, *ῆ-ωμαι*, *δώ-ωμαι*.

2. Από τους τύπους *θε-ί-μην*, *ε-ί-μην*, *δο-ί-μην*.

3. Από το *θέ-σο*, *θέ-ο* = *θου³*· *ἔ-σο*, *ἔ-ο* = *ου³*· *δό-σο*, *δό-ο* = *δοῦ³*.

1. Ενεστώτας και παρατατικός

340. Των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι:

1) Τό ρηματικό θέμα είναι δύο ειδών: ισχυρό (με μακρόχρονο χαρακτηριστήρα) και αδύνατο (με βραχύχρονο χαρακτηριστήρα):

ρηματ. θ. **στη-** και **στά:** *ἴστη-μι, ἴστᾶ-μαι*

ρηματ. θ. **θη-** και **θε-:** *τίθη-μι, τίθε-μαι*

ρηματ. θ. **jh-** και **je-:** *ἴη-μι, ἴε-μαι* (βλ. § 64, 2)

ρηματ. θ. **δω-** και **δο-:** *δί-δω-μι, δί-δο-μαι.*

2) Από τα δύο αυτά είδη του ρηματ. θέματος προκύπτουν με τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό δύο αντίστοιχα είδη ενεστωτικού θέματος: το ισχυρό ενεστωτικό θέμα και το αδύνατο ενεστωτικό θέμα (πβ. § 335): *ἴστη-, ἴστα· τιθη-, τιθε· ἴη-, ἴε· δίδω-, δίδο·* και από το ισχυρό ενεστώτ. θέμα κανονικά σχηματίζονται τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. ενεστώτα και η υποτακτική γενικά (του ρ. *ἴστημι* ακόμη και το β' ενικό της προστακτικής), ενώ από το αδύνατο ενεστ. θέμα σχηματίζονται όλοι οι άλλοι τύποι στον ενεστώτα και τον παρατατικό (πβ. § 341).

3) Ο ενεστώτας της ενεργητικής και μέσης φωνής στην οριστική και προστακτική, το απαρέμφατο και η μετοχή, καθώς και ο παρατατικός της ενεργητ. και μέσης φωνής, σχηματίζονται με την προσκόλληση των κυρίως καταλήξεων απευθείας στο ενεστωτικό θέμα, χωρίς να μεσολαμβάνουν θεματικά φωνήεντα (πβ. § 335, 2): *δίδω-μι, δίδο-μεν, δίδο-τε, ἐδίδο-μεν, ἐδίδο-τε, δίδό-τω, δίδό-μεθα, ἐδιδό-μην, δίδό-σθω, δίδο-σθαι, δίδό-μενος* κτλ.

4) Η υποτακτική του ενεστώτα της ενεργητικής και μέσης φωνής σχηματίζεται με τα θεματικά φωνήεντα των ρημάτων σε -ω και έχει τις ίδιες με αυτά ολικές καταλήξεις (βλ. § 282, 4), αλλά ο μακρόχρονος χαρακτηριστήρας του ισχυρού θέματος (*η* ή *ω*) συναίρειται με το ακόλουθο φωνήεν των καταλήξεων: (*ἴστη-ω*) *ἴσῶ*, (*τιθη-ης*) *τιθῆς*, (*διδώ-ω*) *διδῶ*, (*διδώ-ης*) *διδῶς* κτλ.

5) Η ευκτική του ενεστώτα της ενεργητικής και μέσης φωνής σχηματίζεται χωρίς θεματικά φωνήεντα (βλ. § 282), παίρνει όμως τα εγκλιτικά φωνήεντα της ευκτικής **ι** και **ιη** (βλ. § 283), πού προσθέτονται ανάμεσα στο χρονικό θέμα και τις προσωπικές καταλήξεις· αλλά το **ι** των εγκλιτικών φωνηέντων συναίρειται με τον προηγούμενο βραχύχρονο χαρακτηριστήρα του αδύνατου θέματος **α** ή **ε** ή **ο** **σε** **αι** ή **ει** ή **οι**: (*ἴστα-ίη-ν*)

ίσταιην, (τιθε-ί-μην) τιθείμην, (δίδο-ίη-ν) διδοίην, (δίδο-ί-μην) διδοίμην κτλ.

6) Το σ στην κατάληξη -σαι της μέσης φωνής, φυλάγεται, αν και βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα: *ίστα-σαι, τίθε-σαι, ἔ-εσαι, δίδο-σαι*· επίσης το σ στην κατάληξη -σο φυλάγεται στο β' ενικό του παρατατικού και στο β' ενικό της προστακτικής του ενεστώτα: *ίστα-σο, ἐτίθε-σο, ἔ-ε-σο, ἐδίδο-σο· ἴστα-σο, τίθε-σο, ἔ-ε-σο, δίδο-σο*· αλλά στην ευκτική αποβάλλεται: *ίσταῖ-ο, τιθεῖ-ο, ἔει-ο, διδοῖ-ο*.

341. 1) Των ρ. *τίθημι* και *ἴημι* το β' και γ' ενικό της οριστικής του ενεργητ. παρατατικού και το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα κανονικά σχηματίζονται κατά τα συνηρημένα ρήματα σε -έω: *ἐτίθεις, ἐτίθει -εις, ἔει· τίθει, ἔει* κτλ.

2) Του ρ. *δίδωμι* τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής του ενεργητ. παρατατικού και το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητ. ενεστώτα σχηματίζονται κατά τα συνηρημένα ρήματα σε -όω: *ἐδίδουν, ἐδίδους, ἐδίδου - δίδου*.

II. Αόριστος β'

342. Το ρ. *ἴστημι* έχει αόρ. β' κατά τα ρήματα σε -μι μόνο στην ενεργητ. φωνή (*ἔ-στη-ν*), ενώ τα ρ. *τίθημι, ἴημι* και *δίδωμι* έχουν και στην ενεργητ. και στη μέση (*ἔ-θη-κα, ἔ-θέ-μην ἤ-κα, εἶ-μην ἔ-δω-κα, ἔ-δό-μην*).

343. Του ρ. *ἴστημι* ο αόρ. β' **ἔστην**:

1) από το αδύνατο θέμα *στά-* σχηματίζει την ευκτική (*στα-ί-ην*) *σταίην*, τη μετοχή *στάς, σταῖσα, στάν* και τον τύπο *στάντων* του γ' πληθ. της προστακτικής· από το ισχυρό θέμα *στη-* σχηματίζει όλους τους άλλους τύπους: *ἔ-στη-ν, ἔ-στη-μεν* κτλ. (*στή-ω*) *στώ, (στή-ης) στής* κτλ. - *στή-θι, στή-τω* κτλ. - *στή-ναι*·

2) στο β' ενικό της προστακτικής έχει κατάληξη -θι: *στή-θι*.

344. Των ρ. *τίθημι, ἴημι, δίδωμι* οι αόριστοι β' **ἔθηκα - ἐθέμην, ἤκα - εἶμην, ἔδωκα - ἐδόμην**:

1) σχηματίζουν τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής στην ενεργητ. φωνή με τους τύπους του α' με χρον. χαρακτήρα κ (αντί σ)

2) από το ισχυρό θέμα (**θη-, ἦ-, δω-**) σχηματίζουν τα τρία ενικά πρόσωπα της οριστικής στην ενεργητ. φωνή (*ἔ-θη-κα, ἤ-κα, ἔ-δω-κα*) και την υποτακτική στην ενεργητ. και μέση φωνή (*θή-ω = θῶ, θή-ωμαι = θῶμαι· ἦ-ω = ῶ, ἦ-ωμαι = ῶμαι· δώ-ω = δῶ, δώ-ωμαι = δῶμαι*)· από

το αδύνατο θέμα (θε-, έ-, δο-) σχηματίζουν όλους τους άλλους τύπους της ενεργητ. και μέσης φωνής·

3) στο β' ενικό της προστακτικής στην ενεργητ. φωνή έχουν κατάληξη -ς: *θέ-ς, έ-ς, δό-ς*·

4) το σ στην κατάληξη της μέσης φωνής αποβάλλεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα· φυλάγεται μόνο στο β' ενικό της οριστ. του αορ. β' εἶ-μην: *εἶσο*·

5) στο ενεργητ. απαρέμφατο έχουν κατάληξη -έναι, αλλά συναιρούν το ε που είναι στην αρχή με τον προηγούμενο χαρακτήρα του θέματος: (θε-έναι) *θεῖναι*, (έ-έναι) *εῖναι*, (δο-έναι) *δοῦναι*.

III. Τονισμός

345. Ο τόνος των ρημάτων σε -μι, όταν αυτά είναι σύνθετα με πρόθεση:

1) στην προστακτική του αορ. β', ενεργητικού και μέσου, ανεβαίνει όσο τὸ επιτρέπει η λήγουσα, όχι όμως παραπάνω από την τελευταία συλλαβή της πρόθεσης, αν αυτή είναι δισύλλαβη: *ανά-στηθι, απόδοτε, κατά-θεσθε, ἄφ-ες, ἄφ-ετε, πρόσ-θες, ἐπί-θες* κτλ.· αλλά στους τύπους του β' ενικού της προστακτικής του μέσου αορ. β' *θοῦ* (του *τίθεται*), *οῦ* (του *ἴεμαι*) και *δοῦ* (του *δίδομαι*), όταν αυτοί είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση ή με δισύλλαβη που έχει πάθει έκθλιψη, ο τόνος δεν ανεβαίνει: *ἐκ-θοῦ, ἀφοῦ* (ἀπό + οῦ του ρ. *ἀφ-ίεμαι*), *προδοῦ* (αλλά *κατά-θου* κτλ.)·

2) στο απαρέμφατο και τη μετοχή του ενεστώτα και του αορ. β' ο τόνος μένει όπου και στο απλό ρήμα: *ἀφ-ιστάναι, προσ-τιθέναι, ἀνα-τιθέναι, συν-ιέναι, ἀπο-διδόναι, συν-ιστάς, ἀνα-στάς, μετα-τιθείς, ἀπο-τιθέμενος, ἀπο-θέμενος, ἀπο-δούς* κτλ.

2. Οι άλλοι χρόνοι των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -μι

346. Οι άλλοι χρόνοι, εκτός από τον ενεστώτα, παρατατικό και αορ. β', των φωνηεντόληκτων ρημάτων *ἴστημι, τίθημι, ἴημι* και *δίδωμι* σχηματίζονται κανονικά όπως και των φωνηεντόληκτων ρημάτων σε -ω, δηλ. από το ισχυρό ή αδύνατο θέμα και με τις αντίστοιχες καταλήξεις, αλλά και με κάποιες ανωμαλίες, όπως φαίνεται στον παρακάτω συνολικό πίνακα:

α) **ἴ-στη-μι** (= στήνω)· (ρ. θ. *στη-* και *στᾶ-*), παρατ. *ἴ-στη-ν*, μέλλ. *στή-σω*, αορ. *ἄ-ἴ-στη-σα*, αορ. β' *ἴ-στη-ν*, παρακ. *ἴ-στη-κα'*, υπερσ. *εἰ-στή-*

κειν¹ και ἐ-στή-κειν, συντελ. μέλλ. ἐ-στή-ξω. Μέσ. και παθ. ἴστα-μαι, παρατ., ἰστά-μην, μέσ. μέλλ. στή-σομαι, μέσ. αόρ. α' ἐ-στη-σάμην, παθ. μέλλ. στα-θήσομαι, παθ. αόρ. ἐ-στά-θην. Ρημ. επιθ. ἀνά-στα-τος, ἀν-υπό-στατος, ἀπο-στα-τέον. Παράγ. στά-σις, ἐπι-στά-της, στα-θμός, στή-λη, στή-μων κτλ.

Ο παρακειίμ. ἔστηκα και ο υπερσυντ. εἰστήκειν ἔχουν σε ορισμένα πρόσωπα και δεύτερους τύπους από το αδύνατο θέμα *στᾶ-* (με αναδιπλασιασμό *σε-στα-* = *ἔστα-*) και με τις προσωπικές καταλήξεις αμέσως προσκολλημένες στο θέμα. Ἐτσι σχηματίζονται οι τύποι: ἔστηκα, -κας, -κε, -καμεν, -κατε, -κασι και **ἔ-στα-μεν, ἔ-στα-τε, ἐ-στᾶ-σι** (από το ἐ-στά-σσι). Απαρ. ἔστηκέναι και **ἐ-στάναι** Μετοχή: ἔστηκώς, -κυῖα, -κός και **ἔστώς, ἔστῶσα, ἔστῶς** και **ἔστός²**, γεν. ἐστῶτος, ἐστῶσης, ἐστῶτος (βλ. § 187, 9). Ὑπερσυντελ. εἰστήκειν, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν και **ἔ-στα-σαν**.

β) **τί-θη-μι** (= θέτω)· (ρ. θ. *θη-* και *θε-*), παρατ. ἐ-τί-θην, μέλλ. θή-σω, αόρ. ἔ-θη-κα, παρακ. τέ-θη-κα ή τέ-θει-κα. Μέσ. και παθ. τί-θε-μαι, παρατ. ἐ-τι-θέ-μην, μέσ. μέλλ. θή-σομαι, μέσ. αόρ. β' ἐ-θέ-μην, παθ. μέλλ. τε-θή-σομαι (από το *θε-θήσομαι*, βλ. § 69, 1), παθ. αόρ. ἐ-τέ-θην (από το ἐ-θέ-θην), παρακ. μέσ. τέ-θει-μαι, παρακ. παθ. κεῖμαι (= εἶμαι τοποθετημένος από κάποιον), υπερσ. παθ. ἐ-κεί-μην (βλ. § 351, 5). Ρημ. επιθ. *θε-τός, πρόσθε-τος ή προσ-θε-τός, σύν-θε-τος, θε-τέον* κτλ. Παράγ. *θῆ-μα, ἀνά-θη-μα* (= αφιέρωμα), *θέ-σις* κτλ.

γ) **τί-θη-μι** (= ρίχνω)· (ρ. θ. *jh-* = *ῆ-* και *je-* = *έ-*), παρατ. ἴ-ην, μέλλ. ῆ-σω, αόρ. ῆ-κα, παρακ. εἶ-κα. Μέσ. και παθ. ἴ-ε-μαι, παρατ. ἴ-έ-μην, μέσ. μέλλ. ῆ-σο-μαι (*ἄφ-ῆ-σομαι*), μέσ. αόρ. α' -η-κά-μην (*προ-η-κά-μην*, σπάν.). μέσ. αόρ. β' -εἶ-μην (*ἄφ-εἶ-μην, ἄφ-εἶσο, ἄφ-εἶτο* κτλ.), παθ. μέλλ. -ε-θήσομαι (*ἄφ-ε-θήσομαι*), παθ. αόρ. -εἶ-θην (*ἄφ-εἶ-θην*, υποτ. *ἄφ-ε-θῶ* κτλ.), παρακ. -εἶ-μαι (*ἄφ-εἶ-μαι*), υπερσ. -εἶ-μην (*ἄφ-εἶ-μην, ἄφ-εἶσο, ἄφ-εἶτο* κτλ.). Ρημ. επιθ. (*έ-τός*) *κάθ-ε-τος, ἄφ-ε-τος, συν-ε-τός*. Παράγ. *ἄν-ε-σις, ἄφ-ε-σις, ἔν-ε-σις, σύν-ε-σις* κτλ., *ἄφ-έ-της, ἔφ-έ-της* κτλ.

δ) **δί-δω-μι** (= δίνω)· (ρ.θ. *δω-* και *δο-*), παρατ. ἐ-δί-δουν (-ους, -ου), μέλλ. δώ-σω, αόρ. ἔ-δω-κα, παρακ. δέ-δω-κα, υπερσ. ἐ-δε-δώ-κειν, συντελ. μέλλ. δεδωκώς ἔσομαι. Μέσ. και παθ. δί-δο-μαι, παρατ. ἐ-δι-δό-μην, μέσ. μέλλ. δώ-σομαι, μέσ. αόρ. β' ἐ-δό-μην, παθ. μέλλ. δο-θήσομαι, παθ.

1. Ο τύπος *ἔστηκα* σχηματίστηκε από το *σέ-στη-κα* (βλ. § 64, 1) και ο τύπος *εἰστήκειν* από το *έ-σε-στή-κειν, έ-ε-στή-κειν* = *εἰστήκειν*, με δασεία από αναλογία προς τον παρακειίμενο.

2. Ὅπως το ουδέτερο *λελυκός*.

αόρ. *έ-δύ-θην*, παρακ. *δέ-δο-μαι*, υπερσ. *έ-δε-δύ-μην*. Ρημ. επίθ. *δο-τός*, *δο-τέος*. Παράγ. *δό-σις*, *δο-τήρ*, *δω-ρον* κτλ.

Γ'. Άλλα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι

347. Άλλα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι, εκτός από τα ρ. *ίστημι*, *τίθημι*, *ϊήμι* και *δίδωμι*, είναι τα εξής:

1) *πί-μ-πλη-μι* (= γεμίζω) και 2) *πίμπρημι* (= πυρπολώ, καίω), που ανάμεσα από τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (*πι-*) και το ρηματικό θέμα (*πλη-*, *πρη-*) παίρνουν το σύμφωνο **μ** για λόγους ευφωνίας: *πί-μ-πλη-μι*, *πί-μ-πρη-μι*. Αλλά τα σύνθετα *εμπίμπλημι*, *εμπίπρημι* βρίσκονται συνήθως χωρίς το ευφωνικό **μ** στον ένεστώτα (από λόγους ανομοίωσης, § 69. 2. α): *εμπίπλημι*, *εμπίπρημι*.

3) *δ-νί-νη-μι* (= ωφελώ), που παίρνει ενεστωτικό αναδιπλασιασμό μέσα στο θέμα, δηλ. μετά το αρχικό φωνήεν *ο*: *δ-νί-νη-μι*.

4) *άγα-μαι* (= θαυμάζω) και 5) *δύνα-μαι*, που δεν παίρνουν ενεστωτικό αναδιπλασιασμό.

6) *επί-στα-μαι* (= ξέρω καλά), που επίσης δεν παίρνει ενεστωτικό αναδιπλασιασμό· αυτό δεν είναι σύνθετο από το ρ. *ίσταμαι* (γιατί *επί* + *ίσταμαι* = *επίσταμαι* = «ίσταμαι επί τινος» = επιστατῶ), παρά απευθείας από την πρόθ. *επί* και το θέμα *στα-*.

Τα παραπάνω έξι ρήματα κλίνονται στον ενεστώτα και τον παρατατικό κατά το ρ. *ίστημι* - *ίσταμαι* και σχηματίζουν τους χρόνους κατά τον ακόλουθο τρόπο:

1. **πί-μ-πλη-μι** (ρ. θ. *πλη-*, *πλᾶ-*), παρατ. *έ-πί-μ-πλη-ν*, μέλλ. -*πλή-σω*, αόρ. *-έ-πλη-σα*, παρακ. *πέ-πλη-κα*. Μέσ. και παθ. *πί-μ-πλᾶ-μαι*, παρατ. *έ-πι-μ-πλά-μην*, (μέσ. μέλλ. *πλή-σομαι*), μέσ. αόρ. *α' έ-πλη-σάμην* και μέσ. αόρ. *β' -ε-πλή-μην* (σπάν.), παθ. μέλλ. *πλη-σ-θήσομαι*, παθ. αόρ. *έ-πλήσ-θην*, παρακ. *-πέ-πλη-σ-μαι*. Ρημ. επίθ. *ᾗ-πλη-σ-τος*, *έμ-πλη-σ-τέος*. Παράγ. *πλήρης*, *πλήθος* κτλ.

2. **πί-μ-πρη-μι** (ρ. θ. *πρη-*, *πρᾶ-*), συνήθ. σύνθ. *έμ-πί-(μ)-πρη-μι*, παρατ. *έν-ε-πί-μ-πρη-ν*, μέλλ. *έμ-πρή-σω*, αόρ. *έν-έ-πρη-σα*. Παθ. *έμ-πί-πρα-μαι*, παθ. αόρ. *έν-ε-πρή-σ-θην*. Παράγ. *πρήσις*, *έμπρησμός*, *έμπρηστής* κτλ.

3. **δ-νί-νη-μι** (ρ. θ. *όνη-*, *όνᾶ-*). (Ενεστ. οριστ. *δ-νί-νη-μι*, *όνίνης*, *όνίνησι*· τα λοιπά πρόσ. άχρηστα - υποτ., ευκτ. και προστ. λείπουν· απαρ. *δνινάμαι*, μετοχή μόνο θηλ. *δνινάσα*), παρατ. (λείπει και στη θέση του χρησιμοποιείται ο παρατ. του *ώφελῶ*) *ώφέλουν*, μέλλ. *δνή-σω*, αόρ. *ώνη-σα*. Μέσ. και παθ. *δ-νί-νᾶ-μαι* (εκτός από την οριστ. εύχρηστη η ευκτ. *δνινάιμην*, *δνίναιο*, *δνίναιτο* κτλ., που τονίζεται κατά τα βαρύτερα, και το

απαρ. *ονίνασθαι*, παρατ. *ὠ-νι-νά-μην*, μέσ. μέλλ. *ὀνή-σομαι*, μέσ. αόρ. *ὀνή-μην* (ευκτ. *ὀναίμην*, *ὄναιο*, *ὄναιτο* κτλ., που τονίζεται κατά τα βαρύτενα· απαρ. *ὄνα-σθαι*), παθ. αόρ. *ὀνή-θην*· τα λοιπὰ ἀπὸ το ὠφελούμαι. Ρημ. ἐπιθ. *ἀνόνη-τος* (ενεργ. = εκείνος που δεν ὠφελεί, ἀνώφελος· παθ. = εκείνος που δεν ὠφελείται), *ὀνη-τέον*. Παράγ. *ὄνησις* κτλ.

4. **ἄγα-μαι** (ρ. θ. *ἀγα-* και *ἀγασ-*), εὐχρ. η ευκτ. *ἀ* ενικου *ἀγαίμην* και γ' πληθ. *ἄγαιντο* (ο τονισμός κατά τα βαρύτενα), παρατ. *ἡγά-μην*, (μέσ. μέλλ. *ἀγά-σομαι*), μέσ. αόρ. *ἡγα-σάμην*, παθ. αόρ. *ἡγάσ-θην*. Ρημ. ἐπιθ. *ἀγασ-τός*, *ἀξιἀγαστος*. Παράγ. *ἄγασμα* (= αντικείμενο θαυμασμού ή λατρείας), ἐπίρρ. (ἀπὸ τη μετοχή) *ἀγαμένως* (= με θαυμασμό) κτλ.

5. **δύνα-μαι** (ρ. θ. *δύνα-* και *δυνασ-*). Ενεστ. οριστ. *δύναμαι*, *δύνασαι*, *δύναται* κτλ., υποτ. *δύνομαι*, *δύνῃ*, *δύνῃται* κτλ., ευκτ. *δυναίμην*, *δύναιο*, *δύναιτο* κτλ. (ο τονισμός κατά τα βαρύτενα), προστ. μόνο *δυνάσθω*, *δυνάσ-θωσαν*, απαρ. *δύνασ-θαι*, μετ. *δυνά-μενος*· παρατ. *ἐ(ἡ)δυνάμην*, *ἐ(ἡ)δύνω*, *ἐ(ἡ)δύνατο* κτλ., μέσ. μέλλ. *δυνή-σομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἐ(ἡ)δυνή-θην* (βλ. § 269. 1, α) και (σπάν.) *ἐ-δυνάσ-θην*, παρακ. *δε-δύνῃ-μαι*. Ρημ. ἐπιθ. *δυνα-τός*, *ἀδύνατος*. Παράγ. *δυνάστης* κτλ.

6. **ἐπίστα-μαι** (ρ. θ. *ἐπι-στη-* και *ἐπι-στᾶ-*). Ενεστ. οριστ. *ἐπίσταμαι*, -σαι, -ται κτλ., υποτ. *ἐπίστωμαι*, -ῃ, -ῃται κτλ., ευκτ. *ἐπισταίμην*, -αιο, -αιτο κτλ. (ο τονισμός κατά τα βαρύτε.), προστ. *ἐπίστω* (και *ἐπίστασο*), *ἐπιστάσθω* κτλ., απαρ. *ἐπίστασθαι*, μετ. *ἐπιστάμενος*· παρατ. *ἠπιστάμην*, *ἠπίστω* (και *ἠπίστασο*), *ἠπίστατο* κτλ., (βλ. § 269. 2, α) μέσ. μέλλ. *ἐπιστή-σομαι*, παθ. αόρ. *ἠπιστή-θην*. Ρημ. ἐπιθ. *ἐπιστη-τός*, -τέος. Παράγ. *ἐπιστήμη*, *ἐπιστήμων* κτλ.

348. Εκτός ἀπὸ τα παραπάνω ρήματα, κατά το *ἴσθημι* - *ἴσταμαι* κλίνονται και τα εξής:

1) *κρέμα-μαι* (= εἶμαι κρεμασμένος), (θ. *κρεμα-*, *κρεμη-*) του ενεστ. εὐχρ. εἶναι η οριστ. *κρέμαμαι*, -σαι, -ται κτλ. και η μετ. *κρεμάμενος*· παρατ. *ἐκρεμάμην*, *ἐκρέμω*, *ἐκρέματο* κτλ., μέσ. μέλλ. ως παθ. *κρεμήσομαι* (ποιητ.). Το ρ. *κρέμαμαι* χρησιμεύει σαν παρακείμε. τοῦ *κρεμάννυμαι*.

2) ο αόρ. *ἐ-πριά-μην* (= ἀγόρασα), του ρ. *ὠνοῦμαι* (= ἀγοράζω) (ρ. θ. *πριά-*) οριστ. *ἐπριάμην*, *ἐπρίω*, *ἐπρίατο* κτλ. υποτ. *πρίωμαι*, *πρήῃ*, *πρήῃται* κτλ., ευκτ. *πριαίμην*, *πρίαίω*, *πρίαίτο* κτλ., (προστ. *πρίω* και *πρίασο*, *πρίασθω* κτλ., ποιητ.), απαρ. *πρίασθαι*, μετ. *πρίαμενος*.

ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β' ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

349. Μερικά βαρύτονα ρήματα (της α' συζυγίας) σχηματίζουν αόριστο β' κατά τα ρήματα σε **-μι**, που κλίνεται όπως ο αόρ. *έστην* (βλ. § 339, Α', 2).

Τα ρήματα αυτά έχουν ρηματ. θέμα ισχυρό και αδύνατο, δηλ. έχουν χαρακτήρα:

- 1) **η** και **ἄ**: *βαίνω*, αόρ. β' *ἔβην*-ν (ρ. θ. *βη-*, *βᾶ-*)
φθάνω, αόρ. β' *ἔφθην*-ν (ρ. θ. *φθη-*, *φθᾶ-*)
- 2) **ᾱ** και **ἄ**: (*ἀπο*-)*δι-δράσκω*, αόρ. β' (*ἀπ*)*ἔδραν*-ν (ρ. θ. *δρά-*, *δρά-*)
γηράσκω, αόρ. β' *ἔγήραν*-ν (ρ. θ. *γηρά-*, *γηρά-*)
- 3) **η** και **ε**: *ρέω*, αόρ. β' *ἔρρῆην*-ν (ρ. θ. *ρῆη-*, *ρῆε-*)
- 4) **ω** και **ο**: *ἀλίσκωμαι*, αόρ. β' *ἔάλων*-ν (θ. *άλω-*, *άλω-*) (βλ. § 354)
γιγνώσκω, αόρ. β' *ἔγνω*-ν (θ. *γνω-*, *γνω-*) (βλ. § 356)
ζῶ, αόρ. β' *ἔβίω*-ν (θ. *βιω-*, *βιω-*).
- 5) **υ** και **ϋ**: *δύομαι*, αόρ. β' *ἔδϋν*-ν (ρ. θ. *δϋ-*, *δϋ-*)
φύομαι, αόρ. β' *ἔφϋν*-ν (ρ. θ. *φϋ-*, *φϋ-*).

350. Παραδείγματα

	θ. βη-, βᾶ-	θ. δρά-, δρά-	θ. ρῆη-, ρῆε-	θ. γνω-, γνω-	θ. δϋ-, δϋ-
Οριστική	<i>ἔβην</i>	<i>ἔδραν</i>	<i>ἔρρῆην</i>	<i>ἔγνω</i>	<i>ἔδϋν</i>
	<i>ἔβης</i>	<i>ἔδρας</i>	<i>ἔρρῆης</i>	<i>ἔγνως</i>	<i>ἔδϋς</i>
	<i>ἔβη</i>	<i>ἔδρα</i>	<i>ἔρρῆη</i>	<i>ἔγνω</i>	<i>ἔδϋ</i>
	<i>ἔβημεν</i>	<i>ἔδραμεν</i>	<i>ἔρρῆμεν</i>	<i>ἔγνωμεν</i>	<i>ἔδϋμεν</i>
	<i>ἔβητε</i>	<i>ἔδρατε</i>	<i>ἔρρῆτε</i>	<i>ἔγνωτε</i>	<i>ἔδϋτε</i>
	<i>ἔβησαν</i>	<i>ἔδρασαν</i>	<i>ἔρρῆσαν</i>	<i>ἔγνωσαν</i>	<i>ἔδϋσαν</i>
	<i>ἔβητον</i>	<i>ἔδρατον</i>	<i>ἔρρῆτον</i>	<i>ἔγνωτον</i>	<i>ἔδϋτον</i>
	<i>ἔβήτην</i>	<i>ἔδράτην</i>	<i>ἔρρηήτην</i>	<i>ἔγνώτην</i>	<i>ἔδϋτην</i>
	Υποτακτική	<i>βῶ'</i>	<i>δρῶ'</i>	<i>ρῶ'</i>	<i>γῶ'</i>
<i>βῆς</i>		<i>δράς</i>	<i>ρῆς</i>	<i>γῶς</i>	<i>δϋ-ης</i>
<i>βῆ</i>		<i>δρά</i>	<i>ρῆ</i>	<i>γῶ</i>	<i>δϋ-η</i>
<i>βῶμεν κτλ.</i>		<i>δρῶμεν κτλ.</i>	<i>ρῶμεν κτλ.</i>	<i>γῶμεν κτλ.</i>	<i>δϋ-ωμεν κτλ.</i>

Ευκτική	<i>βαίη-ν</i> <i>βαίη-ς</i> <i>βαίη</i> κτλ.	<i>δραίη-ν</i> <i>δραίη-ς</i> <i>δραίη</i> κτλ.	<i>ρुείη-ν</i> <i>ρुείη-ς</i> <i>ρुείη</i> κτλ.	<i>γνοιη-ν</i> <i>γνοιη-ς</i> <i>γνοιη</i> κτλ.	
Προστακτική	<i>βῆ-θι</i> <i>βῆ-τω</i> <i>βῆ-τε</i> <i>βά-ντων</i> ἢ <i>βῆ-τωσαν</i> κτλ.	<i>δρᾶ-θι</i> <i>δρᾶ-τω</i> <i>δρᾶ-τε</i> <i>δρά-ντων</i> ἢ <i>δρά-τωσαν</i> κτλ.	<i>ρुῆ-ναι</i>	<i>γνώ-θι</i> <i>γνώ-τω</i> <i>γνώ-τε</i> <i>γνό-ντων</i> ἢ <i>γνώ-τωσαν</i> κτλ.	<i>δύ-θι</i> <i>δύ-τω</i> <i>δύ-τε</i> <i>δύ-ντων</i> ἢ <i>δύ-τωσαν</i> κτλ.
Απαρ.	<i>βῆ-ναι</i>	<i>δρᾶ-ναι</i>	<i>ρुῆ-ναι</i>	<i>γνώ-ναι</i>	<i>δύ-ναι</i>
Μετοχή	<i>βάς</i> (<i>βάντος</i>) <i>βάσα</i> (<i>βάσης</i>) <i>βάν</i> (<i>βάντος</i>)	<i>δράς</i> (<i>δράντος</i>) <i>δράσα</i> (<i>δράσης</i>) <i>δράν</i> (<i>δράντος</i>)	<i>ρुεῖς</i> (<i>ρुέντος</i>) <i>ρुεῖσα</i> (<i>ρुείσης</i>) <i>ρुέν</i> (<i>ρुέντος</i>)	<i>γνοῦς</i> (<i>γνόντος</i>) <i>γνοῦσα</i> (<i>γνούσης</i>) <i>γνόν</i> (<i>γνόντος</i>)	<i>δύς</i> (<i>δύντος</i>) <i>δύσα</i> (<i>δύσης</i>) <i>δύν</i> (<i>δύντος</i>)

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: (*βῆ-ω*) *βῶ*, (*δρά-ω*) *δρῶ*, (*ρुῆ-ω*) *ρुῶ*, (*γνώ-ω*) *γνώ*· πβ. (*στή-ω*) *στῶ*, (*θή-ω*) *θῶ*, (*δύ-ω*) *δῶ*.

ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β' ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ)

351. Άλλα ρήματα που κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -μι με διάφορες ανωμαλίες είναι τα εξής:

1) Το ρ. **εἶμι** (= εἶμαι). Βλ. § 274 - 275.

2) Το ρ. **εἶμι** (= θα πάω), (ρ. θ. ισχυρό *εἶ*, αδύνατο *ι*):

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός			Ενεστώτας
<i>εἶμι</i>	<i>ἦ-α</i> ἢ <i>ἦ-ειν</i>	<i>ἴ-ω</i>	<i>ἴ-ομι</i> ἢ <i>ἰοίην</i>	—
<i>εἶ</i>	<i>ἦ-εις</i> ἢ <i>ἦ-εισθα</i>	<i>ἴ-ης</i>	<i>ἴ-οις</i> ἢ <i>ἰοίης</i>	<i>ἴθι</i>
<i>εἶ-σι(ν)</i>	<i>ἦ-ει</i>	<i>ἴ-η</i>	<i>ἴ-οι</i> ἢ <i>ἰοίη</i>	<i>ἴ-τω</i>
<i>ἴ-μεν</i>	<i>ἦ-μεν</i>	<i>ἴ-ωμεν</i>	<i>ἴ-ομεν</i>	—
<i>ἴ-τε</i>	<i>ἦ-τε</i>	<i>ἴ-ητε</i>	<i>ἴ-οιτε</i>	<i>ἴ-τε</i>
<i>ἴ-ασι(ν)</i>	<i>ἦ-σαν</i> ἢ <i>ἦ-εσαν</i>	<i>ἴ-ωσι(ν)</i>	<i>ἴ-οιεν</i>	<i>ἴ-όντων</i> ἢ <i>ἴ-τωσαν</i>
<i>ἴ-τον</i>	<i>ἦ-τον</i>	<i>ἴ-ητον</i>	<i>ἴ-οιτον</i>	<i>ἴ-τον</i>
<i>ἴ-τον</i>	<i>ἦ-την</i>	<i>ἴ-ητον</i>	<i>ἴ-οίτην</i>	<i>ἴ-των</i>

Απαρ. *ἰ-έναί*. Μετοχή *ἰ-ών* (*ἰόντος*), *ἰ-ούσα* (*ἰούσης*), *ἰ-όν* (*ἰόντος*).

Ρημ. επιθ. *ἰ-τός* (*ἀμαξιτός*), *ἰ-τέον*. Παράγ. *εἰσ-ι-τήριος* κτλ.

3) Το ρ. **φημι** (= 1) λέω· 2) συμφωνῶ· 3) ισχυρίζομαι), (ρ. θ. ισχυρό *φη*, αδύνατο *φᾶ*):

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας	Παρατατικός		Ενεστώτας	
<i>φημι</i>	<i>ἔ-φη-ν</i>	<i>φῶ</i>	<i>φαίη-ν</i>	—
<i>φη-ς</i>	<i>ἔ-φη-σθα</i>	<i>φῆς</i>	<i>φαίη-ς</i>	<i>φά-θι</i>
(ἢ <i>φῆ-ς</i>)	(ἢ <i>ἔ-φη-ς</i>)			
<i>φη-σί(ν)</i>	<i>ἔ-φη</i>	<i>φῆ</i>	<i>φαίη</i>	<i>φά-τω</i>
<i>φα-μέν</i>	<i>ἔ-φα-μεν</i>	<i>φῶμεν</i>	<i>φαίη-μεν</i>	—
			(ἢ <i>φαῖμεν</i>)	

φα-τέ.	ἔ-φα-τε	φῆτε	φαίη-τε (ή φαῖτε)	φά-τε
φα-σί(ν)	ἔ-φα-σαν	φῶσι(ν)	φαίησαν (ή φαῖεν)	φά-ντων (ή φά-τωσαν)
φα-τὸν	ἔ-φα-τον	φῆτον	φαίη-τον	φά-τον
φα-τὸν	ἔ-φά-την	φῆτον	φαίη-την	φά-των

Απαρ. ενεστ. φά-ναι. Μετοχή ενεστ. φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον.
Μέλλ. φή-σω. Αόρ. ἔ-φη-σα. Ρημ. επίθ. φατός, ἄ-φατος. Παράγ. φήμη,
προφήτης κτλ.

4) Το ρ. ἤμι (= λέω), (ρ. θ. ἦ-). Εύχρηστος ο παρατ. στο α' ενικό ἦ-ν
(= ἔφην) και το γ' ενικό ἦ (= ἔφη), στις παρενθετικές φράσεις: ἦν δ' ἐγώ
(= εἶπα εγώ), ἦ δ' ὅς (= εἶπε αυτός), ἦ δ' ἦ (= εἶπε αυτή).

5) Το ρ. κείμαι (= κείτομαι, εἶμαι τοποθετημένος), (ρ. θ. κει-). Ενε-
στώτας με σημασία παρακειμένου του ρ. τίθεμαι (βλ. § 346, β):

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
κεῖμαι	—	—	—	κεῖσθαι	κειμένος
κεῖσαι	—	—	κεῖσο	—	κειμένη
κεῖται	κέηται	κέοιτο	κεῖσθω	—	κειμένον
κειμεθα	—	—	—	—	—
κτλ.	κέησθε κέωνται	— κέοιντο	κεῖσθε κτλ.	—	—

Παρατ. (με σημασία υπερσυντ.) ἐ-κει-μην, ἔ-κεισο, ἔ-κει-το κτλ.

Μέλλ. κεί-σομαι, κεί-ση, κεί-σεται κτλ.

Παράγ. κειμήλιον, κοίτη (απ' ὅπου κοιτίς, κοιτῶν κτλ.).

6) Το ρ. κάθημαι (σύνθετο ἀπό την πρόθ. κατά και το ποιητ. ρ. ἤμαι·
ρ. θ. ἦσ- και ἦ-). Ο ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του καθέζομαι:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
κάθ-ημαι	—	καθ-ή-μην	—	καθ-ῆ-σθαι	καθ-ή-μενος
κάθ-ησαι	—	—	κάθ-η-σο	—	καθ-η-μένη
(καθη)	—	—	—	—	καθ-ή-μενον
κάθ-ηται	καθῆται	—	καθ-ή-σθω	—	—
καθ-ή-μεθα	καθώμεθα	—	—	—	—
κτλ.	καθῆσθε καθῶνται	καθ-ῆ-σθε —	— —	—	—

Παρατατ. *ἐ-καθ-ή-μην, ἐ-κάθ-η-σο, ἐ-κάθ-η-το* κτλ. Και χωρίς αύξηση: *καθ-ή-μην, καθ-ή-σο, καθ-ή-το, καθ-ή-μεθα, καθ-ή-σθε, καθ-ή-ντο*. Μέλλ. (συνηρ.) *καθ-εδοῦμαι, καθ-εδεί, καθ-εδείται* κτλ. (από το *καθέζομαι*).

7) Το ρ. **οἶδα** (= ξέρω) (ρ. θ. ισχυρό *Φειδ-* = **εἶδ-** και με τροπή του ε σε ο: *οἶδ-*, αδύνατο θ. *Φιδ-* = *ιδ-*). Το *οἶδα* είναι παρακείμε. β' του άχρηστου ρ. *εἶδω* και πήρε σημασία ενεστώτα (βλ. § 359, 2).

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτ.	Απαρ.	Μετοχή
<i>οἶδ-α</i>	<i>εἰδῶ</i>	<i>εἰδείη-ν</i>	—	<i>εἶδ-έμαι</i>	<i>εἶδ-ώς</i>
<i>οἶσθ-α</i>	<i>εἰδῆς</i>	<i>εἰδείη-ς</i>	<i>ἴσ-θι</i>		<i>εἶδ-υῖα</i>
<i>οἶδ-ε</i>	<i>εἰδῆ</i>	<i>εἰδείη</i>	<i>ἴσ-τω</i>		<i>εἶδ-ός</i>
<i>ἴσ-μεν</i>	<i>εἰδῶμεν</i>	<i>εἰδείη-μεν</i> (<i>εἰδείμεν</i>)	—		γενική: <i>εἶδ-ότος</i>
<i>ἴσ-τε</i>	<i>εἰδῆτε</i>	<i>εἰδείη-τε</i> (<i>εἰδείτε</i>)	<i>ἴσ-τε</i>		<i>εἶδ-υῖας</i> <i>εἶδ-ότος</i>
<i>ἴσ-ασι(ν)</i>	<i>εἰδῶσι(ν)</i>	<i>εἰδείη-σαν</i> (<i>εἰδείεν</i>)	<i>ἴσ-των</i> (<i>ἴστωσαν</i>)		
<i>ἴσ-τον</i>	<i>εἰδῆτον</i>	<i>εἰδεί-τον</i>	<i>ἴσ-τον</i>		
<i>ἴσ-τον</i>	<i>εἰδῆτον</i>	<i>εἰδεί-την</i>	<i>ἴσ-των</i>		

Υπερσυντέλ. (με σημασία παρατ.) *ἦδ-ειν* ή *ἦδ-η, ἦδ-εις* ή *ἦδ-ησθα, ἦδ-ει* ή *ἦδ-ειν, ἦδ-ε-μεν* ή *ἦσ-μεν, ἦδ-ε-τε* ή *ἦστε, ἦδ-ε-σαν* ή *ἦ-σαν, ἦδ-ειτον* ή *ἦσ-τον, ἦδ-είτην* ή *ἦσ-την*.

Μέλλ. *εἰσομαι* και *εἰδήσω*. Ρημ. επίθ. *ἴσ-τέον*. Παράγ. *εἰδησις, εἶδος*, επίρρ. (από τη μετοχή) *εἰδότης* (= με επίγνωση, συνειδητά), *ἴστωρ* (= - γνώστης, έμπειρος): απ' αυτό: *ἱστορία*.

8) Το ρ. **δέδοικα** ή **δέδια** (= φοβούμαι), (ρ. θ. ισχυρό *δει-* και με τροπή του ε σε ο: *δοι-*, αδύνατο θ. *δι-*). Τούτο είναι παρακείμε. του άχρηστου ρ. *δείδω* και έχει σημασία ενεστώτα. Εκτός από τους κανονικούς τύπους (*δέδοικα, -κας, -κε* κτλ.) έχει και ορισμένους εύχρηστους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. § 347), δηλ. κλίνεται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
<i>δέ-δοι-κα</i> ή <i>δέ-δι-α</i>	—	—	<i>δέ-δοι-κέμαι</i>	<i>δέ-δοι-κώς</i>
<i>δέ-δοι-κας</i>	<i>δέ-δι-ας</i>	— (<i>δέ-δι-θι</i>)	ή	<i>δέ-δοι-κυῖα</i>

δέ-δοι-κε	δέ-δι-ε	δε-δί-η	(δε-δί-τω)	δε-δι-έναι	δε-δοι-κός
δε-δοί-καμεν	δέ-δι-μεν	—	—		ή δε-δι-ώς
δε-δοί-κατε	δέ-δι-τε	—	—		δε-δι-νῖα
δε-δοί-κασι(ν)	δε-δί-ασι(ν)	δε-δί-ωσι(ν)	—		δε-δι-ός

Υπερσυντέλ. (με σημασ. παρατ.) *έ-δε-δοί-κειν*, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν και *έ-δέ-δι-σαν*. Μέλλ. *δει-σομαι*, -σει, -σεται κτλ. Αόρ. *έ-δει-σα*. Παράγ. *δει-μα* (= τρόμος), *δέος* ουδ. (= φόβος).

9) Το **τέ-θνη-κα** (= έχω πεθάνει, είμαι νεκρός), παρακειμ. του ρ. *άποθνή-σκω* (ρ. *θαν-*, *θνα-*, *θνη-*, *θνε-*). Και τούτο εκτός από τους κανονικούς τύπους (*τέθνηκα*, -κας, -κε κτλ.) έχει και τους ακόλουθους τύπους κατα τα ρήματα σε -μι (πβ. § 346):

Οριστ. *τέ-θνα-μεν*, *τέ-θνα-τε*, *τε-θνα-σι(ν)*. Υπερσυντ. *έ-τέ-θνα-σαν*. Απαρ. *τε-θνά-ναι*. Μετοχή: *τε-θνε-ώς* (γεν. -*ώτος*), *τε-θνε-ῶσα* (γεν. -*ώσης*), *τε-θνε-ώς* ή *τε-θνε-ός* (γων. -*ώτος*).

10) Το **βέβηκα** (= έχω βαδίσει), παρακειμ. του ρ. *βαίνω* (θ. *βη-*, *βᾶ-*), που εκτός από τους κανονικούς τύπους έχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. § 346):

Υποτακτική γ' πληθ. *βεβῶσι*. Μετοχή: *βεβῶς*, -*ῶσα*, -*ῶς*.

11) Το **ἔοικα** (= μοιάζω· ρ.θ. ισχυρό *Γεικ-* = *είκ-* = και με τροπή του ε σε ο: *Γοικ-* = *οίκ-*· αδύνατο *Γικ-* = *ίκ-*). Τούτο είναι παρακειμενος του άχρηστου ρ. *είκ-ω* και έχει σημασία ενεστώτα. Κλίνεται έτσι: Παρακειμ. Οριστ. *έ-οικ-α*, -ας, -ε, *έ-οίκ-αμεν*, -ατε, -ασι και *είζασι* (από το *είκ-σασι*). Υποτ. *έ-οίκ-ω*, -ης, -η κτλ. Ευκτ. *έ-οίκ-οιμι*, -οις, -οι κτλ. Προστ. λείπει. Απαρ. *είκ-έναι* (και μεταγεν. *έ-οικ-έναι* (και μεταγεν. *έ-οικ-έναι*). Μετ. *είκως* (-*ότος*), *είκνῖα* (-*νίας*), *είκός* (-*ότος*) (και μεταγ. *έ-οικ-ώς*, -*νῖα*, -*ός*). Υπερσ. (με σημασία παρατ.) *έ-ώκ-ειν*, *έ-ώκ-εις*, *έ-ώκ-ει* κτλ.

12) Το απρόσωπο **χρή** (= είναι ανάγκη, πρέπει):

Οριστ. ενεστ. *χρή*. Παρατ. *χρήν* ή *έχρηήν*. Υποτ. *χρή*. Ευκτ. *χρείη*. Απαρ. *χρήναι*. Μετοχή μόνο ουδ. *τό χρεών* με σημασία ουσιαστικού (βλ. § 152, 1).

13) Το απρόσωπο **εἴμαρται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακειμ. του ποιητ. ρ. *μείρομαι* (= παίρνω το μέρος που μου ανήκει) (ρ. θ. *σμερ-* (-*μερ*, -*μορ*) και *σμαρ-*).

Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. *εἴμαρ-ται* (από αρχικό τύπο *σέ-σμαρ-ται*), το γ' εν. του υπερσυντ. *εἴμαρ-το* και η μετοχή του παρακ. *εἴμαρμένος* (μάλιστα στο θηλ. *εἴμαρμένη* σαν ουσιαστ. με παράλειψη του *μοῖρα*).

14) Το απρόσωπο **πέπρωται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρικήμ. ρήματος άχρηστου στον ενεστώτα, που έχει αόρ. β' *ἔ-πορ-ον* (ποιητ. = ἔδωσα) (ρ. θ. *πορ-*, με μετάθεση και έκταση του *ο*: *πρω-*). Εύχρηστοι τύποι: το γ' εν. του παρακ. *πέ-πρω-ται* ή *πε-πρω-μένον ἐστί*, το γ' εν. του υπερσ. *ἐ-πέ-πρω-το* και η μετοχή του παρακ. ή πεπρωμένη (ενν. *μοῖρα*), *τὸ πεπρωμένον* (ενν. *μέρος*).

306 ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ, ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΑ

Α'. Ρήματα ανώμαλα

352. Ανώμαλα λέγονται τα ρήματα που παρουσιάζουν διάφορες ανωμαλίες ή κατά το σχηματισμό ή κατά τη σημασία των χρόνων.

1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων

1. Πρόσφουμα ε

353. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα μεγαλώνει κατά μία συλλαβή παίρνοντας στο τέλος το πρόσφουμα *-ε-*, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα:

α) του ενεστώτα και του παρατατικού: (*δοκ-έ-ω*) *δοκῶ* (= φαίνομαι) (ρ. θ. *δοκ-*, θ. ενεστ. *δοκε-*), (*ὠθ-έ-ω*) *ὠθῶ* (ρ. θ. *ὠθ-*, θ. ενεστ. *ὠθε-*) κ.ά.

β) μερικών από τους άλλους χρόνους: *μέν-ω* (ρ. θ. *μεν-*, χρον. θ. *μενε-* και εμπρός από σύμφωνο *μενη-*), *νέμ-ω* (= μοιράζω, βόσκω) (ρ. θ. *νεμ-*, χρον. θ. *νεμε-*, *νεμη-*) κ.ά.

γ) όλων των άλλων χρόνων εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό: *βούλ-ομαι* (ρ. θ. *βουλ-*, χρον. θ. *βουλε-* και εμπρός από σύμφωνο *βουλη-*), *δέ-ω* (= έχω ανάγκη) (ρ. θ. *δέ-*, χρον. θ. *δεε-*, *δεη-*), *ἐθέλ-ω* ή *θέλ-ω* (ρ. θ. *έθειλ-*, χρον. θ. *έθειλε-*, *έθειλη-*), *μέλλ-ω* (ρ. θ. *μελλ-*, χρον. θ. *μελλε-*, *μελλη-*) *ὄφειλ-ω* (ρ. θ. *όφελ-* = *όφειλ-*, χρον. θ. *όφειλε-*, *όφειλη-*), *οἶ-ομαι* και *οἶ-μαι* (= φρονώ) (ρ. θ. *οἶ-*, χρον. θ. *οἶε-*, *οἶη-*) κ.ά.

II. Πρόσφυμα σκ ή ισκ

354. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα παίρνει στο τέλος του το πρόσφυμα **-σκ-** ή **-ισκ-**, για να σχηματιστεί το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού: *ἀρέ-σκ-ω*, *βλώ-σκ-ω* (ποιητ. = έρχομαι), *βό-σκ-ω*, *γηρά-σκ-ω*, *μεθύ-σκ-ω*, *πά-σχ-ω* (από το *πάθ-σκ-ω*), *φά-σκ-ω* (= λέω), *χά-σκ-ω*: *άλ-ίσκ-ομαι* (= πιάνομαι, κυριεύομαι), *ἀναλ-ίσκ-ω* (= ξεοδεύω), *εὐρ-ίσκ-ω*, *θνήσκ-ω* (από το *θνη-ίσκ-ω*), *θρώσκ-ω* (ποιητ. = τινάζομαι, πηδῶ: από το *θρω-ίσκ-ω*) κ.ά.

III. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός

355. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (βλ. § 337):

βι-βάζω (= βάζω) (ρ. θ. *βα-*, με ενεστ. αναδιπλ. *βι-βα-* και από αναλογία προς τα ρ. σε *-άζω*: *βιβάζ-ω*: στο ρήμα αυτό ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός φυλάγεται σε όλους τους χρόνους και τα παράγωγα

γί-γν-ομαι (ρ. θ. *γεν-*, με συγκοπή *γν-* και με ενεστ. αναδιπλ. *γι-γν-*): *πί-πτ-ω* (ρ. θ. *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* και με ενεστωτικό αναδιπλ. *πι-πτ-*): *τί-κτ-ω* (ρ. θ. *τεκ-*, με συγκοπή *τκ-*, με ενεστ. αναδιπλ. *τι-τκ-* και με μετάθεση *τι-κτ-*):

ἴ-σχ-ω (= έχω) (ρ. θ. *σεχ-*, με συγκοπή *σχ-* και με ενεστ. αναδιπλ. *σι-σχ-* = *ἴ-σχ-*, με ψιλή, γιατί ακολουθεί **χ'** βλ. § 64, 1 κ.ά.

IV. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός και πρόσφυμα σκ

356. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό και στο τέλος πρόσφυμα **-σκ-**:

βι-βρώ-σκ-ω (ποιητ. = τρώγω) (ρ. θ. *βρω-*), *γι-γνώ-σκ-ω* (ρ. θ. *γνω-*), *ἀπο-δι-δρά-σκ-ω* (ρ. θ. *δρα-*), *πι-πρά-σκ-ω* (= πουλώ) (ρ. θ. *πρα-*, πβ. *πρατήριον*), *τι-τρώ-σκ-ω* (ρ. θ. *τρω-*), *μι-μνή-σκ-ω* (= υπενθυμίζω) (ρ. θ. *μνη-*, χρον. θ. *μι-μνη-σκ-* = *μιμνήσκ-*) κ.ά.: έτσι και *δι-δά-σκ-ω* (ρ. θ. *δα-*), που κρατεί τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό σε όλους τους χρόνους.

V. Πρόσφυμα ν, αν, νε, νι ή νω, σ

357. Σε μερικά ρήματα το ρηματ. θέμα, για να σχηματιστεί το χρον.

θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, παίρνει στο τέλος του:

α') το πρόσφυμα ν: δάκ-ν-ω (= δαγκάνω) (ρ. θ. δακ-), κάμ-ν-ω (= κουράζομαι) (ρ. θ. καμ-), πί-ν-ω (ρ. θ. πι-), τέμ-ν-ω (ρ. θ. τεμ-), τί-ν-ω (= πληρώνω) (ρ. θ. τει- και τί-) φθά-ν-ω (ρ. θ. θφη- και φθα-), φθί-ν-ω (ρ. θ. φθι-) κ.ά.

β') το πρόσφυμα αν: αίσθ-άν-ομαι, άμαρτ-άν-ω, (άπ)εχθ-άν-ομαι (= γίνομαι μισητός), αυξ-άν-ω, βλαστ-άν-ω, (κατα)δαρθ-άν-ω (= κοιμούμαι) (ρ. θ. δαρθ-), όλισθ-άν-ω (= γλιστρώ) κ.ά.

γ') το πρόσφυμα αν μετά το χαρακτήρα και συγχρόνως ένα ν εμπρός από το χαρακτήρα:

λα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. λαθ-), μα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. μαθ-), πν-ν-θ-άν-ομαι (ρ. θ. πνθ-), (θι-ν-γ-άν-ω) θιγγ-άν-ω (= εγγίζω) (ρ. θ. θιγ-), (λα-ν-χ-άν-ω) λαγχ-άν-ω (ρ. θ. λαχ-), (τυ-ν-χ-άν-ω) τυγχ-άν-ω (ρ. θ. τυγ-), (λα-ν-β-άν-ω) λαμβ-άν-ω (ρ. θ. λαβ-), (λι-ν-π-άν-ω) λιμπ-άν-ω (= αφήνω) (ρ. θ. λιπ-) κ.ά. βλ. § 70, 5.

δ') το πρόσφυμα νε: (άφ-ικ-νέ-ομαι) άφ-ικνοῦμαι (ρ. θ. ίκ-), (ύπ-ι-σχ-νέ-ομαι) ύπ-ισχνοῦμαι (ρ. θ. σεχ-, σχ-, σι-σχ-, ίσχ-· πβ. § 355, ρ. ίσχω) κ.ά.

ε') το πρόσφυμα νι ή νυ (με μετάθεση του ι ή υ εμπρός από το χαρακτήρα): βαιν-ω (ρ. θ. βη-, βά: βάνι-ω = βαίνω), ελαύν-ω (ρ. θ. έλα-: έλά-νυ-ω = έλαύνω) κ.ά.

ς') το πρόσφυμα σ: (άλέκ-σ-ω) άλέξω (= αποκρούω), (έπ-σ-ω) έπω, (αὔγ-σ-ω) αυξω και (αὔγ-σ-άν-ω) αυξάνω.

VI. Συνώνυμα θέματα

358. Μερικών ρημάτων οι χρόνοι δεν σχηματίζονται από ένα ρηματικό θέμα, παρά από δύο ή περισσότερα θέματα **συνώνυμα**, που έχουν δηλαδή διαφορετική ετυμολογία, αλλά την ίδια περίπου σημασία. Έτσι λ.χ. σχηματίζουν τους διάφορους χρόνους τα ρήματα:

άγορεύω (θ. άγορευ-, έρε-, ρε- = ρή-, ειπ-)

αίρέω -ω̃ (θ. αίρε- = αίρη-, Φελ- = έλ-)

είμι (θ. έσ-, γεν-)

έρχομαι (θ. έρχ-, ει- και ι-, έλευθ-, έλυθ-, έλθ-)

έσθίω (θ. έδ-, έδε- = έδη-, έσθι-, φαγ-)

ζῶ (θ. ζη-, βιω-, βιο-)

λέγω (θ. λεγ-, Φερε- = έρε- = έρη-, ρε- = ρή-, Φειπ- = ειπ-)

τρέχω (θ. θρεχ- = τρεχ- § 69, 1· δραμ-, δραμε- = δραμη-)

φέρω (θ. φερ-, ότ-, ένεκ- και ένκ- = έγκ- § 62, 1)

ὄραω -ῶ (θ. *Fora-* = ὄρα-, ὄπ-, *Fειδ-* = εἶδ-, *Fiδ-* = ἰδ-).
ὠνεόμαι -οῦμαι (θ. *Fωνε-* = ὠνε-, *πρια-*) κ.ά.

2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων

359. Μερικοί χρόνοι ορισμένων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής δεν έχουν σημασία σύμφωνη με την κατάληξή τους. Έτσι μερικά έχουν:

1) ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, παρατατικό με σημασία υπερσυντελικού ή αορίστου και απλό μέλλοντα με σημασία συντελεσμένου μέλλοντα:

ἤκω (= έχω έρθει), *ἤκον* (= είχα έρθει ή ήρθα), *ἤξω* (= θα έχω έρθει).
οἴχομαι (= έχω φύγει), *ὠχόμην* (= είχα φύγει) κ.ά.

2) παρακείμενο με σημασία ενεστώτα και υπερσυντέλικο με σημασία παρατατικού:

οἶδα (= ξέρω), *ἤδειν* (= ήξερα) - *δέδοικα* ή *δέδια* (= φοβούμαι), *έδεδοίκειν* (= φοβόμουν).

εἴωθα (= συνηθίζω), *εἴωθειν* (= συνηθίζα) - *εἶοικα* (= μοιάζω), *έώκειν* (= έμοιαζα) κ.ά.

3) μέσο μέλλοντα με σημασία ενεργητική:

ἄδω - *ἄσομαι*· *ἀκούω* - *ἀκούσομαι*· *ἀμαρτάνω* - *ἀμαρτήσομαι*· *βαίνω* - *βήσομαι*· *γελῶ* - *γελάσομαι*· *γινώσκω* - *γνώσομαι*· *δάκνω* - *δήξομαι*· *θέω* (= τρέχω) - *θεύσομαι*· *λαγχάνω* - *λήξομαι*· *λαμβάνω* - *λήψομαι*· *μανθάνω* - *μαθήσομαι*· *θύνημι* - *θυοῦμαι*· *ὄρω* - *ὄψομαι*· *τίκτω* - *τέξομαι*· *τυγχάνω* - *τεύξομαι* κ.ά.

4) μέσο μέλλοντα με σημασία παθητική:

ἀδικῶ - *ἀδικήσομαι* (= θ' αδικηθῶ από άλλον)· *ἀλίσκομαι* - *άλώσομαι* (= θα πιαστῶ ή θα κυριευθῶ από άλλον)· *γεννῶ* - *γεννήσομαι*· *θεραπεύω* - *θεραπεύσομαι*· *κωλύω* - *κωλύσομαι*· *οἰκῶ* - *οἰκήσομαι*· *πάσχω* - *πέισσομαι*· *φύω* - *φύσομαι* κ.ά.

5) παθητ. αόριστο με σημασία μέση:

αἰσχύνομαι - *ἠσχύνθην*· *ἀνιῶμαι* (= λυπούμαι) - *ἠνιάθην* (= λύπησα τον εαυτό μου)· *δέομαι* - *έδεθήην*· *λυπούμαι* - *ελυπήθην*· *ὀρμῶμαι* - *ὠρμήθην*· *πορεύομαι* - *έπορεύθην*· *φοβοῦμαι* - *έφοβήθην* κ.ά.

6) παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο με σημασία μέση:

ἀπαλλάττομαι - *ἀπαλλαγήσομαι* - *ἀπηλλάγην*· (*έκ*)*πλήττομαι* - (*έκ*)*πلاغήσομαι* - (*έξ*)*επλάγην*· *μιμνήσκομαι* - *μνησθήσομαι* - *έμνήσθην*· *φαίνομαι* - *φανήσομαι* - *έφάνην* κ.ά.

7) ενεργητ. αόρ. β', παρακείμε. και υπερσυντέλικο με σημασία αμετάβλητη:

ἴστημι, ενεργ. αόρ., β' *ἔσθην*, παρακ. *ἔσθηκα*·

φύω, ενεργ. αόρ. β' με μέση διάθ. *ἔφυν* (= υπήρξα από τη φύση, έγινα), ενεργ. παρακ. με μέση διάθ. *πέφυκα* (= έχω γίνει, είμαι πλασμένος από τη φύση), ενεργ. υπερσ. με μέση διάθ. *ἐπεφύκειν* (= είχα γίνει, ήμουν πλασμένος από τη φύση) κ.ά.

Β'. Ρήματα αποθετικά

360. Αποθετικά λέγονται τα ρήματα που έχουν μόνο μέση φωνή (όπως τα νεοελλ. ρ.: *αισθάνομαι*, *δέχομαι*, *έρχομαι*, *σέβομαι* κ.ά.).

Από τα αποθετικά ρήματα:

1. λέγονται **μέσα αποθετικά** όσα έχουν μόνο μέσο αόριστο (α' ή β') με ενεργητική διάθεση:

αισθάνομαι - *ἦσθόμην*, *ἀσπάζομαι* - *ἠσπασάμην*, *ἐντέλλομαι* - *ἐνετείλαμην*, *ἔπομαι* - *ἔσπόμην*, *θεῶμαι* (= παρατηρώ) - *ἔθεασάμην*, *καρποῦμαι* - *ἐκαρπώσάμην*, *μηχανῶμαι* (= επινοώ, μηχανεύομαι) - *ἐμηχανησάμην*, *πυθάνομαι* - *ἐπυθόμην*, *ὑπισχνούμαι* - *ὑπεσχόμην*, *φθέγγομαι* - *ἐφθεγξάμην* κ.ά.

2. λέγονται **παθητικά αποθετικά** όσα έχουν αόριστο μόνο παθητικό μ' ενεργητική διάθεση:

ἀμιλλῶμαι - *ἤμιλλήθην*, *βούλομαι* - *ἐ(ἤ)βουλήθην*, *διανοοῦμαι* - *διενοήθην*, *δύναμαι* - *ἐ(ἤ)δυνήθην*, *ἐναντιοῦμαι* - *ἠναντιώθην*, *ἐπιμελοῦμαι* - *ἐπεμελήθην*.

οἶμαι και *οἶμαι* (= φρονώ) - *ὤήθην* κ.ά.

3. λέγονται **μεικτά αποθετικά** όσα έχουν και μέσο αόριστο μ' ενεργητική διάθεση και παθητικό αόριστο με παθητική διάθεση:

αἰτιῶμαι (= κατηγορώ) - *ἠτιασάμην* (= κατηγορήσα) - *ἠτιάσθην* (= κατηγορήθηκα)·

βιάζομαι (= στενοχωρώ) - *ἐβιασάμην* (= στενοχώρησα) - *ἐβιάσθην* (= στενοχωρήθηκα)·

δωροῦμαι (= χαρίζω) - *ἔδωρησάμην* (= χάρισα) - *ἔδωρήθην* (= δόθηκα σαν δώρο)·

ἐργάζομαι - *εἰργασάμην* (= τελείωσα κάποια εργασία, έκαμα) - *εἰργάσθην* (= εκτελέστηκα, έγινα)·

ἰῶμαι (= γιατρεύω) - *ἰασάμην* (= γιάτρεψα) - *ἰάθην* (= γιατρεύτηκα, θεραπεύτηκα)·

κτῶμαι (= αποκτώ) - *ἐκτησάμην* (= απόκτησα) - *ἐκτήθην* (= αποκτήθηκα)·

λυμαίνομαι (= βλάπτω) - ἐλυμηγάμην (= έβλαψα) - ἐλυμάνθην (= βλάφτηκα).

μιμοῦμαι (= κάνω κάτι κατ' απομίμηση, παριστάνω) - έμμησάμην (= έκαμα κάτι κατ' απομίμηση, παράστημα) - έμμήθη (= έγινε κάτι κατ' απομίμηση).

χρῶμαι (= χρησιμοποιώ) - έχρησάμην (= χρησιμοποιήσα) - έχρήσθη (= χρησιμοποιήθηκα).

ώνομαι (= αγοράζω) - έπριάμην (= αγόρασα) - έωνήθη (= αγοράστηκα) κ.ά.

Γ'. Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα

361. Ρήματα **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα** λέγονται εκείνα που συνηθίζονται μόνο ή κυρίως στο τρίτο πρόσωπο, χωρίς προσωπικό υποκείμενο (πβ. τα νεοελλ. *πρέπει, μέλει* κτλ.). Συνηθισμένα απρόσωπα ρήματα στην αρχαία ελληνική είναι:

1) τα ρ. *δει* (= πρέπει), *χρή* (βλ. § 351, 12), *προσῆκει* (= αρμόζει), *δοκεῖ* (= φαίνεται), *μέλει (μοι)* (= (με) νοιάζει, υπάρχει φροντίδα), *μεταμέλει* (= έρχεται μετάνοια· *μεταμέλει μοι* = μετανιώνω, *μεταμέλει σοι* = μετανιώνεις κτλ.), *μέτεστι* (= υπάρχει συμμετοχή· *μέτεστί μοι τινος* = συμμετέχω σε κάτι), *ένεστι* (= είναι δυνατό, μπορεί), *έξεστι* (= επιτρέπεται), *εἴμαρται*, *πέπρωται* (βλ. § 351, 13 και 14) κτλ.

2) Τα ρ. *λέγεται*, *όμολογεῖται*, *άγγέλλεται*, *ᾄδεται*, *θρυλεῖται*, *νομίζεται* κτλ., όταν έχουν υποκείμενο απαρέμφατο.

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Επιρρήματα

362. Επιρρήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που προσδιορίζουν κυρίως τα ρήματα και φανερώνουν **τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση ή άρνηση** κτλ.

Τα επιρρήματα κατά τη σημασία τους είναι:

1) **τοπικά** (όσα σημαίνουν τόπο): *ποῦ; πῆ; ποῖ; ὅπου, ἐνθα, ἐνθάδε, ἐκεῖ, αὐτοῦ, ἄνω, κάτω, ἐγγύς, ἔσω, ἔξω* κ.ά.

2) **χρονικά** (όσα σημαίνουν χρόνο): *πότε; ὅτε, τότε, ὀπηνίκα, πηνίκα; ποτέ (= κάποτε), νῦν, πρίν, ἔπειτα, πάλαι, χθές, σήμερα, αὔριον, αὔ, αὔθις (= πάλι)* κ.ά.

3) **τροπικά** (όσα σημαίνουν τρόπο): *πῶς; πῆ; οὔτω(ς), ὡς (= ἐτσι), ὅπως, ὡς (= καθώς), ὡσπερ, εὖ, καλῶς, κακῶς, σωφρόνως* κ.ά.

4) **ποσοτικά** (όσα σημαίνουν ποσό): *πόσον; ὅσον, τόσον, ὀπόσον, πολῦ, μάλα, ἄγαν, λίαν, πάνυ, σφόδρα, ὀλίγον, ποσάκις, τοσάκις, πολλάκις, δίς, τρίς, τετράκις* κτλ.

5) **βεβαιωτικά** (όσα σημαίνουν βεβαίωση): *ναί, μάλιστα, δῆ (= βέβαια), δῆτα (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), ἦ (= αλήθεια)* κ.ά.

6) **αρνητικά** (όσα σημαίνουν άρνηση): *οὐ* (βλ. § 61, 2), *μή*.

7) **διστακτικά** (όσα σημαίνουν δισταγμό): *ἄρα* (= άραγε), *μῶν* (= μήπως), *τάχα, ἴσως* κ.ά.

Συσχετικά επιρρήματα

363. Από τα τοπικά, χρονικά, τροπικά και ποσοτικά επιρρήματα:

1) όσα εισάγουν ερώτηση λέγονται **ερωτηματικά**· 2) όσα έχουν άοριστη σημασία λέγονται **άόριστα**· 3) όσα σημαίνουν δείξιμο λέγονται **δεικτικά**· 4) όσα αναφέρονται σε λέξη άλλης πρότασης λέγονται **αναφορικά**.

Τα ερωτηματικά, τα άόριστα, τα δεικτικά και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται μαζί **συσχετικά επιρρήματα** (πβ. §§ 243 - 244).

363α. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

Τοπικά	Ερωτηματικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά	
	Για στάση σ' έναν τόπο	<i>πού;</i>	<i>πού</i> (= κάπου)	<i>ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτοῦ, ἐκεῖ</i>	<i>οὐ</i> (= ἐκεῖ ὅπου), <i>δοῦ, ἐνθα, ὅθι</i>
	Για κίνηση ἀπὸ ἑναν τόπο	<i>ποῖ;</i> (= πρὸς ποιο μέρος;)	<i>ποῖ</i> (= κάπου, πρὸς κάποιο μέρος)	<i>ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτόσε, ἐκεῖσε</i>	<i>οἶ, ὅποι</i> (= πρὸς τα ἐκεῖ ὅπου), <i>ἐνθα</i>
	Για κίνηση πρὸς ἕναν τόπο	<i>πόθεν;</i>	<i>ποθεν</i> (= ἀπὸ κά- ποιο μέρος)	<i>ἐνθένδε</i> (= ἀπ' ἐ- δώ), <i>ἐντεῦθεν, ἐ- κειθεν</i>	<i>ὅθεν</i> (= ἀπ' ὅπου), <i>ὀπόθεν, ἐνθεν</i>
Χρονικά	<i>πότε; πηνίκα;</i> (= κατὰ ποια ώρα;)	<i>ποτέ</i> (= κάποτε)	<i>τότε, τηνίκα, τηνι- κάδε, τηνικαῦτα</i> (= ἐκεῖνη τὴν ὥρα)	<i>ἔτε, ὀπότε, ἡνίκα, ὀπηνίκα</i> (= τὴν ὥρα που)	
Τροπικά	<i>πῶς;</i>	<i>πῶς</i> (= κάπως)	<i>οὕτω(ς), ὡδε</i> (= ἔτσι, ἴως ἐξής)	<i>ὡς</i> (= ὅπως), <i>ὠσ- περ</i> (= ὅπως ακρι- βῶς), <i>ὀπως</i>	
Τοπικά ἢ τροπικά	<i>πῆ;</i> (= σε ποιο μέρος; πού; - ἢ πῶς;)	<i>πῆ</i> (= σε κάποιον τόπο, κάπου - ἢ κάπως)	<i>τῆδε, ταύτη</i> (= σ' αὐτὸν τὸν τό- πο, ἐδῶ - ἢ ἔτσι)	<i>ἡ, ὀπη</i> (= ὅπου - ἢ ὅπως)	
Ποσοτικά	<i>πόσον;</i>		<i>τόσον, τοσόνδε, τοσοῦτον</i>	<i>δοῦ, ὀπόσον</i>	

2. Προθέσεις

364. Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνήθως μπαίνουν εμπρός από κλιτές λέξεις και φανερώνουν διάφορες σχέσεις, όπως τα επιρρήματα.

365. Από τις προθέσεις:

1) λέγονται **κύριες προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (π.χ. *ἐν τῇ πόλει, σὺν αὐτῷ*) και σε σύνθεση με άλλες λέξεις (π.χ. *ἐντιμος, συντηγχάνω*· βλ. § 421)· αυτές είναι 18, οι 6 μονοσύλλαβες και οι 12 δισύλλαβες:

εἰς, ἐν, ἐκ ἢ ἐξ, πρό, πρὸς, σὺν·

ἀνά, διά, κατά, μετά, παρὰ - ἀμφί, ἀντί, ἐπί, περι - ἀπό, ὑπό - ὑπέρ·

2) λέγονται **καταχρηστικές προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται μόνο στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (και όχι σε σύνθεση με άλλες λέξεις)· αυτές είναι οι ακόλουθες εννιά:

α) με γενική: *ἄχρι, μέχρι, ἄνευ, χωρίς, πλὴν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν* Π.χ. *ἄχρι τῆς νυκτός, μέχρι τοῦδε* κτλ.)·

β) μ' αιτιατική: *ὡς, νῆ, μὰ* (π.χ. *ὡς ἐμέ = σ' ἐμένα, προς ἐμέ· νῆ τὸν Δία· μὰ τοὺς θεοὺς*).

3. Σύνδεσμοι

366. Σύνδεσμοι λέγονται οι άκλιτες λέξεις που χρησιμεύουν για να συνδέουν με ορισμένους τρόπους λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους: *ἐγὼ καὶ σὺ - ἐπαιαίνζόν τε οἱ Ἕλληνες καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους*.

367. Οι σύνδεσμοι κατά τη σημασία τους είναι **συμπλεκτικοί, διαζευκτικοί** (ή **διαχωριστικοί**), **αντιθετικοί** (ή **εναντιωματικοί**), **παραχωρητικοί** (ή **ενδοτικοί**), **χρονικοί, αιτιολογικοί, τελικοί, συμπερασματικοί, ειδικοί, υποθετικοί, ερωτηματικοί, ενδοιαστικοί** (ή **διστακτικοί**).

1) **Συμπλεκτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που συμπλέκουν, δηλ. συνενώνουν (καταφατικά ή αποφατικά), λέξεις ή προτάσεις:

κυτιφατικοί: *τε, καί*· *ἀποφατικοί*: *οὔτε, μήτε - οὐδέ, μηδέ*.

2) **Διαζευκτικοί** ή **διαχωριστικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που συνδέουν διαζευκτικά (δηλ. διαχωριστικά) λέξεις ή προτάσεις: *ἢ, ἢτοι, εἴτε, εἴαντε, ἄντε, ἦντε*.

3) **Αντιθετικοί** ή **εναντιωματικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που σημαίνουν ότι εκείνα που συνδέονται με αυτούς είναι αντίθετα μεταξύ τους: *μέν, δέ, μέντοι, ὅμως, ἀλλά, ἀτάρ (= ὅμως), μὴν (= ὅμως), ἀλλὰ μὴν*

(= αλλά όμως), *καὶ μὴν* (= και όμως), *οὐ μὴν ἀλλὰ* (= αλλά όμως), *καί-
τοι* (= και όμως).

4) **Παραχωρητικοί** ἢ **ενδοτικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς
οποίους συνδέονται δύο νοήματα κάπως ασυμβίβαστα μεταξύ τους και
που τὸ ἓνα δηλώνει παραχώρηση (συγκατάβαση) πρὸς τὸ ἄλλο (πβ. τα
νεοελλ. **αν και ο καιρός δεν είναι καλός, θα πάω στο κυνήγι - εργάζεται,
μολονότι είναι άρρωστος**).

Παραχωρητικοί σύνδεσμοι εἶναι:

εἰ καί, ἂν καί - *καὶ εἰ, καὶ ἂν, κἄν* (= και αν ακόμη) - *οὐδ' εἰ, οὐδ' εἰάν,
μηδ' εἰάν* (= οὔτε και αν) - *καίπερ* (= αν και): *νοεῖς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ ὄραῖς*
- *γελαῖ δ' ὁ μῶρος, κἄν* (= και αν) *τι μὴ γελοῖον ἦ*.

5) **Χρονικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οποίους εισάγεται πρό-
ταση που καθορίζει τὸ χρόνο μιας ἐνέργειας:

ὡς - *ὄτε, ὅποτε* - *ὀσάκις, ὀποσάκις* - *ἠνίκα, ὀπηνίκα* - *ἐπεὶ, ἐπειδὴ* - *ὄταν,
ὀπόταν, ἐπὴν, ἐπειδὴν* - *ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, πρὶν*.

6) **Αἰτιολογικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οποίους εισάγεται ἓ-
να νόημα που εἶναι αἰτία ἢ δικαιολογία ἄλλου:

γὰρ - *ὅτι, ὡς, διότι, ἐπεὶ, ἐπειδὴ*.

7) **Τελικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οποίους εισάγεται πρότα-
ση που φανερώνει τὸ *τέλος* (δηλ. τὸ σκοπὸ) μιας ἐνέργειας:

ἵνα, ὄπως, ὡς (= για να).

8) **Συμπερασματικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οποίους εισάγε-
ται ἓνα νόημα που φανερώνει συμπεέρασμα ἄλλου προηγουμένου: *ἄ-
ρα, δή, δήτα, οὖν, τοῖνον, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν* - *οὐκοῦν, οὐκοῦν* - *ὥστε,
ὡς*.

9) **Εἰδικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς οποίους εισάγεται πρότα-
ση που συμπληρώνει τὴν ἔννοια ἄλλης πρότασης ὡς αντικείμενο ἢ ὡς
υποκείμενο ἢ ἐπεξηγεῖ κάποια λέξη ἄλλης πρότασης: *ὅτι, ὡς*.

10) **Υποθετικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι που εισάγουν ὑπόθεση:

εἰ, εἰάν, ἂν, ἦν.

11) **Ενδοιαστικοί** ἢ **διστακτικοί** λέγονται οἱ σύνδεσμοι με τοὺς
οποίους εισάγεται πρόταση που εκφράζει ἐνδοιασμό (δηλ. φόβο ἢ δι-
σταγμὸ για κάτι ανεπιθύμητο): *μή, μὴ οὐ*.

4. Επιφωνήματα

368. Επιφωνήματα λέγονται οἱ ἀκλίτες λέξεις που φανερώνουν ψυ-
χικὸ πάθημα, ὅπως θυμασμό, ἐνθουσιασμό, χαρὰ ἢ ἀγανάκτηση, απο-
στροφὴ, λύπη κτλ.

369. Τα επιφωνήματα της αρχαίας ελληνικής είναι:

1. **θαυμαστικά:** *ᾄ! ᾗ! βαβαί! παπαῖ!*
2. **γελαστικά:** *ᾶ - ᾷ - ᾶ!*
3. **θειαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν ενθουσιασμό): *εὐοῖ! εὐάν!*
4. **σχελιαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν λύπη ή άγανάκτηση): *ιῶ! ιού! οὐαί! οἴμοι! φεῦ! παπαῖ!*
5. **κλητικό:** *ῶ.*

5. Μόρια

370. Μόρια λέγονται άκλιτες λέξεις, οι περισσότερες μονοσύλλαβες, που δεν ανήκουν κανονικά σ' ένα ορισμένο μέρος του λόγου.

Αυτά έχουν κυρίως επιρρηματική σημασία και χρησιμοποιούνται στο λόγο βοηθητικά. Τέτοια είναι στην αρχαία ελληνική τα ακόλουθα:

1. Τα **εγκλιτικά** *τοί, γέ, πέρ, πῶ, νῦν* (βλ. § 42, 5).
2. Το **ευχετικό** *εἶθε*, που εκφράζει ευχή: *εἶθε εἶχες βελτίους φρένας - εἶθε ὑγιαίνοις.*
3. Το **δυνητικό** *ἄν*, που σημαίνει κάτι που μπορεί ή που μπορούσε να γίνει: *εἶπον ἄν* (= μπορούσα να πῶ).
4. Το **αοριστολογικό** *ἄν*, που είναι παραλλαγή του δυνητικού *ἄν* και σημαίνει τυχόν ή ίσως: *ὅς ἄν* (= που τυχόν, ο οποίος τυχόν), *ὅπου ἄν* (= όπου τυχόν) κτλ.
5. Τα **αιτιολογικά** *ἄτε, οἶον* ή *οἶον δή, οἶα* ή *οἶα δή*, που συνάπτονται με μετοχή και σημαίνουν αιτία πραγματική: *ἄτε ᾦν, οἶον (δή) ᾦν, οἶα (δή) ᾦν* (= γιατί πράγματι είναι).

6. Τα **αχώριστα δεικτικά μόρια** *-δε* και *-ί*, που βρίσκονται προσκολλημένα στο τέλος ορισμένων λέξεων και σημαίνουν δείξιμο: *(ὁ, ἡ, τὸ) ὅ-δε, ἥδε, τόδε (τοῖος, τόσος, τηλίκος), τοιόσδε, τοσόσδε, τηλικόσδε, (οὗ-τος) οὗτοςί, αὐτηί, τουτί, (ὄδε) ὀδί, ἡδί, τοδί, (οὗτως) οὗτωςί, (ᾧδε) ᾠδί* κτλ. (πβ. §§ 223 και 224, 3).

7. Τα **αχώριστα προτακτικά μόρια** *ἀ-, νη-, δυσ-, ἀρι-, ζα-,* κτλ. που ποτέ δε λέγονται μόνα τους, παρά συνηθίζονται μόνο στή σύνθεση ως πρώτα συνθετικά σύνθετων λέξεων (βλ. § 423).

6. Άκλιτα με πολλαπλή σημασία

371. Μερικές άκλιτες λέξεις ανήκουν σε διάφορα μέρη του λόγου και έχουν ποικίλες σημασίες, όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

- ἄν* 1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. δυνητικό και αοριστολογικό μόριο (§ 370, 3 και 4)· 3. μαζί με το *και* παραχωρητικός σύνδεσμος (*ἄν και, και ἄν*, § 367, 4)·
- ἄχρι* 1. καταχρηστ. πρόθεση (§ 365, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (§ 367, 5)·
- ἐάν* 1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. μαζί με το *οὐδέ* ή *μηδέ* παραχωρητικός σύνδ. (*οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν*, § 367, 4)·
- εἰ* 1. υποθετ. σύνδ. (§ 367, 10)· 2. μαζί με το *και* παραχωρητ. σύνδ. (*εἰ και, και εἰ*, § 367, 4)·
- ἐπεὶ* 1. χρον. σύνδ. (§ 367, 5)· 2. αιτιολογ. σύνδ. (§ 367, 6)·
- ἐπειδὴ* βλ. παραπάνω *ἐπεὶ*·
- ἤνίκα* βλ. *ὅτε*·
- μέχρι* βλ. *ἄχρι*·
- ὀπηνίκα* βλ. *ὅτε*·
- ὀπότε* βλ. *ὅτε*·
- ὅπως* 1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς) (§ 362, 3)· 2. τελικός σύνδ. (= για να) (§ 367, 7)·
- ὅτε* 1. επίρρ. χρονικό αναφορικό (= και τότε) (§ 362, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (= όταν, τότε που) (§ 367, 5)· έτσι και τα *ὀπότε, ἤνίκα, ὀπηνίκα*·
- ὅτι* 1. σύνδ. αιτιολογ. (= γιατί) (§ 367, 6)· 2. σύνδ. ειδικός (§ 367, 9)· 3. *ὅτι* αναφορ. αντωνυμία (§ 240, 3)·
- πρὶν* 1. επίρρ. χρον. (§ 362, 2)· 2. σύνδ. χρον. (§ 367, 5)·
- ὥς* 1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς, σαν) (§ 362, 3)· 2. καταχρηστ. πρόθ., στη θέση της πρόθ. *εἰς* (= σε, προς) (§ 365, 2)· και εμπρός από αριθμητικά (= περίπου) (*ὥς εἴκοσι* = περίπου εἴκοσι)· 3. χρονικός σύνδ. (§ 367, 5)· 4. αιτιολογ. σύνδ. (§ 367, 6)· 5. τελικός σύνδ. (§ 367, 7)· 6. συμπερασματ. σύνδ. (§ 367, 8)· 7. ειδικός σύνδ. (§ 367, 9)· 8. κάποτε εισάγει ανεξάρτητες επιφωνηματ. προτάσεις (= πως, πόσο, τι) (π.χ. *ὥς καλός μοι ὁ πάππος!*)· 9. εμπρός από υπερθετικά επιτείνει τη σημασία τους (π.χ. *ὥς τάχιστα, ὥς μάλιστα, ὥς ἥδιστα*) κτλ.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

372. Οι περισσότερες λέξεις σχηματίστηκαν από άλλες με **παραγωγή** ή με **σύνθεση**:

α) με παραγωγή: *δίκη* - *δικάζω*, *δικαστής*, *δικαστικός*·

β) με σύνθεση: (*λόγος* + *γράφω*) *λογογράφος*, (*ξίφος* + *μάχαιρα*) *ξιφομάχαιρα*.

373. Το μέρος της γραμματικής που εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις λέγεται *ετυμολογικό*.

374. Κατά την παραγωγή και τη σύνθεση δεν παίρνονται συνήθως ακέραιες οι λέξεις, παρά θέματα λέξεων. Π.χ.

παραγωγή: από τη λ. *βαίνω* (θ. *βα-*) σχηματίζεται η λ. *βα-τός*·

σύνθεση: από τις λ. *ναῦ-ς* + *πήγ-νυμι* σχηματίζεται η λ. *ναυ-πηγ-ός*.

375. 1) Η λέξη που από το θέμα της σχηματίζεται με παραγωγή μια νέα λέξη λέγεται ως προς αυτή **πρωτότυπη**· η νέα λέξη που παράγεται λέγεται **παράγωγη**: *δίκη* (πρωτότυπη) - *δικάζω* (παράγωγη).

2) Το αρχικό θέμα που απ' αυτό βγαίνει μια σειρά από παράγωγες λέξεις με διάφορους μετασχηματισμούς λέγεται **ρίζα**.

Π.χ. ρίζα *γραφ-*: *γράφ-ω*, *γραφ-εύς*, *γραφ-εῖον*, *γραφ-ή*, *γραφ-ίς* (γεν. *γραφ-ίδος*), *γραφ-ιδ-ιον*, *γραφ-ικός*, *γραπ-τός*, *γραμ-μή*, *γραμ-μικός*, *γράμ-μα* (γεν. *γράμματ-ος*), *γραμματ-ίζω* (= διδάσκω γράμματα), *γραμματ-ιστής*, *γραμματ-εύς*, *γραμματεῦ-ω* κτλ., όπου από τη ρίζα *γραφ-* βγαίνουν τα θέματα *γραφ-*, *γραφιδ-*, *γραπ-*, *γραμ-*, *γραμματ-*, *γραμματεν-* κτλ.

3) Η λέξη που δεν παράγεται από άλλη, παρά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα, όταν προστεθεί σ' αυτή μια κατάληξη, λέγεται **ριζική λέξη**.

Π.χ. *γράφ-ω*, *φη-μί*, (*έσ-μι*) *εί-μί*, *ναῦ-ς*, *φλόγ-ς*, *λίθο-ς* κ.ά.

376. 1) Η λέξη που σχηματίζεται από δύο άλλες (ριζικές, πρωτότυπες ή παράγωγες) με την ένωση των θεμάτων τους, λέγεται **σύνθετη λέξη**. Έτσι π.χ. από το *φιλῶ* και *τιμῆ* έγινε η σύνθετη λ. *φιλότημος*· από το *ναῦ-ς* και *μάχ-ομαι* έγινε η σύνθετη λ. *ναυμάχος*.

2) Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη λέγεται **απλή λέξη**. Η απλή λέξη μπορεί να είναι ριζική (*δίκη, γράφω*) ή παράγωγη (*δίκαιος, γραφείς*).

377. Οι δύο λέξεις που ενώνονται και σχηματίζουν μια σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά μέρη**. Η πρώτη απ' αυτές λέγεται **πρώτο συνθετικό** (*μέρος*) και η δεύτερη λέγεται **δεύτερο συνθετικό** (*μέρος*). Έτσι π.χ. της σύνθετης λέξης *βιβλιοπώλης* συνθετικά μέρη είναι οι λέξεις *βιβλίον* (α' συνθετικό) και *πωλώ* (β' συνθετικό).

378. Οι παράγωγες λέξεις που δεν παράγονται από άλλες απλές λέξεις, παρά από σύνθετες, λέγονται **παρασύνθετες λέξεις** ή **παρασύνθετα**. Π.χ. από τη σύνθετη λ. *φιλόσοφος* παράγεται η παρασύνθετη *φιλοσοφώ* (βλ. § 429).

33ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή

379. Είδαμε (§ 374) ότι κατά την παραγωγή παίρνεται ως βάση το θέμα της πρωτότυπης λέξης και απ' αυτό σχηματίζεται η παράγωγη.

Ειδικότερα στην παραγωγή παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Το θέμα της πρωτότυπης λέξης από το οποίο σχηματίζεται η παράγωγη σπάνια μένει ακέραιο και αμετάβλητο· συνήθως παρουσιάζονται σ' αυτό διάφορες παθήσεις και μεταβολές. Π.χ.

δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλό-ω -ῶ* το θέμα μένει αμετάβλητο

δοῦλος (θ. *δουλο-*): *δουλ-εύω* αποβολή του τελικού φθόγγου του θέματος

δουλόω -ῶ (θ. *δουλο-*): *δούλω-σις* έκταση του χαρακτ. **ο** σε **ω** (βλ. § 62, 7, β)

πέμπω (θ. *πεμπ-*): *πομπ-ός* τροπή του φων. **ε** σε **ο** (βλ. § 62, 6)

ρήγνυμι (θ. *ρήγ-*): *ρωγ-μῆ* τροπή του φων. **η** σε **ω** (βλ. § 62, 6)

ἔχω (θ. *σεχ-*): *σχ-έ-σις* συγκοπή του φων. **ε** (βλ. § 62, 1).

2) Στο θέμα της πρωτότυπης λέξης (είτε αμετάβλητο είτε τροποποιημένο), για να σχηματιστεί μιὰ παράγωγη λέξη, προσθέτεται κανονικά ορισμένο στοιχείο που λέγεται **παραγωγικό πρόσφωμα**. Π.χ.

ἀρόω -ῶ (θ. ἀρο-): ἄρο-τρο-ν (παραγωγ. πρόσφυμα -τρο-)
 δοῦλος (θ. δουλο-): δουλ-εῦ-ω (» » -ευ-).
 λύ-ω (θ. λυ-): λύ-σι-ς (» » -σι-)

3) Στο παραγωγικό πρόσφυμα (-τρο-, -ευ-, -σι- κτλ.) προσθέεται η νέα κατάληξη της παράγωγης λέξης (-ν, -ω, -ς κτλ.). Έτσι το παραγωγικό πρόσφυμα μαζί με την κατάληξη απαρτίζει ένα σύνολο που λέγεται **παραγωγική κατάληξη**: -τρον, -εῦω, -σις κτλ.

4) Οι παράγωγες λέξεις μπορεί να είναι ουσιαστικά (γράφω - γραφεύς), επίθετα (γράφω - γραπτός), ρήματα (βασιλεύς - βασιλεύω) ή επιρρήματα (δίκαιος - δικαίως).

Α'. Παράγωγα ουσιαστικά

380. Τά ουσιαστικά παράγονται α) από ρήματα: γράφ-ω: γραφεύς, β) από επίθετα: δίκαιος: δικαιοσύνη, γ) από άλλα ουσιαστικά: πόλις: πολίτης.

α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

381. Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:

1) το **πρόσωπο που ενεργεί**. Παραγωγικές καταλήξεις τους είναι οι ακόλουθες (βλ. § 379, 3):

-εὺς γράφ-ω: γραφ-εὺς, νέμ-ω: νομεύς, τίκτ-ω: τοκ-εὺς κτλ.
 -ὄς τρέφ-ω: τροφ-ός, πέμπ-ω: πομπ-ός, ἄιδ-ω (θ. ἀειδ-): ἀοιδ-ός (βλ. § 62, 6), τάσσ-ω (θ. ταγ-): ταγ-ός κτλ.
 -μῶν ἠγέομαι -οῦμαι (θ. ἠγε-): ἠγε-μῶν, κηδ-ομαι (θ. κηδ-, κηδε-): κηδε-μῶν κτλ.
 -ᾶς φεύγ-ω (θ. φευγ-, φυγ-): φυγ-ᾶς, νέμ-ω: νομ-ᾶς κτλ.
 -της ποιέ-ω -ῶ: ποιη-τής (θηλ. ποιή-τρια), αὐλέ-ω -ῶ: αὐλη-τής (θηλ. αὐλη-τρίς), ἐργάζομαι: ἐργά-της (θ. ἐργά-τις) κτλ.
 -τήρ καλέ-ω -ῶ (θ. καλε-, κλη-): κλη-τήρ, σώζω: σω-τήρ (θηλ. σώ-τειρα) κτλ.
 -τωρ λέγ-ω (θ. ῥη-, ῥη-θήσομαι): ῥη-τωρ, συλ-λαμβάνω (θ. λαβ-): συλ-λήπ-τωρ (θηλ. συλ-λήπ-τρια), πράττω (θ. πραγ-): πράκ-τωρ κτλ.

2) την **ενέργεια**, το **πάθος** ή την **κατάσταση**: παραγωγικές καταλήξεις:

- σις λύ-ω: λύ-σις, παύ-ω: παύ-σις, γεύ-ομαι: γεύ-σις, κρού-ω: κρού-σις· στέφ-ω: (στέφ-σις =) στέψις, τρέφ-ω: (τρέφ-σις =) θρέψις (βλ. § 69, 1) λαμβάνω (θ. λαβ-, ληβ-): (ληβ-σις =) λήψις· μείγ-νυμι: (μειγ-σις =) μειξίς, ψύχ-ω: (ψυχ-σις =) ψυξις· αἶρ-ω (θ. ἄρ-): ἄρ-σις, καθαίρω (θ. καθαρ-): κάθαρ-σις, ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-): ἔγερ-σις, κλίνω: κλί-σις, κρίνω: κρί-σις (πβ. § 309, α)· γεννά-ω -ῶ: γέννη-σις, δρά-ω -ῶ: δρᾶ-σις, αἰτιά-ομαι -ῶμαι: αἰτία-σις, ὀρά-ω ῶ: ὄρα-σις· αἰρέ-ω -ῶ: αἶρε-σις, ποιέ-ω -ῶ: ποιή-σις· δηλό-ω -ῶ: δήλω-σις, ἀρό-ω -ῶ: ἀρο-σις (βλ. § 331, γ, 1)· ἀλίσκομαι (θ. ἄλω-): ἄλω-σις, χρή-ομαι -ῶμαι (θ. χρη-): χρή-σις· ἴ-στη-μι (θ. στη-, στᾶ-): στά-σις, τί-θη-μι (θ. θη-, θε-): θέ-σις, ἀφ-ί-η-μι (θ. ἦ-, ἐ): ἄφ-ε-σις, ἐν-ί-η-μι: ἐν-ε-σις, δι-δω-μι (θ. δω-, δο-): δό-σις κ.ά.
- σία δοκιμάζω: δοκιμα-σία, ἐργάζομαι: ἐργα-σία, θύ-ω: θυ-σία, ζη-ραίνω: ζηρα-σία, σημαίνω: σημα-σία, ὑγραίνω: ὑγρα-σία κ.ά.
- ῆ γράφ-ω: γραφ-ῆ, ἀμείβ-ω: ἀμοιβ-ῆ, πέμπ-ω: πομπ-ῆ, θάπτ-ω: ταφ-ῆ, στρέφ-ω: στροφ-ῆ, φυλάττω (θ. φυλακ-): φυλακ-ῆ, σφάττω (θ. σφαγ-) σφαγ-ῆ, ταράττω (θ. ταραχ-): ταραχ-ῆ, ἀρήγ-ω (= βοηθῶ): ἀρωγ-ῆ (βλ. § 62, 6) κ.ά.
- ᾶ (ὅταν προηγείται ρ): ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγορ-ᾶ, φθείρω (θ. φθερ-): φθορ-ᾶ, χαίρω (θ. χαρ-): χαρ-ᾶ κ.ά.
- ία μαίνομαι (θ. μαν-): μαν-ία, ἀγγέλλω: ἀγγελ-ία, ὀμιλέ-ω: ὀμιλ-ία, μαρτυρέ-ω -ῶ: μαρτυρ-ία κ.ά.
- εῖα (ιδίως ἀπό ρήματα σε -εύω): ἀριστεύω: ἀριστεία, βασιλεύω: βασιλεία, δουλεύω: δουλεία, θεραπεύω: θεραπεία, κολακεύω: κολακεία, λατρεύω: λατρεία, μαντεύω: μαντεία, παιδεύω: παιδεία κ.ά.

Σε τέτοια παράγωγα η κύρια παραγωγική κατάληξη είναι -ία (ὅπως στα προηγούμενα)· ἀλλὰ η κατάληξη αὐτή μαζί με το προηγούμενο φωνήεν του θέματος παρουσιάζεται σαν -εῖα: βασιλε-ία - βασιλεία.

- ος (ἄρσ. τῆς β' κλίσης): τρέμω: τρόμ-ος, τρέπω: τρόπ-ος, ψέγω: ψόγ-ος· πλέω: πλό-ος - πλοῦς, ῥέ-ω: ῥό-ος - ῥοῦς κ.ά.
- μός ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγερ-μός, δέω - δῶ (= δένω), (θ. δεσ-): δεσ-μός, ὀδύρομαι: ὀδυρ-μός, σείω (θ. σεισ-): σεισ-μός
- (ε)τός τρυγά-ω -ῶ: τρυγη-τός, κωκύω: κωκυ-τός, κόπτω: κοπ-ετός, νειφει (= χιονίζει· ἀπό θ. νιφ-): νιφ-ετός, πήγ-νυμι (θ. πηγ-, παγ-): παγ-ετός, τίκτω (θ. τεκ-, τοκ-): τοκ-ετός, ὑώ (= ρίχνω βροχή, βρέχω): ὑ-ετός κ.ά.

- 3) το **αποτέλεσμα της ενέργειας**: παραγωγικές καταλήξεις:
- μα βουλεύω: βούλευ-μα, ιδρύω: ίδρυ-μα, μηνύω: μήνυμα· πταιώ (θ. πταισ-): πταιῖσ-μα, χριώ (θ. χρισ-): χρισ-μα· τιμάω -ῶ: τίμη-μα; ποιέω -ῶ: ποιή-μα, ζημιόω -ῶ: ζημίοω-μα· βλέπω: βλέμ-μα, τρίβω: τρίμ-μα, γράφω: γράμ-μα· πλέκω: πλέγ-μα, πράττω (θ. πραγ-): πράγ-μα, ὀρύττω (θ. ὄρυχ-): ὄρυγ-μα· πλάττω (θ. πλαθ-): πλάσ-μα· ἀγγέλλω: ἄγγελ-μα, σφάλλω: σφάλ-μα, καθαίρω: κάθαρ-μα, ὑφαίνω (θ. ὑφαν-): ὑφασμα, τέμνω (θ. τεμ-, τμη-) τμη-μα, βαίνω (θ. βα-, βη-): βῆ-μα κ.ά.
  - μη γράφω: γραμ-μή, ῥήγνυ-μι (θ. ῥηγ-, ῥωγ-): ῥωγ-μή· φη-μί: φή-μη, γι-γνώ-σκω: γνώ-μη κ.ά.
  - ος (ουδ. γ' κλισ.): λανθάνω (θ. λαθ-): λάθ-ος, πάσχω (θ. παθ-): πάθ-ος, ψεύδομαι: ψευδ-ος κ.ά.

- 4) το **ὄργανο** ή το **μέσο** μιας ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:
- τρον ἀρώω -ῶ: ἄρο-τρον, πλήττω (θ. πληγ-): (πληγ-τρον =) πληκ-τρον,
  - ή σεῖω (θ. σεισ-): σειῖσ-τρον, σημαίνω (θ. σημαν-): σήμαν-τρον,
  - θρον σκῆπτω (= στηρίζω): σκῆπ-τρον, φοβέω -ῶ: φόβη-τρον· κλείω: κλειῖ-θρον κ.ά.

Πολλά τέτοια παράγωγα στον πληθυντικό σημαίνουν **αμοιβή** για τη σχετική ενέργεια: διδάσκω: διδάκ-τρα, λύω: λύ-τρα, τρέφω: θρέπ-τρα (= αμοιβή για την τροφή) κ.ά.

- τρα ή ξύω (θ. ξυσ-): ξύσ-τρα, χέω (θ. χυ-, πβ. ἐ-χύ-θην): χύ-τρα· ἀπο-θρα βαίνω (θ. βα-): ἀπο-βά-θρα κ.ά.
- τήρ ζώννυμι (θ. ζωσ-): ζωσ-τήρ, καίω (καυ-): καυ-τήρ, λάμπω: λαμπ-τήρ, λούω: λου-τήρ, νίπτω: νιπ-τήρ κ.ά.
- τηρία βαίνω (θ. βα-): βα-κ-τηρία κ.ά.
- τήριον πίνω (θ. πο-): πο-τήριον, ἐγείρω (θ. ἐγερ-): ἐγερ-τήριον, αἰσθάνομαι (θ. αἰσθε): αἰσθη-τήριον κ.ά.
- ανον γλύφω (= σκαλιζώ): γλύφ-ανον, δρέπω: δρέπ-ανον κ.ά.
- άνη σκάπτω: σκαπ-άνη, χέω (= χύνω): χο-άνη κ.ά.
- όνη ἄγχω (= σφίγγω το λαιμό, πνίγω): ἀγχ-όνη, πείρω (= τρυπώ) (θ. περ-): περ-όνη κ.ά.
- ίς (γεν. -ίδος) γράφω: γραφ-ίς, γλύφω: γλυφ-ίς, προβόσκω: προβοσκ-ίς κ.ά.
- εὺς σφάττω (θ. σφαγ-): σφαγ-εὺς (= ξίφος), τέμνω: τομ-εὺς (= ὄργανο με το οποίο κόβομε) κ.ά.

- 5) τον **τόπο** όπου γίνεται μια ενέργεια: παραγωγικές καταλήξεις:

- τήριον βουλεύω: βουλευ-τήριον, δικάζω: δικασ-τήριον, ἐργάζομαι: ἐργασ-τήριον, ὀρμάομαι -ῶμαι: ὀρμη-τήριον κ.ά.
 -τρα ὀρχέομαι -οῦμαι: ὀρχήσ-τρα, παλαίω: παλαίσ-τρα κ.ά.
 -τρον θεάομαι -ῶμαι: θέα-τρον, λέχομαι (ποιητ. = κοιμοῦμαι): λέκ-τρον (= κλίνη) κ.ά.
 -θρον βαίνω (θ. βα-): βά-θρον, ῥέω (θ. ῥεε-): (ῥέε-θρον =) ῥεῖθρον.

β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

382. Τα ουσιαστικά που παράγονται από επίθετα είναι (θηλυκά ή ουδέτερα) αφηρημένα ουσιαστικά και σημαίνουν ιδιότητα. Συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις σ' αυτά είναι:

- ιά (παροξύτονα) 1) κυρίως από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ος: ἄπιστος: ἀπιστία, ἄπληστος: ἀπληστία, κακός: κακία, μωρός: μωρία, σοφός: σοφία, φιλόπονος: φιλοπονία, φίλος: φιλία, ὑπερήφανος: ὑπερηφανία κ.ά.
 2) από αναλογία προς αυτά παράγονται αφηρημένα ουσιαστικά και από μερικά τριτόκλιτα επίθετα: εὐδαιμών: εὐδαιμονία, ἀμαθής: ἀμαθία, ἀτυχής: ἀτυχία, δυστυχής: δυστυχία, εὐτυχής: εὐτυχία κ.ά.
- ειᾶ (-ε-ιᾶ) (προπαροξύτονα) κυρίως από τριτόκλιτα σιγμόληκτα επίθ. σε -ης, -ες: ἀληθής (θ. ἀληθεσ-): ἀλήθεσ-ια - ἀλήθε-ια - ἀλήθεια· ἔτσι και ἐπιμελής: ἐπιμέλεια, εὐγενής: εὐγένεια, εὐσεβής: εὐσέβεια, ὑγιής: ὑγεία κ.ά.· από αναλογία προς αυτά και από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ός: βοηθός: βοήθεια, ἐνεργός: ἐνέργεια κ.ά.
- οιᾶ (προπαροξύτονα) από συνηρημένα επίθ. της β' κλίσης σε -οος = οος:
 (-ο-ιᾶ) εὐνοος = εὐνοος: εὐνο-ιᾶ = εὐνοια· ἔτσι και εὐροος: εὐροια, εὐπλοος: εὐπλοια, ἀγχίνους: ἀγχίνοια κ.ά.
- ος (ουδέτ. της γ' κλίσης) από τριτόκλιτα επίθ. σε -ύς, -εῖα, -ύ: βαθύς: βάθος, βαρύς: βάρος, εὐρύς: εὐρος, παχύς: πάχος, πλατύς: πλάτος, ταχύς: τάχος κ.ά.
- σύνη (-οσύνη) από επίθ. δευτερόκλιτα και από επίθ. τριτόκλιτα σε -ων: δί-καιος: δικαιοσύνη· ἱερός: ἱερωσύνη, ἀγαθός: ἀγαθωσύνη (μτγν.), ἅγιος: ἁγιοσύνη (μτγν.)· σώφρων: σωφροσύνη, ἄφρων: ἀφροσύνη κ.ά. Ἐτσι και από το ουσ. κέρδος: κερδοσύνη. Ο φθόγγος **ο** πριν από το -σύνη εκτείνεται σε ω, αν η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχύχρονη (πβ. § 194).

- της (γεν. -τητος) από επίθ. τριτόκλιτα σε -ύς, -εία, -ύ:
 (-υ-της) βαρύς: βαρύτης, βραδύς: βραδύτης (γεν. -ύτητος) ή βραδυτής
 (γεν. -υτήτος), γλυκός: γλυκύτης, δριμύς: δριμύτης, ήδύς: ήδύ-
 της, ταχύς: ταχύτης (γεν. -ύτητος) ή ταχυτής (γεν. -υτήτος) κ.ά.
 (-ό-της) από δευτερόκλ. επίθ. σε -ος: αρχαῖος: ἀρχαιότης, ἴσος: ἰσότης,
 κακός: κακότης· ἔτσι και από τις αόριστες αντωνυμίες ποιός
 (= κάποιος λογής): ποιότης, ποσός (= κάμποσος): ποσότης
 -άς (γεν. -άδος) από αριθμ. επίθετα: μόνος: μονάς, εἷς (γεν. ἐν-ός):
 ἕνας, δύο: δυάς, εἴκοσιν: εἰκάς κτλ. (βλ. § 210).

γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά

383. Τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά είναι: υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, περιεκτικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, εθνικά και παρώνυμα.

1. Υποκοριστικά

384. Υποκοριστικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που παριστάνουν μικρό αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο, είτε επειδή είναι αληθινά μικρό είτε επειδή λέγεται χαϊδευτικά ή για χλευασμό ή για καταφρόνηση (πβ. τα νεοελλ. παιδί - παιδάκι· πατέρας - πατερούλης· άνθρωπος - ανθρωπάκος κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες **υποκοριστικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:
 -άριον ἄνθρωπος: ἀνθρωπ-άριον· ἵππος: ἵππ-άριον· κύων (κυν-ός):
 κυν-άριον· παῖς (παιδ-ός): παιδ-άριον κ.ά.
 -ιον ἄβαξ (ἄβακ-ος): ἀβάκ-ιον· γέφυρα: γεφύρ-ιον· θυγάτηρ (θυγατρ-ός):
 θυγάτρ-ιον· πίναξ (πίνακ-ος): πινάκ-ιον· ρύαξ (ρύακ-ος):
 ρυάκ-ιον· σῶμα (σώματ-ος): σωματ-ιον·
 αλλά μερικά τρισύλλαβα που έχουν (φύσει ή θέσει) μακρόχρονη τη συλλαβή πριν από το -ιον παροξύνονται: χῶρ-ος·
 χωρ-ιον, ῥάβδος: ῥαβδ-ίον, σὰρξ (σαρκ-ός): σαρκ-ίον, τέκν-ον·
 τεκν-ίον· (από αναλογία προς αυτά και το νεοελλ. τοπίο(ν), που δεν το αισθανόμαστε πια ως υποκοριστικό).

Κάποτε σε ονόματα γυναικῶν προσθέεται η υποκοριστική κατάλ. -ιον με θηλυκό ἄρθρο· Γλυκερία: ἡ Γλυκέρ-ιον· Λεοντία: ἡ Λεόντ-ιον κ.ά.

- ίδιον ξίφος: ξιφ-ίδιον· οίκια: οίκ-ίδιον· τεῖχος: τειχ-ίδιον· βοῦς (βο-ός): (βο-ίδιον) βοῖδιον· γῆ: (γη-ίδιον) γῆδιον· γραῦς (γρα-ός): (γρα-ίδιον) γράδιον· λαγω(ός): (λαγω-ίδιον) λαγώδιον κ.ά.
- ίς (γεν. -ίδος) θύρα: θυρ-ίς· λαβή: λαβ-ίς· πίναξ (πίνακ-ος): πινακ-ίς· πύλη: πυλ-ίς κ.ά.
(γεν. -ῖδος) κρήνη: κρην-ίς· νῆσος: νησ-ίς· ψηφος: ψηφ-ίς (= πετραδάκι) κ.ά.
- ίσκος νεανίας: νεαν-ίσκος· οἶκος: οἰκ-ίσκος· πύργος: πυργ-ίσκος· χιτῶν (χιτῶν-ος): χιτων-ίσκος κ.ά.
- ίσκη κόρη: κορ-ίσκη· ἡ παῖς (τῆς παιδ-ός): παιδ-ίσκη κ.ά.
- ύδριον λόγος: λογ-ύδριον· νέφος: νεφ-ύδριον· νῆσος: νησ-ύδριον κ.ά.
- ύλλιον δάσος: δασ-ύλλιον· δένδρον: δενδρ-ύλλιον· εἶδος (= ποίημα): εἰδ-ύλλιον κ.ά.

2. Μεγεθυντικά

385. Μεγεθυντικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν εκείνον που έχει σε υπερβολικό μέγεθος αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο. Τα μεγαθυντικά έχουν κυρίως σημασία περιγελαστική (πβ. τα νεοελλ. κεφάλας, κοιλαράς κτλ.).

- Οι πιο συνηθισμένες **μεγεθυντικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:
- ων (γεν. -ωνος) γαστήρ (γαστρ-ός): γάστρ-ων (= κοιλαράς)· ἡ γνάθος (= σιαγόνη): γνάθ-ων (= αυτός που έχει μεγάλο σιαγόνη ἢ φουσκωμένα μάγουλα)· χεῖλος: χεῖλ-ων (= χειλαράς) κ.ά.
- ίας μέτωπο: μετωπ-ίας (= αυτός που έχει μεγάλο μέτωπο)

3. Τοπικά

386. Τοπικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τον τόπο όπου μένει ἢ δρα το πρόσωπο που δηλώνει το πρωτότυπο ἢ τον τόπο όπου γίνεται ἡ ενέργεια.

Οι πιο συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις των τοπικῶν είναι οι ακόλουθες:

- ιον (προπαροξύτονα) στρατηγός: στρατήγ-ιον (= ο τόπος όπου μένει ο στρατηγός· σήμερα: στρατηγεῖο)· ἔμπορος: ἔμπόρ-ιον (= εμπορικός λιμένας)· γυμνασία (= γύμναση): γυμνάσ-ιον (= ο τόπος όπου γινόταν ἡ γύμναση, γυμναστήριο)· ἵπποφορβός (= ιπποτρόφος): ἵπποφόρβ-ιον (= ιπποτροφείο) κ.ά.
- (ε)ῖον γραφεύς: γραφεῖον (ἀπό το γραφέ-ιον)· κουρεύς: κουρεῖον (ἀπό το κουρέ-ιον)· χαλκεύς: χαλκεῖον (ἀπό το χαλκέ-ιον)· και με

-εἶον παραγωγ. κατάλ. -εἶον: ἀρχαί: ἀρχεῖον (= ο τόπος όπου συγκεντρώνονταν οι αρχές)- διδάσκαλος: διδασκαλ-εἶον· ἰατρού: ἰατρ-εἶον· κάπηλος: καπηλ-εἶον κ.ά.

4. Περιεκτικά

387. Περιεκτικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια που βρίσκονται στο ίδιο μέρος. Οι πιο συνηθισμένες καταλήξεις των περιεκτικών είναι οι ακόλουθες:

-ών (γεν. -ῶνος) ἄνθος: ἀνθ-ών· ἐλαία: ἐλαι-ών· κρίνον: κριν-ών· ὄρνις (ὄρνιθ-ος): ὄρνιθ-ών· ῥόδον: ῥοδ-ών· πεύκη: πευκ-ών· πλάτανος: πλαταν-ών κ.ά.· ἔτσι και: ἀνήρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-ών· γυνή (γυναικ-ός): γυναικ-ών· ξένος: ξεν-ών· παρθένος: παρθενῶν κ.ά.

-εών (γεν. -εῶνος) περιστέρα: περιστερ-εών· πρόμαχος: προμαχ-εών (μεταγεν. προμαχών)· ῥόδον: ῥοδ-εών (αλλά και ῥοδ-ών) κ.ά.

-ιά μύρμηξ (μύρμηκ-ος): μυρμηκ-ιά· νεοττός: νεοττ-ιά (= φωλιά μικρών πουλιών)· σφήξ (σφηκ-ός): σφηκ-ιά (= φωλιά σφηκών) κ.ά.· ἔτσι και στρατός: στρατ-ιά.

5. Πατρωνυμικά

388. Πατρωνυμικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύριο όνομα πατέρα ή μητέρας ή άλλου προγόνου και σημαίνουν το γιο, τη θυγατέρα ή γενικά τον απόγονο. Τα πατρωνυμικά έχουν συνήθως τις εξής καταλήξεις:

-δης Αἰνειάς: Αἰνειά-δης (θηλ. Αἰνειᾶς -άδος)· Βορέας: Βορεά-δης (θηλ. Βορε-άς)· Βούτης (θ. Βουτα-): Βουτά-δης κ.ά.·

-άδης (από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ά-δης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -άδης): Ἀσκληπιός: Ἀσκληπι-άδης, Θέσιος: Θεστι-άδης (θηλ. Θεστιάς) κ.ά.

-ιάδης (από αναλογία επίσης προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ι-άδης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -ιάδης): Λαέρτης: Λαερτ-ιάδης· Τελαμών: Τελαμων-ιάδης (θηλ. Τελαμωνιάς)· Φέρης (γεν. Φέρητ-ος): Φερητ-ιάδης (θηλ. Φερητιάς) κ.ά.

-ίδης Δαναός: Δανα-ίδης (θηλ. Δαναΐς)· Κρόνος: Κρον-ίδης¹· Πέλω

1. Δεν έχει θηλυκό.

- (Πέλοπος): Πελοπ-ίδης¹· Πρίαμος: Πριαμ-ίδης (θηλ. Πριαμίς)· Τάνταλος: Τανταλ-ίδης (θηλ. Τανταλίς) κ.ά.
- (-είδης) Ἄτρεϋς: Ἄτρεϊδης (από το Ἄτρε-ίδης)· Ἡρακλῆς (Ἡρακλέους): Ἡρακλείδης¹ (από το Ἡρακλε-ίδης)· Πηλεϋς: Πηλειδης¹ (από το Πηλε-ίδης) κ.ά.
- (-οίδης) Αἰτῶ (γεν. Αἰτό-ος = -οῦς): Αἰτοΐδης (από το Αἰτο-οίδης, θηλ. Αἰτωΐς)
- ίων (ποιητ. κατάλ.) Κρόνος: Κρον-ίων (ο γιος του Κρόνου, ο Δίας)· Ἄτρεϋς: Ἄτρεϊών (από το Ἄτρε-ίων) (= ο γιος του Ατρέα, ο Αγαμέμνωνας)· Πηλεϋς: Πηλειών (από το Πηλε-ίων) (= ο γιος του Πηλέα, ο Αχιλλέας) κ.ά.

6. Γονεωνυμικά

389. Γονεωνυμικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν νεογνό ζώου ή μικρό κατά την ηλικία ζώο κάποιου είδους. Αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη *-ιδεύς*:
ἀετός: ἀετ-ιδεύς· λαγός: λαγ-ιδεύς· λέων (λέοντ-ος): λεοντ-ιδεύς· λύκος: λυκ-ιδεύς κ.ά.

7. Εθνικά

390. Εθνικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα χωρών, πόλεων και γενικά τόπων και σημαίνουν εκείνον που κατάγεται από κάποιον τόπο ή που ανήκει σ' αυτόν. Αυτά παίρνουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

- ιος (συνήθως θηλ. *-ία*): Ζάκυνθος: Ζακύνθ-ιος (θηλ. Ζακυνθ-ία)· Κόρινθος: Κορίνθ-ιος· Κλαζομεναί: Κλαζομέν-ιος· Ρόδος: Ρόδ-ιος· Σαλαμίς (-ῖνος): Σαλαμίν-ιος· Δήλος: Δήλ-ιος (θηλ. Δηλιάς)· Πάρος: Πάρ-ιος· Μίλητος: Μιλήσ-ιος (από το Μιλήτ-ιος, βλ. § 70, 4)· Συρία: Σύρ-ιος (θηλ. Συρ-ία) και Σύρος (θηλ. Σύρα)· Σύρος (το νησί): Σύρ-ιος (θηλ. *-ία*)· Χίος (από το Χί-ιος)· Κίος: Κίος (από το Κί-ιος) κ.ά.

Τα εθνικά που παράγονται από ονόματα σε *-οῦς*, γεν. *-οῦντος* λήγουν σε *-οῦντιος* ή *-ούσιος* (ή *-άσιος*, αν εμπρός από το *-ους* υπάρχει φωνήεν ή ρ): Ὀπούς (γεν. Ὀπούντος: Ὀπούντιος· Σελινοῦς: Σελινοῦντιος· Ἀμαθοῦς: Ἀμαθοῦσιος· Δαφνοῦς: Δαφνοῦσιος· ἀλλά Φλιοῦς: Φλι-άσιος· Ἀναργυροῦς: Ἀναργυρ-άσιος κ.ά.

1. Δεν έχει θηλυκό.

- (-αῖος) Ἀθῆναι: Ἀθηναῖος (από το Ἀθηνά-ιος), θηλ. Ἀθηναί-α ἢ Ἀτθίς· Κέρκυρα: Κερκυραῖος (από το Κερκυρά-ιος)· Λάρισα: Λαρισαῖος (από το Λαρισά-ιος) κ.ά.
- (-εῖος) Ἄργος (θ. Ἄργεο-): Ἀργεῖος (από το Ἀργέο-ιος, Ἀργέ-ιος), θηλ. Ἀργεῖα· Κέως (το νησί Κέα): Κεῖος (από το Κέ-ιος), θηλ. Κεῖα κ.ά.
- (-ῶος) Κῶς: Κῶος (από το Κώ-ιος)· ἔτσι και Γέλα (πόλη της Σικελίας): Γελ-ῶος (πιθανώς από αναλογία) κ.ά.
- εὺς (θηλ. -ίς -ίδος) Μέγαρα: Μεγαρ-εὺς, θηλ. Μεγαρ-ίς· Ἐρέτρια: Ἐρετρι-εὺς, θηλ. Ἐρετριάς· Μαντίνεια: Μαντιν-εὺς, θηλ. Μαντινίς· Πλάταια: Πλαται-εὺς, θηλ. Πλαταιίς· Φώκαια: Φωκα(ι)-εὺς, θηλ. Φωκα(ι)-ίς κ.ά.
- νός (θηλ. -νή) Ἀσία: Ἀσια-νός, θηλ. Ἀσια-νή κ.ά.
- ανός Πάριον (πόλη της Μυσίας, αποικία των Παριανών): Παριανός· Σάρδεις (Ἴων. Σάρδι-ες): Σαρδι-ανός κ.ά.
- ηνός Ἄβυδος: Ἄβυδ-ηνός· Κύζικος: Κυζικ-ηνός· Πέργαμος: Περγαμ-ηνός κ.ά.
- ῖνος Ἀκράγας (γεν. Ἀκράγαντ-ος): Ἀκραγαντ-ῖνος, θηλ. Ἀκραγαντ-ῖνη· Ἄμοργ-ῖνος, θηλ. Ἄμοργ-ῖνη κ.ά.
- της (θηλ. -τις, γεν. -τιδος) Τεγέα: Τεγεά-της, θηλ. Τεγεᾶ-τις -ἀτιδος κ.ά.
- άτης Γυθειον: Γυθε-άτης, θηλ. Γυθε-ᾶτις -ἀτιδος κ.ά.
- ιάτης Κρότων: Κροτων-ιάτης· Σπάρτη: Σπарт-ιάτης, θηλ. Σπарт-ιᾶτις -ιάτιδος κ.ά.
- ήτης Αἴγινα: Αἴγιν-ήτης, θηλ. Αἴγιν-ῆτις -ήτιδος· Τος: Ἰ-ήτης, θηλ. Ἰ-ῆτις κ.ά.
- ίτης Ἄβδηρα: Ἀβδηρ-ίτης, θηλ. -ίτις· Στάγυρα: Σταγυρ-ίτης, θηλ. -ίτις κ.ά.
- ωκης Λαύρειον: Λαυρε-ώτης, θηλ. -ῶτις, -ῶτιδος· Ἰταλία: Ἰταλι-ώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης· ἔτσι και: ἠπειρος: ἠπειρ-ώτης, νῆσοις: νησι-ώτης (πβ. § 391) κ.ά.
- ήσιος Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος, θηλ. Ἰθακησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος κ.ά.

8. Παρόνομα

391. Παρόνομα λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπο σχετικό μ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ἢ πρόσωπο που ανήκει σ' αυτό. Τα παρόνομα ἔχουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

- εύς ἵππος: ἵππ-εύς· ἱερὸν (= ναός): ἱερ-εύς (θηλ. ἱέρεια)· ἄνθραξ (ἄνθρακ-ος): ἄνθρακ-εύς· γράμμα (γράμματ-ος): γραμματ-εύς· κέραμος: κεραμ-εύς κ.ά.
- της (θηλ. -τις -τιδος) δῆμος: δημό-της (θηλ. δημό-τις)· κώμη: κωμή-της (= αὐτός που κατοικεῖ σε κωμόπολη· θηλ. κωμή-τις)· ναῦς: ναύ-της· πόλις: πολί-της (θηλ. πολί-τις)· πρέσβυς: πρεσβύ-της (θηλ. πρεσβύ-τις)· τόξον: τοξό-της κ.ά.
- έτης οἶκος: οἰκ-έτης (θηλ. οἰκ-έτις)· φυλή: φυλ-έτης (= αὐτός που ἀνήκει στην ἴδια φυλή· θηλ. φυλ-έτις) κ.ά.
- ίτης δῖπλον: δῖπλ-ίτης· τέχνη: τεχν-ίτης κ.ά.
- ώτης δεσμός: δεσμ-ώτης (θηλ. δεσμ-ῶτις)· ἡπειρος: ἡπειρ-ώτης (θηλ. ἡπειρ-ῶτις)· θίασος: θιασ-ώτης (θηλ. θιασ-ῶτις)· στρατιά: στρατι-ώτης κ.ά.
- ιώτης νῆσος: νησ-ιώτης κ.ά.· πβ. § 390.

Β. Παράγωγα επίθετα

392. Τα παράγωγα επίθετα σχηματίζονται α) ἀπὸ ρήματα: θαυμάζω: θαυμαστός, β) ἀπὸ ονόματα (ἀπὸ ουσιαστικά ἢ σπανιότερα ἀπὸ επίθετα): θάλασσα: θαλάσσιος, θῆλυς: θηλυκός και γ) ἀπὸ ἐπιρρήματα: χθές: χθεσινός.

α) Επίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα

1. Κυρίως ρηματικά επίθετα

393. Τα επίθετα που παράγονται ἀπὸ ρήματα με τις παραγωγικές καταλήξεις **-τος** και **-τέος** λέγονται κυρίως **ρηματικά επίθετα** και εἶναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα, ἐκτός ἀπὸ τα σύνθετα σε **-τος** που κανονικά εἶναι δικατάληκτα (προπαροξύτονα): λυ-τός, λυ-τή, λυ-τόν· λυ-τέος, λυ-τέα, λυ-τέον· ἀλλά ὁ, ἡ ἄλυτος, τὸ ἄλυτον (βλ. § 432, 4).

1. Ρηματικά επίθετα σε -τος

394. Τα ρηματικά επίθετα σε **-τος** σημαίνουν: α) ὅτι και η μετοχή του παθητ. παρακειμένου, β) ἐκείνον που μπορεῖ να πάθει ἢ γ) ἐκείνον

που αξίζει να πάθει αυτό που δηλώνει το ρήμα· δ) κάποτε σημαίνουν ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου (μ' ενεργητ. ή παθητ. σημασία):

α) λύ-ω: λυ-τός (λελυμένος), γράφ-ω: γραπ-τός, γλύφ-ω: γλυπ-τός, στρέφ-ω: στρεπ-τός (έστραμμένος), πλέκ-ω: πλεκ-τός, ζεύγ-νυμι: ζευκ-τός, μείγ-νυμι: μεικ-τός, πήγ-νυμι: πηκ-τός, πλάττω (θ. πλαθ-): πλασ-τός, γινώ-σκω (θ. γνω-σ-): γνωσ-τός, καλέω -ῶ (θ. κλη-): κλη-τός (κεκλημένος = καλεσμένος) κ.ά.

β) ἀλίσκομαι (θ. ἄλω-): ἄλω-τός (= αυτός που μπορεί να κυριευτεί), βαίνω (θ. βα-): βα-τός, ἰάομαι -ῶμαι: ἰα-τός, ὁράω -ῶ: ὄρα-τός, τι-τρώ-σκω: τρω-τός, ἄπτομαι (θ. ἄφ-): ἄπτός (= που μπορεί κανείς να τον αγγίξει), εἶμι (= θα έρθω· θ. ἶ-): ἶ-τός (= που μπορεί κανείς να τον διαβεί: πβ. προσ-ιτός, ἀ-πρόσ-ιτος, ἀμαξ-ιτός κτλ.) κ.ά.

γ) ἀγαπάω -ῶ: ἀγαπη-τός (= που αξίζει να τον αγαπούν, επιθυμητός), ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τός, σεβ-ομαι: (σεβ-τός) σεπ-τός, θαυμάζω: θαυμασ-τός, πείθ-ομαι (θ. πειθ-, πιθ-): (πιθ-τός) πισ-τός (= αξιόπιστος, γνήσιος) κ.ά.

δ) μέν-ω: μεν-ε-τός (ὁ μένων = αυτός που παραμένει ή περιμένει), θνήσκω (θ. θνη-): θνη-τός (ὁ θνήσκων), βέω (θ. βυ-): βυτός (ὁ βέων), πράττω (θ. πραγ-): ἄ-πρακ-τος (= αυτός που δεν έπραξε), στρατεύομαι: ἀ-στράτευστος (= που δεν στρατεύτηκε) κ.ά.

II. Ρηματικά επίθετα σε -τέος

395. Τα ρηματικά επίθετα σε -τέος σημαίνουν εκείνον που πρέπει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

λύ-ω: λυ-τέος (= που πρέπει να λυθεί)· γράφ-ω: γραπ-τέος (= που πρέπει να γραφεί)· ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τέος (= που πρέπει να επαινεθεί)· έτσι και διδάσκω (θ. διδαχ-): διδακ-τέος· λέγ-ω: λεκ-τέος· τιμά-ω -ῶ: τιμη-τέος κ.ά. (Πβ. τα προακτέος, μετεξεταστέος της νέας ελληνικής).

2. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα

396. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα, εκτός από τα κυρίως ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος, είναι:

1) Μερικά που σημαίνουν ό,τι η μετοχή του ενεστώτα ή του παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ās (γεν. -άδος), τριτόκλιτα μονοκατάληκτα: φεύγω (θ. φυγ-):

- φυγ-ās (ὁ φεύγων)· μείγ-νομαι (θ. μειγ-, μιγ-): μιγ-ās (ὁ μεμειγμένος)· νέμομαι: νομάς (νεμόμενος = αυτός που γυρίζει από τόπο σε τόπο να βρεί βοσκή) κ.ά.
- ής (γεν. -οῦς), τριτόκλιτα δικατάληκτα (τα περισσότερα σύνθετα ή παρασύνθετα):
 ψεύδομαι: ψευδ-ής (ὁ ψευδόμενος, ὁ μὴ ὄν ἀληθής)· τυγχάνω (θ. τυχ-): ἀτυχής, εὐτυχής, ἐπιτυχής κτλ. (ὁ ἀτυχῶν, εὐτυχῶν, ἐπιτυγχάνων κτλ.)· φαίνομαι: ἀφανής (ὁ μὴ φαινόμενος)· ἔτσι και ἐμφαίνω: ἐμφανής, ἐπιφαίνω: ἐπιφανής κτλ.
- ός δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: κύπτω (θ. κυφ-): κυφ-ός (ὁ κύπτων = καμπούρης)· λείπ-ω: λοιπός (ὁ ὑπολειπόμενος) κ.ά.
- νός σέβ-ομαι: (σεβ-νός) σεμ-νός (= αυτός που προκαλεί σεβασμό, σεβαστός)· στίλβ-ω: (στιλβ-νός) στιλπ-νός (ὁ στίλβων)· στυγέ-ω -ῶ (= μισῶ)· στυγ-νός (= μισητός)· τέρπ-ω: τερπ-νός (ὁ τέρπων) κ.ά.
- ανός στέγ-ω: στεγ-ανός (ὁ στέγων = αυτός που σκεπάζει)· πείθ-ω (θ. πειθ-, πιθ-): πιθ-ανός (ὁ πείθων = πειστικός) ἰκ-νέ-ομαι -οῦμαι (ἀφικνοῦμαι = φτάνω)· ἰκ-ανός (= αυτός που μπορεί να φτάσει [σ' ἓνα σκοπό]) κ.ά.
- ρός λάμπ-ω: λαμπ-ρός (ὁ λάμπων)· μαιίνω (θ. μιαν-): (μιαν-ρός) μια-ρός· χαλά-ω -ῶ (= χαλαρώνω): χαλα-ρός κ.ά.
- ερός θάλλω: θαλ-ερός (ὁ θάλλων)· φαίνομαι (θ. φαν-): φαν-ερός (ὁ φαινόμενος)· στυγέ-ω -ῶ: στυγ-ερός (= μισητός, βδελυρός).
- 2) Ὅσα σημαίνουν εκείνον που έχει ικανότητα, κλίση ή επιτηδεότητα σ αυτό που δηλώνει το ρήμα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:
- ϊκός δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: ἀρχ-ω: ἀρχ-ικός (= ικανός να ἀρχει) κ.ά.
- τικός ἀμύν-ομαι: ἀμυν-τικός (= επιτηδειος να ἀμύνεται)· ἀρπάζω (θ. ἀρπαγ-): ἀρπακ-τικός (= που έχει τάση να αρπάζει)· δηλό-ω -ῶ: δηλω-τικός (= που έχει την ικανότητα να δηλώνει, να φανερώνει)· ἐρίζω (θ. ἐριδ-): ἐρισ-τικός (= που έχει κλίση στο να φιλονικεί) κ.ά.
- ιμος δευτερόκλιτα δικατάληκτα: μάχ-ομαι: μάχ-ιμος (= ικανός να μάχεται)· φρονέ-ω -ῶ: φρόν-ιμος (= ικανός να φρονεί, συνειτός)· ὠφελέ-ω -ῶ: ὠφέλ-ιμος κ.ά.
- μων (γεν. -μωνος), τριτόκλιτα δικατάληκτα: αἰδέομαι -οῦμαι: αἰδήμων (= που ντρέπεται, ντροπαλός)· ἐλεέ-ω -ῶ: ἐλεή-μων (= που ελεεί)· μι-μνή-σκομαι (θ. μνη-): μνή-μων (= που έχει

την ικανότητα να θυμάται): οἰκτίρω: οἰκτίρ-μων (= που οικτιρεί, σπλαχνίζεται, σπλαχνικός) κτλ.

-τήριος δευτερόκλιτα δικατάληκτα ἢ τρικατάληκτα: δρά-ω -ῶ (θ. δρασ-): δρασ-τήριος, -ος, -ον (= ικανός, να δρά, ενεργητικός, αποτελεσματικός): λύω: λυ-τήριος, -ος; -ον και -ία, -ον (= ικανός να λύνει, ν' ανακουφίζει): σώζω (θ. -σω-): σω-τήριος, -ος, -ον (= ικανός να σώζει) κ.ά.

β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα

397. Επίθετα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ἢ κάποτε και από επίθετα) είναι:

1) Όσα σημαίνουν αυτόν που ανήκει σ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ἢ αυτόν που ἔχει σχέση με αυτό· τα επίθετα αυτά ἔχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

I. Κατάληξη -ιος, που (ανάλογα με τους προηγούμενους φθόγγους και τις φθογγικές παθήσεις που γίνονται) παρουσιάζεται και σαν **-αιος, -ειος, -οιος, -ῶος.** Π.χ.

α) -ιος θάλασσα: θαλάσσιος· οὐρανός: οὐράνιος· πατήρ (γεν. πατρός): πάτριος· τιμή: τίμιος· ἐνιαυτός: (ἐνιαύτιος) ἐνιαύσιος (βλ. § 70, 4)· πλούτος: (πλούτιος) πλούσιος· ἑκόν (γεν. ἐκόντος): (ἐκόντιος) ἐκούσιος (βλ. § 70, 4) κ.ά.

β) -αιος ἀγορά: (ἀγοράιος) ἀγοραῖος· ἀνάγκη (θ. ἀναγκα-): (ἀναγκάιος) ἀναγκαῖος· δίκη (θ. δικα-): (δίκαιος) δίκαιος· ἔτσι καί: ἀγέλη: ἀγελαιός· ἔδρα: ἔδραϊός· κρήνη: κρηναῖος· σπουδή: σπουδαῖος· ὥρα: ὠραῖος (= που γίνεται την ὥρα που πρέπει, ὠριμος) κ.ά.

Από αναλογία προς αυτά και: κῆπος: κηπαῖος· χέρσος: χερσαῖος κ.ά.

γ) -ειος βασιλεύς: (βασιλεῖος) βασιλείος (= που ανήκει στο βασιλέα, βασιλικός)· τέλος (θ. τελεσ-): (τέλεσιος, τέλειος) τέλειος· θεός: (θέσιος) θεῖος· ἄστρ (ἄστε-ως): (ἀστέσιος) ἀστειός κ.ά. Από αναλογία προς αυτά και: δούλος: δούλειος· οἶκος: οἰκείος· ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-εῖος· ἐπίσης σε -ειος κανονικά λήγουν τα επίθετα που παράγονται από ονόματα προσώπων ἢ ζώων: Εὐκλείδης: Εὐκλείδ-ειος· Κίμων: Κιμών-ειος· Πυθαγόρας: Πυθαγόρ-ειος· αἰξ (αἰγ-ός): αἰγ-ειος· βοῦς (βο-ός): βόειος· ἵππος: ἵππ-ειος· κύκνος: κύκν-ειος κ.ά.

- δ) -οιος γέλως (θ. γελοσ-): (γελόσ-ιος, γελό-ιος) γελοῖος· ἄλλος· (ἀλλό-ιος) ἀλλοῖος· ὁμός (= κοινός): (ὁμό-ιος) ὁμοῖος και ὁμοιος· ἀνάλογα και πᾶς (παντ-ός): παντ-οῖος κ.ά.
- ε) -ῶος ἥρω-ς: (ἡρώ-ιος) ἡρῶος (= αὐτός που ἀνήκει στον ἥρωα)· ἡῶς (= πρῶι): (ἡώ-ιος) ἡῶος (= πρῶινός) και αττ. ἡ ἔως: ἔῶος· ἀνάλογα και: πατήρ (πατρ-ός): πατρῶος· μήτηρ (μητρ-ός): μητρῶος· πάππος: παππ-ῶος κ.ά.

II. Κατάληξη -κός, που (ἀπό ἀναλογία προς ἄλλα παράγωγα ἢ με ὀρισμένες φθογγικές παθήσεις) παρουσιάζεται και σαν -ακός, -ικός, -ῦκός, -εικός:

- α) { -κός καρδιά: καρδια-κός· οἰκία: οἰκια-κός· παροιμία: παροιμια-κός κ.ά.
 -ακός Ἀπό ἀναλογία προς αὐτά και: ἥλιος: ἥλι-ακός· συμπόσιον: συμποσι-ακός· Κορίνθιος: Κορινθι-ακός· Ῥόδιος: Ῥοδι-ακός κ.ά.

- β) { -κός ἱστορία: ἱστορι-κός· μανία: μανι-κός· μάντις: μαντι-κός· πανή-
 -ι-κός γυρις: πανηγυρι-κός· φύσις: φυσι-κός κ.ά.
 Ἀπό ἀναλογία προς αὐτά και: πολίτης: πολιτ-ικός· εἰρήνη: εἰρην-ικός· βάρβαρος: βαρβαρ-ικός· δούλος: δουλ-ικός· πόλε-μος: πολεμ-ικός· ἔθνος: ἔθν-ικός· ἦθος: ἦθ-ικός· ῥήτωρ (ῥήτορ-ος): ῥητορ-ικός· ἡγεμών (ἡγεμόν-ος): ἡγεμον-ικός· ἄστν: ἄστ-ικός· Κερκυραῖος: Κερκυρα-ικός· Ἀχαιοί: Ἀχα-ικός· τροχαῖος: τροχα-ικός· βασιλεύς: βασιλ-ικός· Εὐβοεύς: Εὐβο-ικός κ.ά.

- γ) { -κός θῆλυς: θηλυ-κός· Λίβν-ς, γεν. Λίβν-ος (= αὐτός που εἶναι ἀπό
 -υκός τη Λιβύη): Λιβν-κός· ἀπό ἀναλογία και: ὁ ἅλς (= το ἀλάτι): ἄλ-υκός (= ἀρμυρός) κ.ά.

-κός Ἀκαδήμεια: Ἀκαδημει-κός· Δαρεῖος: δαρει-κός· Δεκέλεια: Δεκελει-κός·

- δ) -εικός κεραμεύς: (κεραμε-ικός) κεραμεικός· ὄρεϋς (= μουλᾶρι): (ὄρε-ικός) ὄρεικός (ὄρεικὸν ζεῦγος = ἓνα ζευγᾶρι μουλᾶρια).

2) Ὅσα σημαίνουν ὑλή ἢ χρῶμα· αὐτά ἔχουν τις παραγωγικές καταλήξεις:

(-εος) -οῦς ἄργυρος: (ἀργύρ-εος) ἀργυροῦς· σίδηρος: (σιδήρ-εος) σιδηροῦς· χαλκός: (χάλκ-εος) χαλκοῦς· χρυσός: (χρῦσ-εος) χρυσοῦς· κύανος (= ὑλή με γαλάζιο χρῶμα): (κυάν-εος) κυανοῦς· πορφύρα (= χρωστική οὐσία βαθιά κόκκινη): (πορφύρ-εος) πορφυροῦς κ.ά. (βλ. § 162, α)

-ινος κριθή: κρίθινος, -ίνη, -ινον· λίθος: λίθινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· ξύλον: ξύλινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· πῶρος (= είδος πέτρας, πωρόλιθος): πῶρινος, -ίνη, -ινον κ.ά.

3) Όσα σημαίνουν τον κατάλληλο για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-μος (παράγωγα κυρίως από ουσιαστικά σε -σις που παράγονται από ρήματα): ἄρσις (από το ἄρῶ -ῶ = καλλιέργω): ἀρόσιμος (= κατάλληλος για καλλιέργεια): καῦσις: καῦσιμος· οἴκησις: οἴκησιμος· χρῆσις: χρῆσιμος κ.ά.

-μιος Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται παράγωγα με την κατάληξη -μιος και από άλλα ουσιαστικά: ἐδώδη: ἐδώδημιος (= φαγώσιμος)· μάχη: μάχημιος· νόμος: νόμημιος· πένθος: πένθημιος κ.ά.

4) Όσα σημαίνουν πλησμονή, δηλ. αφθονία από εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-εις (γεν. -εντος) θηλ. -εσσα, ουδ. -εν: αἴγλη: αἰγλήεις, -εσσα, -εν (= γεμάτος αἴγλη)· τόλμη: τολμήεις (= τολμηρός)· ὄλη (= δάσος): ὄλήεις (= δασωμένος)· χάρις: χαρίεις· ἄνεμος: ἀνεμόεις και ἠνεμόεις· ἄμπελος: ἀμπελόεις κ.ά.

-οίεις Από αναλογία προς τα τελευταία σε -οίεις σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -οίεις: ἀστήρ (ἀστέρ-ος): ἀστερ-οίεις· ἰλῦς (= λάσπη): ἰλυ-οίεις· ἰχθύς: ἰχθυοίεις κ.ά.

{ -νός
(-εινός) ὄρος (θ. ὄρεσ-νός, ὄρεν-νός) ὄρεινός· σκοτός (θ. σκοτεσ-): (σκοτεσ-νός, σκοτεν-νός) σκοτεινός· δέος (θ. δεεσ-): (δεεσ-νός, δεεν-ός) δεινός· ὑγιής (θ. ὑγισσ-): (ὑγισσ-νός, ὑγιεν-νός) ὑγιεινός· ἄλγος: (θ. ἄλγεσ-): (ἀλγεσ-νός, ἀλγεν-νός) ἀλγεινός· κλέος: (θ. κλεεσ-): (κλεεσ-νός, κλεεν-νός) κλεινός (πβ. § 68, 2).

-εινός Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -εινός: πόθος: ποθηεινός· φῶς: φωτεινός κ.ά.

-λός παχύς: παχυλός· φειδώ: φειδωλός· ἀπατηλός· σιωπή: σιωπηλός.

-ηλός Από αναλογία προς τα τελευταία σε -ηλός σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάληξη -ηλός: βῆγος: βηγηλός· σφρίγγος: σφριγηλός· ὕψος: ὑψηλός (έτσι και: χαμαί: χαμηλός).

{-λέος	δίψα: διψα-λέος· λύσσα: λυσσα-λέος· πείνα: πεινα-λέος· ψώρα: ψωρα-λέος κ.ά.
{-αλέος	Από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -α-λέος σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγ. κατάλ. -αλέος: θάρρος: θαρρ-αλέος· κέρδος: κερδ-αλέος· ρώμη: ρωμ-αλέος· ύπνος: ύπν-αλέος· φριξ, γεν. φρι-κός (= φρικίαση, ανατριχίλα): φρικ-αλέος κ.ά.
{-ρός	αἶσχος: αἶσχ-ρός· ἔχθος (= ἔχθρα): ἔχθ-ρός· ἀνία: ἀνια-ρός·
{-αρός	ἔτσι και: λίπος: λιπ-αρός· ρύπος (= ακαθαρσία): ρυπ-αρός· σθένος: σθεν-αρός κ.ά.
{-ρός	λύπη: λυπη-ρός· ὀδύνη: ὀδυνη-ρός· σιωπή: σιωπη-ρός· τόλμη: τολμη-ρός· τύχη: τυχη-ρός κ.ά.
{-ηρός	Ἔτσι και: αἷμα (αἷματ-ος): αἷματ-ηρός· ἄνθος: ἀνθ-ηρός· μόχθος: μοχθ-ηρός· νόσος: νοσ-ηρός· ὄκνος: ὀκν-ηρός· ὄχλος (= ἐνόχληση): ὄχλ-ηρός κ.ά.
{-ρός	ἰσχύς: ἰσχυ-ρός· ἔτσι και:
{-υρός	ἄλμη: ἄλμ-υρός·
{-ρός	κράτος (θ. κρατεσ-): κρατε-ρός· ἔτσι και:
{-ερός	δρόσος: δροσ-ερός· φθόνος: φθον-ερός· σκιά: σκι-ερός· φλόξ (φλογ-ός): φλογ-ερός κ.ά.
-ώδης	τριτόκλιτα δικατάληκτα: ἀφρός: ὄ, ἡ ἀφρ-ώδης, τὸ ἀφρῶδες· αἷμα (αἷματ-ος): αἷματ-ώδης· ἄκανθα: ἀκανθ-ώδης· λύσσα: λυσσ-ώδης· μανία: μανι-ώδης κ.ά.

5) Ὅσα σημαίνουν χροῖνο ἢ μέτρο· αὐτά ἔχουν τις ἀκόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-αῖος	πρότερος: προτερ-αῖος· ὕστερος: ὕστερ-αῖος· δεύτερος: δευτερ-αῖος· τρίτος: τριτ-αῖος κτλ. (πβ. § 206, γ)· πῆχυν-ς: πηχυν-αῖος· στάδιον: σταδι-αῖος.
-ιαῖος	Ἔτσι και: πλέθρον: πλεθρ-ιαῖος· μήν: μην-ιαῖος κ.ά.
-ήσιος	ἔτος: ἐτ-ήσιος· ἡμέρα: ἡμερ-ήσιος·
-ινός	ἔαρ: ἔαρ-ινός· φθινόπωρον: φθινοπωρ-ινός· μεσημβρία: μεσημβρ-ινός· ἡμέρα: ἡμερ-ινός· ἑσπέρα: ἑσπερ-ινός· θέρος: θερ-ινός.

γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα

398. Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα (ιδίως τοπικά ἢ χρονικά) ἔχουν τις ἀκόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος	δπισθεν: ὀπίσθ-ιος· πρόσθεν: πρόσθ-ιος·
------	---

-ιμος	δψέ: δψ-ιος και δψ-ιμος· πρῶ και πρωί: πρῶ-ιος και πρῶος και πρῶ-ιμος·
-νός	πέρυσσι: περυσι-νός·
-ινός	χθές: χθες-ινός·
-αῖος	ράγδην (= βίαια, δυνατά): ραγδ-αῖος· χύδην (= χυτά, ανάκατα): χυδ-αῖος (= ανάμειχτος, κοινός, πρόστυχος)·
-ικός	καθόλου (= γενικά): καθολ-ικός·

Γ'. Παράγωγα ρήματα

399. Τα παράγωγα ρήματα σχηματίζονται α) από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα): βασιλεύ-ς: βασιλεύ-ω· ἥσυχος: ἥσυχ-άζω· β) από άλλα ρήματα: ἐρπ-ω: ἐρπ-ύζω· γ) από επιρρήματα ή επιφωνήματα: ἐγγύς: ἐγγ-ίζω· οἴμοι: οἴμ-ώζω.

α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα

400. Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει ό,τι φανερώνει η πρωτότυπη λέξη.

1) Τα ρήματα αυτά είχαν αρχικά την παραγωγική κατάληξη -*ω* (δηλ. παραγωγικό πρόσφυμα *j* και κατάλ. -*ω*· βλ. § 379, 2 και 3):

α') βοή (θ. βοα-): (βοά-*ω*) βοά-ω -*ῶ*· τόλμη (θ. τολμα-): (τολμά-*ω*) τολμά-ω -*ῶ*· έτσι και: ἦττα: ἦττά-ομαι -*ῶμαι*· ἀνία: ἀνιά-ω -*ῶ* κ.ά. (βλ. § 64, 2)·

β') νόσος (θ. νοσε-): (νοσέ-*ω*) νοσέ-ω -*ῶ*· ὄκνος: ὄκνέ-ω -*ῶ*· πλοῦτος: πλουτέ-ω -*ῶ*· πόνος: πονέ-ω -*ῶ*· φίλος: φιλέ-ω -*ῶ* κ.ά.

γ') γυμνός: (γυμνό-*ω*) γυμνό-ω -*ῶ*· δήλος: δηλό-ω -*ῶ*· δοῦλος: δουλό-ω -*ῶ*· δίκαιος: δικαιο-ω -*ῶ*· λύτρον: λυτρό-ω -*ῶ* κ.ά.

δ') βασιλεύς: (βασιλεύ-*ω*) βασιλεύ-ω· γραμματεῦς: γραμματεύ-ω· ἵππεύς: ἵππεύ-ω· φονεύς: φονεύ-ω κ.ά.

ε') παῖς (παιδ-ός): (παιδ-*ω*) παιζώ· σκιάς (σκιάδ-ος): σκιάζω· ψεκάς (ψεκάδ-ος): ψεκάζω· έτσι και: ἄρπαξ (ἄρπαγ-ος): ἀρπάζω κ.ά. (βλ. § 67, 2)

ς') ἐλπίς (ἐλπίδ-ος): (ἐλπίδ-*ω*) ἐλπίζω· ἔρις (ἐριδ-ος): ἐρίζω· έτσι και: μάστιξ (μάστιγ-ος): μαστίζω κ.ά. βλ. § 67, 2)

ζ') βάσκαν-ος: (βασκάν-*ω*) βασκαίνω· μέλας (μέλαν-ος): (μελάν-*ω*) μελαινώ κ.ά. (βλ. § 66)

η') καθαρός (καθάρ-ζω) καθαίρω· τέκμαρ (= τεκμήριο· γεν. τέκμαρ-ος): (τεκμάρ-ζομαι) τεκμαίρομαι κ.ά. (βλ. § 66)

θ') μάρτυς (μάρτυρ-ος): (μαρτύρ-ζομαι, μαρτύρρομαι) μαρτύρομαι κ.ά. (βλ. § 68, 4, β)

ι') ἄγγελος: (ἀγγέλ-ζω) ἀγγέλλω· ναυτίλος: (ναυτίλ-ζομαι) ναυτίλλομαι· ποικίλος: (ποικίλ-ζω) ποικίλλω κ.ά.

ια') κήρυξ (κήρυκ-ος): (κηρύκ-ζω) κηρύττω ἢ κηρύσσω· φύλαξ (-ακος): (φυλάκ-ζω) φυλάττω ἢ φυλάσσω· αἶμα (αἵματ-ος): (αἱμάτ-ζω) αἵματτω ἢ αἱμάσσω κ.ά. (βλ. § 67, 2).

2) Από παραδείγματα όπως τα παραπάνω σχηματίστηκαν οι καταλήξεις: -άω (-ιάω), -έω, -όω, -εύω, -ζω, -άζω, -ίζω, -νω, -ύνω, -αίνω, -αίρω κτλ.

α') -άω ἄριστον: ἀριστ-άω -ῶ· γόος: γο-άω -ῶ· σφρίγος: σφριγ-άω -ῶ· -ιάω ἐρυθρός: ἐρυθρ-ιάω -ῶ κ.ά.

Μερικά ρήματα σε -άω και σε -ιάω, παράγωγα από ονόματα, σημαίνουν ἐφεση (δηλ. μεγάλη επιθυμία) ἢ πάθησις: θάνατος, θανατ-άω -ῶ (= επιθυμώ πολύ το θάνατο), στρατηγός: στρατηγ-ιάω -ῶ (= επιθυμώ πολύ να γίνω στρατηγός)· λίθος: λιθ-άω και λιθ-ιάω -ῶ (= πάσχω από λιθίαση), ὀφθαλμός: ὀφθαλμ-ιάω -ῶ (= πάσχω από ὀφθαλμία) κ.ά.

β') -έω ἀπειλή: ἀπειλ-έω -ῶ· μάρτυς (μάρτυρ-ος): μαρτυρ-έω -ῶ κ.ά. Ἔτσι και πολλά παρασύνθετα: εὐδαίμων (-ονος): εὐδαιμον-έω -ῶ· εὐεργέτης: εὐεργετ-έω -ῶ· σώφρων (-ονος): σωφρον-έω -ῶ κ.ά. Πβ. § 430, α.

γ') -όω ῥίξα: ῥιζ-όω -ῶ· σκηνή: σκην-όω -ῶ· πλήρης: πληρ-όω -ῶ· ἐλάττων: ἐλαττ-όω -ῶ· μείων: μει-όω -ῶ κ.ά.

δ') -εύω ταμίας: ταμι-εύω· ἱκέτης: ἱκετ-εύω· ἀγορά: ἀγορ-εύω· δούλος: δουλ-εύω· κόλαξ (κόλακ-ος): κολακ-εύω· παῖς (παιδ-ός): παιδεύω κ.ά.

ε') { -ζω ἀγορά: ἀγορά-ζω· δίκη (θ. δικα-): δικά-ζω· δόξα: δοξά-ζω (πβ. § 292, 3)
-άζω ἄτιμος: ἀτμ-άζω· ἥσυχος: ἥσυχ-άζω κ.ά.

ς') -ίζω ἀγνός: ἀγν-ίζω· ὄρος: ὄρ-ίζω· φενάκη: φενακ-ίζω· ὕστερος: ὕστερ-ίζω· ἀθρόος: (ἀθρο-ίζω) ἀθροίζω κ.ά.

Ρήματα σε -ιάω ἢ -ίζω, παράγωγα από ονόματα εθνικά ἢ κύρια ἢ από ονόματα ζώων, σημαίνουν συνήθως ὅτι το υποκείμενο τους μιμείται τα ἦθη, τη γλώσσα, κτλ. ἢ ακολουθεῖ τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο ὄνομα: Βοιωτός: βοιωτ-ιάζω (= μιμούμαι τα ἦθη ἢ τη γλώσσα των Βοιωτῶν)· ἔτσι και: Ἕλλην: ἑλλην-ίζω· βάρβαρος: βαρβαρ-ίζω· Μήδος: μηδ-ίζω· Φίλιππος: φιλιππ-ίζω· πύθκος: πύθηκ-ίζω κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: παπαγαλιζώ = μιλώ σαν παπαγάλος κ.ά.).

- νω *βαθύς: βαθύ-νω· βαρύς: βαρύ-νω· ήδύς: ήδύ-νω· όξύς: όξύ-νω*
 κ.ά. Από αναλογία προς αυτά σχηματίστηκαν με παραγωγ.
 καταλ.
- ζ) -ύνω *-ύνω: αίσχος: αίσχ-ύνω· θάρρος: θαρρ-ύνω· λαμπρός: λα-*
μπρ-ύνω· μήκος: μηκ-ύνω· φαιδρός: φαιδρ-ύνω κ.ά.
- αίνω *θερμός: θερμ-αίνω· κοιλός: κοιλ-αίνω· χαλεπός: χαλεπ-αίνω·*
δυσχερής: δυσχερ-αίνω· ύγιής: ύγι-αίνω κ.ά.
- η) -αίρω *γέρας: γερ-αίρω· έχθρός: έχθ-αίρω· μέγας: μεγ-αίρω κ.ά.*

β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα

401. Τα ρήματα που παράγονται από άλλα ρήματα είναι:

1) εναρκτικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο αρχίζει να κά-
 νει ή να γίνεται ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν παραγω-
 γική κατάληξη -σκω:

-σκω *γηράω -ω: γηρά-σκω (= αρχίζω να γεράζω)· ήβάω -ω: ήβά-*
σκω (= αρχίζω να γίνομαι έφηβος) κ.ά.

2) εφετικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο έχει έφεση
 (μεγάλη επιθυμία) για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έ-
 χουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ιάω και -είω, που προσθέτονται στο
 χρονικό θέμα του μέλλοντα:

-ιάω (-ιώ) *κλαίω (μέλλ. κλαύσομαι): κλαυσ-ιάω -ιώ (= θέλω να κλάψω)*
 -είω *πολεμ-έω -ω (μέλλ. πολεμήσω): πολεμησ-είω (= θέλω να*
πολεμήσω)· τυρανν-έω -ω (μέλλ. τυραννήσω): τυραννησ-είω
(= θέλω να γίνω τύραννος)· δρά-ω -ω (μέλλ. δράσω): δρασ-
είω (= θέλω να δράσω).

3) θαμιστικά ή επιτατικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο
 εκτελεί θαμά (= συχνά) ή σε μεγάλο βαθμό αυτό που φανερώνει το
 πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις:

-άζω, -ίζω, -ύζω:
 -άζω *στενώ (= στενάζω): στεν-άζω (= στενάζω συχνά)· ρίπτω: ρί-*
πτ-άζω (= ρίχνω εδώ κι εκεί)
 -ίζω *αίτέω -ω: αίτ-ίζω (= ζητώ συχνά, επίμονα)*
 -ύζω *έρπω: έρπ-ύζω (= σέρνομαι διαρκώς).*

γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα

402. Τα ρήματα που παράγονται από επιρρήματα σημαίνουν ότι το

υποκείμενο είναι ή κάνει ό,τι δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω ή -ίζω:

-ζω δίχα: διχά-ζω (= διαιρώ σε δύο μέρη, ξεχωρίζω)· πέλας (= κοντά): πελά-ζω (= πλησιάζω) κ.ά.

-ίζω έγγυς: έγγ-ίζω· χωρίς: χωρ-ίζω κ.ά.

403. Τα ρήματα που παράγονται από επιφωνήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο λέει εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω (-άζω, -ίζω, -ώζω):

-ζω άλαλαι: άλαλά-ζω (= λέω άλαλαι, φωνάζω)· γρῦ: γρῦ-ζω (= λέω γρῦ, μουρμουρίζω)

-άζω αίαϊ: αϊ-άζω (= λέω αίαϊ, θρηνώ)

-ίζω έλελεῦ: έλελ-ίζω (= φωνάζω έλελεῦ)

-ώζω οίμοι: οίμ-ώζω (= φωνάζω οίμοι, θρηνώ) (πβ. § 440, γ).

Δ. Παράγωγα επιρρήματα

404. Επιρρήματα παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου και από προθέσεις ή άλλα επιρρήματα. Τα παράγωγα επιρρήματα είναι **τοπικά, τροπικά, ποσοτικά και χρονικά.**

α) Τοπικά

405. Τα τοπικά παράγωγα επιρρήματα σημαίνουν:

1) τη στάση σ' έναν τόπο, με τις παραγωγ. καταλήξεις -θι, -σι(ν), -οι:
-θι ἄλλος: ἄλλο-θι (= σε άλλον τόπο, αλλού)· αυτός: αὐτό-θι (= σ' αυτό τον τόπο, αυτού)

-σι(ν) Ἀθῆναι: Ἀθήνη-σι(ν)· Ὀλυμπία: Ὀλυμπία-σι(ν)· Πλαταιαί: Πλαταιᾶ-σι(ν) κτλ.

θύρα: θύρα-σι (= στην πόρτα, έξω από το σπίτι)

-οι Ἰσθμός: Ἰσθμοῖ· Μέγαρα: Μεγαροῖ· Πυθῶ (= Δελφοί): Πυθοῖ (= στους Δελφούς)· οἶκος: οἶκοι (= στο σπίτι, στην πατρίδα· πάντα για στάση, αντί για το ἐν τῇ πατρίδι).

2) την κίνηση προς έναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -ω, -σε, -δε (-ζε):

-ω ἀνά: ἄνω (= προς τα πάνω· και για στάση = πάνω) κατά: κάτω· ἐς ή εἰς: ἔσω ή εἴσω (= μέσα σε, προς τα μέσα· και για στάση = μέσα)· πρός: πρόσ-ω, με μετάθεση: πόρσω και με αφομοίωση: πόρρω (= προς τα εμπρός, μακριά) κ.ά.

- σε ἄλλος: ἄλλο-σε (= προς ἄλλο μέρος): αὐτός: αὐτό-σε (= προς αὐτό το μέρος): ἐκεῖ: ἐκεῖ-σε (= προς τα ἐκεῖ) κ.ά.
- δε Μέγαρα: Μεγαρά-δε: Ἐλευσίς (Ἐλευσῖν-ος): Ἐλευσινά-δε κτλ.
- (-ζε) (= προς τα Μέγαρα, προς την Ἐλευσίνα κτλ.): οἶκος: οἶκόν-δε και οἶκα-δε (= προς το σπίτι, προς την πατρίδα): Ἀθῆναι: (Ἀθήνας-δε) Ἀθήναςε.
- 3) την κίνηση ἀπό ἕναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -θεν (-οθεν, -ωθεν):
- θεν ἐκεῖ: ἐκεῖ-θεν (= ἀπό ἐκείνον τον τόπο): οἶκος: οἶκο-θεν (= ἀπό το σπίτι, ἀπό την πατρίδα): ἄλλος: ἄλλο-θεν (= ἀπό ἄλλον τόπο) κ.ά.
- οθεν ἔτσι και: πᾶς (παντ-ός): πάντ-οθεν (= ἀπό παντού) κ.ά.
- ωθεν ἄνω: ἄνωθεν (= ἀπό πάνω): ἀμφοτέροι: ἀμφοτέρ-ωθεν (= και ἀπό τα δύο μέρη): ἐκάτερος: ἐκατέρ-ωθεν.

β) Τροπικά

406. Τα τροπικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται:

1) ἀπό ἐπίθετα, ἀντωνυμίες και μετοχές με κατάληξη -ως (-ῶς):

- ως δίκαιος: δικαί-ως: σπουδαῖος: σπουδαίως: βαρῦς: βαρέως: οὐτός: οὕτως: ἄλλος: ἄλλως: δέον (γεν. δέοντ-ος): δεόντως: θαρρῶν (γεν. θαρροῦντ-ος): θαρρούντως: εἰκῶς (γεν. εἰκότ-ος): εἰκότως: λεληθῶς (γεν. λεληθότ-ος): λεληθότως: ὁμολογούμενος: ὁμολογούμενως: ἐσκεμμένος: ἐσκεμμένως: καλός: καλῶς: ἱκανός: ἱκανῶς: εὐγενής: εὐγενῶς: σαφής: σαφῶς κ.ά.: θορυβῶδης: θορυβωδῶς κ.ά.

2) ἀπό οποιοδήποτε κλιτό μέρος του λόγου, με τις παραγωγικές καταλήξεις

- δην (-άδην, -ίνδην), -δὸν (-ηδόν), -ί, (-τί), -εἶ, -ς:
- { -δην αἶρω (θ. ἀρ-): ἄρ-δην· κρύπτω (θ. κρυφ-): (κρύφ-δην) κρύβ-δην·
 {-άδην μείγνυ-μι: μείγ-δην· φύρω (= ανακατώνω): φύρ-δην· βαίνω (θ. βα-): βά-δην· ἔτσι και: τρέχ-ω: τροχ-άδην· σπεῖρ-ω: σπορ-άδην κ.ά.
- { -ίνδην ἄριστος: ἀριστ-ίνδην (μ' ἐκλογή του ἀρίστου)· πλοῦτος: πλουτ-ίνδην (κατά τον πλοῦτο).
- { -δὸν ἀναφαίνω (θ. ἀνα-φαν-): ἀνα-φαν-δὸν (= φανερά)· βότρυς: βοτρυ-δὸν (= σαν σταφύλια)· ἀγέλη: ἀγελ-η-δὸν· ἔτσι και: κύων (κυν-ός): κυν-ηδὸν (= σαν σκύλος)· ταῦρος: ταυρ-ηδὸν κ.ά.

- {-i ἄμισθος: ἄμισθ-ί· αὐτόχειρ: αὐτοχειρ-ί (= με τα ἴδια του τα χέρια)· ἐθέλων (γεν. ἐθέλοντ-ος): ἐθέλοντ-ί· ἀμάχητος: ἀμαχητ-ί· ἀγέλαστος: ἀγελαστ-ί· ἄπνευστος: ἄπνευστ-ί κ.ά.
- τι Από αναλογία προς τα τελευταία σχηματίζονται με παραγωγ. κατάλ. -τί: μέγας (μεγάλ-ου): επίρρ. μεγάλως και απ' αυτό μεγαλωσ-τί· νέος: επίρρ. νέως και απ' αυτό νεωσ-τί· έτσι και: ονομάζω: ονομασ-τί· ἔλληνίζω: ἔλληνισ-τί· βαρβαρίζω: βαρβαρισ-τί·
- ει ἄμαχος: ἀμαχ-εῖ· ἄσπονδος: ἀσπονδ-ει (= χωρίς σπονδές)· νήποινος (= ατιμωρητος): νηποιν-ει (= χωρίς τιμωρία)· πάνδημος: πανδημ-ει·
- ς ἄναμιςγω: (ἀναμιγ-ς) ἀναμιζέ· ἐναλλάσσομαι: (ἐναλλάγ-ς) ἐναλλάξ· από θέμα πυγ- (που απ' αυτό πυγ-μή): (πύγ-ς) πύξ (= με γροθιές)· από θ. λαγ-: (λάγ-ς) λάξ (= με κλοτσιές, πβ. λακτίζω).

γ) Ποσοτικά

407. Τα ποσοτικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από κλιτές λέξεις που φανερώνουν αριθμό ή ποσό. Αυτά έχουν παραγωγικές κατάληξεις -ς, -κίς, -άκίς:

- ς δύο (θ. δι-, πβ. δι-πλοῦς): δί-ς· τρεῖς, τρί-α: τρί-ς·
- κίς ἑπτά: ἑπτά-κίς· δέκα: δεκά-κίς·
- άκίς από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται με παραγωγική κατάληξη -άκίς: πέντε: πεντ-άκίς· ἕξ: ἕξ-άκίς κτλ.· πόσος: ποσ-άκίς· ὅσος: ὄσ-άκίς· πολὺς (πολλοῦ): πολλ-άκίς κ.ά.· πβ. § 212.

δ) Χρονικά

408. Τα χρονικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από αντωνυμίες και έχουν την παραγωγική κατάληξη -τε: ἄλλος: ἄλλο-τε· ἕκαστος: ἕκαστο-τε· ὅς: ὄ-τε κ.ά.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για τη σύνθεση

409. Είδαμε (§ 374) ότι στη σύνθεση βασικό στοιχείο είναι το θέμα καθενός από τα *συνθετικά μέρη* από τα οποία σχηματίζονται οι σύνθετες λέξεις.

Ειδικότερα στη σύνθεση παρατηρούμε τα ακόλουθα:

1) Καθένα από τα δύο συνθετικά μέρη μπορεί να είναι κλιτό ή άκλιτο μέρος του λόγου. Π.χ.

Πρώτο συνθετικό κλιτό: (λόγος + γράφω) *λογογράφος*

Πρώτο συνθετικό άκλιτο: (ὑπέρ + μέγεθος) *υπερμεγέθης*

Δεύτερο συνθετικό κλιτό: (σύν + γράφω) *συγγράφω*

Δεύτερο συνθετικό άκλιτο: (ὑπέρ + ἄνω) *υπεράνω*.

2) Όταν το α' συνθετικό είναι όνομα πρωτόκλιτο ή δευτερόκλιτο, τότε ο χαρακτήρας του κανονικά αποβάλλεται εμπρός από το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού: (κιθάρα + ἄδω) *κιθαρῳδός*· (στρατός, θ. στρατο- + ἄρχω) *στρατάρχης*.

Αν όμως το β' συνθετικό άρχιζε άλλοτε από F ή σ, τότε ή φυλάγονται τα δύο φωνήεντα ή συναιρούνται ή αποβάλλεται το τελικό φωνήεν του α' συνθετικού. Π.χ.

α) φυλάγονται τα δύο φωνήεντα: (ἀγαθός + Φέρων, ἔργον) *ἀγαθοεργός*·

β) συναιρούνται: (κακός + Φέρων, ἔργον) *κακοῦργος*· (ξίφος + Φέλκω) *ξιφουλκός*· (κλῆρο-ς + σέχω) *κληροῦχος*·

γ) αποβάλλεται το τελικό φωνήεν του α' συνθ.: (αἰχμή + Φαλωτός, Φαλίσκομαι) *αἰχμ-άλωτος*· (ἡνία + σέχω) *ἡνίοχος*.

3) Όταν το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού είναι βραχύχρονο (ἄ, ε, ο), τότε κανονικά εκτείνεται: (στρατός + ἄγω) *στρατ-ηγός*· (ἄρμα, γεν. ἄρματος + ἐλαύνω) *ἄρματ-ηλάτης*· (λόχος + ἄγω) *λοχ-ἄγός*· (στερητ. α + ὀμαλός) *ἀνώμαλος*.

Δεν εκτείνεται όμως το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού, αν εμπρός απ' αυτό υπήρχε άλλοτε F ή σ: (αἰχμή + Φαλωτός - Φαλίσκομαι) *αἰχμάλωτος*· (ἡνία + σέχω) *ἡνίοχος*. Επίσης δεν εκτείνεται, αν είναι θέσεως μακρόχρονο: (ναῦ-ς + ἄρχω) *ναύ-αρχος*· (αὐτός + ἀρκέω) *αὐτ-άρκης*.

Α' Πρώτο συνθετικό

1. Κλιτό ως πρώτο συνθετικό

α) Ουσιαστικό

410. Όταν το πρώτο συνθετικό είναι ουσιαστικό, κανονικά μένει το θέμα του αμετάβλητο, ιδίως όταν το ουσιαστικό είναι δευτερόκλιτο: (ἀγγελία + φέρω) ἀγγελια-φόρος· (ἀγορά + νέμω) ἀγορα-νόμος· (νίκη + φέρω) νικη-φόρος· (λόγος + γράφω) λογο-γράφος· (ξύλον + κόπτω) ξυλο-κόπος· (λεώς + φέρω) λεω-φόρος· (ναῦς + μάχομαι) ναυ-μάχος· (ἄστν + γείτων) ἄστν-γείτων· (παῖς, γεν. παιδ-ός + ἄγω) παιδ-αγωγός· (σέλας + φέρω) σελασ-φόρος· (τέλος, θ. τελεσ- + φέρω) τελεσ-φόρος κ.ά.

411. Πολλών όμως ουσιαστικών το θέμα μετασχηματίζεται:

1) Το θέμα πολλών πρωτόκλιτων και τριτόκλιτων ουσιαστικών μετασχηματίζεται και λήγει σε -ο από αναλογία προς τα δευτερόκλιτα: (ἄμαξα + πήγνυ-μι) ἄμαξο-πηγός· (ὑλή + τέμνω) ὑλο-τόμος· (ἄκτις, γεν. ἀκτῖν-ος + βάλλω, θ. βαλ-, βολ-) ἀκτινο-βόλος· (ἀνδριάς, γεν. ἀνδριάντ-ος + ποιῶ) ἀνδριαντο-ποιός· έτσι και: ἰχθυό-τρόφος, κρεο-φάγος, παιδο-νόμος κ.ά.

2) Το θέμα μερικών δευτερόκλιτων και τριτόκλιτων ουσιαστικών μετασχηματίζεται και λήγει σε -α ή -η από αναλογία προς τα πρωτόκλιτα: (βιβλίον + γράφω) βιβλια-γράφος· (ἐλαφος + βάλλω) ἐλαφη-βόλος· (θάνατος + φέρω) θανατη-φόρος· (λαμπάς, γεν. λαμπάδ-ος + φέρω) λαμπαδη-φόρος.

412. Όταν το α' συνθετικό είναι όνομα διπλόθεμο της γ' κλίσης σε -ις (γεν. -εως), παίρνεται το θέμα που λήγει σε -ι: λεξι-θήρας· ὄφι-όδηκτος· πολι-οῦχος· ταξί-αρχος· φυσι-ο-λόγος κ.ά.

413. Όταν το α' συνθετικό είναι ουδέτερο τριτόκλιτο σε -μα (γεν. -ματος), το θέμα ή μένει ολόκληρο ή αποβάλλει τους δύο τελευταίους φθόγγους -ατ-: (ἄρμα, ἄρματ-ος) ἄρματ-ηλάτης· αλλά: ἄρμ-άμαξα (αἶμα, αἶματ-ος) αἶματ-ο-σταγής· αλλά: αἶμ-ο-βόρος (σῶμα, σῶματ-ος) σωματ-ο-φύλαξ· αλλά: σωμ-ασκῶ κ.ά.

414. Μερικά ουσιαστικά, όταν είναι πρώτα συνθετικά, παρουσιάζονται με διπλό ή τριπλό θέμα. Π.χ.

ὕδωρ α) ὕδατο-: ὕδατο-ειδής, ὕδατο-τροφής

β) ὕδρ(ο)-: ὕδρ-αγωγός, ὕδρ(ο)-πότης

φρέαρ α) φρεατ(ο)-: φρεατ-ορύκτης, φρεατο-τύμπανον (= μαγκανοπήγαδο)

- β) φρε-: φρε-άντλης, φρε-ωρύχος
 μέλι α) μελιτο-: μελιτο-ειδής, μελιτο-πώλης
 β) μελι-: μελί-γλωσσος, μελι-ηδής (= μέλι + ήδύς)
 πῦρ α) πυρ-: πυρ-φόρος
 β) πυρο-: πυρο-ειδής, πυρό-μαντις
 γ) πυρι-: πυρί-καυστός, πυρι-φλεγής (βλ. § 428)
 γῆ α) γη-: γη-γενής, γή-λοφος, γή-πεδον
 β) γεω-: γεω-γράφος, γεω-δαίτης (γη + δαίω), γεώ-λοφος (= γήλοφος), γεω-μέτρης, γεωργός (γη + *Έργον*, *Έργον*).

β) Επίθετο

415. Όταν το α' συνθετικό είναι επίθετο, κανονικά το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα του αρσενικού, ακόμη και αν το β' συνθετικό ή η όλη σύνθετη λέξη είναι γένους θηλυκού ή ουδετέρου: (*άκρα + πόλις*) *άκρό-πολις*· (*θερμαί + πύλαι*) *Θερμο-πύλαι*· (*χίλια + τάλαντι*) *χιλιο-τάλαντος*.

416. Όταν το α' συνθετικό είναι επίθετο διπλόθεμο της γ' κλίσης σε -υς (γεν. -εος), το σύνθετο σχηματίζεται από το θέμα που λήγει σε -υ: *βαρυ-άλητος*, *βαρύ-θυμος*, *βραδύ-πους*, *δασύ-μαλλος*, *εύθύ-γραμμος*, *όξύ-θυμος*, *ταχύ-πτερος* κ.ά.

417. α) Από τα κλιτά απόλυτα αριθμητικά επίθετα τα τέσσερα πρώτα, δηλ. τα *εἷς*, *δύο*, *τρεις*, *τέσσαρες*, ως πρώτα συνθετικά, γίνονται *μον(ο)-*, *δι-*, *τρι-*, *τετρα-*, ενώ τα λοιπά κρατούν το θέμα τους: *μονό-χειρ*, *μον-όφθαλμος*, *δι-ώβολον*, *τρι-μήνος*, *τετρά-πηχυσ*· *διακοσιο-μέδιμνος*, *πεντακοσι-άρχης*, *χιλιο-τάλαντος* κτλ.

β) Τα άκλιτα απόλυτα αριθμητικά επίθετα, ως πρώτα συνθετικά, ή μένουν αμετάβλητα (και παθαίνουν μόνο τις κανονικές φθογγικές παθήσεις) ή μετασχηματίζονται και λήγουν σε -α (κατά το *έπτά*, *έννέα*, *δέκα*, *τριάκοντα* κτλ.): *πεντε-τάλαντος*, *πεντ-ώβολον*, *πενθ-ήμερον*, *έξ-έτης*, *όκτώ-πους* (= που έχει μήκος, πλάτος ή ύψος οχτώ πόδια), *είκοσι-πηχυσ*, *έκατό-χειρ*, *έκατόμ-πους*· αλλά και: *πεντά-δραχμον*, *έξά-μηνος*, *όκτά-πους* (= που έχει οχτώ πόδια), *είκοσά-πηχυσ*, *έκατοντα-ετής* ή *-έτης* κτλ.

γ) Ρήμα

418. Όταν το α' συνθετικό είναι ρήμα, το σύνθετο σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα ή από το χρονικό (κανονικά του ενεργητ. αορίστου ή του μέλλοντα). Το θέμα αυτό κατά τη σύνθεση:

α) μένει αμετάβλητο, αν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν: *ἐχ-έγγυον, φθιν-όπωρον· ῥίψ-ασπις, λειψ-ανδρία, σεισ-άχθεια, ῥαψ-ωδός*.

β) μετασχηματίζεται και παίρνει το φωνήεν ε ή ι ή ο στο τέλος, αν το β' συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο: *ἐχ-έ-φρων, ἐχ-έ-μυθος, χαιρ-έ-κακος· ἀρχ-ι-τέκτων, ἀνεξ-ί-κακος, μνησ-ί-κακος, κρυσ-ί-νους· μειξ-ο-βάρβαρος, στρεψ-ό-δικος, φυγ-ό-πονος*.

419. Όταν το α' συνθετικό είναι ρήμα συνηρημένο σε -έω, τότε εμπρός από φωνήεν ο χαρακτήρας του θέματός του αποβάλλεται, ενώ εμπρός από σύμφωνο, στη θέση του χαρακτήρα ε, το θέμα παίρνει το φωνήεν ο:

(φιλέω -ῶ, θ. φιλε-): *φιλ-άνθρωπος*· αλλά: *φιλό-τιμος*

(μισέω -ῶ, θ. μισε-): *μισ-άνθρωπος*· *μισ-άνθρωπος*· αλλά: *μισο-τύραννος*.

2. Ἄκλιτο ως πρώτο συνθετικό

α) Επίρρημα

420. Τα επιρρήματα ως πρώτα συνθετικά:

α) μένουν αμετάβλητα (ή παθαίνουν μόνο τις κανονικές φθογγικές μεταβολές):

(ἀγχι = κοντά) *ἀγχι-αλος* (= που είναι κοντά στη θάλασσα), *ἀγχι-νους* (= συνετός, μυαλωμένος)·

(ἀεί = πάντοτε) *ἀει-θαλής, ἀει-κίνητος, ἀει-μνηστος*·

(ἄνω, κάτω, χαμαί κτλ.) *ἄνω-φερής, κατω-φερής, χαμαί-ζηλος, χαμ-ερπής*·

(δίς, τρίς κτλ.) *δισ-μύριοι, τρισ-μύριοι κτλ.*

(εὖ = καλά) *εὖ-γενής, εὖ-ελπίς, εὖ-τυχής κτλ.*

(πάλιν) *παλιν-ωδία, παλιγ-γενεσία, παλίρ-ροια* (βλ. § 70, 5 και § 68, 5)·

β) μετασχηματίζονται εμπρός από σύμφωνο και λήγουν σε ε ή ι ή ο (από αναλογία προς τα κλιτά):

(ἀγχι) *ἀγγέ-μαχος (ὄψε) ὄψι-μαθής· (ᾠπισθεν) ὠπισθό-δομος· (δίχα) διχό-βουλος· (ὁμοῦ) ὁμο-γάστριος, ὁμό-γλωττος, ὁμο-εθής κτλ.*

β) Πρόθεση

421. Οι κύριες προθέσεις ως πρώτα συνθετικά ή μένουν αμετάβλητες ή παθαίνουν τις κανονικές φθογγικές παθήσεις (ἐκθλιψη, συναίρεση, τροπή ή αποβολή συμφώνων κτλ.) και:

α) όταν το β' συνθετικό είναι ρήμα, έχουν κανονικά επιρρηματική σημασία: *ἀν-άγω* (= φέρνω επάνω), *εἰς-άγω* (= φέρνω μέσα), *ἐξ-άγω* (= φέρνω έξω), *κατ-έρχομαι* (= έρχομαι κάτω, κατεβαίνω), *καθ-ορῶ* (= βλέπω προς τα κάτω ή βλέπω καλά, καθαρά), *συμ-μένω* (= μένω μαζί), *συ-ζῶ* (= ζω μαζί).

β) όταν τὸ β' συνθετικό είναι όνομα, άλλοτε έχουν επιρρηματική σημασία, όπως *ἀμφι-θάλασσος* (= αυτός που έχει και από τα δύο μέρη θάλασσα), *ὑπό-στεγος* (= αυτός που βρίσκεται κάτω από στέγη), *σύν-τροφος* (*σύν* + *τροφή*) και άλλοτε έχουν απλή προθετική σημασία, όπως *ἐν-δοξος* (= «ὁ ἐν δόξῃ», φημισμένος), *ἐλ-λογος* (= «ὁ ἐν λόγῳ», λογικός), *παρά-λογος* (= «ὁ παρά λόγον», ο μη λογικός), *ὑπό-δικος* (= «ὁ ὑπό δίκην»).

γ) Αχώριστο μόριο

422. Τα αχώριστα μόρια όπως είδαμε (§ 370, 7), δε λέγονται ποτέ μόνα τους παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά και έχουν επιρρηματική σημασία (πβ. τα νεοελλ. *ξε-*: *ξε-γράφω*, *ξε-κουράζω* κτλ.).

423. Συνηθισμένα αχώριστα μόρια της αρχαίας είναι τα ακόλουθα:

α') Το *στερητικό* *ἀ-*, που σημαίνει στέρηση ή άρνηση εκείνου που δηλώνει το β' συνθετικό (*ἀ-καρπος*, *ἀ-υλος*, *ἀ-γνωστος*, *ἀ-δηλος*, *ἀ-γραπτος*).

Το *στερητ. ἀ-* εμπρός από φωνήεν συνήθως γίνεται *ἀν-* (*ἀν-άξιος*, *ἀν-ανδρος*, *ἀν-ίκανος*, *ἀν-ώμαλος*) ή μένει *ἀ-*, αν το β' συνθετικό άρχιζε άλλοτε από F ή σ (*ἀ-Φοπλος* - *ἀ-οπλος*: *ἀ-Φόρατος* - *ἀ-όρατος*: *ἀ-Γήτητος* - *ἀ-ήτητος*: *ἀ-Φωρος* - *ἀ-ωρος*: *ἀ-σупνος* - *ἀ-υπνος*: έτσι και με συναίρεση: *ἀκων* από το *ἀ-Φέκων*, *ἀ-έκων*: *ἀργός* από το *ἀ-Φεργός*, *ἀ-εργός*).

β') Το *επιτατικό* *ἀ-*, που επιτείνει την έννοια του β' συνθετικού: (*ἀ* + *τείνω*) *ἀ-τενής* (= πολύ τεντωμένος): (*ἀ* + θ. *χαν-* του *ἔ-χαν-ον*, αόρ. β' του *χάσκω*) *ἀ-χαν-ής* (= που χάσκει πολύ, πολύ ανοιχτός).

γ') Το *άθροιστικό* *ἀ-*, που σημαίνει άθροιση ή έχει την έννοια του 'μαζί': αυτό αρχικά είχε δασεία: *ἀ-πας*, *ἀ-πλοῦς* κτλ., αλλά η δασεία αποσιωπήθηκε πρώτα στις λέξεις που είχαν δασύπνοο σύμφωνο (*ἀ-δελφός*, *ἀ-κόλουθος*, κτλ.), και αργότερα από αναλογία και σε άλλες λέξεις.

δ') Το *στερητικό* *νη-*, που σημαίνει ό,τι και το *στερητικό* *ἀ-*, αλλά είναι πιο σπάνιο: (*νη* + *ποινή*) *νήποινος*, *νηποινει* (= ατιμώρητα), *νηνεμία* (με συναίρεση από το *νη* + *άνεμος* = έλλειψη ανέμων), *νωδός* (με συ-

ναίρ. από το νη + ὀδοῦς = που δεν έχει δόντια)· νη-πενθής (= που δεν πενθεῖ).

ε') Τα ἐπιτατικά ἀρι-, ἐρι-, ζα-, που σημαίνουν ὅ,τι και το επιτατικό ἀ-: ἀρί-δηλος (= πολύ φανερός), ἀρι-ζήλωτος (= πολύ ζηλωτός, αξιολη-λευτος), ἐρί-τιμος (= πολύτιμος), ζά-πλουτος (= πολύ πλούσιος).

ς') Το δυσ-, που έχει την ἔννοια του κακός, ἢ του δύσκολος (αντίθε-το του εὖ): δύσ-μορφος (= που έχει κακή μορφή, ἄσχημος), δυσ-τυχής (= κακότηχος), δύσ-βατος (= δυσκολοδιάβατος), δύσ-λυτος (= που λύνε-ται δύσκολα) κτλ.

ζ') Το ἡμι- (από το οποίο το επίθετο ἡμῖους = μισός): ἡμι-θανής, ἡμί-θεος κτλ.

Β' Δεύτερο συνθετικό

1. Κλιτό ως δεύτερο συνθετικό

α) Ουσιαστικό

424. Ὄταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό, ἡ σύνθετη λέξη μπορεί να εἶναι ἢ ουσιαστικό και αὐτή (π.χ. ἑλληνο-ταμίας) ἢ επίθετο (π.χ. πολυ-μήχανος).

1) Ὄταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό και ἡ σύνθετη λέξη εἶναι και αὐτή ουσιαστικό, τότε το β' συνθετικό συνήθως μένει αμετάβλητο: ἑλληνο-ταμίας, πρωτ-αγωνιστής, ἀρμ-άμαξα, κατα-δίκη· ἡμί-θεος, τραγ-έλαφος, ἀμφι-θέατρον· ἱερό-μαντις, χαμαι-λέων, ἀκρό-πολις.

2) Ὄταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό και ἡ σύνθετη λέξη εἶναι επίθετο, τότε το β' συνθετικό:

α) μένει αμετάβλητο, αν ἡ σύνθετη λέξη παίρνει μορφή επιθέτου (δι-κατάληκτου ἢ μονοκατάληκτου): ἀ-θάνατος, ἀ-καρπος, ἀ-χίτων, εὐ-δαίμων, εὐ-θυμος, πάν-δημος, πολυ-τροπος· ῥίψ-ασπις, ἄ-παις, μακρό-χειρ κ.ά.

β) μετασχηματίζεται κατὰ τα δευτερόκλιτα επίθετα σε -ος ἢ -ιος ἢ κατὰ τα τριτόκλιτα σε -ης, -ων:

σε -ος, δικατάλ.: (ἡμέρα) ἐφ-ἡμερος, (ἀρχή) ἀν-αρχος, (νεφέλη) ἀ-νέφελος, (αἷμα) δμ-αιμος, (σῶμα) ἀ-σώματος κ.ά.

σε -ιος: (θάλαττα) ἐπι-θαλάττιος, (φυλή) ἐμ-φύλιος, (οὐρα-νός) ἐπ-ουράνιος, (χθών, γεν. χθον-ός) ὑπο-χθόνιος, (νῦξ) παν-νύχιος κ.ά.

σε -ης, γεν. -ους, δικατάλ.:	(βάθος) ἄ-βαθής, (βάρος) ἄ-βαρής, ἰσο-βαρής, (πλά- τος) ἄ-πλατής, ἰσο-πλατής, (τέλος) εὐ-τελής, πολυ- τελής, (μέγεθος) εὐ-μεγέθης κ.ά.
σε -ων, γεν. -ονος, δικατάλ.:	(γνώμη) εὐ-γνώμων, (μνήμη) ἄ-μνήμων, (κτῆμα) ἀκτῆμων, (πρᾶγμα) ἄ-πράγμων, πολυ-πράγμων κ.ά.

β) Επίθετο

425. Τὸ ἐπίθετο ὡς β' συνθετικό μένει ἀμετάβλητο (γιατί ἡ σύνθετη λέξη εἶναι καὶ αὐτὴ ἐπίθετο μετὰ τὴν ἴδια κατάληξη): (βατός) ἄ-βατος, δύσ-βατος· (γνωστός) ἄ-γνωστος· (δῆλος) ἄ-δηλος, εὐ-δηλος· (θαυμαστός) ἀξιο-θαύμαστος· (ἴσος) ἄν-ισος· (καλός) πάγ-καλος· (μέγας) πάμ-μεγας· (ὄμαλος) ἄν-ώματος· (ποικίλος) πολυ-ποικίλος· (σοφός) πάν-σοφος· (συνήθης) ἄ-συνήθης κ.ά.

γ) Ρῆμα

426. Ὄταν τὸ β' συνθετικό εἶναι ρῆμα, ἡ σύνθετη λέξη μπορεῖ νὰ εἶναι πάλι ρῆμα, μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ ὄνομα οὐσιαστικό ἢ ἐπίθετο: (λέγω) προ-λέγω· (γράφω) λογο-γράφος· (σέβω) εὐ-σεβής.

1) Ὄταν ἡ σύνθετη λέξη εἶναι ρῆμα:

α) Το ρῆμα ὡς β' συνθετικό μένει ἀμετάβλητο, μόνο ἀν τὸ α' συνθετικό εἶναι πρόθεση:

(γράφω) ἀντι-γράφω, δια-γράφω, περι-γράφω, συγ-γράφω κτλ.

(τρέφω) ἀνα-τρέφω, δια-τρέφω, ἐκ-τρέφω, συν-τρέφω κτλ.

(ἴστημι) ἀν-ἴστημι, ἀνθ-ἴστημι, συν-ἴστημι, ὑφ-ἴστημι κτλ.

β) Ἀν α' συνθετικό εἶναι ἄλλο μέρος τοῦ λόγου ἐκτός ἀπὸ πρόθεση, τότε συνήθως δὲν σχηματίζεται σύνθετο ρῆμα, ἀλλὰ παρασύνθετο σε -έω ἀπὸ συγγενικό σύνθετο ὄνομα ποῦ φανερῶνει τὸ πρόσωπο ποῦ ενεργεῖ:

Πρόσωπο ποῦ ενεργεῖ:

σύνθ. ὄν. καλλιγράφος (ἀπὸ τὸ καλός + γράφω) παρασύνθ. ρ. καλλιγρα-
φῶ·

σύνθ. ὄν. ζωγράφος (ἀπὸ τὸ ζωός ἢ ζωή + γράφω) παρασύνθ. ρ. ζωγρα-
φῶ·

σύνθ. ὄν. ναυμάχος (ἀπὸ τὸ ναῦς + μάχομαι) παρασύνθ. ρ. ναυμαχῶ·

σύνθ. ὄν. ἀσεβής (ἀπὸ τὸ ἄ-στερ. + σέβω) παρασύνθ. ρ. ἀσεβῶ κτλ.

(πβ. § 430, α).

2) Ὄταν με ρῆμα ὡς β' συνθετικό σχηματίζεται ὄνομα (οὐσιαστικό

ή επίθετο), η σύνθετη λέξη (για να έχει μορφή ονόματος) παίρνει τις καταλήξεις -ς, -ης (γεν. -ου), -ος, -ης (γεν. -ους), -της, -τωρ:

- ς (θηρά-ω -ῶ) ὄρνιθο-θήρα-ς· (νικά-ω -ῶ) ὀλυμπιο-νίκη-ς· (μετρέ-ω -ῶ) γεω-μέτρη-ς· (ὠνέ-ομαι -οῦμαι) τελ-ώνη-ς· (γιγνώ-σκ-ω) ἀ-γνώ-ς, γεν. ἀγνώτ-ος (= ἀγνωστος ή εκείνος που αγνοεί)· (θνήσκω, θ. θνη-) ἡμι-θνή-ς, γεν. ἡμι-θνήτ-ος (= μισοπεθαμένος)· (φυλάττω, θ. φυλακ-, νυκτο-φύλακ-ς) νυκτοφύλαξ κ.ά.
- ης α' κλίσι.: (ἄρχ-ω) κωμ-ἀρχ-ης, σχολ-ἀρχ-ης· (δέψ-ω = κατεργάζομαι· μέλλ. δέψω) βυρσο-δέψ-ης· (πέτ-ομαι) ὑψι-πέτ-ης κ.ά.
- ος β' κλίσι.: (γράφ-ω) καλλι-γράφ-ος, λογο-γράφ-ος, ζω-γράφ-ος (από το ζωός ή ζωή + γράφω)· (ἄρχ-ω) γυμνασι-αρχ-ος, ταξι-αρχ-ος· (πήγ-νυ-μι) ναυ-πηγ-ός κ.ά.
- ῆς γεν. -οῦς, επιθ. γ' κλίσι.: (μανθάνω, θ. μαθ-) ἀ-μαθ-ῆς, εὐ-μαθ-ῆς, πολυ-μαθ-ῆς· (πειθ-ομαι) ἀ-πειθ-ῆς, εὐ-πειθ-ῆς· (πίπτω, θ. πετ-) γονυ-πετ-ῆς· (σεβ-ω) ἀ-σεβ-ῆς, εὐ-σεβ-ῆς· (στάζω, θ. σταγ-) αἶμο-σταγ-ῆς ή αἵματο-σταγ-ῆς κ.ά.
- της α' κλίσι.: (δί-δομι, θ. δο-) ἔργο-δό-της· (ἐλαύνω, θ. ἐλα-) ἄρματ-ηλά-της (βλ. § 409, 3), ἰχν-ηλά-της, στρατ-ηλά-της· (ἠγέ-ομαι -οῦμαι) ἀρχ-ηγέ-της· (τίθημι, θ. θε-) νομο-θέτης κ.ά.
- (τ)ωρ γεν. -τορος· (δαμάζω) παν-δαμά-τωρ· (κρατέ-ω -ῶ) θαλαττο-κράτ-ωρ κ.ά.

2. Ἄκλιτο ως δεύτερο συνθετικό

427. Λέξη ἀκλιτη ως β' συνθετικό μένει αμετάβλητη:
(ἄμα) ἄν-αμα· (ἄνω) ὑπερ-άνω· (πάλαι) ἔκ-παλαι, πρό-παλαι· (εὖγε) ὑπέρ-ευγε· (δέκα) ἔν-δεκα κ.ά.

Γ' Νόθα σύνθετα

428. **Νόθα σύνθετα** λέγονται οι λέξεις που έχουν ως α' συγθετικό ἀκέραιη πτώση ονόματος και ὄχι ἀπλό θέμα (βλ. § 374). Σ' αυτά το β' σύνθετικό ή μένει αμετάβλητο ή ἀλλάζει ὅπως στα κανονικά σύνθετα. Π.χ. (νέα + πόλις) Νεά-πόλις· (ναῦς, γεν. νεώς + οἶκος) νεώσ-οικος (= στίτι του πλοίου, τόπος ὅπου φυλάγονται τα πλοία, νεώριο)· (Ἑλλης + πόντος) Ἑλλήσ-ποντος· (δόρυ, δοτ. δορί + κτητός) δορί-κτητός· (γαστήρ, δοτ. γαστρί + μάργος = ἀχόρταγος, ὀρητικός) γαστρί-μαργός· (πᾶσι + γνωστός) πασί-γνωστός· (πῦρ, δοτ. πυρί + φλέγω) πυρί-φλεγής· (πυρί +

πνέω) πυρί-πνους· (πᾶσι + φαίνομαι, θ. φαν-) πασι-φανής· (νοῦν + ἔχω) νουν-εχής· (φῶς + φέρω, θ. φερ- = φορ-) φωσ-φόρος· (δόρυ + φέρω) δορυ-φόρος· (ἢ ἕως = πρῶι + φέρω) ἔωσ-φόρος (= που φέρνει το πρῶι, το ἄστρο Αυγέρινός) κ.ά.

Δ' Παρασύνθετα

429. Παρασύνθετα, όπως είδαμε (§ 378), είναι οι λέξεις που παράγονται από άλλες σύνθετες λέξεις. Π.χ. από τη σύνθετη λέξη *φιλό-νικος* (*φιλῶ* + *νίκη*) παράγεται η παρασύνθετη *φιλονικέω* -ῶ· από τη σύνθετη λέξη *εὐ-γενής* παράγεται η παρασύνθετη *εὐγένεια* κτλ. Από τις παρασύνθετες λέξεις σχηματίζονται νέες παράγωγες λέξεις με τις γνωστές παραγωγικές καταλήξεις (πβ. § 379, 2 και 3):

(*σῦκον* + *φαίνω*, θ. φαν-, σύνθετο: *συκο-φάν-της*) παρασύνθετα: *συκοφαντέω* -ῶ και *συκοφαντία*·

(*εὐ* + *δαίμων*, σύνθ. *εὐ-δαίμων*) παρασύνθ. *εὐδαιμονέω* -ῶ και *εὐδαιμονία* κτλ.

430. Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

α) Ρήματα σε -έω ἢ και ἄλλα: από το συνθ. *ἀ-σθεν-ής* (στερητ. *ἀ-* + *σθένος*) παρασύνθ. *ἀσθενέω* -ῶ· ἔτσι και: (*ἀ-τυχής*) *ἀτυχῶ*, (*δυσ-τυχής*) *δυστυχῶ*, (*εὐτυχής*) *εὐτυχῶ*· (*δενδρο-τόμος*) *δενδροτομῶ*, (*εὐ-εργέτης*) *εὐεργετῶ*, (*ζω-γράφος*) *ζωγραφῶ*, (*καλλι-γράφος*) *καλλιγραφῶ*, (*ναυμάχος*) *ναυμαχῶ*, (*νυκτο-φύλαξ*) *νυκτοφυλακῶ*, (*οἰκο-δόμος*) *οἰκοδομῶ*, (*ξιφο-μάχος*) *ξιφομαχῶ*· (*δυσ-* + *χείρ*, θ. *χερ-* = *δυσχερής*) *δυσχεραίνω*, (*ἀ-κόλαστος*) *ἀκολασταίνω*, (*ἀ-νόητος*) *ἀνοηταίνω* κ.ά. Πβ. § 426, 1, β.

β) Ουσιαστικά ἀφηρημένα ἢ ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο: (*ἀ-μελής*) *ἀμέλεια*· (*δυσ-χερής*) *δυσχέρεια*· (*εὐ-γενής*) *εὐγένεια*· (*ἐφίσταμαι*) *ἐπιστάτης*· (*προ-ίσταμαι*) *προστάτης*· (*προ-δίδωμι*) *προδότης*· (*ἀ-τακτος*) *ἀταξία*· (*ἀντι-γράφω*) *ἀντιγραφή*, *ἀντιγραφεύς*· (*ἀντι-λαμβάνομαι*) *ἀντίληψις*, *ἀντιλήπτωρ* κ.ά.

γ) Επίθετα ρηματικά σε -τος ἢ -τέος ἢ και ἄλλα: (*δια-βαίνω*) *διαβατός*, *διαβατέος*· (*ἀφ-αιρῶ*) *ἀφαιρετέος*· (*προ-τιμῶ*) *προτιμητέος*· (*ἐκ-λέγω*) *ἐκλεκτέος*· (*ἀπο-δέχομαι*) *ἀποδεκτέος*· (*ἀπο-δείκνυμι*) *ἀποδεικτέος*· (*ἀπο-δίδωμι*) *ἀποδοτέος*· (*δια-φαίνομαι*) *διαφανής*· (*ἐπι-φαίνομαι*) *ἐπιφανής*· (*προ-πίπτω*) *προπετής* κ.ά.

431. Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ἢ περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία ἔννοια, ἀλλά δεν ενώνονται σε σύνθετη λέξη. Π.χ.

(*Ἄρειος Πάγος*) *Ἄρεοπαγίτης* (βλ. § 60, 2)· (*παρὰ θάλασσαν*) παρα-

θαλάσσιος· (παρά ποταμὸν) παραποτάμιος· (Μεγάλη πόλις) Μεγαλοπολίτης· (ἀνὴρ [θ. ἀνδρ-] ἀγαθός) ἀνδραγαθία· (καλὸς κάγαθος) καλοκαγαθία· (ἐν χειρὶ [τίθημι]) ἐγχειρίζω, (κατὰ χώραν [τίθημι]) καταχωρίζω· (μετὰ χεῖρας [ἔχω]) μεταχειρίζομαι· ([ὁ] ἀπὸ [τῶν] χειρῶν [τόν] βίον) ἀποχειροβίτος κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: Ἅγιος Τάφος - Αἰγιοταφίτης· Βόρεια Ἡπειρος - Βορειοηπειρώτης· Ερυθρός Σταυρός - ερυθροσταυρίτης· δημόσιος υπάλληλος - δημοσιοῦπαλληλικός· ἔξω φρενῶν - ἐξωφρενικός κ.ά.).

Ε' Τονισμός των συνθέτων

432. Ὅπως εἶδαμε (§ 39, 5), στις σύνθετες λέξεις ο τόνος κανονικά ανεβαίνει ως την τελευταία συλλαβή του α' συνθετικού, αν το επιτρέπει η λήγουσα.

Αντίθετα με τον κανόνα:

1) Τα σύνθετα (και παρασύνθετα) ουσιαστικά σε -α, -η, -μος, -εως, -της, -τηρ τονίζονται στη λήγουσα όπως και τα αντίστοιχα απλά: (φορά) μισθοφορά, ἐκδορά, προσλαλιά· (βολή) ἀποβολή, διακοπή, συγγραφή· (λογισμός) συλλογισμός, περισπασμός, συναγεμμός· (βασιλεύς) ἀντιβασιλεύς, ἀρχιερεύς, διαβολεύς· (ἀγωνιστής) ἀνταγωνιστής, πρωταγωνιστής, συμμαθητής κ.ά.

2) Τα σύνθετα (και παρασύνθετα) επίθετα σε -ης (-ες) της γ' κλίσης που έχουν δεύτερο συνθετικό ρηματικό θέμα ή θέμα ουδετέρου σε -ος συνήθως τονίζονται στη λήγουσα: ἀμελής (-ές), ἑλλιπής, εὐπρεπής, θεοφιλής, συμμιγής· εὐγενής, εὐειδής, ἀβαθής κ.ά.

Τονίζονται όμως στην παραλήγουσα όσα λήγουν σε -αντης, -αρκης, -ηθης, -ηρης, -μηκης, -ωδης, -μεγεθης: ἀν-άντης (= ανηφορικός), ουδέτ. ἀν-αντες (το β' συνθετικό ἄντα, επίρρ. = ἀπέναντι, ἀπό την πρόθ. ἀντι)· ἔτσι και: κατάντης (= κατηφορικός), προσάντης (= που υψώνεται ἀπέναντι)· αὐτ-ἀρκης, ουδ. αὐτ-αρκες· εὐ-ήθης (= ἀνόητος), ουδ. εὐ-ηθες· συν-ήθης, ουδ. σύν-ηθες· ξιφ-ήρης, ουδ. -ῆρες· ποδ-ήρης, ουδ. -ῆρες· εὐ-μήκης, ουδ. εὐ-μηκες· οὐρανο-μήκης, ουδ. οὐρανό-μηκες· δυσ-ώδης, εὐ-ώδης, ουδ. -ῶδες· εὐ-μεγέθης, ουδ. εὐ-μέγεθες. Επίσης τα επίθ. ἀν-αλήθης, φιλ-αλήθης, ουδ. -άληθες κ.ά.

3) Τα παρασύνθετα επίθ. σε -ικος που παράγονται ἀπό σύνθετα ρήματα, τονίζονται στη λήγουσα, όπως και τα απλά, και είναι τρικατάληκτα:

(ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτικός, (ἐπι-τίθεμαι) ἐπιθετικός, (προ-τρέπω) προ-τρειπτικός, (συμβουλευώ) συμβουλευτικός κ.ά.

4) Από τα παρασύνθετα ρηματ. επίθ. σε -τος που παράγονται από ρήματα με α' συνθετικό πρόθεση:

α) όσα σημαίνουν κάτι που μπορεί να γίνει τονίζονται στη λήγουσα και είναι τρικατάληκτα: (ἀνέχομαι) ἀνεκτός (= που μπορεί να τον ανεχτεί κανείς), (διαβαίνω) διαβατός, (διαλύω) διαλυτός, (ἐξαιρῶ) ἐξαιρετός (= που μπορεί να εξαιρεθεί), (ἐπαινῶ) ἐπαινετός κ.ά.

β) όσα έχουν τη σημασία του παθητ. παρακειμένου τονίζονται στην προπαραλήγουσα και είναι δικατάληκτα: (διαλύω) διάλυτος, -ος, -ον (= διαλυμένος), (διαχέω) διάχυτος, (ἐξαιρῶ) ἐξάιρετος (= που έχει εξαιρεθεί, διαλεγμένος), (περιρρέω) περιρρυτός κ.ά.

5) Τα σύνθετα ρηματ. επίθ. σε -τος, με α' συνθετικό αχώριστο μόριο ή άλλο μέρος του λόγου εκτός από πρόθεση τονίζονται στην προπαραλήγουσα σύμφωνα με το γενικό κανόνα για τον τονισμό των συνθέτων και είναι δικατάληκτα: (ἄ- + βατός) ἄβατος, -ος, -ον, (δυσ- + βατός) δύσβατος, (ἡμι- + βρωτός) ἡμίβρωτος, (θεός + ἐλατός από το ἐλαύνω) θεήλατος, (αὐτός + κινητός) αὐτοκίνητος, (ἕτερος + κινητός) ἑτεροκίνητος κ.ά.

6) Τα παρασύνθετα ρηματικά επίθ. σε -τέος παράγονται από σύνθετα ρήματα με α' συνθετικό πρόθεση και φυλάγουν πάντα τον τόνο στην παραλήγουσα: (δια-βαίνω) διαβατέος, (ἀπο-δείκνυμι) ἀποδεικτέος, (ἀπο-δίδωμι) ἀποδοτέος, (ἐπι-τρέπω) ἐπιτρεπτέον, (κατα-βάλλω) καταβλητέον, (καθ-αιρῶ) καθαιρετέον κτλ.

7) Από τα σύνθετα ονόμ. σε -ος της β' κλίσης, που το α' συνθετικό τους είναι θέμα ονόματος ή αντωνυμίας και το β' συνθετικό θέμα ρήματος:

α) όσα έχουν παθητική ή αμετάβατη σημασία προπαροξύνονται: αὐτό-γραφος (= που γράφτηκε απ' αυτόν τον ίδιο), πρωτό-τοκος (= που γεννήθηκε πρώτος), αὐτό-μολος (= που ἦρθε ο ίδιος, μόνος του), ἰσόρροπος (= που ρέπει εξίσου και προς τα δύο μέρη) κ.ά.

β) όσα έχουν ενεργητ. μεταβατική σημασία παροξύνονται, αν η παραλήγουσα είναι βραχύχρονη: λογο-γράφος (= που γράφει λόγους), λιθο-βόλος (= που ρίχνει πέτρες), οἶνο-χόος (= που χύνει κρασί), πρωτο-τόκος (= που γέννησε πρώτη φορά), σιτο-φάγος (= που τρώει σιτάρι) κ.ά. οξύνονται όμως, αν η παραλήγουσα είναι φύσει ή θέσει μακρόχρονη: κυν-ηγός, ναυ-πηγός, στρατ-ηγός, παιδ-αγωγός, ἀργυρ-αμοιβός, ἵππο-βοσκός, ψυχο-πομπός κ.ά.

Στ' Σημασία των συνθέτων

433. Τα σύνθετα κατά τη σημασία τους χωρίζονται σε **προσδιοριστικά, αντικειμενικά, κτητικά και συνδετικά ή παρατακτικά.**

α) Προσδιοριστικά σύνθετα

434. Προσδιοριστικά λέγονται τα σύνθετα που το πρώτο συνθετικό τους προσδιορίζει το δεύτερο. Όταν δηλ. το σύνθετο αναλυθεί κατά τη σημασία του, το α' συνθετικό γίνεται προσδιορισμός του δεύτερου, ή επιρρηματικός (καθαρός επιρρηματικός ή εμπρόθετος) ή προσδιορισμός σε πτώση γενική:

επιθ. προσδιορισμός: *ἀκρόπολις* (= **ἄκρα πόλις**), *πλαγίαιλος* (= **πλάγιος αἰλός**)

επιρρ. » *ὄψιμαθής* (= **ὁ ὄψι μαθών**), *παλαιγενής* (= **ὁ πάλαι γενόμενος**)

εμπρόθ. » *ὄρεσίτροφος* (= **ὁ ἐν ὄρει τρεφόμενος**), *χειροποίητος* (= **ὁ διὰ χειρὸς πεποιημένος**)

προσδ. με γενική: *δημοκρατία* (= **δήμου κράτος**)
θεογονία (= **θεῶν γένεσις**) κ.ά.

(πβ. τα νεοελλ.: *κοκκινόχωμα* = κόκκινο χῶμα· *κρυφομιλώ* = μιλω κρυφά· *σιδερόφραχτος* = φραγμένος με σίδερα· *νεροπότηρο* = ποτήρι του νερού κτλ.).

β) Αντικειμενικά σύνθετα

435. Αντικειμενικά λέγονται τα σύνθετα που, όταν αναλυθούν κατά τη σημασία τους, το ένα συνθετικό μέρος γίνεται αντικείμενο του άλλου:

ρίψασις (= **ὁ ρίπτων τὴν ἀσπίδα**)· *μισάνθρωπος* (= **ὁ μισῶν τοὺς ἀνθρώπους**)· *λογογράφος* (= **ὁ γράφων λόγους**)· *λιθοτόμος* (= **ὁ τέμνων λίθους**) κ.ά. (Πβ. τα νεοελλ.: *ὠροδείκτης* = που δείχνει την ὥρα· *μελισσοφάγος* = πουλί που τρώει τις μέλισσες κτλ.).

γ) Κτητικά σύνθετα

436. Κτητικά σύνθετα λέγονται ὅσα φανερώνουν κτήση. Αυτά μπορούν να αναλυθούν στη μετοχή ἔχων (ή ἄλλη κατάλληλη) με αντικείμενο το β' συνθετικό και επιθετικό προσδιορισμό του το α' συνθετι-

κό: *μακρόχειρ* (= ὁ ἔχων μακρὰς χεῖρας)· *κακοδαίμων* (= ὁ ἔχων κακὸν δαίμονα, *κακὴν τύχην*)· *λευκόθριξ* (= ὁ ἔχων λευκὰς τρίχας)· *δίδραχμον*, ενν. *νόμισμα* (= τὸ ἔχον τιμὴν δύο δραχμῶν)· *πολύ-καρπος* (= ὁ ἔχων, ὁ παράγων πολλοὺς καρπούς) κ.ά.

(Πβ. τα νεοελλ.: *ξανθομάλλης* = εκείνος που ἔχει ξανθὰ μαλλιά· *γαλανομάτης* = εκείνος που ἔχει γαλανὰ μάτια κτλ.).

δ) Συνδεδεικτά ἢ παρατακτικά σύνθετα

437. Συνδεδεικτά ἢ παρατακτικά λέγονται τα σύνθετα που σημαίνουν ὅ,τι και τα συνθετικά τους μέρη ενωμένα με το σύνδεσμο *καί*:

τραγ-έλαφος (*τράγος καὶ ἔλαφος*)· *ιατρό-μαντις* (*ἰατρός καὶ μάντις*)· *γλυκύ-πικρός* (*γλυκὺς καὶ πικρός*)· *λευκο-μέλας* (*λευκὸς καὶ μέλας*) κ.ά.

35ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΛΛΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΛΕΞΕΩΝ

438. Είδαμε (§ 372) ὅτι οἱ περισσότερες λέξεις τῆς ἐλληνικῆς σχηματίστηκαν ἀπὸ ἄλλες με παραγωγή ἢ με σύνθεση, κατὰ τοὺς κανόνες που αναγράφονται στα δύο προηγούμενα κεφάλαια. Πολλές ὅμως λέξεις σχηματίστηκαν και με δύο ἄλλους τρόπους που εἶναι: α) ἡ **ονοματοποιία** και β) ἡ **ἀλλαγὴ τοῦ γραμματικοῦ εἶδους**.

α) Ονοματοποιία

439. Ονοματοποιία λέγεται ὁ ἰδιαιτερός τρόπος σχηματισμοῦ λέξεων ἀπὸ μίμηση ὀρισμένων ἤχων. Π.χ. ἡ λ. *δοῦπος* δεν σχηματίστηκε με παραγωγή ἢ με σύνθεση, παρὰ ἀπὸ μίμηση τοῦ ὑπόκωφου ἤχου *δουπ-* με προσθήκη τῆς κατάληξης *-ος*. Εἶναι δηλ., ὅπως λέγεται, λέξη *πεποιημένη* (φτιαγμένη). Ἡ λέξη που σχηματίζεται με τέτοιο τρόπο λέγεται **ονοματοποιημένη λέξη**. Εννοεῖται ὅτι ἀπὸ μια ὀνοματοποιημένη λέξη μποροῦν νὰ σχηματιστοῦν ἔπειτα νέες παράγωγες λέξεις με τῆς γνωστῆς παραγωγικῆς καταλήξεις: *δοῦπος*: *δουπ-έω -ῶ* (ομηρ.).

440. Οἱ ὀνοματοποιημένες λέξεις εἶναι ὀνόματα ἢ ρήματα που σχηματίστηκαν:

α) Από μίμηση φυσικών ήχων:

βόμβω (αρχικά για τον άνεμο = ήχος εξακολουθητικός και υπόκωφος):
βομβέω -ῶ.

βλύζω (για υγρά = αναπηδώ, αναβλύζω): *βλύσις, βλύσμα*.

βρέμω (αρχικά για το κύμα = ηχώ με πάταγο): *βρόμος* (= ήχος βροντερός, πάταγος).

καχλάζω (για υγρά που βρίσκονται σε κίνηση, αναταραχή = κοχλάζω):
κάχλασμα.

παφλάζω (αρχικά για τα κύματα = ηχώ με θόρυβο): *πάφλασμα*.

ρόθος (= ορμητικός ήχος, πάταγος κυμάτων): *ροθέω -ῶ* (= βουίζω), *ρόθιος* (= εκείνος που ορμά με θόρυβο).

ρόχθος (για κύματα που βρίσκονται σε αναταραχή = πάταγος, βοή): *ροχθέω -ῶ*. (πβ. τα νεοελλ.: *πλατσαρίζω, μπουμπουνίζω, μπουμπουνητό* κτλ.).

β) Από μίμηση ήχου αντικειμένων που κάνουν κρότο ή ενεργειών που προκαλούν θόρυβο:

δούπος (= βαρύς υπόκωφος ήχος): *δουπέω -ῶ*. απ' αυτό και *γδοῦπος*, κυρίως στα σύνθετα, όπως το ποιητ. σύνθ. *ἐρί-γδουπος* (= που ηχεί βροντερά).

κλαγγή (= ήχος του τόξου, όταν εκτοξεύεται το βέλος): *κλαγγάζω* και *κλαγγάνω, κλαγγώδης, κλαγγηδόν* (= με κλαγγή).

κτύπος (= δυνατός ήχος, κρότος): *κτυπέω -ῶ, κτύπημα* κτλ.

σιζώ (= βγάζω ήχο σαν σφύριγμα, όπως το καυτό μέταλλο όταν βυθίζεται σε κρύο νερό): *σιγμός* (= ήχος σαν σφύριγμα).

τρίζω (= παράγω ιδιαίτερο ήχο σαν τρίξιμο): *τριγμός*.

τρώγω (= τρώγω κάτι σκληρό, κριτσανίζω): *τρώκτης* κτλ.

(Πβ. τα νεοελλ.: *τραντάζω, τσακίζω, τσιτσιρίζω, κριτσανίζω* κτλ.).

γ) Από μίμηση φωνών ή επιφωνημάτων του ανθρώπου:

αιάζω (= κράζω *αιαί*, θρηνώ): *άλαλάζω* (= βγάζω την κραυγή *άλαλαί* που μ' αυτήν άρχιζαν τη μάχη): *άλαλητός· έλελιζώ* (= βγάζω την πολεμική κραυγή *έλελεῦ*): *κα(γ)χάζω* (= χαχανίζω, γελώ ηχηρά): *κα(γ)χασμός· κιχλιζώ* (= γελώ προσποιητά): *κιχλισμός· κραυγή* (= δυνατή φωνή): *κραυγάζω· οίμώζω* (= φωνάζω *οίμοι*, θρηνώ): *οίμωγή* κ.ά. (Πβ. § 403).

δ) Από μίμηση της φωνής των ζώων:

βαῦζω (για σκύλους = γαβγίζω· αλλά και για ανθρώπους = ουρλιάζω): *βληχάομαι -ῶμαι* (γι' αρνιά και για γίδες = βελάζω), *βληχή* (= βέλαισμα): *βρυχάομαι -ῶμαι* (κυρίως για λιοντάρια), *βρυχή, βρυχηθμός, βρύχημα* (= άγρια φωνή, μούγκρισμα): *κακάβη* (= η πέρδικα, που ονομάστηκε

έτσι από τη φωνή της), *κακαβίζω* ή *κακάζω* (για τη φωνή της πέρδικας = *κακαρίζω*)· *κοκκύζω* (για την κραυγή του κούκου· *κόκκυξ* = ο κούκος)· *κράζω* (κυρίως για κοράκια, βατράχους κτλ. αλλά και για ανθρώπους)· *κραυγάζω* (για σκύλους, κοράκια κτλ. αλλά και γι' ανθρώπους = βγάζω δυνατή φωνή)· *κρώζω* (για το κοράκι, την κουρούνα και γι' άλλα πουλιά), *κραυγμός* (= κραυγή κορακιού ή κουρούνας)· *πιπ(π)ίζω* (για τα πουλιά)· *τιτίζω* (για τα πουλιά) κ.ά.

(Πβ. τα νεοελλ.: *ζουζούνι, καρακάξα, κουκουβάγια* κτλ., που ονομάστηκαν έτσι από τον ήχο της φωνής τους).

β) Αλλαγή του γραμματικού είδους

441. Πολλές φορές μια λέξη όχι μόνο μεταβάλλει την αρχική σημασία της, αλλά και μεταπηδά από ένα μέρος του λόγου σε άλλο. Π.χ. στην αρχαία γλώσσα η λ. *τριήρης* αρχικά ήταν επίθετο και λεγόταν μαζί με το ουσιαστικό *ναῦς*: *τριήρης ναῦς* (= πλοίο με τρεις σειρές κουπιά)· έπειτα με παράλειψη του ουσ. *ναῦς* η λ. *τριήρης* πήρε τη σημασία του ουσιαστικού. Έτσι και: *ὁ ἐπιμελούμενος* είναι μετοχή (με το άρθρο της), αλλά πολλές φορές στη φράση χρησιμοποιείται αντί για το επίθετο *ὁ ἐπιμελής* κτλ. (Πβ. στα νεοελλ.: τα επίθ. *μηχανικός, εκπαιδευτικός, νομικός* κτλ. σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνουν σημασία ουσιαστικών και σημαίνουν πρόσωπα που ασκούν τα σχετικά επαγγέλματα· αντίθετα κάποτε μερικά ουσιαστικά χρησιμοποιούνται σαν επίθετα· π.χ. *λιοντάρι* = γενναίος, *λαγός* = δειλός κτλ.).

Στις περιπτώσεις αυτές έχουμε **αλλαγή του γραμματικού είδους**, που λέγεται και **καταχρηστική παραγωγή**.

Στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, η αλλαγή του γραμματικού είδους των λέξεων είναι πολύ συνηθισμένη:

α) **Κύρια ονόματα προσώπων** γίνονται από κοινά ουσιαστικά, επίθετα ή μετοχές: *Γνάθων -ωνος* (από το μεγεθυντικό *γάθων*), *Ευθύφρων -ωνος* (από το επίθ. *εὐθύφρων* = αυτός που σκέφτεται σωστά), *Θάλλων -ωνος* (από τη μετοχή ενεστ. του ρ. *θάλλω*), *Λύσων -ωνος* (από τη μετοχή μέλλ. του ρ. *λύω*), *Πείσων -ωνος* (από τη μετοχή μέλλ. του ρ. *πείθω*) κ.ά. (πβ. τα νεοελλ. *Δοντάς, Μαγουλάς, Στρατηγός, Λιανός, Καλούμενος*) κτλ. Και με ανέβασμα ή κατέβασμα του τόνου: (*φαιδρός*) *Φαῖδρος*, (*πυρρός*) *Πύρρος*, (*σιμός*) *Σῆμος*, (*δημοσθενής*) *Δημοσθένης*, (*ἰσοκρατής*) *Ἰσοκράτης*, (*πολυκρατής*) *Πολυκράτης*, (*περικλεής*) *Περικλέης* -ῆς, (*σωζόμενος*) *Σωζομένος*, (*ἀκούμενος*) *Ἀκουμένος* κ.ά. (Πβ. τα νεοελλ.: *σταυρός - Σταύρος· χοντρός - [Χόντρος] Χόνδρος* κτλ.).

β) **Τοπωνυμίες** (γεωγραφικά ονόματα) γίνονται από κοινά ουσιαστικά ή επίθετα: *Μαραθῶν* (από το περιεκτικό *μαραθῶν* = τόπος που έχει πολλά μάρμαθα), *Σικυῶν* (από το περιεκτικό *σικυῶν* = τόπος όπου παράγονται πολλά αγγούρια· *σικυός* = αγγούρι), *Κεραμεικός* (από το επίθ. *κεραμεικός*). Έτσι και: *Ἑλλάς*, *Κρόνιον*, *Ἀρτεμίσιον*, *Θησεῖον*, που αρχικώς ήταν επίθετα, έγιναν έπειτα ουσιαστικά από παράλειψη του αρχικού ουσιαστικού που συνόδευαν (*Ἑλλάς γῆ ἢ χώρα*, *Κρόνιον ἱερόν*) κτλ.

γ) **Κοινά ουσιαστικά** (προσηγορικά) γίνονται από επίθετα: *κεραμεική*, *μαντική*, *πολεμική* κτλ. (ενν. *τέχνη*)· *θεωρικά*, *στρατιωτικά* κτλ. (ενν. *χρήματα*)· *νικητήρια*, *σωτήρια* κτλ. (ενν. *ἱερά*).

Επίσης ως ουσιαστικά χρησιμοποιούνται επίθετα και μετοχές με το άρθρο τους, που αρχικά ήταν επιθετικοί προσδιορισμοί ουσιαστικών που παραλείπονται: *ὁ ἀγαθός*, *ὁ σοφός*, *ὁ πλούσιος* κτλ. (ενν. *ἄνθρωπος ἢ ἀνὴρ*)· *οἱ ἄριστοι*, *οἱ ὀλίγοι*, *οἱ πολλοὶ* (ενν. *πολίται*)· *οἱ ζῶντες*, *οἱ τεθνεῶτες*, *οἱ προγεγενημένοι*, *οἱ παρόντες*, *οἱ ἀπόντες* (ενν. *ἄνθρωποι*)· *ὁ λέγων* (= ο ρήτορας), *ὁ διώκων* (= ο κατήγορος), *ὁ φεύγων* (= ο κατηγορούμενος), *οἱ ἔχοντες* (= οι πλούσιοι), *ὁ νικῶν* (= ο νικητής), *ἡ εἰμαρμένη* (= η μοίρα), *ἡ ἐπιούσα* (= η επόμενη μέρα), *τὸ παρελθόν*, *τὸ παρόν*, *τὸ μέλλον*, *τὸ δέον*, *τὸ προσῆκον* κ.ά.

Έτσι μερικά επίθετα και μερικές μετοχές έγιναν στο τέλος τέλεια ουσιαστικά: *τριήρης*, *τετρήρης*, *πεντήρης* (ενν. *ναῦς*), *ὁ ἄρχων* (= αρχηγός, κυβερνήτης), *ἡ αἴθουσα* (μετοχή του ρ. *αἴθω* = λάμπω: αυτή που λάμπει, ενν. *στοά*) κ.ά.

δ) Ως **επίθετα** χρησιμοποιούνται πολλές επιθετικές μετοχές (επιθετικοί προσδιορισμοί): *ὁ λάμπων ἥλιος* (= *ὁ λαμπρὸς ἥλιος*), *ἡ εὐδαιμονούσα χώρα* (= *ἡ εὐδαίμων χώρα*), *τὸ ζέον ὕδωρ* (= *τὸ θερμὸν ὕδωρ*), *ὁ εὐδοκμῶν ποιητής* (= *ὁ εὐδόκιμος ποιητής*), *οἱ εὐποροῦντες πολῖται* (= *οἱ εὐποροὶ πολῖται*) κ.ά.

ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Κυριολεξία και μεταφορά

442. Οι λέξεις κάθε γλώσσας εκφράζουν γενικά ορισμένες έννοιες: *ἄνθρωπος, γῆ, οὐρανός, καλός, κακός, ἔρχομαι, λέγω* κτλ. (βλ. § 6 και § 27).

Αλλά πολλές φορές στην αρχαία ελληνική (όπως και στη νέα και σε άλλες γλώσσες) οι λέξεις δεν χρησιμοποιούνται στη μία μόνο, την αρχική (και βασική) σημασία τους με την οποία δηλώνεται ορισμένη έννοια· συχνά η βασική αυτή σημασία τους μεταφέρεται σε άλλες έννοιες. Έτσι π.χ. η αρχαία λέξη *ῥεύμα* σήμαινε καθετί πού ρέει, τρέχει, ιδίως για τα υγρά· αργότερα όμως η σημασία της μεταφέρθηκε και σε έννοιες νοητών πραγμάτων, και είπαν: *τὸ τῆς τύχης ῥεύμα μεταπίπτει ταχύ*, για να δείξουν πόσο μοιάζει η τύχη των ανθρώπων με ένα ποτάμι που ολοένα κυλά, άρα αλλάζει, μεταβάλλεται. Η χρήση μιας λέξης στην αρχική, την κύρια σημασία της, λέγεται **κυριολεξία**, στην παραλλαγμένη σημασία της λέγεται **μεταφορά** ή **μεταφορική χρήση**.

443. Η μεταφορική χρήση των λέξεων, που δίνει στο λόγο εκφραστικότητα και ζωηρότητα, είναι συχνή στην αρχαία ελληνική. Έτσι, μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

α) **Ουσιαστικά:** η λ. *βλαστός* σημαίνει κυριολεκτικά το νέο κλαδί ενός φυτού (βλαστάρι, κλωνάρι)· η ίδια λέξη μεταφορικά σημαίνει το τέκνο· η λ. *ἔρκος* (= φραγμός) λέγεται κυριολεκτικά για τον περίβολο της αυλής, χρησιμοποιείται όμως μεταφορικά στις φράσεις *ἔρκος ὀδόντων* (= περίφραγμα που σχηματίζουν τα δόντια), *ἔρκος πολεμιστῶν* (= αμυντική παράταξη πολεμιστῶν).

Έτσι και: *ποιμῆν* (μτφ. = ηγεμόνας, άρχοντας), *ἡμέρας βλέφαρον* (αντί: *ἡμέρας ὀφθαλμός*, μτφ. = ήλιος), *λιμῆν* (μτφ. = καταφυγή, καταφύγιο), *κυβερνήτης* (κυριολ. = κυβερνήτης πλοίου, πηδαλιούχος· μτφ. = άρχοντας που κυβερνά την πόλη), *οἶστρος* (κυριολ. = βοϊδόμυγα· μτφ. = καθετί που ερεθίζει, διέγερση), *χειμῶν* (κυριολ. = χειμώνας, κακοκαιρία· μτφ. = δυστυχία, συμφορά), *ἔαρ* (κυριολ. = άνοιξη· μτφ. — νεανική ηλικία), *σκάφος* (κυριολ. πλοίο· μτφ. «σκάφος της πόλεως» = πολιτεία) κ.ά.

β) **Επίθετα:** *τείχη χαλκᾶ καὶ ἀδαμάντινα* (= δυνατά), *ύγεια χρυσῆ*

(= πολύτιμη), *ἡμέρα χρυσῆ* (= ηλιόλουστη), *ανήρ σκληρός* (= αυστηρός, πεισματάρης), *μαλακός* (= ήπιος, πράος ή άτολμος, δειλός), *θυμός σιδηροῦς* (= ψυχή σκληρή, αλύγιστη), *γέροντες πρίνινοι* (= δυνατοί και ακμαίοι), *ψιλός* (κυριολ. για το έδαφος = άδεντρος· για ζώα = άτριχος· μτφ. = στερημένος από κάτι, ακάλυπτος· πβ. *στρατιώτης ψιλός* = ελαφρά οπλισμένος· *ἡ ψυχὴ ψιλὴ οὐσα τοῦ σώματος* = στερημένη από το σώμα, χωρίς το σώμα· *νεκρός ψιλός* = που δεν σκεπάστηκε με χόμα κτλ.), *περόεις* (κυριολ. = φτερωτός· μτφ. = ελαφρός, φευγαλέος) κ.ά.

γ) **Ρήματα:** *δάκνω* (κυριολ. = δαγκάνω· μτφ. = λυπώ), *ύφαινω* (κυριολ. *ύφαινω ἴστόν*· μτφ. *ύφαινω δόλον* = παρασκευάζω δόλο, δολοπλοκώ), *άνθῶ* (κυριολ. για φυτά· μτφ. = ακμάζω), *αναχαιτίζω* (κυριολ. = σταματώ το άλογο κρατώντας το από τη χαιτή· μτφ. = σταματώ κάτι με τη δύναμή μου, συγκρατώ), *στέγω* (κυριολ. = στεγάζω, σκεπάζω· μτφ. = προστατεύω, υπερασπίζω), *ἡγοῦμαι* (κυριολ. = προπορεύομαι· μτφ. = άρχω), *λάμπω* (κυριολ. = παρέχω φως, λαμποκοπώ· μτφ. = διακρίνομαι, διαπρέπω, π.χ. *λάμπει ἡ ἀρετή*, ή φαίνομαι φαιδρός, χαρούμενος, π.χ. *φαιδρός λάμποντι μετώπω*), *πίνω* (κυριολ. = πίνω νερό κτλ.· μτφ. *ἡ γῆ πίνει τὸν ὄμβρον, ὁ λύχνος πίνει τὸ ἔλαιον* κτλ.), *πίπτω* (κυριολ. = ρίχνομαι κάτω· μτφ. *πίπτω ἐν μάχῃ* = φονεύομαι· για τον άνεμο = κοπάζω· για ενέργεια = αποτυχαίνω) κ.ά.

δ) **Επιρρήματα**, κυρίως τροπικά, παράγωγα από επίθετα: *ἀσθενῶς - βαρέως φέρω τι* (= ελαφρά, λίγο - δύσκολα υποφέρω κάτι, δυσφορώ για κάτι), *κούφως φέρω τι* (= εύκολα υποφέρω κάτι, θεωρώ κάτι εύκολο), *καινῶς λαλῶ* (= μιλώ με νέο, παράδοξο τρόπο, παραδοξολογώ) κ.ά.

ε) **Προθέσεις:** *ἀμφι* (κυριολ. = και από τα δύο μέρη· μτφ. *ἀμφι τὰ πενήκοντα* = περίπου, επάνω κάτω...), *περι* (κυριολ. = ολόγυρα· μτφ. *περι μέσας νύκτας* = περίπου, σχεδόν...), *επι* (κυριολ. = επάνω· μτφ. *ὁ ἐπὶ τῶν νεῶν* = αυτός που έχει την επιστασία των πλοίων) κτλ.

2. Είδη μεταφοράς

444. Γενικά οι αλλαγές που παρουσιάζουν οι σημασίες των λέξεων με τη μεταφορική χρήση τους μπορούν να διαιρεθούν σε δύο κατηγορίες:

α) Το **πλάτεμα** της σημασίας, όταν αυτή από την αρχική έννοιά στην οποία είχε αποδοθεί μια λέξη επεκτείνεται και σε άλλες, εξαιτίας κάποιας ομοιότητας με την πρώτη έννοια. Π.χ. η λ. *κυβερνήτης*, που λεγόταν αρχικά μόνο για τον κυβερνήτη του πλοίου, πήρε αργότε-

ρα πλατύτερη σημασία και σημαίνει και αυτόν που διοικεί την πόλη, το κράτος κτλ. Έτσι και η λ. *ἀγκών*, που αρχικά σήμαινε την καμπή του βραχίονα, χρησιμοποιήθηκε έπειτα με γενικότερη σημασία και για κάθε καμπή: *ἀγκών τείχους* κτλ. (Πβ. τα νεοελλ.: *φύλλο*, αρχικά φύλλο δέντρου, έπειτα μ' επέκταση της σημασίας: φύλλο χαρτιού, τετραδίου, βιβλίου, παραθύρου κτλ.).

β) Το **στένεμα** της σημασίας, όταν αυτή περιορίζεται· ενώ δηλαδή αρχικά η λέξη χρησιμοποιείται για πολλά όμοια πράγματα, συνηθίζεται έπειτα για ένα από τα όμοια πράγματα. Π.χ. ή λ. *ἄστν* με την αρχική της σημασία λέγεται για κάθε πόλη: *τὸ ἄστν Κορίνθου, Θήβης, Σούσω* κτλ.· αργότερα όμως από τους Αττικούς χρησιμοποιείται ειδικά για την πόλη της Αθήνας (συχνά χωρίς άρθρο): *ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν*. Έτσι και η λ. *ἰσθμός* αρχικά λέγεται για κάθε ισθμός: *ὁ ἰσθμὸς τῆς Παλλήνης, ὁ τῶν Λευκαδίων ἰσθμὸς* κτλ.· αργότερα όμως χρησιμοποιείται η λέξη μόνη της (χωρίς προσδιορισμό) και σημαίνει ειδικά τον ισθμό της Κορίνθου: (*Εὐρυβιάδης ἐβούλετο*) *πλεῖν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν* κτλ. (Πβ. τα νεοελλ.: *η πόλη* = κάθε πόλη· έπειτα, ειδικά = η Κωνσταντινούπολη —και τότε γράφεται *η Πόλη*—, *μοναχὸς* = μόνος, απομονωμένος· έπειτα, ειδικά = καλόγερος κτλ.).

Α

Ἄγαμαι. Βλ. § 347, 4 (σ. 231)

ἄγνυμι. Βλ. κατάγνυμι.

ἀγορεύω (θέματα βλ. § 358, σ. 240), πρτ. *ἠγόρευον*, μέλλ. -*αγορεύσω* και συνήθ. -*ερῶ*, αόρ. -*ηγόρευσα* και β' -*εἶπον*, πρκμ. -*εἶρηκα*, υπερσ. -*ειρήκειν*. Παθ. *ἀγορεύομαι*, πρτ. -*ηγορευόμην*, μέσ. μέλλ. ως παθ. -*αγορεύσομαι*, παθ. μέλλ. -*ρηθήσομαι*, παθ. αόρ. -*ηγορεύθην* και συνήθ. -*ερρήθην*, πρκμ. -*ειρημαι*, υπερσ. -*ειρήμην*. Παράγ. *ἀγόρευσις*, *ἀγορητής*, *προσρητέος*, *προσ-αγορευτέος*, *ἀπόρρητον* κτλ.

ἄγω (= οδηγώ, φέρνω· θ. *ἀγ-*), πρτ. *ἤγον*, μέλλ. *ἄξω*, αόρ. β' *ἤγαγον* (βλ. § 314, 1, δ), πρκμ. *ἤχα* και (μτγν.) *ἀγήοχα* (βλ. § 69, 2, α), υπερσ. (μτγν.) *ἠγηχόειν*. Μέσ. και παθ. *ἄγομαι*, πρτ. *ἠγόμην*, μέσ. μέλλ. *ἄξομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἠγαγόμην*, παθ. μέλλ. *ἀχθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἤχθην*, πρκμ. *ἤγμαι*, υπερσ. *ἠγμην*. Παράγ. *ἀγωγή*, *ἀγωγός*, *ἀγωγεύς*, *ἐπακτός*, *ἐπέισακτος*, *ἀκτέον* κτλ.

ἀδικέω -ῶ. Βλ. § 359, 4 (σ. 241).

ἄιδω (= ψάλλω, τραγουδῶ· θ. *ἀειδ-*, *ἄδ-*), πρτ. *ἤδον*, μέσ. μέλλ. ως ενεργ. *ἄσομαι* (βλ. § 359, 3), αόρ. *ἤσα*. Παθ. *ἄδομαι*, παθ. αόρ. *ἤσθην*. Παράγ. *ἄσμα*, *ᾠδή* (από το *ἄοιδή*), *ἄστέον*.

αἰδέομαι -οῦμαι. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 214).

αἰνέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 213).

αἰρέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214) και § 358 (σ. 240).

αἶρω (= σηκώνω· θ. *ἀρ-* και απ' αυτό *ἀρj-* = *αἶρ-*, § 301, 2), πρτ. *ἤρον*, μέλλ. *ἄρῶ*, αόρ. *ἤρα* (υποτ. *ἄρω*, προστ. *ἄρον* κτλ.), πρκμ. *ἤρκα*, υπερσ. -*ἤρκειν*. Μέσ. και παθ. *αἶρομαι*, πρτ. *ἠρόμην*, μέσ. μέλλ. *ἀροῦμαι*, μέσ. αόρ. *ἠράμην*, παθ. αόρ. *ἠρθην* (και ως μέσ.), πρκμ. *ἤρμαι*, υπερσ. *ἠρμην*. Παράγ. *ἄρσις*, *ἄρμα* (= το βάρος που σηκώνει κανείς), *ἄρδην* κτλ.

αἰσθάνομαι (αποθ. μέσ.· θ. *αἰσθ-*· απ' αυτό *αἰσθ-αν-* § 357, β' και *αἰσθε-* = *αἰσθη-* § 353, γ), πρτ. *ἠσθανόμην*, μέσ. μέλλ. *αἰσθήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἠσθόμην* (βλ. § 314, 1, α), πρκμ. *ἠσθημαι*, υπερσ. *ἠσθήμην*. Παράγ. *αἰσθημα*, *αἰσθησις*, *αἰσθητὸς* (*ευαίσθητος*, *ἀναίσθητος*).

αἰτιάομαι -ῶμαι (αποθ. μεικτό). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

1. Οι παύλες εμπρός από τους τύπους σημαίνουν ότι αυτοί βρίσκονται μόνο σύνθετοι.

ἀκέομαι -οῦμαι (αποθ. ενεργ.). Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

ἀκούω. Βλ. § 291 (σ. 179) και § 359, 3 (σ. 241).

ἀλέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

ἀλίσκομαι (= πιάνομαι, κυριεύομαι· αποθ., παθ. του *αἰρέω* -ῶ· θ. *Φαλ-* = *άλ-*, απ' αυτό *άλ-ισκ-* § 354 και *Φαλω-* = *άλω-*, *άλο-*), πρτ. *ἠλίσκωμην*, μέσ. μέλλ. με παθ. σημασ. *ἀλώσομαι* (§ 359, 4), ενεργ. αόρ. β' με παθ. σημασ. *ἔάλων* και σπάν. με συναίρεση *ἤλων* (§ 269, 1, δ· ὑποτ. *άλῶ*, *-ῶς*, *-ῶ* κτλ., ευκτ. *ἀλοίην*, απαρ. *ἀλώναι*, μετ. *ἀλούς*), πρκμ. *ἔάλωκα* και σπάν. με συναίρ. *ἤλωκα* (β. § 272, 4), υπερσ. *ἤλωκειν*. Παράγ. *ἄλωσις*, *ἄλωτός*, *εὐάλωτος* κτλ.

ἄμαρτάνω (= αποτυχαίνω, λαθεύω· θ. *ἄμαρτ-* απ' αυτό *ἄμαρτ-αν-* § 357, β' και *ἄμαρτε-* = *ἄμαρτη-* § 353, γ) πρτ. *ἡμάρτανον*, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. *ἄμαρτήσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *ἡμάρτον*, (βλ. § 314, 1, α) πρκμ. *ἡμάρτηκα*, υπερσ. *ἡμαρτήκειν*. Παθ. *ἄμαρτάνομαι* και συνήθ. ως απρόσ. *ἄμαρτάνεται*, πρτ. *ἡμαρτάνετο*, παθ. αόρ. *ἡμαρτήθη*, πρκμ. *ἡμάρτηται*, υπερσ. *ἡμάρτητο*. Παράγ. *ἄμαρτία*, *ἄμαρτημα*, *ἄμαρτωλός*, *ἀναμάρτητος*, *ἐπεξαμαρτητέον* κτλ.

ἀμφιέννυμι (*ἀμφι* + *έν-νυ-μι* = ντύνω· θ. *Φεσ-* = *έσ-* απ' αυτό *έσνυ-* = *έννυ-* § 333, δ), πρτ. *ἡμφιέννυν* (§ 269, 2, α), μέλλ. συνηρ. *ἀμφιῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. *ἡμφίεσα*. Μέσ. *ἀμφιέννυμαι*, (πρτ. *ἡμφιεννύμην*), μέσ. μέλλ. *ἀμφιέσομαι*, πρκμ. *ἡμφίεσαι*. Παράγ. *ἀμφίεσις*, *ἀμφιέσμα*, *εἶμα* (από το *Φεσ-μα*), *έσθης* (από το θ. *Φεσ-*, *έσ-*, *έσ-*), *ἱμάτιον* (υποκορ. από το *Φέσ-μα*, *εἶμα*, *ἶμα*).

ἀναλίσκω και **ἀναλώω -ῶ** (= ξοδεύω· θ. *ἀν-άλ-* απ' αυτό *ἀν-άλ-ισκ-* § 354 και *ἀν-αλο-*), πρτ. *ἀνήλισκον* και *ἀνήλων*, μέλλ. *ἀναλώσω*, αόρ. *ἀνήλωσα*, πρκμ. *ἀνήλωκα*. Μέσ. και παθ. *ἀναλίσκομαι* και σπάν. *ἀναλόομαι -οῦμαι*, πρτ. *ἀνηλίσκωμην* και *ἀνηλούμην*, παθ. μέλλ. *ἀναλωθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἀνηλώθη*, πρκμ. *ἀνήλωμαι*, υπερσ. *ἀνηλώμην*. Παράγ. *ἀνάλωμα*, *ἀνάλωσις*, *ἀναλωτής*, *ἀναλωτέος* κτλ.

ἀνιάω -ῶ (= λυπώ, στενοχωρώ· θ. *ἀνιά-*), πρτ. *ἠνιάσον -ων*, μέλλ. *ανιᾶσω*, αόρ. *ἠνιᾶσα* (§ 331, 1). Μέσ. *ἀνιῶμαι*, πρτ. *ἠνιώμην*, μέσ. μέλλ. *ἀνιᾶσομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἠνιᾶθην* § 359, 5). Παράγ. *ἀνιᾶρός* κτλ.

ἀνοιγίω και **ἀνοιγνυμι** (*ἀνά* + *οἶγω*· θ. *Φοιγ-* = *οἶγ-* απ' αυτό *οἶγ-νυ-* § 333, α), πρτ. *ἀνέωγον* (§ 269, 1, δ), μέλλ. *ἀνοιξω*, αόρ. *ἀνέωξα*, πρκμ. *ἀνέωχα* (§ 272, 2). Παθ. *ἀνοιγίομαι*, πρτ. *ἀνεωγόμεν*, παθ. αόρ. *ἀνεώχθη*, πρκμ. *ἀνεώγμαι*, υπερσ. *ἀνεώγμην*, συντελ. μέλλ. *ἀνεώξομαι* (= θά είμαι ανοιχτός). Παράγ. *ἀνοιγμα*, *ἀνοιξις*, *ἀνοικτός*, *ἀνοικτέον*.

άνυω και άνύτω (ή άνύτω). Βλ. § 291 (σ. 179).

άπεχθάνομαι (αποθ. = γίνομαι μισητός· θ. *έχθ-* απ' αυτό *έχθ-αν-* § 357, β' και *έχθε-* = *έχθη-* § 353, γ), πρτ. *άπηχθανόμην*, μέσ. μέλλ. με παθ. σημασ. *άπεχθήσομαι*, μέσ. αόρ. β' με παθ. σημασ. *άπηχθόμην*, πρκμ. *άπήχθημαι*, υπερσ. *άπηχθήμην*.

(άπο)δειλιάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

(άπο)διδράσκω (= δραπετεύω· θ. *δρά-* και απ' αυτό *δι-δρα-σκ-* § 356), πρτ. *άπεδίδρασκον*, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. *άποδράσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *άπέδραν* (§§ 349-350), πρκμ. *άποδέδρακα*, υπερσ. *άπεδεδράκειν*. Παράγ. *άπόδρασις*, *άδραστος* (= εκείνος που δεν μπορεί να ξεφύγει).

(άπο)θνήσκω (θ. *θαν-*, *θνα-*, *θνη-* και απ' αυτό *θνη-ισκ-* = *θνησκ-* § 354), πρτ. *άπέθνησκον*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *άποθανοῦμαι*, αόρ. β' *άπέθανον*, πρκμ. *τέθνηκα* (§ 351, 9), υπερσ. *έτεθνήκειν*, συντελ. μέλλ. *τεθνήξω*. Παράγ. *θνητός*.

άπόλλυμι και άπολλύω (= καταστρέφω, χάνω· θ. *όλ-* απ' αυτό *όλ-νυ-* = *όλλυ-* και *όλε-*), πρτ. *άπόλλυν* και *άπόλλυον*, μέλλ. (συνηρ.) *άπολω*, αόρ. *άπόλεσα*, πρκμ. *άπολώλεκα* (§ 273), υπερσ. *άπολωλέκειν*, συντελ. μέλλ. *άπολωλεκώς έσομαι*. Παθ. *άπόλλυμαι*, πρτ. *άπολλύμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *άπολοῦμαι*, μέσ. αόρ. β' με παθ. σημασ. *άπολόμην*, ενεργ. πρκμ. β' με παθ. σημασ. *άπόλωλα* (§ 273), υπερσ. *άπολώλειν*. Παράγ. *όλετήρ*, *όλεθρος*, *άπόλεια*, *πανώλης*, *έξώλης* (= ολότελα χαμένος), *προώλης* (= χαμένος από πριν, άξιος να χαθεί πρόωρα).

άρέσκω (θ. *άρ-*, *άρε-* και απ' αυτό *άρε-σκ-* § 354), πρτ. *ήρεσκον*, μέλλ. *άρέσω*, αόρ. *ήρεσα*. Μέσ. *άρέσκομαι*, πρτ. *ήρεσκόμην*, μέσ. αόρ. *ήρεσάμην*. Παράγ. *άρεστός* (*εύάρεστος*, *δυσάρεστος*) κτλ.

άρκέω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 215).

άρώ -ῶ. Βλ. § 331, πίν. γ, 1 (σ. 216).

αὔζω και αὔξανω (θ. *αὔγ-* + *σ* = *αὔξ-* § 357, ζ' και απ' αυτό *αὔξ-αν-* § 357, β' και *αὔξε-* = *αὔξη-* § 353, γ), πρτ. *ηὔξανον* και *ηὔζον*, μέλλ. *αὔξήσω*, αόρ. *ηὔξησα*, πρκμ. *ηὔξηκα*. Μέσ. και παθ. *αὔξομαι* και *αὔζάνομαι*, πρτ. *ηὔξόμην* και *ηὔξανόμην*, μέσ. μέλλ. *αὔξήσομαι*, παθ. μέλλ. *αὔξηθήσομαι*, παθ. αόρ. *ηὔξήθην*, πρκμ. *ηὔξημαι*, υπερσ. *ηὔξήμην*. Παράγ. *αὔξησις*, *αὔξητός*, *αὔξητέον* κτλ.

άφικνέομαι -οῦμαι (αποθ. = φθάνω· θ. *ίκ-* και απ' αυτό *ίκ-νε-* § 357, δ'), πρτ. *άφικνούμην*, μέσ. μέλλ. *άφίζομαι*, μέσ. αόρ. β' *άφικόμην*, πρκμ. *άφίγμαι*, υπερσ. *άφίγμην*. Παράγ. *άφιξις*, *έφικτός* (*άνέφικτος*) κτλ.

ἄχθομαι (αποθ. = στενοχωριέμαι, αγανακτώ· θ. *ἀχθ-* και *ἀχθεσ-*), πρτ. *ἤχθόμην*, μέσ. μέλλ. *ἀχθέσομαι*, παθ. αόρ. με μέσ. σημασ. *ἤχθέσθην*.

B

Βαίνω (= βαδίζω· θ. *βη-* και *βα-*· απ' αυτό *βα-νι-* = *βαιν-* § 357, ε'), πρτ. *-βαινων*, μέσ. μέλλ. μ' ενεργ. σημασ. *-βήσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *-εβην* (§§ 349 - 350), πρκμ. *βέβηκα* (§ 351, 10), υπερσ. *έβεβήκειν*. Παθ. *-βαίνομαι*, παθ. αόρ. *-εβάθην*, πρκμ. *-βέβαμαι*. Παράγ. *βάσις*, *βάδην*, *-βατός* (*ἄβατος* κτλ.).

βάλλω (= ρίχνω. χτυπώ· θ. *βαλ-*· απ' αυτό *βαλj-* = *βαλλ-* § 301, 1 και *βλη-* § 309, δ). πρτ. *έβαλλον*, μέλλ. (συνηρ.) *βαλώ*, αόρ. β' *έβαλον* (§§ 310-311). πρκμ. *βέβληκα*, υπερσ. *έβεβλήκειν*. Παθ. *βάλλομαι*, πρτ. *έβαλλόμην*, μέσ. μέλλ. *-βαλοῦμαι*, μέσ. αόρ. β' *έβαλόμην*, παθ. μέλλ. *βληθήσομαι*, παθ. αόρ. *έβλήθην*, πρκμ. *-βέβλημαι*, υπερσ. *-εβεβλήμην*. Παράγ. *βλήμα*, *βλητός* (*ἀπόβλητος* κτλ.), *βλητέον* κτλ.

βιβάζω (= βάζω· θ. *βα-*· απ' αυτό *βι-βα-* § 355 και από αναλογία προς τα σε *-άζω* θ. *βιβαζ-*). πρτ. *-εβίβαζον*, μέλλ. (συνηρ.) *βιβῶ*, *-ᾶς*, *-ᾶ* κτλ. αόρ. *-εβίβασα*. Παθ. *βιβάζομαι*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *βιβῶμαι*, *-ᾶ*, *ᾶται* κτλ., μέσ. αόρ. *-εβιβασάμην*. Παράγ. *-βιβαστέον* κτλ.

βιβρώσκω (= τρώγω· θ. *βρω-* και απ' αυτό *βι-βρω-σκ-* § 356), εὐχρ. μόνο ο ενεργ. πρκμ. *βέβρωκα*, το απαρ. παθ. πρκμ. *-βεβρωῖσθαι* και η μετ. *-βεβρωμένος*. Παράγ. *βρωτός* (*ἡμίβρωτος*). Τα λοιπά αναπληρώνονται από το *έσθίω*.

βλαστάνω (θ. *βλαστ-*· απ' αυτό *βλαστ-αν-* § 357, β' και *βλαστε-* = *βλαστη-* § 353, β). πρτ. *έβλάστανον*, αόρ. β' *έβλαστον*, υπερσ. *έβλαστήκειν*.

βλώσσω (ποιητ. = έρχομαι· θ. *μολ-* και με μετάθεση *μλο-* = *μβλο-* = *βλω-*· απ' αυτό *βλω-σκ-* § 354), αόρ. β' *έμολον*.

βούλομαι (αποθ. παθ. = θέλω· θ. *βουλ-* και *βουλε-* = *βουλη-* § 353, γ), πρτ. *έβουλόμην* και *ἠβουλόμην* (§ 269, 1, α), μέσ. μέλλ. *βουλήσομαι*, παθ. αόρ. *έβουλήθην* και *ἠβουλήθην*, πρκμ. *βεβούλημαι*. Παράγ. *βούλησις*, *βούλημα*, *βουλητός* (*ἄβούλητος*).

Γ

Γελάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

γέωω. Βλ. § 291 (σ. 179).

γηράσκω και (σπάν.) **γηράω-ῶ** (θ. *γηρα-* και απ' αυτό *γηρα-σκ-* § 354), πρτ. *ἐγήρασκον*, μέλλ. *γηράσω* και μέσ. ως ενεργ. *-γηράσομαι*, αόρ. α' *ἐγήρασα*, αόρ. β' *ἐγήραν* (§§ 349 - 350), πρκμ. *γεγήρακα*. Παράγ. *ἀγήρατος*.

γίγνομαι (αποθ., θ. *γεν-*, *γενε-* = *γενη-* και *γι-γν-* § 355), πρτ. *ἐγινόμην*, μέσ. μέλλ. *γενήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐγενόμην* (βλ. § 314, 1, γ), πρκμ. *γεγέννημαι* και ενεργ. πρκμ. β' (με την ίδια σημασ.) *γέγονα*, υπερσ. *ἐγεγενήμην* και ενεργ. υπερσ. β' (με την ίδια σημασ.) *ἐγεγόνειν*. Παράγ. *γένος*, *γενεά*, *γένεσις*, *γενέτης* ή *γενετήρ* (θηλ. *γενέτειρα*), *γονεύς*, *γόνος* κτλ.

γιγνώσκω (= ξέρω, φρονώ, αποφασίζω· θ. *γνω-* και απ' αυτό *γι-γνω-σκ-* § 356), πρτ. *ἐγίγνωσκον*, μέσ. μέλλ. *γνώσομαι* (§ 359, 3), αόρ. β' *ἔγνων* (§§ 349 - 350), πρκμ. *ἔγνωκα* (§ 272, 1), υπερσ. *ἐγνώκειν*. Παθ. *γιγνώσκομαι*, πρτ. *ἐγινωσκόμην*, παθ. μέλλ. *γνω-σ-θήσομαι* (πβ. § 291), παθ. αόρ. *ἐγνώ-σ-θην*, πρκμ. *ἔγνω-σ-μαι*, υπερσ. *ἐγνώ-σ-μην*. Παράγ. *γνώσις*, *γνώστης*, *γνώμη*, *γνωστός* (*ἄγνωστος*), *γνωστέος* κτλ.

Δ

δάκνω (= δαγκώνω· θ. *δηκ-*, *δακ-* και απ' αυτό *δακ-ν-* § 357, α'), πρτ. *ἔδακνον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *δήξομαι*, αόρ. β' *ἔδακον*. Μέσ. και παθ. *δάκνομαι*, παθ. αόρ. *ἐδήχθην*, πρκμ. *δέδηγμα*. Παράγ. *δήξις*, *δήγμα* κτλ.

δέδοικα και **δέδια**. Βλ. § 351, 8 (σ. 236).

δείκνυμι (= δείχνω). Βλ. § 336 (σ. 219).

δέω - **δῶ** (= δένω). Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

δέω, *δεῖς*, *δεῖ* κτλ. Βλ. § 327 (= ἔχω ανάγκη· θ. *δε-* και απ' αυτό *δεε-* = *δεη-* § 353, γ), πρτ. *ἔδεον*, *ἔδεις* κτλ. (§ 327), μέλλ. *δεήσω*, αόρ. *ἐδέησα*. (Συνηθ. ως απρόσ. *δεῖ*, *ἔδει*, *δεήσει*, *ἐδέησε*, *δεδέηκε*). Μέσ. *δέομαι*, *δέη* ή *δέει*, *δεῖται* κτλ. (§ 327), πρτ. *ἐδεόμην*, μέσ. μέλλ. *δεήσομαι*, παθ. αόρ. ως μέσ. *ἐδεήθην*, πρκμ. *δεδέημαι*.

διαλέγομαι (αποθ. μέσ. = συνομιλώ, συζητώ· θ. *λεγ-*), πρτ. *διελεγόμην*, μέσ. μέλλ. *διαλέξομαι* και σπάν. παθ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *διαλεχθήσομαι*, παθ. αόρ. (μ' ενεργ. σημασ.) *διελέχθην*, πρκμ. *διείλεγμα* (§ 272, 6), υπερσ. *διειλέμην*. Παράγ. *διάλεξις*, *διάλογος*, *διάλεκτος*, *διαλεκτέον*. Βλ. και ρ. *λέγω* (= μιλώ).

δίδωμι (= δίνω). Βλ. § 346, δ (σ. 299).

δίψῶ. Βλ. § 325 (σ. 209), πρτ. *ἐδίψων*, *-ης*, *-η* κτλ., αόρ. *ἐδίψησα*.

δοκέω -ῶ (= φαίνομαι, μου φαίνεται, νομίζω· θ. *δοκ-* και *δοκε-* § 353, α), πρτ. *ἐδόκουν*, μέλλ. *δόξω*, αόρ. *ἔδοξα*. Και ως απρόσωπο: *δοκεῖ*, πρτ. *ἐδόκει*, μέλλ. *δόξει*, αόρ. *ἔδοξε*, πρκμ. *δέδοκται* και *δεδογμένον ἐστί*, υπερσ. *ἐδέδοκτο*. Παράγ. *δόξα*, *δόκησις*, *δόγμα*, *ἀδόκητος* (*ἀπροσδόκητος*) κτλ.

δράω -δρῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 3 (σ. 213).

δύναμαι. Βλ. § 347, 5.

Ε

ἔαω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

ἐγείρω (= σηκώνω· θ. *ἐγερ-* απ' αυτό *ἐγειρ-* § 301, 3, *ἐγρ-* § 62, 1 και *ἐγορ-* § 62, 6), πρτ. *ἤγειρον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἐγερώ* (§ 302), αόρ. *ἤγειρα*, πρκμ. β' (με ουδ. διάθ.) *ἐγγήγορα* (= αγρυπνώ, εἶμαι ἀγρυπνος), § 273), υπερσ. *ἐγρηγόρειν*. Μέσ. και παθ. *ἐγείρομαι*, πρτ. *ἤγειρόμην*, μέσ. αόρ. β' *ἤγρόμην* (υποτ. *ἐγρ-ωμαι* κτλ.), παθ. αόρ. και ως μέσ. *ἤγέρθην*, πρκμ. *ἐγήγερμαι* (§ 273). Παράγ. *ἐγερσις*, *ἐγερτός*, *ἐγερτέον*.

ἐθέλω και (σπάν.) **θέλω** (θ. *ἐθειλ-* και *ἐθελε-* = *ἐθειλη-* § 353, γ), πρτ. *ἤθελον*, μέλλ. (*ἐ*)*θελήσω*, αόρ. *ἤθέλησα*, πρκμ. *ἤθέληκα*, υπερσ. *ἤθελήκειν*. Παράγ. *ἐθελοντής* (μτγν. *θέλησις*, *θέλημα*) κτλ.

εἵμαρται. Βλ. § 351, 13 (σ. 237).

εἶμι. Βλ. § 351, 2 (σ. 234). Βλ. και *ἔρχομαι*.

εἶμί. Βλ. § 275 (σ. 162). Πβ. και § 358.

εἴωθα, πρκμ. με σημασ. ενεστ. § 359, 2 (= συνηθίζω· θ. σFεθ- = σFηθ- = σFωθ- § 272, 6), υπερσ. με σημασ. πρτ. *εἰώθειν* ἢ *εἰωθῶς ἦν*. Παράγ. *εἰωθότως* (= κατά συνήθεια).

ἐκ-πλήττω (= προκαλώ ἐκπλήξη· θ. *πληγ-* απ' αυτό *πληγ-j-* = *πληττ-* § 292, 2 και *πλᾶγ-* § 317, 2), πρτ. *ἐξ-ἐπλήττον*, μέλλ. *ἐκπλήξω*, αόρ. *ἐξ-ἐπλήξα*. Μέσ. και παθ. *ἐκ-πλήττομαι*, πρτ. *ἐξ-ἐπλήττομην*, παθ. μέλλ. β' (ως μέσος) *ἐκ-πλαγήσομαι*, παθ. αόρ. β' (και ως μέσος) *ἐξ-επλάγην*, πρκμ. *ἐκ-πέπληγμα*, υπερσ. *ἐξ-επεπλήγμην*. Παράγ. *ἐκπληξίς*, *ἐκπληκτός* κτλ. Ὅμοια σχηματίζονται οι χρόνοι του *κατα-πλήττω*. Βλ. και *πλήττω*.

ἐλαύνω (= θέτω σε κίνηση, προχωρώ ἐφιππος ἢ πάνω σε ἄμαξα· θ. *ελα-* και απ' αυτό *ελα-νυ-* = *ελανυ-* § 357, ε'), πρτ. *ἤλανον*, μέλλ. (συνηρ.) *ἐλώ*, -ᾶς, -ᾷ κτλ. (από το *ελά-σω*), αόρ. *ἤλασα*, πρκμ. *ἐλήλακα* (§ 273). Μέσ. και παθ. *ἐλαύνομαι*, πρτ. *ἤλανόμην*, μέσ. αόρ. *ἤλασάμην*, παθ. αόρ. *-ηλάθην*, πρκμ. *ἐλήλαμαι* (§ 273). Παράγ. *ἐλασις*, *ἐλατός* (*θεήλατος*, *σφυρήλατος* κτλ.), *ἐλατέον* κτλ.

ἔλκω (= σέρνω, τραβῶ· θ. *Φελκ-* = *έλκ-* και *Φελκῦ-* = *έλκῦ-*) πρτ. *είλκων*, μέλλ. *έλξω*, αόρ. *είλκῶσα*, πρκμ. *-είλκυκα*, μεσ. και παθ. *έλκομαι*, πρτ. *είλκόμεν*, μέσ. αορ. *-είλκυσάμην*, παθ. αόρ. *-είλκυσθην*, πρκμ. *-είλκυσμαι*. Παράγ. *έλξις*, *έλκτός*, *έλκτέον*.

έμέω -ῶ (= κάνω εμετό). Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

ἔοικα. βλ. § 351, 11.

έπαινέω -ῶ. Βλ. *αἰνέω -ῶ*.

έπιλανθάνομαι (αποθ. μέσ. = λησμονώ· θ. *ληθ-*, *λαθ-*, και *λα-ν-θ-αν-* § 357, γ'), πρτ. *έπ-ελανθανόμεν*, μέσ. μέλλ. *έπι-λήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *έπ-ελαθόμεν*, πρκμ. *έπι-λέλησμαι*, υπερσ. *έπ-ελελήσμεν*. Παράγ. *έπι-λήσμων* κ.ά.

έπιμελέομαι -οῦμαι και *έπιμέλομαι* (αποθ. παθ. = φροντίζω· θ. *έπι-μελ-* και *έπι-μελε-* = *έπι-μελε-* § 353, γ), πρτ. *έπεμελούμεν* και *έπεμελόμεν*, μέσ. μέλλ. *έπιμελήσομαι*, παθ. μέλλ. (ως μέσ.) *έπιμεληθήσομαι*, παθ. αόρ. (ως μέσος) *έπεμελήθην*, πρκμ. *έπιμεμέλημαι*. Παράγ. *έπιμελητής*, *έπιμέλημα*, *έπιμελητέον* κ.ά.

έπίσταμαι. Βλ. § 347, 6 (σ. 230).

έπομαι (αποθ. μέσ. = ακολουθώ· θ. *σεπ-*, *έπ-* § 64, 1 και *σπ-* § 62, 1), πρτ. *είπόμην* (§ 269, 1, β), μέσ. μέλλ. *έψομαι*, μέσ. αόρ. β' *έσπόμην* (υποτ. *έπίσπωμα* κτλ., βλ. § 313, 2 και 314, β). Τα λοιπά από το συνών. *άκολουθῶ*.

έρχομαι (αποθ., θέματα: α) *έρχ-*, β) ισχυρό *εί-* και αδύνατο *ί-*, γ) ισχυρό *έλευθ-* και αδύν. *έλυθ-* και με συγκοπή *έλθ-* § 62, 1), πρτ. *ἔειν* και *ἦα*, μέλλ. *είμι* (= θα έρθω ή θα πάω, § 351, 2), αόρ. β' *ἦλθον* (§ 312, 2), πρκμ. *έλήλυθα* (§ 273), υπερσ. *έληλύθην*. Παράγ. *έπ-ηλυς*, γεν. *έπ-ήλυδος* (= αυτός που ήρθε τελευταία), *νέ-ηλυς*, γεν. *νε-ήλυδος* (= νεοφερμένος) κ.ά.

έρωτάω -ῶ (θ. *έρωτα-* και *έρ-*, *έρε-* = *έρη-*), πρτ. *ἠρώτων*, μέλλ. *έρωτήσω* και μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *έρήσομαι*, αόρ. *ἠρώτησα* και μέσ. αόρ. β' (μ' ενεργ. σημασ.) *ἠρόμην* (υπ. *έρωμαι* κτλ.), πρκμ. *ἠρώτηκα*. Παθ. *έρωτῶμαι*, πρτ. *ἠρωτώμην*, παθ. αόρ. *ἠρωτήθην*, πρκμ. *ἠρώτημαι*. Παράγ. *έρώτησις*, *έρώτημα*, *έρωτητέον*.

έσθίω (= τρώγω· θέματα: α) *έδ-*, *έδε-* = *έδη-* § 353, β και *έδεσ-*, *έδο-*, *έδω-* β) *έσθι-*, που έγινε μ' επέκταση από το αρχ. θ. *έδ-*· γ) *φαγ-*), πρτ. *ἤσθιον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *έδ-ομαι*, αόρ. β' *έφαγον*, πρκμ. *έδηόκα* (§ 273), παθ. πρκμ. *-έδηόδεσμαι*. Παράγ. *έδεσμα*, *έδω-δή*, *έδεστός*, *έδεστέον*.

εύρίσκω (θ. *εύρ-* απ' αυτό *εύρ-ισκ-* § 354 και *εύρε-* = *εύρη-* § 353, β), πρτ. *ἠύρισκον* και *εύρισκον*, μέλλ. *εύρήσω*, αόρ. β' *ἠύρον* και *εύρον*,

πρκμ. *ἠύρηκα* και *εὐρηκα*. Μέσ. και παθ. *εὐρίσκομαι*, πρτ. *ἠύρισκόμην* και *εὐρισκόμην*, μέσ. μέλλ. *εὐρήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἠύρόμην* και *εὐρόμην*, παθ. μέλλ. *εὐρεθήσομαι*, παθ. αόρ. *ἠύρέθην* και *εὐρέθην*, πρκμ. *εὐρημαι*, υπερσ. *ἠύρήμην* και *εὐρήμην*. Παράγ. *εὐρεσις*, *εὐρημα*, *εὐρετός* (*ἀνεύρετος*, *δυσεύρετος* κτλ.).

ἔχω (θ. *σεχ-* απ' αυτό *έχ-* § 64, 1, *έχ-*, *σχ-* § 62, 1, *σχε-*, *σχη-*, § 353, β), πρτ. *εἶχον* (§ 269, 1, β), μέλλ. *ἔξω* και *σχήσω*, αόρ. β' *ἔσχον* (υποτ. *σχῶ*, *σχῆς*, *σχῆ* κτλ., ευκτ. *σχοίην*, *σχοίης*, *σχοίη* κτλ., αλλά συνθ. *παράσχοιμι*, *παράσχοις*, *παράσχοι* κτλ., προστ., *σχές*, απαρ. *σχεῖν*, μετ. *σχών*, *σχοῦσα*, *σχόν*, βλ. § 314, 1, Β), πρκμ. *ἔσχηκα*. Μέσ. και παθ. *ἔχομαι*, πρτ. *εἶχόμην*, μέσ. μέλλ. *ἔξομαι* και *-σχήσομαι*, μέσ. αόρ. β' (και ως παθ.) *ἔσχόμην* (υποτ. *σχῶμαι*, *σχῆ*, *σχῆται* κτλ.). πρκμ. *-ἔσχημαι*. Παράγ. *ἔξις*, *ἔξῆς*, *-οχος* (*ἔνοχος*, *ἔξοχος* κτλ.), *-οχή* (*ἔσοχή*, *ἔξοχή* κτλ.), *σχῆμα*, *σχέσις*, *-εκτός* (*ἀνεκτός* κτλ.), *ἐκτέος*, *ἐκτέον* κ.ά.

ἔψω (= βράζω· θ. *ἐπ-* απ' αυτό *ἐπ-* = *ἐψ-* § 357, ζ' και *ἐψε-* = *ἐψη-* § 353, β), πρτ. *ἤψον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ἔψήσομαι*, αόρ. *ἤψησα*. Παθ. *ἔψομαι*. Παράγ. *ἔψησις*, *ἔψημα* (μτγν. *ἀφέψημα*), *ἔψητός* ή *ἔφθός* (= βραστός) και *ὀπτός* (= ψητός), ὅπου δεν κρατήθηκε η δασεία του θέματος.

Z

Ζεύγνυμι (= ζεύω· θ. 1) ισχυρό *ζευ-* και απ' αυτό *ζευ-νυ-* § 333, α· 2) αδύνατο *ζῶγ-*), πρτ. *-εζεύγνυν*, αόρ. *ἔζευξα*. Μέσ. και παθ. *ζεύγνυμαι*, μέσ. αόρ. *ἔζευξάμην*, παθ. αόρ. α' *ἔζεύχθην*, παθ. αόρ. β' *ἔζύγην*, πρκμ. *ἔζευγμαι*. Παραγ. *ζευγος*, *ζευξίς*, *ζευκτός* κ.ά.

ζῶ (θ. *ζη-* § 325 και *βιω-*, *βιο-* § 358), πρτ. *ἔζων*, μέλλ. *ζήσω* και συνήθ. μέσ. μέλλ. (με την ίδια σημασ.) *βιώσομαι*, αόρ. β' *ἔβίω* (§ 349), πρκμ. *βεβίωκα*. Παθ. πρκμ. *βεβίωται*, μτχ. *ὁ βεβιωμένος* (*βίος*) και τα *βεβιωμένα*. Παράγ. *βιωτός* (*ἀβίωτος*), *βιωτέος*, *-τέον*.

ζώννυμι (= ζώνω· θ. *ζωσ-* και απ' αυτό *ζωσ-νυ-* = *ζωννυ-* § 333, δ), αόρ. *-έζωσα*. Παθ. πρκμ. *ἔζωσμαι* ή *ἔζωμαι*. Παράγ. *ζῶμα* (*διάζῶμα*), *ζωστήρ*, *ἄζωστος* κ.ά.

H

ἤδομαι (αποθ. = ευχαριστιέμαι, ευφραίνομαι· θ. *ἠδ-*), πρτ. *ἠδόμην*, παθ. μέλλ. (ως μέσος) *ἠσθήσομαι*, παθ. αόρ. (ως μέσος) *ἠσθην*.

ήμι. Βλ. § 351, 4 (σ. 235).
ήκω. Βλ. § 359, 1 (σ. 241).

Θ

Θέω, *θεῖς, θεῖ κτλ.* § 327 (= τρέχω· θ. 1) ισχυρό *θεF-* = *θευ·* 2) αδύνατο *θε-*, πρτ. *έθειον, -εις, -ει κτλ.*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) - *θεύσομαι* (§ 359, 3). Τα λοιπά από το ρ. *τρέχω*. Παθ. μόνο *μεταθέομαι* (= καταδιώκομαι, με κυνηγοῦν). Παράγ. *θοός* (ποιητ. = γρήγορος).

θηράω -*ῶμαι* (= κυνηγῶ). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

θιγγάνω (εγγίζω, ψαύω· θ. *θιγ-* και απ' αυτό *θι-ν-γ-αν-* = *θιγγαν-* § 357, γ'), αόρ. β' *έθιγον*. Τα λοιπά από το *άπτομαι*. Παράγ. *άθικτος, εὔθικτος*.

θνήσκω. Βλ. *άποθνήσκω*.

θραύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

Ι

Ίάομαι -*ῶμαι* (άποθ.). Βλ. § 331, πίν. α, 1 (σ. 212).

Ίζω. Βλ. *καθίζω*.

Ίημι. Βλ. § 346, γ (σ. 206).

ϊκνέομαι -*οῦμαι*. Βλ. *άφικνοῦμαι*.

ϊλάσκομαι (αποθ. μεικτό = εξιλεώνω· θ. *ϊλα-* και απ' αυτό *ϊλα-σκ-* § 354), πρτ. *ϊλασκόμην*, μέσ. μέλλ. *ϊλάσομαι*, μέσ. αόρ. *-ϊλασάμην*, παθ. αόρ. *ϊλάσθην*. Παράγ. *ϊλασμός, ιλαστής κ.ά.*

Ίστημι. Βλ. § 346, α (σ. 206).

Κ

Καθέζομαι *Κατά* + *έζομαι*, αποθ. = κάθομαι· θ. *σεδ-* = *εδ-* § 64, 1 και από αυτό *εδ-j-* = *εζ-* § 292, 3 και *εδε-* = *εδη-* § 353, β), πρτ. (με σημασ. αορ.) *έκαθεζόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *καθεδοῦμαι*.

καθεύδω (*κατά* + *εὔδω* = κοιμούμαι· θ. *σευδ-* = *εὔδ-* § 64, 1 και *εὔδε-* = *εὔδη-* § 353, β), πρτ. *έκάθευδον* ή *καθηῦδον* (§ 269, 2, β), μέλλ. *καθευδήσω*. Παράγ. *καθευδητέον*.

κάθημαι. Βλ. § 351, 6.

καθίζω (*κατά* + *Ίζω* = βάζω κάποιον να καθίσει· θ. *σιδη-* = *σιδ-* = *ιδ-* §

64, 1 και απ' αυτό *ιδ-*j** = *ιζ-* § 292, 3), πρτ. *ἐκάθιζον*, μέλλ. (συνηρ.), *καθιῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ. (§ 295), αόρ. *ἐκάθισα* και *καθῖσα* (§ 269, 2, β). Μέσ. *καθίζομαι* (= καθίζω τον εαυτό μου, βυθίζομαι), πρτ. *ἐκαθιζόμεν*, μέσ. μέλλ. *καθιζήσομαι*, μέσ. αόρ. *-εκαθισάμην*.

καίω και κᾶω. Βλ. § 291 (σ. 179).

καλέω -ᾶ. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

κάνω (= κοπιᾶζω, κουράζομαι· θ. *Γκαμν-* § 357, α' και *κμη-* § 309, δ), πρτ. *ἔκαμνον*, μέσ. μέλλ. *καμοῦμαι* (§ 302), αόρ. β' *ἔκαμον*, πρκμ. *κέκμηκα*, υπερσ. *έκεκμήκειν*. Παράγ. *κάματος*, *ἀποκμητέον*.

κατάγγνυμι (*κατά* + *ἄγγνυμι* = σπάζω, τσακίζω· θ. *Γαγ-* = *ἀγ-* και απ' αυτό *ἀγ-νυ-* § 333, α), μέλλ. *κατάξω*, αόρ. *κατέαξα* (υποτ. *κατ-ἀξω* κτλ. § 269, 1, γ). Παθ. *κατάγγνυμαι*, παθ. αόρ. *κατεάγην* (υποτ. *καταγῶ*, ευκτ. *καταγείην* κτλ.), ενεργ. πρκμ. β' με παθ. σημασ. *κατέαγα* (= είμαι τσακισμένος). Παράγ. *κάταξις*, *κάταγμα*, *κατακτός* (= που μπορεί κανείς να τον σπάσει).

καταδαρθάνω (*κατά* + *δαρθάνω* = κοιμοῦμαι· θ. *δαρθ-* και *δαρθ-αν-* § 357, β'), αόρ. β' *κατέδαρθον*, πρκμ. *καταδεδάρθηκα*.

(κατα)λεύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

κεῖμαι. Βλ. § 351, 5 (σ. 235).

κελεύω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κεράννυμι και (σπάν.) **κεραννώω** (λέγεται για τα υγρά = κάνω μείγμα, ανακατεῶ· θ. *κερασ-*· απ' αυτό *κερασ-νυ-* = *κεραννυ-* § 333, δ και *κρα-*), αόρ. *έκέρασα*. Μέσ. και παθ. *κεράννυμαι*, παθ. μέλλ. *κραθήσομαι*, παθ. αόρ. *έκράθην* και *έκεράσθην*, μέσ. αόρ. *-εκερασάμην*, πρκμ. *κέκραμαι*, υπερσ. *έκεκράμην*. Παράγ. *κράσις*, *κράμα*, *κρατήρ*, *ἄκρατος*, *εὐκρατος*, *ἀκέραστος*, *συγκρατέον* κ.ά.

κλαίω και κλάω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κλειώ (κλήω). Βλ. § 291 (σ. 179).

κλέπτω (θ. *κλεπ-*· απ' αυτό *κλεπτ-* § 292, 1, *κλοφ-* § 296, 2 και 3, *κλαπ-* § 317, 1) πρτ. *έκλεπτον*, μέλλ. *κλέψω* και μέσ. μέλλ. (με την ίδια σημασ.) *κλέψομαι*, αόρ. *έκλεψα*, πρκμ. *κέκλοφα*. Παθ. *κλέπτομαι*, παθ. αόρ. *έκλάπην*, πρκμ. *-κέκλεμαι*. Παράγ. *κλέμμα*, *κλέπτης*, *κλοπή*.

κλήω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κράζω (αρχικό θ. *κρα-* § 439 και 440, δ· έπειτα μ' επέκταση: 1) ισχυρό *κραΓγ-* = *κραγγ-* 2) αδύνατο *κραγ-* και απ' αυτό *κραγ-*j** = *κραζ-*) αόρ. β' *-έκραγον*, πρκμ. β' (με σημασ. ενεστ.) *κέκραγα* (= φωνάζω δυνατά), υπερσ. β' *έκεκράγειν* (§ 319). Παράγ. *κραυγή*· από το θ. του πρκμ. *κεκραγμός*, *κεκράκτης* (ποητικά).

κρεμάννυμι (= κρεμῶ· θ. κρεμα- και κρεμασ-· απ' αυτό κρεμασ-νυ- = κρεμαννυ- § 333, δ), αόρ. ἐκρέμασα. Μέσ. και παθ. κρεμάννυμαι, παθ. αόρ. ἐκρεμάσθην, πρκμ. κρέμαμαι (βλ. § 348, 1, σ. 231).

κρούω. Βλ. § 291 (σ. 179).

κτάομαι -ῶμαι (αποθ. μεικτό· θ. κτα-, κτη-), πρτ. ἐκτώμην, μέσ. μέλλ. κτήσομαι, μέσ. αόρ. ἐκτησάμην, παθ. αόρ. ἐκτήθην, πρκμ. κέκτημαι και ἔκτμαι (υποτ. (κ)ἐκτεμένος ὦ κτλ. και μονολ. κέκτωμαι, γ' ἐν. κεκτῆται, β' πλ. κεκτῆσθε· εὐκτ. (κ)ἐκτεμένος εἶην κτλ. και μονολ. κεκτῆμην, κεκτῆο, κεκτῆτο κτλ.· προστ. κέκτησο· απαρ. κεκτῆσθαι, μετ. (κ)ἐκτεμένος), υπερσ. ἐκεκτήμην, συντελ. μέλλ. κεκτῆσομαι και ἐκτῆσομαι. Παράγ. κτῆμα, κτήτωρ, κτητὸς (ἄκτητος κτλ.), κτητέον κ.ά.

Λ

Λαγχάνω (= παίρνω κάτι με κλήρο, παίρνω μέρος σε κάτι· θ. 1) ισχυρό ληχ- 2) αδύνατο λᾶχ- και απ' αυτό λα-ν-χ-αν- = λαγχαν- § 357, γ'), πρτ. ἐλάγχανον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) λήξομαι, αόρ. β' ἔλαχον, πρκμ. εἶληχα (§ 272, 6), υπερσ. εἰλήχειν. Παθ. λαγχάνομαι, παθ. αόρ. ἐλήχθην, πρκμ. εἶλημαι. Παράγ. λῆξις (= κλήρωση· διαφορετικό από το λῆξις = τέλος, παράγ. του λήγω), λάχος (= κλήρος, μερίδιο), ληκτέος κ.ά.

λαμβάνω (θ. 1) ισχυρό ληβ-· 2) αδύνατο λαβ- και απ' αυτό λα-ν-β-αν- = λαμβαν- § 357, γ'), πρτ. ἐλάμβανον, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) λήψομαι, αόρ. β' ἔλαβον, πρκμ. εἶληφα (§ 272, 6), υπερσ. εἰλήφειν. Μέσ. και παθ. λαμβάνομαι, πρτ. ἐλαμβανόμην, παθ. μέλλ. ληφθήσομαι, παθ. αόρ. ἐλήφθην, μέσ. αόρ. β' ἐλαβόμην, πρκμ. εἶλημαι, υπερσ. -εἰλήμην. Παράγ. λῆψις, λῆμμα (δίλημμα κτλ.), λήπτης, ληπτὸς, ληπτέος κ.ά.

λανθάνω (= μένω κρυμμένος ή απαρατήρητος, ξεφεύγω την προσοχή κάποιου· θ. 1) ισχυρό ληθ-· 2) αδύνατο λᾶθ- και απ' αυτό λα-ν-θ-αν- § 357, γ'), πρτ. ἐλάνθανον, μέλλ. λήσω, αόρ. β' ἔλαθον, πρκμ. ἐλέθηθα, υπερσ. ἐλελήθειν. Παράγ. λάθος, λήθη. Βλ. και ἐπιλανθάνομαι.

λέγω (= μιλῶ· θέματα βλ. § 358), πρτ. ἔλεγον, μέλλ. λέξω ή (συννηρ.) ἐρῶ, -εἶς, -εἶ κτλ., αόρ. α' ἔλεξα ή εἶπα, αόρ. β' εἶπον, πρκμ. εἶρηκα (§ 272, 6), υπερσ. εἰρήκειν. Παθ. λέγομαι, πρτ. ἐλεγόμην, παθ. μέλλ. λεχθήσομαι και συνήθ. ῥηθήσομαι, παθ. αόρ. ἐλέχθην και συνήθ. ἐρρήθην, πρκμ. λέλεγμαι και συνήθ. ῥηθήσομαι, παθ. αόρ. ἐλέχθην και

συνήθ. *ἐρρήθην*, πρκμ. *λέλεγμαι* και συνήθ. *εἶρημαι*, υπερσ. *εἰρήμην*, συντελ. μέλλ. *εἰρήσομαι*. Παράγ. *λέξις*, *λόγος*, *ῥῆμα*, *ῥήτωρ*, *λεκτός*, *λεκτέος*. Βλ. και ρ. *διαλέγομαι*.

-**λέγω** (= μαζεύω). Βλ. ρ. *συλλέγω*.

λείπω (= ἀφήνω· θ. 1) ισχυρό *λειπ-* και με τροπή *λοιπ-* § 62,6· 2) ἀδύνατο *λιπ-*), πρτ. *ἔλειπον*, μέλλ. *ἀόρ. β' ἔλιπον*, πρκμ. *β' λέλοιπα*, υπερσ. *ἐλελοίπειν*. Μέσ. και παθ. *λείπομαι*, πρτ. *ἐλειπόμην*, μέσ. μέλλ. *-λείψομαι*, μέσ. *ἀόρ. β' -ελιπόμην*, παθ. μέλλ. *-λειφθήσομαι*, παθ. *ἀόρ. ἐλείφθην*, πρκμ. *ἐλείμμαι*, υπερσ. *ἐλελείμμην*, συντελ. μέλλ. *λελείψομαι*. Παράγ. *λεῖψις* (*ἐκλειψις*, *ἐλλειψις* κτλ.), *λεῖμμα* (*διάλειμμα* κτλ.), *λειπτός* (*ἀδιάλειπτος* κτλ.), *λειπτέον*, *λοιπός* κ.ά.

λεύω. Βλ. (κατα)λεύω § 291 (σ. 180).

λούω. Βλ. § 291 (σ. 180).

M

Μανθάνω (θ. *μαθ-* και απ' αυτό *μα-ν-θ-αν-* § 357, γ' και *μαθε-* = *μαθη-*), πρτ. *ἐμάνθανον*, μέσ. μέλλ. (*μ' ενεργ. σημασι.*) *μαθήσομαι*, *ἀόρ. β' ἔμαθον*, πρκμ. *μεμάθηκα*, υπερσ. *ἐμεμαθήκειν*. Παθ. μόνο ενεστ. *μανθάνομαι*. Παράγ. *μάθησις*, *μάθημα*, *μαθητής*, *μαθητός*, *μαθητέον* κ.ά.

μάχομαι (αποθ. μέσ.· θ. *μαχ-*, *μαχε-* = *μαχη-* § 353, γ), πρτ. *ἐμαχόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *μαχοῦμαι*, *-εῖ*, *-εῖται* κτλ., μέσ. *ἀόρ. ἐμαχεσάμην*, πρκμ. *μεμάχημαι*. Παράγ. *μαχητής*, *μαχητός* (*ἀμάχητος* κτλ.), *μαχητέον* και *μαχετέον* κ.ά.

μείγνυμι και **μειγνύω** (= σμίγω· θ. 1) ισχυρό *μειγ-* και απ' αυτό *μειγ-νυ-* § 333, α· 2) αδύνατο *μιγ-*), πρτ. *-εμείγνυν*, μέλλ. *μείξω*, *ἀόρ. ἔμειξα*. Μέσ. και παθ. *μείγνυμαι*, πρτ. *-εμειγνύμην*, παθ. μέλλ. *-μειχθήσομαι*, μέσ. *ἀόρ. ἐμειξάμην*, παθ. *ἀόρ. α' (και ως μέσ.) ἐμείχθην* και παθ. *ἀόρ. β' (και ως μέσ.) ἐμίγην*, πρκμ. *μέμειγμα*, υπερσ. *ἐμεμείγμην*. Παράγ. *μειζις*, *μειγμα*, *μιγάς*, *μεικτός*, *μεικτέον* κ.ά.

μέλει (απρόσ. = υπάρχει φροντίδα· θ. *μελ-* και απ' αυτό *μελε-* = *μελη-* § 353, γ), πρτ. *ἔμελε*, μέλλ. *μελήσει*, *ἀόρ. ἐμέλησε*, πρκμ. *μεμέληκε*, υπερσ. *ἐμεμελήκει*. Παράγ. *μέλημα* (= φροντίδα), *μελητέον* κ.ά.

μέλλω (= έχω σκοπό, αναβάλλω· αρχικό θ. *μελ-*· απ' αυτό *μελ-ν-* = *μελλ-* § 301, 1 και *μελλε-* = *μελλη-* § 353, γ), πρτ. *ἔμελλον* και *ἤμελλον* (§ 269, 1, α), μέλλ. *μελλήσω*, *ἀόρ. ἐμέλλησα*. Παθ. γ' εν. *μέλλεται*. Παράγ. *μέλλησις*, *μέλλημα* (= αργοπορία), *μέλλητης* (= αυτός που αργοπορεί, που διστάζει), *μελλητέον* κ.ά.

μένω (θ. *μεν-*, *μενε-* = *μενη-* § 353, β), πρτ. *ἔμενον*, μέλλ. (συνηρ.) *μενῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. *ἔμεινα*, πρκμ. *μεμένηκα*. Παράγ. *μενετός*, *μενετέον*, *μόνος*, *μονάς*, *μονή* κ.ά.

μυμνήσκω (= θυμίζω· θ. *μνη-* και απ' αυτό *με-μνη-σκ-* = *μι-μνή-σκ-* § 356), εύχρ. τα συνθ. *ανα(ὑπο)μυμνήσκω* κτλ., πρτ. *-εμίμνησκον*, μέλλ. *-μνήσω*, αόρ. *-έμνησα*. Μέσ. *μυμνήσκομαι* (συνήθ. σύνθ.) πρτ. *-εμμνησκόμεν*, μέσ. μέλλ. *-μνήσομαι*, παθ. μέλλ. (ώς μέσος) *μνησθήσομαι*. παθ. αόρ. (ως μέσος) *έμνήσθην*, πρκμ. (με σημασ. ενεστ.) *μέμνημαι* (= θυμοῦμαι· υποτ. *μεμνῶμαι*, *-ῆ*, *-ῆται*, κτλ., ευκτ. *μεμνήμην*, *-ῆο*, *ῆτο* κτλ.), υπερσ. (με σημασ. πρτ.) *έμεμνήμην*, συντελ. μέλλ. *μεμνήσομαι*. Παράγ. *μνήμη*, *μνήμων*, *μνήμα*, *ὑπό(ανά)μνησις*, *-μνηστός* (*ἀ-υαμνηστός*, *ἀείμνηστός* κτλ.), *-μνηστέον* κ.ά.

N

Νέμω (= μοιράζω, βόσκω· θ. *νεμ-* και *νεμε-* = *νεμη-* § 353, β), πρτ. *ένεμον*, μέλλ. (συνηρ.) *νεμῶ*, *-εῖς*, *-εῖ* κτλ., αόρ. *ένειμα*, πρκμ. *νενέμηκα*. Μέσ. και παθ. *νέμομαι*, πρτ. *ένεμόμην*, μέσ. μέλλ. (συνηρ.) *νεμοῦμαι*, *-εῖ*, *-εῖται* κτλ., μέσ. αόρ. *ένειμάμην*, παθ. αόρ. *ένεμήθην*, πρκμ. *νενέμημαι*, υπερσ. *ένενεμήμην*. Παράγ. *νομεύς*, *νομή*, *νόμος*, *νομός*, *-νεμητός* (*ἀνέμητος* κτλ.), *-νεμητέον* κ.ά.

νέω, *νεῖς*, *νεῖ* κτλ. § 327 (= πλέω, κολυμπῶ· θ. *νεF-* = *νευ-* = *νε-* § 64.3), πρτ. *ένεον*, *-ένεις*, *-ένει* κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργητ. σημασ.) *νεύσομαι*, αόρ. *ένεσσα*, πρκμ. *νένευκα*. Παράγ. *νεῦσις* (= κολύμπημα), *νευστέον* κ.ά.

Ξ

Ξέω, *ξεῖς*, *ξεῖ* κτλ. § 327 (= ξύνω· θ. *ξε-* και *ξεσ-*), αόρ. *έξεσα*. Παράγ. *ξέσις*, *ξέσμα*, *ξεστήρ*, *ξέστρον*, *ξεστός* (*ἄξεστος*) κ.ά. (βλ. § 331, πιν. β, 2, σ. 215).

ξύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

O

Οῖδα. Βλ. § 351, 7 (σ. 236).

οἶομαι και **οἶμαι** (αποθ. παθ. = νομίζω, φρονῶ· θ. *οἶ-* και *οἶε-* = *οἶη-* § 353, γ), πρτ. *ὀόμην* και *ὀμην*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *οἶήσομαι*, παθ. αόρ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ὀήθην*. Παράγ. *οἶησις*, *οἶητέον*.

οἶχομαι (αποθ. ενεστ. με σημασ. πρκμ. § 359, 1 = έχω φύγει· θ. οἶχ- και οἶχε- = οἶχη- § 353, γ), πρτ. (με σημασ. υπερσ.) *ὠχόμην*, μέσ. μέλλ. *οἶχῆσομαι*. Παράγ. *οἶχητέον*.

ὄλλυμι. Βλ. *ἀπόλλυμι*.

ὄμνυμι (= ὀρκίζομαι· θ. ὄμ- και απ' αυτό *ὄμνυ-* § 333, β και *ὄμο(σ)-*), πρτ. *ὠμνυν*, μέσ. μέλλ. (συνηρ., μ' ενεργ. σημασ.) *ὀμοῦμαι*, -εἶ, -εἶται κτλ., αὐρ. *ὠμοσα*, πρκμ. *ὀμώμοκα* (§ 273), υπερσ. *ὠμωμόκειν*. Μέσ. και παθ. -*ὄμνυμαι*, πρτ. -*ὠμνήμην*, μέσ. αὐρ. -*ωμοσάμην*, παθ. μέλλ. -*ομοσθήσομαι*, παθ. αὐρ. *ὠμό(σ)θην*, πρκμ. *ὀμώμο(σ)ται* (πβ. *ὀμώμοσται* Ζεύς = έχει γίνει ὀρκος στ' ὄνομα του Δία), υπερσ. *ὠμώμο(σ)το*. Παράγ. *ἀνώμοτος*, *ἀλώμοτος*, *συνώμοτον* (= σύνδεσμος που έγινε με ὀρκο, ὀμοσπονδία), *συνωμότης* κ.ά.

ὀνίνημι. Βλ. § 347, 3 (σ. 230).

ὀράω -ῶ (= βλέπω· θέματα βλ. § 358), πρτ. *ἐώραων* (§ 269, 1, δ), μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *ὄσομαι*, αὐρ. β' *εἶδον*, (υποτ. *ἴδω*, ευκτ. *ἴδοιμι*, προστ. *ἴδέ*, βλ. § 312, 2, απαρ. *ἴδειν*, μετ. *ἴδών*), πρκμ. *ἐόρακα* ή *ἐώρακα* και ποιητ. *ὄπωπα* (§ 273), υπερσ. *ἐωράκειν*. Μέσ. και παθ. *ὄρωμαι*, πρτ. *ἐωρώμην*, μέσ. αὐρ. β' -*ειδόμην* (υποτ. *ἴδωμαι* κτλ.), παθ. μέλλ. *ὀφθήσομαι*, παθ. αὐρ. *ὠφθην*, πρκμ. *ἐόραμαι* ή *ἐώραμαι* και *ὠμμαί* (*ὠψαι*, *ὠπται* κτλ.). Παράγ. *ὄρασις*, *ὄρσις*, *ὄμμα*, *ὄπη*, *ὄρατὸς* (*ἀόρατος* κτλ.), *ἄοπτος* (*ὑποπτος*, *ἀνύποπτος* κτλ.).

ὀφείλω (= χρωστώ· θ. *ὀφελ-*, *ὀφελν-* = *ὀφελλ-* = *ὀφειλ-* και *ὀφειλε-* = *ὀφειλη-*), πρτ. *ᾠφειλον*, μέλλ. *ὀφειλήσω*, αὐρ. *ὠφείλησα* και αὐρ. β' *ᾠφελον* (υποτ. *ὀφέλω* κτλ.), πρκμ. *ὠφείληκα*, υπερσ. *ὠφειλήκειν*. Παθ. *ὀφείλομαι*, πρτ. *ὠφειλόμην*, παθ. αὐρ. *ὠφειλήθην*. Παράγ. *ὀφειλή*, *ὀφείλημα*, *ὀφειλέτης* (θηλ. *ὀφειλέτις* -ιδος) κ.ά.

ὀφλισκάνω (= καταδικάζομαι να πληρώσω πρόστιμο· θ. *ὀφελ-* και με συγκοπή *ὀφλ-* απ' αυτό *ὀφλ-ισκ-αν-* και *ὀφλε-* = *ὀφλη-*), πρτ. *ὠφλίσκανον*, μέλλ. *ὀφλήσω*, αὐρ. β' *ᾠφλον* (υποτ. *ὀφλω* κτλ.), πρκμ. *ᾠφληκα*, υπερσ. *ὠφλήκειν*. Παθ. πρκμ. μετ. *ὠφλημένος*. Παράγ. *ὀφλησις*, *ὀφλημα*, *ὀφλητής* κ.ά.

Π

Παίζω (θ. *παιδ-* απ' αυτό *παιδ-ι-* = *παιζ-* και *παιγ-*), πρτ. *ἔπαιζον*, μέσ. μέλλ. (δωρικός, μ' ενεργ. σημασ.) *παιζοῦμαι*, -εἶ, -εἶται κτλ., αὐρ. ἔ-*παισα*. Παθ. πρκμ. *πέπαισμαι*. Παράγ. *παιδιά* (*ἡ*), *παίκτης*, *παικτὸς*, *παικτέον* και *παιστέον* κ.ά.

παίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πάσχω (θ. *πενθ-*, *παθ-* και απ' αυτό *παθ-σκ-* = *πασχ-* § 354), πρτ. *ἔ-πασχον*, μέσ. μέλλ. (με *παθ.* σημασ.) *πείσομαι* (από το *πενθ-σομαι*, § 64, 6 και § 359,4), αόρ. β' *ἔπαθον*, πρκμ. *πέπονθα* (§ 62, 6), υπερσ. *ἐπεπόνθειν*. Παράγ. *πάθος*, *πάθη* ή (= παθητική κατάσταση, πάθημα), *πάθημα*, *πάθησις*, *πένθος* κ.ά.

πατάσσω (= *χτυπῶ* θ. *παταγ-* και απ' αυτό *παταγ-γ-* = *πατασσ-* § 292, 2), εὐχρ. ο αόρ. *ἐπάταξα*. Τα λοιπά από τα συνώνυμα *παίω*, *πλήττω*, *τύπτω*.

παύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πείθω (θ. 1) *ισχυρό πειθ-*, 2) *αδύνατο πιθ-*), πρτ. *ἔπειθον*, μέλλ. *πείσω*, αόρ. *ἔπεισα*, πρκμ. *πέπεικα*, υπερσ. *ἐπεπείκειν*. Μέσ. και *παθ.* *πείθομαι*, πρτ. *ἐπειθόμην*, μέσ. μέλλ. *πείσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ἐπιθόμην*, *παθ.* μέλλ. *πεισθήσομαι*, *παθ.* αόρ. (και ως μέσ.) *ἐπίεισθην*, πρκμ. *πέπεισμαι*, υπερσ. *ἐπεπείσμην* και ενεργ. πρκμ. β' (ως μέσ.) *πέποιθα* (= έχω πεποίτηση, έχω θάρρος), ενεργ. υπερσ. β' (ως μέσ.) *ἐπεποίθειν*. Παράγ. *πειθῶ*, *πιθανός*, *πίστις*, *πιστός*, *πειστέον* κ.ά.

πεινῶ. Βλ. § 325 (σ. 186), πρτ. *ἐπείνων*, -ης, -η κτλ., μέλλ. *πεινήσω*, αόρ. *ἐπείνησα*, πρκμ. *πεπείνηκα*.

πέπτωται. Βλ. § 351, 14 (σ. 237).

πετάννυμι (= *ανοίγω* θ. *πετα(σ)-* απ' αυτό *πετασ-νυ-* = *πεταννυ-* § 333, δ και με συγκοπή *πτα-* § 62, 1), εὐχρ. τα συνθ. *ἀνα-πετάννυμι* κτλ., πρτ. *-επετάννυν*, αόρ. *-πέτασα*. *Παθ.* *-πετάννυμαι*, πρτ. *-επεταννύμην*, πρκμ. *-πέπταμαι*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πέτασμα*, *πέτασος* κ.ά.

πέτομαι (αποθ. μέσ. = *πετώ* θ. *πετ-*, με συγκοπή *πτ-* § 62, 1 και *πετ-*, *πτη-* § 353, β), μέσ. μέλλ. *-πτήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *-επτόμην*. Τα λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. *πτήσις*, *πτήμα* κ.ά.

πήγνυμι και **πηγνύω** (= *μπήγω* θ. 1) *ισχυρό πηγ-* και απ' αυτό *πηγ-νυ-* § 333, α' 2) *αδύνατο παγ-*, αόρ. *ἔπηξα*. Μέσ. και *παθ.* *πήγνυμαι*, πρτ. *ἐπηγνύμην*, μέσ. αόρ. *-επηξάμην*, *παθ.* μέλλ. β' *παγήσομαι*, *παθ.* αόρ. β' *ἐπάγην* (πβ. § 317, 2), ενεργ. πρκμ. β' (ως μέσος) *πέπηγα*, υπερσ. *ἐπεπήγειν*. Παράγ. *πηκτός*, *πῆξις*, *πῆγμα*, *πάγος*, *παγίς*, *πάγη* (= *παγίδα*) κ.ά.

πίμπλημι. Βλ. § 347, 1 (σ. 230).

πίμπρηνμι. Βλ. § 347, 2 (σ. 230).

πίνω (θ. *πι-* απ' αυτό *πιν-* § 357, α' και *πο-* ή μ' έκταση *πω-*), πρτ. *ἔπινον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *πίομαι*, αόρ. β' *ἔπιον*, πρκμ. *πέπωκα*. *Παθ.* *πίνομαι*, πρτ. *ἐπινόμην*, *παθ.* αόρ. *-επόθην*, πρκμ. *πέπομαι*. Παράγ. *πόσις*, *πότης*, *ποτός* (ως ουσ. *ποτόν*), *ἄποτος*, *ποτέος* κ.ά. Τα

συνθ. παράγ. αττ. *αίματοπώτης, οίνοπώτης, ύδροπώτης* κτλ. (από θ. *πω-*) στους *μτγν. με ο* (από θ. *πο-*). Επίσης σύνθ. αττ. *φιλοπότης, φιλοποσία* (από θ. *πο-*).

πιπράσκω (= *πουλῶ*· θ. *πρα-* και απ' αυτό-*πι-πρα-σκ-* § 356), *εὐχρ. μόνο* ο *πρκμ. πέπρακα* και ο *υπερσ. επεπράκειν*. Παθ. *πιπράσκομαι*, παθ. *αόρ. ἐπράθην*, *πρκμ. πέπραμαι*, *υπερσ. ἐπεπράμην*, *συντελ. μέλλ. πεπράσομαι*. Οι *χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται από το ρ. πωλῶ* και *αποδίδομαι*. Παράγ. *πρᾶσις, πρατήρ, ἄπρατος, πρατέος* κ.ά. Βλ. και ρ. *πωλῶ*.

πίπτω (θ. 1) *πετ-*, με *συγκοπή πτ-* και *μ' ενεστ. αναδιπλ. πι-πτ-* § 355· 2) από το θ. *πετ-* με *μετάθ. πτε-*, *μ' έκταση πτη-* και με *τροπή του η σε ω:* *πιω-*), *πρτ. ἐπιπτον*, *μέσ. μέλλ. (δωρικός) πεσοῦμαι, -εἶ, -εῖται* κτλ., *αόρ. β' ἔπεσον*, *πρκμ. πέπτωκα*, *υπερσ. ἐπεπτώκειν*. Παράγ. *πτῶσις, πτώμα* κ.ά.

πλέκω (θ. *πλεκ-*, *πλοκ-*, *πλᾶκ* § 317, 1), *αόρ. ἐπλεξα*. Μέσ. και παθ. *πλέκομαι*, *πρτ. ἐπλεκόμην*, παθ. *αόρ. α' ἐπλέχθην*, παθ. *αόρ. β' (και ως μέσος) -επλάκην*, *πρκμ. πέπλεγμαι*. Τα *λοιπά ποιητ. και μτγν. Παράγ. πλέξις, πλέγμα, πλοκή* κ.ά.

πλέω, *πλεις, πλει* κτλ. § 327 (θ. *πλεF-* = *πλευ-*, *πλε-*), *πρτ. ἐπλεον*, *ἔπλεις, ἔπλει* κτλ., *μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) πλεύσομαι* και *δωρικός πλευσοῦμαι, -εἶ, -εῖται* κτλ., *αόρ. ἔπλευσα*, *πρκμ. πέπλευκα*, *υπερσ. -επεπλεύκειν*. Παθ. *πρκμ. πέπλευσμαι* (πβ. § 291). Παράγ. *πλεῦσις, ἄπλευστος, πλευστέον, (πλόος) πλοῦς, (πλό-ιον) πλοῖον* κ.ά. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).

πλήττω (= *χτυπῶ*· θ. 1) *ισχυρό πληγ-* και απ' αυτό *πληγ-j* = *πληττ-* § 292, 2· 2) *αδύνατο πλᾶγ-*), *συνήθ. σύνθ. ἐκπλήττω, ἐπιπλήττω* κτλ.· το *απλό ρ. πλήττω* με τη *σημασία του «χτυπῶ»* έχει *εκτός από τον ενεστ. εὐχρηστούς χρόνους μόνο: ενεργ. πρκμ. β' πέπληγα*, παθ. *μέλλ. β' πληγήσομαι*, παθ. *αόρ. β' ἐπλήγην* (βλ. § 317, 2), *πρκμ. πέπληγμα*, *συντελ. μέλλ. πεπλήξομαι*. Τα *λοιπά αναπληρώνονται από τα ρ. παίω, πατάσσω* και *τύπτω*. Παράγ. *πληγή, πλῆγμα, πλήκτης, πλήκτρον* κ.ά.

πνέω, *πνεῖς, πνεῖ* κτλ. § 327 (θ. *πνεF-* = *πνευ-*, *πνε-*), *πρτ. ἐπνεον*, *ἔπνεις, ἔπνει* κτλ., *μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) πνεύσομαι* και *δωρικός πνευσοῦμαι, -εἶ, -εῖται* κτλ., *αόρ. ἐπνευσα*, *πρκμ. -πέπνευκα*. Παθ. *σύνθ. διαπνέομαι*. Τα *λοιπά ποιητ. και μτγν. (Βλ. § 331, πίν. β, 2, σ. 215).*

πρίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πταίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πάρνυμαι (αποθ. = φτερνίζομαι· θ. παρ- και απ' αυτό παρ-νυ- § 333, γ), εύχρ. ο ενεστ. και ο ενεργ. αόρ. β' ἔπαρον. Παράγ. παρμός, πτύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

πυνθάνομαι (αποθ. μέσ. = ρωτῶ, μαθαίνω· θ. 1) ισχυρό πυνθ-· 2) αδύνατο πυνθ- και απ' αυτό πυνθ-αν- § 357, γ'), πρτ. ἐπυνθανόμην, μέσ. μέλλ. πένυσομαι, μέσ. αόρ. β' ἐπυνθόμην, πρκμ. πέπυσμαι, υπερσ. ἐπέπυσμην. Παράγ. πυνστέον, πύστις (= ερώτηση, πληροφορία, φήμη), πύσμα (= ερώτηση).

πωλέω -ῶ (θ. πωλε-), πρτ. ἐπώλουν, μέλλ. πωλήσω. Παθ. πωλοῦμαι, πρτ. ἐπωλούμην, παθ. αόρ. ἐπωλήθην. Τα λοιπά αναπληρώνονται από τα ρ. πιπράσκω και ἀποδίδομαι. Παράγ. πώλησις, πωλητής. Βλ. και ρ. πιπράσκω.

Ρ

ῥέω, ῥεῖς, ρεῖ κτλ. § 327 (θ. ρεF- = ρευ-, ρε-, ρυε- = ῥυη-), πρτ. ἔρρεον, ἔρρεις κτλ., μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) ῥυήσομαι, αόρ. ἔρρῦην (§§ 349 - 350), πρκμ. ἔρρῦκα, υπερσ. -ερρῦκειν. Παράγ. ῥέυμα, ρευστός, ῥυτός (περίρρυτος κτλ.), ῥύμη, ῥύαξ, ῥοή, (ῥό-ος) ῥοῦς κ.ά.

ῥήγνυμι (= σκίζω· θ. 1) ισχυρό ῥηγ- και απ' αυτό ῥηγ-νυ- § 333, α και με τροπή ῥωγ-· 2) αδύνατο ῥάγ-), πρτ. -ερρήγνυν, μέλλ. -ρήξω, αόρ. ἔρρηξα. Μέσ. και παθ. ῥήγνυμαι πρτ. ἐρρηγνύμην, μέσ. αόρ. -ερρηξάμην, παθ. αόρ. β' ἐρράγην, ενεργ. πρκμ. ως μέσ. και παθ. -έρρωγα, υπερσ. -ερρώγειν. Παράγ. ῥήξις, ῥήγμα, ῥήκτης, ῥηκτός (ἀρηκτος κτλ.), ῥωγμή κ.ά.

ῥιγώω -ῶ. Βλ. § 329 (σ. 188).

ῥώννυμι (= δυναμώνω· θ. ῥω(σ)- και απ' αυτό ῥωσ-νυ- = ῥωννυ- § 333, δ), αόρ. ἔρρωσα. Παθ. αόρ. (και ως μέσος) ἐρρώσθην, πρκμ. ἔρρωμαι, υπερσ. ἐρρώμην. Παράγ. ῥώμη, ῥῶσις (ἀνάρρωσις), ἄρρωστος, εὔρωστος κ.ά.

Σ

Σβέννυμι (= σβήνω· θ. 1) σβε(σ)- και απ' αυτό σβες-νυ- = σβεννυ- § 333, δ· 2) σβη-), αόρ. ἔσβεσα. Παθ. -σβέννυμαι, πρτ. -εσβεννύμην, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) -σβήσομαι, παθ. αόρ. -εσβέσθην, ενεργ. αόρ. β' (ως παθ.) ἔσβην, ενεργ. πρκμ. (ως παθ.) -έσβηκα, ενεργ. υπερσ. (ως παθ.) -εσβήκειν. Παράγ. σβέσις, σβεστός (ἀσβεστος) κ.ά.

σειώ. Βλ. § 291 (σ. 180).

σῆπω (= σαπίζω· θ. 1) ισχυρό *σηπ-*· 2) αδύνατο *σᾶπ-*). Παθ. *σῆπομαι*, παθ. μέλλ. β' *-σαπήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἑσάπην* (§ 317, 2), ενεργ. πρκμ. β' (με παθ. σημασ.) *σέσηπα*. Παράγ. *σῆψις, σαπρός, ἄσηπτος* κ.ά.

σκοπέω -ῶ και **σκοπέομαι -οῦμαι** (= παρατηρῶ, εξετάζω, σκέφτομαι· θ. σκεπ-, σκοπε-), πρτ. *ἑσκόπουν* και *ἑσκοπούμην*, μέσ. μέλλ. *σκέψομαι*, μέσ. αόρ. *ἑσκεψάμην*, πρκμ. (μ' ενεργ. και παθ. σημασ.) *ἑσκεμμαι*, υπερσ. (με παθ. σημασ.) *ἑσκέμην*, συντελ. μέλλ. (με παθ. σημασ.) *ἑσκέσομαι*. Παράγ. *σκέψις, σκέμμα, σκοπός, σκοπιά, ἄσκεπτος* (απερίσκεπτος κτλ.), *σκεπτέος, σκεπτέον*.

σπᾶω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

σπένδω (= κάνω σπονδή, δηλ. χύνω από το ποτήρι μου λίγο κρασί προς τιμή των θεών· και απλώς: χύνω· θ. *σπενδ-, σπονδ-*), πρτ. *ἑσπενδον*, μέλλ. *σπείσω* (από το *σπένδ-σω* § 64, 6), αόρ. *ἑσπεισα*. Μέσ. *σπένδομαι* (= κάνω συνθήκη με σπονδές, ειρηνεύω), πρτ. *ἑσπενδόμην*, μέσ. μέλλ. *σπείσομαι*, μέσ. αόρ. *ἑσπεισάμην*, πρκμ. (μέσ. και παθ.) *ἑσπείσμαι*, υπερσ. *ἑσπείσμην*. Παράγ. *σπονδή* (= το χύσιμο του κρασιού κατα τη θυσία, προσφορά ποτού κτλ.)· *πληθ. σπονδαί* (= επίσημη συνθήκη, ανακωχή κτλ.).

στρέφω (θ. *στρεφ-, τροφ-*, § 62, 6 και *στράφ-* § 317, 1), πρτ. *ἑστρεφον*, μέλλ. *στρέψω*, αόρ. *ἑστρεψα*. Μέσ. και παθ. *στρέφομαι*, πρτ. *ἑστρεφόμην*, μέσ. μέλλ. *-στρέψομαι*, μέσ. αόρ. *-εστρεψάμην*, παθ. μέλλ. β' *-στραφήσομαι*, παθ. αόρ. β' (και ως μέσ.) *ἑστράφην*, παθ. αόρ. α' (σπάν.) *ἑστρέφθην*, πρκμ. *ἑστραμμαι* § 300, υπερσ. *-εστράμην*. Παράγ. *στρέψις, στρέμμα, στρόφη, στρεπτός, ἀναστρεπτέον* κ.ά.

στρώννυμι και ποιητ. **στόρννυμι** (= στρώνω· θ. 1) *στρω-* και απ' αυτό *στρω-σ-νυ-* = *στρωννυ-*· 2) *στορ-* και απ' αυτό *στορ-νυ-* και *στορ-εσ-*), πρτ. *ἑστρώννυν*, αόρ. *ἑστόρεσα*. Παθ. *-στόρννυμαι*, πρκμ. *ἑστρωμαι*. Παράγ. *στρωτός, ἄστρωτος* κ.ά.

συλλέγω (σύν + λέγω = μαζεύω· θ. *λεγ-, λογ-* § 62, 6), πρτ. *συν-έλεγον*, μέλλ. *συλ-λέξω*, αόρ. *συν-έλεξα*, πρκμ. *συν-είλοχα* (§ 272, 6). Μέσ. και παθ. *συλ-λέγομαι*, πρτ. *συν-ελεγόμην*, μέσ. μέλλ. *συλ-λέξομαι*, μέσ. αόρ. *συν-ελεξάμην*, παθ. μέλλ. β' *συλ-λεγήσομαι*, παθ. αόρ. β' *συν-ελέγην* και (σπάν.) *παθ. αόρ. α' συν-ελέχθην*, πρκμ. *συν-είλεγμα*, υπερσ. *συνειλέγην*. Παράγ. *σύλλογος, συλλογή* κ.ά.

T

Ταίνω (= τεντώνω· θ. *τεν-*· απ' αυτό *τεν-ι-* = *τειν-* § 301, 3 και *τα-*), πρτ. *ἔτεινον*, μέλλ. *τενῶ*, αόρ. *ἔτεινα*, πρκμ. *-τέτακα* (§ 309, γ). Μέσ. και

παθ. *τείνομαι*, πρτ. *έτεινόμην*, μέσ. μέλλ. -*τενοῦμαι*, -*εἶ*, -*εἶται* κτλ., μέσ. αόρ. -*τεινάμην*, παθ. μέλλ. -*ταθήσομαι*, παθ. αόρ. -*ετάθην*, πρκμ. *τέταμαι*, υπερσ. -*ετετάμην*. Παράγ. *τάσις*, *έκτατός*, *συντατέον* κ.ά.

τελέω -*ῶ*. Βλ. § 331, πίν. β, 2 (σ. 193).

τέμνω (= κόβω· θ. *τεμ-* απ' αυτό *τεμ-ν-* § 357, *α'* και *τμε-* = *τμη-* § 309, δ), πρτ. *έτεμνον*, μέλλ. (συνηρ.) *τεμῶ*, αόρ. β' *έτεμον*, πρκμ. *τέτμηκα*. Μέσ. και παθ. *τέμνομαι*, πρτ. *έτεμνόμην*, μέσ. μέλλ. -*τεμοῦμαι*, μέσ. αόρ. β' *έτεμόμην*, παθ. μέλλ. *τμηθήσομαι*, παθ. αόρ. *έτμήθην*, πρκμ. *τέτμημαι*, υπερσ. *έτετεμήμην*, συντελ. μέλλ. -*τετμήσομαι*. Παράγ. *τμησις*, *τμήμα*, *τόμος* (ἄτομον), *τομή*, *τμητός* (ἄτμητος), *τμητέος* (ἀποτμητέον) κ.ά.

τήκω (= λιώνω· θ. *τηκ-*, *τᾶκ-*), πρτ. -*έτηκον*, αόρ. *έτηξα*. Μέσ. και παθ. *τήκομαι*, παθ. αόρ. *α'* *έτήχθην*, παθ. αόρ. β' *ετάκην* (§ 317, 2), πρκμ. ενεργ. (ως μέσ. ή παθ.) *τέτηκα*, υπερσ. *έτετήκειν*. Παράγ. *τῆξις*, *τηκτός* (ἄτηκτος κτλ.).

τίθημι. Βλ. § 346, β (σ. 229).

τίκτω (= γεννῶ· *τεκ-* και απ' αυτό *τκ-*, *τι-τκ-* = *τι-κτ* § 355 και *τοκ-* § 62, 6), πρτ. *έτικτον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *τέξομαι*, αόρ. β' *έτεκον*, πρκμ. *τέτοκα*. Παράγ. *τέκος* (ποιητ.), *τέκνον*, *τοκεύς*, *τόκος* κ.ά.

τίνω (= πληρώνω· θ. 1) *ίσχυρὸ τει-* και *τῖ-* 2) αδύνατο *τῖ-* και *τῖν-* § 357, *α'*), πρτ. *έτινον*, μέλλ. *τῖσω* (και *τείσω*), αόρ. *έτίσα* (και *έτεισα*), πρκμ. -*τέτικα* (και *τέτεικα*). Μέσ. αόρ. *έτισάμην*, παθ. αόρ. -*ετίσθην* (και -*ετείσθην*), πρκμ. -*τέτισμαι*, υπερσ. -*ετετίσμην*. Παράγ. *τίσις* (έκτισις) κ.ά.

τιτρώσκω (= πληγώνω· θ. *τρωF-*, *τραν-*, *τρω-* και απ' αυτό *τι-τρω-σκ-* § 356), πρτ. *έτίτρωσκον*, μέλλ. *τρώσω*, αόρ. *έτρωσα*. Παθ. *τιτρώσκομαι*, πρτ. *έτιτρωσκόμην*, παθ. μέλλ. *τρωθήσομαι*, παθ. αόρ. *έτρώθην*, πρκμ. *τέτρωμαι*, υπερσ. *έτετρώμην*. Παράγ. *τρωτός* (ἄτρωτος κτλ.) κ.ά.

τρέπω (θ. *τρεπ-*, *τροπ-*, *τράπ-*), πρτ. *έτρεπον*, μέλλ. *τρέψω*, αόρ. *έτρεψα*, ποιητ. αόρ. β' *έτραπον* (βλ. § 314, 1, ε), πρκμ. *τέτροφα*. Μέσ. και παθ. *τρέπομαι*, πρτ. *έτρεπόμην*, μέσ. μέλλ. *τρέψομαι*, μέσ. αόρ. *α'* *έτρεψάμην*, μέσ. αόρ. β' *έτραπόμην* (§ 321), παθ. αόρ. *α'* *έτρέφθην*, παθ. αόρ. β' *έτράπην* (§ 317, 1), πρκμ. *τέτραμμαι*, υπερσ. *έτετράμμην*. Παράγ. *τρεπτός*, *τρεπτέον*, *τρέψις*, *τρόπος*, *τροπή* κ.ά.

τρέφω (θ. *θρεφ-*, *θροφ-*, *θραφ-* = *τρεφ-*, *τροφ-*, *τραφ-* § 69, 1), πρτ. *έτρεφον*, μέλλ. *θρέψω*, αόρ. *έθρεψα*, πρκμ. (ποιητ.) *τέτροφα*. Μέσ. και παθ. *τρέφομαι*, πρτ. *έτρεφόμην*, μέσ. μέλλ. (και ως παθ.) *θρέψομαι*, μέσ. αόρ. *έθρεψάμην*, παθ. μέλλ. β' *τραφήσομαι*, παθ. αόρ. β' *έτράφην*

και (σπάν.) παθ. αόρ. α' *ἐθρέφθην*, πρκμ. *τέθραμμαι*, υπερσ. *έτεθράμην*. Παράγ. *θρέμμα*, *θρέψις*, *τροφή*, *τροφεύς*, *τροφός*, *θρεπτέον* κ.ά.

τρέχω (θ. *τρεχ-* = *τρεχ-* § 69, 1 και *δραμ-*, *δραμε-* = *δραμη-* § 358), πρτ. *έτρεχον*, μέσ. μέλλ. (συνηρ., μ' ενεργ. σημασ.) *δραμοῦμαι*, -εἶ, -εἵται κτλ., αόρ. β' *έδραμον*, πρκμ. *δεδράμηκα*, υπερσ. *έδεδραμήκειν*. Παράγ. *τρόχος* (= το τρέξιμο ή ο τόπος για το τρέξιμο), *τροχός* κ.ά.

τυγχάνω (= πετυχαίνω, βρίσκω, τυχαίνω· θ. 1) ισχυρό *τυχ-*· 2) αδύνατο *τυχ-* και απ' αυτό *τυ-ν-χ-αν-* = *τυχαν-* § 357, γ' και *τυχε-* = *τυχη-* § 353, β), πρτ. *έτύχανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *τεύξομαι*, αόρ. β' *έτυχον*, πρκμ. *τετύχηκα*, υπερσ. *έτετυχήκειν* και συνήθ. περιφρ. *τετυχηκώς ήν*.

τύπτω (= χτυπῶ· θ. *τυπ-*· απ' αυτό *τυπ-τ-* § 292, 1 και *τυπτε-* = *τυπτη-* § 353, β), πρτ. *έτυπτον*, μέλλ. *τυπτήσω*· τα λοιπά από τα ρ. *παίω*, *πάτασσω*, *πλήττω*, *πληγᾶς δίδωμι* κτλ. Παθ. *τύπτομαι*· τα λοιπά από το *πλήττομαι* ή *πληγᾶς λαμβάνω*. Παράγ. *τύπος*, *τύψις*, *τυπτητέος* κ.ά.

Υ

Ύπισχνέομαι -οῦμαι (αποθ. μέσ. = υπόσχομαι· θ. *σεχ-* με μετάθ. *σχε-* (*σχη-*) ή με συγκοπή *σχ-*· απ' αυτό μ' ενεστ. αναδιπλ. και με το πρόσφυμα νε: *σι-σχ-νε-* = *ίσχνε-* § 357, δ'), πρτ. *ύπισχνούμην*, μέσ. μέλλ. *ύποσχήσομαι*, μέσ. αόρ. β' *ύπεσχόμην*, πρκμ. *ύπέσχημαι*, υπερσ. *ύπεσχήμην*. Παράγ. *ύπόσχεσις*.

Φ

Φαίνω (= φανερόνω· θ. *φα-*, *φαν-* και απ' αυτό *φαν-ν-* = *φαιν-* § 301, 2), πρτ. *έφαινον*, μέλλ. *φανῶ*, αόρ. *έφηνα*, πρκμ. *-πέφαγκα*. Μέσ. και παθ. *φαίνομαι*, πρτ. *έφαινόμην*, μέσ. μέλλ. *φανούμαι*, μέσ. αόρ. - *εφηνάμην*, παθ. μέλλ. β' (ως μέσ.) *φανήσομαι*, παθ. αόρ. β' (ως μέσ.) *έφάνην* (§ 359, 6), παθ. αόρ. α' (με παθ. διάθ.) *έφάνθην*, ενεργ. πρκμ. (ως μέσ.) *πέφηνα*, παθ. πρκμ. (με παθ. διάθ.) *πέφασμαι* (-σαι, -νται κτλ. §§ 307-308).

φέρω (θέματα βλ. § 358), πρτ. *έφερον*, μέλλ. *οἶσω*, αόρ. α' *ήνεγκα*, αόρ. β' *ήνεγκον* (υποτ. *ένέγκω* κτλ.), πρκμ. *ένήνοχα*, υπερσ. *-ενηνόχειν* (§ 296, 3). Μέσ. και παθ. *φέρομαι*, πρτ. *έφερόμην*, μέσ. μέλλ. *οἶσομαι*, μέσ. αόρ. α' *ήνεγκάμην*, παθ. μέλλ. *οἰσθήσομαι* και *ένεχθήσομαι*, παθ. αόρ. (και ως μεσ.) *ήνέχθην*, πρκμ. *ένήνεγμαί*, υπερσ. *-ενηνέγμην*. Παράγ. *φόρος*, *φορά*, *φορεύς*, *οἰστός*, *οἰστέον* κ.ά.

φεύγω (= φεύγω, τρέπομαι σε φυγή, καταδιώκομαι, είμαι εξόριστος· θ. 1) ισχυρό φευγ- 2) αδύνατο φηγ-, πρτ. *ἔφευγον*, μέλλ. *φεύξομαι* και (δωρικός) *φειξοῦμαι*, -εἶ, -εἶται κτλ., αόρ. β' *ἔφυγον*, πρκμ. *πέφευγα*, υπερσ. *ἐπεφεύγειν*. Παράγ. *φυγή*, *φυγιάς*, *φευκτός* (*ἄφευκτος* και *συνήθ. ἄφουκτος*), *φενκτέος*, -τέον κ.ά.

φημί. Βλ. § 351, 3 (σ. 234).

φθάνω (θ. 1) ισχυρό φθη- 2) αδύνατο φθα- και απ' αυτό φθαν- § 357, α'), πρτ. *ἔφθανον*, μέσ. μέλλ. (μ' ενεργ. σημασ.) *φθήσομαι*, αόρ. α' *ἔφθασα*, αόρ. β' *ἔφθην* (§ 349).

φθείρω (= καταστρέφω· θ. φθερ- και απ' αυτό φθερ-*j* = φθειρ- § 301, 3), πρτ. *ἔφθειρον*, μέλλ. (συνηρ.) *φθερῶ*, -εἶς, -εἶ κτλ., αόρ. *ἔφθειρα*, πρκμ. *ἔφθαρκα*, υπερσ. *ἐφθάρκειν* (§ 309, β). Παθ. *φθείρομαι*, πρτ. *ἐφθειρόμην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *φθεροῦμαι*, παθ. μέλλ. β' - *φθαρήσομαι*, παθ. αόρ. β' *ἐφθάρην* (§ 317, 1), πρκμ. *ἔφθαρμαι*, υπερσ. *ἐφθάρμην*. Παράγ. *φθορά*, *φθορεύς*, *φθαρτός* (*ἄφθαρτος* κτλ.).

φύω (= γεννώ, παράγω, φυτρώνω· θ. φυ-, πρτ. *ἔφυον*, μέλλ. (ποιητ.) *φῶσω*, αόρ. *ἔφῦσα*. Μέσ. και παθ. *φύομαι*, πρτ. *ἐφύομην*, μέσ. μέλλ. (ως παθ.) *φύσομαι*, ενεργ. αόρ. β' (ως μέσ. και παθ.) *ἔφυν* (§ 349, 5), ενεργ. πρκμ. (ως μέσ. και παθ.) *πέφυκα*, ενεργ. υπερσ. (ως μέσ. και παθ.) *ἐπεφύκειν*. Παράγ. *φύσις*, *φυή*, *φῦμα*, *φυτός* (οὐσ. τὸ φυτόν) κ.ά.

X

Χαίρω (= χαίρομαι· θ. χαρ- απ' αυτό χαρ-*j* = χαир- § 301, 2 και χαρε- = χαρη- § 353, γ), πρτ. *ἔχαιρον*, μέλλ. *χαιρήσω*, παθ. αόρ. β' (ως ενεργ.) *ἐχάρην*, πρκμ. (με σημασ. ενεστ.) *γέγηθα* (του ποιητ. *γήθω*). Παράγ. *χαρά*, *χάρμα*, *χαρτός* (*ἐπίχαρτος*).

χαλάω -ῶ. Βλ. § 331, πίν. α, 2 (σ. 213).

χέω. Βλ. § 331, πίν. β, 1 (σ. 214).

χόω -χῶ ἢ χώννυμι. Βλ. § 331, πίν. γ, 2 (σ. 216).

χράω - χρωῶ, *χρηῆς*, *χρηῆ* κτλ., πβ. § 325 (= δίνω χρησμό, προφητεύω· θ. *χρη-*, *κρα-*), αόρ. *ἔχρησα*. Μέσ. *χρωῶμαι* (= ζητώ χρησμό, ρωτώ το μαντείο), μέσ. αόρ. *ἐχρησάμην*, παθ. αόρ. *ἐχρήσθην*. Παράγ. *χρησμός*, *χρηστής* (= αυτός που δίνει χρησμούς, προφήτης).

χρή- Βλ. § 351, 12 (σ. 237).

χρίω. Βλ. § 291 (σ. 180).

χρώμαι, *χρηῆ*, *χρηῆται* κτλ. § 325 (αποθ. μεικτό· θ. *χρη-*, *κρα-*), πρτ. *ἐχρώμην*, *ἐχρώω*, *ἐχρηῆτο* κτλ., μέσ. μέλλ. *χρήσομαι*, μέσ. αόρ. *ἐχρησάμην*,

παθ. αόρ. *ἐχρήσθην*, πρκμ. (ως ενεργ.) *κέχρημαι*, υπερσ. *ἐκεχρήμην*.
Παράγ. *χρηστός* (*ἄχρηστος*, *εὐχρηστός* κτλ.), *χρηστέον*, *χρηῆσις*, *χρηῆμα*
κ.ά.

Ψ

Ψαύω. Βλ. § 291 (σ. 180).

Ω

ᾠθέω -ῶ (= σπρώχνω· θ. *Φώθ-*, *ῶθ-*, *ῶθε-*), πρτ. *ἔωθουν* (§ 269, 1, γ),
μέλλ. *ῶσω*, αόρ. *ἔωσα*. Μέσ. και παθ. *ῶθούμαι*, πρτ. *ἔωθούμην*, μέσ.
μέλλ. *-ώσομαι*, μέσ. αόρ. *ἔωσάμην*, παθ. μέλλ. *-ωσθήσομαι*, παθ. αόρ.
ἔώσθην, πρκμ. *-έωσμαι* § 272, 4. Παράγ. *ῶθεις*, *ῶσις* (*ἄνωσις*, *ἄπω-*
σις), *ῶστης* κ.ά.

ώνεομαι -οῦμαι (αποθ. μεικτό = ἀγοράζω· θ. 1) *Ἔων-*, *Ἔωνε-* = *ῶνε-*,
ῶνη-· 2) *πρια-*), πρτ. *ἔωνούμην* § 269, 1, γ, μέσ. μέλλ. *ῶνήσομαι*, μέσ.
αόρ. *ἔπριάμην* § 348, 2, παθ. αόρ. *ἔωνήθην*, πρκμ. *ἔώνημαι* § 272,
4, υπερσ. *ἔωνήμην*. Παράγ. *ῶνητής*, *ῶνητός*, *ῶνητέος* κ.ά.

ΤΕΛΟΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

(Οι αριθμοί αναφέρονται σε παραγράφους).

Α

- ά*-αθροιστικό, επιτατικό, στερητικό 423.
-α καθαρό, μη καθαρό 90.
αδύνατο θέμα, βλ. *θέμα*.
αήρ 127, β.
αθροιστικό ά- 423, γ.
αιθήρ -127, β.
-αίτερος, -αίτατος, καταλήξεις παραθετι-
 κών 195, δ.
αιτιατική 75.
αιτιολογικά μόρια 370, 5.
αιτιολογικοί σύνδεσμοι 367, 6.
ακατάληκτα γ' κλίσης 104, 1.
άκλιτα μέρη του λόγου 72, β.
 — με πολλαπλή σημασία 371.
άκλιτα ουσιαστ. 152.
άκλιτο ως α' συνθετικό 420-422.
 — ως β' συνθετικό 427.
αλλαγή γραμματικού είδους 441.
αλλαγή σημασίας των λέξεων 442.
αλληλοπαθητική αντωνυμία 232.
 — η κλίση της 233.
αλφάβητο 16.
άν, η πολλαπλή σημασία του 371.
αναδιπλασιασμός, ομαλός στα απλά ρή-
 ματα 270.
 — α' είδους 270, 1.
 — β' είδους 270, 2.
 — γ' είδους 270, 3.
 — στα σύνθετα ρήματα 271.
-ανώμαλος 272.
-αττικός 273.
-ενεστωτικός 337.
αναλογικά αριθμητικά 206, ε και 208.
αναλογικός σχηματισμός παραθετικών
 195.
αναπληρωματική έκταση 62, 7, β.
- ανάπτυξη φωνήεντος* 62, 2.
 — συμφώνου 65.
αναφορικά επιρρήματα 363.
αναφορικές αντωνυμίες 240.
 — η κλίση τους 241.
ανομοίωση συμφώνων 69.
 — με τροπή 69, 1, α.
 — με αποβολή 69, 2.
αντέκταση 62, 7, β.
αντιθετικοί σύνδεσμοι 367, 3.
αντικειμενικά σύνθετα 435.
αντιμεταχώρηση 62, 5.
αντωνυμίες 219, τα είδη τους 220.
 — προσωπικές 221.
 — δεικτικές 223.
 — οριστική ή επαναληπτική 225.
 — κτητικές 228.
 — αυτοπαθητικές 230.
 — αλληλοπαθητική 232.
 — ερωτηματικές 234.
 — αόριστες 236.
 — επιμεριστικές 238.
 — αναφορικές 240.
 — συσχετικές 243.
ανώμαλα ουσιαστικά 146-153.
 — επίθετα 184.
 — παραθετικά 196.
 — ρήματα 352-359· κατάλογος ανώμα-
 λων ρημάτων (στο τέλος, Παράρτη-
 μα).
ανώμαλη αύξηση 269.
ανώμαλος αναδιπλασιασμός 272.
άνω στιγμή 50, 2.
αόριστα επιρρήματα 363.
αόριστες αντωνυμίες 236.
 — η κλίση τους 237.

αοριστολογικό μόριο αν 370, 4.
 αόριστος 253, δ.
 — παθητικός α' 286.
 — ενεργητ. και μέσος β' 310.
 — παθητικός β' 315.
 — δεύτερος βαρύτερων ρημάτων κατά
 τα ρ. σε -μι 349.
 απαρέμφατο 251, α.
 απλή λέξη 376, 2.
 απολογία 69, 2, β.
 αποβολή φωνηέντων (συγκοπή) 62, 1.
 — συμφώνων 64, στην ανομοίωση: συμ-
 φώνων 69,2, α, συλλαβής (συλλαβι-
 κή ανομοίωση) 69, 2, β.
 αποθετικά ρήματα 360.
 — μέσα, παθητικά, μεικτά 360, α.
 απόλυτα αριθμητικά 206, α.
 αποσιωπητικά 50, 6.
 απόστροφος 49, 3.
 απρόσωπα ρήματα 361.
 άρθρο 78.
 άρι-, επιτατικό μόριο 423, ε'.
 αριθμητικά 205.
 — επίθετα: απόλυτα, τακτικά, χρονικά,
 πολλαπλασιαστικά, αναλογικά 206.
 — η κλίση τους 207-209.
 — ουσιαστικά 210.
 — επιρρήματα 212.
 αριθμητικών θέματα 213.
 αριθμοί σύνθετοι, εκφορά τους 214.
 — κλασματικοί, εκφορά τους 215.
 αριθμός πτωτικών 76, β.
 — ουσιαστικών 83.
 — ρήματος 248.
 αριθμών γραφική παράσταση 217.
 αρνητικά επιρρήματα 362, 6.
 ασθενικό γένος πτωτικών 76, α.
 — ουσιαστικών 81.
 αρχική συλλαβή 32.
 αρχικό γράμμα 28.
 αρχικοί χρόνοι 256, α.
 άτονες λέξεις 40.
 αττική β' κλίση, αττικόκλιτα ουσιαστικά
 101, αττικόκλιτα επίθετα 166.
 αττικός αναδιπλασιασμός 273.
 αύξηση, ομαλή στα απλά ρήματα, συλ-
 λαβική, χρονική 266.

— στα σύνθετα ρήματα, εσωτερική 267.
 — ανώμαλη 269.
 αυτοπαθητικές αντωνυμίες 230.
 — η κλίση τους 231.
 αφαίρεση φωνηέντων 60, 1.
 αφηρημένα ουσιαστικά 79, 2.
 αφομοίωση φωνηέντων 62, 4.
 — συμφώνων 68.
 άφωνα σύμφωνα 21, 1, α.
 αφωνόληκτα ουσ. γ' κλ. 120, α, 121.
 — επίθετα γ' κλ. 172.
 — ρήματα 264, β, 292.
 άχρι, η πολλαπλή σημασία του 371.
 αχώριστα μόρια 370, 6 και 7.
 αχώριστο μόριο ως α' συνθετικό 422-
 423.

B

βαθμοί επιθέτου 189.
 — επιρρήματος 203.
 βαρεία 36.
 βαρύτονα ρήματα 276-321.
 βαρύτονη λέξη 37, 6.
 βεβαιωτικά επιρρήματα 362, 5.
 βοηθητικά ορθογραφ. σημεία 49.
 βοηθητικό ρ. εizzi 274.
 βράχυνση φωνήεντος 62, 7, α.
 βραχύχρονα φωνήεντα 19, 1, α.
 βραχύχρονη συλλαβή 33, γ.

Γ

γελαστικά έπιφωνήματα 369, 2.
 γενική 75.
 γένος πτωτικών 76, α.
 — ουσιαστικών 81.
 — επιθέτων 155.
 γλώσσα 9, αρχαία ελληνική - νέα ελλη-
 νική 10.
 γονωνυμικά 389.
 γράμματα 8, 16.
 γραμματική 14.
 — της αρχ. ελληνικής γλώσσας — της
 αττικής διαλέκτου 15.

γραπτός λόγος 1.
γραφική παράσταση των αριθμών 217.

Δ

δασεία 45, λέξεις που παίρνουν δασεία 47.

δασύπνοια άφωνα 22, β.

δεικτικά επιρρήματα 363.

δεικτικά μόρια 370, 6.

δεικτικές αντωνυμίες 223, η κλίση τους 224.

δεύτερη κλίση ουσ. 94-102.

δεύτερη συζυγία ρημάτων (σε - μι) 332-351.

δεύτεροι χρόνοι ρημάτων, ενεργ. και μέσ. αόρ. β' 310-314, παθ. μέλλ. β' και παθ. αόρ. β' 315-317, ενεργ. παρακείμε. β' και υπερσυντ. β' 318-319, γενικές παρατηρήσεις στους δεύτερους χρόνους 320-321, αόρ. β' βαρύτονων ρημάτων κατά τα ρ. σε - μι 349.

δευτερόκλιτα ουσιαστικά 94-102.

— επίθετα 158-167.

δέω, δέομαι 327.

διαζευκτικοί (ή διαχωριστικοί) σύνδεσμοι 367, 2.

διαθέσεις ρήματος 247.

διάλεκτοι 12-13.

διαλυτικά 49, 2.

διασταλτική αντωνυμία 225, 1, σημ.

διαχωριστικοί σύνδεσμοι, βλ. διαζευκτικοί.

δικατάληκτα ουσιαστικά 82, 3.

— επίθετα 155, 2.

διπλά γράμματα 21, 2.

διπλή παύλα 50, 9.

διπλόθεμα ουσιαστ. γ' κλ. 105, 1.

διστακτικά επιρρήματα 362, 7.

διστακτικοί (ή ενδοιαστικοί) σύνδεσμοι 367, 11.

δισύλλαβη λέξη 31.

δίφθογγοι 5, 25.

δίχρονα φωνήεντα 19, 3, 20, γ.

διψώ 325.

δοτική 75.

δουικός αριθμός πτωτικών 76, β.

— ουσιαστικών 83.

— ρημάτων 248.

δυνητικό μόριο άν 370, 3.

δυσ-, αχώριστο μόριο 423, στ'.

Ε

εάν, η πολλαπλή σημασία του 371.

εγκλίσεις ρημάτων 250.

έγκλιση τόπου, εγκλιτικές λέξεις ή εγκλιτικά 41-43.

εγκλιτικά μόρια 370, 1.

εγκλιτικά φωνήεντα 238.

εθνικά (παράγωγα ουσ.) 390.

εί, η πολλαπλή σημασία του 371.

ειδικοί σύνδεσμοι 367, 9.

εισαγωγικά 50, 10.

έκθλιψη 57-59.

έκταση φωνήεντος 62, 7, β.

εκφορά σύνθετων αριθμών 214.

ελλειπτικά ουσιαστικά 153.

— παραθετικά 201.

εναντιωματικοί σύνδεσμοι 367, 3.

ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί) σύνδεσμοι 367, 11.

ενδοτικοί σύνδεσμοι 367, 4.

ενεργητική διάθεση 247, α.

ενεργητική φωνή 258, α.

ενεργητικός αόρ. β' 310-314.

ενεστώτας στην οριστική 253, α.

— στις άλλες εγκλίσεις 257.

ενεστωτικό θέμα 262, β.

ενικός πτωτικών 76, β.

— ουσιαστικών 83.

— ρήματος 248.

ένρινα σύμφωνα 23.

ενρινόληκτα ουσιαστ. γ' κλ. 126.

— επίθετα 177-180.

— ρήματα 301-309.

ένωση (ή συγχώνευση) συμφώνων 67.

ερωτικό 49, 5.

επαναληπτική αντωνυμία 225.

— η κλίση της 226.

επάνω τελεία 50, 2.

επεί, επειδή, η πολλαπλή σημασία τους 371.

επένθεση 66.
επίθετα 154.
— τρικατάληκτα με τρία γένη, δικατάληκτα με τρία γένη, μονοκατάληκτα με δύο γένη 155.
— ασυναίρετα δευτερόκλιτα 158-161.
— συνηρημένα δευτερόκλιτα 162-165.
— αττικόκλιτα 166-167.
— τριτόκλιτα 168-183.
— φωνηεντόληκτα 169-171.
— συμφωνόληκτα: αφωνόληκτα 172-176, ενρινόληκτα, υγρόληκτα 177-180, σιγμόληκτα 181-183.
— ανώμαλα 184.
επίθετα αριθμητικά, βλ. αριθμητικά.
επίθετα με αλλαγμένη σημασία 443, β.
επίθετα παράγωγα 392.
— από ρήματα 393-396.
— από ονόματα 397.
— από επιρρήματα 398.
επιθέτου βαθμοί 189.
επιθέτου παραθετικά 191.
επίθετο ως α' συνθετικό 415-417.
— ως β' συνθετικό 425-426.
επιμεριστικές αντωνυμίες 238.
— η κλίση τους 239.
επιρρήματα
— τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά, βεβαιωτικά, αρνητικά, διστακτικά 362.
— ερωτηματικά, αόριστα, δεικτικά, αναφορικά 363.
— συσχετικά 363.
επιρρήματα με αλλαγμένη σημασία 443, δ.
επιρρήματα παράγωγα 404.
— τοπικά 405, τροπικά 406, ποσοτικά 407, χρονικά 408.
επιρρήματος παραθετικά 203.
επιρρημα ως α' συνθετικό 420.
— ως β' συνθετικό 427.
επιτατικό á- 423, β', áρι-, έρι-, ζα- 423, ε'.
επιφωνήματα 368.
επιφωνηματικό 50, 5.
έρι-, επιτατικό μόριο, 423, ε'.
ερωτηματικά επιρρήματα 363.

ερωτηματικές αντωνυμίες 234.
— η κλίση τους 235.
ερωτηματικό 50, 4.
-έστερος, -έστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, α.
εσωτερικά γράμματα 28.
εσωτερική αύξηση 267.
ετερόκλιτα ουσιαστικά 149.
ετυμολογικό 373.
ευκτική 250, γ.
ευφωνία 61.
ευφωνικά σύμφωνα 61.
ευχετικό μόριο 370, 2.

Z

ζ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
ζα-, επιτατικό μόριο 423, ε'.
ζῶ, ζῆς, ζῆ κτλ. 325.

H

ἡμι-, αχώριστο μόριο 423, ζ'.
ἡμίφωνα 4, 16, σημ. 4, 21, 1, β.
ἡμιφωνόληκτα ουσ. γ' κλίσι. 120, β και 125-140.
ἦνίκα, η πολλαπλή σημασία του 371.

Θ

θαυμαστικά επιφωνήματα 369, 1.
θαυμαστικό 50, 5.
θειαστικά επιφωνήματα 369, 3.
θέμα κλιτών λέξεων 73, β.
— ισχυρό και αδύνατο ουσ. γ' κλίσι. 105, 2.
— του ρήματος: ρηματικό, χρονικό 262.
— του αορ. β' 314.
— των ρημ. σε -μι 333, 337.
θεματικό φωνήεν 282.
θέσει μακρόχρονη συλλαβή 33, β.
θετικός βαθμός επιθέτων 190, 1.
θέω, θεῖς θεῖ κτλ. 327.
θηλυκό πτωτικών 76, α.

- ουσιαστικών 81.
- τρικατάλ. επιθ. σε -ος 159.

I

- ιδιόκλιτα ουσ. 151.
- ισοσύλλαβα ουσ. 85, 1.
- ίστερος, -ίστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, γ.
- ιστορικοί χρόνοι, βλ. χρόνοι.
- ισχυρό θέμα, βλ. θέμα.
- ίων, -ιστος, καταλήξεις ανώμ. παραθετικών 196.

J

- j* 16, σημ. 4.
- αποβολή του *j* 64, 2.
- αφομοίωση του *j* με υγρά και ένρινα 68, 4.
- μετάθεση του *j* (επένθεση) 66.
- συγχώνευση του *j* με άφωνα 67, 2.

F

- F 16, σημ. 4.
- αποβολή του F 64, 3.

K

- καθαρό και μη καθαρό -α 90.
- καίω ή κάω 289.
- καταληκτικά ουσ. γ' κλ. 104, 1.
- κατάληξη κλιτών λέξεων 73.
- του ρήματος 261.
- προσωπική των ρηματ. τύπων 281.
- καταλήξεις ολικές (φαινομενικές) ουσ. α' κλ. 87, ουσ. β' κλ. 95, ουσ. γ' κλ. 141, ρηματικών τύπων 288.
- καταλήξεις παραθετικές 193.
- καταλήξεις παραγωγικές 379, 3.
- υποκοριστικές 384.
- μεγεθυντικές 385.

- καταχρηστικές προθέσεις 365, 2.
- καταχρηστική παραγωγή 441.
- καταχρηστικοί δίφθογγοι 25, β. κάω (καίω) 289.
- κλείω, βλ. κλήω.
- κλητική 75.
- κλητικό επιφώνημα 368.
- κλήω 289.
- κλίση πτωτικών 76, γ.
- ουσιαστικών 84.
- ασυναίρ. ουσ. α' κλ. 86-91.
- συνηρ. ουσ. α' κλ. 92-93.
- ασυναίρ. ουσ. β' κλ. 94-98.
- συνηρ. ουσ. β' κλ. 99-100.
- αττική β' κλ. 101-102.
- ουσ. γ' κλ. 103-145.
- επιθέτων 156-184.
- μετοχών 185-188.
- συγκριτικών, -ίων, -ιον (-ων, -ου) 197.
- αριθμητ. επιθέτων 207-209.
- κλιτά μέρη του λόγου 72, β.
- κλιτό ως α' συνθετικό 410-419.
- ως β' συνθετικό 424-426.
- κοινά (ή προσηγορικά) ονόματα 80, 2.
- από επίθετα 441, γ.
- κόμμα 50, 3.
- κορωνίδα 49, 4.
- κράση 55.
- κτητικά σύνθετα 436.
- κτητικές αντωνυμίες 228, η κλίση τους 229.
- κύρια ονόματα 80, 1.
- κύρια ονόμ. προσώπων από κοινά ουσιαστικά, επιθ. ή μετοχές 441, α.
- κύριες προθέσεις 365, 1.
- κύριοι δίφθογγοι 25, α.
- κυριολεξία 442.

Λ

- λέξη 6, 27.
- μονοσύλλαβη, δισύλλαβη, τρισύλλαβη, πολυσύλλαβη 31.
- οξύτονη, παροξύτονη, προπαροξύτονη, περισπώμενη, προπερισπώμενη, βαρύτονη 37.
- άτονη 40.

- εγκλιτική 41.
- πρωτότυπη, παράγωγη 375, 1.
- ριζική 375, 3.
- σύνθετη 376, 1, απλή 376, 2.
- παρασύνθετη 378.
- ονοματοποιημένη
- λέξεις πού παίρνουν δασεία 47.
- λήγουσα 32.
- λόγος προφορικός, γραπτός 1.
- μέρη του λόγου κλιτά, άκλιτα 72.

M

- μακρόχρονα φωνήεντα 19, 1, β, 20, β.
- μακρόχρονη συλλαβή 33.
- μέγας 184, 2.
- μεγεθυντικά 385.
- μέλλοντας απλός 253, γ.
- συντελεσμένος 253, ζ.
- παθητικός α' 286.
- παθητικός β' 315-317.
- μέρη του λόγου κλιτά, άκλιτα 72.
- μέσα άφωνα 22, β.
- μέση διάθεση 247, β.
- μέση συγμή 50, 2.
- μέση φωνή 258, β.
- μέσος αόρ. β' 310-314.
- μετάθεση φωνηέντων 62, 3.
- του j (επένθεση) 66.
- μεταπλαστά ουσιαστικά 150.
- μεταφορική σημασία των λέξεων 442.
- μετοχή 251, β.
- κλίση των μετοχών 185-188.
- παραθετικά των μετοχών 200, 1.
- μέχρι, η πολλαπλή σημασία του 371.
- μή καθαρό -α 90.
- μονόθεμα ουσ. γ' κλ. 105, 1.
- μονοκατάληκτα ουσ. 82, 1 και 2.
- επίθετα 155, 3.
- μονολεκτικά παραθετικά 192.
- κανονικός σχηματισμός τους 193.
- αναλογικός σχηματισμός τους 195.
- μονολεκτικοί χρόνοι, βλ. χρόνοι.
- μόρια 370.
- αχώριστα 370, 6 και 7.
- αχώρ. μόρια ως α' συνθετ. 422.

N

- ν εμπρός από άφωνα 70, 5.
- ν εμπρός από ένρινα και υγρά 68, 5, 307, β.
- ν εμπρός από το j 68, 4, β.
- ν εμπρός από το σ 64, 4.
- ν ευφωνικό 61, 1.
- νέω, νεΐς, νεΐ 327.
- νη-στερητικό 423, δ'.
- νόθα σύνθετα 428.
- ντ, νδ, νθ εμπρός από σ 64, 6.
- ντ, νδ, νθ εμπρός από το j 67, 2, γ.

Ξ

- ξ, διπλό σύμφωνο 21, 2.
- ξ από ένωση ουρανικού και σ 67 1.

O

- οδοντικά άφωνα 22, α.
- εμπρός από το σ 64, 5.
- οδοντικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121 και 122, γ, δ, ε, ζ.
- ολικές (φαινομενικές) καταλήξεις, βλ. κατάληξη.
- ονομαστική 75.
- ονόματα 72, α.
- κύρια 80, 1.
- κοινά ή προσηγορικά 80, 2.
- ονοματικοί τύποι του ρήμ. 251.
- ονοματοποιημένη λέξη 439.
- ονοματοποιία 439.
- οξεία 36.
- οξύτονη λέξη 37, 1.
- όπηγικά, όποτε, όπως, η πολλαπλή σημασία τους 371.
- ορθές πτώσεις 75, β.
- ορθογραφικά σημεία βοηθητικά 49.
- οριστική 250, α.
- συσχετικός πίνακας των χρόνων της 255.
- οριστική αντωνυμία 225.
- η κλίση της 226.

δτε, η πολλαπλή σημασία του 371.
δτι, η πολλαπλή σημασία του 371.
οὐ (*οὐκ*, *οὐχ*) 40, 61, 2
ουδέτερη διάθεση 247, δ.
ουδέτερο πτωτικών 76, α.
 — ουσιαστικῶν 81.
ουρανικά ἄφωνα 22, α.
ουρανικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121, 122, α.
ουσιαστικά ονόματα 79.
 — συγκεκριμένα, αφηρημένα 79.
 — κύρια, προσηγορικά (κοινά) 80.
 — μονοκατάληκτά με ένα γένος, μονοκατάληκτα με δύο γένη (κοινού γένους), δικατάληκτα με δύο γένη 82.
 — ισοσύλλαβα, περιττοσύλλαβα 85.
 — ασυναίρετα α' κλ. 86-91.
 — συνηρημένα α' κλ. 92-93.
 — ασυναίρετα β' κλ. 94-98.
 — συνηρημένα β' κλ. 99-100.
 — αττικής β' κλ. 101-102.
 — γ' κλ. 103-145: καταληκτικά, ακατάληκτα 104, μονόθεμα, διπλόθεμα 105, φωνηεντόληκτα, συμφωνόληκτα 107, αφωνόληκτα, ημιφωνόληκτα 120, ουρανικόληκτα, χειλικόληκτα, οδοντικόληκτα 121, ενρινόληκτα 125, συγκοπτόμενα 129.
 — σιγμόληκτα 133-140.
 — ανώμαλα 146.
ουσιαστικά με αλλαγμένη σημασία 443, α.
ουσιαστικά παράγωγα 380.
 — από ρήματα 381.
 — από επίθετα 382.
 — από ουσιαστικά 383-391.
ουσιαστικό ως α' συνθ. 410-414.
 — ως β' συνθετικό 424.
-ούστερος, -ούστατος, παραθετικές καταλήξεις 195, β.
-α(ώ)τερος, -α(ώ)τατος, παραθετικές καταλήξεις 194.

Π

παθητική διάθεση 247, γ.
παθητικός μέλλ. α', αόρ. α' 286.

— μέλλ. β', αόρ. β' 315-317.
πάθη φθογγικά 51.
 — φωνηέντων 52-62.
 — συμφώνων 63-71.
παραγόμενοι χρόνοι, βλ. *χρόνοι*.
παράγωγα ουσιαστικά 380-391.
 — επίθετα 392-398.
 — ρήματα 399-403.
 — επιρρήματα 404-408.
παραγωγή 372, 379.
 — καταχρηστική 441.
παράγωγη λέξη 375, 1.
παραγωγική κατάληξη 379, 3.
παραγωγικό πρόσφωμα 379, 2.
παραθετικά επίθετων 189-202.
 — μονολεκτικά, περιφραστικά 192.
 — ανώμαλα 196.
 — μετοχών 200.
 — ελλειπτικά 201.
 — επιρρημάτων 203.
παραθετική κατάληξη 193.
παρακείμενος 253, ε.
παραλήγουσα 32.
παρασύνθετα 378, 429.
παρατατικός 253, β.
παρατακτικά σύνθετα 437.
παραχωρητικοί σύνδεσμοι 367, 4.
παρένθεση 50, 8.
παρεπόμενα πτωτικών 77.
 — ρημάτων 246.
παροξύτονη λέξη 37, 2.
παρώνυμα ουσ. 391.
πατρωνυμικά ουσ. 388.
παύλα 50, 7.
 — διπλή 50, 9.
πεινώ 325.
περιεκτικά ουσ. 387.
περισπώμενα ρήματα 322-331.
περισπώμενη 36.
περισπώμενη λέξη 37, 4.
περιττοσύλλαβα ουσιαστικά 85, 2.
περιφραστικά παραθετικά 192, 198.
περιφραστικοί χρόνοι, βλ. *χρόνοι*.
ΠΙΝΑΚΕΣ: συμφώνων 24.
 — λέξεων που δασύνονται 47.
 — ανακεφαλαιωτικός που δείχνει τα σπουδαιότερα πάθη των συμφώνων 71.

- ασυναίρετων ουσ. α' κλ. 91.
- ασυναίρετων ουσ. β' κλ. 98.
- φωνηεντόληκτων ουσ. γ' κλ. σε -ις, γεν. -εως 113.
- αφωνόληκτων ουσ. γ' κλ. 124.
- ενρινόλ. και υγρόλ. ουσ. γ' κλ. 132.
- σιγμόλ. ουδ. γ' κλ. 138.
- αριθμητικών 218.
- συσχετικών αντωνυμιών 244.
- συσχετικός των χρόνων της οριστικής 255.
- που δείχνει τη διαίρεση των ρημάτων 265.
- φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες 291.
- φωνηεντόλ. συνηρ. ρ. με διαφορές ή ανωμαλίες 331.
- συσχετικών επιρρημάτων 363, α.
- ακλίτων με πολλαπλή σημασία 371.
- πλάγιες πτώσεις 75, β.
- πλάτεμα της σημασίας των λέξεων 444, α.
- πλέω 327.
- πληθυντικός πτωτικών 76, β.
- ουσιαστικών 83.
- ρήματος 248.
- πνεύματα 44-45, θέση του πνεύματος 48.
- πνέω 327.
- ποιοτική μεταβολή φωνήεντος 62, 6.
- πολλαπλασιαστικά αριθμητικά 206, δ και 209.
- πολύς 184, 1.
- πολυσύλλαβη λέξη 31.
- ποσότητα φωνήεντος 19, 2.
- ποσοτικά επιρρήματα 362, 4.
- παράγωγα 407.
- ποσοτική μεταβολή φωνήεντος 62, 7.
- πράος 184, 3.
- πριν, η πολλαπλή σημασία του 371.
- προθέσεις 364.
- κύριες, καταχρηστικές 365.
- ως α' συνθετικό 421.
- με αλλαγμένη σημασία 443, ε.
- προπαράγωγος 32.
- προπαροξύτονη λέξη 37, 3.
- προπερισπώμενη λέξη 37, 5.
- προσδιοριστικά σύνθετα 434.

- προσηγορικά ουσιαστικά 80, 2.
- από επίθετα 441, γ.
- προσθετά σύμφωνα, βλ. ευφωνικά σύμω.
- προστακτική 250, δ.
- πρόσφωμα παραγωγικό 379, 2.
- χρονικό 286.
- πρόσωπα ρήματος 249.
- προσωπικές αντωνυμίες 221.
- η κλίση τους 222.
- προσωπική κατάληξη 281.
- προτακτικά μόρια 370, 7.
- προφορικός λόγος 1.
- πρώτη συζυγία ρημάτων (σε -ω) 276-331.
- πρωτόκλιτα ουσιαστικά 86-93.
- πρωτότυπη λέξη 375, 1.
- πτώσεις 75.
- πτωτικά 74, παρεπόμενα (συνακόλουθα) πτωτικών 77.

P

- ρ διπλασιάζεται 65, 3.
- ρ εμπρός από το j 68, 4, β.
- ρέω 327.
- ρήμα βοηθητικό είμι 274.
- ρήματα
- ενεργητικά, μέσα, παθητικά, ουδέτερα 247.
- φωνηεντόληκτα: ασυναίρετα (βαρότονα) συνηρημένα (περισπώμενα) συμφωνόληκτα (αφωνόληκτα, ενρινόληκτα, υγρόληκτα, σιγμόληκτα) 264.
- α' συζυγίας 276-331.
- β' συζυγίας 332-351.
- ανώμαλα 352-359. Βλ. και κατάλ. ανώμ. ρ. (στο τέλος, Παράρτημα).
- αποθετικά 360.
- απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα 361.
- με αλλαγμένη σημασία 443, γ.
- ρήματα παράγωγα 399.
- από ονόματα 400.
- από ρήματα 401.
- από επιρρήματα 402.
- από επιφωνήματα 403.
- ρηματικά επίθετα 393-396.
- ρηματικό θέμα 262, α.

ρηματικός χαρακτήρας 263, α.
 ρήματος παρεπόμενα (συνακόλουθα)
 246.
 — διαθέσεις 247.
 — αριθμοί 248.
 — πρόσωπα 249.
 — εγκλίσεις 250.
 — χρόνοι 252.
 — φωνές 258.
 — συζυγίες 259.
 ρήμα ως α' συνθετικό 418.
 — ως β' συνθετικό 426.
 ρίζα λέξεων 375, 2.
 ριζική λέξη 375, 3.

Σ

σ αποβάλλεται 64, 1, συγχωνεύεται σε
 ξ, ψ 67, 1, αφομοιώνεται 68, 2 και 3.
 σημασία συνθέτων 433-437.
 σημασίας των λέξεων αλλαγή 442.
 σημαία βοθητικά ορθογραφικά 49.
 — της στίξης 50.
 σιγμόληκτα ουσ. γ' κλ. 125, 133-140.
 — επίθετα γ' κλ. 181.
 — ρήματα 264, β.
 στένεμα της σημασίας των λέξεων 444,
 β.
 στερητικό á- 423, α'.
 — νη- 423, δ'.
 στιγμή τελεία 50, 1.
 — μέση ή άνω 50, 2.
 στίξη 50.
 συγκεκριμένα ουσ. 79, 1.
 συγκοπή (αποβολή) φωνηέντων 62, 1.
 συγκοπτόμενα ουσ. γ' κλ. 129-131.
 συγκριτικός βαθμός επιθ. 190, 2.
 συγχώνευση (ή ένωση) συμφώνων 67.
 συζυγίες ρημάτων 259.
 πρώτη συζυγία 276-331.
 δεύτερη συζυγία 332-351.
 συλλαβή 7 και 30.
 — μακρόχρονη (φύσει, θέσει), βραχύχρο-
 νη 33.

— συλλαβής άποβολή, βλ. συλλαβική
 ανομοίωση.
 συλλαβική ανομοίωση 69, 2, β.
 συλλαβική αύξηση 266, 1.
 συλλαβισμός 34.
 συμπερασματικοί σύνδεσμοι 367, 8.
 συμπλεκτικοί σύνδεσμοι 367, 1.
 συμπνευματισμός 70, 1.
 σύμφωνα 3, β, 18.
 — ευφωνικά 52, 61.
 — τελικά 28-29.
 — συμφώνων διαίρεση και ονομασία 21-
 24.
 — συμφώνων πάθη 63-71.
 συμφωνόληκτα ουσ. γ' κλ. 120-140.
 — επίθετα γ' κλ. 172-183.
 — ρήματα α' συζυγίας 292-321.
 — β' συζυγίας 332-336.
 συναίρεση 53.
 συνακόλουθα (ή παρεπόμενα) των πτωτι-
 κών 77.
 — των ρημάτων 246.
 συναλοιφή 52.
 σύνδεσμοι 366-367.
 συνδεδεμένα σύνθετα 437.
 συνηρημένα ουσ. α' κλ. 92-93.
 — ουσ. β' κλ. 99-100.
 — ρήματα 322-331.
 σύνθεση 372, 409-437.
 σύνθετα προσδιοριστικά 434, αντικειμε-
 νικά 435, κτητικά 436, συνδεδετικά ή
 παρατακτικά 437.
 — νόθα 428.
 σύνθετη λέξη 376, 1.
 συνθετικά μέρη 377.
 συνθετικό πρώτο 377, 410-423.
 — δεύτερο 377, 424-427.
 συνθέτων σημασία 433-437.
 — τονισμός 432.
 συντελικοί χρόνοι 256, β.
 συριστικό σ 23.
 συστολή (βράχυνση) 62, 7, α.
 συσχετικά επιρρήματα 363.
 συσχετικές αντωνυμίες 243.
 σχετλιαστικά επιφωνήματα 369, 4.
 σώς, σών 184, 4.

Τ

- τακτικά αριθμητ. επιθ. 206, β και 208.
 -τατος, -τάτη, -τατον, καταλ. υπερθετι-
 κών επιθ. 193.
 τελεία (στιγμή) 50, 1.
 — επάνω (μέση ή άνω στιγμή) 50, 2.
 τελικά γράμματα 28.
 — σύμφωνα 29, β.
 τελικοί σύνδεσμοι 367, 7.
 -τερος, -τέρα, τερον, καταλ. συγκριτικών
 επιθ. 193.
 -τέρω, -τάτω, καταλ. παραθετικών επιρ-
 ρημάτων 203, 4.
 τι, συλλαβή που γίνεται σι 70, 4.
 τονισμός, γενικοί κανόνες 38, ειδικοί κα-
 νόνες 39.
 — ονομάτων γ' κλ. 144.
 — ενεργητ. αορ. β' 312.
 — μέσου αορ. β' 313.
 — συνθέτων 432.
 — σύνθετων ρημ. σε -μι 345.
 τόνος 35, οι τρεις τόνοι 36.
 — ονομασία των λέξεων από τον τόνο
 τους 37.
 — θέση του τόνου 48.
 τοπικά επιρρήματα 362, 1.
 — παράγωγα επιρρήματα 405.
 — παράγωγα ουσιαστικά 386.
 τοπωνυμίες από κοινά ουσ. ή επιθ. 441,
 β.
 τρισύλλαβη λέξη 31.
 τριτόκλιτα ουσιαστικά 103-145.
 — επίθετα 168-183.
 τριτοπρόσωπα (απρόσωπα) ρήμ. 361.
 τροπή φωνηέντων 62, 6.
 — συμφώνων 70.
 τροπικά επιρρήματα 362, 3.
 — παράγωγα επιρρήματα 406.
 τύποι των λέξεων 73.

Υ

- υγρά σύμφωνα 23.
 υγρόληκτα ουσιαστικά γ' κλ. 127.
 — επιθ. γ' κλ. 177-180.

- ρήματα 301-309.
 υπερθετικό σχετικό, απόλυτο 190, 3 α,
 β.
 υπερθετικός βαθμός 190, 3.
 υπερσυντέλικος 253, S.
 υποδιαστολή 49, 1, 50, 3.
 υποκοριστικά 384.
 υποκοριστικές καταλήξεις 384.
 υποτακτική 250, β.
 υπαίρεση 60, 2.

Φ

- φαινομενικές (ολικές) καταλήξεις, βλ.
 κατάληξη.
 φθογγικά πάθη 51.
 φθόγγος 2, 16.
 φρούδος 184, 5.
 φύσει μακρόχρονη συλλαβή 33, α.
 φωνές ρήματος 258.
 φωνήεν εγκλιτικό 283.
 — θεματικό 282.
 φωνήεντα 3, α, 18.
 — βραχύχρονα, μακρόχρονα, δίχρονα
 19-20.
 φωνηεντόληκτα ουσ. γ' κλ. 108-119.
 — επιθ. γ' κλ. 169-171.
 — ρήματα α' συζυγίας: βαρύτ. 277-291
 και περισπώμ. 322-331.
 — ρήματα β' συζυγίας 332-348 και 351.
 φωνηέντων (και διφθόγγων) πάθη 52-62.

Χ

- χαρακτήρας κλιτών 73.
 — ρηματικός 263, α.
 — χρονικός 263, β.
 χασμαδία 52.
 χειλικά άφωνα 22, α.
 χειλικόληκτα ουσ. γ' κλ. 121, 122, β.
 — ρήματα 292, 1.
 χέω 327.
 χοῡς, γεν χοῡ (β' κλ) 99.
 χρονικά αριθμητικά 206, γ.
 — επιρρήματα 362, 2.

- παράγωγα επιρρήματα 408.
- χρονική αύξηση* 266, 2.
- χρονικό θέμα* 262, β.
- πρόσφυμα 286.
- χρονικοί σύνδεσμοι* 367, 5.
- χρονικός χαρακτήρας*, βλ. *χαρακτήρας*.
- χρόνοι του ρήματος* 252.
- αρχικοί, παραγόμενοι ή ιστορικοί, συντελικοί, μονολεκτικοί, περιφραστικοί 256.
- περιφραστικών σχηματισμός 287.
- δεύτεροι των ρημ. α' συζυγίας 310-321 και 349-350.
- δεύτεροι των ρημ. β' συζυγίας 342-344.

χρόνος (ποσότητα) φωνηέντων 19, 2.
χρώμαι 325.

Ψ

- ψ*, διπλό σύμφωνο 21, 2.
- ψιλή* 45.
- ψιλόπνοα άφωνα* 22, β.

Ω

- ως*, η πολλαπλή σημασία του 371.
- ώτερος, -ώτατος*, παραθετικές καταλήξεις 194.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.		
Συντομογραφίες	5	B. Τα πνεύματα και η χρήση τους	21
Εισαγωγή	7	1. Πνεύματα	21
1. Λόγος. Προφορικός και γραπτός λόγος	7	2. Λέξεις με ψιλή και λέξεις με δασεία	21
2. Γενικές φωνητικές έννοιες	7	3. Θέση του τόνου και του πνεύματος	22
3. Γλώσσα και διάλεκτοι	9		
4. Γραμματική	10	Γ. Άλλα σημεία στο γραπτό λόγο	
		1. Βοηθητικά ορθογραφικά σημεία	23
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ		2. Σημεία της στίξης	23
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ			
<i>1ο Κεφ. Φθόγγοι και Γράμματα</i>		<i>4ο Κεφ. Φθογγικά Πάθη</i>	
1. Φθόγγοι. Γράμματα. Διαίρεση φθόγγων και γραμμάτων	11	A. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων	26
2. Διαίρεση φωνηέντων	11	1. Χασμοδία. Πάθη φωνηέντων και διφθόγγων για την αποφυγή της χασμοδίας	26
3. Διαίρεση συμφώνων	12	2. Άλλα πάθη των φωνηέντων	29
4. Πίνακας των Συμφώνων	14		
5. Δίφθογοι	14	B. Πάθη συμφώνων	30
<i>2ο Κεφ. Λέξεις και Συλλαβές</i>		α) Αποβολή συμφώνων	31
1. Λέξη. Γράμματα της λέξης	15	β) Ανάπτυξη συμφώνων	32
2. Συλλαβή	15	γ) Μετάθεση του j (επένθεση)	32
3. Συλλαβισμός	16	δ) Ένωση ή συγχώνευση συμφώνων	33
<i>3ο Κεφ. Τόνοι, πνεύματα, στίξη</i>		ε) Αφομοίωση συμφώνων	34
A. Οι τόνοι και ο τονισμός	17	ς) Ανομοίωση συμφώνων	35
1. Τόνοι	17	η) Τροπή συμφώνων	36
2. Ονομασία των λέξεων από τον τόνο τους	17	Ανακεφαλαίωτικός πίνακας με τα σπουδαιότερα πάθη των συμφώνων	37
3. Τονισμός. Γενικοί κανόνες τονισμού	17		
4. Ειδικοί κανόνες τονισμού	18	ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	
5. Άτονες λέξεις	19	ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ	
6. Εγκλιτικές λέξεις. Έγκλιση του τόνου	19	<i>5ο Κεφ. Μέρη του λόγου. Διαίρεση και στοιχεία των μερών του λόγου</i>	

1. Μέρη του λόγου. Κλιτά και άκλιτα. Τύποι. Κατάληξη, θέμα χαρακτήρας	40	Β'. Συμφωνόληκτα ουσ. της γ' κλίσης	65
2. Πρωτικά. Παρεπόμενα των πρωτικών	41	1. Αφωνόληκτα	66
<i>6ο Κεφ. Το άρθρο</i>		Πίνακας αφωνόλ. ουσ. γ' κλ.	71
Το άρθρο. Η κλίση του	42	2. Ημφωνόληκτα	74
<i>7ο Κεφ. Γενικά για τα ουσιαστικά</i>		Πίνακας ενρινόλ. και υγρόλ. ουσ. γ' κλ.	79
1. Ορισμός και διαίρεση των ουσιαστικών	42	Πίνακας σιγμόλ. ουσ. γ' κλ.	84
2. Γένος των ουσιαστικών	43	Καταλήξεις των ουσιαστικών της γ' κλίσης	87
3. Αριθμός των ουσιαστικών	43	Ο τονισμός των ονομ. της γ' κλίσης	87
4. Κλίση των ουσιαστικών	44	<i>11ο Κεφ. Ανώμαλα ουσιαστικά</i>	
<i>8ο Κεφ. Α' κλίση των ουσιαστικών</i>		1. Ανώμαλα κατά το γένος	88
1. Πρωτόκλιτα ασυναίρετα ουσ.	45	2. Ετερόκλιτα	89
Καταλήξεις των ουσιαστικών της α' κλίσης	47	3. Μεταπλαστά	90
Πίνακας ασυναίρ. ουσ. α' κλ.	49	4. Ιδιόκλιτα	92
2. Πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσ.	50	5. Άκλιτα	92
<i>9ο Κεφ. Β' κλίση των ουσιαστικών</i>		6. Ελλειπτικά	93
1. Δευτερόκλιτα ασυναίρετα ουσιαστικά	52	<i>12ο Κεφ. Γενικά για τα επίθετα</i>	
Καταλήξεις των ουσ. της β' κλ.	53	1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων	94
Πίνακας ασυναίρ. ουσ. β' κλ.	54	2. Κλίση των επιθέτων	94
2. Δευτερόκλιτα συνηρημένα ουσ.	55	<i>13ο Κεφ. Δευτερόκλιτα επίθετα</i>	
3. Αττική δευτέρα κλίση	57	1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα	95
<i>10ο Κεφ. Γ' κλίση των ουσιαστικών</i>		2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθ.	98
Γενικά για τα ουσιαστικά της γ' κλίσης. Διαίρεση των τριτόκλιτων ουσιαστικών	58	3. Αττικόκλιτα επίθετα	100
Α'. Φωνηεντόληκτα ουσ. της γ' κλίσης	59	<i>14ο Κεφ. Τριτόκλιτα επίθετα</i>	
		Α'. Φωνηεντόληκτα επίθετα της γ' κλίσης	101
		Β'. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης	104
		1. Αφωνόληκτα	104
		2. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα	106
		3. Σιγμόληκτα	109

<i>15ο Κεφ. Ανόμαλα επίθετα</i>		Παρατηρήσεις στα αριθμητικά	131
1. πολύς, πολλή, πολύ	112	α) Θέματα των αριθμητικών	131
2. μέγας, μεγάλη, μέγα	113	β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών	131
3. πρᾶος, πρᾶεῖα, πρᾶον	113	γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών	132
4. σῶς, σῶς, σῶν	113	δ) Γραφική παράσταση των αριθμών	133
5. φρούδος, φρούδη, φρούδον	114	Πίνακας των αριθμητικών	133
<i>16ο Κεφ. Κλίση των μετοχών</i>		<i>19ο Κεφ. Αντωνυμίες</i>	
α) Μετοχές δευτερόκλιτες	114	Είδη αντωνυμιών	136
β) Μετοχές τριτόκλιτες	114	1. Προσωπικές	136
<i>17ο Κεφ. Παραθετικά</i>		2. Δεικτικές	137
1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων	119	3. Οριστική ή επαναληπτική	138
2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών	120	4. Κτητικές	139
3. Παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ότερος, -ότατος	121	5. Αυτοπαθητικές	140
4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών	121	6. Αλληλοπαθητική	141
α) -έστερος, -έστατος	121	7. Ερωτηματικές	141
β) -ούστερος, -ούστατος	122	8. Αόριστες	142
γ) -ίστερος, -ίστατος	122	Επιμεριστικές	142
δ) -αίτερος, -αίτατος	122	9. Αναφορικές	144
5. Ανόμαλα παραθετικά	123	Συσχετικές αντωνυμίες	146
6. Κλίση των συγκριτικών σε -ίων, -ιον (και -ων, -ον)	124	Πίνακας των συσχετικών αντωνυμιών	146
7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών	125	<i>20ό Κεφ. Ρήμα. Στοιχεία του ρήματος</i>	
8. Ελλειπτικά παραθετικά	126	Α. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος	147
9. Παραθετικά επιρρημάτων	126	1. Διαθέσεις	147
<i>18ο Κεφ. Αριθμητικά</i>		2. Αριθμοί	147
Α. Αριθμητικά επίθετα	128	3. Πρόσωπα	148
1. Είδη αριθμ. επιθέτων	128	4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι	148
2. Κλίση αριθμ. επιθέτων	129	5. Χρόνοι	149
Β. Αριθμητικά ουσιαστικά	130	Ι. Οι χρόνοι στην οριστική	149
Γ. Αριθμητικά επιρρήματα	131	Πίνακας των χρόνων της οριστικής	151
		II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις	151
		6. Φωνές	152
		7. Συζυγίες	152

Β. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος	152	22ο Κεφ. Σχηματισμός των φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημ. α' συζυγίας	
1. Κατάληξη	152	1. Ενεστώτας και παρατατικός	178
2. Θέμα	153	2. Οι άλλοι χρόνοι	178
3. Χαρακτήρας. Διαίρεση των ρημάτων κατά το χαρακτήρα	154	Πίνακας φωνηεντόλ. ασυναίρ. ρημάτων με διαφορές ή ανωμαλίες	178
Πίνακας με τη διαίρεση των ρημάτων (κατά συζυγία και χαρακτήρα)	155	23ο Κεφ. Σχηματισμός των αφωνόληκτων ρημ. α' συζυγίας	
4. Αύξηση	155	1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργ. και μέσης φωνής	181
α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα	155	2. Ενεργ. και μέσος μέλλοντας, ενεργ. και μέσος αόρ. α'	183
β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα	156	3. Ενεργ. παρακειμ. και υπερσ.	184
γ) Ανώμαλη αύξηση	157	4. Παθ. μέλλ. α' και παθ. αόρ. α'	185
5. Αναδιπλασιασμός	158	5. Παρακείμενος και υπερσυντ. μέσης φωνής	186
α) Ομαλός αναδιπλ. στα απλά ρήματα	158	24ο Κεφ. Σχηματισμός των ενρινόλ. και υγρόληκτων ρημάτων α' συζυγίας	
β) Ομαλός αναδιπλ. στα σύνθετα ρήματα	159	1. Ενεστώτας και παρατατικός ενεργ. και μέσης φωνής	187
γ) Ανώματος αναδιπλ.	160	2. Οι άλλοι χρόνοι	189
δ) Αττικός αναδιπλ.	161	25ο Κεφ. Δεύτεροι χρόνοι των ρημάτων α' συζυγίας	
6. Το βοηθητικό ρήμα <i>είμι</i>	161	1. Ενεργ. και μέσος αόρ. β'	194
21ο Κεφ. Ρήματα της α' συζυγίας (σε -ω) βαρύτονα		2. Παθητ. μέλλ. β' και παθητικός αόρ. β'	196
Βαρύτονο φωνηεντόληκτο ρήμα ενεργ. φωνής (λύω)	164	3. Ενεργ. παρακείμενος και υπερσυντέλικος β'	197
Μέσης φωνής (μέσης διάθ.)	168	4. Γενικές παρατηρήσεις στους δευτέρους χρόνους	198
Μέσης φωνής (παθητ. διάθ.)	170	26ο Κεφ. Ρήματα συννηρημένα ή περισπόμενα	
Γενικές παρατηρήσεις στο σχηματισμό των ρηματ. τύπων της α' συζυγίας	172	1. Ενεστώτας και παρατατικός τιμῶ - τιμῶμαι	199
1. Συστατικά μέρη των μονολεκτικών τύπων	172	ποιῶ - ποιῶμαι	200
α) Προσωπική κατάληξη	174	δηλοῶ - δηλοῶμαι	202
β) Θεματικό φωνήεν	175		206
γ) Εγκλιτικό φωνήεν	176		
δ) Χρονικός χαρακτήρας	176		
ε) Χρονικό πρόσφυμα	176		
2. Σχηματισμός περιφραστικών χρόνων	177		
Ολικές ή φαινομενικές καταλήξεις	177		

Παρατηρήσεις		φημί	234
α) στα συνηρ. ρ. σε -άω	208	ἡμί, κεῖμαι, κάθημαι	235
β) στα συνηρ. ρ. σε -έω	210	οἶδα, δέδοικα ἢ δέδια	236
γ) στα συνηρ. ρ. σε -όω	210	τέθηκα, βέβηκα, εἶκα, χρή, εἴ- μαρται	237
2. Οι ἄλλοι χρόνοι	211	πέπρωται	237
Πίνακας συνηρ. ρημάτων με διαφο- ρές ἢ ανωμαλίες	212		
<i>27ο Κεφ. Ρήματα β' συζυγίας σε -μι</i>		<i>30ο Κεφ. Ρήματα ανώμαλα, αποθετι- κά και ἀπρόσωπα</i>	
Διαίρεση των ρημ. σε -μι	216	Α. Ρήματα ανώμαλα	238
Α. Συμφωνόληκτα ρήμ. σε -μι	216	1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων	238
1. Ενεστώτας και παρατατικός	216	2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη ση- μασία των χρόνων	241
δεικνυμι - δεικνυμαι	217		
Παρατηρήσεις	218	Β. Ρήματα αποθετικά	242
2. Οι ἄλλοι χρόνοι	219	Γ. Ρήματα ἀπρόσωπα ἢ τριτοπρό- σωπα	243
Β. Φωνηεντόληκτα ρήμ. σε -μι	219		
1. Ενεστώτας, παρατατικός και αόρ. β'	219	<i>31ο Κεφ. Ἀκλιτα μέρη του λόγου</i>	
ἴσθμι, τίθμι, ἴθμι, δίδωμι, ἴ- σταμαι, τίθεμαι, ἴεμαι, δίδο- μαι	223	1. Επιρρήματα	244
Παρατηρήσεις		Συσχετικά επιρρήματα	244
I. Ενεστ. και παρατατικός	226	Πίνακας συσχετικών επιρρημά- των	245
II. Αόριστος β'	227	2. Προθέσεις	246
III. Τονισμός	228	3. Σύνδεσμοι	246
2. Οι ἄλλοι χρόνοι	228	4. Επιφωνήματα	247
Γ. Ἄλλα φωνηεντόλ. ρήματα σε -μι	230	5. Μόρια	248
		6. Ἀκλιτα με πολλαπλή σημασία	248
<i>28ο Κεφ. Αόριστοι β' βαρύτονων ρημ. κατά τα ρ. σε -μι</i>			
Με χαρακτήρα 1) η και ἄ, 2) ἄ και ἄ, 3) η και ε, 4) ω και ο, 5) ὀ και ὀ	232		
Παραδείγματα	232		
<i>29ο Κεφ. Ἄλλα ρήματα της β' συζυ- γίας σε -μι</i>			
εἰμί, εἶμι	234		
		ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ	
		ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ	
		<i>32ο Κεφ. Γενικά για την παραγωγή και τη σύνθεση</i>	250
		<i>33ο Κεφ. Παραγωγή των λέξεων</i>	251

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή	251	34ο Κεφ. Σύνθεση των λέξεων	
A. Παράγωγα ουσιαστικά	252	Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για τη σύνθεση	274
α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	252	A. Πρώτο συνθετικό	275
β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα	255	1. Κλιτό ως πρώτο συνθετικό	275
γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά	256	α) Ουσιαστικό	275
1. Υποκοριστικά	256	β) Επίθετο	276
2. Μεγεθυντικά	257	γ) Ρήμα	276
3. Τοπικά	257	2. Άκλιτο ως πρώτο συνθετικό	277
4. Περιεκτικά	258	α) Επίρρημα	277
5. Πατρωνυμικά	258	β) Πρόθεση	277
6. Γονεωνυμικά	259	γ) Αχώριστο μόριο	278
7. Εθνικά	259	B. Δεύτερο συνθετικό	
8. Παρώνυμα	260	1. Κλιτό ως δεύτερο συνθετικό	279
B. Παράγωγα επίθετα	261	α) Ουσιαστικό	279
α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα	261	β) Επίθετο	280
1. Κυρίως ρηματ. επίθετα	261	γ) Ρήμα	280
2. Άλλα επίθ. παράγωγα από ρήματα	262	2. Άκλιτο ως δεύτερο συνθετικό	281
β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα	264	Γ. Νόθα σύνθετα	281
γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα	267	Δ. Παρασύνθετα	282
Γ. Παράγωγα ρήματα	268	E. Τονισμός των συνθέτων	283
α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα	268	S'. Σημασία των συνθέτων	285
β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα	270	α) Προσδιοριστικά σύνθετα	285
γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα	271	β) Αντικειμενικά σύνθετα	285
Δ. Παράγωγα επιρρήματα	271	γ) Κτητικά σύνθετα	285
α) Τοπικά	271	δ) Συνδετικά ή παρατακτικά σύνθετα	286
β) Τροπικά	272	35ο Κεφ. Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων	
γ) Ποσοτικά	273	α) Ονοματοποιία	286
δ) Χρονικά	273	β) Αλλαγή του γραμματικού είδους	288

36ο Κεφ. Αλλαγή της σημασίας των
λέξεων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Κυριολεξία και μεταφορά	290	Κατάλογος ανώμαλων ρημάτων	293
2. Είδη μεταφοράς	291	ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	315

ISBN 960-06-1763-5